4. 4. 125

C. VELLEIUS
PATERCULUS
Cum
ſelectis VARIORUM
Notis.
ANTONIUS THYSIUS J.C.
edidit & accurate
recenſuit.
LUGD. BATAV.
et ROTEROD.
Ex Officina HACKIANA A°. 1668.

4. 4. 125

V I R O

Excellentiſſimo, Ampliſſimo ac Conſultiſſimo

D. JOHANNI MEERMAN,

JC. EMINENTISSIMO, INCLUTÆ REIPUB. LUGDUNENSIS EXCONSULI GRAVISSIMO, IN COLLEG. ILLUSTR. AC PRÆPOT. DD. ORD. GENERAL. FOEDERATI BELGII DEPUTATO, JAM AD SERENISSIMUM MAGNÆ BRITANNIÆ REGEM LEGATO EXTRAORDINARIO,

S. P. D.

HACKII, PARENS & FILII.

QUiſquis conſiderat, quot, qui corrupta curat Veterum monumenta, ut emendata inter doctos exeant, laborum exantlet, & quàm nullius vel ſaltem perexiguæ à multis laudis particeps evadat, mirabitur ſanè, cur quis id in ſe curarum recipiat, quibus ferendis, cum maximè enitendum,

minimum tamen conſequatur? Et profectò ipſi hoc diligentius pendentes miraremur, niſi certa ſubeſſet inſtituti ratio, de qua ad T. Exc. verba fundere importunum cenſemus. Id nobis ſufficiat, P. VELLEIUM PATERCULUM eſſe, *hominem quidem militiæ deditum, & in Germania equitum ſub Tiberio præfectum, ex celeberrimis tamen Campanorum principibus natum, & in bello Pannonico legatum,* in cujus Hiſtoriarum recenſione operam contulerimus & ſtudium omne. Cui ſplendidum tuum NOMEN inſcribere & præfigere, ne, dum lucem affectat, tenuitatis ſuæ probè conſcia, malevolorum ſibila horrere opus habeat, liceat etiam privatis quam erga TE habent obſervantiæ cultoribus. Etenim alterius præ TUI patrocinio haud voluimus committere puriſſimum hoc Latini ſermonis, elegantiarumque Hiſtoricarum decus, ne ſi aliò verteret vultum, deeſſet cum indicina ſoliti tui favoris debitum noſtræ in T. EXCELL. & DIGN. obſervantiæ monumen-

mentum. Idque ut eſſet, & noſtrum efflagitavit obſequium, & Tui in doctiores amoris diligentioriſque in Hiſtoricos curæ multorum devota adoratio, quæ nobis animorum multùm adjecit, ut munere hoc officioſæ mentis gloria ornaremur. Præterimus hîc, qui communis eſt dedicantium vel error vel conſuetudo, qua in MAJORUM laudes excurrunt, veremur enim coram in os TE laudare, quin ſingularis iſthic eſt animi tui ductus & laus (quæ in TE eſt ad invidiam) malle laudanda peragere, quàm laudari. Sat virtutum (quibus Sceptris & Tiara jacentibus, & ad humilem arenam redactis, vitam perennari noviſti) & laudum indicinæ putamus, quòd ampliſſimis Legationum muniis & aliarum Dignitatum cum applauſu omnium fungaris. Quorum Nominum cum meminerimus, prolixiori meritò, quo Tua Tempora moremur, alloquio ſuperſedemus, ne peccemus in graviſſimas curas, quibus famam ampliſ-

ſimi tui nominis ad prȩſens non tantùm ſeculum, ſed ad omne ſubſequuturum transfundis. Reſtat ſolùm, ut, quod in Illuſtri tuo NOMINE apparere voluimus, non tam æternitatem daturi, quàm accepturi, ea, qua ſoles res dignas complecti dexteritate accipias, attendens non munuſculi exiguitatem, ſed offerentium in T. DIGN. ſubmiſſionem & demerendi ſtudium. Noſtrûm erit, ſi hanc benevolentiam ſpectaverimus, animorum vota ingeminare, ut ſummus rerum Arbiter actiones omnes TIBI ſecundet, conſiliis eventus reddat pares, Teque communi noſtro Solo diu commodet, & peracta Legatione ſpectatiſſima, ſoſpitem aliquando in Patriam Nobis Civibusque cunctis & Familiaribus reſtituat, quò

Salve amor! invictis ſalve tutela Batavis!
Acclamet reduci Patria tota TIBI.

Vale, Vir Nobiliſſime, Eccellentiſſime, & negotia, ut facis, publica, in Reipubl. & Eccleſiæ commodum feliciſſimè perage.

Dabamus Lugduni in Batavis. Ipſis idib. Dec. 1667.

DE
VELLEII PATERCVLI
VITA ET SCRIPTIS,
Ex Gerardi Joannis Vossii
Opere de Hiſtoricis Latinis.

VELLEIUS PATERCULUS *primum tribunus militum in Thracia fuit, hinc præfectus equitum in Germania, exinde quæſtor, inque quæſtura, remiſſa ſorte provinciæ, legatus Tiberii bello Pannonico, denique primo Tiberii anno cum fratre Prætor deſtinatus: quæ univerſa de ſe ipſo narrat Vellejus. Hoſce honores, & quos tum majores & conſanguinei geſſerint, his verbis complecti ſtuduit Aventinus, eos referens, è quibus in primo annalium ſcribendo profecit;* P. Vellejus Paterculus, homo militaris, ex celeberrimis Campanorum Principibus prognatus, in Germania ſub Tiberio præfectus equitum fuit. Tribunus ante caſtrorum, item quæſtor, & legatus in bello Pannonico. Scripſit ſexto (decimo ſexto *dicere debuerat*) imperii Tiberiani anno. Item majores ejus atavi, abavi, avi, patruus, pater, Magius Celer frater, diſciplina bellica, ac rebus civilibus clariſſimi extitere duces, prætores, judices, ſenatores, præfecti fabrûm, tribuni caſtrorum, legati imperatoribus Romanis fuerunt. *Hæc Aventinus. Hic Velleius duos hiſto-*

riæ ſcripſit libros ad M. Vinicium Conſulem, progenerum Tiberii Cæſaris, Tacito etiam memoratum in ſexto annalium, qui illum patre, & avo, conſularibus, ortum dicit: item Dioni libro extremo, ubi eum à Meſſallina docet interfectum, quod caput um ea collimare nollet. Vinucium *aliqui appellant: ſed Dioni quoque eſt* Οὐινίκι&. *Librorum Velleii bona pars deperiit. Dictio ejus planè Romana atque elegans. Quædam etiam habet, quæ haud alibi invenias. Sed in ſui ævi rebus nimis domui Auguſtæ, & Sejano adulatur. Juſtiores commentarios promittit libro* II. Harum præteritarumque rerum ordo, cum juſtius aliorum voluminibus promatur, tum, uti ſpero, noſtris explicabitur. *Ac poſtea*: Captum alterum, alterum deditum, juſtis voluminibus ordine narrabimus, ut ſpero. *Si Beatum Rhenanum audimus, qui primus Velleium in lucem protraxit, eſt idem ille, quem Tacitus vocat P. Velleium. Nec alia mens, vel Jacobi Schegkii, vel Valentis Acidalii. Eamque ſententiam probant codice Burerii: ubi* Publius *appelletur, non,* Gajus, *uti eſt in vulgatis. Sed nihil tale in variantibus Burerii lectionibus reperias. Eſt & tertia ſententia. Nam* Marcum *vocat Priſcianus libro* VI. *Ita enim habet, & antiquiſſima editio Veneta anni* CIↃ CCCC LXXVI, *& recentiſſima Heliæ Putſchii: imo & optimæ notæ codex MS. meus, ut omnino huic ſententiæ potius accedam.*

Porro & fragmentum quoddam Velleii, quod fruſtra

fruſtra in editis quæras, inveniſſe ſe ait Wolfgangus Lazius l. 1. *commentariorum Reip.Rom. cap.* VIII. *Inſcriptio illius erat*; VELLEII EXCERPTA EX GALLICA HISTORIA. *Fragmentum ipſum iſtiuſmodi eſt:* Dum hæc circa Rhenum geruntur, in Noricorum finibus grave vulnus populus Romanus accepit. Quippe Romanorum gentes, quod Rhætias occupaverant, non longe ab Alpibus, tractu pari, patentibus campis, ubi duo rapidiſſimi amnes inter ſe confluunt, in ipſis Noricis finibus civitatem, non quidem muro, ſed vallo, foſſaque cinxerunt: quam appellabant Ciſara, ex nomine Deæ Ciſæ, quam religioſiſſime colebant. cujus templum quoque ex lignis barbarico ritu conſtructum, poſtquam eo colonia Romanorum deducta eſt, inviolatum permanſit, ac vetuſtate collapſum, nomen colli ſervavit. Hanc urbem T. Annius Prætor, ad arcendas barbarorum excurſiones, Kal. Sextil. exercitu circumvenit. Ad meridianam oppidi partem, quæ ſola à continenti erat, Prætor ipſe, cum legione Martia, operoſiſſime communivit: ad occidentem vero, qua barbarorum adventus erat, Avar, Bogudis Regis filius, cum equitatu omni, & auxiliaribus Macedonum copiis, inter flumen & vallum, loco caſtris parum amplo, infelici temeritate extra flumen conſedit. Pulcra indoles, non minus Romanis, quam Græcis literis, inſtructa. Igitur

tur LIX. die, quam eo ventum eſt, cum is dies Deæ Ciſæ celeberrimus, ludum & laſciviam magis, quam formidinem, oſtentaret; immanis barbarorum multitudo, ex proximis ſilvis repente erumpens, ex improviſo caſtra irrupit. Equitatum omnem, &, quod miſerius erat, auxilia ſociorum delevit. Avar, cum in hoſtium poteſtatem regio habitu vivus veniſſet, pecudis more mactatur. Oppidani vero, non minori fortuna, ſed majori virtute, Prætorem in auxilium ſociis properantem, adoriuntur. Romani haut ſegniter reſiſtunt. Duo Principes oppidanorum, Habbino & Caccus, in primis pugnantes cadunt. Et inclinata jam res oppidanorum erat, ni maturaſſent auxilium ferre ſocii, in altera ripa jam victoria potiti. Denique coadunatis viribus caſtra irrumpunt. Prætorem, qui paullo altiorem tumulum fruſtra ceperat, Romana vi reſiſtentem obtruncant. Legionem divinam, ut ne nuncius ſupereſſet, funditus delent. Verres ſolus, tribunus militum amne tranſmiſſo, in proximis paludibus ſe occultans, honeſtam mortem ſubterfugit. Nec multo poſt Siciliæ Proconſul immani avaritia turpem mortem promeruit. *Etiam lib.* v. *ejuſdem operis cap.* v. *& aliis aliquod locis, Vellèiani hujus fragmenti meminit Lazius. Sed qui naſum habet, ſatis odoratur, ſtylum ejus ſapere ſcriptorem, qui ſeculis aliquot Velleio junior ſit. Nec in re pauca ſunt, quæ peccentur. Ea adferem,*

niſi

niſi id cum cura feciſſet vir ſummus, Marcus Velſerus, in rerum Auguſtanarum Vindelicarum libris. Sed monere operæ pretium videtur, fragmentum hoc totum, pancis tamen inſertis, legi apud Conradum à Lichtenau, Abbatem Vrſpergenſem: quem in Chronico vide poſtea, quæ de anno MCLXVII. *expoſuit. Lemma ejus capitis eſt,* De Auguſta Vindelicorum, vel Rhætiæ. *Ætatem ejuſce Conradi inde cognoſcimus, quod initio Pontificatus Innocentii tertii, hoc eſt, anno* cIↃc XCVIII, *laicum ſe, atque adeo minorennem fuiſſe, dicat: anno autem* cIↃ CCXV. *referat ſe Abbatem factum Urſpergenſem: hiſtoriam vero ſuam perducat ad annum* cIↃ CC XXIX. *Quare, aut ex Abbate Urſpergenſi id fragmentum fuerit: aut inde, unde ea hauſerat Vrſpergenſis.*

NOMI-

NOMINA AUCTORUM,

QUORUM

OBSERVATIONES

ET

NOTÆ

Hac Editione exhibentur.

ACidalius.
Boeclerus.
Bongarſius.
Burrerius.
Cluverius.
Fungerus.
Georg. Fabricius.
Gruterus.
Had. Junius.
Lipſius.
Manutius.
Ortelius.
Puteanus.
Rhenanus.
Salmaſius.
Scaliger.
Schegkius.
Stewechius.
A. Thyſius.
Voſſius.
Urſinus.

Vetuſtorum paſſim & recentiorum auctorum in ipſis notis citatorum ingens numerus eſt.

C. VEL-

[1]C. [2]VELLEII PATERCULI HISTORIÆ ROMANÆ, AD [3]M. VINICIUM Cos.

LIBER. I.

* * * [4] tempeſtate diſtractus à duce ſuo [5]Neſtore, [6]Metapontum condidit. [7] Teucer, non receptus à patre * Telamone, 1

1. C.] P. prænomen in pleriſque ooviſſimis editionibus Vellejo præfigi, video. Nec ſine cauſa, ſi id Ms. codicis auctoritate ſit ſuboixum; ut ex Burrerio adſerit Schegkjus. Cæterum cum nihil hujuſmodi in illius variantibus lectionibus inveoiam; argumentum illud non admodum validum eſſe arbitror. Firmare id tameo nituotur auctoritate Taciti, qui lib. VI. Annalium cujuſdam P. Velleji meminit. Sed forſao ille auctoris noſtri pater fuerit; qui ſub M. Vinicio præfecturam equitum in Germania geſſerat, cuique, Tiberio jam Rhodo reverſo, noſter io hoc munere ſucceſſit: forſao etiam frater, cujus in hoc ipſo opere, ſub oomine Magii Celeris Vellejani, mentio fit. Coofugiendum hinc alicui videatur ad prænomen C. Id quidem certo ei fuiſſe affirmare auſim, ſi ita ſe ipſum appellet, ut ajebat Aldus. Et fateor, meminit hic auctor C. Velleii: verum illum avum ſuum fuiſſe, prædicat. Queis moveor, ut M. prænomen potiſſimum amplectar. Fuerit illud oostro commune cum M. Vellejo, cujus meminit Tullius Philippica III. Suboixa autem eſt noſtra opioio verbis his Priſciani in VI., ut quidem vulgo concipiuntur: *M. Vellejus Paterculus: Primus, nec minus clarus ea tempeſtate fuit Miltiadis filius Cimon.* Quod vero optarit Schegkius, io ſcripto ſuo Priſciaoi fragmeoto, prænomen fuiſſe omiſſum: id eo minus movet, quod ferme conſentiat cum impreſſis codicibus, ſioe dubio vitioſis, hac tameo parte melioribus, quod id agnoſcaor. Atque id comprobaot membranæ noſtræ optimæ notæ, quæ locum vulgo mancum ita exhibent: *M. Vellius pater cujus liberi nec minus clarus, &c.* Uode facile mihi fuit veram lectionem eruere: *M. Vellejus Paterculus libro I. Nec minus clarus, &c.* Quio idem etiam firmant duo Mss. bibliothecæ Leidenſis, quos poſtea inſpexi; quorum uterque ſimiliter habet, *M. Vellius Pater cujus.* Imo in altero etiam clare, *lib. I.* perſcriptum. Ut de hoc noo ſit amplius dubitandum. *Voſſius.*

2. VELLEII.] Negant aliqui Vellejam

geotem

gentem ab antiquis nominari. Cicero tamen libris de Nat. Deor. C. Velleium Epicureum introducit. Idem etiam, ut jam diximus, M. cujuſdam Velleii mentionem injicit. Alius ſub Claudio cum M. Syllano conſulatum geſſiſſe dicitur, unde S. C. Velleianum. Velleii Blæſi meminit Plinius Epiſt. l. II. epiſt. ultima. Apud Priſcianum etiam lib. XI. Velleii Celeris epiſtola ad Hadrianum Cæſarem laudatur: qui forte fuit ex poſteris Magii Celeris Velleiani, fratris auctoris noſtri. Alios ex eadem gente monſtrabit index inſcriptionum Gruterianarum. Poſſem addere Senecæ locum ex Præfatione lib. IV. Nat. Quæſt. *Plancus artifex ante Velleium maximus ajebat, non occulte, nec ex diſſimulato eſſe blandiendum.* Ita enim edunt ex conjectura Mureti, cum ante legeretur *Villeium*. Sed ego vix dubito, quin *Vitellium* ſit ſcribendum. Quod improbare non poteſt, qui exquiſitiſſimas hujus erga C. Cæſarem adulationes apud Dionem lib. LIX. legerit. Conjecturam noſtram firmari poſt hæc vidi à Juſto Lipſio, cui idem notis ad Tacitum in mentem venit. *Idem. Velleii.*] Quod ad nomen attinet, Velleia gens nuſquam, (*vide tamen ſupra*) quod ſciam, nominatur. Tacitus, *Villæum* agnoſcit: itemque antiquus lapis, cujus verba ſubſcribam.

Canuſii.

C.VELLÆVS. C.LIB. VRSIO. AVG
SIBI. ET. TVTORINÆ. FILIÆ
TREBELLIÆ. FELICVLÆ
VXSORI TREBELLIÆ
A RESCVSÆ
ET TREBELLIA. FELICVLA. SIBI
ET. LIBERTIS. LIBERTABVSQVE
MEIS. C IN. CVLTV. MONVMEN
TVM. CVM.
P. XV. ET. ITER

Manutius.

3. M. *Vinicium.*] De quo Tacitus libro 6. ait: *Vinicio oppidanum genus: Callibus ortus, patre, atque avo conſularibus, cetera equeſtri familia erat, mitis ingenio & comta facundia.* Pater ejus Publius, avus Marcus, ille DCCLV. hic DCCXXXV. anno urbis conſul. Quibuſdam cum lapide Colotiano placet, VINVCIVS. à vulgo Dio. Nomi, in quîs:

P. VINICIVS M. F. III. VIR.
A.A.A. F.F.F. & L. VINICIVS.
L. F. III. VIR.

Et lapis Neapoli:

M. VINICIO P. F. POST
MORTEM
MVNICIPIS SVI AERE
CONLATO
PIETATIS CAVSA PO-
SVERVNT.

Schegk. Ad M. Vinicium.] Legunt alii *Vinucium*, auctoritate lapidis Colotiani. Sed vulgatam lectionem non ſolum omnes ſcriptores, ſed etiam numiſmata vetera confirmant. Diſputant viri eruditi, utrum Vinicii hujus cognomentum fuerit Quartinus. Sane Pomponius de origine juris C. Caſſium Longinum, & Quartinum, ſimul conſulatum geſſiſſe ſcribit. Ubi errat, quod L. Caſſium Longinum, Tiberii progenerum, cum C. Caſſio IC. confundat. Quod obſervatum etiam Lipſio ad VI. Annalium Taciti. Et ſane vel prænomina, quæ diverſa ſunt, id doceant. Quapropter neque iis accedendum, qui C. Caſſium, & Quartinum, ſuffectos fuiſſe conſules volunt. Et ne de his dubitem, facit, quod Pomponio ſolenne eſſe noverim in veteri hiſtoria labi. Cæterum Quartinum Vinicium cognominari, firmat quodammodo nummus Goltzianus, cui inſcriptum, M. QVARTINVS II. VIR. Optime enim hoc ad Vinicium referri poſſe, liquet, non ſolum ex prænomine, quod idem eſt; ſed & ex inſcriptione Neapolitana, unde illum duumvirum fuiſſe, conſtat. Ea ſuperius relata eſt. Sane duumviros in municipiis fuiſſe, manifeſte, ut alios mittam, docet Cæſar lib. I. de bello Civili; ubi ait, *ſe duumviris municipiorum*

rum omnium imperaſſe, ut naves conquirerent. Voſſius.

4. *Tempeſtate.*] Loqui Velleium de Metabo ſive Metaponto, nec *Lipſius*, qui primo de Epeo conjecerat, negavit. Hic enim Metaponti urbis conditor *Stephano* & *Servio* memoratur. τὸ γὰρ Μεταπόντιον οἱ βάρβαροι Μέταβον ἔλεγον. Quæ verba Stephani, articulo poſtulante, ita interpretantur, ut *Metabus à barbaris dictus* intelligatur, *qui vero nomine eſſet Metapontus.* Quapropter etiam à *Cl. Salmaſio in Plin. exercit. p. 65.* refutatur ea aſſertio: cum aliunde conſtet, *verum nomen Metabi in Metaponti appellationem à barbaris demutatum eſſe.* Fuerit itaque fortaſſe apud Steph. tranſlocatio vel nominum vel articuli librariis tribuenda. de quo tamen nihil pronuntio. *Strabo lib. 6.* ad Pylios, qui cum Neſtore ab Ilio navigarunt, univerſim, Metaponti originem refert: ut & *Solin. polyhiſtor. cap. 2.* Boecler. *Tempeſtate diſtractus à duce ſuo Neſtore.*] Quid Græci Trojá redeuntes paſſi ſint aut fecerint, narratio fuit: quæ oppida condiderint, aut ubi fixerint ſedes. De quo tamen propriè hoc initium? Credo de Epio. quo trahit me Juſtinus lib. xxi. *Metapontini in templo Minervæ ferramenta, quibus Epius, à quo conditi ſunt, equum Trojanum fabricavit, oſtentant.* Et facit *Ariſtoteles in Admirandis*: Ἐγγὺς Μεταποντίου Ἀθηνᾶς ἱερὸν εἶναί φασιν, ἔνθα τὰ τοῦ Ἐπειοῦ λέγουσιν ὄργανα ἀνακεῖσθαι, [fort. οἷς τὸν] ἃ εἰς τὸν Δούρειον ἵππον ἐποίησεν. Strabo ſimpliciter tamen dixit, *Pylios Metapontum condidiſſe*: Stephanus aliique *Metabum* nominarunt. de quo ipſo quin hæc capere poſſis, non nego. *Lipſius.*

5. *Neſtore.*] Neſtor filius fuit Nelei & Cloridis juxta Homer. quinquaginta navibus ex Pylo Trojam venit jam ſenior. Per tres γενεὰς vixiſſe dicitur. per γενεὰν autem intelligunt nonnulli triginta vel triginta tres annos. Ita Neſtor 90. vel 99. annorum fuerit. Veteri Poëtæ Nævio dictus eſt *triſeclò ſenex.* Rex fuit ille Pyli. In Peloponneſo triplex fuit Pylus. Duæ ad mare, quarum una in Elide regione, altera in Meſſenia, tertia in Arcadia. Quam ultimam genuinam Neſtori, eſſe docet Strabo.

6. *Metapontum.*] Urbs in magna Græcia ad ſinum Tarentinum.

7. *Teucer.*] Horatius ad Plancum;

—— Teucer Salamina, patremque
Cum fugeret, tamen uda Lyæo
Tempora populea fertur vinxiſſe corona,
Sic triſteis affatus amicos:
Quo nos cumque feret melior fortuna parente,
Ibimus ô ſocii comiteſque.
Nil deſperandum Teucro duce, & auſpice Teucro.
Certus enim promiſit Apollo
Ambiguam tellure nova Salamina futuram.

Hiſtoriam poſt alios habes apud Virgilium libro i. & Juſtinum xliv. à quo & JUPITER Salaminius, cui templum poſuit Teucer. Tacitus iii. Annal. Schegk. *Teucer non receptus.*] Quæ hic facta memorat Vellejus, futura conjicit Teucer apud *Sophocl. in Ajace*, cum Telamonis iram adverſus venientem ſine fratre, ſibi figurat. Inter alia veluti παράφρασιν Vellejanorum verborum habent illa:

—— ποῖον οὐκ ἐρεῖ κακόν;
Τὸν ἐκ δορὸς γεγῶτα πολεμίου νόθον,
Τὸν δειλίᾳ προδόντα καὶ κακανδρείᾳ
Σὲ φίλτατ' Αἴας, ἢ δόλοισιν, ὡς τὰ σὰ
Κράτη θανόντος, καὶ δόμους νέμοιμι σούς.
Τοιαῦτ' ἀνὴρ δύσοργος ἐν γήρᾳ βαρὺς
Ἀρεῖ, πρὸς οὐδὲν εἰς ἔριν θυμούμενος.

mone, ob ſegnitiam non vindicatæ fratris injuriæ, Cyprum adpulſus, cognominem patriæ ſuæ [1] Salamina conſtituit. [2] Pyrrhus, Achillis filius, [3] Epirum occupavit. [4] Phidippus [5] Ephyram in * Theſprotia. at † rex regum Agamemnon,

Τέλος δ' ἀπωστὸς γῆς ἀποῤῥιφθήσομαι, &c.
vide de hiſtoria amplius, præſertim *Servium ad 1. Virg. Æn. Juſtin. 4. 2. 3. Dict. Cretenſ. lib. 6. Interpretes Horatii ad od. 7. lib. 1.* Boecler. *Teucer non receptus à patre Telamone.*] Varias auctorum ſuper hac re opiniones quaſi faſciculo colligat Servius ad Virgilii lib. 1. Æneidos: *Teucer* (inquit) *cum, Trojâ everſâ, ſine fratre eſſet reverſus; qui ſe furore, propter perdita Achillis arma, interemerat; vel, ut alii, quia non defenderat Ajacis fratris interitum; vel quia oſſa fratris non retuliſſet; ut nonnulli, quod Tecmeſſam concubinam, vel ejus fratris filius Euryſacen, ad avum Telamona de Troja ſecum non reduxerit, quia ille alia navi vectus feliciùs navigaverat; Salamine pulſus à patrê Cydoniam venit.* Ita integrum locum emendandum cenſeo. Male legitur *Theomiſſam* pro *Tecmeſſam*. Pro *Turſacen* etiam repoſuimus *Euryſacen*, & pro *Sydonam*, *Cydoniam*. Ablegavimus quoque *à cena*, quod poſt *Tyriſacen* Ms. Fuldenſis inculcabat. Quis enim non videat, imperitè illud ex præcedenti voce repetitum? Auctores verò quorſum allegem, cùm hiſtoria hæc paſſim apud veteres poëtas, præſertim Tragicos, ſit obvia? *Voſſius.*

* *Telamone.*] De quo Ennius apud Ciceronem Tuſculanarum III.

Hiccine eſt Telamon ille, modo quem gloria ad cœlum extulit?
Quem ſpectabant? cujus ob os Graii ora obvertebant ſua?

Uſus hoc de ſe Cicero, Ep. ad Pætum. *Schegkius.*

1. *Salamina.*] Urbs hæc Cypri Trajani tempore deleta à Judæis, ut ſcribit D. Hieronymus. *Fagamoſta* hodie dicta, ut Niger autumat. *Salamina.*] Apud Græcos Latinoſque paſſim hæc hiſtoria. Illud nota non indignum, tempore Iſocratis, Teucri genus adhuc fuiſſe in Cypri regno. In Euagorâ: Τεῦκρος δὲ, ἐπειδὴ Τροίαν συνεξεῖλεν, ἀφικόμενος εἰς Κύπρον, Σαλαμῖνά τε κατῴκησεν ὁμώνυμον ποιήσας τῆς πρότερον αὐτῷ πατρίδος οὔσης, καὶ τὸ γένος τὸ νῦν βασιλεῦον κατέλιπε: *Teucer vero, poſtquam unà cum aliis Trojam cepiſſet, veniens Cyprum, Salamina ibi condidit cognominem veteri ſuæ patriæ, & genus, quod nunc ibi regni potitur, reliquit.* Lipſius.

2. *Pyrrhus.*] *Juſtin. 17. 3. Plutarch. Pyrrho pr.*

3. *Epirum.*] Eſt hæc regio Græciæ verſus Adriaticum mare. Vide Strab. lib. 8.

4. *Phidippus.*] Vulgo male, *Philippus. Phidippus.*] Enumerat, ex Græcis ducibus ad bellum Trojanum profectis quam quiſque urbem, everſo Ilio, condiderit. horum in numero neque ab Homero, neque à Darete Phrygio, Philippus nominatur. itaque facile crediderim, *Phidippus*, eſſe reponendum, de quo ſic Homerus ἐν τῷ τῶν νεῶν καταλόγῳ:

Τῶν δ' αὖ Φείδιππός τε καὶ Ἄντιφος ἡγησάσθην,
Θεσσαλοῦ υἷε δύω Ἡρακλείδαο ἄνακτος. *Manut.*

5. *Ephyram.*] Differentiæ cauſſa addit *in Theſp.* cum plura hoc nomine loca legantur. de quibus *Stephan.* in Ἔφυρα, quæ & ἰφύρη. *Boecler.*

* *Theſpro-*

mnon, tempeſtate in Cretam inſulam rejectus, tres ibi urbes ſtatuit, [1] duas à patriæ nomine, unam à victoriæ memoria, Mycenas, Tegeam, Pergamum. idem mox, [2] ſcelere patruelis fratris Ægiſthi, hereditarium exercentis in eum odium, & facinore uxoris oppreſſus occiditur. [3] regni potitur Ægiſthus per annos VII. [4] hunc Oreſtes, matremque, [5] ſocia conſiliorum omnium ſorore Electra, virilis animi fœmina, obtruncat. [6] factum ejus à Diis comprobatum, ſpatio vitæ & felicitate imperii apparuit, quippe vixit annis XC., [7] regnavit LXX. qui ſe etiam

* *Theſprotia.*] Eſt hæc Epiri regiuncula.

† *Rex regum.*] Dux ducum, qui ad Trojam venerunt.

1. *Duas.*] Vulgata ſanè manca eſt. Sed quid hæc igitur ſibi vult? Duplicem patriam fuiſſe Agamemnoni? de Mycenis fateor, & clarum eſt: de Tegeâ, quæ in Arcadiâ, quid ea ad Agamemnonem, nondum legi. Nam *Pergamum*, ſive, ut Plutarchus in Lycurgo appellat (περγαμίαν) certum eſt à victo Pergamo dictam. *Lipſ. Duas à patriæ n.*] *Mycenæ* ab Agamemnonis patria; *Pergamum* à Troja: Sed quid *Tegea*, quam Talthybius præco Agamemnonis dicitur condidiſſe, ut teſtatur Stephanus de urbibus. Ita quærenti *Aldo* reſpondet *Schegkius*, auſpiciis Agamemnonis conditam à Talthybio. Itaque non immerito Agamemnonem fecerit auctorem Noſter. *Boecler.*

2. *Scelere patruelis.*] *Æſchylus* & *Seneca* in Agamemnone ſuo. *Pauſan.* in Corinth. *Liban.* declam. 5. *Boecler.*

3. *Regni potitur.*] Homerus de hoc ipſo, Odyſſ. γ.

Ἑπτάετες δ᾽ ἤνασσε πολυχρύσοιο
Μυκήνης. *Lipſ.*

4. *Hunc Oreſtes.*] *Æſchylus* in Choëphoris; *Sophocles* & *Euripides* in Electra videndi. *Boecler.*

5. *Socia.*] Aliter *cum ſocia*, unde Lipſius legendum putabat *conſcia*.

6. *Factum ejus.*] *Rectumne fuerit ab Oreſte matrem occidi, cum illa Oreſtis patrem occidiſſet*; inter uſitatas priſcorum Rhetorum exercitationes diſquiſitum eſt. Meminit *Auctor lib. ad Herenn.* I. 16. & *Cic.* 1. de invent. 14. ubi colorem Oreſtis firmamenti loco uſurpandum, hunc adfert: *ejuſmodi animum matris ſuæ fuiſſe in patrem ſuum, in ſeipſum ac ſorores, in regnum, in famam generis & familiæ, ut ab ea pœnas liberi ſui potiſſimum petere debuerint. Libanius* declam. 5. tota, Oreſtis apologiam conſcripſit. *Velleius* omiſſis aliis argumentis, ab eventu & ſubſecuta felicitate judicat. *Boecler.*

7. *Regnavit* LXX.] Valde ab hac ſupputatione abit Euſebius in Chronico: in quo eſt: *Oreſtes regnavit annis* XV. Sed Lipſius reponere tentabat LXV. Quæ (pace ſummi viri dixerim) non emendatio eſt, ſed depravatio. Nam cum hoc Euſebius referat ad numerum DCCCXLI. regnum vero Tiſameni filii ejus ordiatur numero DCCCLVI. clarum eſt ex ipſius ſupputatione, XV. tantum annos Oreſti tribuendos. *Voſſius. Regnavit* LXX.] *Valde diſſentit* (inquit Lipſius) *Euſebianum Chronicon: Mycenis poſt mortem Ægiſthi Oreſtes regnavit annis* XV. *credo fuiſſe* LXV. Quæ poſtrema viri diligentiſſimi verba non

etiam à Pyrrho, Achillis filio, virtute vindicavit. nam, quod [1] pactæ ejus, Menelai atque Helenæ filiæ Hermiones nuptias occupaverat, [2] Delphis eum interfecit. Per hæc tempora Lydus & Tyrrhenus fratres cum regnarent in [3] Lydia, ſterilitate frugum compulſi, ſortiti ſunt, uter cum parte multitudinis patria decederet. ſors Tyrrhenum contigit. pervectus in Italiam, [4] & loco & incolis & mari, nobile ac perpetuum à ſe nomen dedit. Poſt Oreſtis interitum, filii ejus [5] Penthilus & Tiſamenus, regnavere

ad Euſeb. refero (nil enim cauſſæ apparet, cur ita opinaretur) ſed ad Vellejum. in cujus codicibus ſi forte fuerit LXV. (pro LXX. ſc quod nunc habetur) exiſtimari poteſt, quinquagenarii notam à librario potius, quam ab auctore additam. Non dubito, tale quid in animo habuiſſe Lipſium: cui brevitas ſua fraudi eſſe interim non debet. *Boecler.*

1. *Pactæ ejus.*] Tale ac, *Sponſæ ejus.* Vide Nonium. Aldus, *pacta ei.* Sed nihil mutandum eſſe, monuerat etiam Acidalius. *Voßius.* *Nam quod pactæ ejus.*] *Euripides* in Andromacha. *Juſtin.* 17. 3. 7. Et quos ibi annotavit ac conciliavit felicis memoriæ Vir, *Matthias Berneggerus.* Boecler.

2. *Delphis eum interfecit.*] Ad patrias aras, ſive inter altaria Dei. Juſtinus lib. 17. nota res ex Servio ad illud Poëtæ lib. 3.

Et patrio Andromachen iterum ceßiſſe marito. Schegkius.

3. *Lydia.*] Quæ eſt Aſiæ minoris regio.

4. *Et loco & incolis.*] Locum ſive regionem, *Tyrrhenium*; incolas, *Tyrrhenos*; mare, *Tyrrhenum* intelligit. Hiſtoriam habes apud *Tacit.* 4. A. 55. *Strabon. lib.* 5. ubi *Atys rex fame & ſterilitate coactus, altero è duobus filiis Lydo ſorte detento, alterum Tyrrhenum cum majore populi parte amandaſſe*, memoratur, &c. addenda quæ *Caſaubonus* ex *Feſto Servioque* ad eum locum notavit. Plenius illam famem & demigrationem narravit *Herodotus lib.* 1. Diodorus lib. 5. maris appellationem inde petit: *cum Tyrrheni plurimum claſſe pollerent, & imperium mari obtinerent, factum eſſe, ut ſubjectum Italiæ mare, de ipſorum nomine, Tyrrhenum diceretur.* Alias opiniones ſuggerit *Servius* ad verſ. Æn. 1. *Gens inimica mihi* Tyrrhenum *navigat* æquor. *Appiano* Τυῤῥηνικοὶ Λυδῶν ἄποικοι in *Punic.* dicuntur. *Juſtinus*, *Tuſcorum populos à Lydia veniſſe* ſcribit 20. 1. 7. Atque ita quidem communiter de Tyrrhenorum origine traditur. *Dionyſio* tamen *potius indigenæ, quam advenæ* videntur *lib.* 1. cujus argumenta (à *diverſitate linguæ, religionum, legum, ſtudiorum* præcipue petita) *minime vana* exiſtimat *Lipſius* ad *Senec. Conſol. Helv.* 6. Boeclerus.

5. *Penthelus.*] Scribendum eſt, *Penthilus*: ſic enim habet Pauſanias, & Græci ſcriptores. Pauſaniæ verba ex Corinthiacis ſunt hæc: Τὸν δὲ Ὀρέστου νόθον Πενθίλον Κιναίθων ἔγραψεν ἐν τοῖς ἔπεσιν Ἠριγόνην τὴν Αἰγίσθου τεκεῖν. *Urſinus.* *Penthilus.*] Penthilum Oreſtæ ſucceſſiſſe *Strabo in Geographicis*, auctor eſt lib. 13. de Tiſameno *Pauſanias in Corinth.* Ὀρέστου δὲ ἀποθανόντος, ἔσχε Τισαμενὸς τὴν ἀρχήν

gnavere triennio. [1] Tum, fere anno octogeſimo poſt [2] Tro-

ἀρχὴν Ἑρμιόνης τῆς Μενελάου καὶ Ὀρέστου παῖς. Quidam Tiſamenum primo loco, ſicut alii Penthilum ponunt; & in annotatione annorum maxima occurrit diſcrepantia. Vellejana quidem computatio, in ſe ſpectata ſatis congruit. nam ſi Ægiſtho VII. Oreſti LXX. Penthilo & Tiſameno III. annos tribuimus, efficitur octogenarium iſtud intervallum à Trojæ excidio uſque ad Heraclidarum reditum. Verum ſi hanc ſententiam cum aliis conferamus (puta cum *Africano*, *Euſebio*, *&c.*) deprehendemus, tam certum eſſe, Oreſtis liberos diutius quem triennio imperaſſe,) quippe cum Penthilo XXII. anni, nec pauciores Tiſameno aſſiguentur) quam incertum, imo falſum eſt, Oreſten LXX. annis imperium tenuiſſe. Igitur illud Velleji *triennium*, valde mihi ſemper ſuſpectum fuit: exiſtimabamque aliquando, Auctorem ſcripſiſſe, *Mycenis*; aut locum plane corruptum mutilumve eſſe. At obſtabat huic opinationi congruentia totius intervalli, de qua antea dictum. niſi quod rurſum infirmabatur hæc cogitatio, poſtquam de LXX. Oreſtis annis (an Vellejus ſc. ita ſcripſerit) merito dubitari cœptum eſt. *Boecler.*

1. *Tum fere anno.*] Magnus *Scaliger in animadverſionibus Euſebianis* quatuor nobilia intervalla, inter cladem Ilii, & primam Olympiadem notat, quibus tanquam metis deſignant tempus illud veteres Chronologi, Herodotus, & alii. primum eſt ἡρακλειδῶν κάθοδος à Troj. capt. LXXX. an. (num. Euſeb. DCCCXV.) 2. οἰκισμὸς Λέσβου κατὰ πόλεις poſt clad. Ilii CXX. (n. Euſeb. DCCCCLV.) 3. Ἰωνικὴ ἀποικία, καὶ κτίσις Κύμης Φρικωνίδος, poſt Troj. CXL. (n. Euſeb. DCCCCLXXV.) 4. κτίσις Κύμης ὑπὸ Σμυρναίων CLVIII. poſt Troj. (n. Euſeb. DCCCCXCIII.) De primo hic agendum; id eſt de *reditu Heraclidarum.* prorſus celebris eſt hic character, primum quodammodo initium hiſtoriæ veræ. Sed in diverſa tempora conjicitur ab Hiſtoricis: forte, quia conatus irriti τῆς καθόδου, id nomen à nonnullis tulerunt: ſicut bene conjicit *Scaliger in Euſeb.* nam Heraclidæ, mortuo Euryſtheo, à quo Peloponneſo pulſi fuerunt, cum primo reditum conantes, cæde Hylli auſis excidiſſent; poſteaque rurſum fruſtra cum conatum reſumſiſſent, tertia demum vice, Tiſameno in Peloponneſo imperante, deſtinata perfecerunt. De primo conatu & interim Hylli vid. *Diodor. lib.* 4. & Tegeatarum orationem ap *Herodot. lib.* 9. *Pauſan. Arcad.* In tempore ultimi & veri reditus deſignando, conſentiunt *Vellejo* non *Tatianus* modo & *Plutarchus*, de quibus *Lipſius* monuit, ſed *Thucydides* etiam ἐν τῇ ἀρχαιολογίᾳ προοιμίῳ ſeveriſſimi operis. Accedit approbatio recentiorum. *Scaliger* in *animadv. Euſeb. Certum eſt*, inquit, *octoginta poſt Ilii excidium annis Heraclidas patriæ reſtitutos imperium Peloponneſi obtinuiſſe.* Hunc *Calviſius*, & Chronologorum accuratiſſimus quiſque ſequuntur. *Strabo lib.* 13. *pag.* 582. LX. tantum annos numerat. Quo loco tamen, ſi *ſexaginta annos* ad *Penthili in Thraciam progreſſum ſive expeditionem* referas, & quod ſequitur, ὑπ' αὐτὴν τὴν τῶν ἡρακλειδῶν εἰς πελοπόννησον κάθοδον, non præciſe, ſed ἐν πλάτει ſumas, ſicut fieri apud Chronologos interdum videmus, facile conciliabitur cum Noſtro & veritate. Quod ſi hoc durius videbitur, non poſſumus Straboni, contra eos, quos prædiximus, & *Pauſaniam* qui Tiſameni imperio non Penthili tribuit hunc reditum, auſcultare. Dicat hic aliquis: *Pauſaniam in Meſſen.* dicere τὴν κά-

Trojam captam, [1] centeſimo & vigeſimo quam Hercules ad Deos exceſſerat, [2] Pelopis progenies, quæ omni hoc tempore, pulſis Heraclidis, Peloponneſi imperium obti-

θοδον Ἡρακλειδῶν γενομένην δύο γενεαῖς ὕστερον, *duabus poſt confectum bellum Troicum ætatibus accidiſſe reditum Heraclidarum.* Jam ſi γενεαί, ſecundum *Muretum var. Lect.* 10.8. & *alios, triginta annorum* ſtatuenda eſt, prodibunt non LXXX. ceterorum, ſed LX. Strabonis anni. Verum quemadmodum certiſſimum eſt eos erraſſe, qui ap. *Homerum* Neſtoris γενεὰς (de quibus *Muretus*) pro ſingulis ſæculis, ſive centenariis accepere: ita prorſus periculoſum eſt vel *præciſe* vel *ubique* de 30. annis pronuntiare. Sane nec Latini *ſæculum* & *ætatem* hoc ſignificatu, quo γενεὰ Græcorum plerumque accipienda venit, certo annorum numero ἀπηρτισμένως definivere. Quinimo variare iſthæc talia pro captu ac conditione temporum videmus. Sic reſpectu μακροβιότητος primævorum hominum productiores ætates numerat ſacer codex: quas in anguſtiore poſterorum ævo, uſus loquendi ἀλόγως contraxit. Itaque, ut ad rem revertamur, tam proclive nobis fuerit, de *quadraginta* & circiter annis, γενεὰν accipere, quam aliis de *triginta* exiſtimare libuit. Certe apud *Matthæum Euang.* 24. 3. & *Luc.* 21. 32. γενεὰ 40. circiter annis metienda erit, ſi *Eraſmi*, *Bezæ*, aliorumque expoſitionem, ſimpliciſſimam ſcilicet & ſcopo textus accommadatiſſimam (v. *Harmon. Euangel. Gerhardi cap.* 161.) ſequamur. *Boeclerus.*

1. *Centeſimo & vigeſimo.*] *Joſeph. Scalig.* ad num. DCCCXXV. *Chron. Euſeb.* notat: τὴν Ἡρακλέως ἀποθέωσιν (*de qua vid. Diodor.* 4.) *Vellejus Paterculus* ait contigiſſe annis CXX. ante Heraclidarum reditum, hoc eſt, XL. annis ante Ilii everſionem, numero DCCXCV. Quod falſum convincit numerus DCCCXV., quo agon olympiacus ab Hercule eſt inſtauratus. Hactenus ille. Diligentiores ergo Chronologi XCV. circiter annis ante Heraclid. reditum, Herculis obitum ponunt. *Idem.*

2. *Pelopis progenies.*] Hoc illud celebre tempus, quod crebro in antiquis Chronicis quaſi nota & character temporum ſignatur *Reditus Heraclidarum.* Atque ab eo initium plerique faciunt hiſtoriæ veræ. Diodorus lib. IV. Ἔφορος ὁ Κυμαῖος, Ἰσοκράτους ὢν μαθητὴς, ὑποστησάμενος γράφειν τὰς κοινὰς πράξεις, τὰς μὲν παλαιὰς μυθολογίας ὑπερέβη· τὰ δὲ ἀπὸ τῆς Ἡρακλειδῶν καθόδου πραχθέντα συνταξάμενος, ταύτην ἀρχὴν ἐποιήσατο τῆς ἱστορίας. ὁμοίως δὲ τούτῳ Καλλισθένης καὶ Θεόπομπος, κατὰ τὴν αὐτὴν ἡλικίαν γεγονότες, ἀπέστησαν τῶν παλαιῶν μύθων: *Ephorus Cumanus, Iſocratis diſcipulus, cùm res publicè geſtas ſcribere inſtituiſſet, veteres quidem fabulationes omiſit; illa verò, quæ ab Heraclidarum reditu facta, colligens, hoc initium fecit hiſtoriæ ſuæ, Calliſthenes & Theopompus, qui eodem ævo vixerunt, pariter ut ipſe abſtinuerunt à priſcis fabulis.* Varro paullò aliter tamen tempora in hunc finem diſcernit apud Cenſorinum, cap. XXI. *Varro*, inquit, *tria diſcrimina temporum eſſe tradit. Primum, ab hominum principio uſque ad Cataclyſmum priorem: quod propter ignorantiam vocatur Adelon. Secundum, à Cataclyſmo priore ad Olympiadem primam; quod, quia in eo multa*

obtinuerat, ab Herculis progenie expellitur. duces recuperandi imperii fuere, [1] Temenus, Creſphontes, [2] Ariſtodemus; quorum [3] atavus fuerat. Eodem fere tempore [4] Athenæ ſub regibus eſſe deſierunt: quarum ultimus rex fuit [5] Codrus, Melanthi filius, vir non prætereundus. quippe,

in multa fabuloſa referuntur, Mythicon nominatur. Tertium, à primâ Olympiade ad nos, quod dicitur Hiſtoricum: quia res in eo geſtæ veris hiſtoriis continentur. Lipſius.

1. *Temenus.*] Quia hic maximus natu, & princeps recenſetur, factum ut ipſi tota res tribuatur, aut ejus poſteris. Tertullianus de Pallio, cap. II. *Sic & Herculea poſteritas, qui Temeno pariter Peloponneſum occupando producunt.* Id eſt, unà cum Temeno ſimulque. Idem corrigendus, De Animâ, cap. XXX. *Glorioſi quique occupant terras, ut Scythæ Parthicas, ut Menidæ Peloponneſum.* Legendum, *ut Temenidæ.* Lipſ. *Temenus.*] Temeno Argi ceſſere; Creſphonti, per ſortem, Meſſene (*Pauſan. Meſſen.*) Ariſtodemus ipſe jam fulmine è medio ſublatus erat: igitur filii ejus gemini, Procles & Euryſthenes Sparta potiuntur. à quibus *οἰκίαι δύο βασίλειαι*, familiæ duæ regiæ Spartanorum ortæ ſunt. *Pauſan. Lacon.* Niſi quod *Velleio* in Ariſtodemi perſona patrocinatur *Herodotus*: id quod *Lipſio* notatum. *Boecler.*

2. *Ariſtodemus.*] Ergone ipſe Ariſtodemus inter duces? Ita velle Velleium appàret: etſi in diſſenſu obſtinato aliorum ſcriptorum. His traditum, Ariſtodemum, dum apparatur reditus, fulmine tactum periiſſe. in ejus locum liberos veniſſe, Euryſthenem & Proclem. Apollodorus talium rerum diligens II. Biblioth. Ἐκεῖ δὲ ὄντος τοῦ στρατεύματος, Ἀριστόδημος κεραυνωθεὶς ἀπέθανε, παῖδας καταλιπὼν διδύμους, Εὐρυσθένη καὶ Προκλέα: *Ibi cùm exercitus Herculidarum eſſet, (Naupacti ſcilicet) Ariſtodemus fulminatus occidit, filios geminos relinquens, Euryſthenem & Proclen.* Eadem aut ſimilia Pauſanias in Corinthiacis, atque alii. Quis à Velleio? damnabam: ſed manum calculumque tenuit Herodotus, qui Spartanos ipſos docet fuiſſe in eâdem hac cum Velleio mente, etſi contrà ſcriptorum vulgus. Ille lib. VI. Λακεδαιμόνιοι γὰρ, ὁμολογέοντες οὐδενὶ ποιητῇ, λέγουσι αὐτὸν Ἀριστόδημον τὸν Ἀριστομάχου, τοῦ Κλεοδαίου, τοῦ Ὕλλου, βασιλεύοντα ἀγαγεῖν σφέας εἰς ταύτην χώραν, τὴν νῦν ἐκτέαται, ἀλλ' οὐ τοὺς Ἀριστοδήμου παῖδας. *Lacedæmonii nemini poëtarum aſſentientes, tradunt ipſum Ariſtodemum, qui Ariſtomachi, qui Cleodæi, qui fuit Hylli, regnantem eos reduxiſſe in hanc regionem, quam nunc obtinent: non autem ipſos Ariſtodemi liberos.* Ergo bene & ex reconditâ ſententia Velleius. *Lipſ.*

3. *Atavus.*] Propriè abavus. Sed hæc cognationum vocabula ſæpe confunduntur. *Atavus.*] Diſtinctio interponenda; *Ariſtodemus, quorum.* Nam quem ait fuiſſe atavum? ipſum Herculem. Stemma tale: Hercules Hyllum genuit, hic Cleodæum, hic Ariſtomachum, hic Temenum, Creſphontem, Ariſtodemum. Ex Herodoto ſupra, aliiſque. *Lipſius.*

4. *Athenæ.*] Vide Ubbonem Emmium in Græciæ deſcriptione.

5. *Codrus.*] Hiſtoriam Codri ſcripſere *Iuſtin.* 2.6.16. & ſeq. aliique. Addimus autem *Lycurgum*, qui *in orat. adverſ. Leocratem* diligenter & fuſius cæteris rem commemorat. Illud quoque monemus, inter allegatos *Servium* ad

quippe, cum Lacedæmonii gravi bello Atticos premerent, reſpondiſſetque [1] Pythius, quorum dux ab hoſte eſſet occiſus, eos futuros ſuperiores; depoſita veſte regia, paſtoralem cultum induit, immiſtuſque caſtris hoſtium [2] de induſtria, [3] imprudenter, rixam ciens, interemptus eſt. Codrum cum morte æterna gloria, Athenienſes ſecuta victoria eſt. quis eum non miretur, qui iis artibus mortem quæſierit, quibus ab ignavis vita quæri ſolet? [4] Hujus filius Medon primus Archon Athenis fuit. ab hoc poſteri apud Atticos dicti Medontidæ. ſed ii, inſequenteſque Archontes, uſque ad [5] Charopem, dum viverent

eum

eclog. 5. & *Auguſtinum* d C.D. 18.19. hunc Athenienſium Codrum regem, cum Virgiliano paſtore confundere. id quòd non ſemel Scaligero notatum. *Boecler.*

1. *Pythius.*] Apollo qui à Serpente nomen accepit. Pheten ſerpentem orientalibus denotat.

2. *De induſtria.*] Sententia eſt; Codrum rixam de induſtria concientem, imprudenter interemtum. ita intelligi ſuadet Valerius lib. 5. cap. 6. his verbis: *Rex Athenienſium Codrus, cum ingenti hoſtium exercitu Attica regio debilitata, ferro ignique vaſtaretur, diffidentia humani auxilii ad Apollinis Delphici oraculum confugit, perque legatos ſciſcitatus eſt, quo nam modo illud tam grave bellum diſcuti poſſet. Reſpondit Deus; ita finem ei fore, ſi ipſe hoſtili manu occidiſſet. quod quidem non ſolum totis Athenis, ſed in caſtris etiam contrariis percrebuit. eoque factum eſt, ut ediceretur, ne quis Codri corpus vulneraret, id poſtquam cognovit, depoſitis inſignibus imperii, familiarem cultum induit, ac pabulantium hoſtium globo ſeſe objecit; unumque ex his falce percuſſum in cædem ſuam impulit.* Sed quid Valerio hic *familiaris cultus*? an iſte qui ad diſcrimen regii, cultus privati? vix puto. emendo *famularem cultum*. Juſtinus certè pannoſum, ſarmenta collo gerentem, caſtra hoſtium ingreſſum adfirmat. Et verò unicus ad hanc rem fundus & ſubſcriptor Cicero 1. Tuſculanarum, qui hunc ipſum *famularem veſtem*, vocat. Redeo ad Codrum, quo longè ab Iliſſo, Pauſania teſte, interemto, regnum Erechtidarum poſt CDLXXXVII. vel, ut alii CDLXXXIII. annos defecit. Plutarchus de Exilio, Auguſtinus lib. 18. cap. 18. Civitat. Dei, Pauſanias Atticis, & Achaicis. *Schegk.*

3. *Imprudenter.*] Ille imprudenter? imò deditâ operâ & ſtudioſè rixam civit. Sed tu verba interpunge, ſententiam & te expedies: *Imprudenter rixam ciens, interemptus eſt.* Vult interemptum imprudenter, & ab hoſtibus ignaris eum eſſe regem. Quod verum eſt. *Lipſius.*

4. *Hujus filius.*] Ultimum regem fuiſſe Codrum conſenſu traditur: ſed apud *Juſtinum* 2. 7. 2. ſaltus committitur, ubi ſtatim *annui magiſtratus*, omiſſis XIII. perpetuis, & VII. decennalibus Archontibus, reges ſequuntur. qua de re etiam *Bongarſius.* Excidiſſe hanc narrationem, aut à mutilatore omiſſam eſſe, exiſtimat *Io. Meurſius in Archontibus Athen. lib.* 1. *cap.* 1. Boecler.

5. *Charopem.*] Tredecim fuere, quorum

eum honorem uſurpabant. [1] Peloponneſii, [2] digredientes finibus Atticis, [3] Megaram mediam Corintho Atheniſque urbem condidere. Ea tempeſtate & Tyria claſſis, plurimum pollens mari, in ultimo Hiſpaniæ tractu, in extremo noſtri orbis termino [4] inſulam circumfuſam Oceano, perexiguo à continenti diviſam freto, Gades condidit. [5] ab iiſdem poſt paucos annos in Africa Utica condita eſt. Excluſi ab Heraclidis Oreſtis liberi, jactatique cum variis caſibus, tum ſævitia maris, quintodecimo anno [6] ſedem cepere circa Lesbum inſulam. Tum Græ- 3
cia

rum ſeriem & nomina *Euſebius* refert, & *Meurſius* loco jam laudato. continuatur autem hæc narratio infra c. 8. *Idem.*

1. *Peloponneſii.*] Locus hic mihi aliquando mendi fuit ſuſpectus. Sed ſanus eſt. Quod clarum ex Strabonis l. IX. Geograph. ubi narrat, Heraclidas à Codro ex Attica pulſos Megaridem occupaſſe, ac condidiſſe Megara. Neque moverit quemquam, quod illos Heraclidas, noſter Peloponneſios vocet. Hæc enim neutiquam inter ſe pugnare, liquet ex præcedenti Velleii narratione. *Voßius.*

2. *Digredientes.*] Victi ſc. prælio & à Codro profligati ex Attica. *Strab.* 9. pag. 393. *Boecler.*

3. *Megaram.*] *Stephanus de urb.* Μέγαρα, πόλις περὶ τ̃ Ἰσθμὸν, μέσον Πελοποννήσου ϗ Ἀττικῆς, ϗ Βοιωτίας. *Idem.*

4. *Inſulam circumfuſam.*] *Lipſius*, cum videret non inſulas, ſed in inſulis oppida ab hominibus condi, correxit hunc locum, & de quarto in ultimum caſum mutavit, quæ hic de inſula dicuntur. Atque id ἀστόχως à *Lipſio* factum exiſtimavit *Pet. Faber Semeſtr.* 3. *cap.* 4. pag. 26. *in marg.* Sed tuetur librorum conſenſum & auctoritatem *Cl. Salmaſius* ad *Tertullian. Pall.* cap. 2. pag. 122. ea ratione: quod hic *condere* ſit *urbibus inædificare*, ut Græcorum κτίζειν, *urbibus inſtruere.* Itaque & *inſulam*, *Gades* dictam, & *condere inſulam*, eſſe *urbibus inſtruere.* Ceterum, quæ de *Gadium* origine memorantur, vide omnino apud *Strabonem lib.* 3. *non procul à fine. Plin.* 4. 22. & 5. 19. *Diodor. lib.* 5. Idem.

5. *Ab iiſdem.*] Juſtinus libro XVIII. *Tyrii, miſſâ in Africam juventute, Uticam condidere.* Mela: *Utica & Carthago ambæ inclytæ, ambæ à Phœnicibus conditæ.* Lipſius. Vide & quæ diximus ad ad Salluſtium. p. 255.

6. *Sedem cepêre.*] Obhæreo. Ambigua & ἀόριστος iſta ſcriptio, Capere locum circa Lesbum. Ubi? in ipſo mari? aut quin igitur nominas & deſignas? An à ſtili acumine ſubſidium, & reſcribimus? *ſedem cepere circa Lesbum inſulas?* Inſulas, inquam, multitudinis numero: & ſunt ſanè plurimæ illic, etiam eæ, quas Ἑκατοννήσους appellarunt, etſi vicenas numero, aut, ut alii, quadragenas. Tentabam etiam: *ſedem cepêre Lesbum inſulam.* ejectâ voculâ. & id valdè volebam: ſed renuunt ſcriptores, quorum nemo mihi auctor de occupata ab Oreſtis liberis Lesbo. Etiam Pauſanias de locis circa Lesbum renuit. qui vult in Corinthiacis, *Tiſamenum cum ſuis copiis in partem Græciæ deveniſſe, quæ nunc Achaia dicitur.*

cia maximis concuſſa eſt motibus: [1] Achæi ex Laconica pulſi, eas occupavere ſedes, quas nunc obtinent: [2] Pelaſgi [3] Athenas commigravere: acerque belli juvenis, nomine Theſſalus, natione Theſprotius, cum magna civium manu, eam regionem armis occupavit, quæ nunc [4] ab ejus nomine Theſſalia appellatur, ante Myrmidonum vocitata civitas. Quo nomine, mirari [5] convenit eos, qui Iliaca componentes tempora, de ea regione, ut Theſſalia commemorant: [6] quod cum alii faciant, Tragici frequentiſſime faciunt. quibus minime id concedendum eſt. [7] nihil enim ex perſona poëtæ, ſed omnia ſub eorum, qui illo

dicitur. Imò idem lib. VII. initio, periiſſe eum in Achaiâ narrat, prælio cum Ionibus & in Helice ſepultum. Itaque & nepotes Oreſtis in eâdem Achaiâ collocat, eodem lib. VII. *Lipſ.*

1. *Achæi ex Laconica.*] *Strab. lib.* 8. ἐν τοῖς Ἀχαϊκοῖς. *Polyb.* 2. *pag.* 128. *Pauſan. Achaic. pr.* Boecler.

2. *Pelaſgi Athenas.*] *Lipſius* miratur *Dionyſium lib.* 1. dum caſus & ſedes Pelaſgorum exequitur, nullam Atticæ mentionem facere. Atqui continebatur id jam in verbis *Thucydidis*, quæ ex *lib.* 4. *Dionyſius* adducit, ubi *Pelaſgi Lemnum olim & Athenas incoluiſſe* dicuntur. De utraque ſede etiam *Strabo lib.* 5. *pag.* 221. Fuerunt autem Pelaſgi vaga & migrationibus dedita gens, πολύπλανον καὶ ταχὺ τὸ ἔθνος πρὸς ἐπαναστάσεις, teſte *eodem lib.* 13. pag. 621. unde à *Dionyſio* πλανῆται vocantur *lib.* 2. *pr.* Porro quæ Athenas commigrandi pleriſque cauſſa fuerit *Thucyd.* annotavit lib. 1. ἐκ γὰρ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος οἱ πολέμῳ ἢ στάσει ἐκπίπτοντες παρ' Ἀθηναίους οἱ δυνατώτατοι, ὡς βέβαιον ὄν, ἀνεχώρουν. *Ex cetera enim Græcia potentiſſimi quique bello aut ſeditione pulſi, Athenas, tanquam ſtabilem ſedem, ſeſe conferebant*, ut habet verſio *Generoſiſſimi Enenkelii.* Idem.

3. *Athenas.*] Pauſanias lib. 1. habitaſſe vult ipſam arcem.

4. *Ab ejus nom. Theſſalia.*] *Strabo* de *Theſſaliæ* nominibus & nominum rationibus diſſerit, fine *lib.* 9. adde *Scalig. animadverſ. Euſeb.* ad n. CCXXVI. ubi *Theſſalus Græci filius* memoratur. *Diodorus lib.* 4. appellationem à *Theſſalo* Iaſonis & Medeæ filio repetit, non diſſimulans tamen eſſe alias de hoc nomine opiniones, de quibus alibi dicturus ſit. Dixit haud dubie: ſed vetuſtas intercepit. *Boecler.*

5. *Convenit.*] Nulla erat ratio idonea cur hoc, *convenit*, in *ſubvenit* mutaret *Acidalius.* Prorſus enim cum elegantia id Velleius ſcripſerat, ſicut alias. *Par eſt, fas eſt*, eidem ſenſui ſervire videmus. *Idem.*

6. *Quod cum alii faciant.*] Obnubilat ſpelendorem orationis vox, *faciant.* commodius ſubintelligeretur, inquit *Gruterus.* interim certum eſt, *Vellejum* tantopere elegantiæ dictionis non ſtuduiſſe, quin multa ejuſmodi ſimplicius dicta admitteret. Id quod de pleriſque Auctoribus, etiam Poëtis, exiſtimare convenit. Ut fortaſſe fruſtra ſint, qui ad περιεργίαν uſque, criticam cenſuram exercere velint. *Boecler.*

7. *Nihil enim ex perſona poëtæ.*] Secus eſt

illo tempore vixerunt, dixerunt. quod ſi quis [1] à Theſſalo, Herculis filio,eos appellatos Theſſalos dicet: reddenda erit ei ratio, cur numquam ante hunc inſequentem Theſſalum, ea gens id nominis uſurpaverit. [2] Paullo ante [3] Aletes, ſextus ab Hercule, Hippotis filius, Corinthum, [4] quæ antea fuerat Ephyre, [5] clauſtra Peloponneſi

eſt in Epica poëſi: ubi ex perſona poëtæ multa interſeruntur, ut mox obſervat Noſter circa appellationem Corinthi. *Quippe omnis poëtæ oratio, aut narratione ſimplici, aut ſola imitatione, aut utroque conſtat.* ſimplici narratione: *ut Arati de aſtris apud Græcos, Lucretii de natura apud Latinos poëma.* Imitatione: *cum ſublatis poëtæ quæ interſeruntur verbis ſolæ perſonæ repræſentantur; quibus ſermo omnis tribuitur. Quod cum in comœdia, tum & in Tragœdia, fieri eſt neceſſe. Quibus ideoque proprie à Platone* imitatio *tribuitur.* utroque: *quemadmodum in epico Homeri aut Maronis. In quo aliorum ſermonibus ſæpe poëtæ interſeritur.* Libuit hæc ad illuſtrandam noſtri Auctoris cenſuram verbis *Dan. Heinſii* exponere, qui in ſubtiliſſimæ eruditionis commentario *de conſtitut. Tragœd. cap.* 2. ex mente Platonis ita diſſerit. *Idem.*

1. *A Theſſalo.*] *Theſſaliæ nomen non reperitur apud Homerum, quum tamen in Bœotia Theſſali Herculis filii meminerit, à quo non poteſt videri dicta Theſſalia.* Juvat Velleianum argumentum hæc *Scaligeri ad Euſeb.* notatio. *Idem.*

2. *Paullo ante Aletes.*] Id confirmat Pindari ſcholiaſtes in Iſthmiis: unde & Ἀλητίδαι, inquit, vocantur Corinthii. quo nomine uſus eſt & Callimachus in ſequentibus verſibus, qui leguntur apud Plutarchum in v. Sympoſiacῶn:

Καί μιν Ἀλητίδαι πουλὺ γεγειότερον,
Τῷδε, παρ' Αἰγαίωνι θεῷ τελέσαντες ἀγῶνα,
Θήσουσιν νίκης σύμβολον Ἰσθμιάδος,
Ζηλωτῶν νεμέηθε, πίτυν δ' ἀπετιμήσαντο,
Ἣ πρὶν ἀγωνιστὰς ἔστεφε τοὺς Ἐφύρῃ.

Manutius. Paulo ante Aletes.] Sine circumductione ut loquar, falſum hoc eſt: niſi alii ſcriptores falſi. Pauſanias lib. II. Ἀλήτης Ἱππότου, τοῦ Φύλαντος, τοῦ Ἀντιόχου, τοῦ Ἡρακλέους. Apollodorus totidem pænè verbis: Ἱππότης τοῦ Φύλαντος, τοῦ Ἀντιόχου, τοῦ Ἡρακλέους. Quid dicemus? *quintum* reponi debere, ſi cui tamen tanta ſunt λεπτολογήματα hæc Græcorum. *Lipſ.* *Paulo ante Aletes.*] *Utrumque falſum* (*ait Scaliger in animadv. Euſeb.*) *& ſextum fuiſſe ab Hercule, qui quintus eſſet; & Corinthum condidiſſe, quam Siſyphidæ per multos annos antea obtinuerant.* Prius iſtud *Lipſio* etiam animadverſum. poſterius refutatione non indiget, *ſi condendi* vocem de *reſtitutione* accipiamus. v. *Indic. Pindaro olym.* 13. Corinthii dicuntur παῖδες Ἀλάτα, id eſt, ἀπόγονοι Ἀλήτου, ubi *Scholiaſtes* videndus. adde *Euſeb. n.* CCCCXCVI. *Boeclerus.*

3. *Aletes.*] Sine aſpiratione. Ita Rhenanus & doctiſſimus Belgarum Iunius, Animadverſorum lib. 6. cap. 25. *Schegkius.*

4. *Quæ antea.*] Sc. ante Aletæ tempora, neque quiſquam aliter accepit. vid. *Stephan.*

neſi continentem, [1] in Iſthmo [2] condidit. Neque eſt, quod miremur ab Homero nominari Corinthum. nam ex perſona poëtæ & hanc urbem, & quaſdam Ionum colonias iis nominibus appellat, quibus vocabantur ætate ejus,
4 multo poſt Ilium captum conditę. [3] Athenienſes in Eubœa Chalcida & Erethriam colonis occupavere; Lacedęmonii in Aſia [4] Magneſiam. Nec multo poſt [5] Chalcidenſes, orti, ut

phan. in voc. ἔφυρα & κόρινθος. *Boecler.*

* *Clauſtra Peloponneſi.*] Adeundus omnino *Strabo lib.* 8. in deſcriptione Corinthi. Hinc inter *compedes Græciæ*, Philippo; aliis inter *vincula Græciæ* urbs memorata, ap. *eund. lib.* 9. & *Polyb.* 17. confer quæ habet *Pauſan. Corinth.* pr. *Thucyd.* I. pag. 10. *Horatii interpetes ad od.* 7. *lib.* I. Illud *continentem* à mala manu eſſe exiſtimat *Gruterus*. Non auſim ſtatim aſſentire. *Idem.*

1. *In Iſthmo.*] Thucydides lib. I. Hinc Horatius ad Plancum;

—— *aut Epheſum bimariſve Corinthi Mœnia.*

Viſe Strabonem lib. 8. & 18. *Schegk.*

2. *Condidit.*] Quæ hic nihil aliud, quàm, *ex integro reſtituit*. Simili locutione *Tyrios Alexandri auſpiciis conditos* ait Juſtinus lib. XVIII. Ita quoque *Ecbatana Seleucum condidiſſe*, ſcribit Plinius lib. VI. cap. XIV. Denique ſic vulgo Conſtantinopolim, quæ ante erat Byzantium, condidiſſe dicitur Conſtantinus Magnus. *Voßius.*

3. *Athenienſes, &c.*] Strabo conditionem earum vetuſtiorem facit, lib. X. Ἀμφότεραι, inquit, πρὸ τῶν Τρωϊκῶν ὑπ' Ἀθηναίων ἐκτίσθαι λέγονται: *Utraque* (Chalcis, & Eretria) *ab Athenienſibus ante Trojana tempora condita perhibetur.* Lipſius.

4. *Magneſiam.*] Eam ſcil. quæ ad Sipylum, de qua etiam *Euſebius* capiendus DCCCCLXI. monente *Scaligero*, qui noſtri Auctoris locum illuc retulit. *Boecl.*

Magneſiam.] Duplex eſt Magneſia; una ad Mæandrum, altera ad Sipylum. Hanc potius intelligendam cenſeo. Nam altera fuit Æolica urbs; ut teſtatur Strabo lib. XIV. Apud L. Ampelium in libello memoriali, nuper à Salmaſio edito, corrupte hæc *Marmiſia ad pylum* dicitur. *Voßius.*

5. *Chalcidenſes.*] Congruit *Strab. l.* 5. pag. 243. niſi quod Cumas Italicas non χαλκιδέων ſolum, ſed & κυμαίων (*ap. Dionyſium lib.* 7. *Eretrienſes* (*Chalcidenſibus junguntur*) κτίσμα facit, alterumque è ducibus Hippoclen Cumæum; alterum Megaſthenem Chalcidenſium aſſerit. Jam *cum variæ variis locis Cumæ fuerint* (verba *Caſauboni* ad Strabonis locum huc tranſcribere libet) *quas enumerat Stephanus, dubitari poteſt, ex qua Cumani iſti ſint profecti, qui Cumam Campaniæ condiderunt. puto tamen è Cuma Euboica: nam & Chalcis in Eubœa. Ideo ait Virgilius,*

Et tandem Euboicis Cumarum allabitur oris.

Hactenus Caſaubonus. adde & *Scaligerum animadverſ. Euſeb.* ad num. DCCCCLXVI. qui de tempore iſtud dubium movet, *apud Euſeb. conditus Cumarum in Italia ponitur annis* CXXXI. *poſt Troica. Strabo & Vellejus ante Troica.* producit deinde hæc Noſtri verba. certe *Vellejus* non ante, ſed poſt Troica ponit Cumarum initium. quod contextus hiſtoriæ facile evincit. Interim ante Troïca Cumas conditas autumat etiam *Cl. Salmaſius in Solin.* pag. 72. ubi

[1] ut prædiximus, Atticis, Hippocle & Megaſthene ducibus, [2] Cumas in Italia condiderunt. hujus claſſis curſum eſſe directum, alii [3] columbæ antecedentis volatu fuerunt; alii [4] nocturno æris ſono, qualis [5] Cerealibus ſacris cieri ſolet.

ubi & de Cumæis, quos Strabo cum Chalcidenſibus Cumarum in Italia auctores facit, contra Scaligerum diſputat. Quod *Lipſius* miratur in *Chron. Euſeb.* haberi: *Mycena in Italia condita, quæ nunc Cumæ:* de eo non eſt dubitandum, ſcriptum eſſe, *Cyme in Ital. c.* &c. *Boecler.*

1. *Ut prædiximus.*] Ante lineas aliquot dixit. Itaque vix dubium quin hic gloſſema ſit illud, *ut prædiximus.* Quæ voces ſæpiſſimè toto hoc opere reperiuntur, & ob id meritiſſimo Lipſio ſunt ſuſpectæ.

2. *Cumas.*] In illud Virgilii lib. 3.

Hinc ubi delatus Cumarum acceſſeris urbem,

Servius. & idem apud eundem lib. 6. & 9. *Nobilis urbs à Sibyllinis libris, ad quos XV. viri adeunt, cum dii immortales publice conſulendi ſunt.* Agellins l. 1. cap. 16. Solinus cap. 7. alii. *Schegk.*

3. *Columbæ antecedentis.*] Quid opus erat ulla critica manu Acidalii in loco tam ſano? An enim *ante ducentis*, aut *ante ſe dantis* melius aut Latinius exprimit quod volebat Auctor? Nonne caſtigatiſſimæ Latinitatis ſcriptor *Curtius lib. 4. 7. 15.* bis ita loquitur? *complures corvi agmini occurrunt; modico volatu prima ſigna* antecedentes. *& modo humi reſidebant, quum lentius agmen incederet, modo ſe pennis levabant*, antecedentium, *iterque monſtrantium ritu.* Quem locum *Grutero* jam adductum, vindicandæ optimæ lectioni video. Rei ipſius mirificæ plura annotavit *Cl. Freinhemius* Noſter exempla. *Lucanus Panegyrico ad Piſonem*, hoc prodigio conditam memorat:

Triſtis Acidalia quæ condidit alite muros,
Eubaicam referens fecunda Neapolis arcem.

Quæ verba adductis *Statii* locis illuſtrat *Scaliger in appendice Virgiliana.* Boecler.

4. *Nocturno æris ſono.*] Non quia æs pulſum in Cerealibus tantum ſacris. id falſum: & ecce:

Cymbala Thebano concrepuere Deo.

Item:

Nocte ſonat Rhodope tinnitibus æris acuti:

Ut omittam Iſidis & Ægyptiaca ſacra cum ſuis ſiſtris. Arnobius etiam universè: *Vos æris tinnitibus & tibiarum ſonis perſuaſum habetis deos delectari & affici.* Cur ergo Cerealia eximiè nominat? quia de *nocturno æris ſono* ſermo eſt. & ſacra illa noctu: idque cum clamore & clangore. Juſtinus lib. 11. *Juſſis matronis ſolito clamore ac ſtrepitu, etiam in acceſſu hoſtium, ſacra* (hæc Cerealia) *celebrare.* Lipſius.

5. *Cerealibus.*] Athenienſium, in quis ſacerdotem inſtrumento æneo, ἠχεῖον dicto, excitare ſonum, ut matronæ clamorem & ſtrepitum moris, Juſtin. lib. 11. Æneo inſtrumento placuit, quod plurimum poſſe in ſacris, & percantationibus priſci illi perſuadebant. Hinc deficiente Luna ejus uſus. Livius præter Plutarchum, Ovidium, Juvenalem, clare lib. 26. *Campanorum*, inquit, *imbellis multitudo, cum æris crepitu, qualis in defectu Lunæ ſilenti nocte fieri ſolet, edidit clamorem.* In excantationibus, æneæ falces. de quibus Virgilius & Macrobins. In caſto Cereris an hoc tale adſumtum valde mihi dubium. Vide Ciceronem in Verrinis, Livium, Dionem, Ovidium, Feſtum,

ſolet. Pars horum civium magno poſt intervallo [1] Neapolim condidit. utriuſque urbis eximia ſemper in Romanos [2] fides, facit eas nobilitate atque [3] amœnitate ſua digniſſimas. ſed aliis diligentior ritus patrii manſit cuſtodia: Cumanos Oſca mutavit vicinia. Vires autem veteres earum urbium hodieque [4] magnitudo oſtentat mœnium. Sub-

ſtum, Arnobium, Clementem, alios: & ne mû quidem Lucilianum. Sane Servius ad illud Virgilii lib. 4.

Nocturniſque Hecate triviis ululata per urbes,

permanſiſſe in ſacris ait, ut certis diebus per compita à matronis exerceatur ululatus. manſit attamen æneorum vaſorum uſus. Livius lib. 27. *Ædileis pleb. Q. Catius, & L. Portius Licinius ex multatitio argento, ſigna ænea ad Ceteris ſacra dedêre.* Burrerii Ms. *æris ſino.* Schegkius.

1. *Neapolim.*] Unde & *Neapolis*, i. e. *nova urbs* dicta. *Strabo lib. 5.* Μετὰ δὲ Δικαιαρχίαν ἐϛὶ Νεάπολις Κυμαίων. ὕϛερον δὲ καὶ Χαλκιδεῖς ἐπῴκησαν, καὶ Πιθηκουσαίων τινὲς, καὶ Ἀθηναίων, ὥϛε καὶ Νεάπολις ἐκλήθη διὰ τοῦτο. Antea *Palæopolin* fuiſſe è *Livii* 8. 22. monuit ad h. l. *Lipſius*. Verba Hiſtorici faciunt ad explicationem Velleii & Strabonis. *Palæopolis fuit haud procul inde, ubi nunc Neapolis ſita eſt. duabus urbibus populus idem habitabat: Cumis erant oriundi. Cumani Chalcide Euboica originem trahunt. Claſſe, qua advecti à domo fuerant, multum in ora maris ejus, quod accolunt, potuere. Primo in inſulas Ænariam & Pithecuſas egreſſi, dein in continentem auſi ſedes transferre.* Boeclerus.

2. *Fides.*] Vide Liv. 23.

3. *Amœnitate.*] Eleganter in hanc rem Plinius lib. 3. cap. 4. & Florus lib. 1. cap. 16. *Omnium non modo*, inquit, *Italia, ſed toto orbe terrarum pulcerrima Campaniæ plaga eſt. nil mollius cœlo: nil uberius ſolo:* (ita ex veteribus lego) *denique bis floribus vernat. ideo Liberi Cererisque certamen dicitur. Nihil hoſpitalius mari. urbes ad mare, Formiæ, Cumæ, Puteoli, Neapolis.* Quod de fide & conſtantia inicit, etiam Livius multimodis ad poſteros tranſmiſit. *Schegk.*

4. *Magnitudo.*] Hoc argumentum valde eſt incertum. οὐ γὰρ ἀκριβὲς σημεῖον τὸ ἐκ τῶν τόπων τὰς δυνάμεις τῶν ἀνθρώπων ϛοχάζεσθαι, ait *Scholiaſtes Thucydidis* ad nobiliſſimam obſervationem, quæ ἐν τηλαυγεῖ προοιμίῳ ſeveriſſimi operis ab Hiſtorico ſuppeditatur, ubi monet, *veteres Mycenarum anguſtias non recte à poſteris allegari ad negandam urbis, qua olim pollebat, potentiam.* Poſtea exemplis duobus allatis, altero evincit inſuper, *neque in contrariam partem argumentum de magnitudine valere. Nam ſi nunc*, inquit, *Lacedæmoniorum deſolaretur urbs, templis ſolum & ædificiorum relictis areis, incredibilem poſteris, poſt longius elapſum tempus, eorum potentiam gloriamque fore crediderim: qui tamen nunc ex quinque Peloponneſi partibus, duas ipſi tenent, univerſæ autem & multis extra eam Sociis præſunt: Verum quia urbs neque tectis frequens, nec templis ſumptuoſiſque ædificiis exornata eſt, vicatim antiquo Græciæ more habitata, impar famæ ſuæ videretur. Sin idem eveniat in Athenienſium urbe: duplo major, quam eſt revera, eorum potentia, ex urbis faciem intuenti cenſeretur.* Ex quibus omnibus, *Non igitur ex aſpectu urbis de potentia judicandum eſſe*, infert. Digna fuit quæ hic quoque legeretur nota-

Subſequenti tempore [1] magna vis Græcæ juventutis, [2] abundantia virium ſedes quæritans, in Aſiam ſe effudit. nam & [3] Iones, duce Ione profecti Athenis, nobiliſſimam partem

notatio; quoniam crebri circa hanc rem errores judicantium obſervantur; & ne inconſultè arrepta Velleji verba, ultra quam fas eſt valere crederentur. *Boeclerus.*

1. *Magna vis Græcæ.*] Recte monuit *Gruterus*, non debuiſſe à *Schegkio & Acidalio* (quorum errorem etiam *Taubman. in culic. Virgil.* ſuum fecit) *Græciæ juventutis* legi, ex ſphalmate editionis Rhenani. Etiam exempla, quæ firmandæ iſti opinatiunculæ adducuntur, dexteriore opus habent & explicatione & applicatione. *Boecler.*

2. *Abundantia.*] Crebra demigrationum cauſſa. Ita *Galli abundante multitudine, cum eos non caperent terræ, quæ genuerant, trecena millia hominum ad ſedes novas quærendas, velut, ver ſacrum miſerunt. Juſtin. 24. 4. 1. Boecl.*

3. *Iones*] Satin' in hac narratiuncula, ô Vellei, *Φρένες* tibi ἔμπεδοι? non videntur. Ionem ducem tu coloniæ hujus facis: atqui Auctoritas te oppugnat, & Ratio ipſa. Auctoritas magnorum ecce teſtium: qui à Nileo, Androclo, & Codri filiis coloniam hanc conſtanter aſſerunt deductam. Strabo lib. VIII. Μιτὰ τῶν Κοδριδῶν ἔςειλαν τὴν Ἰωνικὴν ἀποικίαν εἰς τὴν Ἀσίαν. *Unà cum Codri filiis miſerunt Ionicam coloniam in Aſiam.* Pauſanias lib VII. Ὁ Νειλεὺς καὶ οἱ λοιποὶ τῶν Κόδρου παίδων ἀποικίαν ἀπεςάλησαν: *Nileus & reliqui Codri filii in coloniam dimiſſi.* & plura utterque ille ſcriptor de totâ re diſtinctè. Inter Latinos etiam Tertullianus, de Pallio: *Iones Nilei comites Aſiam novis urbibus inſtituunt.* Et Ammianus: *Mileſii inter Ionas alios in Aſiâ per Nileum multò antè locati, Codri illius filium, qui ſe pro patriâ bello fertur Dorico devoviſſe.* Quin & Plutarchus Nileum in hac deductione nominat, libello de Exſilio. Jam ratio in te, à tempore. Verus ille & verus Ion, Xuthi filius ducentis penè annis major hac deductione: quia vixit Danai atque Eumolphi ævo. Quomodo nunc igitur coloniæ dux? Agnoſcimus vel hinc Velleji τὸ παράλογον, pro quo nullus mihi quidem color. *Lipſius.* *Iones.*] Hæc eſt celebris illa Ἰωνικὴ ἀποικία: cujus hiſtoriam cum iis, quæ antea acciderunt, videtur confundere *Vellejus.* Non enim *Ione* duce hæc in Aſiam demigravit multitudo, ſed Codri filio. *Strab. lib. 8. p. 383.* diſtinguit hiſtoriam. *Ionem Xuthi filium Athenis imperaſſe,* ait, *circa hæc tempora, abundante hominum multitudine, Peloponneſum emiſſam Ionum coloniam, indeque Ægialeiæ nomen in Ioniæ appellationem tranſiviſſe. Poſt Heraclidarum reditum pulſos ab Achæis Iones, rediviſſe Athenas, atque inde cum Codridis Ionicam coloniam in Aſiam deduxiſſe, conditis ibi XII. urbibus, quot in Peloponneſo antea obtinuerant.* confer *lib. 14. pr.* His conſentit *Pauſanias Achaic. pr. Ælian. var. lib. 8. c. 5. Plutarchus de exil. Ammian. Marcell. 28. Tertullian. de Pall.* locis à Lipſio partim productis. Adde *Cononis narrat. 2. apud Photium n. CLXXXVI. p. 423. Scalig. animadv. Euſeb. ad n. 975.* Vellejanum in tempore & perſonis errorem (nam *Ion* numero Euſebiano DCLXXXII. *hæc Ionica emigratio* n. DCCCCLXXV. memoratur) perſtrinxit ſerio *Lipſius*: nec immerito. Quamdiu quidem hæc lectio retinebitur. Et de alia ſuſpicari ſine veſtigiis librorum, anceps fuerit. Exiſtimabam olim, *Loqui eum de duobus diverſis temporibus,*

partem regionis maritimæ occupavere, quæ hodieque appellatur [1] Ionia; [2] urbeſque conſtituere, Epheſum, Miletum, Colophona, Prienen, Lebedum, [3] Myuntem, Erythram, Clazomenas, Phocæam; multaſque in Ægæo atque Icario occupavere inſulas, Samum, Chium, Andrum, Tenum, Pharum, Delum, aliaſque ignobiles. [4] Et mox Æolii, eadem profecti Græcia, longiſſimiſque acti erroribus non minus illuſtres obtinuerunt locos; claraſque urbes condiderunt, [5] Smyrnam, Cymen, Lariſſam, Myri-

atque illud *velle*, ac fortean ſcripſiſſe: Ionas, duce Ione profectos *quondam* Athenis, nobiliſſ. p. &c. *nunc nimirum* occupaviſſe. verum ſic quoque difficultas ex hiſtoria ſupereſt. *Boecler.*

1. *Ionia.*] Nomen à Iavan deductum videtur: unde & Ἰάονες Homero.

2. *Urbeſque.*] *Teum* inſeri debere Vellejanæ ſcriptioni non ſtatim dixerim: licet hiſtoria videatur poſtulare. De urbibus ipſis earumque conditoribus vide *Strab.* 14. *pr. & Stephan. de urbib.* De *Erythræ* conditore diſputat *Meurſius Lect. Attic.* 5. 8. *Boeclerus.*

3. *Myuntem, Erythram.*] Forte legendum eſt: *Myuntem, Teum, Erythram.* Neutiquam enim veriſimile, *Teum* ſolam à Vellejo omiſſam, contra auctoritatem Herodoti in I. Strabonis in XIV., Vitruvii lib. IV. cap. I., Æliani Var. Hiſt. lib. VIII. cap. V., aliorumque. Graviter autem lapſus eſt vir eruditiſſimus, qui etiam *Chium* & *Samum*, inſeri voluit. Nam ecce illas ſtatim ſeorſim reddit Vellejus, quod non in continente, ſed mari ſint ſitæ. Gratias interim eidem agendas cenſeo, quod apud Ælianum, citato loco, pro Αἰσῶπος recte emendarit Αἴθεσδος. Idem mendum ſedet adhuc apud Harpocrationem in Ἰωνία χώρα. Corrigatur igitur Hoc quoque fortaſſe operæpretium ſit monere, quod pro Ἄνδρος apud eum ſit Ἀνδροκλος. Nec temere mutem. Urbs ea ita primitus dicta videtur ab Androclo Codri filio. Quamvis in diverſum abire ſciam Stephanum in Ἄνδρος. *Voſſius.*

4 *Et mox Æolii.*] *Strabo* aliter *lib.* 13. Τετράσι γενεαῖς πρεσβυτέραν φασὶ τὴν Αἰολικὴν ἀποικίαν τῆς Ἰωνικῆς, διατριβὰς δὲ λαβεῖν καὶ χρόνους μακροτέρους. *Traditum eſt Æolicam coloniam quatuor ætatibus Ionica priorem fuiſſe, & moras traxiſſe ac longius tempus.* de quibus moris etiam Vellejus mox meminit. vide *Scalig. animadv. Euſeb.* ad n. DCCCLXXV. *Boecler.*

5. *Smyrnam.*] Variant de conditore, vel certum ex Tacito lib. 4. Annal. *At Smyenæ*, ait, *repetita vetuſtate, ſeu Tantalum Jove ortum illos, ſive Theſeus divina & ipſe ſtirpe, ſive una Amazonum condidiſſet.* adde Strabonem l. 14. *Schegk.*

* *Mytilenemque.*] Quæ inter pulcherrimas urbes Horatio numerata in Odis:

Laudabunt alii pulcram Rhodon, aut Mitylenen.

Et Epiſtolis:

Incolumi Rhodos & Mitylene pulcra facit, quod
Pænula ſolſtitio, campeſtre nivalibus auris.

Et longo, apud Muretum Variarum lib. 9. cap. 16. In qua tamen hoc mirum, *auſter cum flat, homines ægrotant; quum Corus, tuſſiunt; quum Septemtrio, reſtituuntur in ſalubritatem*, ait Vitruvius

Myrinam, * Mitylenemque, [1] & alias urbes, quæ ſunt in Lesbo inſula. Clariſſimum deinde [2] Homeri illuxit ingenium, ſine exemplo maximum: qui magnitudine operis, & fulgore carminum [3] ſolus appellari Poëta meruit. in quo hoc maximum eſt, [4] quod neque ante illum, quem ille

vius lib. 1. de reliquis doctiſſimus Ortelius in illo laborioſo opere Geographico. *Schegkius.*

1. *Et alias urbes.*] *Gruterus* pro putido gloſſemate delet, *urbes quæ ſunt.* Sed ad hunc modum multa in Vellejo tollenda fuerint. quæ ut χρόαν interim aliquam admittunt, ita medicinam nondum efflagitant. Ceterum de urbibus hic memoratis *vid. Strab.* 13. *Herodot.* 1. *Stephanum* περὶ πόλεων. pro *Lariſſa, Antiſſam* prætulit vetus codex. Ubi *Sylburgius* annotat, *nullam reperiri in Ælide.* Sed haud dubie, ad *Lesbum* reſpexit, qui ita exſcripſit: Ἄντισσα πόλις Λέσβου, ἐφεξῆς τῇ Σιγρίῳ. *Stephan.* & *Strabo* 13. Boecletus.

2. *Homeri.*] Vel quia nemo poëta ante eum, vel quia nemo poſtea ad eum, id eſt, quia ſine comparatione maximus, & cui neminem adæques. In aëre volat hic Pegaſus, ceteri pedibus pulſant terram. *Lipſius.*

3. *Solus appellari Poëta meruit.*] Amo, amo te Vellei, ob hæc judicia. Ille verò non ſummus ſolùm poëtarum, ſed ſolus. Nam quis aliorum non peccat? at iſte μόνος τῶν ποιητῶν οὐκ ἀγνοεῖ ὃ δεῖ ποιεῖν αὐτόν: *ſolus Poëtarum non ignorat quid factu ſcriptuque decorum ſit.* Ita magnus Ariſtoteles cenſuit. quem Julius Scaliger cum ubique audiat, cur hic ſprevit? Ille Ariſtotelem quaſi Deum habuit, at hic Homerum. Alibi inquit: Θεσπέσιος Ὅμηρος παρὰ τοὺς ἄλλους: *divinus Homerus præter ceteros.* Iterum: Λέξει καὶ διανοίᾳ πάντας ὑπερβέβηκε: *Dictione & ſententiâ cunctos ſupergreſſus eſt.* Atque hæc ille vir, qui laudum & benignioris judicii valde parcus. Quid Plato? ille ipſe qui civitate ejecit, cœlo oſtendit dignum. Ὅμηρος, inquit, ἄριστος καὶ θειότατος τῶν ποιητῶν: *Homerus optimus & diviniſſimus poëtarum.* & paſſim talia præconia in ejus ſcriptis. Alios quid cumulem? nemo tam conſentienti judicio ſapientum omnis ævi laudatus eſt: & id ab iis maximè, qui ipſi laudatiſſimi. Abi igitur Imperitia aut Livor. tu capere, tu carpere non potes *immortalem hanc, cæleſtemque naturam.* Lipſius. *Solus appellari Poëta*] Adeundi Auctores ipſi: quorum aliquos (nam operæ pretium omnia certatim à veteribus congeſta conſectandi præconia) hic nominare lubet. Ac vita quidem divini poëtæ *Herodoto* ſcriptore circumfertur. *Plutarchi*, qui è pluribus ſuperat *libellus*, de arte ejus Poëtica potiſſimum diſquirit. Adde *Dion. Chryſoſt. ſerm.* 53. *Suid. in* Ὅμηρος. *Strabon.* 1. & paſſim. *Quintilian.* 10, 1. Plin. 7, 29. *Gyrald. hiſt. poët. dialog.* 2. Boecler.

4. *Quod neque ante illum.*] Utrumque verum eſt. Nam & Homerus *primus doctrinarum & antiquitatis parens*: nec poſt eum natus, qui germanitus exprimeret aut referret. Non ergo ipſe Virgilius? non, Vellejo quidem judice: atque etiam acri illo Fabio; cujus hæc verba: *In verbis, ſententiis, figuris, humani ingenii modum excedit: ut magni viri ſit virtutes ejus non æmulatione quod fieri non poteſt, ſed intellectu ſequi.* Et profectò ita eſt, Omnium rerum, omnium artium, omnis non pru-

ille imitaretur; neque poſt illum, qui eum imitari poſſet, inventus eſt. neque quemquam alium, cujus operis primus auctor fuerit; in eo perfectiſſimum, præter Homerum & [1] Archilochum, reperiemus. [2] Hic longius à temporibus belli, quod compoſuit, Troici, quam quidam rentur, abſuit. nam ferme ante annos DCCCCL. floruit,

dentiæ ſolùm, ſed ſapientiæ, veſtigia, aut expreſſa aut recondita ſunt in illo. Quem haud temere Themiſtius dixit, προπάτορα καὶ ἀρχέγονον τῶν Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους λόγων: *primum parentem auctoremque Platonis & Ariſtotelis ſermonum.* Et Dionyſius: Κορυφὴν ἁπάντων καὶ σκοπὸν, ἐξ οὗπερ πάντες ποταμοὶ καὶ πᾶσα θάλασσα καὶ πᾶσαι κρῆναι: *verticem omnium & quaſi ſcopum ex quo cuncta flumina, cuncta maria, cuncti fontes.* Sed diffundor in laudes viri quem fateor me non æſtimare, ſed venerari; nec venerari, ſed pænè dicam adorare. *Lipſius.*

1. *Archilochum.*] Qui vixit regnante Romulo. Cicero Tuſcul. 1. Olympiade nimirum VI., vel VIII. Herodoto tamen regnante Gyge; quod incidit in tempus Olympiadis XX. ni fallor. *Schegkius. Archilochum.*] Archilochus ille præſtantiſſimis poëtis, quoties in exemplum nominandi ſunt, tum ab aliis, tum à Cicerone conjunguntur, *Orator. cap. 1. In poëtis, non Homero ſoli locus eſt (ut de Græcis loquar) aut Archilocho, aut Sophocli, aut Pindaro: ſed horum vel ſecundis, vel etiam infra ſecundos.* Id. 2. *de finib.* 4. Boecler.

2. *Hic longius à temporibus belli.*] Omnia in hoc homine ſive (fas ſit dicere) Genio obſcura: Parentes, Patria, Ætas ipſa. Sed de Ætate, certum antiquiſſimum eſſe; & Joſephus contra Appionem aſſerit, *Nullum omnino apud Græcos, de quo conſtet, ſcriptum exſtare, quod ſit Homeri carminibus antiquius.* Crates & alii LXXX. circiter annis à bello Trojano removent, Ariſtoteles CXL. tempore, nempe deductæ Ionum coloniæ. Herodotus CLXXIII. At Vellejus noſter inferiorem multo facit: & ex ejus computatione (tu ſi voles, numera: facile eſt) anni ad Homerum à Trojâ ſint paullo plus CCLX. Quæ ipſa Latinorum plurium opinio eſt: expreſſa etiam in Agellio, ſed nunc corrupta. Ille libro XVII. in capite illo Chronico: *Homerum ante Romam conditam vixiſſe Silviis Albæ regnantibus: annis poſt bellum Trojanum, ut Caßius in primo Annalium ſcriptum reliquit, plus centum atque ſexaginta; ante Romam autem conditam, ut Corn. Nepos in primo Chronicorum de Homero dixit, annis circiter centum & ſexaginta.* Tu emenda: *Annis poſt bellum Trojanum plus ducentis atque ſexaginta.* Numquam aliter ſcripſit Caſſius: & evincit ipſa Agellii inſequens ſcriptio. Nam ponit eum vixiſſe ante Romam conditam *annis circiter centum atque ſexaginta.* Atqui ſi prior ille numerus verus: ergo à Trojâ capta ad Romam natam fuerint modò anni CCCXX. Palàm id falſum: & Chronologi conſenſu ſtatuunt ſupra annos CCCCXXX. alii plures. Euſebianum etiam Chronicon hic fœdatum: facile emendatu ex his ipſis. *Lipſius. Hic longius à temporibus belli.*] Si cui vacat aut curæ eſt talia indagare, adeat *Herodot. & Plutarch. Suid. Gyrald.* locis ſupra laudatis, & *Gell. noct. Att.* 17, 11. *Scaliger. animadv. Euſeb. ad n.* DCCCCXCVI. præſertim *Lipſ. ad h. l.* Interim ratio Velleji valde proba, cujus

ruit, intra mille natus eſt, quo nomine, non eſt mirandum, [1]quod ſæpe illud uſurpat: οἷοι νῦν βροτοί εἰσι. [2]hoc enim ut hominum, ita ſæculorum notatur differentia. quem ſi quis

jus etiam opinioni facilius, quam cujuſquam, hac in parte ſubſcripſerim, quippe quæ nec *Gellio* diſconvenit multum, nec *Ciceroni*, qui in *Bruto* (c. 10.) inquit: *Homeri etſi incerta ſunt tempora, tamen annis multis fuit ante Romulum.* Id quod alibi etiam dixerat Tullius, ſicut ex Auguſtin. 22. d. C. D. 6. diſcimus. *Boeclerus.* *Hic longius à temporibus belli.*] De ætate Homeri, & ad hunc locum, & alibi, viri docti ſatis multis egêre. Non poſſum tamen, quin Plutarchi locum ex vita Homeri, qui eos hactenus torſit, proponam; in quo fœdum ἀντιχρονισμὸν tandem tolli intereſt. Ait igitur de vate illo Mæonio: περὶ ὧν πλεῖστοι πεπιστεύκασι μετὰ ἔτη ἑκατὸν τῶν Τρωικῶν γεγονέναι, ὐ πολὺ πρὸ τῆς θέσεως τῶν Ὀλυμπιάδων, &c. *Plurimi credunt, ab Trojanis temporibus centum annos defuiſſe, non multo ante conſtitutionem Olympiadum, &c.* Quod ſane ridiculum eſt. Nam à centeſimo poſt Trojam captam anno, ad conſtitutionem Olympiadum, interſunt anni CCCVII. Puto igitur, illud ὐ ab librario inſertum, qui ſciebat, ſecundum quorundam opinionem, Homerum centum modo annis Romæ conditu fuiſſe priorem. Inter quos fuiſſe Nepotem, conſtat ex Agellio lib. XVII. cap. XXI. *Voſſius.*

1. *Quod ſæpe illud uſurpat.*] Optime hanc lacunam ſupplevit Urſinus, hemiſtichio illo, quod ter in Iliade uſurpat Homerus,

Οἷοι νῦν βροτοί εἰσι. ——

Expreſſit id Virgilius XII. Æneid. de ſaxo, quod Turnus in Æneam torſit:

Vix illud lecti bis ſex cervice ſubirent,
Qualia nunc hominum producit corpora tellus:

Hinc Juvenalis Sat. XV. ——

Nam genus hoc vivo jam decreſcebat Homero:
Terra malos homines nunc educat atque puſillos.

Denique & huc reſpexit Plinius Nat. Hiſt. libro VII. capite XV. ubi ait: *Cuncto mortalium generi minorem ſtaturam in dies fieri, propemodum obſervatur.* Voſſius.

2. *Hoc enim ut hominum.*] Paraphraſis iſta eſt: cum Homerus dixit, *quales nunc ſunt homines*, non ſtaturæ modo & menſuræ in ipſis hominibus diverſitatem notat, ſed ſæcula quoque antiquiora, ſuo ævo quodammodo opponit, & ea, quam dixi ſtaturæ diverſitate, tanquam charactere diſcriminat, alios & majores olim Troicis temporibus, homines fuiſſe, eo autem, quo Iliada ſuam ſcripſit, longe jam minores eſſe ſignificans. Plin. 7, 16. *Jam ante annos prope mille (obſerva hic obiter aliquid de ætate Poëtæ) vates ille Homerus non ceſſavit minora corpora mortalium quam priſca conqueri.* Gellius 3, 10. cum refutaſſet *Herodotum*, invento Oreſtis corpori VII. cubita longitudinis admenſum, ſubjicit ἐπιπληκτικῶς: *niſi ſi, ut Homerus opinatus eſt, vaſtiora prolixioraque fuerint corpora hominum antiquorum; & nunc quaſi jam mundo ſeneſcente, rerum atque hominum decrementa ſunt.* *Juvenalis Sat. 15. v. 69.*

Nam genus hoc vivo jam deſcreſcebat Homero, &c.

[Verſus enim ſuperius citati ſunt.] De re ipſa teſtatur etiam *Solinus Polyhiſt. edit. Camertis*, 5.; *Draudii*, 3.; *Salmaſii*, 1. *capite: ſi de ipſis hominum formis requiramus, liquido manifeſtabitur: nihil de ſe antiquitatem mendaciter*

 prædi-

quis [1] cæcum genitum putat, omnibus ſenſibus orbus eſt.
6 Inſequenti tempore imperium Aſiaticum ab Aſſyriis, qui id obtinuerant annis [2] MLXX tranſlatum eſt ad Medos, [3] abhinc annos ferme DCCLXX. quippe [4] Sardanapalum eorum

prædicaſſe, ſed corruptam degeneri ſucceſſione ſubolem noſtri temporis per naſcentium detrimenta decus veteris proceritudinis perdidiſſe. paulo poſt: *Quis enim jam iſto ævo non minor parentibus ſuis naſcitur? &c.* Addenda quæ à laudatis modo *Editoribus* annotata ſunt. item: *Hug. Grot. ad lib.1. de ver. chr. rel. p. 19. Ludovic. Viv. ad Auguſtin. de C. D. 15, 9. Interpr. Virgil. ad illud 12. Æn. Qualia nunc hominum producit corpora tellus. Bernegg. p. m. Quæſt. in Germ. Tac. 14. an ab ævo in ævum ſtatura hominum minuatur?* Id. q. 18. Quâ occaſione plerique, quos laudavi, de *Gigantibus* diſquirunt, eoſque fuiſſe omnino, confirmant. *Boecler.*

1. *Cæcum genitum putat.*] Non negat Noſter *Cæcum fuiſſe* (ſicut exiſtimat *Gyraldus*) ſed *cæcum genitum eſſe.* Tantam enim rerum omnium peritiam, & oſtenſa in toto opere rerum oculis uſurpatarum veſtigia, imo ſpecimina, non convenire ei, qui ab utero matris cæcus prodiit, omnes intelligunt. Ceterum ſicut manifeſte falſum & confictum eſt, *Cæcum natum:* ita quod *cæcus poſtea factus* ſit, tradit quidem *Herodotus & alii*; ſed certitudo ejus aſſeverationis duabus rationibus infirmari poteſt. *Primo* enim, quod dicitur, ideo pro *Meleſigene, Homerum* vocitatum, quod Cumæorum lingua *Homerus* cæcum notaret, in dubium vocatur eorum auctoritate, qui alias, atque, ut videtur, magis probabiles ejus appellationis cauſſas adferunt. vid. *Suid.* & *Gyrald. hiſt. poët. dialog. 2. Deinde*, non congruit hæc *illata cæcitas*, cum eo, quod ſub fide Hiſtorica videtur *Suidas* tradere: figmentum iſtud *congenitæ cæcitatis* inde originem traxiſſe, quod Homerus cupiditatis, cujus illecebræ oculis primo omnium inſinuantur, ſive quæ per oculos in animum ingreditur, per omnem vitam victor extiterit. Quanquam aliis alias placuit hujus fictionis interpretationes excogitare, de quibus *Gyrald.* loco, quem prædiximus. *Idem.*

2. *Annis* MLXX.] *Juſtin.* 1, 2, 13. annos *mille trecentos* aſſignat: *Diodorus Sic. lib.* 2. amplius CIↃ CCCC.: *Georg. Monachus* CIↃCCCLX. *Euſeb.* (n. 1197.) CIↃ CCXL.: unde *Lipſius* exiſtimat in *Vellejo* reſcribendum MCCXXX. adde *Annium comment.* ad *Metaſthenem*: & vide omnino, quæ *Scaliger* notavit ad *Euſeb.* l. modo nominat. & *Schubert. de ſcrupul. Chronolog. lib. 2. c. 4. & 5.* Idem.

3. *Abhinc annos fermè* DCCLXX.] Ergóne hoc geſtum poſt Romam conditam? non, ex ipſo Vellejo & temporum textu. Adde omnino centenariam notam, & ſcribe DCCCLXX. *Lipſius.* *Abhinc annos ferme* DCCLXX.] In ſupputandis temporibus ſubinde Vellejus ad annum conſulatus *M. Vinicii cui ſuum opus inſcripſit*, tanquam ad ſolennem terminum decurrit. Eſt autem is *V. C.* DCCXXCIII. *Tiberiani Principatus* XVI. quod, vel ex *Onuphrii Panvin. comment. in lib. 2. faſt.* ſemel hic notâſſe, ſufficiat. *Boecler.*

4. *Sardanapalum.*] Euſebii codices Mss. hunc *Sardanapallum* vocant, ut obſervat magnus Scaliger: qui putat, hoc nomen in obſcenam notam à Græcis detortum. Nam παλλὸς idem, quod φαλλός. Quo ſine dubio reſpexit Tullius III. de Rep. *Sardanapallus ille vitiis multo, quam ipſo nomine deformior.* Unde & Pſeudantoninus Σαρδά-

eorum regem, [1] mollitiis fluentem, & [2] nimium felicem malo ſuo, [3] tertio & triceſimo loco ab Nino & Semiramide, qui Babylona condiderant, natum, ita ut ſemper ſucceſſor regni paterni foret filius, [4] Pharnaces Medus impe-

Σαρδανάπαλλος dictus, ut eſt apud Dionem in excerptis lib. LXXIX. apud Conſtantinum Porphyrogennetam. Invenio etiam apud Heſychium, Σαρδανάπαλλα, ἀλλοῖα. Ubi reſtituendum arbitror, αἰδοῖα. Sed nihil in Vellejo mutandum. Pro vulgata lectione ſtant Strabo, Diodorus, aliique vetuſti hiſtorici. Et, ut recte idem Scaliger monet, *Sardanapalus* eſt Aſſyriacum שַׂרְדָן־פַּל *Sardan pal*: poſteriorque vocula legitur etiam in nomine regis *Teglath-phal-Eſar*. Voſſius. *Sardanapalum.*] Hiſtoriam hanc tradunt *Juſtin.* 1. 3. & iiſdem verbis *Sarisber. in Polit.* 6, 14. *Diodor. Sic.* 2. *Oroſ.* 1, 19. *Athen. lib.* 12. (ubi & epitaphium ejus, quod exagitat cum *Ariſtotele Cicero Tuſcul.* 5, 35. & *Auguſtin.* 2. C. D. 20. ubi *Ludov. Viv.*) *Suid. in voc.* σαρδανάπ. *Euſeb. n.* MCLXXXIV. *Boeclerus.*

1. *Mollitiis fluentem.*] Manutius *florentem. Fluere facetiis, jocis*, Plauto: *mollitia, luxu*, Ciceroni, Terentio: *Aſiatico ornatu adfluere* veteri Poëtæ uſitatum. De hoc Juſtinus ait, quod fuerit, *vir muliere corruptior. Ad hunc videndum præfectus ipſius, Medis præpoſitus, nomine Arbactus, cum admitti magna ambitione ægre obtinuiſſet; invenit eum inter ſcortorum greges purpuram colo nentem; & muliebri habitu, cum mollitia corporis & oculorum laſcivia omnes feminas anteiret, penſa inter virgines partientem.* Triceſimum à Nino numerat Diodorus lib. 11. De Semiramide, quo aſtu ad regnum pervenerit eleganter Muretus in Variis. *Schegkius.*

2. *Nimium felicem malo ſuo.*] Sic eſt: felicitas paſſim optatur voto non unoq; at eam nactis, ipſa fere inſuſurrat; *Illic homo, à me ſibi malam rem arceſſit, jumento ſuo.* de quâ re nos plura ad verba Galbæ lib. 1. Hiſt. Tacit. cap. 15. *Secundæ res acrioribus ſtimulis animum explorant, quia miſeriæ tolerantur: felicitate corrumpimur.* Gruterus.

3. *Tertio & triceſimo loco.*] Diodoro Siculo eſt, *Triceſimo loco* ſaltem: at Euſebio, *Triceſimo ſexto.* Quin miremur varietatem hanc in re locis temporibuſque remotâ? Sanè res Syriacæ parum perſpectè cognitæ Græcis Latiniſve. *Lipſius.*

4. *Pharnaces Medus.*] Strabo, Diotus, Athenæus, aliique Græci, hunc Arbacem nominant. Quomodo etiam in multis Juſtini codicibus legere eſt. Nam alii habent, *Arbactus.* Movet Oroſius lib. 11. cap. 11., ut neutrum damnem. Cæterum apud Velleium, cum viris eruditis malim reſcribere, *Arbaces.* [Ita & Sidon. Carm. 9. v. 24. *Non Medus caput Arbacem profabor.*] Sed reclamat Urſinus, & ex hiſtoria, nummiſque Græcis, ſcribendum cenſet, *Arſaces.* Quod hiſtoricorum fidem advocet, nullius duco, cum ſolum apud Tzetzem, ac quoſdam ſequioris ævi ſcriptores, ita id nominis ſcriptum invenias. Majoris videatur, quod nummos Græcos advocet. Sed quid hi ad Medos, eoque præſertim tempore, quo Mediam Græci nunquam intraverant? Non dubito itaque, quin nummi, quorum auctoritate eſt ſubnixus, non hunc, ſed poſterioris ſeculi *Arſacen* indicent. Obiter addo, hunc à Suida in Sardanapalo Perſeum appellari. Nam ait: ὗτος ἐσφάγη ὑπὸ Περσέως. Sed locum mendoſum eſſe arbi-

imperio vitaque privavit. Ea ætate clariſſimus Graji nominis [1] Lycurgus Lacedæmonius; [2] vir generis regii, fuit ſeveriſſimarum juſtiſſimarumque legum auctor, & diſciplinæ [3] convenientiſſimæ vir; cujus [4] quamdiu Sparta diligens

arbitror, nec aliter puto judicabit, qui eundem in Arbace conſuluerit. Fortè autem ſcribendum, Βελέσυς Hic, ut Diodorus, aliique teſtantur, adjutor fuit Arbacis in omni hoc negotio. Viderint alii. *Voſſius.*

1. *Lycurgus.*] De Lycurgi *genere, claritudine, legibus* adi *Plutarch. Lycurg. Herodot. 1. Strabon. 8. & 10. Xenophont. de rep. Lacedam. Pauſan. Lacon. Juſtin. 3, 2. & 3. Sarisber. policrat. 4, 3. Cicero* ſæpe laudat: qui & ætatem ejus *l. 5. Tuſcul. 3.* Homeri temporibus congruere exiſtimat. verum in ea quæſtione conſulendus *Scaliger animadv. Euſeb. ad n.* MCXXXII. *Boecler.*

2. *Vir generis regii.*] Ita. Nam ab Ariſtodemi filio Procle originem duxit, qui rex & poſteri ejus Spartæ. Suidam corrige: Λυκοῦργος Σπαρτιάτης Πατροκλέους ἀπόγονος. Imò Προκλέους. Idem error in Plutarchi Lycurgo, ubi ſtirpem hanc inquirit: Ἀλλὰ Πατροκλέους μὲν τοῦ Ἀριστοδήμου γενέσθαι Σόον. iterum Προκλέους. Sed & in Platone hoc mendum III. de Legib. Καὶ βασιλεὺς μὲν Ἄργους Τήμενος ἐγίγνετο. Λακεδαίμονος δὲ Πατροκλῆς καὶ Εὐρυσθένης. Tolle, tolle. Nam certum ex Apollodoro, Pauſaniâ, Scholiaſte Pindari, aliiſque, Proclem ei fuiſſe verum nomen. Æmilius Probus in Ageſilao: *Mos eſt Lacedæmoniis traditus, ut duos ſemper reges haberent ex duabus familiis Proclis & Euryſthenis, qui Principes ex progenie Herculis Spartæ reges fuêre.* Cur autem duo ſimul, cauſſa ſive occaſio à Panegyrico ſcriptore promitur, ad Maximianum: *Sic fit ut tantum vobis imperium commune ſit, & planè, ut gemini illi reges Lacedæmone Heraclidæ, Rempubl. pari ſorte teneatis. quanquam hoc vos meliores & juſtiores, quod illos mater aſtu coëgit, cùm nemini fateretur, quem priùs edidiſſet in lucem, pari ætatis auctoritate regnare: vos hoc ſponte facitis.* Lipſius.

3. *Convenientiſſimæ.*] Tria hic corriguntur à viris doctis: *quidam* poſtremam voculam, ob inamœnam repetitionem, delent; ut ſenſus ſit: *Lycurgum juſtiſſimarum legum & diſciplinæ convenientiſſimæ auctorem fuiſſe.* Alii (*Lipſius* ſc. cujus auctoritatem ſequitur *Gruterus*) eundem ſenſum ita determinant, ut inflexione ultimæ vocis, *diſciplinæ viris convenientiſſimæ*, auctorem faciant Lycurgum. Nonnulli *convenientiſſimam* diſciplinam in *continentiſſimam* mutant. quæ vox haud dubie minus convenit ſtilo & menti ſcriptoris. Sicut & media correctio quæſiviſſe potius acumen quam inveniſſe videtur. Prima omnium videtur optima, propter id quod ſequitur. Nam illa verba, *cujus quamdiu Sparta diligens fuit*, profecto ſimplicius & melius ad diſciplinam reip. à Lycurgo inſtitutam, quam ad *virum*, id eſt, diſciplinæ auctorem retuleris. Quod ſi autem omnino retinendum ſit illud *Vir*, malim connectere cum ſequentibus, quam cum antecedentibus: *vir, cujus q. d. &c.* quæ *Acidalii* quoque opinio fuit. Nondum enim adducor ut credam, hic potius de moribus & vita, adeoque privata Lycurgi diſciplina, quam de convenientiſſimæ civitatis, quam condidit, diſciplina ſermonem eſſe. *Boeclerus.*

4. *Quamdiu Sparta diligens.*] *Fuit hæc gens fortis* (inquit *Cicero Tuſcul. 1, 42.*) *dum*

gens fuit, excelſiſſime floruit. Hoc tractu temporum [1]ante annos V. & LX. quam urbs Romana conderetur, ab

dum Lycurgi leges vigebant. & cap. ſeq. *Magnam habet vim reip. diſciplina.* Sane magnam; ad decus & robur, &, ut homines amant loqui de paulo ſerius perituris, ad æternitatem imperii ſtatuſque. Icciteo plane ad mentem *Velleii Noſtri Polybius 6. Hiſtor.* cum inſtitutam Spartæ à Lycurgo diſciplinam judicio politico penſitaſſet, laudaſſetque, addit: Διόπερ οὕτω καὶ διὰ τούτων συστησάμενος πολιτείαν, βεβαίαν μὲν τῇ καὶ συμπάσῃ Λακωνικῇ παρεσκεύασε τὴν ἀσφάλειαν· πολυχρόνιον δὲ τοῖς Σπαρτιάταις αὐτοῖς ἀπέλιπε τὴν ἐλευθερίαν. *Quum igitur* (verſionem *Caſauboni* adſcribo) *hoc modo & rationibus hiſce civitatem fundaſſet, tum Laconicæ univerſæ ſecuritatem firmam paravit: tum Spartanis ipſis libertatem diuturnam reliquit.* Tempus autem harum legum pariter & illius floris, de quo Noſter, ac celebritatis *Livius* 38, 34. *octingentorum annorum* facit; alii 700. quidam 500. numerant. vid. *Nicol. Crag. de rep. Laced.* 1, 4. Pertinent huc, & quidem cum excellentia ſingularis exempli, quæ *Guicciardinus* prudens ſcriptor *lib.* 2. de forma ac diſciplina reip. Veneta diſſerit, cujus opes & firmitatem non aliunde, quam ex tam præclaris inſtitutis, proveniſſe oſtendit. Quid interim in *Spartanorum repub.* deſiderarint Magni quidam viri, notum eſt. *Ariſt* 2. *pol.* 7. *Polyb.* 6. *Hiſt. Cic.* 1. *off.* 19. Boeclerus.

1. *Ante annos.*] Hic plurimum variant auctores: quidam ante Trojam captam conditam volunt, inter quos Philiſtus apud Euſebium, & Appianus: quidam poſt captam Trojam, antequam Roma conderetur. Neque hi in numero annorum conſentiunt. Paterculus annos quinque & LX. ante Romam. Livii epitoma lib. 51. annos DCC. ſtetiſſe Carthaginem refert: everſa autem eſt anno urbis DCVII. fuerat ergo ante urbem conditam annos XCIII. Solin. cap. 30. annos DCCXXXVII. vel ut in veteri codice Vineti legitur, DCLXXVII. Euſebius veniſſe in poteſtatem Romanorum anno à conditione ſui DCLXXIII. (ita eſt in Ms.) vel ut alii affirmant DCCXLVIII. prior numerus uno anno plus habet, quam Paterculi ratio. M. Cicero 1. de Republ. *Nec tantum Carthago habuiſſet opum ſexcentos fere annos, ſine conſiliis & diſciplina.* Conſulendus & Scaliger animadv. Euſeb. ad annum MCLXVII, & MDCCCLXXI. maxime vero canonibus Iſagogicis. *Bongarſ. ad Iuſtin. Ante annos.*] Fabricius & Bongarſius pleraque adducunt: ſed adducunt, non conciliant, nec ego. non longè abeſt à noſtro Juſtinus, qui LXX. annos ante urbem conditam tradit. cui Appianum ſubſcribere vir doctus ad Florum notat, hallucinatione manifeſta, immò ſibi ipſi contrarius Appianus. ecce in limine Punici, L. ante Ilium captum annis conditam Charthaginem: & paucis interjectis, ſeptingenteſimo anno à Carthagine condita Romanos eis abſtuliſſe Siciliam narrat. jam Siciliam in Romanorum poteſtatem veniſſe DXII. ab U.C. & à Troja capta ad U.C. intereſſe annos CDXXXII. ſcimus. aſſide pulverem eruditum, & puta, nunquam conſtabit ratio. Caſſiodorus initia ejus ad Latini Silvii tempora, hoc eſt, annum à Troja capta CVII. refert. Timæus apud Dionyſium XXXVIII. annos ante Olympiadem primam; quod incidit in annum à Troja capta CCCLXXI. Cum Juſtino congruit traditio Catonis apud Servium, in illud magni vatis,

At puer Aſcanius. ——

ab Eliſſa Tyria, [1] quam quidam Dido autumant, Carthago conditur. Circa quod tempus [2] Caranus, vir generis regii, [3] ſextus decimus ab Hercule profectus Argis, [4] regnum Macedoniæ occupavit. à quo magnus Alexander

Et idem ad hoc:

Velleribus niveis & feſta fronde revinctum.

Quod de Didone, inquit, *& Ænea dicitur, falſum eſt; conſtat enim Æneam trecentis quadraginta annis ante ædificationem Romæ veniſſe ad Italiam, quum Carthago non niſi* XL. *annis ante ædificationem Romæ conſtructa ſit.* Schegk.

1. *Quam quidam Dido.*] Solemnis ferè adjectio auctoribus Latinis: cujus ratio Servio propoſita in illud: *Imperium Dido Tyria regit urbe profecta: Dido*, inquit, *vero nomine Eliſſa antea dicta eſt, ſed poſt interitum à Pœnis Dido adpellata fuit, id eſt, virago, Punica Lingua. quod cùm à ſuis civibus cogeretur cuidam de Afris regibus nubere, & prioris mariti amore teneretur, forti ſe animo interfecerit, & in pyram injecerit, quam ſe ad expiandos prioris mariti manes extruxiſſe fingebat.* Hactenus Servius: non ille vulgo vulgatus, ne quid erres, ſed doctiſſimi & humaniſſimi *FR. MODII.* Schegkius. *Dido.*] Carthaginis conditrix & regina, rogo matrimonium ſecundum dedit, teſte Tertull. ad apologet. finem. Et lib. de Monogam. Regina Carthaginis profuga, & in alieno ſolo & tantæ civitatis eum maxime formatrix, cum regis nuptias ultro optare debuiſſet, ne tamen ſecundas experiretur, maluit uri quam nubere. fabulas itaque de ea texuit & Virgil. lib. 4. Æneid. Didonis nomen verum fuit אלישה *Eliſſa*, id eſt Dei mulier, heroina: mulierum præſtantiſſima, *Dido*, דידה eſt [illegible] nutricum. Ejus maſculinum eſt דוד Servius F. Modii: *Dido vero nomine Eliſſa antea dicta eſt; ſed poſt interitum à Pœnis Dido appellata fuit, id eſt, virago, Punica lingua.* Certe Punica lingua tunc pene erat Hebraica. In Hebraiſmo autem Dido nihil tale ſignificat. Sed Græci & Latini de peregrino ſermone ſatis multa præpoſtere comminiſcuntur. Hæc erudit iſſ. *Scaliger.*

2. *Caranus.*] Editio princeps, *Toranus.* Quod poterat eſſe, *Coranus.* Heſychius: Κόρανος βασιλεὺς Μακεδονίας. Sed exiſtimo, Heſychium in vitioſos codices incidiſſe Nam ne aliquid mutemus in illo, ordo literarum; ne in Vellejo, cæterorum conſenſus prohibet. *Voſſius. Caranus vir generis regii.*] Iterúmne hoc commation, *vir generis regii?* Atqui paullo antè præivit de Lycurgo. Cenſeo hic ineptè inſitum, deleor. Quid ſi nec è regibus Caranus? non legi: ſed hoc tantum. Κάρανος εἷς τῶν ἡρακλειδῶν: *Caranus unus ex Herculis poſteris.* Ita Suidas. Vide & Solinum cap xv. & Pauſaniam lib. IX extremo: & diffusè Juſtinum libro VII. *Lipſius. Caranus vir generis regii.*] *Lipſius* & *Gruterus* delent illa: *vir generis regii.* Mihi ſuſtinere aſſenſum hic lubet: qui ſciam, repetitiones eorundem verborum, quas alii vitant, Vellejo non familiares modo, ſed aſſiduas eſſe. Et quod de genere regio tradit Noſter, nec veriſimilitudine careat, in Temnida, & refutari certa ratione nequit. *Boeclerus.*

3. *Sextus decimus.*] *Scaliger animadv. Euſeb. ad num* MCC. III. *Caranus Heraclida undecimus ab Hercule, ſeptimus à Temeno.* Idem.

4. *Regnum Macedoniæ.*] Vid. *Juſtin.* 7, 1. *Solin. polyhiſt. ubi de Macedon. agit.* Idem.

1. *Septi-*

der cum fuerit [1] ſeptimus decimus, jure [2] materni generis Achille auctore, paterni Hercule gloriatus eſt. [3] [Æmilius Sura de annis populi Romani: Aſſyrii, principes

omnium

1. *Septimus decimus.*] Vide iterum varietatem, & ride. *Duodecimus* eſt Juſtino: *vigeſimus quartus* Euſebio. Jam in totâ ſummâ quam differunt? Juſtinus *triginta* modò reges ad Perſea Philippi F. numerat: Euſebius *quadraginta:* Livius non niſi *viginti.* Ideò malè curioſi illi, qui hîc ex Juſtino Vellejum corrigunt. *Lipſius.* *Septimus decimus.*] *Reineccius (in regni Maced.) vigeſimum ſecundum* reg. Maced. ſumto à Carano initio facit. Si de ſucceſſione ſtirpis velis carpere *Vellejum*, facilius *decimumquartum*, quam *decim. ſept.* numerabis Alexandrum. adde *Freinsh. Curt. Comment. prolegom. cap.* 5. Boeclerus.

2. *Materni generis Achille auctore.*] Nam Alexander per Olympiam genus ad Neoptolemum referebat. auctor Plutarchus. Hoc aſpectu ſequentes quoque Macedonum reges Achillæum genus jactarunt: ut Philippus ille pater Perſis, cui bellum Romani fecere. Silius:

Hic gente egregius, veteriſque ab origine regni
Æacidum ſceptris, proavoque tumebat Achille.

Et ita interpretandi Propertiani iſti verſus:

Et Perſen proavi ſimulantem pectus Achillis,
Quique tuas proavus fregit Achille domos.

Interpretandi? imo & corrigendi. Nam in vett. ſcriptiſque libris reperio, *ſtimulantem.* benè, ſi amplius etiam emendes, *proavo*, & *Achille.* Ordo & ſententia verborum hæc eſt: Teſtor Perſen, qui ſtimulabat excitabatque ſe ad magna, proavo Achille; ſive memoriâ rebuſque geſtis Achillis. Omnino hæc ſententia. Vulgata frivola aut falſa. Quomodo Perſes ſimulaverit pectus magnanimi herois, qui ipſe palam timidiſſimus & ignaviſſimus hominum? Res geſtæ atque exitus ejus leguntur. *Lipſius.* *Materni generis Achille auctore.*] Diodor. 17. pr. Ἀλέξανδρος γεγονὼς κατὰ πατέρα μὲν ἀφ᾽ Ἡρακλέους, κατὰ δὲ μητέρα τῶν Αἰακιδῶν, &c. *Plutarch. Alex. Arrianus* 2. *Pauſan. Attic. Curt.* 4, 2, 3. *It.* 4. 6, 29. 8, 4, 26. *Oroſ.* 3, 12. *Julian. Caſ.* Boeclerus.

3. *Æmilius Sura.*] Hoc totum, uſque ad illud, *Inter hoc tempus, & initium Nini, &c.* tollendum eſſe putat Petrus Delbenius, acerrimi judicii, ſummæque doctrinæ adoleſcens. Putat autem additum eſſe ex gloſſemate alicujus ſtudioſi, qui ad illud, *Qui princeps rer. potitus*, in margine annotarit, Æmilium Suram eodem loquendi genere uſum eſſe, nam in ejus verbis hæc leguntur: *Aſſyrii, principes omnium gentium, rer. potiti ſunt.* Manutius. *Æmilius Sura.*] Quis iſte Æmilius Sura? non repperi. Hoc tantùm, in Plinii Indicibus aliquoties laudari *Manilium Suram.* An illum teneas, an hunc ſubſtituas, tu vide. *Lipſius.* *Æmilius Sura.*] Conſentiunt viri docti, hoc gloſſamentum eſſe, & in margine forte libri ab antiquario aliquo adſcriptum, poſtea à librariis ea temeritate, cujus paſſim exempla obvia ſunt, receptum, niſi quod *Scaligero* videbatur, in partem contextus venire poſſe, ſi poſt illa poneretur: *Pharn. Medus imperio vitaque privarit.* Quæ conjectura, ſicut argumento non diſconvenit: ita ſcripturæ modus & connexio cetera narrationis nihil tale agnoſcit. Si enim quod ſequitur; *ea ætate Cl. G. n. Lycurg. &c.* ad iſtud tempus, quo ſum-

ma im-

omnium gentium, rerum potiti ſunt, deinde Medi, poſt-
ea Perſæ, deinde Macedones. exinde duobus regibus,
Philippo & Antiocho, qui à Macedonibus oriundi erant,
haud multo poſt Carthaginem ſubactam, devictis, ſum-
7 ma imperii ad populum Romanum pervenit.] [1] Inter
hoc tempus, & initium Nini regis Aſſyriorum, qui [2] prin-
ceps rerum potitus, interſunt anni MDCCCCXCV. [3] Hujus
temporibus æqualis Heſiodus fuit, [4] circa CXX. annos di-
ſtinctus

ma impetii ad populum Roman. pervenit, referas, manifeſte erit falſum: ſi, quòd omnino faciendum eſt, ad Sardanapali interitum recurras, qualis erit, verborum, interrupta per inſolentem interpoſitionem ſerie, connexio? Quare nihil hic ambigendum arbitror. De ipſo auctore nihil admodum conſtat. *Plinio* laudatur *Manlius* aut Manilius *Sura*, ſed hic *Æmilium* retinere, codicum *conſenſus jubet. v. G. I. Voßii* 3. *de Lat. Hiſtor. part. poſt.* Boecletus.

1. *Inter hoc tempus.*] Caute lege. Quod hoc tempus? an Vellejanum, uti ſolet numerare? minimè. ſed hoc, quo ſumma rerum, victis Macedonibus & Antiocho, pervenit ad Romanos. Ab eo inquam tempore ſurſum computando ad Ninum, tot ſunt anni. Niſi obſervas; numeri nimis falſi. *Lipſius. Inter hoc tempus.*] Ita quidem *Rhenani* editio, quam plerique ſequuntur, hæc verba Vellejanis accenſuit, cum priora, Æmilii Suræ, incluſiſſet uncis. Sed neque hæc Velleji eſſe, quin potius laciniam gloſſæ prioris, recte *Lipſius* notavit. id quod ex ſequentibus clare apparet. Ad rem ipſam quod attinet, ſatis notum eſt Græcorum Chronica & Hiſtoricos Aſſyriis & Nino principem locum ſemper tribuere, licet non primus, ſed tertius Aſſyriorum rex fuerit. vid. not. *Bongarſ. ad Juſtin.* 1, 1, 4. *d.* & *Franc. Fabric. ad Oroſ.* 1, 4. Boecler.

2. *Princeps.*] Cæſar, *Quæ pars civitatis Helvetiæ inſignem pop. Rom. cladem intulerat, ea princeps pœnas perſolvit.* De hac voce in principio auctor de Origine urbis ab elegantiſſimo Schotto editus. *Schegkius.*

3. *Hujus temporibus æqualis.*] Hic demum, poſt inſulta aliena verba, *Vellejanum textum*, & *novum caput*, redauſpicari oportebat, nam ad Carani tempus Heſiodi refert Noſter. Atque *iſta ipſa conjunctio temporum ſuggerit* (inquit *Lipſius*) *totum illud Æmilianum inſititium eſſe, & ab alio quam Vellejo adtextum.* Boecler.

4. *Circa CXX. annos.*] Cicero de Senectute, Homerum multis ſæculis fuiſſe ante Heſiodum ſignificat. Dio tamen Chryſoſtomus in ſecunda oratione de Regno æquales facit. Gellius neutrum affirmat, ſed potius in dubium vocat, lib. III. cap. XI. Et lib. XVII. cap. 21. *De Homero*, inquit, *& Heſiodo, inter omnes ferè ſcriptores conſtitit, ætatem eos egiſſe vel iiſdem fere temporibus, vel Homerum aliquanto antiquiorem.* Plutarch. in Παραγμ. perſpicue poſteriorem Homero Heſiodum facit. Ὁ δὲ, inquit, de Homero jam locutus, μετὰ τοῦτον καὶ τῇ δόξῃ καὶ τῷ χρόνῳ Ἡσίοδος: Vide & Tzetzen in Lycophronis Caſſandram. *Manut. Circa CXX. annos.*] Cum Noſtro conſentit *Euſebius*, qui n. MCCX. Carani temporibus coævum tradit. *Lipſius* (cum *Scaligero* 1. *poët.* 5.) iis accedit, qui

ſtinctus ab Homeri ætate, vir perelegantis ingenii, & [1] molliſſima dulcedine carminum memorabilis, otii quietiſque cupidiſſimus, ut tempore tanto viro, ita operis auctoritate proximus. qui [2] vitavit, [3] ne in id, quod Homerus, incideret: [4] patriamque & parentes, teſtatus eſt; ſed patriam, quia multatus ab ea erat, contumelioſiſſime. Dum in externis moror, incidi in rem domeſticam, maximique erroris & multum diſcrepantem auctorum opinionibus. Nam quidam, hujus temporis tractu, ajunt, [5] à Tuſcis [6] Capuam, Nolamq; conditam, ante annos fere DCCCXXX.

qui Heſiodum antiquiorem Homero ſtatuunt; *eo quod major ſimplicitas & quaſi rudior antiquitas in Heſiodo appareat.* Quæ ratio occaſionem ſuppeditat Criticis, eruditæ inter utriuſque ſtilum comparationis inſtituendæ. *Boeclerus.*

1. *Molliſſima dulcedine.*] *Suavitatem* capio *ſtili & lenitatem.* Ita *Dionyſius:* Ἡσίοδος μὲν γὰρ ἐφρόντισε ἡδονῆς, καὶ ὀνομάτων λειότητος καὶ συνθέσεως ἐμμελοῦς. quem ſecutus *Fabius* 10. *inſtitut. orat.* 1. *lenitatem verborum & compoſitionis probabilis* in hoc poëta laudat, *darique ei palmam* teſtatur *in illo medio genere dicendi.* Boeclerus.

2. *Vitavit.*] Hoc tanquam abundans delet Voſſius.

3. *Ne in id, quod Homerus.*] Sc. ut patria ejus ignoraretur. Notus eſt *Ciceronis* locus *Orat. pro Archia c.* 9. *Homerum Colophonii civem eſſe dicunt ſuum, Chii ſuum vindicant, Salaminii repetunt. Smyrnæi vero ſuum eſſe confirmant. itaque etiam delubrum ejus in oppido dedicaverunt. Permulti alii præterea pugnant inter ſe, atque contendunt.* Porro, *cur Homerus patriam genusque ad poſteros non prodiderit*, vide apud *Heliodor. Æthiop. l.* 3. c. 8. f. *Boecler.*

4. *Patriamque & parentes.*] Exſtant hodieque ii verſus malè amici in natale ſolum: in ἔργ.

> Νάσσατο δ᾽ ἄγχ᾽ Ἑλικῶνος ὀϊζυρῇ ἐνὶ κώμῃ
> Ἄσκρῃ χεῖμα κακῇ, θέρει ἀργαλέῃ οὐδέποτ᾽ ἐσθλῇ.

Lipſius. Patriamque & parentes.] Adde *Suid. voc.* Ἡσίοδ. *Gyrald. Hiſt. poët. dial.* 1. Boeclerus.

5. *A Tuſcis Capuam, Nolamque.*] De Capuâ condita variæ ſententiæ, & alibi promptæ: nec libet exſequi. De Nola, ab *Iapygibus conditam* eam Juſtinus ait: at Solinus cap. VIII. à *Tyriis*. Quod Solinianum jure miratus ſum. nam quæ alia opida, in Italiæ eo tractu, Tyrii condiderunt? nos non legimus, & fidenter reſcribimus, à *Tyrrhenis*: ut conſentiat cum Vellejanâ traditione, aut ſi fortè, *Thuriis*. Sanè & Polybius *Tyrrhenos habitaſſe* ait *Phlegræos campos, qui circa Capuam & Nolam ſunt.* Lipſius.

6. *Capuam.*] Unde *Oſcella* dicta. *Capua* (inquit Florus lib. 1. cap. 16.) *& ipſa caput urbium, quondam inter tres maximas Romam, Carthaginemque numerata.* Nominis ratio ambigua ſcriptoribus. Livius lib. 4. *Vulturnum Hetruſcorum urbem, quæ nunc Capua eſt, ab Samnitibus captam, Capuamque ab duce eorum Capy; vel, quod propius vero eſt, à campeſtri agro* (idem Plinio viſum lib. 3. cap. 4.) *adpellatam.* Suetonius,

Cæſare;

[1] DCCCXXX. quibus equidem aſſenſerim. ſed M. Cato quantum differt? qui dicat, Capuam ab eiſdem Tuſcis conditam, ac ſubinde Nolam: ſtetiſſe autem Capuam, antequam à Romanis caperetur, annis circiter CCLX. quod ſi ita eſt, cum ſint à Capua capta anni CCXL; ut condita eſt, anni ſunt fere D. Ego (pace [2] diligentiæ Catonis dixerim) vix crediderim, [3] tam mature tantam urbem creviſſe, floruiſſe, concidiſſe, reſurrexiſſe. Clariſſimum deinde omnium ludicrum certamen, [4] & ad excitandam corporis animique virtutem efficaciſſimum, [5] Olympiorum initum, habuit auctorem [6] Iphitum Elium. is eos

Cæſare; Dionyſius, Strabo, à Capy; quorum opinio magis ex argumento agit: Silius lib. 11.

Tum Capys ut primus dederit ſua nomina muris. Schegk.

1. DCCCXXX.] Videodus *Scaliger ad Euſeb. num.* MDLXXX. *Boeclerus.*

2. *Diligentiæ.*] In quibuſdam codicibus male, *diligentis.*

3. *Tam mature tantam urbem.*] Habet hoc argumentum vere πραγματικὴν ἐπίστασιν. Solent enim Urbes tardo profectu ad magnitudinem quandam eniti: atque licet ἀκμὴ ſæpe brevis ſit, παρακμὴ plerunque celerrimo relapſu ad exitum contendat, magnum tamen momentum temporis in *reſurgendo* ſtatui debet. difficulter reſurgunt dejecta, dum velut de integro arduam creſcendi viam auſpicantur. *Boeclerus.*

4. *Et ad excitandam.*] Aldus: *Et ad exercitandam corporis animique virtutem efficaciſsimum O. i. h. auctore Iphito Elio.* De Olympiorum ludorum, & mercatus (exemplo quorum Imperatores poſtea Agonem Capitolinum inſtituerunt) origine, reſtauratione, auctore, qui varius narratur, ſolemnibus accuratè Eliacorum priorum Pauſanias, & Bened. Pererius Societatis JESU in principiis Naturalibus. *Schegkius.*

5. *Olympiorum.*] Hæc eſt illa celebris *periodus Iphiti Olympica*, qua agonem à Pelope inſtitutum, ab Atreo & Hercule repetitum, deinde rurſum poſteriorum negligentia omiſſum Iphitus Praxonidæ filius poſt annos CCCC. (ut rotunde loquamur) reſtauravit. Ut ad hunc temporum characterem, & per eam ad tempus Romæ conditæ Noſter liquida deſignatione perveniret, pleraque huic notitiæ inſervientia hactenus veſtigavit. Hoc initium eſt verioris, certe diſtinctioris, apud ſcriptores hiſtoriæ. ὅτι οὐδὲν Ἕλλησι πρὸ τῶν ὀλυμπιάδων ἀκριβὲς ἱστόρηται, teſte *Juſtin. Martyre paræn. ad gent.* cui conſonat, quod apud *Euſeb. Chron.* 2. n. MCCXL. legitur: *Ab hoc tempore Græca de temporibus hiſtoria vera creditur. Nam ante hæc, ut cuique viſum eſt, diverſas ſententias protulerunt.* Ad quem locum vide quæ *Joſeph. Scaliger* notavit. Item *lib.* 1. *de emend. temp. de periodo Olympica*, & *lib.* 5. *de initio Olympiadum.* Juvabit etiam inſpexiſſe, quæ parens Joſephi *Julius* differit, *poëtic.* 1, 24. & *Calviſ. Iſag. Chronol.* 39. *Pontan. Philocal.* 10, 23. *Camers ad Solin.* 1. *Nicol. epiphil.* 4, 21. *Cæl. Rhodigin.* 7. *antiq. lect.* 38.

eos ludos [1] mercatumque [2] inſtituit ante annos, quam tu, M. Vi-

lect. 38 præſertim ex antiquis, præter Solinum, *Strabo lib.8. Phlegon Trallianus in fragm. de Olympiis. Pauſan. Eliac.* I. Boeclerus.

* *Iphitum Elium.*] Vulgò, *Iphito Elio.* *Iphitum Elium.*] Varia ſuper origine nobilium ludorum dicta ſcriptaque ſunt: ſed nemo tamen initium ad Iphitum hunc retulit, dumtaxat inſtaurationem. Atque adeo à primo initio ad hujus tempus ſunt anni circiter CCXXX. Non ergo putamus Vellejum παράλογως ita ſenſiſſe ſive ſcripſiſſe. In primogenitâ editione eſt: *auctorem Iphitum Elium.* Hinc lego: *Certamen Olympiorum initum, habuit auctorem Iphitum Elium.* Tunc noviter, inquit, initum, longo ſcilicet poſt inſtitutionem intervallo. Ipſe certè ſtatim adjungit, & fatetur ab Atreo eos primitus inſtitutos. *Lipſius.* *Iphitum Elium.*] Ante omnia hujus ſcripturæ ratio eſt reddenda: quaque de cauſſa in textum à nobis recepta ſit. Cum enim prima editio expreſſe præferret: *habuit auctorem Iphitum Elium* (ex qua *Aldus* fecerat: *initium habuit auctore Iphito Elio*) dubitandum non erat, quin *Lipſiana* lectio, quam expreſſimus, retinens caſum primogenii codicis, neque quidquam admodum mutans aut interponens, tum ceteris melior eſſet, tum *Acidalii* conjectura: *initium habuit & auctorem Iphit. El.* Non negaverim tamen, hanc poſteriorem lectionem, pleriſque expeditiorem videri poſſe. *Boeclerus.* *Iphitum Elium*] Olim voluiſſe alios Limum Olympiadum auctorem eſſe, docemur his Theophili verbis è libro III. ad Autolycum: παρὰ δὲ Ῥωμαίοις Σατοῦρνος ὀνομάζεται, οὐδὲ γὰρ αὐτοὶ γινώσκουσιν τίς ἐστιν αὐτῶν πρότερος, ὁ Κρόνος ἢ ὁ Βῆλ. Ὅτι μὲν οὖν ἀρχὴ τῶν Ὀλυμπιάδων ἀπὸ Ἰφίτου φασὶν ἔσχηκε τὴν θρησκείαν, κατὰ δέ τινας ἀπὸ Λίμου, ὃς καὶ Ἴλιος ἐπικλήθη. Interpres Conradus Clauſerus hæc ita vertit: *A Romanis Saturnus appellatur, qui nec ipſi ſatis novere, Saturnuſne, quem colunt, ſit Cronus, an ſit Belus. Si quis reſpiciat Olympiadum initium, facile aſſequitur, Cronum ab Iphito primitus cœptum coli. Sunt qui perhibent, à Limo introductum eſſe cultum, qui differtur Crono, qui & cognomen Ilii nactus eſt.* Quam inepta, & inſulſa hæc ſint, nemo ſanus non videt. Nos pro his verbis, ὁ Βῆλ. Ὅτι μὲν οὖν, &c. nulla quaſi mutatione legimus, ὁ Βῆλος. Ἠ μὲν οὖν, &c. Jam enim antè dixerat Theophilus, Belum, ac Saturnum coævos fuiſſe, ac ex Thallo docuerat, eos annis vixiſſe ante bellum Trojanum CCCXXII. Quod ex Theophili hoc loco oſtendit etiam Lactantius lib. I. cap. ultimo. Ita igitur hunc Theophili locum vertes: *A Romanis Saturnus appellatur. Neque enim ipſi norunt, uter eorum prius extiterit, Saturnus, an Belus. Initium igitur Olympiadum ab Iphito, ut ajunt, habuit obſervationem: juxta alios vero à Limo, qui Ilius cognominatus eſt.* Redit enim hic Theophilus ad Olympiadum inſtitutionem, quo priora omnia confirmet. *Voſſius.*

1. *Mercatumque.*] Mercatus Olympici meminit etiam Juſtinus, lib. XIII. *Quæ* (epiſtolæ) *recitatæ in mercatu Olympico magnos motus fecerunt.* *Mercatus* autem eſt, quem Strabo (ut rectè notavit Lipſius) lib. VIII. πανήγυριν vocavit. Hinc Philoxenus in Gloſſis, *Nundinarum*, ἑορτῶν, πανηγύρεων. Quò ſpectat, quod nundinæ, & feſta, olim fere inciderint in idem tempus. De quo vide differentem Macrobium lib. I. Saturn. cap. XVI. *Voſſius.*

2. *Inſtituit.*] An potius *reſtituit*? Tamen

M. Vinici, conſulatum inires, [1] DCCCIV. hoc ſacrum eodem loco inſtituiſſe fertur [2] abhinc annos ferme MCCL. [3] Atreus, cum Pelopi patri funebres ludos faceret.

men fero etiam *Inſtituit*, nempe perpetuos iſtos & certâ quâdam lege. Poteſt & inſtitutio ad Mercatum referri, quaſi non is anteà. Sic autem appellat, quod Græci πανήγυριν. Strabo de templo Olympiæ, lib. VIII. Τὴν αὔξησιν ἔλαβε διά τε τὴν πανήγυριν, καὶ τὸν ἀγῶνα τὸν Ὀλυμπιακόν. *Lipſius.*

1. DCCCIV.] Aliter DCCCCIV. Atqui prima Olympias Iphitiæa præcedit dumtaxat natalem urbis (ex Velleii mox ſententiâ) annis XXII. Sunt autem ab illô ad conſulatum Vinicii anni DCCCLXXXII. Itaque clarum eſt, ſcribi debere: DCCCIV. detractâ centenariâ nota. *Lipſius.* DCCCXXII.] Ita vulgati. Manutius DCCCCIV. etiam non rectè. Reſcribe, DCCCIV. Vinicius enim conſul anno V. C. DCLXXXII. & Roma condita Olympiade ſexta. Exinde res geſtas veritatis fidem mereri Varro apud Cenſorinum cap. XXI. docet: locum ſuprà citatum vide pag. 8. *Schegkius*

2. *Abhinc annos ferme.*] Ergo aliter paullo, & laxiùs quàm alii, Velleius putat. Nam Clemens Alexandrinus, à ludis primis ad Iphithæos ſpatium facit CDXXXVII. annorum: Euſebius, Bedas, alii, CDXXX. Atqui ex hac Velleianâ ſummâ neceſſum eſt fuiſſe CDXLVI. Malim certè hîc ſcribere, ∞. CCVL. ut minus paullò exorbitet. *Lipſius.*

3. *Atreus cùm Pelopi fratri.*] Rara aut nova hæc ſententia, ut multa nobis in Velleio. Nam plerique alii, non ad Atreum, ſed ad Herculem gloriam hanc referunt: quia, ut ille inquit, *quidquid ubique magnificum eſt, in claritatem ejus referre conſenſimus.* Atqui Velleius vult Herculem dumtaxat hîc certaſſe, nec ἀγωνοθέτην fuiſſe, ſed ἀγωνιστήν. Illud etiam alibi reperio, ludos hos factos in honorem Pelopis defuncti, & fuiſſe funebres Clemens Ad Gentes: *Piſa autem vobis, ô Græci, eſt ſepulchrum aurigæ Phrygis, & Pelopis inferiæ.* Ipſe Apollodorus, qui Herculem auctorem facit, tamen Pelopis aram exſtructam hîc agnoſcit, grande argumentum pro ſententiâ Velleianâ. A quo enim injuſtiùs tales ludi aut honos, quàm à filio? Verba Apollodori: ἔθηκε δὲ καὶ τὸν Ὀλυμπιακὸν ἀγῶνα, Πέλοπός τε βωμὸν ἱδρύσατο: *Inſtituit & Olympicum certamen, & Pelopi aram poſuit.* Opinio autem quæ Herculem auctorem fecit, originem habuit ab Homero: qui de quatuor equis certatoribus & victoribus meminit, interceptis ab Augeâ Elienſium rege. Vide, ſi voles, locum ipſum Iliados λ. [Verſ. 6,7] Itaque paſſim Grammatici & Hiſtorici tranſeunt in hanc partem: imò & Pindarus diſertis verbis Olymp. Eid. 6. Ὀλυμπιάδα δ᾽ ἔστασεν Ἡρακλῆς ἀκροθίνια πολέμου. Non diſſentit tamen ſolum, ſed refutat Strabo lib. VIII. & docet Homericis verſibus non hanc eſſe mentem. *Lipſius.* *Atreus, cum Pelopi fratri.*] Res ita habet: *agon ille à Pelope inſtitutus, ab Hercule & Atreo inſtauratus, ab Iphito in Tetraeteridas indictus eſt.* itaque *trina Olympia, à Pelope, Atreo & Hercule celebrata* præceſſerunt Iphiti Olympia, *à quibus Græci putant tempora ſua, propterea quod victores ſtudio ſcribi* ἐν κύρβεσι καὶ στήλαις *cœperunt.* Porro *intervallum Olympiorum Pelopis & Atrei ſunt quinque Enneadecaëterides. Inter Atrei autem & Herculis ludicrum, eſt tantum inter-*

ret. quo quidem in ludicro [1]omnis generis certaminum Hercules victor exſtitit. [2]Tum Athenis perpetui Archontes eſſe deſierunt, cum fuiſſet ultimus [3]Alcmæon: cœperuntque [4]in denos annos creari. quæ conſuetudo in annos LXX. manſit: ac deinde annuis commiſſa eſt magiſtratibus reſp. Ex iis, qui denis annis præfuerunt, primus fuit Charops, ultimus Eryx; ex annuis, primus Creon. Sexta Olympiade, [5]poſt duos & viginti annos, quam pri-

intervallum unius cycli. Notandum autem, *jam ab aliquot annis Olympiadas tetraëtericas ante Iphitum inſtitutas fuiſſe, tetraëtericas autem non fuiſſe à Pelope ad Troica & infra Troica tempora.* Cur autem ab Iphitæa periodo ſua putarint tempora Græci, paulo ante dictum eſt. Operæ pretium videbatur hæc ex *Scalig. animad. Euſeb.* huc congerere: quo non alius, quidquid ambitio ſtruat, diligentius hanc viam inſtitit. *Boecler.*

1. *Omnis generis certaminum.*] Videtur dicere Herculem victorem fuiſſe in omni genere certaminum. At damnat rejicitque valdè Pauſanias: qui abundè & accuratè de his talibus lib. V. Ille igitur tradit, primis ludis *Iolaum curru, Jaſium equo ſingulari, Caſtorem curſu, Pollucem ceſtibus viciſſe: ipſum Herculem, famâ ferri, luctâ & pancratio.* Itaque malim verba hæc ſic diſtingui & accipi, ut ſit: Quo in ludicro Hercules victor fuit, ludicro, inquam, omnis generis certaminum. *Lipſius.* *Omnis generis certaminum.*] Omnino dicit Herculem ibi victorem fuiſſe in omni genere certaminum; & ineptè aliter aut diſtinguas aut interpretere. quid enim novi adſtruas Herculi, ſi uno forte alteroque genere ſuperior? & ut diſſentiat Pauſanias. quid tum? an ab eo nuſquam abiit auctor noſter, quam iſto loco? *Grut.*

2. *Tum Athenis.*] Quando? & quò refers hoc *Tum*? an ad Olympiadem primam? Videtur ex ſerie ſermonis. Tamen ratio aut certè auctoritas diſſuadet: aliique volunt, Archontes iſtos deſiiſſe demum Olympiadis ſeptimæ anno primo. Ita clarè Euſebius, & Dionyſius Halicarnaſſæus, Lib. I. Antiquit. ubi de conditu urbis Romæ. Aut benignè igitur laxeque interpretare, *Tum*, id eſt annis aliquot pòſt: aut potiùs mecum cenſe hiatum defectúmque hic eſſe, & periiſſe, quæ interſeruit à primâ Olympiade ad ſextam. *Lipſius.*

3. *Alcmæon.*] Adi *Meurſ. Archont. Athen. lib. I. c. 3. & ſeqq.* mox *Eryx* truncato ex *Eryxias* vocabulo legitur. *Id. c. 8.* Boeclerus.

4. *In denos annos.*] Quod Pauſanias, interprete Romulo, Meſſenica ita ediſſerit: *Altero verò nonæ Olympiadis anno, quo Meſſenius Xenodocus de ſtadio victor renunciatus, cum Athenis nondum ſortè annui magiſtratus ducerentur, quod ſcilicet civitas ea Melanthi poſteros, qui ſunt Medontidæ adpellati, primum quidem in ordinem redactos æquo jure & legibus magiſtratum gerere juſſit; deinde cavit, ne ultra annos decem imperium continuarent.* Schegk.

5. *Poſt duos & viginti annos.*] Ex hoc loco colligunt, Velleium Palilia Varroniana ſequi, quæ conditum Urbis rejiciunt in VI. Olympiadis annum III. Unde & ſtatim ſic edi video: *A quo tempore ad vos conſules ſunt anni* DCCLXXXIII cum tamen in editione principe fuerit, DCCCLXXXI. Sed ego hic

ma conſtituta fuerat, [1] Romulus Martis filius, ultus injurias avi, [2] Romam urbem [3] Parilibus in Palatio condidit. à quo

potius ſcripſerim, DCCLXXXI. Nimirum ut, hoc ipſo anno currente, Vinicius geſſerit conſulatum. Nec pigebit præſidia nobis afferre. Libro ſequenti ſcribit Velleius, ab V. C. ad Lentuli & Marcelli conſulatum eſſe annos DCCIII., idque eveniſſe ante annos LXXVIII. Cenſent, hic reſcribi dedere, DCCV., eo impulſi, quod noſter videatur Vinicii conſulatum attribuere anno V. C. DCCLXXIII. Sed argumentatio hæc non procedit, ſi numerus ille, ut diximus, fuerit mutandus. Eſſe autem mutandum, præter ea, quæ attuli, etiam clamat hic locus. Pari tamen audacia poſtea etiam, ubi dicitur Auguſtus conſulatum iniiſſe anno V.C. DCCIX. video ab iis corrigi, DCCXI. & ita ſane ſcriptum primitus fuiſſe eo contendunt, quod addatur, id eveniſſe annis ante conſulatum Vinicii LXXII. Quam bellum hoc argumentum ſit, ipſi viderint. Denique ait etiam Paterculus, Ælio ac Sentio conſule, anno V. C. DCCLIV., ante annos XXVII. ab Auguſto adoptatum fuiſſe Tiberium. Nec hic tamen illorum manus effugit locus. Legunt enim, DCCLVI. Me vero quod attinet, horum omnium congruentia eo perducit, ut heic legendum putem: *Poſt* III. *& viginti annos, quam prima inſtituta fuerat.* Qua conjectura admiſſa, non pugnabit locus, qui paullo ante legitur: *Certamen Olympiorum habuit auctorem Iphitum Elium: ante annos, quam, tu M. Vinici, conſulatum inires,* DCCCIV. Ubi in vulgatis male C. nota irrepſerat, ut antea nobis monitum. Et ſane ſic ſententiam Catonis, cujus diligentiam alibi commendavit Velleius, hic quoque amplexus fuiſſe videatur. Traditum enim ei, jacta urbis fundamenta anno poſt Trojam captam CDXXXII. Nec dubitem, mox etiam apud Vellejum reponere: *id geſtum poſt Trojam captam annis* CDXXXII. Aliis tamen longius recedere viſum fuit, reponendo CDXXX. *Voßius. Poſt duos & viginti annos.*] Fuerit annus *ſextæ olympiadis tertius* non *ſeptimæ ſecundus*, ſicut *Scaliger* ſcripſit *l. 5. de emend. tempor.* ubi *de primis urbis Palilibus* agit. quam commentationem omnino vide. congruit Velleio *Eutropius*, *Oroſius* 2, 4. *Sigonius in comment. faſt.* accedit *Dionyſio*, qui 7. olymp. anno primo, poſt Ilium captum anno CDXXXIII. conditam prodidit *lib.* I. *& 2. antiq.* ceteras diſſenſiones Chronologorum (inter quos non facilius unquam quam inter horologia convenit) prolixe habes apud diligentiſſimum *Onuphr. Panvin. comment. in faſt. lib.* I. Plerique cum *Velleio noſtro* Varronem ſequuntur: cujus ipſius tamen induſtriam conjecturis, quam certis rationibus niti exiſtimat *Scaliger*. Boecler.

1. *Romulus.*] Dehinc ad res Romanas jam delabitur. Ubi ergo Latini Albanique reges, & omnis illa ſtirps Æneæ? An credibile eſt eum initia ipſa rerum Romanarum omiſiſſe, qui tam curioſe exſecutus ſit externa? non poteſt. & hic quoque aut antè alibi lacuna grandis. *Lipſius.*

2. *Romam urbem.*] XI. Kal. Maji, Kalendarium vetus. Quæ Natalis urbis dictæ Cic. II. De divinatione; *Lucius quidem Tarucius Firmanus familiaris noſter in primis Chaldaicis rationibus eruditus, urbis etiam noſtræ natalem diem repetebat ab iis Parilibus, quibus eam à Romulo conditam accepimus.* Fruſtra igitur Plutarchus, qui pridie Pariliorum, hoc eſt, XII. *Kal. Maji*, moliri cœptam reliquit. De his obſervatè, de antiquitate optimè meritus, Onuphrius in Faſtorum commentariis. *Schegkius.*

3. *Parilibus.*] *Propertius* 4. *eleg.* 4.

Urbi

à quo tempore ad vos conſules anni ſunt [1] DCCLXXXII. id actum poſt Trojam captam [2] annis CDXXXVII. id geſſit Romulus, adjutus legionibus [3] Latini, avi ſui: libenter enim his, qui ita prodiderunt, acceſſerim: cum aliter firmare urbem novam, tam vicinis Vejentibus, aliiſque Etruſcis ac Sabinis, cum imbelli & paſtorali manu vix potuerit. [4] quamquam, jam Aſylo

Urbi feſtus erat. dixere Palilia patres,
Hic primus cœpit mœnibus eſſe dies.

In hoc ergo feſtum *natalis dies urbis* communi hominum devotione referebatur; adeoque XI. *Kal. Maj. immortalis ortus dominæ gentium civitatis ſolenni religione celebrabatur*, ut loquitur *Panegyr. Mamert. c. 1.* Sed & Imperatores *adjecerant feriis natalitios dies urbium maximarum Romæ atque Conſtantinopolis* (V. Id. Maj.) *in quibus deberent jura differri, quia & ab ipſis nata ſunt. l. omnes dies 7. C. de feriis.* ad quam pluſcula huc pertinentia notavit *Briſſonius*. Huic primariæ religioni affinis eſt illa *boni ominis obſervatio*, quam huic diei accommodabant. Ita Pertinax Imp. apud *Capitolin.* reformandis rebus *expectat Urbis natalem, quod eum diem rerum principium volebat eſſe c. 12.* Tertia obſervatio *artis eſt, an ſuperſtitionis*: cum *L. Taruttius Firmanus*, Chaldaicis rationibus eruditus urbis R. natalem à Parilibus repetens, eamque in jugo cum eſſet Luna natam dicens, *non dubitavit ejus fata canere.* Quem errorem (ita enim vocat) ſerio exagitat *Cicero 2. De divinat. 47.* Adde *Pet. Fabr. Semeſtr. 1, 9. Marcell. Donat. ad Suet. Tib. 5.* Boeclerus.

1. DCCLXXXII.] Scilicet *pleni*: ita ut DCCLXXXIII. ſit, qui tum volvebatur, Conſulatu Vinicii inſignis, ut recte *Onuphrius* explicat. *Boeclerus.*

2. *Annis* CDXXXVII.] Qui largiſſimè computant, efficiunt tantum CDXXXII. plerique alii pauciores. Et hercules à Troiâ captâ ad primam Olympiadem Africanus annos interponit CCCCVIII: Tatianus CCCCVII. è Latinis plerique & Euſebii Chronicon; CCCCVI. aut CCCCV. Quibus ſi addas Velleii iſtos XXII. medios ad natam Romam, non explebis vulgatam ſummam. Ego igitur recidendam ſeptenariam notam cenſeam, ſive mavis denariam. Utrovis modo accommodes ad aliquam è ſententiis prædictis. *Lipſius.*

3. *Latini avi ſui.*] Obſecro, an *Latino* nomen fuit avo Romuli? quem rectiſſimum eſt Numitorem fuiſſe. Niſi tamen ſententiæ rarioris adfectator Velleius; quam in Dionyſio quoque habes: *natum Romulum ex Electrâ, Latini filiâ.* Sed vix opinor, & potius litterulæ adtextu ſcribam, *Latinis*. Vult legiones fuiſſe è Latio. *Lipſius. Latini avi ſui.*] *Lipſius* probabiliter correxerat, *Latinis*: ut ad Legiones referretur. Avi nomen *Numitorem* fuiſſe: Niſi tamen is cognomento principatus, *Latinus* hic dicitur. congruit autem hæc opinio, cum eo quod *Dionyſ. 2. antiq.* tradit; *Romulum initio pleraque avi conſiliis ac ope molitum eſſe.* Boeclerus.

4. *Quamquam.*] *Aldus* pro *quamquam* legit, *quam*, urbemque ſubaudit: *Acidalius*, auxit, *παθητικῶς* interpretatur, intelligens *manum illam paſtoralem.* Illa prior correctio non videtur neceſſaria: hæc poſterior expoſitio, paulo frigidior mihi hoc loco videtur, ſive antecedentia, ſive, quæ ſequuntur,

[1] Aſylo facto inter duos lucos, auxit. Hic centum homines electos [2] appellatoſque Patres, inſtar habuit conſilii publici. hanc originem nomen Patriciorum habet. [3] Raptus virginum Sabinarum. *

*   *   *

*   *

9 [4] quam timuerat hoſtis, expetit. nam [5] biennio adeo varia for-

reſpiciam. Simplicius ergò fuerit retinere verba librorum, & quam ultro ſuggerunt, mentem: *Romuli potentiam ab initio exiguam fuiſſe, donec eum poſtea, commentus Aſylum, auxerit.* Boecl.

1. *Aſylo facto.*] Quæ de *aſylo* hic dicuntur; item, de *patribus* inſtitutis, ubique obvia & in promtu ſunt apud Scriptores Latinos Græcoſque. è quibus ὡς πολιτικώτατα & ad civilem prudentiam accommodatiſſima deſcriptione hæc talia exequitur *Dionyſius*. Boeclerus.

2. *Appellatoſque patres.*] *Centum creat ſenatores, ſive quia is numerus ſatis; ſive quia ſoli centum erant, qui ciere patres* (ita apud Livium legendum, etiam abſque Sigonii rationibus nimium quantum infirmis, contextus & alibi ipſe Livius ſuadet) *poſſent*. Eleganter Suidas patricios primordio Reipub. Romanæ populi patres dictos autumat: poſtea Imperatores, ut ſenatum demererent (omnem enim poteſtatem dignitatemque ſibi vindicaverant) patricios ſibi quoque patres majorum gentium elegiſſe. Hinc Juſtinianus Inſtitutionibus lib. I. cap. 12. ait: *Quis patiatur Imperatoriam celſitudinem non valere eum, quem ſibi patrem elegit, ab aliena eximere poteſtate.* & Claudianus lib. II. in Eutropium:

—— *genitorque vocatur Principis.*

hujus mentio apud Apollinarem. Formulam Patriciatus capies à Caſſiodoro. *Schegkius.*

3. *Raptus virginum Sab.*] Plerique è margine in textum irrepſiſſe iſta verba ſtatuunt. Deplorant hoc loco *Rhenanus*, & alii, ingentem hiatum operis Velleiani: nec immerito. videtur enim pulcerrima pars ſuaviſſimæ ſcriptionis periiſſe. *Lipſius*, amplius etiam *voluminum diſtinctionem*, ex modo amiſſorum, in dubium vocat, neque veriſimile, ait, tantum rerum *uno* priore volumine à Velleio comprehenſum fuiſſe. Nolim firmare magni Viri ſuſpicionem. *Boeclerus.*

4. *Quam timuerat hoſtis, expetit.*] Defectus clarus, & aliis jam notatus. Scito autem deeſſe Romanos omnes reges, Romanos omnes conſules Tribunoſve militum, uſque ad annum DLXXXII. id eſt, plus dimidiâ parte ſcripti Velleiani. Et aliquis credet conjecta hæc omnia in libellum unum priorem fuiſſe? non qui attendet. Sed in his ipſis verbis, quid narratum, aut quæ ſententia? de Perſe rege Macedonum fuit: quem ait graviorem multo hoſtem fuiſſe, quam exſpectaſſent. Itaque legam, *exſtitit*, non *expetit*: quaſi fuiſſet, *gravior quam timuerat, hoſtis exſtitit*. Timuerat autem, nempe Populus Romanus. *Lipſius.*

5. *Biennio.*] Biennio tantum? at quadriennium tenuit hoc bellum. Sed rectè tamen Biennium: quia priores duo anni ſaltem in fortunâ variâ; reliqui magis proſperi Romanis. *Lipſius. Biennio.*] Bellum cum Rege Macedoniæ Perſe ſcripſit *Florus* 2, 12. & quos ibi *Camers* annotavit. quibus adde *Pauſan. Achaic. Diodor. Sic.* 31. *excerpt.* quæ *vulgo habentur*, præter quæ, reperies aliqua

fortuna cum conſulibus conflixerat, ut plerumque [1] ſuperior fuerit, magnamque partem Græciæ in ſocietatem ſuam perduceret. Quin [2] Rhodii quoque, fideliſſimi ante Roma-

aliqua in iis *excerpt. Diod.* quæ *Conſtant. Porphyrog.* collegit, & *Henr. Valeſius* publicavit. *Zonar. t.* 2. Boecler.

1. *Superior fuerit.*] *Gruterus* delet illud *fuerit* (ad quod nimirum non admodum quadrat, *perduceret*, quod ſequitur) copulamque expungit: *ut pl. ſuperior magnam p. G. i. ſ. ſ. p.* Acidalius legit, *foret* pro *fuerit*. Boecler.

2. *Rhodii.*] Exemplum valde memorabile, de ſequenda aut vitanda partium in bello ſocietate, Rhodiorum civitas hic ſuppeditat. Utraque pars eam ſibi ſtudebat adjungere. *Rhodii* enim, inquit *Livius* 42., *maximi ad omnia momenti habebantur, quia non favere tantum, ſed adjuvare etiam viribus ſuis bellum poterant.* accedit, quod majorum auctoritatem, minores ferme civitates ſequuntur. Itaque nec Perſeus, nec Romani conceſſuri videbantur, ut bello Rhodii abſtinerent. Illum novæ amicitiæ gratia, hos veteris fides commendabat. Invitabant & commoda belli & minabantur incommoda: quibus tam propinquo diſcrimine exemti eſſe non poterant. Quid ergo factu optimum? primum conſilium non parum ſapientiæ nomine laudaverim. Ita ſe gerebant, ut Romanis nihil negare, Perſeo nihil promittere viderentur. Ita præferebant amicitiam Romanorum, ut adverſus Perſeum non niſi inviti hoſtilia auſuri viderentur. Romanis non ſtatim ſuſpecti, Perſeo non penitus volebant fieri formidabiles. Hac media via, cum aliquantiſper rem geſſiſſent, anxia cœpit magis & ſolicitior fieri ſuſpenſa tam arduis momentis prudentia: cujus tædio aliquid audendum exiſtimabant, quo à bello partes deterrerent, ſe autem à periculo belli vindicarent, Legatos Romam mittunt, qui præfati *de amicitia ante bellum cum Perſeo inita, de belli damnis non diutius tolerandis*, poſtea adjecerunt: *legatos alios ad Perſea in Macedoniam miſſos, qui ei denuntiarent, Rhodiis placere, pacem eum componere cum Romanis, ſe Romam eadem nuntiatum miſſos: per quos ſtetiſſet, quo minus belli finis fieret, adverſus eos quid ſibi faciendum eſſet, Rhodios conſideraturos eſſe. Liv.* 44, 14. Peccatum in eo varie. *primo* enim *fiducia potentiæ & auctoritatis nimia* inflaverat Rhodios, ut Romanorum animos, qui toti propemodum orbi erant terribiles, ſuis frangi minis poſſe crederent. *deinde, imprudentius* factum, quod non animadverterunt, ſibi à neutra parte gratiam, ſed ab alterutra certum eſſe periculum expectandum, ob eam legationem. *porro, ipſe cum Romanis & Perſeo agendi modus* nec officio amicitiæ conveniebat, nec ei amicitiæ generi, quo Rhodii amicos quidem Romanos, ſed cum reſpectu eminentiæ, *amicos venerabiles* habebant. Applicandum hic venit, quod *Velleius Noſter* de Maſſilienſi negotio judicat: *principalium armorum arbitria illi captare debent, qui non parentem coërcere poſſunt.* 2, 50. Equidem ſi *quietos* ſe præſtare Rhodii & medios partibus perſeveraſſent, non quidem admodum grata erat futura partibus illa ἀδιαφορία (proprio enim quodam fato inviſus eſt, qui partium ſtudium detrectat) ſed fallor, an innoxia & minus periculoſa civitati fuiſſet. Longe autem aliud eſt, *neutrius partis eſſe*; & *arbitria pacis belli-que inter partes ſibi ſumere.* Illud prudentiæ aliquando & neceſſitatis: hoc non niſi ingentis potentiæ opus eſt. *Boeclerus.*

Romanis, tum dubia fide, ſpeculati fortunam, [1] proniores regis partibus fuiſſe viſi ſunt: & rex Eumenes in eo bello [2] medius fuit animo, neque fratris initiis, neque ſuæ reſpondit conſuetudini. Tum ſenatus populuſque Romanus L. Æmilium Paullum, [3] qui & prætor & conſul triumphaverat, virum in tantum laudandum, in quantum intelligi virtus poteſt, conſulem creavit: filium ejus Paulli, qui ad Cannas [4] quam tergiverſanter pernicioſam reip. pugnam inierat, tam fortiter in ea mortem obierat. is [5] Perſeum * ingenti prœlio apud urbem nomine Pydnam

1. *Proniores.*] Ita quidem rumor diſtulerat, eos Romanorum amicitiam ſimulare, ſed per occulta & magis fida in Regem inclinare: fatenturque in apologia ſua legati Rhodiorum (apud Liv. 45, 23.) quoſdam improbos cives Regis amicitiam optaſſe, nullo publico conſilio aut conſenſu civitatis. Interim iſta communis eſt partium in medios ſuſpicio: *credunt Romani, Rhodios Perſei ſtudioſiores; Perſeus exiſtimat, Romanis eos magis favere.* Boeclerus.

2. *Medius fuit.*] Mirificè delector ſimilium collatione locorum in ſcriptoribus, neque indelectari elegantium literarum ſtudioſos alios opinor. Itaque hujus notabo interdum aliqua, quæ memoria ſuggeret, inter legendum minus quam curioſe mihi obſervata. *Medium eſſe* re quapiam, valdè placita noſtro formula. Infrà, de Cn. Pompeio: *medius eloquentia.* Item: *ita ſe dubium mediumque partibus præſtitit.* Propius finem, de Tiberio: *Agebatque medium, plurima diſſimulantis, aliqua inhibentis.* Acidal. *Medius.*] Livius lib. 44. 25. ejus conſilia diſertè exponit.

3. *Qui & Prætor & conſul.*] Ab Antiquariis noſtris (Sigonio & Manutio) erroris damnatur Velleius, aut exſcriptor: nec unquam in Præturâ triumphaſſe Paullum. Ergo corrigunt: *Paullum qui & priore conſulatu triumphaverat.* ſed ipſi corrigendi. Ego rectè & verè aio à Velleio ita ſcriptum. Lapis Romæ:

L. ÆMILIUS L. F. PAULLUS
COS. II. CENS. AUGUR
TRIUMPHAVIT. TER

Si ter triumphavit Paullus, quando primùm niſi in Præturâ? Nam duo alii triumphi manifeſtò in conſulatu utroque intervenerunt: prior de Liguribus, hic de Perſe. Triumphaſſe autem in Præturâ etiam Plutarchus ſatis argumento eſt: qui ait, miſſum Paullum *adhuc prætorem in Hiſpaniam Proconſulari imperio, cum faſcibus duodecim, ibi cecidiſſe ad* XXX. ∞. *hoſtium.* in Livio XVIII. *millia* legas, libro XXXVI. ſed nempe de ſolis Luſitanis. Si autem tot millia cæſa, nonne debitus triumphus? Imo & delatus, quod ex Livio ibidem colligas, qui mox addit *decretam ſupplicationem, ob res ab Æmilio in Hiſpaniâ geſtas:* at ea ſemper ferè dux triumphi. Sed & idem Livius de triumpho indicat in Epitomâ XLVI. Triumphavit ergo, & marmori ac Velleio hoc credamus. Adde & Suidam in Αἰμίλιος. *Lipſius.*

4. *Quam tergiverſanter.*] Vide *Liv.* 22, 44 *&* 45, *& ceteros*, qui hanc pugnam ſcripſere. Verba noſtri Auctoris recte ſe habent, neque correctione indigent. *Boeclerus.*

5. *Perſeum.*] Primogenia editio, *Perſam.*

nam in Macedonia, fuſum fugatumque caſtris exuit, deletiſque ejus copiis, deſtitutum omni ſpe coëgit è Macedonia profugere. quam ille linquens, in inſulam [1] Samothraciam profugit, [2] templique ſe religioni ſupplicem credidit. Ad eum Cn. Octavius prætor, qui claſſi præerat, pervenit; & [3] ratione magis quam vi perſuaſit, ut ſe Romanorum fidei committeret. Ita Paullus maximum nobiliſſimumque regem in triumpho duxit. Quo anno & [4] Octavii prætoris, navalis; & Anicii, regem Illyriorum

ſam. Malo, *Perſen.* Ita poſtea etiam ejuſdem editionis auctoritate ſcribeodum eſt. *Voßius.*

* *Ingenti prælio.*] Hoc prælium finem attulit regno Macedoniæ in ditionem Romaoorum redacto: *Iuſtin.* 33, 2.6. *cum inde à morte Alexandri diſtractum in multa regna, à ſummo culmine fortunæ ad ultimum finem ſtetiſſet* CL. *annos*, ut *Livius* putat 45. *Strabo excerpt. lib.* 7. ἐν μὲν οὖν τῷ περὶ τῆς Πύδνης πεδίῳ Ῥωμαῖοι Περσέα καταπολεμήσαντες, καθεῖλον τὴν τῶν Μακεδόνων βασιλείαν. *Boeclerus.*

1. *Samothraciam.*] Ioclita religionibus inſula, nocentiumque aſylum certum. Plutarchus io Camillo. Hanc Servius, in illud Poëtæ:

Dardanus Idæas Phrygiæ penetravit ad urbes;

contra illuſtriſſimum & omnia doctiſſimum virum à Samo diſtinguit. *Dardanus*, ait, *profectus ad Phrygiam Ilium condidit: Iaſius verò Thraciam tenuit, ubi eſt Samos, quam & Samothraciam nominavit. nam alia eſt inſula Samos, Junonis. Inſulam Samum, prodit Varro* apud Lactantinm lib. 1. cap. 17. *prius Partheniam nominatam, quod ibi Juno adoleverit, ibique Jovi nupſerit. itaque nobiliſſimum templum ejus eſt Sami & ſimulacrum in habitu nubentis figuratum, & ſacra ejus anniverſaria nuptiarum ritu celebrantur.* hinc Auguſtino lib. 6. de civitate Dei, *Dilecta Junonis inſula nominata.* In Samothracia; quam Strabo & Diodorus lib. 4. deſcribit; tres aræ, quæ Trinis Diis (quas ſuſtuliſſe & ſecum portaſſe Æoeam firmat Servius) parent, *MAGNIS. POTENTIBUS. VALENTIBUS.* de quibus Varro & Macrobius lib. 3. Lapis Murciæ in Hiſpania, *Di magni CASTOR & POLLUX.* Schegkius.

2. *Templique ſe religioni.*] *Quaſi templa & aræ poſſent defendere, quem nec montes ſui nec arma potuiſſent*, inquit *Florus* 2, 12, 9. non ſine paoegyrica figura, & quæſita inveotionis occaſiooe. omnioo alias *hac inſula ſacra & auguſti tota atque inviolati ſoli erat* (verbis *Liv.* 45, 5.) ſervato prærerea univerſim geotilibus more, *ſupplicibus templorum parcendi*, id eſt, *propter templa hominibus incolumitatem dandi.* Boeclerus.

3. *Ratione magis.*] *Lipſio* placebat, *oratione.* Nulla autem fortaſſe fuerit cauſſa ſubſtituendæ alterius voculæ. Conſilium Octavii, ſive *ratio* in eo eſt: quod modo minis, modo ſpe conatus eſt regem perlicere, ut ſe traderet; quod poſtea regios pueros, propoſita iocolumitate ad ſe rraduxit, eoque transfugio nudatum regem recepit, ut legere eſt apnd *Livium.* Boecler.

4. *Octavii prætoris.*] Eadem pene Livius lib. XLV. Qui etiam addit: *Is triumphus ſine captivis fuit, ſine ſpoliis.* Voſſius.

rum Gentium ante currum agentis, [1] triumphi fuere celebres. Quam ſit aſſidua eminentis fortunæ comes [2] invidia, altiſſimiſque adhæreat, etiam hoc colligi poteſt: quod, cum Anicii Octaviique triumphum nemo interpellaret, fuere, qui Paulli impedire obniterentur: cujus tantum priores exceſſit, vel magnitudine regis Perſei, vel ſpecie [3] ſimulacrorum, vel modo pecuniæ, ut [4] bis millies centies H S. ærario contulerit, & [5] omnium ante actorum comparationem [6] amplitudine vicerit. Per idem tempus, cum Antiochus Epiphanes, qui Athenis [7] Olympicum

1. *Triumphi.*] De his triumphis conſulendus *Sigonius comment. in faſt. & triumph. Rom.* ad an. DXXCVI. de bello Illyrico contra Gentium, *Flor.* 2, 13. & quos ibi nominavit *Camers.* item *Zonar.* 2. pag. 109., *Boecler.*

2. *Invidia.*] Tale ſuæ narrationi judicium etiam Livius præmittit 45, 35. *intacta invidia media ſunt, ad ſumma fere tendit. Nec de Anicii, nec de Octavii triumpho dubitatum eſt. Paulum, cui ipſi quoque ſe comparare erubuiſſent, obtrectatio carpſit.* corrumpente nimirum populi judicia Sulpitio Galba tribuno mil. privatim imperatori inimico, criminanteque virum optimum, ut *imperioſum ducem* (ob diſciplinæ militaris obſervantiam) *& malignum*, ob prædam parcius, quam inſatiabilis militum cupiditas ſperaverat, diſpertitam. *Boeclerus.*

3. *Simulacrorum.*] Nam præter ſpolia ac manubias, etiam urbium devictarum, montium, fluminumque ſimulachra in triumphis præferebantur.

4. *Bis millies.*] Si ad uſum noſtratis pecuniæ ratio ſubducatur, erunt ſexagies ter centena ſcutatorum millia. aliter Antias apud Livium lib. XLV. Plutarchus totam ſummam non definit. Plinius lib. XXXIII. cap. 3. non carere mendo videtur, cum ait: *Intulit & Paullus Æmilius, Perſeo, rege Macedonico, devicto, prædam pondo trium millium: à quo tempore populus R. tributum pendere deſiit.* Nam, *Pondo trium millium*, longe diſtat à *Bis millies centies H S.* Cicero de Officiis opinor, lib. II. prædæ magnitudinem ſignificat, modum non exprimit. *Manut.*

5. *Omnium ante actorum.*] Quippe, *cujus ſpectaculo triduum impleverit. Primus dies ſigna tabulaſque; ſequens, arma pecuniaſque tranſvexit; tertius captivos, ipſumque regem attonitum adhuc, tamquam ſubito malo ſtupentem.* Florus lib. II. cap. 12. *Schegkius.*

6. *Amplitudine.*] Quapropter in exemplum declarandæ rei triumphalis typiſque æneis effigiandæ delectus eſt à diligentiſſimo Antiquitatis Romanæ vindice, *Onuphrio, libello de triumph.* Boeclerus.

7. *Olympicum.*] Mavult vir doctus, Frid. Sylburgius, *Olympieum*, motus auctoritate Pauſaniæ in Atticis. vide & Fabrum in Semeſtr. 3. 3. *Schegkius.* *Olympicum.*] Somniavit profecto Popma, cum de eodem Olympico Diodorum lib. XX. locutum ſcripſit. Ille enim agit de certamine ab Antigono Antigoniæ inſtituto: noſter, de templo Jovis Olympici ab Antiocho Athenis exſtructo. Meminerat verò ejus Polybius; ut ex Athenæi V. videre eſt. Polybium, ut ſolet, ſecutus eſt Livius fragmento, quod habes lib. XLI. *Magnificentiæ vero in Deos, vel Jovis*

Olym-

picum inchoavit, [1] tum rex Syriæ, Ptolemæum puerum Alexandriæ obſideret; miſſus eſt ad eum legatus [2] M. Popillius Lænas, qui juberet incepto deſiſtere. mandataque expoſuit; & regem, deliberaturum ſe dicentem, circumſcripſit virgula, juſſitque, prius reſponſum reddere, quam egrederetur finito arenæ circulo. ſic [3] cogitationem regiam Romana disjecit conſtantia; obeditumque imperio.

Olympici, templum Athenis, unum in terris inchoatum, pro magnitudine Dei poteſt teſtis eſſe. Sed & Delon maris inſignibus, ſtatuarumque copia, exornavit. Ubi emendo, *aris inſignibus.* Etſi ſciam, Polybium unius tantum aræ mentionem injicere. Sed vehementer fallitur, qui Livium adeo religioſum Polybii interpretem putet, ut ejus verbis ubique ſe adſtrinxerit. Templi hujus etiam meminit Pauſanias in Atticis, ac Vitruvius lib. III. cap. I. his verbis: *Hujus autem exemplar Romæ non eſt, ſed Athenis octaſtylos eſt in templo Jovis Olympii.* Ita ſcripſi. Vulgo editur: *ſed Athenis octaſtylos & in templo, &c.* Poſſis tamen τὸ & inducere: quod Philandro viſum. *Voßius.*

1. *Tum rex Syriæ.*] Vulgo, *Regem Syriæ.* Rex Ægypti fuit Ptolemæus, Syriæ autem Antiochus: quod hiſtoriæ ſignificant. Itaque *rex*, non, *regem*, omnino legendum. quod Livii indicat epitome lib. XIV. Ptolemæus autem hic eſt, cui Philometori cognomen fuit. Et *C. Popillium*, qui virgula Antiochum circumſcripſerit, non *Marcum*, Livius nominat. *Manut.*

2. *M. Popillius.*] Diſſenſus eſt auctorum in legati nomine. *C. Octavium* Plinius nominat, lib. 34. cap. 6. cujus verba adducere alii occuparunt. *C. Popillium* Cicero Philipp. 8. *Prô Dii immortales, ubi eſt ille mos virtuſque majorum? C. Popil. apud majores noſtros, cùm ad Antiochum regem legatus miſſus eſſet, & verbis Senatus denunciaſſet, ut ab Alexandria diſcederet, quam obſidebat: cùm tempus ille differret, virgula ſtantem circumſcripſit, dixitque ſe non antè renunciaturum Senatui, niſi prius ſibi reſpondiſſet, quid facturus eſſet, quàm ex illa circumſcriptione excederet.* Ubi emendatim obiter: *Ubi eſt ille animus virtuſque majorum?* quod videtur magis accommodatum. Juſtinus l. 34. *de Popillio* affirmat, ſed ſine prænomine: qui rem tamen plenius aliquanto narrat. *Prolatoque Senatus decreto & tradito, cùm cunctari eum videret, conſultationemque ad amicos referre; ibi Popillius virga, quam in manu gerebat, amplo circulo incluſum, ut & amicos caperet, conſulere jubet; nec prius inde exire, quàm reſponſum Senatui daret, aut pacem aut bellum cum Romanis habiturum.* Acidalius. *M. Popillius Lænas.*] Plinius errat, qui hunc *C. Octavium* appellat, & hiſtoriam ſive facta duplicia miſcet ac confundit. Non nemo qui Plinium recenſuit & adnotavit, fruſtra eſt in viro defendendo. Tu, ſi voles, fontem ipſum erroris ejus reperies in Ciceronis Philippica Nonâ. *Lipſius.* *M. Popillius Lænas.*] Imo, *C. Popillius.* Quod ſuadent Polybius, Cicero, Livius, Valerius. Zonaras tamen M. Popillium etiam nominat. Sed errorem ejus redarguunt facile teſtes, quos dixi, omni exceptione majores. *Voßius.*

3. *Cogitationem.*] Non negabis aptius eſſe: *cunctationem regiam.* Tardabat enim reſpondere, & deliberaturum ſe dixerat. *Lipſius.*

perio. Lucio autem Paullo, magnæ victoriæ compoti, quattuor filii fuere. ex iis duos, natu majores, unum P. Scipioni, P. Africani filio, nihil ex paterna majeſtate, præter ſpeciem nominis, vigoremque eloquentiæ, retinenti in adoptionem dederat; alterum Fabio Maximo: duos minores natu, [1] prætextatos, quo tempore victoriam adeptus eſt, habuit. Is cum [2] in concione [3] extra urbem, more majorum, ante triumphi diem, ordinem actorum ſuorum commemoraret, Deos immortales precatus eſt, ut, ſi quis eorum invideret operibus ac fortunæ ſuæ, in ipſum potius ſævirent, quam in remp. quæ vox, veluti oraculo emiſſa, magna parte eum ſpoliavit ſanguinis ſui. nam alterum ex his, quos in familia retinuerat, liberis, [4] ante paucos triumphi; alterum poſt pauciores amiſit dies. Aſpera circa hæc tempora cenſura Fulvii Flacci & Poſtumii Albini fuit. quippe Fulvii cenſoris frater, [5] & quidem conſors, Cn. Fulvius, [6] ſenatu motus eſt ab iis cenſoribus.
11 Poſt victum captumque Perſeum, qui quadriennio poſt in [7] libera cuſtodia Albæ deceſſit,

1. *Prætextatos.*] *Gruterus. prætextatos* iſtud gloſſematium adjectum, ideoque tollendum cenſet. Potuiſſe omitti fateor, ſed Velleius non abhorret à talibus adjectiunculis. *Boeclerus.* Prætexta autem pueri nobiles induti erant uſque ad 17. annum, tum togam virilem aſſumebant.

2. *In concione.*] De his rebus erudite tractat *Onuphrius, lib. de triumph. ſupra laudato:* Boeclerus.

3. *Extra urbem.*] Ad Bellonæ, juratus. *Schegkius.*

4. *Ante paucos.*] Quorum alter triumphum patris funere ſuo quartum ante diem præceſſit: alter in triumphi curru conſpectus, poſt diem tertium exſpiravit. Valerius, Livius, Seneca 4. declamat. Plutarchus. Ejus votum eleganter apud Livium & Valerium. apud quem pro τὸ *proventu felicitatis*, in Vett. *provectu felicitatis.* Schegkius.

5. *Et quidem conſors.*] Placebat legere, *concors.* ſed deſino, cùm in Livio quoque legam libro XLI. *Frater germanus, &, ut Valerius Antias tradit, cenſoris etiam conſors erat.* Conſortem autem hic interpretor, cum Gloſſis priſcis κοινόβιον, ejuſdem menſæ ejuſdemque tecti. *Lipſius.*

6. *Senatu motus eſt.*] Quia legionem, in qua tribunus militum erat, injuſſu conſulis dimiſerat. Frontinus lib. 4. Cicero in Verrinis, Plinius lib. 7. Livius lib. 41. *Schegkius.*

7. *Libera cuſtodia.*] Credo ſic dictam, ſive quod intra certos terminos libera ambulatio permiſſa; ſive ad diſcrimen carceris; quia in hunc ſcelera, flagitia, atque ſervilia pœna digniſſima

fæx

ceſſit, [1] Pſeudophilippus, à mendacio ſimulatæ originis appellatus, qui ſe Philippum, regiæque ſtirpis ferebat, [2] cum eſſet ultimæ, armis occupata Macedonia, [3] aſſumtis regni inſignibus, brevi temeritatis pœnas dedit. quippe Q. Metellus prætor, cui ex virtute Macedonici nomen inditum, præclara victoria ipſum gentemque ſuperavit, & immani etiam Achæos rebellare incipientes fudit acie. Hic eſt Metellus Macedonicus, qui porticus, quæ fuere circumdatæ duabus ædibus [4] ſine inſcriptione poſitis, quæ nunc Octaviæ porticibus ambiuntur, fecerat: quique hanc [5] turmam ſtatuarum equeſtrium, quæ frontem ædium

ſæx conjiciebatur; in illam non niſi qui alicujus dignationis liberalique pœna digni; Senatores nimirum vel duces captivi. colligitur ex Ciceronis Bruto: *Domi*, ait, *teneamus eam ſeptam liberali cuſtodia*; & Salluſt I Catilinario. Plura notavit ad Tacitum, vir nunquam ſatis laudatus, & cujus cauſſa, corculum illud Cato hæreſin ſuam migraret, Juſtus Lipſius. *Schegkius.* *Libera cuſtodia.*] Liberis cuſtodiis Romæ quidem magiſtratuum, aut ſenatorum domus adhibitæ: ſed & munitioribus oppidis per Italiam captivi honoratiores ſæpe ſervabantur. *Livius* 45. *Patres cenſuerunt, ut Quintus Caſſius Perſea regem cum Alexandro filio Albam in cuſtodiam duceret. Bitis regis Thracum filius cum obſidibus in cuſtodiam Carſeolos eſt miſſus. Ceteros captivos, qui in triumpho ducti erant, in carcerem condi placuit. adde c.* 43. De *Alba* etiam *lib.* 30. *c.* 17., *exemplum habemus*: ubi capto Syphace, *conſulti patres, regem in cuſtodiam Albam mittendum.* Ratio apud *Strabon.* 5. duplex redditur, *quoniam in penetralibus regionis ſita Alba, & præterea probe munita eſſet.* De libera cuſtodia egit *Lipſ. ad Tac.* 6. A. 3. 4. & *Savaro ad Sidon. l.* 1. *epiſt.* 7. Boeclerus.

1. *Pſeudophilippus.*] Ob oris ſimilitudinem, qui & *Andriſcus*. Florus. *Schegkius.*

2. *Cum eſſet ultimæ.*] *Floro* eſt: *vir ultimæ ſortis Andriſcus, dubium liber an ſervus, mercenarius certe. Ammian. Marcellin.* 14, 4c, & *Lucianus* περὶ ἀπαιδεύτων, *in fullonio natum* dicunt. *Zonaras* t. 2. p. 114. qui ſatis copioſe hanc hiſtoriam ſcribit, cum Marcellino patriam exprimit *Adramitenum* vocans. *Boeclerus.*

3. *Aſſumtis.*] Ita recte emendavit Burerius. Vulgo *adſumpti.*

4. *Sine inſcriptione.*] Plinius de hiſdem: *Neque Sauron & Batrachum obliterari convenit, qui fecêre templa Octaviæ porticibus incluſa.* Sed an Ædes ex ſine inſcriptione? aſſerit Velleius: negat idem Plinius. qui ſic l. XXXVI. c. V. *Intra Octaviæ porticus in Junonis æde, Æſculapius ac Diana.* Et eodem capite ſub finem, alterum templum inſcribit *Jovi.* Quid nos dicimus? Velleium de aliâ inſcriptione ſenſiſſe; non numinis, ſed hominis, ejuſque qui dedicavit. *Lipſ.* *Sine inſcriptione.*] Vide de his porticibus *Andreæ Fulvii Sabini antiq. Rom. l.* 4. Boecler.

5. *Turmam.*] An de iſtâ Plinius capiendus, lib. XXXIV? *Alexandrum amicorumque ejus imagines ſummâ omnium ſimi-*

dium ſpectant, hodieque maximum ornamentum ejus loci, ex Macedonia detulit. cujus turmæ hanc cauſſam referunt: [1] Magnum Alexandrum impetraſſe à Lyſippo, ſingulari talium auctore operum, ut eorum equitum, qui ex ipſius turma apud [2] Granicum flumen ceciderant, expreſſa ſimilitudine figurarum, faceret ſtatuas, & ipſius quoque iis interponeret. Hic idem, primus omnium Romæ [3] ædem ex marmore in iis ipſis monumentis molitus,

ſimilitudine Lyſippus expreſſit. Has Metellus, Macedoniâ ſubactâ, tranſtulit Romam. Apparet. turbat tamen quòd Amicos appellat, qui aliis non niſi milites ſunt, atque adeò Arriano ſociales. Ipſe ita libro I. Μακεδόνων δὲ τῶν μὲν ἑταίρων ἀμφὶ τοὺς εἴκοσι καὶ πέντε τῇ πρώτῃ προσβολῇ ἀπέθανον, καὶ τούτων χαλκαῖ εἰκόνες ἐν Δίῳ ἑστᾶσιν, Ἀλεξάνδρου κελεύσαντος Λύσιππον ποιῆσαι: *E Macedonibus circiter viginti quinque primâ aggreſſione ceciderunt, eorumque æneæ imagines in Dio opido poſitæ, Alexandro jubente à Lyſippo eas fieri.* Similia in Alexandro Plutarchus. Sed Plinius in opinione fuiſſe, quâ Vellejus, videtur: qui ſcribit hos *equites ex ipſius* (Alexandri) *turmâ apud Granicum cecidiſſe.* Si è turma regia; profectò aſſidui apud eum, aliis digniores, & quaſi amici. Quod autem Arrianus notat Statuas eas in Dio poſitas: alii *Jovis templum* verterunt. nec valdè repugnem, niſi quòd de Dio opido magis ſignatè & probabiliter ceperis, quoniam Livius (Lib. XLIII.) prodidit hanc *urbem exornatam publicis locis & multitudine ſtatuarum.* Eſt in Macedonia, regione Pieria. *Lipſius. Turmam.*] Plinius lib. 34. & 35. cauſſam colliges ex Curtio, Arriano, & Plutarcho in Alexandro. *Schegkius. Turmam.*] De *ſtatuis equeſtribus* earumque *origine* ac *honore* videndus *Hermann. Hug. de mil. eq.* 5, 1. Boeclerus.

1. *Magnum Alexandrum.*] *Arrian.* I. *Juſtin.* 11, 6, 13. Pro *impetraſſe à Lyſippo*, *Cl. Freinshemius Noſter ad Curt.* 3, 11, 27. legit, *imperaſſe Lyſ.* Lyſippi ars paſſim laudata, & in exemplum excellentiæ memorata. *Nam ad veritatem Lyſippum & Praxitelem acceſſiſſe optime* (i. e. ad vivum omnia expreſſiſſe) *affirmant. Quintil.* 12. *inſtit. orat.* 10. Boeclerus.

2. *Granicum.*] Fluvius hic Myſiæ minoris, ubi memorabilis Alexandri magni pugna. Vid. Curtium lib. 4. c. 1. & 10.

3. *Ædem ex marmore.*] Quid intelligit? Utrumne marmoream ædem primitus à Metello in urbe Româ ſtructam? an potius, urbis ipſius Romæ templum? Nam cultam eam ut Divam, ac templa araſque paſſim poſitas alibi (In Com. ad Tacit.) à nobis doctum. Si hæc mens, (ut puto:) notabile ſanè principium adorationis hujus ſive adulationis. Quod Smyrnæi apud Tacitum III. Annal. gloriantur *ſe primos templum urbis Romæ ſtatuiſſe:* à ſententiâ nos non demovet, quoniam de primis provincialium hoc capiendum eſt. At ſi prior ſententia cuiquam placeat; illi expediendum eſt quæ ſit iſta Ædes, & cui Deo? cur non nominet? Nam de privatâ ipſius Metelli (ut omittam, quod *Ædes*, eo ſenſu magis ſcripſiſſet) non potes capere: quia marmor ſeriùs adhibitum ad ædificia privatorum. Plinium vide. qui tamen originem primam marmoris quæſivit

tus, vel magnificentiæ vel luxuriæ princeps fuit. Vix ullius gentis, ætatis, ordinis hominem inveneris, [1] cujus felicitatem fortunæ Metelli compares, nam præter [2] excellentes triumphos, honoreſque ampliſſimos, & principale in rep. faſtigium, extentumque vitæ ſpatium, & acres innocenteſque pro rep. [3] cum inimicis contentiones, [4] quattuor filios ſuſtulit, omnes adultæ ætatis vidit, omnes reliquit ſuperſtites & honoratiſſimos. mortui ejus lectum pro

quæſivit magis, quam invênit. Eò magis Velleii hæc notanda. *Lipſius.* *Ædem ex marmore.*] Meo judicio, locus iſte nullo poteſt modo accipi, tamquam Metellus ipſi Romæ, veluti Deæ, templum extruxerit. fuerit enim præter decorum id auſpicari Romanos ipſos. Orta illa divinitas primum à provincialium adulatione. At ſi de alterius Dei Deæve templo verba intelligenda ſunt, cur id non nominavit auctor? quia ſatis indicarat expreſſo loco, in quo templum illud poſitum erat, dum inquit: *in iis ipſis monumentis molitus.* Sic Livius libro 45. cap. 15. *Eodem anno C. Cicereius ædem in Albano dedicavit, quinquennio poſtquam vovit.* Gruterus.

1. *Cujus felicitatem.*] Magnifice, ut ſolet, tam prolixum fortunæ favorem extollit *Val. Max.* 7, 1, 2, *& Plin.* 7, 44, *Cic.* 5. *de fin.* 78. *It.* 1. *Tuſc.* 35. Boeclerus.

2. *Excellentes triumphos.*] Pluties ergo Metellus hic triumphavit? non invenio: imò ſemel, & de Macedoniâ tantùm. Itaque Valerius de hac ipſâ ejus felicitate, l. VII. *Specioſiſſimi triumphi prætextam largita eſt.* Unum ecce agnoſcit. Reſcribi velim: *præter excellentem triumphum.* Lipſius. *Excellentes triumphos.*] *Lipſius* ex hiſtoria repoſitum cupiebat, *excellentem triumphum:* ſed rectè ſe habet judicium *Gruteri*; qui pro ſingulari numero pluralem hic uſurpari exiſtimat. Loquitur enim hic Vellejus ἐγκωμιαστικῶς, neque enumerat tantum membra collectione, ſed granditate ſermonis illuſtrat. *Boeclerus.*

3. *Cum inimicis.*] Scipione Africano. quas inter calamitates Metelli ducit Plinius. Cicero in Officiis, *ſine acerbitate diſſenſionem.* Valerius, *graves teſtataſque* vocant. Rectè *teſtatas*, quaſi quæ litterarum teſtimonio ſignatæ. moris ex ſimplici & antiqua recepti vita, qua publicè, qua privatim inimicitias denunciare: de quo litterarum decus ad Tacitum. hoc addi velim, amicitiam qui renuntiabat, etiam interdicebat domo. Tacitus lib. 5. *Sed Cæſar miſſis ad Senatum litteris, diſſeruit morem fuiſſe majoribus, quoties dirimerent amicitias, interdicere domo, eum finem gratiæ ponere.* Et ut publicè Fecialis, ita quandoque privatim præco. Clemens Alexandrinus, *Amicitiam, quam diu coluerat, miſſo præcone renunciavit, non quod pœniteret, ſed quod fortunæ ſtatim pertimeſceret.* Schegkius.

4. *Quatuor filios ſuſtulit.*] Emendandus igitur Plinius Natur. Hiſt. lib. XIII. cap. XIII. ubi vulgo ita legitur: *Q. Metellus Macedonicus, cum VI. liberos relinqueret, XI. nepotes reliquit.* Reponendum, IV. *liberos.* Ita etiam ipſe Plinius ejuſdem libri cap. XLIV. ut Valerium Maximum, Aurelium Victorem, & alios, mittam. Eſt tamen apud B. Auguſtinum lib. II. cap. XXIII. de civitate

pro [1] Roſtris ſuſtulerunt [2] quattuor filii. unus conſularis,& cenſorius; alter conſularis, tertius conſul, quartus [3] candidatus conſulatus: quem honorem adeptus eſt. Hoc eſt nimirum magis, feliciter de vita migrare, quam mori.

12 Univerſa deinde, ut prædiximus, inſtincta in bellum Achaia, cujus pars magna ejuſdem Metelli Macedonici virtute armiſque fracta erat, maxime Corinthiis in arma, cum [4] gravibus etiam in Romanos contumeliis, inſtigantibus, deſtinatus ei bello gerendo conſul Mummius. Et ſub idem tempus, magis, quia volebant Romani, quicquid de Carthaginienſibus diceretur, credere, quam quia credenda afferebantur, ſtatuit ſenatus Carthaginem exci-

civitate Dei: *Metellus Romanorum laudatiſſimus, qui habuit v. filios conſulares, etiam rerum temporalium felix fuit.* Sed hic quoque reponendum arbitror IV. Nulla menda crebriora, quam circa numeros. *Voſſius.*

1. *Roſtris.*] More majorum, quem & graphicè Polybius lib. 6. exprimit: *Si quando apud eos quiſpiam ex illuſtribus viris ex hac vita deceſſerit, elato funere portatur cum reliqua pompa ad roſtra, ſic dicta, in forum: & nunc ſtans conſpicuus, nunc obvolutus, idque raro, univerſa plebe circumſtante, roſtra adſcendit: ſi quidem filius adultus ſuperſit, ac præſens exiſtat; ſin verò alius quiſpiam ex ipſius genere, ac demortui virtutes, & quæ in vita præclare geſſit, deprædicat.* Et ſtatim: *Ubi autem præclarus aliquis ex domeſticis ultimum diem obiit, inſtituunt funeris elationem, & circumfuſi, qui ſimillimi, magnitudine & reliqua ſtatura videntur, veſtitum uſurpant, ſi vel conſul, vel Imperator fuerit, purpura circumdatum, ſi cenſor purpureum: ſi triumphum egit vel tale quid perfecit, auro contextum. igitur iſti curru incedunt. faſces verò & ſecures, ac reliqua principatibus conſueta ſecundum dignitatem cujuſque præcedunt, qua dum in vivis eſſet in Rep. eminuit, ubi ad roſtra veniunt, cunctis ex ordine ſellis elephantinis ſedent, quo ſpectaculo haud facilè poterit ſpectari pulcrius.* Primus Poplicola ſupremè Brutum laudavit, quo deinde ad feminas, & Imperatorum ævo ad juvenes progreſſum. Suetonius, Dio. *Schegkius.*

2. *Quatuor filii.*] Uno prætore, tribus conſularibus, duobus triumphalibus, uno cenſorio. Plinius lib. 7. Adi auctorem virorum Illuſtrium. *Schegkius.*

3. *Candidatus.*] Qui enim ambiebant magiſtratum, candidis veſtibus utebantur.

4. *Gravibus in Romanos contumeliis.*] *Juſtin.* 34, 1, 9. *legatos quoque ipſos Romanorum violaſſent, niſi audito tumultu, trepide fugiſſent. Flor.* 2, 16, 3. *oratione violatos* ait. *Cicero pro leg. Man.* 5. *ob legatos ſuperbius appellatos everſam Corinthum* teſtatur. Sed nimirum ſpecioſe ſonabat in auribus hominum, *cauſſa belli in violationem legatorum rejecta*: quippe quo nomine juſte ſuſcipi bella communiter exiſtimabant: quamvis non alia, quam quæ mox Carthaginem dicitur oppreſſiſſe, invidia Romanos impulit, ut cauſſas belli quærerent adverſum Corinthios, &, quia quærebant, invenirent. *Boeclerus.*

1. *Adepta-*

excidere. Ita eodem tempore P. Scipio Æmilianus, vir avitis P. Africani paterniſque L. Paulli virtutibus ſimillimus, omnibus belli ac togæ dotibus, ingeniique ac ſtudiorum eminentiſſimus ſæculi ſui, qui nihil in vita niſi laudandum aut fecit aut dixit ac ſenſit; quem, Paullo genitum, [1] adoptatum à Scipione Africani filio diximus, ædilitatem petens [2] conſul creatus eſt. Bellum Carthagini, jam ante biennium à prioribus conſulibus illatum majore vi intulit; [3] cum ante in Hiſpania [4] murali corona, in Africa [5] obſidionali donatus eſſet; in Hiſpania verò etiam [6] ex provocatione, [7] ipſe modicus virium, immanis magnitudinis hoſtem interemiſſet. Eamque urbem, magis invidia imperii, quam ullis ejus [8] temporis noxis inviſam

1. *Adoptatum à Scipione.*] Cum *Velleio facit Livius l. 44. c. 44. P. Scipio, Africanus & ipſe poſtea deleta Carthagine appellatus, naturalis conſulis Paulli, adoptione Africani nepos.* Et *Valerio*, 3, 7, 5. *Aviti ſpiritus egregius ſucceſſor Scipio Æmilianus* vocatur, itemque *Florus* 2, 15, 12. *Hunc*, inquit, *Paullo Macedonico procreatum Africani illius magni filius, in decus gentis aſſumſerat. Themiſtius orat. 5. de pace ad Valent.* Σκιπίων δ' ὁ μέγας ἐκεῖνος, ὁ τοῦ πάνυ Σκιπίωνος υἱδοῦς, &c. Quanquam neſcio, cur doctiſſimo *Remo* vertere placuerit: *Magnus ille Scipio, Maximi illius Scipionis adoptivus filius.* cum vel ex *Polluc.* 3, 2. conſtet υἱδοῦν nepotem ſignificare. niſi fors Vir Magnus illis adhibuit fidem, qui ab ipſo Africano adoptatum Æmilianum credidere. *Boeclerus.*

2. *Conſul creatus eſt.*] Adnitente Catone, qui dicebat; *Reliquos qui in Africa militarent, umbras militare, Scipionem vigere.* Epitome Livii, Appianus Punicis, Valerius lib. 8. *Schegk.*

3. *Cum ante in Hiſpania.*] Vid. *Liv. epit.* 48. & 49. *Victor.* 58. *Plin.* 37, 1. Boeclerus.

4. *Murali corona.*] De coronis Gellius lib. 5. Noct. Att. cap. 6. Has autem recenſet triumphalem, obſidionalem, civicam, muralem, caſtrenſem, & navalem. Corona obſidionalis erat graminea, civica ex quercu, muralis veluti muri, caſtrenſis valli figura in apice inſigniebatur. Vide Stewechii comment. ad Veget. p. 102.

5. *Obſidionali.*] Propter octo cohortes obſidione vallatas conſilio & virtute ſervatas. Scriptor virorum Illuſtr. *Schegkius.*

6. *Ex provocatione.*] Apud Intercatiam à rege provocatus, opima ſpolia retulit, quod notabis. Florus, Appianus Hiſpanicis, Epitome Livii, alii. *Schegkius.*

7. *Ipſe modicus virium.*] Ita loqui amant boni auctores. Salluſtius hiſtoriarum lib. 3. *Ingens ipſe virium atque animi. Dubius conſilii:* & lib. 4. *Anxius, impotens, nimium animi.* & infrà ſæpe noſter. *Schegkius.*

8. *Temporis noxis.*] Editio prima: *quàm ullius ejus temporis noxiæ.* Hinc fecerim: *quàm ullis ejus temporis noxis.* Non enim vult numquam

cos

viſam Romano nomini, funditus ſuſtulit, fecitque ſuæ virtutis monumentum, quod fuerat avi ejus clementiæ. [1] Carthago diruta eſt, cum ſtetiſſet [2] annis DCLXVII, abhinc annos CLXXVII, Cn. Cornelio Lentulo, L. Mummio Coss. Hunc finem habuit Romani imperii Carthago æmula; cum qua bellare majores noſtri cœpere Claudio & Fulvio conſulibus, [3] ante annos CCCXCVI, quam tu, M. Vinici, conſulatum inires. ita per annos CXV, aut bellum inter eos populos, aut belli præparatio, aut infida pax fuit. neque ſe Roma, jam terrarum orbe ſuperato, ſecuram ſperavit fore, [4] ſi nomen uſquam ſtantis maneret Carthaginis. adeo odium, certaminibus ortum, ultra

eos peccaſſe aut nocuiſſe, ſed non illo tempore, cum decretum. Idque verum eſt. *Lipſius. Ullis ejus temporis noxis.*] Recepi in textum correctionem *Lipſianam.* quanquam enim nullo modo credam, *Vellejum* ita ſcripſiſſe, videbatur tamen facilius, quam illud alterum, in codicibus repertum: *quam ullius ejus temporis noxiæ.* Poſſunt quidem illa verba pendere ab, *invidia:* Sed id durius videtur, quam ut facilitatem Vellejanam referat. Multo minus ſubaudiverim per Helleniſmum, *cauſſa*, quod contextus (ad cujus ſimplicitatem competentiamque plurimum attendendum arbitror) prorſus repudiare videtur. Nil dubito, *veram lectionem, ut in corrupto loco, ignorari.* qualibus locis, nemini vel inſultandum vel applaudendum judico. *Boecl.*

1. *Carthago diruta.*] Incenſa. Horatius lib. 4. Carmin. Od. 8.

Non incendia Carthaginis impia,
Ejus, qui domita nomen ab Africa
Lucratus rediit, clarius indicant
Laudes, quam Calabræ Pierides:

Et libro Epodôn Od. ſeptima:

Non ut ſuperbas invidæ Carthaginis,
Romanus arceis ureret.

Et Florus lib. 2. cap. 15. per continuos decem & ſeptem dies vix potuiſſe incendium exſtingui tradit. Et aratrum paſſa. Modeſtinus JC. l. ſi uſusfructus. D. quibus modis uſusfructus amittatur: *Si uſusfructus civitati legetur, & aratrum in eam inducatur, civitas eſſe deſinit, ut paſſa eſt Carthago.* Schegkius.

2. *Annis* DCLXVII.] Abit à ſe Vellejus, ſi ſcriptura ſincera. Suprà enim monuit LXV. an. Carthaginem ante urbem conditam. igitur exactius conſtaret cum Eutropio, qui DCLXX. annos exprimit. Pugna quoque de tempore hujus ſecundi belli Punici. Livii Epitoma cum Oroſio & Eutropio initium ponit alterum & ſexcenteſimum annum V.C. Et intra quintum poſtquam cœptum, conſummatum. Diſſentiunt Faſti, quibus V. C. ann. DCIV. Hæc curatius tractare Faſtographorum eſt. *Schegkius.*

3. *Ante annos* CCXCVI.] Juſta computatio, CCXCII. Paullo ante etiam, CCXXIV. *Lipſius.*

4. *Si nomen uſquam.*] Ita legit Lipſius: *Si nomen uſquam ſtantis maneret Carthaginis (adeo odium certaminibus ortum ultra metum durat, & ne in victos quidem deponitur) neque ante inviſa eſſe deſiit, quam eſſe deſiit.*

1. *Invi-*

ultra metum durat, & ne victis quidem deponitur, ne-
que ante [1] inviſum eſſe deſinit, quam eſſe deſiit. Ante 13
triennium, quam Carthago deleretur, M. Cato, perpe-
tuus diruendæ ejus auctor, L. Cenſorino, [2] M. Manlio
Coſs. mortem obiit. Eodem anno, quo Carthago conci-
dit, [3] L. Mummius Corinthum, poſt annos DCCCCLII,
quam ab Alete Hippotis filio erat condita, funditus
eruit. uterque imperator, devictæ à ſe gentis nomine
honoratus, alter Africanus, alter appellatus eſt Achai-
cus. nec quiſquam ex [4] novis hominibus prior Mummio
cognomen virtute partum vindicavit. Diverſi impera-
toribus mores, diverſa fuere ſtudia. quippe Scipio tam
elegans liberalium ſtudiorum, omniſque doctrinæ & [5] au-
ctor & admirator fuit, ut [6] Polybium,* Panętiumque, prę-
cellen-

1. *Inviſum.*] Non eſt neceſſe hæc avellere à gnomâ ſuperiore, ſi modò *inviſum* interpreteris ac ſi neutri eſſet generis, notaretque *rem inviſam*. Grut.

2. *M. Manlio.*] M. Manilio ex Faſtis Capitolinis, & univerſa hiſtoria (ita & Sigon.) *Manutius*.

3. *L. Mummius.*] Ita recte legit B. Rhenanus, cum ante legeretur *A. Mummius*.

4. *Novis.*] Nobiles erant, quorum majores imagines habebant: Novi, qui ſuas tantum, non majorum imagines ex virtute partas habebant. *Novis.*] Ecce diſertim inter novos homines Mummium ponit Vellejus. Atqui Valerius Maximus lib. VI. cap. IV, *ut nobilem, ita enervis vitæ*, dicit. Sed non dubium mihi eſt, quin apud eum, *ignobilem* reſcribi debeat. *Voßius*.

5. *Auctor.*] Hic ego nihil mutarem: eſt enim *auctor*, quaſi cauſſa, quia primus ipſe & pauci præterea doctrinas in urbem Romam induxerunt. *Manut.* *Auctor.*] Nimia pro Scipione laus, fuiſſe doctrinæ omnis auctorem. Scribo; *fautor*: & id Principi ac militari viro convenit. *Lipſius*. *Actor.*] Quod *Lipſius*, malit *fautor*, *primo*, non opus erat; cum admiratio jam favorem includat: *deinde* nimium de Scipione elogium videri non debet, *ad quem Terentii ſcripta* (id eſt, luculentiſſimum & incomparabile elegantioris doctrinæ monumentum) *referuntur* à veteribus, teſte *Fabio* 10, 1. Licet enim hanc opinionem impugnet *Donatus*, probat ea tamen ſatis evidenter judicium antiquitatis de doctrina Scipionis. neque res exemplis caret, ſi *Iulium, Octavium*, *Annibalem* alioſque cogitemus. *Boeclerus*.

6. *Polybium.*] Qui Scipionis ſocius fuit in expeditione. *Ammian. Marcell.* 25, 7: *Legerat* (Julianus) *Æmilianum Scipionem, cum hiſtoriarum conditore Polybio Megalopolitano Arcade, & triginta militibus, portam Carthaginis impetu ſimili ſubfodiſſe.* unde facile deprehendimus, præcipuorum Scipionis operum ſocium & adjutorem fuiſſe Polybium. cujus equidem prudentia gerendarumque rerum peritia, cum præcellente ingenio veluti certat in graviſſimo Hiſtoriarum opere. quod, ſingulari inſtituto politicæ informa-

cellentes ingenio viros, domi militiæque ſecum habue-
5 rit. neque enim quiſquam hoc Scipione [1] elegantius intervalla negotiorum otio [2] diſpunxit, ſemperque aut belli aut pacis ſerviit artibus: ſemper inter arma ac ſtudia verſatus, aut corpus periculis aut animum diſciplinis exercuit. Mummius tam rudis fuit, ut [3] capta Corintho, cum maximorum artificum perfectas manibus tabulas ac ſtatuas, in Italiam portandas locaret, juberet prædici conducentibus, ſi eas perdidiſſent, novas eos reddituros. Non tamen puto dubites, Vinici, quin magis pro rep. fuerit, manere adhuc rudem [4] Corinthiorum intellectum,

tionis atque diſciplinæ, omnium inter Græcos induſtriam ſuperat. poſt ipſum, *Dionem* video hanc viam præclare inſtituiſſe. nam & hunc reſpectu *πανδιδοτως πραγματικῆς*, accuratiorem & profectui civilis viri accommodatiorem ceteris judico. *Polybianæ Hiſtoriæ* præſtantiam, ante illuſtrem *Caſauboni* operam, paucis in mentem venit ſuſpicari, cui propterea plurimum debent prudentiæ ſolidioris ſtudia. vid. *Præfat. operi præfixam*: & *Ger. Io. Voß de Græc. Hiſt* 1,9. Boecl.

* *Panætiumque.*] *Tullio* 4. *de fin*. 9. vocatur *homo imprimis ingenuus & gravis, dignus illa familiaritate Scipionis & Lælii Panætius*. Felicem tantis amicis Scipionem! quorum convictio non modo prudentiæ, ſed virtutis eximia potuit exempla ſuppeditare. Non enim ex acutis & callidis ad vaframenta conſultoribus fuere, quales hodie in deliciis & honore habentur: ſed qui *nihil utile niſi quod honeſtum eſſet*, crederent, ſicut Panætium diſertè *Cicero*; Polybium, ſua ſatis ſuperque commendat hiſtoria; gravis ſcilicet & perpetua non virtutis minus generoſæ, quam gravioris ſapientiæ magiſtra. *Boecler.*

1. *Elegantius.*] Erit fortè, qui *diligentius* malit. Ego pro hoc idem iſtuc eſſe aio. idque atteſtabitur mihi, qui paullò diligentior fuit Gelli lector. Et verò *eleganter* quid eſt, niſi cum electu ſeu delectu? quis *elegans*, niſi qui eligit, diligit, lectaque amat & uſurpat? *Acidal.*

2. *Diſpunxit.*] Verbum ſollemne Nummulariorum, & qui medium Janum adſident. Seneca lib. 4. de Benefic. cap. 31. *Apud me iſta acceptorum, expenſorumque rationes diſpungentur*. Hinc Tertulliano, *Deus meritorum judex & diſpunctor*. Liberalia verò Scipionis ſtudia ex hiſtoricorum, & paſſim Ciceronis libris abundè in mundo, de quo fertur, dixiſſe; *Nunquam ſe minus otioſum eſſe, quam cum otioſus; nec minus ſolum, quam cum ſolus*: magnifica vox & magno viro ac ſapiente digna. *Schegkius.*

3. *Capta Corintho.*] Ann. 111. Olympiadis CLVI. Plinius lib. 34. cap. 2. Pauſanias Olymp. CLX. propter legatos Romanos, dubium an & manu, certe oratione violatos. Florus lib. 2. c. 16. Cicero pro L. Manilia, Pauſanias, Zonaras tom. 2. Æris Corinthiaci originem, mixturam, nobilitatem graphicè Plinius, Florus, & elegantiſſimus Muretus Variar. l. 7. c. 5. deſcribunt. *Idem.*

4. *Corinthiorum.*] Nimiam Corinthiorum æſtimationem, quam hic perſtringit *Vellejus*, *furorem* vocat *Seneca de brev. vit*. 12. Boeclerus.

1. *Quin*

lectum, quam in tantum ea intelligi; & [1] quin hac prudentia illa imprudentia decori publico fuerit convenientior. Cum facilius cujuſque rei in unum contracta ſpe- 14
cies, quam diviſa temporibus, oculis animiſque inhæreat; ſtatui [2] priorem hujus voluminis, poſterioremque partem, non inutili rerum notitia in artum contracta, diſtinguere: atque huic loco inſerere, quæ quoque tempore poſt Romam, à Gallis captam, [3] deducta ſit colonia juſſu ſenatus. nam [4] militarium & cauſſæ & auctores & ipſa-

1. *Quin hac prudentia.*] Burrerius legit, *quia hac prudentia.*

2. *Priorem hujus voluminis.*] Mirum, quantopere hic hæſitarit ſummus vir Juſtus Lipſius. Deſiderare ſe ait priorem illam partem, ubi auctor noſter ſimiliter colonias enumeraverit, quæ ante Romam à Gallis captam ſint deductæ. Statuit igitur, Velleji hiſtoriam olim in plures, quam duos fuiſſe libros diviſam. Ego plane ab ejus ſententia recedo. Et faciunt pro me hæc ipſa Velleji verba, è quibus ille ſe explicare non potuit. Senſus eſt: Statui hic abrumpere priorem partem operis mei, ordirique poſteriorem, ubi inſeruero quædam de temporibus Coloniarum. Unde ipſe poſtea Vellejus ait, particulam hanc operis formam propoſiti excedere. Itaque vere ἔκβασιν, ſive excurſum dixeris, quæ hinc uſque ad initium libri poſterioris ſequuntur. *Voßius.* *Priorem hujus voluminis.*] Digreſſio nobilis de *coloniarum deductione & civitatum propagatione:* cui ſimilis eſt ea, quæ legitur *poſteriore voluminis parte* (*volumen* enim hoc loco notat totum opus Velleji) id eſt, 2, 38. & 39. *de Provinciarum origine.* Quærat autem forte aliquis, *quomodo brevitati Vellejanæ conveniunt iſta ἐκβάσεις, majoris diverticula operis? Quomodo item ad hujus loci inſtitutum pertinet coloniarum recenſio?* Spectanda enim in digreſſionibus hæc talia oſtendit *Cl. Voſſius de art. Hiſt.* 22. De cohæſione ut hic aliquid comminiſcamur, non videtur opus eſſe: cum *Vellejus* ipſe *utilitatem* potius & *τὸ ἀξιομνημόνευτον hujus notitiæ, quam ἀκρίβειαν* ſibi propoſitam ſignificet. quæ ratio vel ſola apud æquos judices ad veniam & laudem valere poteſt. Sicut nec *compendia* unius omnia generis æſtimanda, uniuſque legis rigore conſtringenda ſunt. Eſt enim hoc opuſculum Vellejanum ex iis, *quæ in minore quidem ambitu, omnem tamen majoris & pragmatici operis artem moremque retinent.* Boeclerus.

3. *Deducta ſit colonia.*] Totam hanc egreſſionem Vellejanam veluti commentario illuſtravit *Sigonius de antiq. jur. Ital. lib.* 2. Sicut, quæ de *militaribus* mox dicuntur *lib.* 3. ubi & ſupplet, quam Vellejo præterire placuit, *militarium coloniarum recenſionem.* Ex *hoc Scriptore* & *Pighii Faſtis* petantur ea, quæ explicando Noſtro idonea huc tranſcribenda neutiquam judicavimus. *Boeclerus.*

4. *Militarium.*] De coloniis vero militaribus erudite diſſerit Sigonius, lib. III. cap. IV. de Antiquo Jure Italiæ. Ut nihil habeam, quod addam; niſi quod earundem etiam mentio ſit in monumento Ancyrano. *Voßius.*

ipſarum præfulgent nomina. huic rei per idem tempus [1]civitates propagatas, actumque Romanum nomen communione juris, haud intempeſtive ſubtexturi videmur. Poſt ſeptem annos, quam Galli urbem ceperunt, [2]Sutrium deducta colonia eſt, & poſt annum [3]Setina, novemque interjectis annis [4]Nepe; deinde, interpoſitis duobus & triginta, Aricini in civitatem recepti. [5]abhinc annos autem CCCL, Sp. Poſtumio, Veturio Calvino Coſs. [6]Campanis data eſt civitas, partiq; Samnitium, ſine ſuffragio: & eodem anno Cales deducta colonia. [7]Interjecto deinde triennio Fundani & Formiani in civitatem rece-

1. *Civitates propagatas.*] Quas cives? logi & flocci. Scribe, *civitatem propagatam*, ſingulari numero: & accipe de Romanâ. Ego, inquit, colonias recenſebo: & eâdem operâ, communicatam eum finitimis civitatem. Utrumque enim ad ampliationem imperii ſpectat: ſive cùm miſſi in exteros è civibus coloni, ſive cùm exteri admiſſi in cives. Clarum hoc ex ipſo contextu Velleji, cui paſſim inſeritur, *Aricini in civitatem recepti.* item: *Aceranis civitas data.* & plura tu vide. *Lipſ.* *Civitates propagatas.*] *Lipſius* voluit *civitatem propag.* ſcilicet *de jure civitati dato*, ſicuti paſſim ſequitur. Videtur tamen idem ſenſus è lectione uſitata (quam non temere mutare debemus) prodire. quidni enim *propagantur civitates, dum communione juris Romani civitates denuo quaſi fiunt: id eſt, tales, ſive Romano jure gaudentes?* Boecler.

2. *Sutrium.*] De ſequentibus coloniis vide Cluv. Ital. Ant. *Sutrium.*] *Satrium* Livius, Pliniuſque nominant: Silius tamen *Sutrium* agnoſcit, l. 1, 18.

——— *Sabatia quinque*
Stagna tenent, Ciminique lacum, qui Sutria tecta.

In antiqua quoque inſcriptione *Sutria colonia* nominatur. Diſſentit à Livio, & aliis, Vellejus in annorum ratione: ſiquis tempora diſtinguit ordine conſulum, qui à Vellejo nominantur. *Manutius.*

3. *Setina.*] Manutius legit, *Setia.*

4. *Nepe.*] Lego, *Nepet*. Ita ſcribendum ejus urbis nomen, docent Chariſius, ac Priſcianus. Nec aliter apud Livium, aut Plinium, legas. Ptolemæo eſt Νέπιτα. Interim, ut hoc dubitem, facit Procopius lib. 15. rerum Goth. cui urbs hæc Νέπα vocatur. Imo & ſimiliter *colonia Nepenſis* dicitur Frontino. Nam à *Nepet*, fit *Nepetenſis*. Voſſius.

5. *Abhinc annos*] Videatur ad hunc locum omnis antiquitatis condus promus, Stephanus Pighius in faſtis ſuis. *Gruterus.*

6. *Campanis data eſt civitas.*] Imò antè data ſi Livio fides, lib. VIII. *Campanis equitibus, honoris cauſſâ, quia rebellare cum Latinis noluiſſent, ſine ſuffragio civitas data.* Id ipſe refert in Conſules L. Furium, C. Mævium: eſſetque quadriennium ante Velleji notam. Sed enim Livius ibi ſignatè de equitibus tantum commemorat, noſter de Campanis univerſis. Illi ergo beneficio hoc priores affecti. *Lipſius.* *Civitas.*] De jure civitatis & ſuffragii vide Sigonium.

7. *Interjecto.*] Conſule & ad hunc lo-

cum

recepti, eo ipſo anno, quo [1] Alexandria condita. inſequentibuſque conſulibus à Sp. Poſtumio, Philone Publilio cenſoribus Acerranis data civitas, & poſt triennium [2] Tarracinam deducta colonia interpoſitoque quadrienno, [3] Luceria; ac deinde, interjecto triennio, Sueſſa Aurunca; & Saticula, Interamnaque poſt biennium. Decem deinde hoc munere anni vacaverunt. tunc Sora atque Alba deductæ coloniæ, & Carſeoli poſt biennium. [4] at quintum Fabio, [5] Decio Mure quartum Coss. quo anno Pyrrhus regnare cœpit, Sinueſſam, Minturnaſque miſſi coloni; poſt quadriennium Venuſiam. interjectoque binnio, M. Curio & Rufino Cornelio Coss. Sabinis ſine ſuffragio data civitas. id actum ante annos ferme [6] CCCXX. at [7] Coſſam & Pæſtum abhinc annos ferme * CCC, Fabio

cum amiciſſimi Pighii elaboratiſſimos Faſtorum libros; quos cùm morte præventus non abſolverit, manebit perpetuò imperfecta Venus illa hiſtorica. *Gruterus.*

1. *Alexandria.*] Idem Patavinus conditam vult C. Pœtilio, L. Papirio Curſore Coſs. & Solinus cum eo, cap. xxxv. itemque Caſſiodorus. Hoc eſſet quadriennio ſeriùs, quam pro Velleji calculo. *Lipſius.*

2. *Tarracinam.*] Lipſius *Tarracina:* monet Raphel. in Var. Lect.

3. *Luceria.*] Decennio toto Livius diſſentit. Quid iſta faſtidioſè colligam? Commentarius proprius huic rei inſtituendis ſit: quam tamen ſatis induſtriè libarunt Sigonius & Onufrius boni vindices rerum Romanarum. *Lipſ.*

4. *At quintum.*] Vulgo, *ad. At quintum.*] E. V. ſic habet: *ad quintum Fabioque Decio Mure quarto CONS. quo anno, &c.* Locum hunc veræ ac genuinæ lectioni ſuæ ſic reſtituendum puto. qui aliquando veterum exemplaria evolverunt, ſæpiculè, imo ferè ſemper, & ubique, *t* pro *d*, & rurſum, *d* pro *t*, legerunt; ut *haut* pro *haud*; *aput* pro *apud*; & *at* pro *ad*, multaque hujuſmodi. noverunt item pleraque veterum exemplaria ſine majuſculis literis, ſine punctis; demum etiam ſine omni ſententiarum diſcrimine ſcripta. *Burrerius.*

5. *Decio Mure.*] Legendum, juxta Urſinum *P. Decio Mure*, non ut vulgo, *Q. Decio*, cui & aſtipulatur Lipſius.

6. cccxx.] Ita emendat Burrerius ex vetuſto exempl. Antea erat cccxxx. cccxx.] Verior ſupputatio cccxiix. & paullo poſt pro *Coſſam* malim *Coſam.*

7. *Coſſam.*] In MS. fuit *Coſa.* Lego, *Coſam.* Et ita hujus urbis nomen etiam ſcribunt Virgilius, Suetonius, Rutilius, Antoninus, Martianus Capella, aliique. Forſan & ipſe Vellejus lib. II. ubi tamen potior lectio fuerit, *Compſam.* Plerique alii *Coſſam* nominant; quod tantundem eſt, ut alibi monemus. Apud Obſequentem mendoſe legitur, *Conſa.* Errori forſan locum dedit Hirpinorum *Compſa.* Idem tamen nomen etiam obtinet apud Epitomatorem Livii lib. XII. Sed recte quoque illic Sigonius, ac Cluverius, *Coſſa* emendarunt. *Voſſius.*

Fabio Dorſone & Claudio Canina Coss. interjecto quinquennio, Sempronio Sopho & Appio Cæci filio Coss. Ariminum, [1] Beneventum coloni miſſi; & ſuffragii ferendi jus Sabinis datum. at initio primi belli Punici Firmum & Caſtrum colonis occupata. & poſt annum Æſernia, poſtque [2] XXII. annos Æſulum & Alſium; [3] Fregellæque poſt biennium; proximoque anno, Torquato Sempronioque Coss. Brundiſium, & poſt triennium Spoletium; quo anno [4] Floralium ludorum factum eſt initium. poſtque biennium deducta Valentia, & ſub adventum in Italiam Hannibalis, Cremona atque Placentia. Deinde, neque dum Hannibal in Italia moratur, neque proximis poſt exceſſum ejus annis, vacavit Romanis colonias condere; cum eſſet in bello conquirendo potius

* ccc.] Jure hic illud *fermè* repetit, cùm deſint tres anni ad juſtum numerum ccc. ſupplendum.

1. *Beneventum.*] Colonia cùm *deduceretur adpellari cœptum melioris ominis cauſſa. namque eam urbem antea* μαλόεντα *adpellarunt.* Feſtus & ibi divinè Scaliger. *Schegkius.*

2. XXII.] Manutius legit, XVII.

3 *Fregellæque.*] Car. Sigonius *Fregenæque.*

4. *Floralium ludorum.*] *Florales* ludi menſe Aprili inſtituti, hoc eſt, 4. Cal. Maji. Anno ab U. C. 516. idque ex Sibyllæ oraculis, ut omnia defloreſcerent bene, in quorum jocis Ædiles, teſte Porphyrione, ſpargebant populo cicer & fabam, & eodem ſpectante nudabantur mulieres: trahunt nomen à Flora muliere, quæ cum magnas opes meretricio quæſtu acquiſiviſſet, populum Romanum hæredem reliquit cum magna pecuniæ vi, ex cujus fœnore ſuus dies natalis celebraretur editione ludorum, quos Floralia dixerunt: Sed quod Senatui flagitioſum id videbatur, ut ſcribit Lactantius, ab ipſo nomine argumentum ſumi placuit, ut pudendæ rei quædam dignitas adderetur, Deamque eſſe finxerunt, quæ floribus præeſſet, eamque oportere placari, ut fruges cum arboribus aut vitibus bene florerent. Eum colorem ſecutus Ovidius in Faſtis, non ignobilem nympham fuiſſe canit, cui nomen fuerit Chloris, quæ, Zephyro collocata in matrimonium, dotis loco id muneris à marito acceperit, ut omnium florum poteſtatem haberet. Digna quoque Poëtæ verba, quæ ſubtexantur:

Chloris eram (inquit) *quæ Flora vocor, corrupta Latino*
Nominis eſt noſtri littera Græca ſono.
Chloris eram Nymphæ campi felicis, ubi audis
Rem fortunatis ante fuiſſe viris.

Et poſtea:

Eſt mihi fœcundus dotalibus hortus in agris:
Aura fovet, liquidæ fonte rigatur aquæ.
Hunc meus implevit generoſo flore maritus,
Atque ait: Arbitrium tu Dea floris habe. Fungerus.

tius miles quam dimittendus; & poſt bellum vires refovendæ magis, quam ſpargendæ. Cnæo autem Manlio Volſone, M. Fulvio Nobiliore Coss. Bononia deducta colonia, abhinc annos ferme CCXVII. &, poſt quadriennium, Piſaurum ac Potentia; interjectoque triennio, Aquileia & Graviſca, & poſt quadriennium Luca. Eodem temporum tractu, quamquam apud quoſdam ambigitur, Puteolos, Salernumque & Buxentum miſſi coloni. Auximum autem in Picenum, abhinc annos ferme CLXXXVII, ante triennium, quam Caſſius cenſor, [1] à Lupercali in Palatium verſus, [2] theatrum facere inſtituit. [3] cui in demoliendo eximia civitatis ſeveritas & conſul

1. *A. Lupercali.*] Servius dicit fuiſſe ſpeluncam ſub monte Palatino, in qua capra luebatur, id eſt, ſacrificabatur. à Lupa nutrice Romuli nomen accepiſſe Ovidius voluit. Templi hujus ſacerdotes Luperci appellantur. vide Valer. lib. 2. & Marlian. Topogr. Rom. l. 2. c. 12.

2. *Theatrum facere.*] Lapideum, cum antea tumultuarium ex ligno, ajunt docti viri, extrueretur. quibus non adſentio. Valerius enim, cum Livio lib. 48. Oroſio lib. 4. cap. 21. Auguſtino lib. 1. De civitat. Dei, c. 31. tradit excogitatam & inchoatam hanc rem ab his cenſoribus: ceterum auctore Scipione Senatuſconſulto cautum, ne quis in urbe propius ac mille paſſus ſubſellia poſuiſſe, ſedenſve ludos ſpectare vellet. Et abſque his, vel forte argumentum, quo inter omnes conſtat L. Mummium principem temporarium è ligno extruxiſſe theatrum. moventur doctiſſimi viri auctoritate Auſonii, cujus verſus propter elegantiam, & quia clara lux huic loco, adſcribo:

— & Atticis quoque,
Quibus theatrum curiæ præbet vicem
Noſtris negociis ſua loca ſortito data.
Campus comitiis, ut conſcriptis curia,
Forum atq; roſtrum ſeparat jus civium.
Una eſt Athenis, atque in omni Græcia
Ad conſulendum publici ſedes loci.
Quam in urbe noſtra ſero luxus condidit.
Ædilis olim ſcenam tabulatam dabat,
Subito excitata nulla mole ſaxea.
Muræna ſic & Gallus nota eloquor:
Poſtquam potentes nec verentes ſumtuum
Nomen perenne crediderunt, ſi ſemel
Conſtructa moles ſaxeo fundamine,
In omne tempus conderet ludis locum:
Cuneata crevit hæc theatri immanitas,
Pompejus hanc, & Balbus & Cæſar dedit
Octavianus, concertantes ſumptibus.

Non pugnat hic locus, magis à nobis. ante illa theatra fuiſſe negamus, non poſt illa; quæ Auſonius aperto ſenſu intelligit. & de quibus, ut ſtatim poſt ludos deſtruerentur, leges latas Tertullianus in Apologetico docet. Vide & Scal. Auſon. Lect. lib. 2. c. 1. *Schegk.*

3. *Cui in demoliendo.*] *In demoliendo*, dixit, pro *ut demoliretur*. Vel lege, *moliendo*. ut ſit: *Molienti theatrum Caſſio conſul Scipio, civitatiſque ſumma ſeveritas reſtitit.* hiſtoria patet ex Valerio, Appiano, Epitome Liviana, Auguſtino de civitate Dei, Oroſio. Quod

 tamen

conſul [1] Scipio reſtitere. quod ego inter clariſſima publicæ voluntatis argumenta numeraverim. Caſſio autem Longino & [2] SextioCalvino, qui [3] Sallues apud Aquas, quę ab

tamen *Scipioni conſuli* (ſic enim legendum puto, non *Cæpioni)* Vellejus, & Appianus tribuunt, id ex Epitome, & Faſtis Capitolinis, poſt conſulatum eſſe factum, plane conſtat. *Manutius.* *Cui in demoliendo.*] Sententia clamat legendum, *emoliendo.* Cœperat moliri theatrum: emoliri non potuit, civitate & Scipione reſiſtente. *Lipſius.* *Cui in demoliendo.*] *Lipſius*, *emoliendo* ſubſtituebat. *Acidalius*, *cui in demoliendo.* *Gruterus* illa verba *in demoliendo*, plane abjicit. Sed fortaſſe ſimpliciſſime *demoliri* pro *moliri* accipimus. *Boeclerus.* *Cui in demoliendo.*] Derivativum, pro primo, *moliendo.* Sic, *Deamo te, Syre*, pro, *amo*, Terent. Heaut. Act. IV. Sc. VI. *Detexere*, pro texere, Virgilio Eclog. II. & Sulpitiæ in Satyra. Ita etiam, *partum non deformatum*, pro, *nonformatum* dixit Sulpitius Hiſt. Sac. lib. I. Qualia paſſim apud auctores obvia. Unum jam modo Livii exemplum produeam, quod viros eruditos hactenus vexavit. Libro XXII. de pugna ad Thraſymenum: *Id tantum hoſtium, quod ex adverſo erat, adſpexit: à tergo, ac ſuper caput detectæ inſidiæ.* Glareanus, cum monuiſſet *detectæ*, poſitum pro ſimplici *tectæ*, hominum doctiſſimorum cavillos effugere non potuit. At ne quid ei poſthac ogganniant, audiant ipſum Livium eodem libro loquentem, *Ager omnis medius erat prima ſpecie inutilis inſidiatori: quia non modò ſylveſtre quicquam; ſed ne vepribus quidem veſtitum habebat: re ipſa natus detegendis inſidiis*, &c. *Voſſius.*

1. *Scipio.*] Vulgo *Cæpio*. Scribendum, *Scipio*; idque certum eſt: ſed an tunc *Conſul*? Conſularem eum fuiſſe & jam abiiſſe honore illo, Epitoma Livii & Faſti evincunt. Nam de Scipione Naſicâ ſermo eſt, qui Conſul ſecundum fuit, biennio ante Valerium Meſſallam & Caſſium Longinum Cenſores. Quomodo ergo Conſul id impedierit? tamen haut temerè in Vellejo mutem, qui tempora fortaſſis Cenſuræ hujus aliter digeſſit. præſertim cum Appianus pro eo I. Civil. Τῷ δ' αὐτῷ χρόνῳ, inquit, Σκιπίων ὕπατος καθεῖλε τὸ θέατρον, ὃ Λεύκιος Κάσσιος ἤρχετο: *Eodem tempore Scipio Conſul diruit theatrum, quod cœperat Lucius Caſſius.* Lipſ. *Scipio.*] Rhen. *&* COS. *Cæpio.* Quis aeri pectore, non videt legendum; *& conſularis Scipio.* non animadverterunt docti viri, τὸ *COS.* veteri librario, *Conſulem*, *Conſularem*, *Conſulatum* denotare. Clarum exemplis. infrà, *Merula autem qui ſe ſub adventum Cinnæ Cos. abdicaverat.* Hic vir doctus malè, *conſulis*, cum flagitante hiſtoria, *conſulatu* legendum. Et de Lucullo; *Qui ante ſeptem annos ex Cos. ſortitus Aſiam.* vera ſcriptura, *conſulatu*, non *conſule*, ut quidam. De Dolabella; *atque inſignia corripuiſſet Coſ.* legend. *conſularia*, ut rectè edidit Manutius, non *conſul*, ut Gryph. Dixit *in demoliendo*, derivatum pro primævo, veteribus Grammaticis notatum genus. *Schegkius.*

2. *Sextio Calvino.*] Vulgo, *Seſtio. Seſtio Calvino.*] Scribendum, *Sex. Calvino.* nam *Sextius* familiæ nomen eſt, non prænomen. Sex. autem Domitius Calvinus Conſul fuit cum C. Caſſio Longino. A. P. R. C. D. DCXXX. *Urſin.*

3. *Sallues.*] Gryphii liber, *Sallyes.* nos *Salyes*, è Strabone lib. IV. & Obſequente. Plinius tamen lib. III. c. 4. *Salyos* nominat; Florus, & epitome Liviana *Salvios.* Manut.

I. CLVII.]

ab eo Sextiæ appellantur, devicit, conſulibus, Fabrateria
deducta eſt, abhinc annos ferme [1] CLVII. &; poſt an-
num, Scylacium, Minervium, Tarentum, Neptunia,
Carthagoque in Africa prima, [2] ut prædiximus, extra Ita-
liam, colonia condita eſt. de Dertona ambigitur; [3] Nar-
bo autem Martius in Gallia, M. Porcio, Q. Marcio Coss.
abhinc annos circiter [4] CLIII. deducta colonia eſt. poſt
[5] tres & viginti annos in [6] Vagiennis Eporædia, Mario
ſexies, Valerioque Flacco Coss. Neque facile memoriæ
mandaverim, quæ, [7] niſi militaris, poſt hoc tempus de-
ducta ſit. Cum hæc particula operis velut formam pro- 16
poſiti exceſſerit, quamquam intelligo, mihi in hac tam
præcipiti feſtinatione, quæ me rotæ [8] pronive gurgitis ac
[9] verticis modo nuſquam patitur conſiſtere, pæne magis
neceſſaria prætereunda, quam ſupervacua amplectenda;
nequeo tamen temperare mihi, quin rem ſæpe agi-
tatam animo meo, neque [10] ad liquidum ratione perdu-
ctam,

1. CLVII.] Emenda cum Lipſio, CLII.

2. *Ut prædiximus.*] Nec dixit, nec opportunitatem dicendi ullam ſupra habuit: niſi vocem *prædiximus* ad originem Carthaginis, non ad coloniam referamus.

3. *Narbo Martius.*] Vetus Marmor apud Ortelium: *NARB. MART.* extollitur ab Auſonio Carthago illuſtrium urbium, & Sidon. Apoll. *Schegk.*

4. CLIIII.] Lipſ. credit leg. CXLVI.

5. *Tres & viginti.*] Lege, XIIX. *Tres & viginti.*] Alii, *duo de viginti*, non, *duo & viginti.* Quod monuerant etiam Pighius in Annalibus Romanorum, & Philippus Cluverius in Italia Antiqua. Ab iis igitur fundamentum hujus lectionis petatur. *Voſſius.*

6. *Vagiennis.*] Exemplar vetus *Bagiennis.*

7. *Niſi militaris.*] Videtur ergo duo genera Coloniarum facere, Civilem & Militarem. Illam dicere, quæ ex civibus togatis & miſcellis deducta: hanc, quæ è legionibus cohortibuſve, cùm militiâ ſcilicet defunctæ collocabantur in opidis & agris, & id quaſi præmium habebant ſanguinis pro rep. fuſi. Sed tamen Vellejus, quidquid excuſet, ne Togatas quidem illas cum curâ ſatis enumeravit. Video omiſſas in hoc recenſu colonias ad XIX. & quaſdam ex iis vel maximè illuſtres. E Livio diſces. *Lipſius.*

8. *Pronive*] Rapidi.

9. *Verticis.*] Quintil. lib. 8. c. 2. verticem eſſe dicit *contortam in ſe aquam, vel quicquid aliud ſimiliter vertitur.*

10. *Ad liquidum.*] Verbum elegans & non è vulgo. Livius lib. 35. *Et ſi quid novi adferret, argui poſſet, donec ad liquidum veritas explorata eſſet.* Hinc bonis auctoribus; *Liquido jurare. Indicibus, formula*; N. L. Juriſconſultis; *ad liquidum diem & conſulem exquirere.* Schegkius.

ctam, ſignem ſtylo. [1] Quis enim abunde mirari poteſt, quod eminentiſſima cujuſque profeſſionis ingenia, in eandem formam, & in idem [2] artati temporis [3] congruens ſpatium; & quemadmodum clauſa [4] capſa, alioque ſepto diverſi generis animalia, nihilo minus ſeparata [5] alienis, in unum [6] quoque corpus congregantur; ita cujuſque clari operis capacia ingenia [7] in ſimilitudinem & temporum & profectuum ſemetipſa ab aliis ſeparaverunt? Una, neque multorum annorum ſpatio diviſa, ætas, per divini ſpiritus viros, [8] Æſchylum, Sophoclem, Euripidem, illuſtravit tragœdias: una [9] priſcam illam & veterem ſub Cratino, Ariſtophane & Eupolide comœdiam; ac novam

1. *Quis enim abunde.*] Locum male cohærentem & corruptionis manifeſtum facile equidem fuerit interpolare conjecturis. quod & à pleriſque factum eſt. Sed, ut quod ſentio dicam, nulla hactenus reſtitutio mihi talis videtur, ut Vellejanam ſcripturam reſtauratam exiſtimem. *Cujus quis fuerit ſenſus*, omnes vident. Sed illum ſuppleri interpretando à quovis, quam verbis auctoris redhiberi ab ullo poſſe, promtius crediderim. *Boeclerus.*

2. *Artati.*] Non malè vir doctus, *arctata.*

3. *Congruens.*] Lipſius leg. *congruant.*

4. *Capſa.*] Reſtitui fide codicis Ms. *capſo.* Notat autem *capſus*, *ſedem*, vel *locum ſeptum.* Quod ad Flavium Vopiſcum, egregiè obſervat vir incomparabilis Cl. Salmaſius. A quo omnino huic loco lux petenda eſt. *Voſſius.*

5. *Alienis.*] Non nemo, *ſeparata ab aliis*, niſi fortean *alienis* pro *alienigenis* poſitum ſit. *Schegkius.*

6. *Quoque.*] Scribe, *quaque:* & paulo ante, *aliove.* Lipſius.

7. *In ſimilitudinem, &c. ſeparaverunt.*] Vult nimirum, in diverſis quibuſque artibus, uno tempore, profectu ſimili, ad eandem præſtantiam eminentiamque clara ingenia ſimul omnia perveniſſe, ut quamvis profeſſu diverſiſſima, profectu alia aliis invicemque ſibi omnia videantur quàm ſimillima. Ita diſſimilitudine quadam ſimilia, & ſeparatione à ſe, inter ſe fuere comparata. *Acidalius.*

8. *Æſchylum, Sophoclem, &c.*] Hi, veluti principes carminis Tragici, etiam à *Cicerone* conjunguntur 3. *de orat.* 7. *Quintil.* 10. *inſtit. orat.* 1. *Iſac. Tzetz. in prolog. ad Lycoph.* vide *Gyrald. Hiſt. Poët. dialog.* 6. *&* 7. Boecler.

9. *Priſcam illam.*] Nam *Media* inter veterem & novam Comœdia veluti *tranſitus ad Novam*; aut *inchoatio Novæ* videri poteſt. itaque ferme paſſim *Vetus & Nova* tantum nominatur. Conſulendi *Jul. Scalig. Poëtic.* 1, 7. *Pontan. Philocal.* 10, 12. *Cl. Heinſ. diſſertat. ad Horatii de Plauto Terentioque judicium. Comicos* hoc diſcrimine & exemplo ita commemorat *Iſacius Tzetzes in proleg. ad Lycophr.* Κωμῳδοὶ πρῶτοι μὲν, Ἀριστοφάνης, Κρατῖνος, Εὔπολις, Φερεκράτης, καὶ ἕτεροι καὶ νέοι, Μένανδρος, Φιλήμων, Φιλιστίων, καὶ τὸ πλῆθος πολύ. *Horat.* 1. *Satyr.* 4. *ubi interpretes.* Boecler.

1. Comi-

vam [1] comicam Menandrus, æqualeſque ejus ætatis ma-
gis quam operis, Philemon ac Diphilus, & invenere
intra pauciſſimos annos, neque [2] imitanda reliquere. Phi-
loſophorum quoque ingenia, Socratico [3] ore defluentia,
omnium, [4] quos paullo ante enumeravimus, quanto poſt
Platonis Ariſtoteliſque mortem floruere ſpatio? [5] Quid
ante Iſocratem, quid poſt ejus auditores eorumque diſci-
pulos clarum in oratoribus fuit? [6] adeo quidem artatum
anguſtiis temporum, ut nemo memoria dignus alter ab
altero videri [7] nequiverint. Neque hoc in Græcis, quam 17
in Romanis, evenit magis. nam, niſi aſpera ac rudia
repetas, & inventi laudanda nomine, in Attio circaque
[8] eum Romana tragœdia eſt. dulceſq; Latini leporis face-
tiæ [9] per Cæcilium, Terentiumq; & Afranium * ſub pari
ætate

1. *Comicam.*] Vox *comicam* redundat, & aſcititia eſt. Statim, *imitandam*, pro *imitanda* ſcribe. *Lipſius.*

2. *Imitanda.*] Fruſtra emendant, *imitandam.* Nam illud, *imitanda*, capiendum, ac ſi neutri ſit generis, ut ſubaudiatur *opera.* Sic paullo poſt: *reperiet eminentia cujuſque operis artiſſimis temporum clauſtris circumdata.* Quamquam & ille locus mangonum manus effugere non potuerit. Ita & ſupra, *inviſum*, pro *re inviſa*, dixit Vellejus: *Neque ante inviſum eſſe deſinit, quam eſſe deſiit.* Quod recte ibidem, contra Lipſium, monuerat etiam Gruterus. *Voßius.*

3. *Ore.*] Quidam legunt, *rore.* Sed non opus eſt.

4. *Quos paullo ante.*] Ubi enumeraſti? nuſquam in iis quæ nunc ſunt. Periit ea quoque pars, & doleo. *Lipſius.*

5. *Quid ante Iſocratem.*] Unde *Ciceroni 2. de orat. 3. Pater eloquentiæ* dicitur: *& c. 22. communis magiſter* oratorum ejus temporis, *ex cujus ludo meri principes prodierint.* Boecler.

6. *Adeo quidem artatum.*] *Lipſio* lubet legere, *adeoque iidem artati: Acidalio, adeo quidem artati.* Eſt, qui cum complexu, ad præcedentem formulam refert: *quid clarum in orat.* Cenſebam aliquando: *adeo quidem artorum anguſtiis temporum*, ut à verbo *fuit* ſuſtinerentur ſequentia. quod tamen pridem non ſatis placet. Poſſemus haud paulo liquidiore conjectura uti, ſi certam haberemus lectionem ſuperioris, qui corrupte legitur in hoc capite loci; *in eandem formam, & in idem artati temporis congruens ſpatium.* Boeclerus.

7. *Nequiverint.*] Lege, *nequiverit.* (poſſe retineri pluralem notavit Sylburg.) *Manut.*

8. *Eum.*] Vulgo, *eorum.* Lectum etiam teſte Rhenano, *quorum Romana, &c.* Sed recte, uti editum eſt emendavit Burrerius.

9. *Per Cæcilium, &c.*] Vide omnino egregiam diſſertationem & judicium de Comicis *Jani Rutgerſii var. Lect.* 4, 19: ubi hujus quoque loci *Vellejani* mentio & illuſtratio habetur. *Plautum* in hac enumeratione Noſtri auctoris omiſſum plerique mirantur, aliqui & indignantur. Reſpondet

ætate nituerunt. [1] Hiſtoricos (ut Livium quoque priorum ætati adſtruas) præter Catonem, & quoſdam veteres & obſcuros, minus LXXX annis circumdatum ævum tulit: ut nec poëtarum in antiquius citeriuſve proceſſit ubertas. At oratio, ac vis forenſis perfectumque proſæ eloquentiæ decus, ut idem ſeparetur Cato [2] (pace P. Craſſi Scipioniſque & Lælii & Gracchorum, & Fannii & Ser. Galbæ dixerim) ita univerſa ſub principe operis ſui erupit [3] Tullio: ut delectari ante eum pauciſſimis, mirari vero neminem poſſis, niſi aut ab illo viſum, aut qui illum viderit. [4] Hoc idem eveniſſe grammaticis, [5] plaſtis, pictoribus, ſcalptoribus, quiſquis temporum inſtiterit notis reperiet, & eminentia cujuſque operis artiſſimis temporum clauſtris circumdata. Hujus ergo, precedentiſque ſæculi, ingeniorum ſimilitudines congregantis & in ſtudium par, & [6] in emolumentum, cauſſas cum ſemper requiro, numquam reperio, quas eſſe veras confidam, ſed fortaſſe veriſimiles: inter quas has maxime. Alit æmulatio ingenia: & nunc invidia, nunc admiratio

det *Lipſius:* factum hoc ætatis reſpectu, quo Plautus paulo ab his remotior erat. *Boecler.*

* *Sub pari ætate.*] *Lipſius*, *ſuppari*, legit: ut & *Rutgerſius* loco jam adducto, & *Acidalius*. Bene. *Boecler.* *Sub pari ætate.*] Scribe junctim, *ſuppari ætate*. Nam intervallo aliquanto ſe conſecuti ſunt, & ,ut noſter alibi loquitur,gradibus quibuſdam ætatis fuere dirempti. *Acidal.*

1. *Hiſtoricos.*] Vide Voſſ. de Hiſtor. Roman.

2. *Pace P. Craſſi, &c.*] De quibus *Tullius in Bruto*, id eſt, in *Critico Oratorio*, eximia judicia pronuntiat. *Boecl.*

3. *Tullio.*] Idem *Quintiliani* judicium eſt 12. *inſtit. orat.* 10. Et cujus non? Eſſet enim hoc in clariſſimum ſolem mortale lumen inferre, ſi quis auderet Ciceronis ſupremam in dicendo gloriam demonſtrare. *Boeclerus.*

4. *Hoc idem eveniſſe.*] De quibus rurſum *Quintil.* 12, 10. diſſerit. *Idem.*

5. *Plaſtis.*] Intelligere autem videtur ſtatuarios, nam alias ex quinque ſtatuariæ ſpeciebus, Plaſtice vocatur quæ argillam tractat.

6. *In emolumentum.*] Inſpicienti legendum mecum videbitur, *emolimentum*. Nam hoc ait, Ingenia congregari à quoque ſæculo &ini dem ſtudium,& in parem ferè effectum. Voluit idem, & idem ferè emoliuntur. Tamen & vulgatum fero, ac capio. *Lipſius.* *In emolumentum.*] Non dubito, locum hunc corruptum eſſe; ſed inter doctorum conjecturam hæc facilior viſa eſt, quam expreſſimus, certe, pro *emolumento*, *emolimentum* (ab emoliendo) hic ſubſtitui, nimis quam quæſitum apparet. *Boecler.*

1. *Inci-*

miratio [1] incitationem accendit: [2] naturaque, quod ſummo ſtudio petitum eſt, aſcendit in ſummum: difficiliſque in perfecto mora eſt; [3] naturaliterque, quod procedere non poteſt, recedit. Et, ut primo ad conſequendos quos priores ducimus, accendimur: ita, ubi aut præteriri, aut æquari eos poſſe deſperavimus, ſtudium cum ſpe ſeneſcit; & quod aſſequi non poteſt, ſequi deſinit, &, velut occupatam relinquens materiam, quærit novam: præteritoque eo, in quo eminere non poſſumus, aliquid in quo nitamur conquirimus: ſequiturque, ut frequens ac mobilis tranſitus maximum [4] perfecti operis impedimentum ſit. Tranſit admiratio * ad conditionem tem-

1. *Incitationem.*] Acidalius legit, *imitationem.* *Incitationem.*] Minimâ quidem mutatione feceris, *imitationem:* ſed nihil ea neceſſe eſt. incitatur enim induſtria: modò rei pulcritudine, modò livore; cùm aliquem ſibi æquatum cernit prælatumve cui ſe parem ſentit. *Gruter.*

2. *Naturaque.*] Acidalius legit, *maturequе:*

3. *Naturaliterque.*] Hæc ego, quæ de ingenio Vellejus, tranſlata arbitror ex iis, quæ de Athletarum corpore ſcribit Hippocrates Aphoriſm. lib. I. §. 11. Ἐν τοῖσι γυμναστικοῖσιν αἱ ἐπ' ἄκρον εὐεξίαι, σφαλεραί, ἢν ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἔωσιν· οὐ γὰρ δύναται μένειν ἐν τῷ αὐτέῳ, οὐδὲ ἀτρεμέειν. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀτρεμέουσιν, οὐδέ τι δύναται ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπιδιδόναι, λείπεται ἐπὶ τὸ χεῖρον. *Athletarum boni habitus, ad ſummum progreſſi, periculoſi, ſi ex extremo conſtiterint. Neque enim poſſunt in eodem ſtatu permanere, neque quieſcere. Cum vero non quieſcant, neque ultra poſſint in melius proficere; reliquum eſt, ut in deterius labantur.* Voſſius.

4. *Perfecti operis impedimentum ſit.*] Reſiſto. Perfecti patratique operis quomodo aliquod impedimentum eſſe poteſt? nec Dii quidem, ut vetus verbum habuit, revocaverint aut impedierint facta. Vide num legendum, *indicamentum* ſit. Velleii mens ita ſuadet, qui jam ante dixit *difficilem in perfecto moram eſſe:* & ingenia novæ laudis ſtimulo aliorſum trahi, & quærere illibatam materiam. Itaque nunc addit: maximum hoc eſſe perfecti operis indicium, tranſiri vulgò ad aliud opus. *Lipſius.* *Perfecti operis impedimentum ſit.*] *Lipſius*, *indicamentum* volebat: eo quod perfecti jam patratique operis nullum poſſit eſſe impedimentum. Sed omnino non eſt rentanda hæc lectio, qua *Vellejus* nihil aliud, quam id exprimere ſtuduit; *dum homines, deſperantes æmulationem perfecti jam ab alio operis, alias ſibi vias ſubinde quærunt, fieri, ut perfectioris operis gloria hoc pacto relicta diuturna non ſit:* cum alias, ſi præclara ingenia *perſeverarent in eo eniti, in quo jam alios vident excelluiſſe, directa hæc ad perfectionem operis vel conſervandam vel ornandam via foret.* Eſt ergo *impedimentum perfecti operis* hoc loco, *detrimentum*, quo perfectio alicujus rei debilitatur, quo ἀκμὴ ad παρακμὴν incli-

temporum, & ad urbium. Una urbs Attica pluribus annis eloquentia, quam univerſa Græcia, [1] uberiuſque floruit; adeo ut corpora gentis illius [2] ſeparata ſint in alias civitates, ingenia vero ſolis Athenienſium muris clauſa exiſtimes. Neque ego hoc magis miratus ſim, quam neminem Argivum, Thebanum, Lacedæmonium oratorem aut dum vixit auctoritate, aut poſt mortem memoria dignum exiſtimatum. [3] quæ urbes, & multæ aliæ, talium ſtudiorum fuere ſteriles, ni Thebas unum os [4] Pindari illuminaret. [5] nam Alcmana Lacones falſo ſibi vindicant.

inclinatur, adeoque faſtigium & præcellentia illa, quo minus æqualiter ſe & conſtanter habeat, impeditur. *Boeclerus.* [Adde quod nihil adeo perfectum, cui non aliquid addi poſſit.]

* *Ad conditionem.*] *Lipſius & Schegkius* reſcribunt: *Tranſit admiratio à conditione temporum & ad urb.* Boecl.

1. *Uberiuſque.*] Ita emendat Lipſius. Vulgo *operibuſque*: per opera autem res geſtas intelligit Acidalius.

2. *Separata ſint.*] Si abeſſet verbum ſubſtantivum, melius proceſſuram ſententiam *Gruterus* exiſtimat. *Boecler.*

3. *Quæ urbes, & multæ aliæ.*] Tria hæc poſtrema verba ab alienâ manu eſſe arbitramur: eoque inducenda. *Lipſ.* *Quæ urbes, & multa alia.*] Non exiſtimandum eſt, illa verba (*& multa alia*) plane irreptitia eſſe. fuit enim in *mſc.* *& initalia*, ex quo non nemo fecit, *& multa alia.* Quæ conjectura licet nemini poſſit uſquequaque probari, tamen nec illa parum difficultatis in ſenſu adfert, ſi retineamus: *& in Italia*: vel, *& in Ital.* Boecler.

4. *Pindari.*] Qui tamen ferreas habet metaphoras, unde Horat. Carm. l. IV. Od. II. illum inimitabilem eſſe dixit:

Pindarum quiſquis ſtudet æmulari,
Iule, ceratis ope Dædalea
Nititur pennis, vitreo daturus
Nomina ponto.

5. *Nam Alcmana Lacones.*] Alii *Lydum* fecere. Quam litem dirimit *Cl. Salmaſius exerc. Plin. c.40. principio partis*, ex veteri epigrammate, quod ap. *Plutarchum* περὶ φυγῆς extat, unde patet *Lydium* origine, parentes Sardibus oriundos habuiſſe, *Sparta* educatum, eoque nomine civem *Spartæ* habitum fuiſſe. *Boeclerus.*

C. VELLEII PATERCULI HISTORIÆ ROMANÆ, AD M. VINICIUM Cos.

Liber. II.

POTENTIÆ Romanorum prior Scipio viam aperuerat, luxuriæ poſterior aperuit. quippe [1] remoto Carthaginis metu, ſublataque imperii æmula, [2] non gradu, ſed præcipiti curſu, à virtute deſcitum, [3] ad vitia tranſcurſum; vetus diſciplina deſerta, nova inducta; in ſomnum à vigiliis, ab armis ad voluptates, à negotiis in otium converſa civitas. [4] Tum Scipio Naſica in Capitolio porticus; tum quas prædiximus, [1] Me- 1

1. R*Emoto Carthaginis metu.*]Cicero enim contra Rullum 1. adfirmat, Romanos tantum Carthaginem, Capuam, & Corinthum in terris propter domicilium imperii, metuiſſe urbeis. *Schegk.*

2. *Non gradu, &c*] *Ex quo tempore,* ait Salluſtius apud Auguſtinum de civitate Dei lib. 2. cap. 18. *Majorum mores non paulatim, ut antea, ſed torrentis modo præcipitati, adeò Juventus luxu atque avaritia corrupta eſt, ut merito dicatur, genitos eſſe, qui neque ipſi habere poſſent res familiares, neque alios pati.* Totus in hoc idem in Catilina, Jugurtha, & hiſtoriarum 1. Rectè igitur Florus lib. 4. *Pœnorum hoſtium imminentem metum diſciplinam veterem continuiſſe* ſcribit, hinc perpetuæ contentiones Scipionis cum Catone, diruendæ ejus auctore. *Schegk.*

3. *Ad vitia tranſcurſum.*] Gruterus jugulari mallet vocem ultimam. Cui non aſſentio. Nec enim Vellejo in animó fuiſſe conciſo genere ſermonis uti, arguit, quod nulla pagina occurrat, ubi non plurimas voces reſecare potuiſſet. *Voſſius.*

4. *Tum Scipio.*] Quando? an everſa Carthagine? minimè, ſed remoto tamen eius metu. Cum jaceret Carthago, inſurgere luxus apud Romanos cœpit: & ſtructa hæc, quæ dicit. Scipio quidem porticus has fecit Cenſor, ut ipſe paullò poſt adnotat: hoc fuit decem circiter ante verſam Carthagi-

nem

[1] Metellus; tum [2] in circo Cn. Octavius multo amœniſſima moliti ſunt: publicamque magnificentiam ſecuta privata luxuria eſt. [3] Triſte deinde, & contumelioſum bellum in Hiſpania, duce latronum Viriatho, ſecutum eſt: quod ita varia fortuna geſtum eſt, ut ſæpius Romanorum gereretur [4] adverſa. ſed interemto Viriatho, [5] fraude magis quam virtute Servilii Cæpionis, Numantinum gravius exarſit. hæc urbs [6] numquam decem millibus plura propriæ juventutis armavit: ſed, vel ferocia ingenii, vel inſcitia noſtrorum ducum, vel fortunæ indulgentia, cum alios duces, tum [7] Pompejum magni nominis virum, [8] ad turpiſſima deduxit fœdera (hic primus è Pompeiis conſul fuit) nec minus turpia ac deteſtabilia Mancinum Hoſtilium

nem annis. Simile de Metello, & de Octavio. *Tum* igitur, benignè interpretabere ; & quaſi dixiſſet, ſub id tempus. *Lipſius.*

1. *Metellus.*] Porticus Metelli ad finem circi Flaminii. Varro, Vitruvius, Plinius lib. 34. *Schegk.*

2. *In circo Cn. Octavius.*] Quæ à veteribus duobus appellitata nominibus: Corinthia, à ſtructura, Perſei ſive Macedonica, ob regem Perſea devictum, & triumphum, in quo hæc talia fercula. Plinius in Flaminio ponit. meminit Cicero in officiis. *Schegk.*

3. *Triſte deinde.*] *Flor.* 2, 17, 15. *quique ibi Camertis induſtria indicantur Scriptores:* præſertim *Appian. Hiſpan.* Boecl.

4. *Adverſa.*] Victis prætoribus duobus M. Vetilio, C. Plautio, & Cl. Unimano. Florus; Cicero 2. offic. Valerius lib. 6. Plinius lib. 8. Oroſius, Eutropius, alii. *Schegk.*

5. *Fraude magis.*] Merito perſtringit *Vellejus* degenerem & illicitam Cæpionis fraudem in tollendo Viriatho. nam hæc talia non poſſunt jure armorum regi, ſed inter flagitia belli numerari debent. Videndus *H. Grotius de Jur. Bell. & Pac.* 3, 4, 18. *cum annotatis in noviſſima editione.* Boecler.

6. *Nunquam decem millibus.*] Aldus, ac Lipſius, tranſpoſitis verbis, legunt, *Hæc urbs nunquam plura, quam X. propriæ juventutis, armavit.* Sed Vellejana χρῆσις potius poſtulat τὸ *quam* induci. Et ita jam ab Marneffio, ac Stephano, aliiſque excuſum video: idemque etiam probarunt Urſinus ac Claudius Puteanus. Porro hunc numerum binis millibus minuit Appianus: Florus autem, & Oroſius, plus demunt dimidio: nam de quaternis ſolum millibus loquuntur. Sed utrumque id virtuti ſuæ gentis dediſſe crediderim. *Voſſius.*

7. *Pompejum.*] De hoc ipſo Pompejo primo ejus nominis conſule infra clarius, adhibita temporis luce. *Seu duæ ſeu tres Pompejorum fuere familiæ, primus ejus nominis ante annos fere CLXVIII. Q. Pompejus cum Cn. Servilio conſul fuit.* Acidal.

8. *Ad turpiſſima.*] *Numantinum fœdus horrenda ignominia maculoſum* vocat *Auguſtin.* 3. *de C. D.* 21. *Quintilianus* etiam *l.* 3, 8. inter ea refert, *quæ, qui turpia eſſe dubitare non poſſunt, utilitatis ſpecie ducti probent.* Talia plura apud alios Auctores. *Boecler.*

1. Man-

ſtilium conſulem. ſed Pompejum gratia impunitum habuit, [1] Mancinum verecundia. quippe, non recuſando perduxit huc, ut per [2] Fetiales nudus ac poſt tergum religatis manibus, dederetur hoſtibus. quem illi recipere ſe negaverunt, ſicut quondam Caudini fecerunt, dicentes, publicam violationem fidei non debere unius lui ſanguine. Immanem deditio Mancini civitatis movit diſſenſionem. [3] quippe Tib. Gracchus, Ti. Gracchi clariſſimi atque eminentiſſimi viri filius, P. Africani ex filia nepos, quo quæſtore & auctore id fœdus ictum erat; nunc graviter ferens aliquid à ſe factum infirmari; nunc ſimilis vel judicii vel pœnæ metuens diſcrimen, tribunus pl. creatus, vir alioqui vita innocentiſſimus, ingenio florentiſſimus; propoſito ſanctiſſimus; tantis denique adornatus virtutibus, quantas perfecta & natura & induſtria mortalis conditio recipit, P. Mucio Scævola, L. Calpurnio conſulibus, abhinc annos CLXII deſcivit à bonis;

1. *Mancinum verecundia.*] Num Mancinus impunitus fuit, quem Romani nudum, ac manibus poſt tergum religatis, Numantinis tradidere? atqui vel maxima ea pœna fuit. Ita igitur concipe hunc locum; *Sed Pompejum gratia impunitum habuit. Mancinum verecundia, quippe non recuſando, perduxit huc, &c.* Inter alios, præcipue hoc firmat Cicero lib. III. Officiorum; *C. Mancinus* (ait) *ut Numantinis, quibuſcum ſine ſenatus auctoritate fœdus fecerat; dederetur; rogationem ſuaſit eam, quam L. Furius, Sex. Atilius; ferebant. Qua accepta, eſt hoſtibus deditus.* Voſſius. *Mancinum verecundia.*] Si vellemus hunc locum diſtinctione quadam corrigere (*ſed Pompejum gratia imp. habuit. Mancinum verecundia q. n. rec. huc perduxit, &c.*) in ſenſu quidem nihil erit incommodi, ſed illud (*quippe non recuſando*) valdè inficeto maleque cum textu cohærenti gloſſemati comparandum erit. Poſſet itaque forraſſe lectio uſitata prorſus tolerari. At, inquis; *quomodo impunitus diceretur, qui hoſtibus deditus eſt?* Quia 1. in illa deditione non receptus. 2. priſtino honori reſtitutus. 3. ad novos honores admiſſus eſt. 4. adeo ut nec ipſe pœnæ loco duceret eam deditionis contumeliam; quippe qui *eodem habitu ſibi ſtatuam inſtituit, quo deditus eſt*, annotante *Plinio* 34. 5. *Verecundiam* Mancini, quam *Velleius* vocat, id eſt, agnitionem culpæ & voluntariam ſuſceptionem pœnæ, laudat ac explicat *Cicero* 3. *offic.* 30. loco ſuperius citato. *Boecler.*

2. *Feciales.*] Qui bello, paci & conditionibus pangendis; item deditionibus noxiorum præerant. vide Dionyſ. Halicarn.

3. *Quippe Tib. Gracchus.*] De hac ſeditione vid. *Flor.* 3, 14. nominatique à *Camerte Auctores.* Boecler.

ipſarum præfulgent nomina. huic rei per idem tempus [1]civitatés propagatas, actumque Romanum nomen communione juris, haud intempeſtive ſubtexturi videmur. Poſt ſeptem annos, quam Galli urbem ceperunt, [2]Sutrium deducta colonia eſt, & poſt annum [3]Setina, novemque interjectis annis [4]Nepe; deinde, interpoſitis duobus & triginta, Aricini in civitatem recepti. [5]abhinc annos autem CCCL, Sp. Poſtumio, Veturio Calvino Coss. [6]Campanis data eſt civitas, partiq; Samnitium, ſine ſuffragio: & eodem anno Cales deducta colonia. [7]Interjecto deinde triennio Fundani & Formiani in civitatem rece-

1. *Civitates propagatas.*] Quas civites? logi & flocci. Scribe, *civitatem propagatam*, ſingulari numero: & accipe de Romanâ. Ego, inquit, colonias recenſebo: & eâdem operâ, communicatam cum finitimis civitatem. Utrumque enim ad ampliationem imperii ſpectat: ſive cùm miſſi in exteros è civibus coloni, ſive cùm exteri admiſſi in cives. Clarum hoc ex ipſo contextu Velleji, cui paſſim inſeritur, *Aricini in civitatem recepti.* item: *Aceranis civitas data.* & plura tu vide. *Lipſ. Civitates propagatas.*] *Lipſius* voluit *civitatem propag.* ſcilicet *de jure civitati dato*, ſicuti paſſim ſequitur. Videtur tamen idem ſenſus è lectione uſitata (quam non temere mutare debemus) prodire. quidni enim *propagantur civitates, dum communione juris Romani civitates denuo quaſi fiunt: id eſt, tales, ſive Romano jure gaudentes?* Boecler.

2. *Sutrium.*] De ſequentibus coloniis vide Cluv. Ital. Ant. *Sutrium.*] *Satrium* Livius, Pliniuſque nominant: Silius tamen *Sutrium* agnoſcit, l. 1, 18.

——— *Sabatia quinque*
Stagna tenent, Ciminique lacum, qui Sutria tecta.

In antiqua quoque inſcriptione *Sutria colonia* nominatur. Diſſentit à Livio, & aliis, Vellejus in annorum ratione: ſiquis tempora diſtinguit ordine conſulum, qui à Vellejo nominantur. *Manutius.*

3. *Setina.*] Manutius legit, *Setia.*

4. *Nepe.*] Lego, *Nepet.* Ita ſcribendum ejus urbis nomen, docent Chariſius, ac Priſcianus. Nec aliter apud Livium, aut Plinium, legas. Ptolemæo eſt Νέπιτα. Interim, ut hoc dubitem, facit Procopius lib. 15. rerum Goth. cui urbs hæc Νέπα vocatur. Imo & ſimiliter *colonia Nepenſis* dicitur Frontino. Nam à *Nepet*, fit *Nepetenſis.* Voſſius.

5. *Abhinc annos*] Videatur ad hunc locum omnis antiquitatis condus promus, Stephanus Pighius in faſtis ſuis. *Gruterus.*

6. *Campanis data eſt civitas.*] Imò antè data ſi Livio fides, lib. VIII. *Campanis equitibus, honoris cauſsâ, quia rebellare cum Latinis noluiſſent, ſine ſuffragio civitas data.* Id ipſe refert in Conſules L. Furium, C. Mævium: eſſetque quadriennium antè Velleji notam. Sed enim Livius ibi ſignatè de equitibus tantum commemorat, noſter de Campanis univerſis. Illi ergo beneficio hoc priores affecti. *Lipſius. Civitas.*] De jure civitatis & ſuffragii vide Sigonium.

7. *Interjecto.*] Conſule & ad hunc locum

recepti, eo ipſo anno, quo [1] Alexandria condita. inſequentibuſque conſulibus à Sp. Poſtumio, Philone Publilio cenſoribus Acerranis data civitas, & poſt triennium [2] Tarracinam deducta colonia interpoſitoque quadrienno, [3] Luceria; ac deinde, interjecto triennio, Sueſſa Aurunca; & Saticula, Interamnaque poſt biennium. Decem deinde hoc munere anni vacaverunt. tunc Sora atque Alba deductæ coloniæ, & Carſeoli poſt biennium. [4] at quintum Fabio, [5] Decio Mure quartum Coſs. quo anno Pyrrhus regnare cœpit, Sinueſſam, Minturnaſque miſſi coloni; poſt quadriennium Venuſiam. interjectoque binnio, M. Curio & Rufino Cornelio Coſs. Sabinis ſine ſuffragio data civitas. id actum ante annos ferme [6] cccxx. at [7] Coſſam & Pæſtum abhinc annos ferme * ccc, Fabio

cum amiciſſimi Pighii elaboratiſſimos Faſtorum libros; quos cùm morte præventus non abſolverit, manebit perperuò imperfecta Venus illa hiſtorica. *Gruterus.*

1. *Alexandria.*] Idem Patavinus conditam vult C. Pœtilio, L. Papirio Curſore Coſs. & Solinus cum eo, cap. xxxv. itemque Caſſiodorus. Hoc eſſet quadriennio ſetiùs, quam pro Velleji calculo. *Lipſius.*

2. *Tarracinam.*] Lipſius *Tarracina:* monet Raphel. in Var. Lect.

3. *Luceria.*] Decennio toto Livius diſſentit. Quid iſta faſtidioſè colligam? Commentarius proprius huic rei inſtituendis ſit: quam tamen ſatis induſtriè libarunt Sigonius & Onufrius boni vindices rerum Romanarum. *Lipſ.*

4. *At quintum.*] Vulgo, *ad. At quintum.*] E. V. ſic babet: *ad quintum Fabioque Decio Mure quarto CONS. quo anno, &c.* Locum hunc veræ ac genuinæ lectioni ſuæ ſic reſtituendum puto. qui aliquando veterum exemplaria evolverunt, ſæpiculè, imo ferè ſemper, & ubique, *t* pro *d*, & rurſum, *d* pro *t*, legerunt; ut *haut* pro *haud*; *aput* pro *apud*; & *at* pro *ad*, multaque hujuſmodi. noverunt item pleraque veterum exemplaria ſine majuſculis literis, ſine punctis; demum etiam ſine omni ſententiarum diſcrimine ſcripta. *Burrerius.*

5. *Decio Mure.*] Legendum, juxta Urſinum *P. Decio Mure*, non ut vulgo, *Q. Decio*, cui & aſtipulatur Lipſius.

6. cccxx.] Ita emendat Burrerius ex vetuſto exempl. Antea erat cccxxx. cccxx.] Verior ſupputatio cccxiix. & paullo poſt pro *Coſſam* malim *Coſam.*

7. *Coſſam.*] In MS. fuit *Coſa.* Lego, *Coſam.* Et ita hujus urbis nomen etiam ſcribunt Virgilius, Suetonius, Rutilius, Antoninus, Martianus Capella, aliique. Forſan & ipſe Vellejus lib. II. ubi tamen potior lectio fuerit, *Compſam.* Plerique alii *Coſſam* nominant; quod tantundem eſt, ut alibi monemus. Apud Obſequentem mendoſe legitur, *Conſa.* Errori forſan locum dedit Hirpinorum *Compſa.* Idem tamen nomen etiam obtinet apud Epitomatorem Livii lib. XII. Sed recte quoque illic Sigonius, ac Cluverius, *Coſſa* emendarunt. *Voßius.*

Fabio Dorſone & Claudio Canina Coſs. interjecto quinquennio, Sempronio Sopho & Appio Cæci filio Coſs. Ariminum, [1] Beneventum coloni miſſi; & ſuffragii ferendi jus Sabinis datum. at initio primi belli Punici Firmum & Caſtrum colonis occupata. & poſt annum Æſernia, poſtque [2] XXII. annos Æſulum & Alſium; [3] Fregellæque poſt biennium; proximoque anno, Torquato Sempronioque Coſs. Brundiſium,& poſt triennium Spoletium; quo anno [4] Floralium ludorum factum eſt initium. poſtque biennium deducta Valentia, & ſub adventum in Italiam Hannibalis, Cremona atque Placentia. Deinde, neque dum Hannibal in Italia moratur,neque proximis poſt exceſſum ejus annis, vacavit Romanis colonias condere; cum eſſet in bello conquirendo potius

* ccc.] Jure hic illud *fermè* repetit, cùm deſint tres anni ad juſtum numerum ccc. ſupplendum.

1. *Beneventum.*] Colonia cùm *deduceretur adpellari cœptum melioris ominis cauſſa. namque eam urbem antea μαλόεντα adpellarunt.* Feſtus & ibi divinè Scaliger. *Schegkius.*

2. XXII.] Manutius legit, XVII.

3 *Fregellæque.*] Car. Sigonius *Fregenæque.*

4. *Floralium ludorum.*] *Florales* ludi menſe Aprili inſtituti, hoc eſt, 4. Cal. Maji. Anno ab U. C. 516. idque ex Sibyllæ oraculis, ut omnia defloreſcerent bene, in quorum jocis Ædiles, teſte Porphyrione, ſpargebant populo cicer & fabam, & eodem ſpectante nudabantur mulieres: trahunt nomen à Flora muliere, quæ cum magnas opes meretricio quæſtu acquiſiviſſet, populum Romanum hæredem reliquit cum magna pecuniæ vi, ex cujus fœnore ſuus dies natalis celebraretur editione ludorum, quos Floralia dixerunt: Sed quod Senatui flagitioſum id videbatur, ut ſcribit Lactantius, ab ipſo nomine argumentum ſumi placuit, ut pudendæ rei quædam dignitas adderetur, Deamque eſſe finxerunt, quæ floribus præeſſet, eamque oportere placari, ut fruges cum arboribus aut vitibus bene florerent. Eum colorem ſecutus Ovidius in Faſtis, non ignobilem nympham fuiſſe canit, cui nomen fuerit Chloris, quæ, Zephyro collocata in matrimonium, dotis loco id muneris à marito acceperit, ut omnium florum poteſtatem haberet. Digna quoque Poëtæ verba, quæ ſubtexantur:

Chloris eram (inquit) *quæ Flora vocor, corrupta Latino*
Nominis eſt noſtri littera Græca ſono.
Chloris eram Nymphæ campi felicis, ubi audis
Rem fortunatis ante fuiſſe viris.

Et poſtea:

Eſt mihi fœcundus dotalibus hortus in agris:
Aura fovet, liquidæ fonte rigatur aquæ.
Hunc meus implevit generoſo flore maritus,
Atque ait: Arbitrium tu Dea floris habe. Fungerus.

tius miles quam dimittendus; & poſt bellum vires reſovendæ magis, quam ſpargendæ. Cnæo autem Manlio Volſone, M. Fulvio Nobiliore Coss. Bononia deducta colonia, abhinc annos ferme CCXVII. &, poſt quadriennium, Piſaurum ac Potentia; interjectoque triennio, Aquileia & Graviſca, & poſt quadriennium Luca. Eodem temporum tractu, quamquam apud quoſdam ambigitur, Puteolos, Salernumque & Buxentum miſſi coloni. Auximum autem in Picenum, abhinc annos ferme CLXXXVII, ante triennium, quam Caſſius cenſor, [1] à Lupercali in Palatium verſus, [2] theatrum facere inſtituit. [3] cui in demoliendo eximia civitatis ſeveritas & conſul

1. *A. Lupercali.*] Servius dicit fuiſſe ſpeluncam ſub monte Palatino, in qua capra luebatur, id eſt, ſacrificabatur. à Lupa nutrice Romuli nomen accepiſſe Ovidius voluit. Templi hujus ſacerdotes Luperci appellantur. vide Valer. lib. 2. & Marlian. Topogr. Rom. l. 2. c. 12.

2. *Theatrum facere.*] Lapideum, cum antea tumultuarium ex ligno, ajunt docti viri, extrueretur. quibus non adſentio. Valerius enim, cum Livio lib. 48. Oroſio lib. 4. cap. 21. Auguſtino lib. 1. De civitat. Dei, c. 31. tradit excogitatam & inchoatam hanc rem ab his cenſoribus: ceterum auctore Scipione Senatuſconſulto cautum, ne quis in urbe propius ac mille paſſus ſubſellia poſuiſſe, ſedenſve ludos ſpectare vellet. Et abſque his, vel forte argumentum, quo inter omnes conſtat L. Mummium principem temporarium è ligno extruxiſſe theatrum. moventur doctiſſimi viri auctoritate Auſonii, cujus verſus propter elegantiam, & quia clara lux huic loco, adſcribo:

— & Atticis quoque,
Quibus theatrum curiæ præbet vicem
Noſtris negociis ſua loca ſortito data.
Campus comitiis, ut conſcriptis curia,
Forum atq; roſtrum ſeparat jus civium.
Una eſt Athenis, atque in omni Græcia
Ad conſulendum publici ſedes loci.
Quam in urbe noſtra ſero luxus condidit.
Ædilis olim ſcenam tabulatam dabat,
Subito excitata nulla mole ſaxea.
Murana ſic & Gallus. nota eloquor:
Poſtquam potentes nec verentes ſumtuum
Nomen perenne crediderunt, ſi ſemel
Conſtructa moles ſaxeo fundamine,
In omne tempus conderet ludis locum:
Cuncata crevit hæc theatri immanitas,
Pompejus hanc, & Balbus & Cæſar dedit
Octavianus, concertantes ſumptibus.

Non pugnat hic locus, magis à nobis. ante illa theatra fuiſſe negamus, non poſt illa; quæ Auſonius aperto ſenſu intelligit. & de quibus, ut ſtatim poſt ludos deſtruerentur, leges latas Tertullianus in Apologetico docet. Vide & Scal. Auſon. Lect. lib. 2. c. 1. *Schegk.*

3. *Cui in demoliendo.*] *In demoliendo,* dixit, pro *ut demoliretur.* Vel lege, *moliendo.* ut ſit: *Molienti theatrum Caſſio conſul Scipio, civitatiſque ſumma ſeveritas reſtitit.* hiſtoria patet ex Valerio, Appiano, Epitome Liviana, Auguſtino de civitate Dei, Oroſio. Quod

 tamen

conſul [1] Scipio reſtitere. quod ego inter clariſſima publicæ voluntatis argumenta numeraverim. Caſſio autem Longino & [2] Sextio Calvino, qui [3] Sallues apud Aquas, quę ab

tamen *Scipioni conſuli* (ſic enim legendum puto, non *Cæpioni)* Vellejus, & Appianus tribuunt, id ex Epitome, & Faſtis Capitolinis, poſt conſulatum eſſe factum, plane conſtat. *Manutius.* *Cui in demoliendo.*] Sententia clamat legendum, *emoliendo.* Cœperat moliri theatrum: emoliri non potuit, civitate & Scipione reſiſtente. *Lipſius.* *Cui in demoliendo.*] *Lipſius*, *emoliendo* ſubſtituebat. *Acidalius*, *cui in demoliendo.* *Gruterus* illa verba *in demoliendo*, plane abjicit. Sed fortaſſe ſimpliciſſime *demoliri* pro *moliri* accipimus. *Boeclerus.* *Cui in demoliendo.*] Derivativum, pro primo, *moliendo.* Sic, *Deamo te, Syre*, pro, *amo*, Terent. Heaut. Act. IV. Sc. VI. *Detexere*, pro texere, Virgilio Eclog. II. & Sulpitiæ in Satyra. Ita etiam, *partum non deformatum*, pro, *non formatum* dixit Sulpitius Hiſt. Sac. lib. I. Qualia paſſim apud auctores obvia. Unum jam modo Livii exemplum producam, quod viros eruditos hactenus vexavlt. Libro XXII. de pugna ad Thraſymenum: *Id tantum hoſtium, quod ex adverſo erat, adſpexit: à tergo, ac ſuper caput detectæ inſidiæ.* Glareanus, cum monuiſſet *detectæ*, poſitum pro ſimplici *tectæ*, hominum doctiſſimorum cavillos effugere non potuit. At ne quid ei poſthac oggconniant, audiant ipſum Livium eodem libro loquentem, *Ager omnis medius erat prima ſpecie inutilis inſidiatori: quia non modò ſylveſtre quicquam; ſed ne vepribus quidem veſtitum habebat: re ipſa natus detegendis inſidiis, &c.* Voſſius.

1. *Scipio.*] Vulgo *Cæpio.* Scribendum, *Scipio*; idque certum eſt: ſed an tunc *Conſul*? Conſularem eum fuiſſe & jam abiiſſe honore illo, Epitoma Livii & Faſti evincunt. Nam de Scipione Naſicâ ſermo eſt, qui Conſul ſecundum fuit, biennio ante Valerium Meſſallam & Caſſium Longinum Cenſores. Quomodo ergo Conſul id impedierit? tamen haut temerè in Vellejo mutem, qui tempora fortaſſis Cenſuræ hujus aliter digeſſit. præſertim cum Appianus pro eo I. Civil. Τῷ δ᾽ αὐτῷ χρόνῳ, inquit, Σκιπίων ὕπατος καθεῖλε τὸ θέατρον, ὃ Λεύκιος Κάσσιος ἤρχετο: *Eodem tempore Scipio Conſul diruit theatrum, quod cœperat Lucius Caſſius.* Lipſ. *Scipio.*] Rhen. *& COS. Cæpio.* Quis acri pectore, non videt legendum; *& conſularis Scipio.* non animadverterunt docti viri, τὸ *COS.* veteri librario, *Conſulem*, *Conſularem*, *Conſulatum* denotare. Clarum exemplis. infrà, *Merula autem qui ſe ſub adventum Cinnæ Coſ. abdicaverat.* Hic vir doctus malè, *conſulis*, cum flagitante hiſtoria, *conſulatu* legendum. Et de Lucullo; *Qui ante ſeptem annos ex Coſ. ſortitus Aſiam.* vera ſcriptura, *conſulatu*, non *conſule*, ut quidam. De Dolabella; *atque inſignia corripuiſſet Coſ.* legend. *conſularia*, ut rectè edidit Manutius, non *conſul*, ut Gryph. Dixit *in demoliendo*, derivatum pro primævo, veteribus Grammaticis notatum genus. *Schegkius.*

2. *Sextio Calvino.*] Vulgo, *Seſtio.* *Seſtio Calvino.*] Scribendum, *Sex. Calvino.* nam *Sextus* familiæ nomen eſt, non prænomen. Sex. autem Domiiius Calvinus Conſul fuit cum C. Caſſio Longino. A. P. R. C. DCXXX. *Urſin.*

3. *Sallues.*] Gryphii liber, *Sallyes.* nos *Salyes*, è Strabone lib. IV. & Obſequente. Plinius tamen lib. III. c. 4. *Salyos* nominat; Florus, & epitome Liviana *Salvios.* Manut.

ab eo Sextiæ appellantur, devicit, conſulibus, Fabrateria deducta eſt, abhinc annos ferme [1] CLVII. &; poſt annum, Scylacium, Minervium, Tarentum, Neptunia, Carthagoque in Africa prima, [2] ut prædiximus, extra Italiam, colonia condita eſt. de Dertona ambigitur; [3] Narbo autem Martius in Gallia, M. Porcio, Q. Marcio Coss. abhinc annos circiter [4] CLIII. deducta colonia eſt. poſt [5] tres & viginti annos in [6] Vagiennis Eporædia, Mario ſexies, Valerioque Flacco Coss. Neque facile memoriæ mandaverim, quæ, [7] niſi militaris, poſt hoc tempus deducta ſit.
16 Cum hæc particula operis velut formam propoſiti exceſſerit, quamquam intelligo, mihi in hac tam præcipiti feſtinatione, quæ me rotæ [8] pronive gurgitis ac [9] verticis modo nuſquam patitur conſiſtere, pæne magis neceſſaria prætereunda, quam ſupervacua amplectenda: nequeo tamen temperare mihi, quin rem ſæpe agitatam animo meo, neque [10] ad liquidum ratione perductam,

1. CLVII.] Emenda cum Lipſio, CLII.

2. *Ut prædiximus.*] Nec dixit, nec opportunitatem dicendi ullam ſupra habuit: niſi vocem *prædiximus* ad originem Carthaginis, non ad coloniam referamus.

3. *Narbo Martius.*] Vetus Marmor apud Ortelium: *NARB. MART.* extollitur ab Auſonio Carthago illuſtrium urbium, & Sidon. Apoll. *Schegk.*

4. CLIII.] Lipſ. credit leg. CXLVI.

5. *Tres & viginti.*] Lege, XIIX. *Tres & viginti.*] Alii, *duo de viginti*, non, *duo & viginti.* Quod monuerant etiam Pighius in Annalibus Romanorum, & Philippus Cluverius in Italia Antiqua. Ab iis igitur fundamentum hujus lectionis petatur. *Voſſius.*

6. *Vagiennis.*] Exemplar vetus *Bagiennis.*

7. *Niſi militaris.*] Videtur ergo duo genera Coloniarum facere, Civilem & Militarem. Illam dicere, quæ ex civibus togatis & miſcellis deducta: hanc, quæ è legionibus cohortibuſve, cùm militiâ ſcilicet defunctæ collocabantur in opidis & agris, & id quaſi præmium habebant ſanguinis pro rep. fuſi. Sed tamen Vellejus, quidquid excuſet, ne Togatas quidem illas cum curâ ſatis enumeravit. Video omiſſas in hoc recenſu colonias ad XIX. & quaſdam ex iis vel maximè illuſtres. E Livio diſces. *Lipſius.*

8. *Pronive*] Rapidi.

9. *Verticis.*] Quintil. lib. 8. c. 2. verticem eſſe dicit *contortam in ſe aquam*; *vel quicquid aliud ſimiliter vertitur.*

10. *Ad liquidum.*] Verbum elegans & non è vulgo. Livius lib. 35. *Et ſi quid novi adferret, argui poſſet, donec ad liquidum veritas explorata eſſet.* Hinc bonis auctoribus; *Liquido jurare. Indicibus, formula*; N. L. Juriſconſultis; *ad liquidum diem & conſulem exquirere.* Schegkius.

ctam, ſignem ſtylo. [1] Quis enim abunde mirari poteſt, quod eminentiſſima cujuſque profeſſionis ingenia, in eandem formam, & in idem [2] artati temporis [3] congruens ſpatium; & quemadmodum clauſa [4] capſa, alioque ſepto diverſi generis animalia, nihilo minus ſeparata [5] alienis, in unum [6] quoque corpus congregantur, ita cujuſque clari operis capacia ingenia [7] in ſimilitudinem & temporum & profectuum ſemetipſa ab aliis ſeparaverunt? Una, neque multorum annorum ſpatio diviſa, ætas, per divini ſpiritus viros, [8] Æſchylum, Sophoclem, Euripidem, illuſtravit tragœdias: una [9] priſcam illam & veterem ſub Cratino, Ariſtophane & Eupolide comœdiam; ac novam

1. *Quis enim abunde.*] Locum male cohærentem & corruptionis manifeſtum facile equidem fuerit interpolare conjecturis. quod & à plerìſque factum eſt. Sed, ut quod ſentio dicam, nulla hactenus reſtitutio mihi talis videtur, ut Vellejanam ſcripturam reſtauratam exiſtimem. (*Cujus quis fuerit ſenſus*, omnes vident. Sed illum ſuppleri interpretando à quovis, quam verbis auctoris redhiberi ab ullo poſſe, promtius crediderim. *Boeclerus.*

2. *Artati.*] Non malè vir doctus, *arctata.*

3. *Congruens.*] Lipſius leg. *congruant.*

4. *Capſa.*] Reſtitui fide codicis Ms. *capſo.* Notat autem *capſus*, *ſudem*, vel *locum ſeptum.* Quod ad Flavium Vopiſcum, egregiè obſervat vir incomparabilis Cl. Salmaſius. A quo omnino huic loco lux perenda eſt. *Voßius.*

5. *Alienis.*] Non nemo, *ſeparata ab aliis*, niſi fortean *alienis* pro *alienigenis* poſitum ſit. *Schegkius.*

6. *Quoque.*] Scribe, *quaque:* & paullo anta, *aliove.* Lipſius.

7. *In ſimilitudinem, &c. ſeparaverunt.*] Vult nimirum, in diverſis quibuſque artibus, uno tempore, profectu ſimili, ad eandem præſtantiam eminentiamque clara ingenia ſimul omnia perveniſſe, ut quamvis profeſſu diverſiſſima, profectu alia aliis invicemque ſibi omnia videantur quàm ſimillima. Ita diſſimilitudine quadam ſimilia, & ſeparatione à ſe, inter ſe fuere comparata. *Acidalius.*

8. *Æſchylum, Sophoclem, &c.*] Hi, veluti principes carminis Tragici, etiam à *Cicerone* conjunguntur 3. *de orat.* 7. *Quintil.* 10. *inſtit. orat.* 1. *Iſac. Tzez. in proleg. ad Lycoph.* vide *Gyrald. Hiſt. Poët. dialog.* 6. & 7. Boecler.

9. *Priſcam illam.*] Nam *Media* inter veterem & novam Comœdia veluti *tranſitus ad Novam*; aut *inchoatio Novæ* videri poteſt. itaque ferme paſſim *Vetus & Nova* tantum nominatur. Conſulendi *Jul. Scalig. Poëtic.* 1, 7. *Pontan. Philocal.* 10, 12. *Cl. Heinſ. diſſertat. ad Horatii de Plauto Terentioque judicium.* *Comicos* hoc diſcrimine & exemplo ita commemorat *Iſacius Tzezes in proleg. ad Lycophr.* Κωμῳδοὶ πρεσβύτεροι, Ἀριστοφάνης, Κρατῖνος, Εὔπολις, Φερεκράτης, καὶ ἕτεροι καὶ νέοι, Μένανδρος, Φιλήμων, Φιλιστίων, καὶ πλῆθος πολύ. *Horat.* 1. *Satyr.* 4. *ubi interpretes.* Boecler.

1. Comœ-

G

vam [1] comicam Menandrus, æqualeſque ejus ætatis ma-
gis quam operis, Philemon ac Diphilus, & invenere
intra pauciſſimos annos, neque [2] imitanda reliquere. Phi-
loſophorum quoque ingenia, Socratico [3] ore defluentia,
omnium, [4] quos paullo ante enumeravimus, quanto poſt
Platonis Ariſtoteliſque mortem floruere ſpatio? [5] Quid
ante Iſocratem, quid poſt ejus auditores eorumque diſci-
pulos clarum in oratoribus fuit? [6] adeo quidem artatum
anguſtiis temporum, ut nemo memoria dignus alter ab
altero videri [7] nequiverint. Neque hoc in Græcis, quam 17
in Romanis evenit magis. nam, niſi aſpera ac rudia
repetas, & inventi laudanda nomine, in Attio circaque
[8] eum Romana tragœdia eſt. dulceſq; Latini leporis face-
tiæ [9] per Cæcilium, Terentiumq; & Afranium * ſub pari
ætate

1. *Comicam.*] Vox *comicam* redundat, & aſcititia eſt. Statim, *imitandam*, pro *imitanda* ſcribe. *Lipſius.*

2. *Imitanda.*] Fruſtra emendant, *imitandam*. Nam illud, *imitanda*, capiendum, ac ſi neutri ſit generis, ut ſubaudiatur *opera*. Sic paullo poſt: *reperiet eminentia cujuſque operis artiſſimis temporum clauſtris circumdata.* Quamquam & ille locus mangonum manus effugere non potuerit. Ita & ſupra, *inviſum*, pro *re inviſa*, dixit Vellejus: *Neque ante inviſum eſſe deſinit, quam eſſe deſiit.* Quod recte ibidem, contra Lipſium, monuerat etiam Gruterus. *Voſſius.*

3. *Ore.*] Quidam legunt, *rore*. Sed non opus eſt.

4. *Quos paullo ante.*] Ubi enumeraſti? nuſquam in iis quæ nunc ſunt. Periit ea quoque pars, & doleo. *Lipſius.*

5. *Quid ante Iſocratem.*] Unde Ciceroni 2. *de orat.* 3. *Pater eloquentiæ* dicitur: & c. 22. *communis magiſter* oratorum ejus temporis, *ex cujus ludo meri principes prodierint.* Boecler.

6. *Adeo quidem artatum.*] *Lipſio* lubet legere, *adeoque iidem artati: Acidalio, adeo quidem artati.* Eſt, qui eum complexu, ad præcedentem formulam referr: *quid clarum in orat.* Cenſebam aliquando: *adeo quidem artorum anguſtiis temporum*, ut à verbo *fuit* ſuſtinerentur ſequentia. quod tamen pridem non ſatis placet. Poſſemus haud paulo liquidiore conjectura uti, ſi certam haberemus lectionem ſuperioris, qui corrupte legitur in hoc capite loci; *in eandem formam, & in idem artati temporis congruens ſpacium.* Boeclerus.

7. *Nequiverint.*] Lege, *nequiverit.* (poſſe retineri pluralem notavit Sylburg.) *Manut.*

8. *Eum.*] Vulgo, *eorum.* Lectum etiam teſte Rhenano, *quorum Romana, &c.* Sed recte, uti editum eſt emendavit Burrerius.

9. *Per Cæcilium, &c.*] Vide omnino egregiam diſſertationem & judicium de Comicis *Jani Rutgerſii var. Lect.* 4, 19: ubi hujus quoque loci *Vellejani* mentio & illuſtratio habetur. *Plautum* in hac enumeratione Noſtri auctoris omiſſum plerique mirantur, aliqui & indignantur. Reſpondet

ætate nituerunt. [1] Hiſtoricos (ut Livium quoque priorum ætati adſtruas) præter Catonem, & quoſdam veteres & obſcuros, minus LXXX annis circumdatum ævum tulit: ut nec poëtarum in antiquius citeriuſve proceſſit ubertas. At oratio, ac vis forenſis perfectumque proſæ eloquentiæ decus, ut idem ſeparetur Cato [2] (pace P. Craſſi Scipioniſque & Lælii & Gracchorum, & Fannii & Ser. Galbæ dixerim) ita univerſa ſub principe operis ſui erupit [3] Tullio: ut delectari ante eum pauciſſimis, mirari vero neminem poſſis, niſi aut ab illo viſum, aut qui illum viderit. [4] Hoc idem eveniſſe grammaticis, [5] plaſtis, pictoribus, ſcalptoribus, quiſquis temporum inſtiterit notis reperiet, & eminentia cujuſque operis artiſſimis temporum clauſtris circumdata. Hujus ergo, præcedentiſque ſæculi, ingeniorum ſimilitudines congregantis & in ſtudium par, & [6] in emolumentum, cauſſas cum ſemper requiro, numquam reperio, quas eſſe veras confidam, ſed fortaſſe veriſimiles: inter quas has maxime. Alit æmulatio ingenia: & nunc invidia, nunc admiratio

det *Lipſius:* factum hoc ætatis reſpectu, quo Plautus paulo ab his remotior erat. *Boecler.*

* *Sub pari ætate.*] *Lipſius*, *ſuppari*, legit: ut & *Rutgerſius* loco jam adducto, & *Acidalius*. Bene. *Boecler.* *Sub pari ætate.*] Scribe junctim, *ſuppari ætate*. Nam intervallo aliquanto ſe conſecuti ſunt, & ,ut noſter alibi loquitur,gradibus quibuſdam ætatis fuere dirempti. *Acidal.*

1. *Hiſtoricos.*] Vide Voſſ. de Hiſtor. Roman.

2. *Pace P. Craßi, &c.*] De quibus *Tullius in Bruto*, id eſt, in *Critico Oratorio*, eximia judicia pronuntiat. *Boecl.*

3. *Tullio.*] Idem *Quintiliani* judicium eſt 12. *inſtit. orat.* 10. Er cujus non? Eſſet enim hoc in clariſſimum ſolem mortale lumen inferre, ſi quis auderet Ciceronis ſupremam in dicendo gloriam demonſtrare. *Boeclerus.*

4. *Hoc idem eveniſſe.*] De quibus rurſum *Quintil.* 12, 10. diſſerit. *Idem.*

5. *Plaſtis.*] Intelligere autem videtur ſtatuarios, nam alias ex quinque ſtatuariæ ſpeciebus, Plaſtice vocatur quæ argillam tractat.

6. *In emolumentum.*] Inſpicienti legendum mecum videbitur, *emolimentum*. Nam hoc ait, Ingenia congregari à quoque ſæculo & in idem ſtudium, & in parem ferè effectum. Voluit idem, & idem ferè emoliuntur. Tamen & vulgatum fero, ac capio. *Lipſius.* *In emolumentum.*] Non dubito, locum hunc corruptum eſſe; ſed inter doctorum conjecturam hæc facilior viſa eſt, quam expreſſimus, certe, pro *emolumento*, *emolimentum* (ab emoliendo) hic ſubſtitui, nimis quam quæſitum apparet. *Boecler.*

1. *Inci-*

miratio [1] incitationem accendit: [2] naturaque, quod ſummo ſtudio petitum eſt, aſcendit in ſummum: difficiliſque in perfecto mora eſt; [3] naturaliterque, quod procedere non poteſt, recedit. &, ut primo ad conſequendos quos priores ducimus, accendimur: ita, ubi aut præteriri, aut æquari eos poſſe deſperavimus, ſtudium cum ſpe ſeneſcit; & quod aſſequi non poteſt, ſequi deſinit, &, velut occupatam relinquens materiam, quærit novam: præteritoque eo, in quo eminere non poſſumus, aliquid in quo nitamur conquirimus: ſequiturque, ut frequens ac mobilis tranſitus maximum [4] perfecti operis impedimentum ſit. Tranſit admiratio * ad conditionem tem-

1. *Incitationem.*] Acidalius legit, *imitationem. Incitationem.*] Minimâ quidem mutatione feceris, *imitationem:* ſed nihil ea neceſſe eſt. incitatur enim induſtria: modò rei pulcritudine, modò livore; cùm aliquem ſibi æquatum cernit prælatumve cui ſe parem ſentit. *Gruter.*

2. *Naturaque.*] Acidalius legit, *maturque:*

3. *Naturaliterque.*] Hæc ego, quæ de ingenio Vellejus, tranſlata arbitror ex iis, quæ de Athletarum corpore ſcribit Hippocrates Aphoriſm. lib. 1. §. 11. Ἐν τοῖσι γυμναστικοῖσιν αἱ ἐπ' ἄκρον εὐεξίαι, σφαλεραί, ἢν ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἔωσιν· οὐ γὰρ δύναται μένειν ἐν τῷ αὐτέῳ, οὐδὲ ἀτρεμέειν. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀτρεμέουσιν, οὐδέ τι δύναται ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπιδιδόναι, λείπεται ἐπὶ τὸ χεῖρον. *Athletarum boni habitus, ad ſummum progreſſi, periculoſi, ſi ex extremo conſtiterint. Neque enim poſſunt in eodem ſtatu permanere, neque quieſcere. Cum vero non quieſcant, neque ultra poſſint in melius proficere; reliquum eſt, ut in deterius labantur.* Voſſius.

4. *Perfecti operis impedimentum ſit.*] Reſiſto. Perfecti patratique operis quomodo aliquod impedimentum eſſe poteſt? nec Dii quidem, ut vetus verbum habuit, revocaverint aut impedierint facta. Vide num legendum, *indicamentum* ſit. Velleii mens ita ſuadet, qui jam ante dixit *difficilem in perfecto moram eſſe:* & ingenia novæ laudis ſtimulo aliorſum trahi, & quærere illibatam materiam. Itaque nunc addit: maximum hoc eſſe perfecti operis indicium, tranſiri vulgò ad aliud opus. *Lipſius. Perfecti operis impedimentum ſit.*] *Lipſius, indicamentum* volebat: eo quod perfecti jam patratique operis nullum poſſit eſſe impedimentum. Sed omnino non eſt tentanda hæc lectio, qua *Vellejus* nihil aliud, quam id exprimere ſtuduit; *dum homines, deſperantes æmulationem perfecti jam ab alio operis, alias ſibi quas ſubinde quærunt, fieri, ut perfectioris operis gloria hoc pacto relicta diuturna non ſit:* cum alias, ſi præclara ingenia *perſeveraſſent in eo eniti, in quo jam alios vident excelluiſſe, directa hæc ad perfectionem operis vel conſervandam vel ornandam via foret.* Eſt ergo *impedimentum perfecti operis* hoc loco, *detrimentum*, quo perfectio alicujus rei debilitatur, quo ἀκμὴ ad παρακμὴν incli-

temporum, & ad urbium. Una urbs Attica pluribus annis eloquentia, quam univerſa Græcia, [1] uberiuſque floruit; adeo ut corpora gentis illius [2] ſeparata ſint in alias civitates, ingenia vero ſolis Athenienſium muris clauſa exiſtimes. Neque ego hoc magis miratus ſim, quam neminem Argivum, Thebanum, Lacedæmonium oratorem aut dum vixit auctoritate, aut poſt mortem memoria dignum exiſtimatum. [3] quæ urbes, & multæ aliæ, talium ſtudiorum fuere ſteriles, ni Thebas unum os [4] Pindari illuminaret. [5] nam Alcmana Lacones falſo ſibi vindicant.

C. Vel-

inclinatur, adeoque faſtigium & præcellentia illa, quo minus æqualiter ſe & conſtanter habeat, impeditur. *Boeclerus.* [Adde quod nihil adeo perfectum, cui non aliquid addi poſſit.]

* *Ad conditionem.*] *Lipſius & Schegkius* reſcribunt: *Tranſit admiratio à conditione temporum & ad urb.* Boecl.

1. *Uberiuſque.*] Ita emendat Lipſius. Vulgo *operibuſque*: per opera autem res geſtas intelligit Acidalius.

2. *Separata ſint.*] Si abeſſet verbum ſubſtantivum, melius proceſſuram ſententiam *Gruterus* exiſtimat. *Boecler.*

3. *Quæ urbes, & multæ aliæ.*] Tria hæc poſtrema verba ab alienâ manu eſſe arbitramur: eoque inducenda. *Lipſ.* *Quæ urbes, & multæ aliæ.*] Non exiſtimandum eſt, illa verba (*& multæ aliæ*) plane irreptitia eſſe. fuit enim in *mſc.* *& initalia*, ex quo non nemo fecit, *& multæ aliæ.* Quæ conjectura licet nemini poſſit uſquequaque probari, tamen nec illa parum difficultatis in ſenſu adfert, ſi retineamus: *& in Italia:* vel, *& in Ital.* Boecler.

4. *Pindari.*] Qui tamen ferreas habet metaphoras, unde Horat. Carm. l. IV. Od. II. illum inimitabilem eſſe dixit:

Pindarum quiſquis ſtudet æmulari,
Iule, ceratis ope Dædalea
Nititur pennis, vitreo daturus
Nomina ponto.

5. *Nam Alcmana Lacones.*] Alii *Lydum* fecere. Quam litem dirimit *Cl. Salmaſius exerc. Plin. c.* 40. *principio partis*, ex veteri epigrammate, quod ap. *Plutarchum* περὶ φυγῆς extat, unde patet *Lydium* origine, parentes Sardibus oriundos habuiſſe, *Spartæ* educatum, eoque nomine civem *Spartæ* habitum fuiſſe. *Boeclerus.*

1. Remoto

C. VELLEII PATERCULI HISTORIÆ ROMANÆ, AD M. VINICIUM Cos.

Liber. II.

POTENTIÆ Romanorum prior Scipio viam aperuerat, luxuriæ poſterior aperuit. quippe [1] remoto 1
Carthaginis metu, ſublataque imperii æmula, [2] non gradu, ſed præcipiti curſu, à virtute deſcitum, [3] ad vitia tranſcurſum; vetus diſciplina deſerta, nova inducta; in ſomnum à vigiliis, ab armis ad voluptates, à negotiis in otium converſa civitas. [4] Tum Scipio Naſica in Capitolio porticus; tum quas prædiximus,

[1] Me-

1. R*Emoto Carthaginis metu.*]Cicero enim contra Rullum 2. adfirmat, Romanos tantum Carthaginem, Capuam, & Corinthum in terris propter domicilium imperii, metuiſſe urbeis. *Schegk.*

2. *Non gradu, &c*] *Ex quo tempore,* ait Salluſtius apud Auguſtinum de civitate Dei lib. 2. cap. 18. *Majorum mores non paulatim, ut antea, ſed torrentis modo præcipitati, adeò Juventus luxu atque avaritia corrupta eſt, ut merito dicatur, genitos eſſe, qui neque ipſi habere poſſent res familiares, neque alios pati.* Totus in hoc idem in Catilina, Jugurtha, & hiſtoriarum 1. Rectè igitur Florus lib. 4. *Pœnorum hoſtium imminentem metum diſciplinam veterem continuiſſe* ſcribit, hinc perpetuæ contentiones Scipionis cum Catone, diruendæ ejus auctore. *Schegk.*

3. *Ad vitia tranſcurſum.*] Gruterus jugulari mallet vocem ultimam. Cui non aſſentio. Nec enim Vellejo in animó fuiſſe conciſo genere ſermonis uti, arguit, quod nulla pagina occurat, ubi non plurimas voces reſecare potuiſſet. *Voſſius.*

4. *Tum Scipio.*] Quando? an everſa Carthagine? minimè, ſed remoto tamen eius metu. Cum jaceret Carthago, inſurgere luxus apud Romanos cœpit: & ſtructa hæc, quæ dicit. Scipio quidem porticus has fecit Cenſor, ut ipſe paullò poſt adnotat: hoc fuit decem circiter ante verſam Carthagi-

nem

[1] Metellus; tum [2] in circo Cn. Octavius multo amœniſſima moliti ſunt: publicamque magnificentiam ſecuta privata luxuria eſt. [3] Triſte deinde, & contumelioſum bellum in Hiſpania, duce latronum Viriatho, ſecutum eſt: quod ita varia fortuna geſtum eſt, ut ſæpius Romanorum gereretur [4] adverſa. ſed interemto Viriatho, [5] fraude magis quam virtute Servilii Cæpionis, Numantinum gravius exarſit. hæc urbs [6] numquam decem millibus plura, propriæ juventutis armavit: ſed, vel ferocia ingenii, vel inſcitia noſtrorum ducum, vel fortunæ indulgentia, cum alios duces, tum [7] Pompejum magni nominis virum, [8] ad turpiſſima deduxit fœdera (hic primus è Pompeiis conſul fuit) nec minus turpia ac deteſtabilia Mancinum Hoſtilium

nem annis. Simile de Metello, & de Octavio. *Tum* igitur, benignè interpretabere: & quaſi dixiſſet, ſub id tempus. *Lipſius.*

1. *Metellus,*] Porticus Metelli ad finem circi Flaminii. Varro, Vitruvius, Plinius lib. 34. *Schegk.*

2. *In circo Cn. Octavius.*] Quæ à veteribus duobus appellitata nominibus: Corinthia, à ſtructura, Perſei ſive Macedonica, ob regem Perſea devictum, & triumphum, in quo hæc talia fercula. Plinius in Flaminio ponit. meminit Cicero in officiis. *Schegk.*

3. *Triſte deinde.*] *Flor. 2, 17, 15. quique ibi Camertis induſtria indicantur Scriptores:* præſertim *Appian. Hiſpan.* Boecl.

4. *Adverſa.*] Victis prætoribus duobus M. Vetilio, C. Plantio, & Cl. Unimano. Florus, Cicero 2. offic. Valerius lib. 6. Plinius lib. 8. Oroſius, Eutropius, alii. *Schegk.*

5. *Fraude magis.*] Merito perſtringit *Vellejus* degenerem & illicitam Cæpionis fraudem in tollendo Viriatho. nam hæc talia non poſſunt jure armorum regi, ſed inter flagitia belli numerari debent. Videndus *H. Grotius de Jur. Bell. & Pac. 3, 4, 18. cum annotatis in noviſſima editione.* Boecler.

6. *Nunquam decem millibus.*] Aldus, ac Lipſius, tranſpoſitis verbis, legunt, *Hac urbs nunquam plura, quam X. propriæ juventutis, armavit.* Sed Vellejana *χῆσις* potius poſtulat τὸ *quam* induci. Et ita jam ab Marneſſio, ac Stephano, aliiſque excuſum video: idemque etiam probarunt Urſinus ac Claudius Puteanus. Porro hunc numerum binis millibus minuit Appianus: Florus autem, & Oroſius, plus demunt dimidio: nam de quaternis ſolum millibus loquuntur. Sed utrumque id virtuti ſuæ gentis dediſſe crediderim. *Voßius.*

7. *Pompejum.*] De hoc ipſo Pompejo primo ejus nominis conſule infra clarius, adhibita temporis luce. *Seu duæ ſeu tres Pompejorum fuere familiæ, primus ejus nominis ante annos fere* CLXVIII. *Q. Pompejus cum Cn. Servilio conſul fuit.* Acidal.

8. *Ad turpiſſima.*] *Numantinum fœdus horrenda ignominia maculoſum vocat Auguſtin. 3. de C. D. 21. Quintilianus* etiam *l. 3, 8.* inter ea refert, *quæ, qui turpia eſſe dubitare non poſſunt, utilitatis ſpecie ducti probent.* Talia plura apud alios Auctores. *Boecler.*

1. *Man-*

ſtilium conſulem. ſed Pompejum gratia impunitum habuit, [1] Mancinum verecundia. quippe, non recuſando perduxit huc, ut per [2] Fetiales nudus ac poſt tergum religatis manibus, dederetur hoſtibus. quem illi recipere ſe negaverunt, ſicut quondam Caudini fecerunt, dicentes, publicam violationem fidei non debere unius lui ſanguine. Immanem deditio Mancini civitatis movit diſſenſionem. [3] quippe Tib. Gracchus, Ti. Gracchi clariſſimi atque eminentiſſimi viri filius, P. Africani ex filia nepos, quo quæſtore & auctore id fœdus ictum erat; nunc graviter ferens aliquid à ſe factum infirmari; nunc ſimilis vel judicii vel pœnæ metuens diſcrimen; tribunus pl. creatus, vir alioqui vita innocentiſſimus, ingenio florentiſſimus; propoſito ſanctiſſimus; tantis denique adornatus virtutibus, quantas perfecta & natura & induſtria mortalis conditio recipit, P. Mucio Scævola, L. Calpurnio conſulibus, abhinc annos CLXII deſcivit à bonis;

1. *Mancinum verecundia.*] Num Mancinus impunitus fuit, quem Romani nudum, ac manibus poſt tergum religatis, Numantinis tradidere? atqui vel maxima ea pœna fuit. Ita igitur concipe hunc locum; *Sed Pompejum gratia impunitum habuit. Mancinum verecundia, quippe non recuſando, perduxit huc, &c.* Inter alios, præcipue hoc firmat Cicero lib. III. Officiorum; *C. Mancinus (ait) ut Numantinis, quibuſcum ſine ſenatus auctoritate fœdus fecerat; dederetur, rogationem ſuaſit eam, quam L. Furius, Sex. Atilius; ferebant. Qua accepta, eſt hoſtibus deditus.* Voſſius. *Mancinum verecundia.*] Si vellemus hunc locum diſtinctione quadam corrigere (*ſed Pompejum gratia imp. habuit. Mancinum verecundia q. n. rec. huc perduxit, &c.*) in ſenſu quidem nihil erit incommodi, ſed illud (*quippe non recuſando*) valde inficeto maleque cum textu cohærenti gloſſemati comparandum erit. Poſſet itaque forraſſe lectio uſitata prorſus tolerari. At, inquis, *quomodo* impunitus *diceretur, qui hoſtibus deditus eſt?* Quid? 1. in illa deditione non receptus. 2. priſtino honori reſtitutus. 3. ad novos honores admiſſus eſt. 4. adeo ut nec ipſe pœnæ loco duceret eam deditionis contumeliam; quippe qui *eodem habitu ſibi ſtatuam inſtituit, quo deditus eſt*, annotante *Plinio* 34. 5. *Verecundiam* Mancini, quam *Velleius* vocat, id eſt, agnitionem culpæ & voluntariam ſuſceptionem pœnæ, laudat ac explicat *Cicero* 3. *offic.* 30. loco ſuperius citato. *Boecler.*

2. *Fetiales.*] Qui bello, paci & conditionibus pangendis; item deditionibus noxiorum præerant. vide Dionyſ. Halicarn.

3. *Quippe Tib. Gracchus.*] De hac ſeditione vid. *Flor.* 3, 14. *nominatique à Camerte Auctores.* Boecler.

nis; pollicituſque toti Italiæ civitatem, ſimul etiam promulgatis agrariis legibus, [1] omnibus ſtatum concupiſcentibus, ſumma imis miſcuit; & in præruptum atque anceps periculum adduxit remp. [2] Octavioque collegæ, pro bono publico ſtanti imperium abrogavit: III viros agris dividendis [3] coloniiſque deducendis creavit ſe, ſocerumque ſuum conſularem Appium, & Gracchum fratrem,
3 admodum juvenem. Tum P. [4] Scipio Naſica, ejus qui [5] optimus vir à ſenatu judicatus erat, nepos; ejus qui cenſor

ſor

1. *Omnibus ſtatum concupiſcentibus.*] Nobis hæc impura. Quid eſt *concupiſcere ſtatum*? aut quis ſic è priſco Latio? Quid hoc etiam ad Gracchi leges? Emendo ∴ *omnium ſtatum concutientibus.* Et profectò verum eſt. Leges iſtæ Tiberii, inquit, omnium fortunas & ſtatum concutiebant. Quomodo? quia agros jamdiu poſſeſſos, alienatos, venditos, in dotem datos, iterum vindicabant in publicum, & auferebant dominis priſcis. Itaque omnes in metu, & fortunæ plurium incertæ. Appianus & Plutarchus pulchrè hoc diducunt; ille primo Civilium, hic in Gracchis. Tu vide. Quod ad phraſim, imò quod ad mentem, pariter Velleius infrà de Caji legibus: *Nihil immotum, nihil tranquillum, nihil denique in eodem ſtatu ſinebat.* Lipſ. *Omnibus ſtatum concupiſcentibus.*] *Status* eſt conditio vitæ certa ac ſtabilis. Ita & infra: *Quippe nullum habentibus ſtatum, quilibet dux erat idoneus.* Nemo enim, paullo humanior, Sempronia lege agros plebi communicatos neſcit. De eadem hac lege Cicero in Sextiana: *Agrariam Ti. Gracchus legem ferebat: grata erat populo; fortunæ conſtitui tenuiorum videbantur.* Non neceſſaria itaque emendatio Lipſii, *omnium ſtatum concutientibus.* Voſſius.

2. *Octavioque.*] Cujus Cicero modicam & Reipub. tolerabilem, & plebi neceſſariam largitionem vocat. adi Plutarchum in Gracchis, Epitomen Livii. *Schegk.*

3. *Coloniiſque deducendis.*] Colonias ergo deduxit Tiberius? Cave credas. Litterula ne te induxerit, quin magis tolle. Nam ſcripſit Velleius, *coloniſque.* Intelligit autem hos quibus agri adſignati, quique in eos deducendi futuri coloni eorum ſive cultores. γεωργὺς inquam, οὐκ ἀποίκυς. *Lipſius.* *Coloniſque deducendis.*] *Coloniſque ded.* legit ex fide hiſtoriæ *Lipſius.* Ita malim ſanè, quam cum *Grutero* hic *colonias* pro *colonis*, eodem ſenſu, accipere. *Boeclerus.*

4. *Scipio Naſica.*] Quid ergo ſibi vult vetus *Scholiaſtes Juvenalis*, dum ad Sat. 3, 137.

Da teſtem Romæ tam ſanctum, quam fuit hoſpes
Numinis Idæi.

iſta annotat? *Scipio Naſica, quem propter probitatem vitæ ſenatus elegit, ut ſimulacrum matris Deûm de Phrygia allatum domi ſuæ haberet, dum ei templum fieret. Hic eſt Scipio, qui oppreßit Tiberium Gracchum, leges agrarias ferre conantem.* Certe non hic erat, ſed ejus nepos, ut recte Velleius. *Boecler.*

5. *Optimus.*] *Liv.* 29, 14. it. 36, 40. & alibi. elogium *quod ſibi quiſque mallet, quam ulla imperia honoreſve ſuffragio ſeu patrum ſeu* plebis delatos. ſicut recte judicat *idem ſcriptor.* Boecler.

1. *P. Afri-*

ſor porticus in Capitolio fecerat, filius; pronepos autem Cn. Scipionis, celeberrimi viri, [1] P. Africani patrui, [2] privatuſque & togatus, cum eſſet conſobrinus Tib. Gracchi, patriam cognationi præferens, & quidquid publice ſalutare non eſſet, privatim alienum exiſtimans (ob eas virtutes primus omnium abſens pontifex max. factus eſt) [3] circumdata lævo brachio togæ lacinia, ex ſuperiore parte Capi-

1. *P. Africani patrui.*] Vulgo *patruus.* Sed manifeſtum mendum. nam, ſi eſt pronepos Cn. Scipionis qui cum Publio fratre, Africani majoris parte, Haſdrubalis inſidiis in Hiſpania oppreſſus interiit, non video, qui poſſit eſſe patruus P. Africani minoris: qui cum ab Africani majoris filio fuerit adoptatus, ita pronepos fuit P. Scipionis, quem in Hiſpania cæſum diximus, ut hic Naſica ejus Cn. Scipionis, qui cum fratre ſuo Publio occiſus eſt. Puto igitur legendum: *P. Africani patrui, is privatus, & togatus, &c.* Ut intelligatur de Africano ſuperiore: cujus patruus fuit Cn. Scipio, hic, qui à Velleio vir celeberrimus appellatur, abavus hujus Scipionis, quo auctore Ti. Gracchus eſt interfectus. *Manut.* *P. Africani patruus.*] Legendum *patrui.* Ita optime primus emendavit ſive magnus Eraſmus, ſive alius, qui ſexennio poſt ejus exceſſum, editionem Baſileenſem anni cIↄ Iↄ XLII, nomen Eraſmi præferentem, procuravit. Et ſane Cn. Scipionem Africani majoris patruum fuiſſe, ex Velleio infra, & aliis, conſtat. Hoc notandum fuit, quia Aldus id parum candide videtur diſſimulaſſe. *Voßius.*

2. *Privatuſque, & togatus, &c.*] Propinquus Ciceroni in Lælio. Si Canones auctorum juris ſequeris, *Sobrinus,* non *conſobrinus* fuit. Sed hoc tralatitium his promiſcuè uti notavit doctiſſimus ſui ævi Junius in Nomenclatore ex Cicerone. Quod notandum propter largum peccatum eruditiſſimorum virorum in ſtirpe Scipionum. Deinde opponit togatum ſive privatum, qui in magiſtratu eſt, vel fuit. infra: *Sed Hiſpanis in triumphum & Pontificatum adſurgeret, fieretque ex privato conſularis.* Schegk.

3. *Circumdata.*] Quod vulgo legitur, *cum data lævo brachio togæ lacinia,* mendo non vacat. nec difficilis correctio videtur; ipſa enim ſententia, *circumdata,* reponendum oſtendit. Quod Valerii, lib. III. cap. 2. hanc hiſtoriam recitantis, confirmat auctoritas. *Manutius.* *Circumdata.*] Non *cum data*: ut egregie emendabat Aldus. Moris enim fuit, ut in repentinis turbis imperator laciniam togæ, exerto dextro brachio, ita ſiniſtrorſum in tergum rejiceret, ut ea revocata illum cingeret. Atque hunc habitum cinctum Gabinum vocabant. Quæ colligere poſſis ex Servio ad VII. Æneidos, Iſidoro lib. XIX. cap. XXIV., ac vetere Scholiaſte Perſii ad Satyram V. Utebantur etiam eo, qui ſacris belli cauſa operabantur. Quod obſervatum Turnebo Adverſariorum lib. XXII., c. XX. Item, qui urbem eſſent condituri. Quod docuit me Cato apud Servium ad V. Æneid. *Condituri* (inquit) *civitates, taurum in dextra, vaccam in ſiniſtra jungebant: & cincti ritu Gabino, id eſt, toga partem capitis velati, partem ſuccincti, tenebant ſtivam obliquam, ut glebæ omnes intrinſecus caderent, &c.* Ita locus hic ſcribendus eſt. Eodem habitu etiam indutus apud Corippum lib. IV. Juſtinus, cum de Senatoribus ditandis agitaret,

Capitolii, ſummis gradibus inſiſtens, hortatus eſt, [1] qui ſalvam vellent remp. ſe ſequerentur. Tum optimates, ſenatus, atque equeſtris ordinis pars melior & major, & intacta pernicioſis conſiliis plebs, inruere in Gracchum, ſtantem in area [2] cum catervis ſuis, & concientem pæne totius Italiæ frequentiam. is fugiens, decurrenſque clivo Capitolino, fragmine ſubſellii ictus, vitam, quam glorioſiſſime degere potuerat, immatura morte finivit. Hoc initium in urbe Roma civilis ſanguinis, gladiorumque impunitatis fuit. inde jus vi obrutum, potentiorque habitus prior; diſcordiæque civium, antea [3] condicionibus ſanari ſolitæ, ferro dijudicatæ; bellaque non cauſſis inita, ſed prout eorum merces fuit. quod haud mirum eſt.

agitaret. Verba ejus ita conſtituenda ſunt:

Purpureos augens habitus, ritusque Gabinos:

Cujus Hydaſpæis radiabat purpura gemmis.

Corruptiſſime editum eſt:

Cujus id aſpiciens radiabat purpura gemmis.

Error ex eo, quia *Idaſpais* ſcriptum erat. *Voſsius.* *Circumdata.*] Communi conſenſu doctorum valuit hæc emendatio, cum fuiſſet, *cum data.* cauſſam hujus habitus reddit triplicem *Appian.* 1. *bell. civ.* ſive *quod voluerit multitudinem ad ſe hoc ſigno contrahere*; ſive *pugnæ ſeu teſſeram proferre*, ſive *reverentia Deorum ſua cœpta velut obtegere.* Quartam ex *Plutarcho* colligas: ut *facilius per obvios perrumperet hoc habitu*, quo & ceteri eum ſequebantur. *Boeclerus.*

1. *Qui ſalvam vellent Remp.*] De formula hac vide Servium ad initium VIII. Æneidos. *Voſsius.* *Qui ſalvam vellent Remp.*] Haut dubie reſpicitur his verbis ad morem & ſolennia *decernendi præſentioris in ultimis caſibus auxilii*, nimirum *ne quid reſp. detrimenti caperet.* quale decretum à ceteris ſenatoribus poſtulatum eſſe; diſerte teſtatur *Valerius*: *cunctis conſentientibus, ut Conſul armis remp. tueretur* (eadem enim vis eſt hujus ſententiæ, ac ſi dixiſſet, *videret conſul, ne quid reſp. detrimenti caperet*, confer *Salluſt. Catil.* 29. *Cæſar.* 1. *bell. civ. Cicer. orat. Catil.* 1. c. 1. & 2. *Dion.* 48.) *negavit Scævola ſe quidquam vi eſſe acturum.* Boecler.

2. *Cum catervis ſuis.*] *Nam Graccho domo cum proficiſceretur, nunquam minus terna, aut quaterna millia hominum ſequebantur.* Aſellio apud Agellium lib. 2. cap. 13. *Schegk.*

3. *Conditionibus.*] Pactionibus & conventionibus. *Conditionem* definit Donatus in Andria, *eſſe pactionem in ſe certam legem continentem.* non tamen diſſimulo ſcripturam Bonhom. *condictionibus.* etiam non male. Condicere enim veteribus denunciare. Hinc Feſto, *Condictio in diem certam ejus rei de qua agitur denuntiatio*; & Duodecim tabulis, *condictus dies, judicii cauſſa conſtitutus.* Uſi Plautus Curculione, Apuleius, Cic. 1. offic. *Schegk.*

1. Non

eſt. [1] non enim ibi conſiſtunt exempla, unde cœperunt;
ſed quamlibet in tenuem recepta tramitem, latiſſime
evagandi ſibi viam faciunt: &, ubi ſemel recto deerra-
tum eſt, in præceps pervenitur: nec quiſquam ſibi putat
turpe, quod alii fuit fructuoſum. Interim dum hæc in 4
Italia geruntur, [2] Ariſtonicus, mortuo rege Attalo, à quo
Aſia populo Romano [3] hereditate relicta erat, ſicut reli-
cta poſtea eſt à Nicomede Bithyñia, mentitus regiæ ſtir-
pis originem, armis eam occupat. is victus à [4] M. Per-
perna, ductuſque in triumpho; ſed [5] M'. Aquillio capite
pœnas

1. *Non conſiſtunt exempla.*] Pertinet huc eximius locus ex oratione *Cæſaris* apud *Salluſt. Catil.* 51. *omnia mala exempla ex bonis initiis* orta ſunt: *ſed ubi imperium ad ignaros, aut minus bonos pervenit, novum illud exemplum ab dignis & idoneis ad indignos & non idoneos transfertur.* Vide omnino, quæ ſequuntur, ubi exemplis illuſtrat, *exempla non conſiſtere ibi, unde cœpere*; ſicut Noſter loquitur. *Boecler.*

2. *Ariſtonicus.*] Non juſto matrimonio, ſed ex pellice Epheſia Cithariſtæ cujuſdam filia genitus. Juſtinus l. 36. Florus, Livius & Strabo l. 14. *Schegk. Ariſtonicus.*] *Flor.* 2, 20, 4. *regii ſanguinis juvenem* vocat. Quod de *origine extra conjugium, adeoque de filio naturali* Eumenis accipiendum eſt. nam *Velleius de legitima & civili ratione ſtirpis* ſentiens, merito *mentitum* ait *regiam ſtirpem*, ut Aſiam, *veluti paternum regnum* invaderet natus ex pellice. vide *Iuſtin.* 36, 4, 6. *Boecler.*

3. *Hereditate.*] Romanos doli mali in adeunda hereditate Attali inſimulat Mithridates apud Salluſtium, & Horatius Oda 18. Carm. 2.

— *neque Attali*
Ignotus heres regiam occupavi. Schegk.

Hereditate.] Itaque Romani ſe juſtiſſimo titulo poſſidere Aſiam gloriabantur. Et ſane, *alienari quædam imperia poſſe* exemplis compluribus (inter quæ etiam hæc noſtra) oſtendit *H. Grotius de jur. bell. & pac.* partim 1, 3, 12., partim in *Annotatis* ad illum locum. *Boeclerus.*

4. *M. Perperna.*] Qui conſul ante quam civis, Valerius lib. 3. cap. 4. Et quem triumphaſſe cum noſtro, ſi vulgatam ſequimur, innuere videtur contra mentem reliquorum auctorum, qui in provincia mortuum relinquunt. *Schegkius.*

5. *M'.*] Recte. Non M. ut vulgo. ſane *Manius* dicitur non ſolum Val. Maximo, ſed & in Faſtis. Atque ita etiam apud Strabonem lib. XIV. in editis olim exemplaribus legebatur. Quod non bene in ſua editione mutavit maximus Cauſaubonus. Apud Juſtinum tamen lib. XXXVI. *Marcus Aquillius* dicitur. Sed *Manius* reſcribendum. *Voſſ. Sed M'. Aquilio.*] *Sed à M'. Aquillio* legendum è Strabone lib. XIV. Val. Max. & Juſtino lib. XXXVII. *Manutius.* [Ut ita diſtinguatur, *ductuſque in triumpho, ſed à M'. Aquilio, &c.* Urſinus *ſed* delet.] *Sed M'. Aquillio.*] Scripſerat Velleius, Ariſtonicum à Perperna victum: deſiderabatur, ut de eodem triumphaſſe illum diceret. Id falſum erat, quia Perperna in provincia erat mortuus. Sed cum ei ſucceſſor eſſet datus M'. Aquillius, is reliquiis belli confectis, egit triumphum, quem Perperna meruerat. Ob hanc cauſam

pœnas dedit; cum initio belli [1] Craſſum Mucianum, virum juris ſcientiſſimum, decedentem ex Aſia proconſulem interemiſſet.[2] Et P. Scipio Africanus Æmilianus, qui Carthaginem deleverat, poſt tot acceptas circa Numantiam clades, creatus iterum conſul, miſſuſque in Hiſpaniam, fortunæ virtutique expertæ in Africa, reſpondit in Hiſpania; & intra annum ac tres menſes, quam eo venerat, circumdatam operibus Numantiam exciſamque æquavit ſolo. nec quiſquam ullius gentis hominum ante eum clariore urbium excidio nomen ſuum perpetuæ commendavit memoriæ. quippe, exciſa Carthagine ac Numantia ab alterius nos metu, alterius vindicavit con-

τὸ *ſed* adjectum. Reticetur vero *á*, frequenti Velleio more. Ita infra: *expulſum civitate L. Saturnino*: & deinde, *cum proxima regio caſtris Pompejo retinetur*: item, *proruto vallo militibus receptus eſt*: poſteaque, *hoc M. Antonio acto illis legionibus ſaluti fuit.* Niſi tamen dandi caſu hæc intelligere malis. Et hoc verius. Illud verò, *capite pœnas dedit*, nequaquam ad Aquillium referri debet. Nam Ariſtonicus, ut Eutropius, Oroſiuſque, referunt, ſenatus juſſu in carcere eſt ſtrangulatus. Cæterum τὸ *cum* ſtrangulationis illius cauſam reddit. Quæ non monuiſſem, niſi locus hic vehementer viros doctos vexaſſet, atque acriter etiam ab iis eſſet vexatus. *Voßius.* Hæc tamen lectio, quæ in textu eſt, etiam retineri poteſt: M. enim Aquillio triumphanti juſſu ſenatus capite pœnas dedit.

1. *Craſſum Mucianum.*] Apud Agellium, ſive A. Gellius eſt; ait Sempronius Aſellio, quinque habuiſſe rerum bonarum maxima, & præcipua; quod eſſet ditiſſimus, quod nobiliſſimus, quod eloquentiſſimus, quod Juriſconſultiſſimus, quod Pontifex max. Hunc conſulem miſſum Cicero 2. Philipp. Juſtinus, Oroſius, Livius, & ſequentibus conſulibus, hoc eſt, proconſulem interemtum, noſter cum Obſequente narrant. in eo variat Florus lib. 2. cap. 20. qui non occiſum, ſed captum vult. *Schegk.* *Craſſum Mucianum.*] Diſſentiunt autores ſuper morte hujus Craſſi. Strabo lib. XIV., epitomator Livii lib. LIX., Eutropius l. V., prœlio victum, & interemtum, narrant. Valerius lib. III. cap. IV., Florus lib. II. cap. ultimo, Oroſius lib. V. cap. X., tradunt, à Thrace (quorum maximus numerus erat inter præſidia Ariſtonici) occiſum. Neutiquam vero ita ſuper dignitate ejus pugnant auctores, ut ad Florum Vinetus, ad Juſtini lib. XXXVI. arbitrabatur Bongarſius. Nam Strabo, epitomator Livii, Juſtinus, Oroſius, loquuntur de profectione ejus in Aſiam, cum conſulem vocant. At Velleium de reditu ejus loqui, conſtat. Nam addit, *decedentem ex Aſia proconſulem.* Itaque conſulatus tempus ſine dubio exſpiraverat. Et ſic etiam capiendus Florus, qui *prætorem* dicit. Nam *prætoris*, & *proconſulis* appellatio promiſcue ſumi ſolet. *Voßius.*

2. *Et.*] Deleo *&*, repetitum è verbi præcedentis ultima ſyllaba, *intermiſiſſet.* Acidalius.

3. *Tribuna*

contumeliis. Hic, eum interrogante [1] tribuno Carbone quid de Tib. Gracchi cæde ſentiret? reſpondit: ſi is occupandæ reip. animum habuiſſet, [2] jure cæſum. Et, cum omnis

1. *Tribuno Carbone.*] Homine eloquentiſſimo, & ſtellionis ad modum perverſe nequam. Cicero in Bruto: *Utinam in Tiberio Graccho, Cajoque Carbone, talis mens ad Rempubl. gerendam fuiſſet, quale ingenium ad bene dicendum fuit; profectò nemo his viris gloria præſtitiſſet.* De contentione cum Africano idem in Miloniana, & lib. 2. de Orator. *Cum L. Opimii cauſam defendebat apud populum audiente me* (Antonius loquitur) *C. Carbo conſul, nihil de C. Gracchi cæde negabat; ſed id jure pro ſalute patriæ factum eſſe dicebat; ut eidem Carboni Trib. pleb. alia cum mente Rempubl. capeſſenti, P. Africanus de Tib. Graccho interroganti reſponderet, jure cæſum videri.* & idem hunc cum C. Catone Gracchum ſecutum ſcribit. Pœnam itaque non effugit. accuſatus à L. Craſſo annos XIX. nato, auctore Tacito de Oratoribus, Cantharidas ſumſiſſe dicitur. Cicero Epiſtola ad Pætum. *Schegkius.*

2. *Iure cæſum.*] Diſerte hanc hiſtoriam exequitur *Val. Max.* 6, 2, 3. adde *Liv. epit.* 59. *Plutarch. apophth.* Quid autem; *jurene cæſus Tib. Gracchus, ſicut exiſtimavit Scipio*, qui & apud Numantiam ſtatim cum inaudiviſſet de exitu Gracchi, Homericum illud protulit:

Ὡς ἀπόλοιτο καὶ ἄλλος ὅτις τοιαῦ-
τά γε ῥέζοι;

Auctoritatis ſanè non parum eſt in dicente, ſive prudentiam ejus ſpectamus, ſive cum Graccho neceſſitudinem, de qua *Valerius.* Unde *Martianus Capella lib.* 5. de argumentis agens, *ab auctoritate peti argumentum*, nobili hoc exemplo monſtrat; *Africanum dixiſſe, jure cæſum eſſe Tiberium Gracchum.* Dubitandi autem rationem ſuggerit *Plutarchus*, quod *conſpiratione divitum oppreſſus ſit*: & Noſter *Velleius*, qui cap. præcedenti *videtur deplorare hanc cædem tanquam initium civilis perturbationis*; & *Fab. Quintilianus*, *qui* 5. 13. *inſtit. orat. ſi Naſica poſt occiſum Gracchum defendatur exemplo Halæ, à quo Melius eſt interfectus*, dici poſſe monet, *Melium regni affectatorem fuiſſe, à Graccho leges modo latas eſſe populares: Halam magiſtrum equitum fuiſſe, Naſicam privatum eſſe.* Excuſatur tamen illa cædes & inter exempla præſentius vindicatæ ſeditionis refertur à Politicis, magnificeque commendatur à *Val. Max.* 5., 3., 2. quippe cum de ſeditioſo Gracchi animo factoque dubitari prorſus nequeat: niſi quod hoc ipſum exemplum cautionem debet ſuppeditare circa ſeditiones compeſcendas: ubi in honorem ſalutis publicæ multa ſane ſeveritas conceſſa exiſtimanda eſt, ſed ſeveritas illa nec ab uno in rep. libera pendere debet, nec quovis modo adhibita proderit. Digna profecto morte commiſerat Gracchus, atque illa mors, auctoritate ſupremæ legis, id eſt, ſalutis publicæ, citra obſtaculum aliarum legum, irrogari poterat: ſed à Naſica, non exſpectato ſenatus decreto, ſpreta conſulis contradictione, commiſſas in publica concione civium manus eſſe, id non cariturum prava conſequentia, ut loquuntur, multi prudentum, nec citra rationem, verebantur. Pro Scipione equidem eſt, quod ſenatores plerique *armis tuendam remp.* cenſuerant, quibus Conſul reſiſtere non videbatur debuiſſe: ſed quædam remedia præſentiora ſunt, quam ut illa capiat publicæ tranquillitatis & civilis ſocietatis libertatiſque teneritudo. *Boecler.*

omnis concio acclamaſſet: Hoſtium, inquit, armatorum totiens clamore non territus, quî poſſum veſtro moveri, quorum [1] noverca eſt Italia? Reverſus in urbem, intra breve tempus, M'. Aquillio, C. Sempronio Cos. [2] abhinc annos CL, [3] poſt duos conſulatus, duoſque triumphos, & bis exciſos terrores reip. mane in lectulo repertus eſt mortuus, ita ut quædam eliſarum faucium in cervice reperirentur notæ. De tanti viri morte nulla habita eſt quæſtio: ejuſque corpus [4] velato capite elatum eſt, cujus opera ſuper totum terrarum orbem Roma extulerat caput. ſeu fatalem, ut plures, ſeu [5] conflatam inſidiis, ut aliqui prodidere memoriæ, mortem obiit, vitam certe digniſſimam egit, quæ nullius ad id temporis præterquam avito fulgore vinceretur. Deceſſit [6] anno ferme LVI. de quo ſi quis ambiget, recurrat ad priorem conſulatum

1. *Noverca.*] Non mater. *Noverca.*] Similiter Petronius in Eumolpiano carmine, quod vulgò inſcribunt, De mutatione Reip. Rom.

Aut qui ſunt, qui bella jubent? mercedibus emtæ,
Ac viles operæ: quorum eſt mea Roma noverca. Acidal.

2. *Abhinc annos CL.*] CLIIX. reponendum. *Manut.*

3. *Poſt duos conſulatus.*] Cur omittis Cenſuram & Auguratum? quæ utraque in priſco lapide:

P. CORNELIVS PAVLI. F. SCIPIO
AFRICANVS COSS. II. CENS.
AVGVR. TRIVMPHAVIT. II.

Lipſius.

4. *Velato capite.*] *Aurel. Vict.* 58. *obvoluto capite elatus eſt, ne livor in ore appareret.* vide *doctiſſ. Kirchm. de funerib. Rom.* 2, 9. Addit *Appianus*: καὶ οὐδὲ δημοσίας ταφῆς ἠξιοῦτο, μέγιστα δὴ τὴν ἡγεμονίαν ὠφελήσας. οὕτως ἡ παρ' αὐτίκα ὀργὴ τῆς ποτὲ χάριτος ἐπεκράτει. καὶ τόδε ἐν τηλικούτῳ, οἷα πάρεργον ἐπὶ τῇ Γράκχου στάσει συνέπεσε. *ne publice quidem funeratus eſt vir, qui reipub. tantum profuerat. tanto plus valuit præſens indignatio quam præterita gratia. atque hoc quantumcunque fuit, auctarium ſeditionis Gracchanæ fuit.* Boecler.

5. *Conflatam inſidiis.*] Variæ ſuſpiciones de hujus obitu. Appianus lib. I. Bellor. civil. Veneno ſublatum teſtatur: Plutarchus in Fulvium rejicit; Cicero Epiſtola ad Pætum in C. Carbonem: Plin. lib. 7. cap. 41. in Metellum Macedonicum: Livii Epitoma cum Cicerone in Somnio in Semproniam uxorem Gracchorum ſororem. *Schegkius.*

6. *Anno ferme LVI.*] Metæ temporum, quas Velleius mox ponit, evincunt ſcripſiſſe eum LIV. *Lipſius.* *Annos ferme LVI.*] *Lipſius* emendat LIV. *Antonius Bendinellus* potius ſequentia corrigit, & legit, *in quem creatus eſt anno* XXXVIII. (pro XXXVI., quod in libris erat) *loc. controv.* 8. Boecler.

I. *A. Bruti.*]

latum ejus, in quem creatus eſt anno XXXVI: ita dubitare deſint. Ante tempus exciſæ Numantiæ, præclara in Hiſpania militia [1] A. Bruti fuit: qui, penetratis omnibus Hiſpaniæ gentibus, ingenti vi hominum, urbiumque potitus numero, aditis quæ vix [2] audita erant, Gallæci cognomen meruit. Et ante eum paucis annis tam ſeverum illius Q. Macedonici in his gentibus imperium fuit, ut, cum urbem [3] Contrebiam nomine in Hiſpania oppugnaret, pulſas præcipiti loco quinque cohortes legionarias, eodem protinus ſubire juberet: facientibuſque omnibus [4] in procinctu teſtamenta, velut ad certam mortem eundum foret, non deterritus propoſito, perſeve-

1. *A. Bruti.*] Is eſt, qui de Gallæcis, & Luſitanis ex ulteriore Hiſpania triumphavit, *Decimus*, non *Aulus*, à Cicerone, & aliis nominatus. Ut vel mendum ſit hic in prænomine, vel, adoptatus ab A. Poſtumio Albino, prænomen adoptantis, ex vetere conſuetudine, ſumpſerit. quod nummus indicat argenteus patricii Veneti nobiliſſimi, Andreæ Laureiani, ſic inſcriptus: A. POSTUMIUS. ALBINUS. COS. BRUTI. F. *Manut.* *A. Bruti.*] Omninò *D. Bruti* legendum eſt, non *A. Bruti.* nam A. Poſtumius Albinus Bruti filius, qui habetur in argenteo denario, non ad eum, de quo hic agit Velleius, ſed ad D. Brutum, Cæſaris percuſſorem refertur, qui M. Bruti conſanguineus fuit, & ab A. Poſtumio Albino Cos. ut videtur, adoptatus, BRUTI F. ex adoptionis formula dictus eſt. Vide Plutarchum & Dionem. *Urſin.*

2. *Audita.*] Quidam libri, *adita erant.* de Gallæcis vide Strabonem lib. 3. *Schegkius.*

3. *Contrebiam.*] Quæ Floro & Valerio Maximo eſt *Trebia.* Schegkius.

4. *In procinctu.*] Procinctum *militem dixerunt antiqui, cum exercitus inſtructus eſt. ſic* procincta claſſis. procincta *autem ideo, quod togis incincti ad pugnam ire ſoliti fuerunt. Unde &* *teſtamenta* in procinctu fieri *dicta, quæ faciunt ad pugnam ituri, ſicut colligitur ex fragmentis* Feſti. *adde* Gell. 10. 15. Vide & Inſtit. Jur. lib. 2. tit. 10. & ibi Annotata Cl. Vinnii. *In procinctu.*] Vocabulum Muſæum, & variè veteribus uſurpatum. Apud Agellium l. 10. cap. 15. Fabius Pictor *claſſem procinctam*, interpretatur exercitum armatum. Et Apuleium libro 11. *procinctus Pompæ*, adparatum Pompæ, denotat. Et, Habere in procinctu, idem, quod habere in mundo ſive promtu. Quinctilianus pro Milite: *Neque in militiam graviſſimo, aſperrimoque bello ita venit, ut neſciret ſibi mortem in procinctu habendam.* Seneca lib. 1. de Clementia, cap. 1. *Nemo non, cui alia deſint, hominis nomine apud me gratioſus eſt: ſeveritatem abditam, clementiam in procinctu* (Vulgo *in promtu*, ut & notavit doctiſſimus Modius) *habeo.* Et, *reverſus è procinctu*, idem Ammiano libro XXIX. quod ex bello. Adi Ciceronem, lib. 1. de Nat. Deor. Agellium, Feſtum. *Schegk.*

ſeverantia ducis, quem moriturum miſerat, militem victorem recepit. tantum effecit miſtus timori pudor, ſpeſque deſperatione quæſita. Hic virtute ac ſeveritate facti; [1] at Fabius Æmilianus, Paulli exemplo, diſciplinæ in Hiſpania fuit clariſſimus.
6 Decem deinde interpoſitis annis, qui Tib. Gracchum, idem Cajum, fratrem ejus occupavit furor, tam virtutibus ejus omnibus, quam huic errori ſimilem, ingenio etiam [2] eloquentiaque longe præſtantiorem: qui cum ſumma quiete animi, civitatis princeps eſſe poſſet, vel vindicandæ fraternæ mortis gratia, vel præmuniendæ regalis potentiæ, ejuſdem exempli tribunatum ingreſſus, longe majora [3] & acriora repetens, dabat civitatem omnibus Italicis, extendebat eam pæne uſque Alpes; dividebat agros; vetabat quemquam civem [4] plus D jugeribus habere: quod aliquando lege Licinia

1. *At Fabius Æmilianus, Paulli exemplo, diſciplinæ in Hiſpania fuit clariſſimus.*] Noli audire Lipſium, qui ſic malebat diſtingui: *At Fabius Æmilianus Paulli, exemplo diſciplina, &c.* Paulli enim diſciplina laudatut paſſim Livio, Plutarcho, & cui non? Vulgata præterea lectio multo magis ad guſtum Velleii. Sic alibi, *acer belli, munificentiæ effuſiſſimus, lætus animi.* Ita & Virgilius in IV. Æneidos, *furens animi:* & X, *animi miſerata:* item Terentius Eunucho Act. II, Sc. III, *falſus animi.* Ubi hanc auctorum ἀντίπτωσιν notat etiam Donatus. Nec dubitem ſimiliter, ex noſtro optimæ notæ Ms. reponere apud Lucretium lib. I. de Rerum Natura:

Nec me animi fallit Grajorum obſcura reperta
Difficile inluſtrare Latinis verſibus eſſe.

Ubi vulgo, *animus fallit:* quod perperam retinet Giſanius. Quibus adde, ut ad Velleii verba revertar, quod nemo veterum facile in proſa oratione dicturus fuerit, *Fabius Æmilianus Paulli,* pro Paulli filius. Quamvis non ignorem, helleniſmo hoc Poëtas aliquando uſos. *Voſſius.*

2. *Eloquentiaque.*] Contra omnium tamen ſententiam Tiberium fratrem facilè principem eloquentiæ laudat Florus. *Schegkius.*

3. *Et acriora.*] Acutius veriuſque, *& acrior repetens.* Ipſe, inquit, Cajus majora molitus eſt quàm frater, & eodem illo acrior. Ita eſt. vis ingenii & oris apud Cajum multo major. *Lipſius.* *Et acriora.*] *Lipſius* maluit *acrior*, approbante *Grutero.* ſed fortaſſe nulla ratio eſt, cur potius id nobis placere debeat, quam *acriora:* ſicut intuenti planum exiſtimo eſſe. *Boecler.*

4. *Plus D jugeribus.*] Idem tradunt Plutarchus, Appianus, Aurelius Victor, aliique. Atque ita etiam apud epitomatorem Livii legendum eſſe, docuerunt Sigonius, & Antonius Auguſtinus. Sine dubio itaque in mendo cubat Siculus Flaccus de conditione agrorum: *Gracchus* (inquit) *legem tulit, ne quis in Italia amplius, quam ducenta*

cinia cautum erat: nova conſtituebat portoria; novis coloniis replebat provincias; [1] judicia à ſenatu transferebat ad equites; frumentum plebi dare inſtituerat; nihil immotum, nihil tranquillum, nihil quietum denique in eodem ſtatu relinquebat: quin alterum etiam continuavit tribunatum. [2] hunc L. Opimius conſul, qui prætor Fregellas exciderat, perſecutus armis, [3] unaque Fulvium Flaccum, conſularem ac triumphalem virum, æque prava cupientem, quem C. Gracchus in locum Tiberii fratris III virum nominaverat, eumque ſocium regalis aſſumſerat potentiæ, morte afficit. Id unum neſarie ab Opimio proditum, quod capitis, non dicam Gracchi, ſed civis Romani pretium ſe daturum, idque auro repenſurum propoſuit. Flaccus in Aventino armatos ad pugnam ciens,

centa jugera poßideret, &c. Omnino legendum eſt: *quingenta jugera.* Hinc quoque apparet, corruptam eſſe Columellæ lectionem lib. 1. de R. R. cap. III. ubi ait: *Criminoſum tamen ſenatori fuit, ſupra quinquaginta jugera poſſediſſe. Suaque lege C. Licinius damnatus eſt, quod agri modum, quem in magiſtratu rogatione tribunitia promulgaverat, immodica poſſidendi libidine tranſcendiſſet.* Nam & hic ſimiliter reſcribendum, *quingenta.* Voſſius.

1. *Judicia à ſenatu.*] Fuſe hiſtoriam præter Valerium lib. 5. Plinium l. 33. Auguſtinum lib. 3. De civit. D. Appianus & Plutarchus. De judicibus triga hîc diſcordantium opinionum. Epitome Livii lib. 60. ſexcentos equites, trecentis ſenatoribus admiſtos adfirmat. Plutarchus trecentis ſenatoribus, trecentos equites ait adſcriptos, hoc eſt, inter utroſque communicata judicia. Verior, & majoribus tibicinibus nixa opinio, qui cum noſtro à ſenatoribus ad equites tranſlata prodere inſiſtunt. Varro, Cicero, Appianus, Pædianus. *Schegk.*

2. *Hunc L. Opimius, &c.*] Facto ſc. SCto, quo jubebatur Cos. Opimius σώζειν τὴν πόλιν ὅπως δύναιτο, καὶ καταλύειν τοὺς τυράννους, ſive, ut Latini efferunt, *videre ne quid reſp. detrimenti capiat.* quæ poteſtas *Dictatoria* eſt, ut recte animadvertit *Plutarchus in Gracch.* & explicat *Salluſt. Catil.* 29. primum conſuli tum conceſſa, & vice Dictaturæ poſtea uſurpata, niſi quod aliquando ad plures magiſtratus, quam ad Coſſ. pertinebat, ſicut ex *Jul. Cæſ.* 1. *bell. civ.* intelligimus. Quod conſilium veluti arcanum tuendæ adverſum ſeditioſos publicæ majeſtatis, laudat *Cic.* 1. *Catil.* 2. Boecler.

3. *Unaque Fulvium Flaccum.*] Epitome Livii & Appianus, Fulvium Flaccum, & C. Carbonem creatos agro dividundo produnt. Cicero præter C. Carbonem & C. Catonem (ſi libri non mendoſi) Tiberium ſecurum dicit. apud Plutarchum ſolius Fulvii mentio. De Carbone mirum. novimus enim Opimium à Q. Decio poſtulatum Carbone hoc defendente abſolutum. *Schegkius.*

1. *Enporo.*]

ciens, cum filio majore jugulatus eſt. Gracchus profu-
giens, cum jam comprehenderetur ab iis, quos Opi-
mius miſerat, cervicem [1] Euporo ſervo præbuit, qui non
ſegnius ſe ipſe interemit, quam domino ſuccurrerat. Quo
die ſingularis, [2] Pomponii equitis R. in Gracchum fides
fuit. qui more [3] Coclitis, ſuſtentatis in ponte hoſtibus, ejus
gladio ſe transfixit. Ut Tiberii Gracchi antea corpus,
ita Caii, [4] mira crudelitate victorum, in Tiberim deje-
7 ctum eſt. Hunc Tib. Gracchi liberi, P. Scipionis Afri-
cani nepotes, [5] viva adhuc matre Cornelia, Africani filia,
viri [6] optimis ingeniis male uſi, vitæ mortiſque habuere
exitum. qui ſi civilem dignitatis concupiſſent modum,
quidquid tumultuando adipiſci geſtierunt, quietis obtu-
liſſet

1. *Eupero.*] Auctori virorum Illuſtr. *Euphorus.* Plutarcho *Philocrates*, & Valerio Maximo dubium *Euporus*, an *Philocrates* vocitatus. *Schegkius.* *Eupero.*] Veterem de hoc nomine diſſenſionem eſſe, liquet ex Macrobio lib. I. c. XI. *Voßius.*

2. *Pomponii.*] *Lætorium* huic comitem dant Valerius, Oroſius, & Victor. Quem Plutarchus *Licinium* appellat mendoſe. *Voßius.*

3. *Coclitis.*] Horatius Cocles tempore belli Hetruſci cum rege Porſena hoſtibus undique inſtantibus in ponte ſolus reſtitit, demum ponte reciſo Tiberim tranſnatavit, neque arma dimiſit. Coclites autem dicebantur veteribus monoculi.

4. *Mira crudelitate.*] Quam & Plutarchus perſtringit. licet enim adverſum pernicioſos cives nihil crudeliter fieri poſſe videatur, tamen diligenter conſiderandum eſt, quid populi animos vel in præſens ſpecie ſupplicii vel in poſterum memoria nobilitatis & miſeratione irritare poſſit. Ex temporis conſideratione, ceterorumque momentorum ita loquor. Erant enim tum tanta publicæ lateque fuſæ conſternationis mala operienda potius moderatione, quam oſtentanda terrore. Alias ſcimus in Majeſtate Reip. vindicanda non inutiliter uſurpari acerbitatem ſuppliciorum & contumeliam. *Boecler.*

5. *Viva adhuc matre Cornelia.*] Non omittatur ob raritatem, exemplum feminei roboris. Seneca de Conſol. ad Martiam: *Ex una tibi familia duas Cornelias dabo. Primam Scipionis filiam, Gracchorum matrem: duodecim illa partus totidem funeribus recognovit. Et de ceteris facile eſt, quos nec editos nec amiſſos civitas ſenſit: Tiberium Gracchum & Cajum, quos etiam qui bonos viros negaverit, magnos fatebitur, & occiſos vidit & inſepultos. Conſolantibus tamen miſeramque dicentibus, Numquam inquit, non felicem me dicam, quæ Gracchos peperi.* Lipſius.

6. *Optimis ingeniis malè uſi.*] Salluſtius tamen in Jugurtha, Gracchos veram gloriam injuſta potentia antepoſuiſſe adfirmare videtur. & Cicero 2. in Rullum, Gracchorum conſiliis & ſapientia multas Reipub. partes conſtitutas non negat. *Schegk.*

1. *Scelus*

liſſet reſp. Huic atrocitati adjectum [1]ſcelus unicum. quippe juvenis, ſpecie excellens, nec dum duodevicesimum tranſgreſſus annum, immuniſque delictorum paternorum, Fulvii Flacci filius, [2]quem pater legatum de conditionibus miſerat, ab Opimio interemtus eſt. quem cum [3]haruſpex Tuſcus, amicus, flentem in vincula duci vidiſſet, [4]Quin tu hoc potius, inquit, facis? protinuſque illiſo capite in poſtem lapideum januæ carceris, effuſoque cerebro exſpiravit. Crudeleſque mox quæſtiones in amicos clienteſque Gracchorum habitæ ſunt. ſed Opimium, virum alioqui ſanctum & gravem, [5]damnatum poſtea

1. *Scelus unicum.*] Acidalius *pro ſummo & unici exempli ſcelere habet. Mihi rectius videtur Velleium ex Velleio interpretari, atque hunc locum cum ſimili & ſenſu & negotio comparare, de quo* 2, 6, 5. Id unum nefarie ab Opimio proditum, &c. *ut enim ibi taxatum pretio caput Gracchi; ita hic innocentis adoleſcentis ſupplicium ſceleris nomine damnat: Cetera utrobique aſpere quidem & crudeliter, ut loquitur, non tamen ſceleſte geſta intelligens.* unice cavit concordiæ Cicero, *valde præcipue* 2, 48, 2. Boecler.

2. *Quem pater legatum.*] Et quidem altera vice: cum demum Opimius in vincula eum dedit. Alias rectiſſime reſponderat Opimius primæ legationi: *Non per legatos debere ipſos cum ſenatu agere, ſed ut cives venire ad ſatisfaciendum ſenatui & dicendam cauſſam.* Argumento vere pragmatico: negabat *convenire iis jus mittendi legatos miniſtroſque ad ſenatum*; quorum tractationem ſi admiſiſſet, jam de Majeſtate publica aliquid imminutum eſſet, cui ad parendum ſe ſiſtere ut ὑπὸ δίϰην, πολίτης, non occurrere ad paciſcendum debet, quiſquis inter cives & membra civitatis cupit haberi. ſicut nec ex diverſo ad tumultuantes cives legatos mitti decorum eſt Reip. ſed nec tales legationes hoc nomine, ſi proprie loquamur, appellandæ ſunt. Egregius eſt locus apud *Dion.* in *orat. Cicer. adverſus Anton. lib.* 45. πῶς μὲν γὰρ οὐκ αἰσχρὸν κήρυξιν ὑμῖν καὶ πρεσβείαις πρὸς τοὺς πολίτας χρῆσθαι; τοῖς μὲν γὰρ ἀλλοφύλοις καὶ ἐπικηρυκεύεσθαι καὶ διαπρεσβεύεσθαι δεῖ πρότερον καὶ ἀναγκαῖόν ἐστι. τοῖς δὲ δὴ πολίταις τοῖς ἀδικοῦσί τι, παραχρῆμα τὴν τιμωρίαν ἐπάγειν, ἂν μὲν ὑπὸ ταῖς ψήφοις αὐτοὺς λάβητε, δικάζοντας· ἂν δὲ τοῖς ὅπλοις, πολεμοῦντας. & quæ ſequuntur. *Quomodo non ſit turpe, præconibus nos & legatis uti ad cives? Nam cum extraneis quidem per nuntios ante omnia legatoſque agi par eſt ac neceſſarium: Civibus autem nefariis pœna ſtatim infligenda eſt; judicio quidem, ſi ſententias ferre integrum eſt; ſin vero ad arma confugerunt, bello perſequendi ſunt.* Boecler.

3. *Haruſpex Tuſcus.*] Vulgo, *Fuſcus. Haruſpex Tuſcus.*] Herennius Siculus. Sed aliter Valerius lib. IX. cap. 12. *Manutius.*

4. *Quin tu hoc potius.*] Hæc verba cum geſtu & demonſtratione intelligenda.

5. *Damnatum poſtea publico judicio.*] Ob acceptas à Jugurtha pecunias. Sed indi-

poſtea judicio publico, memoria ipſius ſævitiæ, nulla civilis perſecuta eſt miſericordia. Eadem Rutilium Popilliumque, qui conſules aſperrime in Tiberii Gracchi amicos ſævierant, poſtea judiciorum publicorum merito oppreſſit invidia. Rei tantæ [1] parum ad notitiam pertinens interponetur. Hic eſt Opimius, à quo conſule celeberrimum vini [2] Opimiani nomen: [3] quod jam nullum eſſe, ſpatio annorum colligi poteſt; cum ab eo ſint ad te, M. Vinici, conſulem, [4] anni CLI. Factum Opimii, quod inimicitiarum quæſita erat ultio, minor ſecuta auctoritas: & [5] viſa ultio [6] privato odio magis, quam publicæ vindictæ data. Sub-

indigne. Cicero pro Seſtio: *Unus in hac civitate, quem quidem ego poſſum dicere, præclare vir de Republ. meritus, L. Opimius indigniſſime concidit. cujus monumentum celeberrimum eſt in foro, ſepulcrum deſertiſſimum in littore Dyrrachino relictum eſt. atque hunc tamen flagrantem invidia propter interitum C. Gracchi ſemper ipſe P. R. periculo liberavit, alia quadam civem egregium iniqui judicii procella pervertit.* In ejuſdem laudibus ſæpe in Bruto, de Legib. & in Piſonem. *Schegk.*

1. *Parum.*] Lipſius legit, *parva.*

2. *Opimiani.*] *Vini*, pro *vici*, repoſui. quam mihi conjecturam attulit antiquitatis obſervatio. nam Cicero in Bruto, *Si quis*, inquit, *Falerno vino delectetur, ſed eo nec ita novo, ut proximis conſulibus natum velit, nec rurſus ita vetere, ut Opimium, aut Anicium conſulem quærat.* Accedit Plinii teſtimonium his verbis, lib. XIV. cap. 4. *L. Opimio conſule ea cæli temperies fulſit, quam cocturam vocant, ſolis operè, natali urbis* DCXXXIII. *durantque adhuc vina ducentis ferè annis, jam in ſpeciem redacta mellis aſperi: (etenim hæc natura vinis in vetuſtate eſt) nec potari per ſe queunt, ſi non pervincat aqua, uſque in amaritudinem carie indomita.* Et eodem libro, cap. 14. *Apothecas fuiſſe, & diffundi vina ſolita anno* MCXXXIII. *urbis, apparet indubitato Opimiani vini argumento, jam intelligente ſuum bonum Italia; nondum tamen iſta genera in claritate erant. itaque omnia, tunc genita, unum habent conſulis nomen.* Vide & Plutarchum in C. Graccho. *Manut.*

3. *Quod jam nullum eſſe.*] Teſtatur tamen Plinius Nat. Hiſt. lib. XIV. c. IV. Opimiana vina ſuo ævo adhuc durare: Martialis etiam ea paſſim laudat. Miſere itaque, virorum doctorum judicio, hic fallitur Velleius. Sed illi mihi mentem Velleii, etſi minime obſcuram, non adſecuti videntur. Hæc enim eſt ejus ſententia: ſeculo ſuo eſſe, qui Opimiano vino ſe jactent: ſed ingens temporum intervallum facile arguere, id non eſſe ex illo veteri. Probabili ſane argumento uſus eſt. Et quidni credamus, impoſitum Plinio, Martiali, aliiſque, qui tanto poſt Paterculum floruere ſpatio? Ego non aliter exiſtimo. *Voſſius.*

4. *Anni* CLI.] Lege, CL. *Manut.*

5. *Viſa ultio.*] Vox *ultio* inconcinnè repetitur: me arbitro, delenda, faciendumque: *& viſum privato odio m. q. p. vindictæ datum.* Quid *viſum*? factum nempe Opimii. *Lipſius.*

6. *Privato odio magis.*] Non tam res ipſa

Subinde Porcio Marcioq; Coſs. deducta colonia, [1] Narbo Marcius. Mandetur deinde memoriæ ſeveritas judiciorum. quippe C. [2] Cato conſularis, M. Catonis nepos, Africani ſororis filius, repetundarum ex Macedonia damnatus eſt; cum lis ejus [3] quater millibus æſtimaretur. adeo illi viri magis voluntatem peccandi intuebantur, quam modum: [4] factaque ad conſilium dirigebant, & quid, non in quantum, admiſſum foret, æſtimabant. Circa eadem tempora [5] Metelli fratres uno die triumphaverunt. [6] Non minus clarum exemplum, & adhuc unicum 8

ipſa & vindicta Gracchani furoris, quam modus vindicandi, quæque acceſſere, citra vindictæ neceſſitatem uſumque, toto hoc capite perſtringuntur. Ita ferme *Salluſtius Jugurth.* 16. [*L. Opimius Coſ.* C. Graccho & M. Fulvio *interfectis, acerrime vindictam nobilitatis in plebem exercuerat.*] *vindictam nobilitatis* vocat & *odium in plebem* innuit. *Debet autem omnis animadverſio, non ad ejus qui punit aliquem, ſed ad reip. utilitatem referri*, inquit *Cic.* 1. *off.* 25. itaque affectus privati vel maxime hic compeſcendi ſunt. *Boecler.*

1. *Narbo Marcius.*] Vide Annotationes ad Salluſtium p. 504 & 505.

2. *Cato conſularis.*] Gryphii liber, *M. Cato conſ. C. Cato conſ.* ex Ciceronis in Verrem actionis v. lib. IV. & ex Bruto. Geſſit conſulatum cum M. Acilio Balbo, anno V. DCXXXIX. *Manut.*

3. *Quater millibus.*] Non grandis omnino hæc multa judiciaria, uti ſeries & ſcopus indicat Velleiani ſermonis. Tamen Franc. Hotomanno viſa juſto minor, reſcribitque: *quadringentis millibus.* Non aſſentior. Quid? Cicero duobus locis an pari fiduciâ corrigitur; qui minoris ſummæ auctor? Ille ſic III. in Verrem: *Quâ in civitate C. Carboni clariſſimo homini H. S S. XVIII. ∞. lis æſtimata ſit.* Iterum IV. in eundem: *Quo damnato* (Catone) *tum cum ſevera judicia fiebant, H. S S. XVIII. millibus lis æſtimata eſt.* Si quid ergo hîc mutandum (& certè opinor) Ciceronis numeri obtineant, & reponantur. *Lipſius.* *Quater millibus.*] Legendum: XIIX. ex Ciceronis Philipp. III, & IV. Quod alii jam monuerunt. *Voſſius.*

4. *Factaque ad conſilium.*] Senſus iſte: *quæ quiſque feciſſet, ad conſilium & προαίρεσιν facientis, tanquam ad regulam referebantur, delictique æſtimatio non ex modo pretii ac rerum, ſed ex voluntatis ad peccandum determinatione, ut ſic dicam, conſtituebatur.* *quid*, ad ſpeciem delicti; *in quantum*, ad modum rei, pretiique pertinet. *Boecler.*

5. *Metelli fratres.*] Vulgo *M. Metelli. Metelli fratres.*] Fœdum mendum ſententiam contaminavit, qui enim antiquas notas, II. quibus, *duo*, ſignificatur, ignorarunt, *M.* repoſuere. Duos porro Metellos fratres ſimul triumphaſſe, Marcum de Sardis poſt annum, quam conſul fuerat; Cajum, cui Caprario cognomen fuit, ex Thracia in conſulatu, teſtatur Eutropius, his verbis: *C. Cæcilio Metello, & Cn. Carbone Coſs. duo Metelli fratres triumpharunt, alter ex Sardinia, alter ex Thracia.* Manutius. *Metelli fratres.*] Legit Pighius: *M. & C. Metelli.* Voſſ.

6. *Non minus clarum exemplum.*] *An fratri-*

cum Fulvii Flacci, ejus qui Capuam ceperat, filiorum, ſed alterius in adoptionem dati, [1] in collegio conſulum fuit. adoptivus in [2] Acidini Manlii familiam datus. nam cenſura Metellorum, patruelium non germanorum fratrum fuit: [3]quod ſolis contigerat Scipionibus. Tum [4]Cimbri & Teutoni tranſſcendere Rhenum, multis mox noſtris ſuiſque cladibus nobiles. Per eadem tempora clarus ejus [5] Minucii, qui porticus, quæ hodieque celebres
9 ſunt, molitus eſt, è [6]Scordiſcis triumphus fuit. Eodem

tractu

fratribus in eodem ædilium, prætorum, conſulumve aut aliorum magiſtratuum collegio apud Romanos eſſe licuerit, diſquirit & poſtea negat *Langlæus ſemeſtr.* 7, 3. nam quod perſonis, e. g. in gratiam Scipionum conceſſum ſit, in exemplum non trahi, nec ad alias perſonas produci debere: Et cùm *Velleius* notanter limitet, (in verb. *ſed alterius in adoptionem dati*) ſatis planum eſſe, non ejuſdem amplius familiæ cenſendum, qui adoptione in aliam tranſierat. *Mutiorum præturam* diverſa juriſdictio abſolvere videtur. Ceterum *Clapmar.* 2. c. 2. inter *arcana Ariſtocratica* hoc refert, *ne duo ex una familia, vivo utroque non ſolum magiſtratus ſint; ſed ne quidem uno tempore in ſenatu.* Boeclerus.

1. *In collegio conſulum.*] Faſti Capitolini huc mirè conferunt:
L. MANLIVS. L. F. L. N. ACIDINVS FVLVIANVS Q. FVLVIVS. Q. F. M. N. FLACCVS.
HEI FRATRES GERMANI FVERVNT. *Schegk.*

2. *Acidini.*] Vulgo, *Acidiani. Acidini*, legendum videt, quicumque ſit paullo humanior. Quod etiam Faſti Capitolini declarant, anno V. DLXXIV. *Manutius.*

3. *Quod ſolis contigerat Scipionibus.*] An, ut fratres germani duo Scipiones cenſuram ſimul gererent, quod proxima videntur indicare ſuperiora verba? nulla mentio, nullum omnino veſtigium in hiſtoriis. Quid igitur? hoc fortaſſe. Cum Velleius colligat fratres eundem ſimul honorem aſſecutos, fieri poteſt, ut, quemadmodum de triumphantibus Metellis, conſulibus Q. Fulvii filiis, cenſoribus rurſus Metellis, poſtremo narrationem ſuam concludat, exemplo duorum fratrum germanorum, qui ædilitatem, eodem anno adminiſtrarint, hi fuere, P. Scipio, qui poſtea Hannibalem devicit, & Lucius ejus frater. quod Polybius initio lib. x. plane declarat. Hoc notandum putavi, falſa quorundam admonitus conjectura, qui, *Capionibus*, legendum exiſtimant, quorum fratrum alter ante Metellos, alter poſt, cenſuram geſſit: cum Velleius eos commemoret, qui eodem anno ſimul honorem eundem adepti ſunt. *Manutius. Quod ſolis contigerat Scipionibus.*] Sed poſtea etiam *Lucullorum exemplum* habemus in *Plutarchi Lucull.* Boecler.

4. *Cimbri & Teutoni.*] Vide Annotationes ad Saluſtium p. 190.

5. *Minucii, &c.*] *Sigon. comment. in faſt. & triumph. Rom. ad an.* DCXLIII. Boeclerus.

6. *Scordiſcis.*] *Scordiſci*, Σκορδίσκοι Ptolemæo Pannoniæ Inferioris populi, quos Strabo etiam *Scordiſtas* vocat, & *Scordiſſos* Sex. Rufus, qui eos in Thracia vicina regione ponit. Strabo eos Illyricis & Thracibus permixtos ſcribit. *Raſciam* eis attribuit hodie Caſtaldus:

tractu temporum nituerunt oratores Scipio Æmilianus, Læliuſque, Ser. Galba, duo Gracchi, C. Fannius, Carbo Papirius. Nec prætereundus Metellus Numidicus, & Scaurus, & ante omnes L. Craſſus & M. Antonius. Quorum ætati ingeniiſque ſucceſſere C. Cæſar Strabo, P. Sulpicius. [1] namque Mucius juris ſcientia, quam propriæ eloquentiæ nomine, celebrior fuit. Clara etiam per idem ævi ſpatium fuere ingenia, in [2] Togatis Afranii, in Tragœdiis Pacuvii atque Attii, uſque in Græcorum ingeniorum comparationem evecti, magnumque inter hos ipſos facientis operi ſuo locum; adeo quidem, ut in illis limæ, in hoc pæne plus videatur fuiſſe ſanguinis. Celebre & Lucilii nomen fuit, qui ſub P. Africano, Numantino bello eques militaverat, quo quidem tempore juve-

nis

ſtaldus: Ipſi ſe vocant nunc *Boſnachi*, inquit Dom. Niger: hoc eſt, *Boſſen* Germanicè. Scordiſcorum etymologiam lege in Britannia Humfredi Lhuydi. *Cordiſtæ* κορδίσται, ſunt malè apud Athenæum lib. 6. qui Galatas ex iis facit, qui cum Brenno Delphicum templum ſpoliaverant. *Scordiſcos* Gallos nominat Poſidonius, apud Strabonem, qui eos duplices facit, cis & ultra Iſtrum incolentes. Hos novit quoque Trogus 32. Vide tabulam Ptolemæi in Europa quintam. *Ortelius.* *Scordiſcis.*] De his ita Florus lib. 3, cap. 4. *Sæviſſimi omnium Thracum Scordiſci fuere, ſed calliditas quoque ac robur acceſſerat. Sylvarum & montium ſitus cum ingenio conſentiebant. Itaque non fuſus modo ab his aut fugatus; ſed (ſimile prodigio) omnino totus interceptus exercitus, quem duxerat Cato. Didius vagos & libera populatione diffuſos, intra ſuam repulit Thraciam. Druſus ulterius egit, & vetuit tranſire Danubium. Minucius toto vaſtavit Hebro, multis quidem amiſſis, dum per perfidum glacie flumen equitatur.* Gens originis Gallicæ Epit. Liv. 63. & Juſtin. 23.

1. *Namque Mucius.*] Erratum hoc: illud recte, *Nam Q. Mucius.* Manut. *Namque Mucius.*] Non omnem ei laudem dicendi omnes detrahunt: quem Tullius quidem in Bruto *juriſperitorum eloquentiſſimum* ſatis quam magnificè prædicat: oratorum tamen in numero non collocat. Sed quid *propria eloquentia* heic ſonat? Forte verius legerim, *juris ſcientiæ propè quam eloquentiæ nomine celebrior.* Fortè, poſui. nam nunc jam video, ſic me poſſe interpretari: ut eloquentiæ ſtudium, ſic laudem minus illi propriam, quam juris ſcientiæ fuiſſe. Quod ut ſit, ut eſt quidem certè, non deero tamen eadem trajectione, nulla alia mutatione, ſic reſcribere: *juris ſcientiæ propriæ, quam eloquentiæ nomine.* Denique ſi nihil velis mutare, ſaltem *ſcientiæ* legere ſuſtineas, utcunque de cetero ſtatueris. *Acidalius.*

2. *Togatis.*] Comœdiis, à Romana actorum toga, ſicut palliatæ Græcorum erant.

nis adhuc Jugurtha ac Marius, ſub eodem Africano militantes, in iiſdem caſtris didicere, quæ poſtea in contrariis facerent. [1] Hiſtoriarum auctor jam tum Siſenna erat juvenis, ſed opus belli civilis Sullani poſt aliquot annos ab eo ſeniore editum eſt. Vetuſtior Siſenna fuit Cœlius; æqualis Siſennæ [2] Rutilius, Claudiuſque Quadrigarius, & Valerius Antias. Sane non ignoremus, eadem ætate fuiſſe [3] Pomponium, ſenſibus celebrem, verbis rudem, & novitate inventi à ſe operis commendabilem. Perſequamur notam ſeveritatem cenſorum, Caſſii Longini, Cæpioniſque, qui [4] abhinc annos CLVII, [5] Lepidum Æmilium augurem, quod ſex millibus ædes conduxiſſet, [6] adeſſe juſſerunt. at nunc, [7] ſi quis tanti habitet;

1. *Hiſtoriarum auctor.*] Videndus *Voßius de Lat. Hiſtor.*

2. *Rutilius.*] An iſte Rutilius, qui hiſtoriam Romanam Græcâ conſcripſit linguâ, auctore Athenæo lib. 4. ? annuit vir litteratus in Emendationum libris, vereor, ut largiter erret. is enim, de quo Athenæus lib. 4. vixit tempore Apicii, cujus operâ & in exſilium miſſus. at Apicii ævum quis ignorat? Verius igitur Phœnix Juriſconſultorum Cujacius lib. 2. Obſervat. c. 27. eum intelligit, qui Aſconio Quæſtor, ſive legatus Mucii Scævolæ procoſ. Aſiæ fuit, & quem noſter infra damnatum repetundarum tradit. De hiſtoricorum choro, eos vide, qui fragmenta ſedulò & laborioſè anquiſiverunt. *Schegkius. Rutilius.*] Fallitur vehementer Scheghius, qui aſſerere conatur, alium hunc eſſe ab illo, quem hiſtoriam Romanam Græce ſcripſiſſe lib. quarto teſtatur Athenæus. Contrarium verum eſſe, jam docuit parens lib. I. de Hiſtoricis Græcis cap. XXII. *Voßius.*

3. *Pomponium.*] Falluntur vehementer, qui putant, à Velleio Pomponium ferri inter hiſtoricos, quia hiſtoricorum nomina ſint, quæ præceſſere. Nam alius eſt ſcopus Velleio, qui temporum potius quam ſtudiorum, ſpectat ſimilitudinem: ut manifeſtum ex eo, quod dicat *novitate inventi à ſe operis commendabilem.* Ubi Atellanas eum intelligere, clarum eſt. *Voſſ. Pomponium.*] *Scil. Atellanarum ſcriptorem.* itaque præmittit: *ſanè non ignoremus*, q. d. dum in his temporibus ſignandis verſor, non omittendus eſt Pompeius diverſorum quidem ſtudiorum, ſed ejuſdem ætatis ſcriptor. *Euſeb. Chron.* I. de iiſdem temporibus: *L. Pomponius Bononienſis Atellanarum ſcriptor clarus habetur.* Boecler.

4. *Abhinc annos* CLVII.] Lege. CLIV.

5. *Lepidum Æmilium.*] Male vulgo; *Ælium. Lepidum.*] Cui dubium eſt, *Æmiliæ gentis*, non *Æliæ* cognomen Lepidum fuiſſe? *Manut.*

6. *Adeſſe.*] Verbum ſolenne Cenſorium: quo notatur citatio ad cenſores. *Boeclerus.*

7. *Si quis tanti habitet.*] Livius lib. 45. *Et eos, qui prædium prædiave ruſtica pluris ſeſtertium XXX. haberent, cenſendi jus factum eſt.* Et Cicero pro Cælio: *Triginta millibus dixiſtis eum habitare.* adjunge de Craſſo & Domitio Plinii

locum

bitet, vix ut ſenator agnoſcitur. adeo mature à rectis in vitia, à vitiis in prava, à pravis in præcipitia pervenitur. Eodem tractu temporum & [1] Domitii ex [2] Arvernis, & Fabii ex [3] Allobrogibus victoria fuit nobilis. Fabio Paulli nepoti, ex victoria cognomen Allobrogico inditum. Notetur Domitiæ familiæ peculiaris quædam, & ut clariſſima, ita artata numero felicitas, [4] IV ante hunc, nobiliſſimæ

locum lib. 17. cap. 1. qui tamen in mendo cubat. *Schegk.*

1. *Domitii ex Arvernis.*] Ille Bituitum ſive Betultum regem eorum perfide vinxit, Valerio ſi fides lib. 9. c. 6. hic, cum iſto felicius pugnavit. Vide Cæſarem lib. 1. Belli Gall. Et quod noſter Domitium ex Arvernis, Fabium ex Allobrogibus tradit, diſſentiunt Strabo lib. 4. Oroſius lib. 3. cap. 13. Florus lib. 3. cap. 2. De cognomine *Allobrogis*, Pædianus. *Schegk.*

2. *Arvernis.*] *Arverni* Ἀρουερνοὶ, Cæſari & Ptolemæo ſunt Galliæ populi. *Arverni* Ἀρούερνοι, Stephano. Hodie *Auvergne* nominatur eorum regio. Horum agri deſcriptionem lege apud Sidonium 4. ad Aprum ſuum. *Ortel.*

3. *Allobrogibus.*] Gloſſarium Iſidori vocis etymon innuere videtur. Nam habet: *Allobroga, Gallus rufus.* Cui conſonat & vetus Commentator Horatii ad iſtum in Epodis verſum:

Noviſque rebus infidelis Allobrox.

Ait ibi: *Allobroges ſunt Galli rufi & Sequaniti dicti; incolentes illum tractum Alpinum, qui eſt à Veſontio in Germaniam, qui vehementer res novas affectant, unde & ducibus ſuis raro fidem ſervant, habentque flavum præcipue capillitium.*

4. IV. *ante hunc.*] Vulgo *uti ante hunc.* IV. *ante hunc.*] Locus quem haud temerè tranſeam, à verbis corruptum, ab hiſtoria involutum. Quid illud *Uti*? corrigunt VII. [Manutium intelligit.] & receptum id jam in libros, quaſi certum. Ego miror. Nam ad veſtigia ſcripturæ haud improbum hoc fateor: quid tamen ad Velleii mentem, aut hiſtoricam fidem? Ecce Velleius ait, *peculiarem quamdam & artatam numero felicitatem Domitiæ familiæ ſe notare.* Ubi ea hic? quodne ſeptem in eâ conſules? nam illuc referunt. Ridiculum. ego triginta gentes Romanas dabo, in quâ longè plures: dabo unam Claudiam, in quâ vigintiocto. Denique quomodo fides conſtabit, de ſeptem triumphis? nam hoc additur, *omnes penè ad triumphi inſignia perveniſſe.* Atqui volve revolve Annales, duos modo Triumphos in Domitiâ gente reperies, quod Suetonius notat diligens & fidus obſervator talium rerum. Hæc incommoda in iſtâ correctione ſunt. Nos ergo legimus: IV. *ante hunc*, id eſt, quatuor, iſtâ mente. In unâ familiâ fuiſſe quatuor ſingulis parentibus genitos, ipſoſque ſingulos (nam hoc illud rarum quod intelligit, ex unicis unicos ſemper natos:) & eos omnes ad conſulatum perveniſſe, ad Triumphum pænè omnes. Velim igitur etiam ſcribi: *ſinguli parentibus geniti*, clariùs ad hanc ſententiam exprimendam, non, *ſingulis.* Quod tamen ſi retines, eòdem trahe. Ab hac noſtrâ correctione Velleii verba ſunt, *artata numero felicitas:* & de paucis oſtendit ſe loqui. Etiam Suetonii Domitianum ſtemma, quod initio Neronis legis. Ibi enumerat ab Domitio Allobrogico, quattuor parentibus ſuis unicos, ad Domitium uſque patrem Neronis: qui eſt iſte ipſe

liſſimæ ſimplicitatis juvenem, Cn. Domitium, fuere ſingulis omnino parentibus geniti, ſed omnes ad conſulatum ſacerdotiaque, ad triumphi autem pæne omnes perve-
11 nerunt inſignia. Bellum deinde Jugurthinum geſtum eſt per Q. Metellum, nulli ſecundum ſæculi ſui. hujus legatus fuit C. Marius, quem prædiximus, [1] natus equeſtri loco, hirtus atque horridus, vitaque ſanctus, quantum bello optimus, tantum pace peſſimus, immodicus gloriæ, inſatiabilis, impotens, ſemperque inquietus. hic per publicanos aliosque in Africa negotiantes, criminatus Metelli lentitudinem, trahentis jam in tertium annum bellum, & naturalem nobilitatis ſuperbiam, morandique in imperiis cupiditatem, effecit, ut cum, commeatu petito, Romam veniſſet, conſul crearetur, bellique pæne patrati à Metello, qui bis Jugurtham acie fuderat,

Velleianus *nobiliſſimæ ſimplicitatis juvenis.* Hæc ergo liquent: & omnes iſti conſules. Sed de Triumpho quid? ubi quattuor? Nego eſſe debere. nam dixit Velleius (cujus verba jure penſito) *panè omnes.* Ergo pervenerint uno minus. Sed hos ipſos tres quomodo expedio? Ex eodem Velleio: qui dixit non *Triumphos*, ſed *Triumphi inſignia*. Ergo ſunto duo triumphi, alter Domitii Allobrigici notus; alter Domitii Calvini de Hiſpanis, anni DCXXI. Tertius autem Domitius, avus Neronis, donatus eſt ſub Auguſto *ornamentis triumphalibus, ex Germanico bello.* Suetonius auctor. Jamne tenebroſæ notulæ lux facta? mihi videtur. *Lipſius.*

1. *Natus equeſtri loco.*] Alii originem viliorem Mario tribuunt, ut auctor de viris illuſtribus: qui ait, *humili loco natum.* Ut Plutarchus qui ſcribit γενόμενον γονέων παντάπασιν ἀδόξων, αὐτουργῶν δὲ καὶ πενήτων: *natum parentibus planè ignotis, & operariis atque pauperibus.* Et Juvenalis:

—— Volſcorum in monte ſolebat
Poſcere mercedes alieno laſſus aratro.

Lipſius. *Natus equeſtri loco.*] Forte: *natus agreſti loco.* Sane ipſe Paterculus ſub finem voluminis ait, Marium, *obſcuro loco natum.* Plinius vero lib. XXXIII. cap. XI. *aratorem Arpinatem* nominat. Cum quo conſentit Juvenalis Sat. VIII. Item, Julius Celſus, qui eum *ruſticanæ, ac ne Romanæ quidem originis*, fuiſſe aſſerit. Denique Valerius Maximus, Plutarchus, omneſque alii viliſſimam ei originem aſſignant. *Voſſius.* *Natus equeſtri loco.*] Alii plerique obſcuram originem tribuunt. ipſe ſe *hominem novum* vocat apud *Salluſt.* 85. in qua eadem oratione cum de fiducia generis, quæ nobilibus adeſſet, præmiſiſſet, addit: *mihi ſpes omnes in memet ſitæ: quas neceſſe eſt & virtute & innocentia tutari.* Hinc etiam videtur, *illud odium invidiæ Nobilitatis in Marium*, rurſumque *Marii vehementia adverſum Nobiles*, originem habere. *Boecler.*

1. *Trium-*

derat, ſumma committeretur ſibi. Metelli tamen &
[1] triumphus fuit clariſſimus [2] & meritum; virtutique co-
gnomen Numidici inditum. Ut paullo ante Domitiæ fa-
miliæ, ita Cæciliæ notanda claritudo eſt: quippe intra XII.
ferme annos hujus temporis conſules fuere Metelli, aut
cenſores, aut triumpharunt [3] amplius XII. ut appareat,
quemadmodum urbium imperiorumque, ita gentium nunc
florere fortunam, nunc ſeneſcere, nunc interire. [4] At 12
Cajus Marius L. Sullam, jam tunc, [5] ut præcaventibus
fatis, copulatum ſibi quæſtorem habuit, & per eum miſ-
ſum ad regem Bocchum, Jugurtha rege, abhinc annos
ferme [6] CXXXIIX. potitus eſt deſignatuſque iterum con-
ſul, in urbem reverſus, ſecundi [7] conſulatus initio Kalen-
dis

1. *Triumphus.*] Vide *Sigon. comment. faſt. & triumph. Rom.* ad ann. DCXLIV.

2. *Et meritum, virtutique, &c*] Inducta copula *que*, ſententiam patefacit. *Manutius.*

3. *Amplius* XII.] Iterum in obſervariunculâ iſtâ hæremus. Si verba, ut poſita ſcriptaque, accipis: falſa ſunt. Non enim profectò intra tot annos, *amplius* XII. Conſules aut Cenſores aut Triumphales fuêre. Quid ſi notulas detrahas, ſcribaſque, *amplius* X? Id certè verum ſit: & reperio ab anno DCXXXIII. ad annum DCLVI. (qui ſunt anni XII.) reperio inquam in gente Cæciliâ Conſules quinque, Cenſores duos, Triumphales quattuor. Ergo *undecim*, niſi quid in veſtigando me fugit. Corrige me, non corripe, ſi ita eſt. *Lipſius.*

4. *At C. Marius.*] Conſule Salluſtium in Jugurtha.

5. *Ut præcaventibus fatis.*] Tentabam: *patriæ caventibus fatis*: quaſi compendio ſcriptum verbum fuiſſet. nec nunc pœnitet. Hæc autem referenda ad neceſſitudinem, quæ more priſco inter Conſulem & Quæſtorem eſt, qualis inter patrem filiumque. Cicero non uno loco. *Lipſius. Ut præcaventibus fatis*] Satis obſcura eſt hæc ἐπιμβολή, quomodocunque accipiamus. Si enim accipias, *fata jam tum illa inter præſidem & quæſtorem neceſſitudine velut præcavere voluiſſe futuras diſcordias & bella civilia*: ſive, *Lipſiana* correctio (*patriæ caventibus fatis*) eodem ſenſu, *aut conſulendi* ſignificatu, & ita explicetur, *quaſi illis* rerum Marii ope geſtarum prælndiis veluti ad majorem Cimbrici belli fortunam ac reip. liberationem conſultum Romanis fata voluerint, ſicut in deſcript. bell. civil. Florus, *actum erat*, inquit, *niſi Marius illi ſæculo contigiſſet* (quod tamen durius erit concinniuſque) non ſatis apte hærebunt textui illa verba. *Boeclerus.*

6. CXXXIIX.] Lege, CXXXIV. *Manut.*

7. *Conſulatus initio.*] Rectè *initio.* ſtante Repub. deſignatus conſul inibat conſulatum more majorum Kal. Januar. qui, ſubſecuto Imperatorum ævo, *Ordinarius* dicebatur; quia ex tunc in ſingulos annos plures Conſules creari inoleverat. Caſſiodorus & Apollinaris. *Schegkius.*

dis Januariis eum in triumpho duxit. Effuſa, ut prædiximus, immanis vis Germanarum gentium, quibus nomen [1] Cimbris ac Teutonis erat, cum Cæpionem [2] Manliumque conſulem, & ante Carbonem Silanumque fudiſſent fugaſſentque in Galliis, & exuiſſent exercitu; [3] Scaurumque Aurelium Cos. & alios celeberrimi nominis viros trucidaſſent, populus R. non alium repellendis tantis hoſtibus magis idoneum imperatorem, quam Marium eſt ratus. Tum multiplicati conſulatus ejus. Tertius in apparatu belli conſumtus: quo anno Cn. Domitius tribunus pl. legem tulit, ut ſacerdotes, quos antea collegæ ſufficiebant, [4] populus crearet. Quarto trans al-

pes

1. *Cimbris ac Teutonis.*] Nota Ciceronem de provinciis Conſul. & Salluſtium in Jugurtha hos Gallorum generali nomine concelebrare. *Schegkius. Cimbris.*] Gallos appellavit Salluſtius, forte quod teſte Orosio & Eutropio Cimbris atque Teutonis etiam Tigurini atque Ambrones ſe miſcuerint: vel quod Gallorum (vel potius Celtarum) nomine & Gallos & Germanos antiqui intellexerint. Vide Annotat. ad Salluſtium p. 391.

2. *Manliumque.*] *Manilium*, repono, ex Caſſiodoro, & Obſequente. *Manut. Manliumque.*] Nihil muta ſi ſapis. Tacitus in Germania: *At Germani Carbone & Caßio & Scauro Aurelio, & Servilio Capione; M. quoque Manlio fuſis vel captis, quinque ſimul conſulareis exercitus populo Romano.* facit Epitoma Livii 67. Salluſtius Jugurtha, Oroſius lib. 5. cap. 16. Caſſiodorus. aliis *Mallium* arridet. Sciant hoc Græcum, illud Latinum. In prænomine diſſenſus. Saluſtio & Tacito *Marcus*, Livio & Oroſio *Cajus*; aliis *Cneus*. Schegk.

3. *Scaurumque Aurelium Cos.*] Legatum fuiſſe, cum captus & occiſus eſt, M Scaurum, oſtendit Epitome Liviana. Itaque legendum puto, *conſularem.* triennio enim ante conſulatum geſſerunt, anno V. DCXLV. Et Oroſius, *In ea*, inquit, *pugna M. Aurelius conſularis captus, atque interfectus eſt.* Manutius.

4. *Populus crearet.*] Advocando minorem ejus partem. Cicero in Rullum. abrogavit poſtmodum Sulla, reſtituit Labienus, Dio lib. 27. De collegio Cicero in Epiſtola 10. ad Appium: *Ampliſſimi ſacerdotii collegium; in quo non modò amicitiam violari apud majores noſtros fas non erat, ſed ne cooptare quidem ſacerdotem licebat, qui cuiquam ex collegio eſſet inimicus.* Schegk. *Populus crearet.*] *Pontifex* maximus, *& rex ſacrificulus & flamines à populo creati, pontifex quidem tributis comitiis, rex centuriatis, flamines curiatis, tum cum reliqui ſacerdotes à collegiis cooptarentur. quos omnes poſtea Cn. Domitius ad comitia populi tributa tranſtulit anno* DCLI, *Mario & Oreſte Coſſ. quam legem poſt à Sylla ſublatam, & iterum à T. Labieno tr. pl. Cicerone Cos. relatam, iterum M. Antonius Cos. poſt Cæſaris Dictatoris necem abrogavit. quæ inſequenti anno una cum ceteris Antonianis legibus Sc. ſublata, res rurſus ad populi comitia rediit.* Libuit hæc ex Sigon. 1. *de antiq. jur. civ. Rom.* 19. adſcribere. Boecler.

1. *Aquas*

pes circa [1] Aquas Sextias cum Teutonis conflixit; [2] amplius CL. millibus hoſtium, priore ac poſtero die ab eo trucidatis; genſque exciſa Teutonum. Quinto, citra Alpes in campis, quibus [3] nomen erat Raudiis, ipſe conſul & proconſul Q. Lutatius Catulus fortunatiſſimo [4] decertavere prœlio: cæſa aut capta amplius [5] CM hominum. Hac victoria videtur meruiſſe Marius, ne ejus nati remp. pœniteret, [6] ac bona malis repenſaſſe. Sextus conſulatus veluti præmium ei meritorum datus. Non tamen hujus conſulatus fraudetur gloria; quo Servilii Glauciæ, Saturninique Appuleii furorem, continuatis honoribus remp. lacerantium, & gladiis quoque & cæde comitia diſcutientium, [7] conſul armis compeſcuit; homineſque exitiabiles [8] in Hoſtilia curia morte multavit. Deinde inter- 13
jectis

1. *Aquas Sextias.*] In Gallia. Vulgo Aix. neque incelebre hac tempeſtate oppidum cenſetur, conditumque olim à Sextio, ita dictum ob aquas & ſcaturigines, quæ juxta ſunt calentes.

2. *Amplius CL. millibus hoſtium.*] Benè *poſtero die*: & tunc iterum pugnatum. Plutarchus aliique conſenſu tradiderunt. Oroſio quid viſum diſſentire, ſic ſcribenti? *Quarto die rurſus productæ utrimque in campum acies, uſque ad meridiem penè pari pugnavêre diſcrimine.* Non poteſt, ut hæc res fuit, de quarto die. Audacter emendo: *Orto die.* Lipſius.

3. *Nomen erat Raudiis.*] Florus *Claudium*: veteres eruditiſſimi Vineti *Raudium*, nec numerus cæſorum convenit. vide Livium, Oroſium, Euſebium, Florum. *Schegk.* Victor, *in campo Caudio.*

4. *Decertavere prælio.*] Vir doctus exiſtimabat, deeſſe, *cum Cimbris.* Cui non adſentio. Vera lectio haud alia, ac vulgata. Nec periculum fuit, ne de aliis, quam Cimbris, hæc caperentur. Nam Cimbros ſolum, & Teutonos, ſedibus ſuis egreſſos, narravit Vellejus. Teutonorum autem gens jam exciſa erat, ut paullo ante memoratum. Satis clarum itaque, ad Cimbros hoc referendum, etiamſi nomen eorum non exprimatur. *Voſſius.*

5. *C. M. hominum.*] Ut alii ſummas cæſorum captorumve concipiunt, videatur geminanda centenaria hîc nota: CC. *hominum.* Lipſius.

6. *Ac bona malis repenſaſſe.*] Fortaſſe facilius legeres: *mala bonis repenſaſſe*, ſicut alii loquuntur. quanquam hunc ſenſum etiam uſitata lectio ſuſtinere poteſt. Magnum oppido & reip. periclitanti ſalutare cumprimis facinus: ſed quæ merita poſſunt contra ultimam turbatæ patriæ impietatem nominari? Et ſi recte rem putamus, plus eſt quod nocuit patriæ Marius, quam quod profuit. *Boecler.*

7. *Conſul.*] Acidalius legit *conſularibus.* putatque ex decurtatione vocis *Cos.* poſtmodum *conſul* ſubſtitutum eſſe.

8. *In Hoſtilia curia.*] De Curiis, & quomodo per augures conſtitutæ eſſe deberent, vide Marlian. lib. 2. c. x.

jectis paucis annis, tribunatum iniit [1] M. Livius Druſus, vir nobiliſſimus, eloquentiſſimus, ſanctiſſimus, meliore in omnia ingenio animoque, quam fortuna uſus. qui cum ſenatui priſcum reſtituere cuperet decus, & judicia ab equitibus ad eum transferre ordinem; (quippe eam poteſtatem nacti equites Gracchanis legibus, cum in multos clariſſimos atque innocentiſſimos viros ſæviſſent, tum [2] P. Rutilium, virum non ſeculi ſui, ſed omnis ævi optimum, interrogatum lege repetundarum, maximo cum gemitu civitatis, damnaverant) [3] in iis ipſis, quæ pro ſenatu moliebatur, ſenatum habuit adverſarium: non intelligentem, ſi qua de plebis commodis ab eo agerentur, veluti inescandæ illiciendæque multitudinis cauſſa fieri, [4] ut minoribus perceptis majora permitteret. Denique ea fortuna Druſi fuit, ut malefacta collegarum, quam

1. *M. Livius Druſus.*] Cicero pro Milone, Plutarchus Catone. Non fuit ille, ut nuper quidam ad Orationem pro Milone falſo putavit, qui C. Gracchi pernitioſis conatibus reſtitit, cujus mentio apud Plutarchum, Suetonium, Appianum, Ciceronem De finibus, ſed ejus filius, de quo C. Carbo apud Ciceronem in Oratore: *O Marce Druſe* (loquitur de patre) *tu dicere ſolebas, ſacram eſſe rempub. quicunque eam violaſſet, ab omnibus ei eſſe pœnas perſolutas. patris dictum ſapiens, temeritas filii comprobavit.* De temeritate Valerius lib. 9. cap. 5. ſeditionis cauſſam invenies in Epitoma 70. Flori lib. 3. Cic. 2. de Oratore, aliis. *Schegk.*

2. *P. Rutilium.*] *Rufum.* Eſt ille ipſe hiſtoricus, de quo ſuprà, Conſul cum Manlio. vita Socraticum probavit. certatim in eo extollendo ſcriptores. Minutius in Octav. *Quod ſi mundus divina providentia & alicujus numinis auctoritate regeretur, numquam mereretur Phalaris & Dionyſius regnum, numquam Rutilius, & Camillus exſilium, numquam Socrates venenum.* Damnatus Smyrnam commigravit litterarum ſtudio. Ovidius lib. 1. de Ponto;

Et grave magnanimi robur mirare Rutili,
Non uſi reditus conditione dati.
Smyrna virum tenuit. ——

Schegkius.

3. *In iis ipſis, quæ pro ſenatu moliebatur.*] Notabilis eſt *Salluſtii* locus orat. 2. *de rep. ord. M. Livio Druſo ſemper conſilium fuit, in tribunatu ſumma ope niti pro nobilitate: neque ullam rem in principio agere intendit, niſi illi auctores fierent homines factioſi, quibus dolus atque militia fide cariora erant. Ubi intellexerunt, per unum hominem maximum beneficium multis mortalibus dari, videlicet & ſibi quiſque conſcius, malo atque infido animo eſſe, de M. Livio Druſo juxta ac de ſe exiſtimaverunt. Itaque metu, ne per tantam gratiam ſolus rerum potiretur, contra eum nixi, ſua ipſius conſilia diſturbaverunt.* Boecler.

4. *Ut minoribus perceptis.*] Hæc vetus lectio, non *præceptis*, ut volunt. *Voſſ.*

I. Ab

quam ejus optime [1] ab ipſo cogitata, ſenatus probaret ma-
gis; & honorem, qui ab eo deferebatur, ſperneret; in-
jurias, quæ ab aliis intendebantur, æquo animo recipe-
ret; & hujus ſummæ gloriæ invideret; illorum modicam
ferret. Tum converſus Druſi animus, quando bene 14
cœpta male cedebant, ad dandam civitatem Italiæ. quod
cum moliens revertiſſet è foro, immenſa illa & [2] incogni-
ta, quæ eum ſemper comitabatur, cinctus multitudine,
in atrio domus ſuæ [3] cultello percuſſus, qui affixus lateri
ejus relictus eſt, intra paucas horas deceſſit. Sed cum ul-
timum redderet ſpiritum, intuens circumſtantium mœ-
rentiumque frequentiam, effudit vocem convenientiſſi-
mam conſcientiæ ſuæ: Ecquando, inquit, propinqui
amicique ſimilem mei civem habebit reſp.? Hunc finem
clariſſimus juvenis vitæ habuit. cujus morum minime
omittatur argumentum. Cum ædificaret [4] domum in Pa-
latio in eo loco, ubi eſt, quæ quondam Ciceronis, mox
Cenſorini fuit, nunc Statilii Siſennæ eſt; promitteret-
que ei architectus, ita ſe eam ædificaturum, ut [5] li-
bera à conſpectu, immunis ab omnibus [6] arbitris eſſet,
neque

1. *Ab ipſo.*] Voces, *ab ipſo*, ſupèrfluere cenſeo. *Lipſius.*

2. *Incognitâ.*] Poſſis legere *inconditâ.*

3. *Cultello percuſſus.*] A C. Vario. Cicero 3. de natura Deor. ambigunt tamen auctores. Senecam De brevitate vitæ conſule, Pliniumque lib. XXIIX. cap. 9. Leges ejus tanquam contra auſpicia latæ conſule Philippo referente uno SC. ſublatæ. Pædianus, & Cicero 3. de Legib. *Schegkius. Cultello percuſſus.*] *Florus*, quaſi de fatali morte, *Druſum*; inquit, *ægrum rerum temere motarum matura, ut in tali diſcrimine, mors abſtulit.* Ceteri tamen percuſſoris manu (Ciceroni *C. Varius*, *homo importuniſſimus*, vocatur) periiſſe conſentiunt. *Senec. de brev. vit.* 6. Diſputatur, an *ipſe ſibi manus attulerit. ſubito enim vulnere per inguen accepto, collapſus eſt: aliquo dubitante an mors voluntaria eſſet, nullo, an tempeſtiva.* Idem *Conſol. ad Marc.* 16. *intra penates interemtum, incerto cædis auctore* memorat. *Boecler.*

4. *Domum.*] Vulgo, *templum.*

5. *Libera à conſpectu.*] Quis non videt ſuperfluere tanquam interpretamentum ſequentis ſermonis? *libera à conſpectu.* itaque tollatur. *Gruter.* tolerari tamen poteſt.

6. *Arbitris.*] Vulgò *hominibus. Arbitris.*] Prima editio optimè, *ab omnibus arbitris.* Arbitri ſunt inſpectores, cenſores, quique facta tua aut verba arbitrentur. Plautus:

— *Potare, amare vult, ne qui ſciat*
Neve arbiter ſit.

[1]neque quiſquam in eam deſpicere poſſet: Tu vero, inquit, ſiquid in te artis eſt, ita compone domum meam,[2] ut, quidquid agam, ab omnibus perſpici poſſit.

15 In legibus Gracchi inter pernicioſiſſima numeraverim, [3] quod extra Italiam colonias poſuit. id majores (cùm viderent tanto potentiorem Tyro Carthaginem, Maſſiliam Phocæa, Syracuſas Corintho, Cyzicum ac Byſantium Mileto, genitali ſolo) diligenter vitaverant, ut cives Romanos [4] ad cenſendum ex provinciis in Italiam revocaverint.[5] Prima autem extra Italiam colonia Carthago condita eſt. [6]Mors Druſi jam pridem [7]tumeſcens bellum excitavit [8]Italicum. quippe L. Cæſare, P. Rutilio Coss. abhinc [9] annos cxx, [10]univerſa Italia, cum id malum ab *Aſculanis ortum eſſet, (quippe

Iterum:

Secede huc nunc jam ſi videtur procul,
Ne arbitri dicta noſtra arbitrari queant.

Lipſius.

1. *Neque quiſquam in eam deſpicere poſſet.*] Non ait idem, quod in præcedentibus, Vellejus. Nam *deſpicere* valet, ab alto inſpicere. Falluntur itaque, qui verba hæc pro gloſſemate inducenda eſſe, contendunt. *Voſſius.*

2. *Ut quicquid agam*] Vir verè antiquus Romanum ad morem. *Nam, ut ait Cato, & in atrio & duobus ferculis epulabantur antiqui:* Unde Juvenalis:

—— quaſi fercula ſeptem
Secreto cenavit avus?

Ibique etiam pecuniam deponebant, unde qui honoratiores ſervi erant, liminum cuſtodes adhibebantur. & quæ ſequuntur in Servio ad hoc Virgilii;

—— vocemque per ampla volutant
Atria. ——

Et Valerius lib. 2. cap. 5. *Nam maximis viris prandere & cenare in propatulo, verecundiæ non erat: nec ſanè ullas epulas habebant, quas populi oculis ſubjicere erubeſcerent.* Schegk.

3. *Quod extra Italiam colonias poſuit.*] *Sigon. de antiq. jur. provinc.* 1, 2. Eſt autem laudabili obſervatione hic à *Vellejo* animadverſum & comparatione nobilium exemplorum veluti commentario illuſtratum, *illud Romanorum de coloniis extra Italiam non deducendis arcanum.* qui profundo conſilio, ut in pleriſque imperii artibus, ſedem ſui imperii majeſtatemque non parum hac ratione firmabant. *Boecler.*

4. *Ad cenſendum.*] Ad cenſum inſtituendum.

5. *Prima autem.*] Parum abeſt, quin totum hoc exturbandum dicam: totidem enim verbis lib. priori legitur. *Voſſius.*

6. *Mors Druſi.*] *Flor.* 3, 18. ibique *Cameri* vidend. *Sigon. de antiq. jur. Ital.* 3, 1. Boecler.

7. *Tumeſcens.*] Veluti cum tempore quodam erumpens.

8. *Italicum.*] Sic dictum, quia caput imperii ſui Corfinium legerant. *Sociale* Floro; *Marſicum* Straboni: Scripſerunt hoc bellum Appianus 1. bell. civil. Strabo lib. 5. Livius lib. 71. & 82. Plinius lib. 32. cap. 1. Eutropius, Oroſius, Macrobius Saturnal. 1. *Schegk.*

9. *Annos cxx.*] Lege, cxix. *Manut.*

10. *Univerſa Italia.*] Ita emendat Manutius,

(quippe [1] Servium prætorem, Fonteiumque legatum occiderant) ac deinde à Marſis exceptum, in omnes penetraſſet regiones, arma adverſus Romanos cepit. quorum ut fortuna atrox, [2] ita cauſſa fuit juſtiſſima. petebant enim eam civitatem, cujus imperium armis tuebantur: per omnes annos atque omnia bella, [3] duplici numero ſe [4] militum equitumque fungi, neq; in ejus civitatis jus recipi, quæ

nutius, cum vulgo legeretur, *cum id malum in univerſa Italia ab Aſculanis ortum eſſet. Univerſa Italia.*] Ut illud, *univerſa Italia*, ad illud referatur, quod pone ſequitur, *Arma adverſus Romanos cepit.* Quod alioqui, unde pendeat, non habet, nec poteſt ipſum per ſe conſiſtere. Hanc opinor Vellejo mentem fuiſſe: in verbis fortaſſe non nihil potuit à noſtra conjectura diſſentire. nec mihi, à veteribus libris deſtituto, affirmare quidquam licet. tantum, quid ſentiam, oſtendo, ſtudio, & propenſione quadam animi ad litteras adjuvandas. *Manutius. Univerſa Italia.*] Florus lib. III. cap. XVIII. *Aſculo furor omnis erupit.* Belli ea origo fuit, quod Aſculani cives Romanos intermiſſent inter ludos. Julius Obſequens; *Aſculi per ludos Romani trucidati.* Ita lego. Peſſimo, imo nullo ſenſu hactenus editum fuit, *A Sylo per ludos, &c.* Una opera apud eundem paullo poſt reponimus, *Rutilius Lupus:* non, *Lucilius*, ut circumfertur. *Voſſius.*

* *Aſculanis.*] Picenorum oppidum Aſculum Ptolemæo, Aſcoli hodie.

1. *Servium Prætorem.*] Etiam Oroſius *C. Servium Prætorem* appellat: At Livii Epitoma *Q. Servilium Proconſulem*, uti & Appianus. *Lipſius.*

2. *Ita cauſſa fuit juſtiſſima.*] *Ita Florus* 3, 18, 3. *ſocios Jus Civitatis quam viribus auxerant, juſtiſſime poſtulaſſe*, ait. ſed ipſe ſe explicat dum præmittit: *Non minore flagitio ſocii intra Italiam, quam intra urbem cives rebellabant.* & 3, 13, 2. cum de his cauſſis loquitur, *Inerat*, inquit, *omnibus ſpecies æquitatis.* Ergo *ſpecies æquitatis* intelligenda eſt, non ipſa æquitas: ſive, ut clarius dicam, *æquitas erat aliqua in petitione.* ſed *nulla æquitas in obtinendæ petitionis modo.* Boecler.

3. *Duplici numero.*] Petrus Delbenius legend. putat, *duplici munere.* Manutius. *Duplici numero.*] Fruſtrà vexatur hic locus, qui valet. Tamen legendum aliquis cenſet *duplici munere;* ab imperitiâ aut certè incogitantiâ moris priſci, qui fuit, ut ſocii duplum militum ferè darent præ Romanis. Livius ſæpè ingerit, ut lib. XXXVI. *Decretum ut novorum militum tria millia duceret, & trecentos equites: ita ut in iis duæ partes ſociûm Latini nominis, tertia civium Romanorum eſſet.* Libro XXXV. *Imperatum L. Quinctio, uti duas legiones civium novas ſcriberet, & ſociûm ac Latini nominis viginti millia peditum, & equites octingentos.* En, manifeſtò numero duplici: quoniam legiones tunc nondum ſex millium factæ. Exempla plura obſervitabis. *Lipſius. Duplici numero.*] *Liv.* 22, 37. *Milite*, ait, *atque equite niſi Romano Latinique nominis non uti populum Rom.* qui tamen poſtea mutavit, v. *Herm. Hug. mil. equeſtr.* 2, 2, uſurpatur hic (quod obſervari debet) *Miles* pro pedite, ut apud *Vellejum* Noſtrum *milites equiteſque* dicuntur. Adi *Sigon. de ant. jur. Ital.* 1, 21. Boecler.

4. *Militum equitumque.*] Ergo equites ſejunctià militibus? Ita, genere quodam

quæ per eos in ipſum perveniſſet faſtigium, per quod homines ejuſdem & gentis & ſanguinis, ut externos alienoſque faſtidire poſſet. Id bellum [1] amplius CCC. millia juventutis Italicæ abſtulit. Clariſſimi autem imperatores fuerunt Romani eo bello: Cn. Pompeius, Cn. Pompeii Magni pater, C. Marius, de quo prædiximus, L. Sulla, anno ante prætura functus, Q. Metellus, Numidici filius, qui meritum cognomen Pii conſecutus erat. [2] quippe expulſum civitate à L. Saturnino tribuno pleb. quod ſolus [3] in leges ejus jurare noluerat, pietate ſua, auctoritate ſenatus, [4] conſenſu reip. reſtituit patrem. Nec triumphis, honoribuſque, quam aut cauſſa exilii aut exilio aut reditu clarior fuit Numidicus.

16 Italicorum autem fuerunt

dam loquendi. Nam Pedites, quia pluxima & præcipua militiæ pars, ἐξοχῇ quadam veniunt ſæpè ſoli in Militum nomen. Cæſar III. de Bello civili: *Cum ipſi numero militum equitumque præſtarent*. Hirtius in bello Africo: *Advectu militum equitumque copiis*. Et alibi quoque in iis libris. *Lipſius*.

1. *Amplius* CCC. *millia*.] Non dubito pro cladibus & cædibus quas paſſim lego. In Eutropio tamen minor multo numerus: qui de bello Sociali & Civili ſimul, libro V. ſcribit: *Conſumpſerunt ultra* CL. M. *hominum, viros conſulares* XXIV. *Prætorios* VII. *Ædilitios* LX. *Senatores ferè* CCC. Sed ego profectò ibi ſcribam adauctis notis, D. M. *hominum*. nec minus fuit in utroque illo bello. *Lipſius*.

2. *Quippe expulſum*.] *Val. Max.* 2, 8, 4, & 5, 2, 7. *Appian. bell. civ. Cic. pro Sext.* 16. *Flor.* 3, 16, 2. Boecler.

3. *In leges ejus jurare*.] Remoram hic injicit vir adprime has doctus litteras. ait, *more majorum in leges jurari*. movetur hoc, & Dionis lib. 39. ſcriptoris virorum Illuſtr. Apuleii, & Dionyſii lib. 6. locis. Sed errat tantum, ut hoc ſtatuant, ut mage contrarium. omnes videas penitius, & loqui præter Halicarnaſſ. de pernicioſarum rerum auctoribus ſive tribunis, dabis, & hactenus facile conceſſerim. Cum enim ſuas leges firmare contra bonos & viros & cives legitimo modo non quiverint, huc, malo modo, nullo bonorum more deſcendiſſe quis negaverit? Halicarnaſſæi locus apertè de Legibus ſacratis agit. Sed quid ad Livium lib. 31. *Quia Flamen Dialis erat*, ait, *jurare in leges non poterat*. Facile eludo ictum. loquitur de Diali qui in magiſtratu. magiſtratum autem in ſuas leges juraſſe, ſe ſervaturum neque violaturum æquum fuit. cur non Dialis? quia iis jurare omnino nefas. Agell. lib. 10. cap. 15. Quid plura? hoc certum, non arbitrarium: in leges non juratum, niſi ſcito cautum jurare. *Schegkius*.

4. *Conſenſu Reip*.] Nemo, vel mediocriter in Romanis rebus verſatus, non intelligit, *conſenſu populi Romani*, legendum eſſe. Natus error ex litterarum ſimilitudine, ut alibi quoque. nam *Reſp*. ſic, *R. P.* Populus autem Romanus, *P. R.* ſcribebatur. quod jam pueris quoque notum eſt. *Manut*.

1. *Sila*

runt celeberrimi duces, [1] Silo Poppædius, [2] Herius Aſinius, [3] Inſteius Cato, C. Pontidius, Teleſinus Pontius, Marius Egnatius, [4] Papius Mutilus. Neque ego verecundia

1. *Silo Poppædius.*] Ita legi poteſt: *Italicorum autem fuerunt celeberrimi duces, Silo Poppædius, Hirnius Aſinius, T. Vettius, Cato, C. Pontius Teleſinus, Marius Egnatius, Papius Mutilus.* Ita Appianus lib. I. Bell. Civil. profert hæc nomina, & fortaſſe aliquanto emendatiora, quam nunc ſunt in Velleii codicibus. Illud certè, quod eſt in libris vulgatis, *Inſteius Cato*, penitus diſplicet, pro quo Cicero in Philippicis, & Appianus libro ſuprà memorato habet, *T. Vettius Cato*, quod placet. *Urſin.* *Silo Poppædius.*] Melius *Pompedius*: ex Diodoro, ac Oroſio. Apud Appianum eſt, Πομπαίδιος: leviculo errore, pro Πομπαίδιος, aut Πομπήδιος. Ita enim aliquos ſcribere video: In his Joſephum Antiquit. Jud. lib. XIX. cap. I. Ubi tamen non hunc, ſed alium poſteriorem nominat. Dio quoque lib. XLVIII. Antonii ducem quendam Οὐπήδιον Σιλῶνα appellat. Sed lego. Πομπήδιον. Apud Senecam patrem Declamator quidam mendoſe *Pompeius Silo* vocatur: ac ita quoque hujus nomen corruptum apud Obſequentem. Plutarcho in Apophtheg. hic Πόμπιος, in Mario Ποπλιος dicitur. Utrobique ſcribendum Πομπήδιος, aut potius Πομπαίδιος, ut apud eundem in Catone Minore. In hunc modum Florus, Livii epitomator, aliique reſtituendi. Piget enim hæc pluribus proſequi. *Voßius.*

2. *Herius Aſinius.*] Livio lib. 73. *Hirmius Aſinius Marrucinorum prætor Inſteii*, & *Iſteii Capitonis* mentio apud Tacitum lib. 13. Annal. & in lapide apud Cujacium lib. 9. Obſervat. c 37. *Papius*; Oroſio, *Papius Mutelus*; Diodoro, *Aponius Motylus*. Schegk.

3. *Inſteius Cato*] Urſinus legit, *Vettius Cato*; ex Appiano, & Ciceronis Phil. XI. Ego amplius deliberandum cenſeo. Nam unde *Inſteii* nomen paucis notum hic irrepſerit? Itaque hæreo, an non *Inſteius Capito* ſit legendum, ex Taciti XIII. Annal. ubi *Inſteii Capitonis*, ſed alterius, mentio. Si tamen Urſini lectio placeat, eo quod *Capitonis* alii in enumeratione ducum non meminerint, incertum erit, num P. an T. an C *Catonem* vocitet Velleius. Quantum enim ſcrutari potui, duo, vel forte tres Catones inter Italicos duces fuere. Primus, ut dixi, eſt *P. Vettius Cato*. Hunc Cicero Phil. XI. & Appianus, *P. Vettium* nominant. Alter eſt *Titus Vettius Cato*. Eum Eutropius *T. Vettium* appellat: uti & Cicero Phil. XI. ubi vulgo legitur: *cum P. Vettio Catone duce Marſorum.* Sed cum in optimæ notæ Ms. Bibliothecæ publicæ hujus Amſtelodamenſis urbis invenerim, *cum P. Vectio, & Titio Scatone*: non dubito, quin legendum ſit, *cum P. Vetteo, & Tito Catone.* Tertius eſſet, *C. Vettius prætor Marſorum*; cujus meminit Seneca de beneficiis III. XXXIII. Sed locus mihi ſuſpectus. Puto verius eſſe, *T. Vettius*: idque Cicerone præeunte, ut vidimus. *Voßius.*

4. *Papius Mutilus.*] Vulgo, *Mutilius. Papius Mutilius.*] Lege, *Mutilus*. Non affero Appianum, Oroſium, & alios, qui ita ſcribunt. Satis id firmant Faſti, qui ad annum urbis DCCLXI. ex eadem gente conſulem conſtituunt M. Papium Mutilum. Mendoſe etiam apud Diodorum in excerptis libri XXXVII. apud Photium ſcribitur, Γάϊος Ἀπώνιος Μότυλος, pro Γάϊος Πάπιος Μότυλος. Apud Plutarchum lib.

dia domeſtici ſanguinis gloriæ quidquam, dum verum refero, ſubtraham, quippe multum Minatii Magii, atavi mei, Aſculanenſis, tribuendum eſt memoriæ: qui nepos [1] Decii Magii, Campanorum principis; celeberrimi & fideliſſimi viri, tantam hoc bello Romanis fidem præſtitit, ut cum legione, quam ipſe in [2] Hirpinis conſcripſerat, [3] Herculaneum ſimul cum T. Didio caperet, Pompejos cum L. Sulla oppugnaret, [4] Coſamque occuparet. cujus de virtutibus cum alii, [5] tum maxime dilucideque Q. [6] Hortenſius in Annalibus ſuis retulit. [7] cujus pietati plenam populus R. gratiam retulit; [8] ipſum viritim civitate donando, duos filios ejus creando prætores, [9] cum ſeni adhuc crearentur. Tum varia atque atrox fortuna

Italici

lib. de Fortuna Rom. eſt *Μῦμ⊚*. Ubi *Μέτυλ⊚* legendum, non *Μυτίλι⊚*, quod volebat Popma. *Voſſ.*

1. *Decii Magii.*] Vir doctus hic legendum affirmat, *Decimi*. En impulſus, ut ait, quod neceſſario hic eſſe debeat prænomen. Sed fallitur. Nam Italicos duces duo gentilicia nomina quandoque habuiſſe conſtat. Ut *Minatius Magius*, *Marius Egnatius*, *Herius Aſinius*. *Decii* autem hujus meminit etiam Livius lib. XXIII. ac Silius Italicus lib. VIII. Ex quo apparet, Livii itidem locum fuſtra à Signnio eſſe tentatum. *Voſſius.*

2. *Hirpinis.*] Vide Clüverum in Italia antiqua.

3. *Herculaneum.*] Plinio, Ciceroni, & Melæ; *Herculeum* Ἡράκλειον, Straboni; Hujus mentio quoque apud Nonium, in verbo *Fluvius*. Campaniæ Felicis, ad Sinum Puteolanum urbs eſt, inter Pompejos & Neapolim, Halicarnaſſeo. *Ortel.*

4. *Coſamque occuparet.*] Quidam legendum cenſent, *Coſſam*. Quæ urbs Umbriæ Livio, Melæ, Plinio, Stephano; imo etiam, ſi vulgatis editionibus ſtamus, ipſi Vellejo lib. priori. Sed nihil hic mutandum, ſatis clarum eſſe poſſit ex iis, quæ ibi notavimus. Quamquam magis inclinet animus, ut hic *Compſam* legendum putem. Quæ Hirpinorum urbs eſt, ut infra dicemus. Nam de Hirpinis hic loquitur Vellejus. *Voſſius.*

5. *Tum maxime dilucideque.*] Lipſius legit, *tum maxime dilucide Q. Hortenſ.*

6. *Hortenſius.*] Meminit ejus quoque Cic. 3. de Orat. item in Bruto cum laude & Senec. in pr. contr.

7. *Cujus pietati.*] Editio vetus interſerit vocem *ille*. ex quo Lipſius legendum conjicit, *cujus ſcilicet pietati*.

8. *Ipſum viritim.*] Id valet: ſolum & ſeorſum civem faciendo, non unà cum aliis & in turbâ. Quod certè ad honorem ejus facit, & amorem ſimul indicat Romanorum. Volui aliquando ſcribere: *Ipſum Quiritium civitate donando.* nunc deſiſto. *Lipſius.*

9. *Cum ſeni adhuc crearentur.*] Non fruſtrà hoc adjectum. brevi poſt, Sulla Dictator numerum vel ad IIX. auxerat Lipſio ad Taciti I. teſte: vel ad decem, quod Pomponio Juriſconſulto titulo de Origine juris viſum, ſuffragante

Cl. viro

Italici belli fuit, ut per biennium continuum duo Romani conſules, Rutilius ac deinde Cato Porcius ab hoſtibus occiderentur, exercitus P. R. multis in locis funderentur, [1] utque ad ſaga iretur, diuque in eo habitu maneretur. [2] Caput imperii ſui [3] Corfinium legerant, quod [4] appellarent Italicum. Paullatim deinde recipiendo in civitatem,

Cl. viro P. Pithœo in notis ad Collationem Legum Moſaïcarum, & Onuphrio Panvinio in Faſtis. *Schegk.*

1. *Utque ad ſaga iretur.*] Sagum amictum militare Græcis, Gallis, Germanis, Hiſpanis uſitatum cum Romanis. Cicero, Plutarchus, Tacitus, Strabo, Nonius, Suetonius. Hoc Romæ moris in dubio periculoſi Martis eventu ſumere; ut in tumultu, & triſti tempore civitatis ponere anulos, indicere juſticium, differre vadimonia, mutare veſtem. Livius, Tacitus, Suetonius, Juvenalis, Lucanus, alii. Et ſumtum (ad quod SC. vel lege opus Cic. Philipp.) non deponebatur niſi ſpe lætiore, & Fortuna obſequente. Oroſius lib. 5. *Conſulares*, tamen ait Cicero, Philip. 8. *togati eſſe ſolent, cum civitas eſt in ſagis.* Ejus tria, ni fallor, genera. Unum lugubre, id eſt, luridum, nigrum, pullum, luctu fugaque dignum, ut Commentator Horatii ad Epod. 9. deſcribit, & de quo nos hîc. Alterum gregale, militum dico, denſum & villoſum; cujus colorem diu anquiſivi, nec inveni: coccineum Commentator tribuit ſine ratione, & auctore. Scio, Romanis coccineam tunicam ſupra prætorium extenſam futuri prœlii ſignum fuiſſe. ſed quid huc? Doctiſſimus vir confundit eum illo, ego hæreo, & Strabonem lib. 3. audio, tamquam novum quid tradentem, eſſe gentes, quæ pullo ſive nigro utantur ſago. Tertium, Imperatoris, quod paludamentum propriè. Apuleius Apologia 1. *Verum tamen hæ, Diogeni, & Antiſtheni pera & baculus, quod regibus diadema, quod Imperatoribus paludamentum, quod pontificibus galerum, quod lituus auguribus.* Color purpureus ſeu puniceus, præter exempla à doctis prolata ex Hirtii lib. 1. Belli African. probo: *Nam cum Scipio ſagulo purpureo antè regis adventum uti ſolitus eſſet, dicitur Juba cum eo egiſſe, non oportere illum eodem uti veſtitu; itaque factum eſt, ut Scipio ad album ſe veſtitum transferret.* Ex quo & hoc haut abſurdè colligas, purpureum præcipuè principem; album etiam eos, qui in exercitu alicujus dignationis & gradus, induiſſe. *Schegk. Utque ad ſaga iretur.*] *More Romano ſc. quo in tumultu ad Saga iri decernebatur.* differt *hæc mutatio veſtium ab illa altera, luctus cauſſa uſurpari ſolita, qua pro nitidioribus ſordidæ veſtes ſumebantur.* vide Briſſon. 2. *formul.*

2. *Caput imperii.*] Ex antiqua editione legit Urſinus: *caput imperii ſui legerat Corfinium Italicam.*

3. *Corfinium.*] Κορφίνιον, Pelignorum urbs primaria; Straboni, Diodoro, & Ptolemæo; *Corfinienſes* Plinio. *Campi di S. Pellino*, alio nomine Pentinio hodie vocari, apud Leandrum & Collenutium lego. *Ortel.*

4. *Appellarent.*] Fortaſſe legendum, *appellarunt.* Burrer. *Appellarent Italicum.*] Lege, *appellarunt Italicam.* Corfinium Italicam dictum, liquet ex Strabonis l. v. & Diodori excerptis l. xxxvii. apud Photium. Hinc Silius Italicus, hoc eſt, Corfinienſis. *Voſſius. Appellarent.*] Non video, quæ ratio adigat, ut *Italicam* legamus. v. *Sigon. de antiq. jur. Ital.* 3, 1. Boecler.

vitatem, qui arma aut non ceperant, aut depoſuerant maturius, vires refectæ ſunt: Pompeio Sullaque & Mario [1] fluentem procumbentemque Remp. reſtituentibus.

17 Finito ex maxima parte, [2] niſi quæ Nolani belli manebant reliquiæ, Italico bello (quo quidem Romani victis afflictiſque ipſi exarmati; quam [3] integris univerſis civitatem dare maluerunt) conſulatum inierunt Q. Pompeius & L. Cornelius Sulla: [4] vir qui neque ad finem victoriæ ſatis laudari, neque poſt victoriam abunde vituperari poteſt. [5] hic natus familia nobili, ſextus à Cornelio Rufino, qui bello Pyrrhi inter celeberrimos fuerat duces, cum familiæ ejus claritudo [6] intermiſſa eſſet, diu ita ſe geſſit, ut nullam petendi conſulatum cogitationem habere videretur. deinde poſt præturam illuſtratus bello Italico, & ante in Gallia legatione ſub Mario, qua eminentiſſimos duces hoſtium fuderat, ex ſucceſſu animum ſumſit; petenſque conſulatum, pæne omnium civium ſuffragiis [7] nactus eſt. ſed cum honorem [8] undequinquageſimo

1. *Fluentem procumbentemque.*] Non optimè ad metaphoram, quæ continuari in his talibus amat, conjungi duo iſta, quæ vocant, participia videntur. Itaque jam labebar, ut *ruentem* ſubſtituerem. Nihilominus Virgilius quoque meminit:

Ex illo fluere, ac retro ſublapſa referri
Spes Danaum. Acidalius.

Fluentem procumbentemque.] In Ms. fuit: *Rempublicam P. R. reſtituentibus.* Nec putem mutandum temere. Aggenus de limitibus agrorum: *Eſt ager ſimilis ſubſecivorum, conditioni extra cluſus; qui ſi R. P. Populi Romani datus non eſt, &c. jure ſubſecivorum, in ejus, qui aſſignare potuerit, remanet poteſtate.* Unde infra etiam forte legi debet: *Quod non Auguſtus poſt reditum in Urbem R. P. Populi Romani repræſentarit:* non autem, *R. P. Populoque Romano, repræſentavit;* ut vulgo edunt. *Voſſ.*

2. *Niſi quæ.*] Lipſius, *niſi quod Nol.* *Niſi quæ.*] Lego, *qua.* *Qua*, pro *quatenus*, apud optimos quoſque Scriptores paſſim obvium. *Voßius.*

3. *Integris.*] A valetudine metaphoram duci, innuere videntur iſta: *afflictis*, &, *integris.* Acidal.

4. *Vir qui neq; ad finem victoriæ, &c.*] Plane ad hanc ſententiam *Valer.* 9, 2, 1. *L. Sulla, quem neque laudare, neque vituperare quiſquam ſatis digne poteſt: quia dum quærit victorias, Scipionem ſe populo Romano; dum ſævitiam exercet, Annibalem repræſentavit.* Boeclerus.

5. *Hic natus familia nobili.*] Vide *Plutarchi Syllam.*

6. *Intermiſſa eſſet.*] Acidalius legit, *intermiſiſſet.* Activa autem illa vocabula ſæpe paſſive ſumuntur.

7. *Nactus eſt.*] Ita reſtituit Gruterus; vulgo, *factus eſt.*

8. *Undequinquageſimo.*] Plutarchus, quin-

mo ætatis ſuæ anno aſſecutus eſt. Per ea tempora Mithridates Ponticus rex, [1] vir neque ſilendus neque dicendus ſine cura, bello acerrimus, virtute eximius, aliquando fortuna, [2] ſemper animo maximus, conſiliis dux, miles manu, odio in Romanos Hannibal; occupata Aſia, [3] necatiſque in ea omnibus civibus R. quos quidem eadem die atque hora, redditis civitatibus litteris, ingenti cum pollicitatione præmiorum interimi juſſerat (quo tempore neque fortitudine adverſus Mithridatem, neque fide in Romanos quiſquam Rhodiis par fuit. horum fidem [4] Mitylenæorum perfidia illuminavit: qui M. Aquillium [5] aliosque Mithridati vinctos tradiderunt; quibus libertas, [6] in unius Theophanis gratiam, poſtea à Pompejo 18

quinquageſimo. Ὕπατος μ΄, inquit, ἀποδείκνυται πεντήκοντα ἔτη γεγονώς. *Lipſius.*

1. *Vir neque ſilendus.*] *Quippe cum quatuor Pyrrho*, XVII. *Annibali ſuffecerint, ille per quadraginta annos reſtitit, donec tribus in gentibus bellis ſubactus, felicitate Sullæ, virtute Luculli, magnitudine Pompeji conſumeretur.* Florus lib. 3. cap. 5. Appianus, Plutarchus in Sulla, Lucullo, Pompejo, Cicero pro L. Manilio, alii: *Schegk.*

2. *Semper.*] Malim, *aliquandiu.* Sed de magnitudine animi hujus regis, emendetur Salluſtianum fragmentum, apud Fabium, ſi memini: *Mithridates corpore ingenti, perinde & armatus.* Facito: *perinde & animatus.* Lipſius. *Semper animo.*] Vir ſummus adducit heic fragmentum Salluſtii de eodem Mithridate: *Mithridates corpore ingenti, perinde & armatus:* exque eo facit *perinde & animatus.* forſan verè, ſi conſtaret nobis, quæ verba huic fruſto annexa fuiſſent. id cum non liqueat, putatim ſuam eſſe energiam lectioni vulgatæ. Sic Curtius fere lib. 8. *Ipſe Porus humanæ magnitudinis propemodum exceſſerat formam. magnitudini Pori adjicere videbatur bellua qua vehebatur, &c.* Gruterus.

3. *Necatiſque in ea omnibus civibus R.*] Memnon de Tyrannis Heracleæ Ponticæ, item Valerius Maximus l. IX. cap. II. LXXX millia Romanorum occiſa tradunt. Ut omnino ſit veriſimile, Plutarchum in Sylla errare; qui numerum uſque ad C. & L. millia adauxit. Quanquam Appianus in Mithridaticis Plutarcho fidem adſtruere videatur. Centum enim & ſexaginta millia perempta fuiſſe, tradit. Sed Memnonis hic potior videtur auctoritas. *Voſſ.*

4. *Mitylenæorum.*] *Mitylene*, Plinio, Melæ, Arriano, Vitruvio, & Ptolemæo, Lesbi inſulæ oppidum liberum. *Mitylin* vocat Sophianus. *Ortel.*

5. *Alioſque.*] Q. Oppium proconſulem intelligit. *Schegkius.* Et hæc ſumma harum gentium fuit perfidia.

6. *In unius Theophanis gratiam.*] *Plutarch. in Pompej.* & *Voſſius de Hiſt. Græc.* 1, 23. Apud *Tac.* 12. 61, 2. *Coïs* in unius Xenophontis medici gratiam immunitas conceſſa. Apud *Plutarch. adverſ. Colot.* in unius Ariſtotelis gratiam

pejo reſtituta eſt) cum terribilis Italiæ quoque videretur imminere, ſorte obvenit Sullæ Aſia provincia. is egreſſus urbe, cum circa Nolam moraretur (quippe ea urbs pertinaciſſime arma retinebat, exercituque Romano obſidebatur, velut pœniteret ejus fidei, quam omnium ſanctiſſimam bello præſtiterat Punico) [1] P. Sulpicius, tribunus pl. diſertus, acer, opibus, gratia, amicitiis, vigore ingenii atque animi celeberrimus; cum antea rectiſſima voluntate apud populum maximam [2] quæſiſſet dignitatem, quaſi pigeret eum virtutum ſuarum, & bene conſulta ei male cederent, ſubito pravus & præceps, C. Mario, poſt LXX annum omnia imperia & omnes provincias concupiſcenti addixit, legemque ad populum tulit, qua Sullæ imperium abrogaretur, C. Mario bellum decerneretur Mithridaticum; aliaſque leges pernicioſas & exitiabiles, neque tolerandas liberæ civitati tulit. quin etiam Q. Pompeii conſulis filium, eundemque Sullæ generum, per emiſſarios factionis ſuæ interfecit.
19 Tum Sulla contracto exercitu ad urbem rediit, eamque armis occupavit, XII auctores novarum peſſimarumque rerum, inter quos Marium cum filio & P. Sulpicio,

tiam *Stagira* excitata. qualia exempla alibi quoque, nec pauca reperiuntur. *Boeclerus.*

1. *P. Sulpicius.*] De quo Pædianus. Valerius lib. 6. Cicero in Bruto. de bello cui non dictus Hylas? *Schegkius.* *P. Sulpicius.*] Idem retulerat Aſconius Pædianus ad Orationem Ciceronis pro Cornelio. Sed locus ejus etiamnum corruptus. Adſcribam ergo illum, ut, quantum in me eſt, repurgem. Ait autem de Sulpicio: *Ab initio bonarum actionum ad perditas progreſſus. Quod & initium bellorum civilium fuit, & propter quod ipſe Sulpicius Coſ. armis ire oppreſſus eſſe viſus eſt.* Lego, nulla fere mutatione: *propter quod ipſe Sulpicius, conſularibus armis jure oppreſſus eſſe viſus eſt.* Nam τὸ *Coſ.* antiquis librariis, & conſulem, & conſulatum, & conſularem notabat. Ex *ire* etiam fecimus *jure.* Vere, ut arbitror, & ex uſu hiſtoriarum. Quippe Sulpicium, Sylla conſule, in Laurentinis paludibus jugulatum, mox etiam prodit Velleius. Cum quo conſentiunt Florus, Appianus Oroſius, aliique. *Voſſius.*

2. *Quæſiſſet.*] Ut alibi pro ſimplici compoſitum, ita hic pro compoſito ſimplex. *Quærere* eſt enim acquirere: neque noſtro ſolum, ſed pleriſque probatis omnibus. Juſtinus lib. 2. *Imperium Aſiæ ter quæſivere* lib. 1. *Regnum quod fraude quæſierant.* At hic quidem trecentis locis, quæ cui bono quæram? *Acidal.*

1. *Lau-*

picio, urbe exturbavit, ac lege lata exules fecit. Sulpicium etiam aſſecuti equites, in [1] Laurentinis paludibus jugulavere: caputque ejus erectum & oſtentatum pro [2] Roſtris, velut omen imminentis proſcriptionis fuit. Marius poſt ſextum conſulatum [3] annoque LXX, nudus ac limo obrutus, oculis tantummodo ac naribus eminentibus, extractus arundineto, [4] circa paludem Maricæ, in quam ſe, fugiens conſectantes Sullæ equites, abdiderat, injecto in collum loro [5] in carcerem Minturnenſium [6] juſſu II viri perductus eſt. ad quem interficiendum miſſus [7] cum gladio * ſervus publicus † natione Germanus, qui

1. *Laurentinis.*] Laurentinas paludes à Laurento nomen accepiſſe conſtat. Laurentum autem Latii urbs Straboni: de urbe ita Papinius lib. 5. Sylvarum,

Quæ Tyrrhena vadis Laurentibus æſtuat undis.

Laurentinæ quoque paludis Virg. meminit.

2. *Roſtris.*] Ex roſtris Antiatium navium in foro ſuggeſtum erectum, ex quo loco conciones ad populum fieri ſolitæ. Liv. 1,8.

3. *Annoque LXX.*] Placeret magis: *Marius poſt ſextum Conſulatum, annoſque LXX. nudus, &c.* nam illud, *annoſque*, ad dictionem *poſt*, quæ præcedit, referendum eſt. *Urſinus.* *Annoque LXX.*] Poteſt eſſe à gloſſa, *annóque ſeptuageſimo.* nam ætatem illam expreſſit antea capite 18. *Gruterus.* *Annoque LXX.*] Lego, *annumque.* Nam ſi Marius, ut ante Velleio narratum, ſeptuageſimum annum jam fuerit egreſſus, cum Sulpicius legem ferret, neceſſe eſt illud, & magis quidem, locum habere illo jam pulſo: licet breviſſimum ſpatium interceſſerit. Quod ſatis colligere poſſumus ex inſcriptione rerum geſtarum Marii. Non adſcribam eam integram, quia longiuſcula eſt. Sufficiunt hæc verba, quæ ad inſtitutum noſtrum ſpectant: POST. LXX. ANNVM. PATRIA. PER. ARMA. CIVILIA. PVLSVS. ARMIS. RESTITVTVS. VII. COS. FACTVS. EST. *Voßius.*

4. *Circa paludem Maricæ.*] Fortaſſe nomen ſilvæ prope Minturnas. nam Meningem poſtea ſe contulit, ut ex Plutarcho liquet. *Manut.*

5. *In carcerem Minturnenſium.*] Juvenalis Satyra 10.

Exſilium, & carcer, Minturnarumque paludes,
Et mendicatus victa Carthagine panis,
Hinc cauſſas habuere. ——

Et Lucanus lib. 2.

Cùm poſt Teutonicos victos, Libycoſque triumphos
Exul limoſa Marius caput abdidit ulva;
Stagna avidi texere ſoli, laxæque paludes
Depoſitum fortuna tuum, mox vincula ferri
Exedere ſenem, longuſque in carcere pædor.

Eadem Ovidius 4. de Ponto. Valerius in privata domo Minturnis clauſum dicit. *Schegk.*

6. *Juſſu II. viri.*] An potiùs II. virûm? Duo enim certè in coloniis. *Lipſius.* *Juſſu duumviri.*] Nocuit loco ſcripturæ compendium. fuit certè, *juſſu duumvirali.* Gruter.

7. *Cum gladio.*] Merum gloſſema, *cum gladio:*

qui forte ab imperatore eo, bello Cimbrico captus erat, ut agnovit Marium, [1] magno ejulatu expromenti [2] indignatio-

gladio: additum ab eis, quibus gnarum ſtatim ſequi; *abjecto gladio profugit è carcere.* at ideo mihi potiſſimum heic ſupervacuum videtur. idemque ſentio de illis, *è carcere*, quæ modo produxi. *Gruterus.*

* *Servus publicus.*] Cujus miniſterio magiſtratus utebatur juxta Gellium lib. 12. c. 3. Licio tranſverſo, qui magiſtratibus præminiſtrabant, cincti erant. vide & Varr. 7. de ling. Lat. Cic. Verrin. Tac. lib. 1. Annal. & Lipſium in Annot. ad Tacitum.

† *Natione Germanus.*] Quem hic *Germanum* vocat, alii *Gallum* fuiſſe ſcribunt. Sed hujus diverſitatis hæc eſt cauſſa; quod vulgus interpretum neſcit, *Celtarum* vocabulum, apud Græcos ſcriptores, & *Gallis* & *Germanis* accommodari. Veriſimile eſt *Germanum* fuiſſe, qui ſit Cimbrico Teutonicoque bello captus. Sed & inſigne Germanicæ probitatis ſpecimen edidit ei parcens, à quo vitâ donatus erat. Nec me moverit vel Plinius vel Florus, qui *Gallum* fuiſſe ſcribunt: quod conſtet Romanos olim, *Gallorum* vocabulo *Germanos* etiam intellexiſſe, non *Gallos* tantùm, mòdò veterum annales uterque iſtorum ſecutus eſt. Sed hæc ſatis ſint in Velleji defenſionem *Rhenanus. Natione Germanus.*] *Cimbrum* fuiſſe, præter Vellejum, tradunt etiam Valerius, & Lucanus. Livii tamen epitomator, Appianus auctorque de viris illuſtribus, Gallum nominant. Plutarchus utrumque dici refert. Rhenanus, aliique eum ſecuti, nodum ſe ſolviſſe crediderunt, dicendo, veteres *Gallorum* vocabulo etiam *Germanos* comprehendiſſe. Sed bene eorum errorem confutat Cluverius Germaniæ Antiquæ lib. 1. cap. x. Qui tamen fruſtra, ubicunque de Cimbris mentio, Gallorum nomen ex libris conatur evellere. Vix enim dubito, quin error ille ſit quorundam veterum, qui, cum ipſi eſſent ἀγεωγράφητοι, ſecuti ſint auctores, qui ante Galliam à Romanis penetratam dixere, quibuſque Cimbrorum ſedes erant incognitæ. Ita videmus Florum lib. III. cap. III. Cimbros *in extremis Galliæ* conſtituere. Ubi, ne quis audiat Cluverium, reponentem, *Germaniæ*, addo, apud Rufum Feſtum, qui Florum ſæpe ſequitur, legi: *Marius Gallos de Italia expulit: & tranſcenſis Alpibus feliciter adverſus eos pugnavit.* Hinc Gloſſæ noſtræ membranaceæ: *Cimber, Gallus, civis de Gallia.* Voſſius.

1. *Magno ejulatu expromenti.*] Gryph. & Steph. *Magno cum ejulatu ſe prodentem, indignatione caſus tanti viri.* Malè, unde tanto Imperatori tam muliebre pectus? Cicero in Paradoxis: *Marium in ſecundis rebus ex fortunatis habeo; in adverſis unum ex ſummis viris.* Sanè in Bruto planè virum laudat. *Schegkius. Magno ejulatu expromenti*] Quæcunque aliis, mihi verò mens ſedet, *expromens* vel *exprimens* legere. *Acidal. Magno ejulatu, expromenti.*] Minimè legendum *expromens*, ut ſedet nonnullis: nam vox *expromenti*, non reſpicit ſervum Germanum, ſed vocem adſitam *ejulatu*. Gruterus. Legi quoque poteſt, *exprimenti.*

2. *Indignationem.*] Vide *Cl. Freinshem. ad Curt.* 10,8,3. *Valerius Maximus* 2,10,6. ad *Maieſtatem*, id eſt, amplitudinem & admirationem tanti viri retulit hunc ſervi timorem; tum ad memoriam cladis Cimbricæ; denique ad fati providentiam: *Noſter* de *indignatione caſus tanti viri* loquens, partim ad miſerationem, partim ad priores duas, quas modo dixi, cauſſas reſpicit. *Boecler.*

1. Æna-

gnationem caſus tanti viri, abjecto gladio profugit è carcere. Tum cives, ab hoſte, miſereri paullo ante principis viri, docti, inſtructum eum viatico collataque veſte, in navem impoſuerunt. at ille, aſſecutus circa [1] Ænariam filium, curſum in Africam direxit; inopemque vitam in tugurio ruinarum Carthaginienſium toleravit: [2] cum Marius, adſpiciens Carthaginem, illa intuens Marium, alter alteri poſſent eſſe ſolatio. Hoc primum anno, ſanguine conſulis Romani, militis imbutæ manus ſunt: quippe Pompejus collega Sullæ, [3] ab exercitu Cn. Pompeji proconſulis, [4] ſeditione, ſed quam dux [5] creaverat, interfectus eſt. Non erat Mario Sulpicioque Cinna temperatior. itaque, cum ita civitas Italiæ data eſſet, [6] ut in octo tribus contribuerentur novi cives; ne potentia eorum & multitudo veterum civium dignitatem frangeret, pluſque poſſent recepti in beneficium, quam auctores beneficii; Cinna, in omnibus tribubus eos ſe diſtributurum, pollicitus eſt. quo nomine ingentem totius Italiæ frequentiam in urbem acciverat. è qua pulſus collegæ optimatiumque viribus, cum in Campaniam tenderet, ex auctoritate ſenatus conſulatus ei abrogatus eſt, ſuffectuſque in ejus locum L. Cornelius Merula [7] flamen Dialis. [8] Hæc injuria homine,

1. *Ænariam.*] Inarime Virgilio, Græce Pithecuſa, maris Tyrrheni inſula eſt in ſinu Puteolano.

2. *Cum Marius, &c.*] Egregiè exprimit & ſubjicit lubricum iſtud & incertum rerum humanarum. Placuit Lucano, & mutuatus eſt:

— Solatia fati
Carthago Mariuſque tulit, pariterque jacentes
Ignovêre Deis. Lipſius.

3. *Ab exercitu.*] Aliter, *ad exercitum.*

4. *Seditione.*] *Ambitioſi ducis illecebris*, inquit Valerius, *corrupti milites, ſacrificare incipientem adorti, in modum hoſtiæ mactaverunt.* Schegk.

5. *Creaverat.*] Dubito nonnihil, an pro *creaverat* legendum ſit *exciverat*, vel *excitaverat*. Burrer. Sed hæc etiam proba lectio eſt.

6. *Ut in octo tribus.*] Vide de re & hiſtoria *Sigon. de antiq. jur. Ital.* 3, 1, Annotatur autem hic à Vellejo ipſiſſima ratio *arcani ſive artis*, circa novorum civium admiſſionem uſurpari ſolitæ. *Boecler.*

7. *Flamen Dialis.*] Id eſt, ſacerdos Jovis. Flamines tanquam Filamines dictos Grammatici volunt, quod Filo caput ligent. Nudos enim capite incedere nefas erat, teſte Servio.

8. *Hæc injuria.*] Peraphraſis iſta eſt:

homine, quam exemplo dignior fuit. Tum Cinna, corruptis primo centurionibus ac tribunis, mox etiam ſpe largitionis, militibus, ab eo exercitu, qui circa Nolam erat, receptus eſt. is cum univerſus in verba ejus juraſſet, retinens inſignia conſulatus, patriæ bellum intulit, fretus ingenti numero novorum civium, è quorum delectu CCC amplius cohortes conſcripſerat, ac triginta legionum inſtar impleverat. Opus erat partibus, auctoritate, gratia: [1] cujus augendæ, C. Marium cum filio [2] de exilio
21 revocavit, quique cum iis pulſi erant. Dum bellum autem infert patriæ Cinna, Cn. Pompeius Magni pater (cujus præclara opera [3] bello Marſico præcipue circa Picenum agrum, [4] ut præſcripſimus, uſa erat reſp. quique Aſculum ceperat, circa quam urbem, cum in multis aliis regionibus exercitus diſperſi forent, V & LXX civium Romanorum, amplius LX millia Italicorum una die conflixerant) fruſtratus ſpe continuandi conſulatus, ita ſe dubium mediumque partibus præſtitit, [5] ut omnia ex proprio uſu ageret, temporibuſque inſidiari videretur, & huc

Hanc ſeveritatem ademtæ dignitatis merebatur ſane homo, ſed ad novas pœnas (præſertim in tali civitate, in perſonis talibus) decurrere, ſemper periculoſum eſt, propter exemplum, quod datum ſibi credit & dicit, quiſquis eo abuti cupit. Ita de Clodii cæde infra 2, 47, 4. *exemplo inutili, facto ſalutari reipubl. jugulatus eſt.* confer ſupra 2, 3, 4. *Boecler.*

1. *Cujus augendæ.*] Optima lectio, per Helleniſmum ſatis notum. *Boecler.*

2. *De exilio revocavit.*] Inter conſilia & inſtrumenta res novas molientium paſſim obſervare licet, *revocatos ab exilio proſcriptos patriaq; expulſos:* quippe qui & calamitate favorabiles, & patriæ ob exilium infeſti, & pro reditu conficiendo omnia auſuri videntur. *Boecler.*

3. *Bello Marſico.*] *Flor.* 3, 18. 14. *Strabo: Pompejus omnia flammis ferroque populatus, non prius finem cædium fecit, quam Aſculi everſione, Manibus tot exercituum conſularium, direptarumque urbium Diis litaretur.* adde *Liv. epit.* 74. & 76. *Boeclerus.*

4. *Ut præſcripſimus.*] Fruſtra Velleii memoriam accuſat Popma, quia de Piceno mentionem non fecerit. Nam Velleius non locum, ſed res geſtas reſpicit. Dixit autem ante: *imperatores Romani fuerunt eo bello Cn. Pompejus, Cn. Pompeii Magni pater, C. Marius, &c.* Item *Pompeio, Sullaque, & Mario fluentem procumbentemque Remp. P. Romani reſtituentibus.* Voſſius.

5. *Ut omnia ex proprio uſu ageret.*] *Livii epit.* 79. *Cn. Pompeii fraudem* notat: *qui utramque partem fovendo, vires Cinnæ dedit, nec niſi profligatis optimatium rebus auxilium tulit.* Ita *Amyntas*

huc atque illuc, unde ſpes major [1] affuiſſet potentiæ, ſe exercitumque deflecteret. ſed ad ultimum magno atrocique prœlio cum Cinna conflixit. Cujus commiſſi patratique ſub ipſis mœnibus [2] oculiſque urbis Romanæ, pugnantibus ſpectantibuſque quam fuerit eventus exitiabilis, vix verbis exprimi poteſt. Poſt hoc, cum utrumque exercitum, velut parum bello exhauſtum, laceraret peſtilentia, Cn Pompejus deceſſit: cujus interitus voluptas, amiſſorum aut gladio aut morbo civium pæne damno repenſata eſt: populuſque Romanus, quam vivo iracundiam debuerat, [3] in corpus mortui contulit. [4] Seu duæ ſeu tres Pompejorum fuere familiæ, primus ejus nominis,

tas apud *Curtium* 4, 1, 27. *ſemper ex ancipiti mutatione temporum pependit.* Ita *temporaria Græcorum ingenia incertæ famæ captant auram, ut quocunque pendentes animos tuliſſet fortuna, ſequerentur*, apud Eundem 4, 5, 11. *Boeclerus.* *Ageret.*] Malim, *agere.* Quod niſi per alios ſteterit, per me facile cadet. *Voſſius.*

1. *Affuiſſet.*] Aldus reponebat, *affulſiſſet.* Quomodo jam ante eum legebatur apud Cuſpinianum; qui hunc locum citat. *Voſſius.*

2. *Oculiſque.*] Vulgo, *ſociiſque, Oculiſque.*] Diſplicent, *ſociiſque*, nec germana ſunt. *Socii Romanæ urbis*, duriter dicuntur iidem *pugnaſſe & ſpectaſſe*, falſo. Nam cives quoque parte una pugnarunt, nec ſocii ſane ſpectatores ulli, ſed actores. Denique copula in voce *ſociiſque*, non pro ſermonis textu. Nos credimus fuiſſe: *ſub ipſis mœnibus ocliſque* (ſive *oculiſque*) *urbis Romanæ, pugnantibus ſpectantibuſque quam fuerit exitiabilis.* Hæc pugna, inquit, commiſſa, non ut aliæ procul à patriâ, ſed apud Janiculum, ſub ore atque oculis Romanæ urbis, quàm triſtis funeſtaque fuerit & pugnantibus & ſpectantibus, ægre dici poteſt. Sic mihi videtur: & rogo ne quis *ἄπειρος τῶν χειλικῶν χειλιτὴς ἔστω.* *Lipſius.* *Oculiſque.*] Locus obſcurus, ac corruptus, quique diverſa eruditorum ingenia torſerit. Nos minima mutatione reſcribimus: *ſub ipſis mœnibus, ſociſque urbis Romanæ, &c.* Senſus perſpicuus, & qui non egeat interprete. Nec abſurda tamen Lipſii conjectura, ut quidam tentur. Putabat ille, pro, *ſociiſque*, legendum, *oculiſque.* Ut ſenſus fuerit, hanc pugnam non commiſſam procul à patria, ut aliæ; ſed ſub ore, & oculis urbis Romanæ. *Voſſius.*

3. *In corpus mortui contulit.*] *Οὔτε γὰρ μῖσος οὕτως ἰσχυρὸν καὶ ἄγριον ἀπεδείξαντο Ῥωμαῖοι πρὸς ἕτερον στρατηγὸν, ὡς τὸν Πομπηΐου πατέρα Στράβωνα.* *non erga alium Ducem Romani infenſius ſæviuſque animati, quam erga Strabonem Pompeii patrem erant*, inquit *Plutarch. Pompej. pr. cujus corpus, cum fulmine ictus expiraſſet, dum efferretur, lecto detractum, omnique ignominia affectum*, idem memorat, cauſſamque ejus odii exprimit: *ἄπληστον χρημάτων ἐπιθυμίαν.* *Boecler.*

4. *Seu duæ ſeu tres Pompeiorum.*] *V. Carol.*

minis, ante annos ferme [1] CLXVIII, Q. Pompejus cum
Cn. Servilio conſul fuit. Cinna & Marius, haud incruen-
tis utrimque certaminibus editis, urbem occupaverunt:
ſed prior ingreſſus Cinna, de recipiendo Mario legem tu-
22 lit. [2] Mox C. Marius, peſtifero civibus ſuis reditu intra-
vit mœnia. nihil illa victoria fuiſſet crudelius, niſi mox
Sullana eſſet ſecuta. neque licentia [3] in mediocres ſævi-
tum, ſed [4] excelſiſſimi quique eminentiſſimæ civitatis viri
variis ſuppliciorum generibus affecti, in iis conſul Octa-
vius vir leniſſimi animi, juſſu Cinnæ interfectus eſt. Me-
rula autem, qui ſe ſub adventum Cinnæ [5] conſulatu abdi-
caverat,

Carol. Sigon. comm. in faſt. & triumph. Rom. ad an. V. C. DCII. & Onuphrium Panvin. comment. in lib. I. faſt. ad an. DCXIM. Boecler.

1. CLXVIII.] Ex vet. habet CLXVII. *Burrerius.* CLXVIII.] Turpiter erravit Marlianus, dum legit LXVIII. & pro *Q. Quam*, ut habet Rhenanus, reponit. Sed legendum CLXIX. Leopardum vide lib. 8. Miſcellan. cap. 8.

2. *Mox C. Marius.*] *Lucan.* 2.

Quis fuit ille dies, Marius quo mœnia
Victor
Intravit! quantoque gradu mors ſæva
cucurrit!
Nobilitas cum plebe perit: lateque va-
gatur
Enſis, & à nullo revocatum eſt pectore
ferrum, &c.

Legendus præſertim *Appianus* 1. *bell. civ.* qui etiam indignas mortes tam illuſtrium virorum, quos hic nominat *Vellejus*, deſcribit. *Boecler.*

3. *In mediocres.*] Vulgo *immediocri. In mediocres.*] Tam apertam mendam fallere tam oculatos Argos potuiſſe? Nam ipſa ſe quidem verba refellunt. Quomodo mediocris ſævities, quæ in tot taleſque viros varie graſſata? Nec *ἐλῶπυνα* heic Vellejum agnoſco. Sed emendetur quamprimum me auctore: *Neque licentia in mediocris ſævitum, ſed excelſiſſimi quique eminentiſſimique* (ſic enim & heic malo) *civitatis viri variis ſuppliciorum generibus affecti.* Antiquus ſcilicet accuſativi flexus errorem peperit, ut capiti vocis præpoſitio aſſueretur, caudæ ſibilus præcideretur: cui tamen etiam verbi ſequentis initialis litera occaſionem fecit pronio rem. *Acidalius. In mediocres.*] Rhenani & Acidalii *ſcripturam* pro commodiſſima habui, ſecutuſque ſum. Nam quod non nemo exiſtimabat, *immediocri* (quod hic legebatur) pro ſimplici, *mediocri*, poni, curioſius videtur quam verius. *Boeclerus.* Quid tamen ſi duplex negatio pro ſimplici poſita fuerit?

4. *Excelſiſſimi.*] Lib. vet. *excelſiſſime quoque atque eminentiſſimæ* additâ copulâ. Ex quo Aldus *Excelſſimi quique atque eminentiſſimi civit.*

5. *Conſulatu.*] Ita recte emendant, vulgo legebatur, *conſulis. Conſulatu.*] Cinna, cum ei à Senatu conſulatus abrogatus eſſet, inſignia interim conſularia retinuit. Quod eo notandum fuit, ut appareret, vulgatam hujus loci ſcripturam aliquo modo defendi poſſe. Non diſplicet tamen, *conſulatu* t quomodo Griphio, Marneſſio, Stephano, Schegkioque editum. Qui tamen minus candide hanc emendationem

caverat, inciſis venis ſuperfuſoque altaribus ſanguine, quos ſæpe pro ſalute reip. flamen Dialis precatus erat Deos, eos in execrationem Cinnæ partiumque ejus tum precatus, optime de rep. meritum ſpiritum reddidit. [1] M. Antonius, princeps civitatis atque eloquentiæ, gladiis militum, [2] quos ipſos facundia ſua moratus erat, juſſu Marii Cinnæque confoſſus eſt. Q. Catulus, & aliarum virtutum & belli Cimbrici gloria, quæ illi cum Mario communis fuerat, celeberrimus, cum ad mortem conquireretur, concluſit ſe loco nuper calce arenaque [3] perpolito, illatoque igni qui vim odoris excitaret, ſimul exitiali hauſto ſpiritu, ſimul incluſo ſuo, mortem magis voto quam arbitrio inimicorum obiit. Omnia erant præcipitia in rep. nec tamen adhuc quiſquam inveniebatur, qui bona civis Romani aut donare auderet, aut petere ſuſtineret. Poſtea id quoque acceſſit, ut ſævitiæ cauſſam avaritia præberet, & modus culpæ ex pecuniæ modo conſtitueretur; [4] & qui fuiſſet locuples, fieret nocens, ſuique

tionem ſibi adſcribere conatur. *Voſſius.* *Conſulatu.*] Ita *Rhenanus* edidit, ne de Auctore hujus lectionis in poſterum dubiretur. *Boecler.*

1. *M. Antonius.*] Cicero 5. Tuſculan. Lucanus 2.

— aut te præſage malorum
Antoni, cujus laceris pendentia canis,
Ora ferens miles feſtæ rorantia menſæ
Impoſuit. Schegk.

2. *Quos ipſos.*] Non dubito, quin, *ipſe*, ſcribendum ſit, non *ipſos.* ut legatur: *Quos ipſe facundia ſua moratus erat, &c.* nam verbum, *ipſe*, aliquanto ἐμφατικώτερον videtur. *Urſin.*

3. *Perpolito.*] Verius fuerit, *perlito.* Lipſius. *Perpolito.*] Lipſius verius eſſe putabar, *perlito.* Mihi veterem veramque ſcripturam mutare religio eſt. Cælius Aurelianus lib. 1. cap. 1. Tardarum Paſſionum: *Sed neque præſtantius quicquam antecedentium cauſarum, ut aduſtio, cruditas, vinolentia, atque exercitium poſt cibum, vel manſio ſive ſomnus in ſpeluncis affertur, aut nova politura in muris parietis cubiculorum.* Vide etiam Feſtum in *Depolitiones.* Voſſius.

4. *Et qui fuiſſet locuples, fieret nocens.*] Πλουσίοις γὰρ οὐκ ἔστιν ὅτε εἰρήνη πρὸς τῶν ἰσχυροτέρων ἐν τοῖς τοιούτοις γίγνεται; *divitibus enim in hujuſcemodi caſu nihil contra vim potentiorum tuti eſt*, inquit *Dio* in deſcriptione triumviralis, quæ poſtea ſecuta eſt, proſcriptionis, *l.* 47. & rurſum, *cum in aliis occidendis, tum præſertim in divitibus promtiſſimos fuiſſe* aſſerit *Triumviros*: idque non ſine cauſſa. παμπόλλων τε γὰρ χρημάτων δεόμενοι, καὶ οὐκ ἔχοντες ὁπόθεν ἄλλοθεν τὰς ἐπιθυμίας τῶν στρατιωτῶν ἀποπληρώσωσι, κοινὴν τινὰ κατὰ τῶν πλουσίων ἔχθραν περι-

[1] ſuique quiſquepericuli [2] merces foret; nec quidquam vi-
23 deretur turpe, quod eſſet quæſtuoſum. Secundum dein-
de conſulatum Cinna,& ſeptimum Marius in priorum de-
decus iniit. cujus initio morbo oppreſſus deceſſit, [3] vir in
bello hoſtibus,in otio civibus infeſtiſſimus,quietiſque im-
patientiſſimus. In hujus locum ſuffectus Valerius Flaccus,
turpiſſimæ legis auctor, qua creditoribus [4] quadrantem
ſolvi juſſerat: [5] cujus facti merita eum pœna intra bien-
nium conſecuta eſt Dominante in Italia Cinna, major
pars nobilitatis ad Sullam in Achaiam, ac deinde poſt in
Aſiam perfugit. Sulla interim cum Mithridatis præfe-
ctis, circa [6] Athenas Bœotiamqte & Macedoniam ita di-
micavit, ut & Athenas reciperet & plurimo circa multi-
plices [7]Piræei portus munitiones labore expleto, amplius

cc

ϖολιθειν. *Quia enim multa prorſus pecunia indigebant, neque explere aliter cupiditatem militum poterant, communem inimicitiam divitibus induxerunt.* vide talia in *Plutarchi Sylla*. Boecler.

1. *Suique.*] Vulgo *ſui*, ſed bene ita reſtituit Acidalius.

2. *Merces foret.*] Vocula illa *foret* auctore Lipſio deletor tamquam gloſſema. *Merces foret,*] Infrà noſter, *Fieretque quiſque merces ſui mortis*. Petronius Arbiter,

— qua re tam perdita Roma (da.
Ipſa ſui merces erat, & ſine vindice præ-

Ad eundem modum locutus Salluſt. Catilin. *Schegk*.

3. *Vir in bello hoſtibus, &c.*] Epit. *Liv.* 80. *vir cujus ſi examinentur cum virtutibus vitia, haud facile ſit dictu, utrum bello melior, an pace pernicioſior fuerit, adeo quam remp. armatus ſervavit, eam primo togatus omni genere fraudis, poſtremo armis hoſtiliter evertit.* Boecler.

4. *Quadrantem ſolvi.*] Ut uſura annua quadrante ſolveretur. erat autem quadrans centeſima tres. ternos igitur nummos ex centenis pendi, uſuræ nomine Flaccus voluit. *Manutius*. *Quadrantem ſolvi.*] *Id eſt, quartam partem, ita ut tres (crediti an uſuræ) partes perirent creditori, quarta deberetur. Eſt hoc genus novarum tabularum, quare* Velleius *turpiſſimam vocat hanc legem Valeriam, quippe quæ & manifeſtam haberet iniquitatem, & ſeditioſo potius turbulentoque eſſet confilio à trib. pl. lata, quam ſummæ ac inexſuperabili neceſſitati publicæ data: quo ſolo caſu, ubi uſuræ ſc. veluti tabes omnibus arroſis ad corpus ipſum pervenere, decreta novarum tabularum, ſpecie inevitabilis ſubſidii, aliquando excuſare poſſe videantur.* V. Cæl. Rhodigin. 12, 10. Antonius Auguſtinus *nihil aliud quam nominat hanc legem, cujus ſcilicet circumſtantiæ & hiſtoria plenius apud Auctores ſuperſtites non perſcribuntur.* Boecler.

5. *Cujus facti merita.*] *Liv. epit.* 82. *L. Valerius Flaccus conſul collega Cinnæ miſſus, ut ſuccederet, propter avaritiam inviſus exercitui ſuo, à C. Fimbria legato ipſius ultimæ audaciæ homine occiſus eſt.* adde *Velleii* 2, 24, 1. Boecler.

6. *Athenas.*] Vide Meurſ. lib. de Athenis Atticis.

7. *Piræei.*] Portus hic erat Athenarum,

qua-

cc millia hoſtium interficeret, nec minus multa caperet. Si quis hoc rebellandi tempus, quo Athenæ oppugnatæ à Sulla ſunt, imputat Athenienſibus, [1] nimirum veri vetuſtatiſque ignarus eſt. adeo enim certa Athenienſium in Romanos fides fuit, ut ſemper & in omni re, quidquid ſincera fide gereretur, id Romani, Attica fieri, prædicarent. Ceterum tum oppreſſi Mithridatis armis, homines miſerrimæ conditionis, cum ab inimicis tenerentur, oppugnabantur ab amicis, & animos extra mœnia; corpora, neceſſitati ſervientes intra muros habebant. Tranſgreſſus deinde in Aſiam Sulla, parentem [2] ante omnia ſupplicemque Mithridatem invenit. quem multatum pecunia ac parte navium, Aſia omnibuſque aliis provinciis; quas armis occupaverat, decedere coëgit: captivos recepit; in perfugas noxioſque animadvertit: paternis, id eſt, Ponticis finibus contentum eſſe
juſſit. [3] C. Flavius Fimbria, qui præfectus equitum ante 24
adventum Sullæ, Valerium Flaccum conſularem virum interfecerat, exercituque occupato imperator appellatus,

quadringentarum capax navium, muro duorum millium paſſuum urbi conjunctus. Terent. Andr. *Heri aliquot adoleſcentuli convenimus in Pyræum.*

1. *Nimirum.*] Alii *nimium veri.* Florus certè non liberat ſuſpicione. ait enim, *Poſtquam domuerat ingratiſſimos hominum, in honorem tamen mortuorum ſacris ſuaque famæ donavit.* De Græcorum fluxa & ſubleſta fide, res proculcata jam, notatumque ad Plautum. *Schegkius. Nimirum.*] Lege, *nimium.* Et ita jam in quibuſdam codicibus emendatum reperio. De Athenienſium vero fide, contrarium prodit Tacitus II. Annalium in oratione Piſonis; qui appellat hos *Mithridatis adverſus Sullam ſocios.* Voſſius.

2. *Ante omnia.*] Lego ex auctoris perpetua conſuetudine, *in omnia.* Id illi eſt prorſus. Infra: *M. Lollio homine in omnia pecuniæ, quam recte faciendi cupidiore.* Superius item: *Meliore in omnia ingenio animoque, quam fortuna uſus.* Acidalius. *Ante omnia.*] Acidalius legit, *in omnia.* Sed nihil mutandum. *Ante omnia* valet *præcipue.* Quis neſcit illud Maronis II. Georg. —— *Dulces ante omnia Muſæ.* Sic & Plinius l. VIII. cap. XXXVII. *Quæ natura multis, & ante omnia, urſis.* Suetonius in Caligula: *Deſtinaverat Mileti Didymæum peragere, in jugo Alpium urbem condere; ſed ante omnia Iſthmum in Achaja perfodere.* Plurima etiamnum hujus locutionis exempla afferrem, niſi ſtuderem ante omnia brevitati. *Voſſius.*

3. *C. Flavius Fimbria.*] *Plutarch. Syll. Aurel. Vict. vir. illuſt. 70. Liv. epit. 83. Boeclerus.*

1. *Forte.*]

tus, [1] forte Mithridatem pepulerat prœlio, ſub adventum Sullæ ſe ipſe interemit; adoleſcens, quæ peſſime auſus erat, fortiter executus. Eodem anno [2] P. Lænas tribunus pl. [3] Sex. Lucilium, qui priore anno tribunus pl. fuerat, [4] ſaxo Tarpejo dejecit; & cum collegæ ejus, quibus diem dixerat, [5] metu ad Sullam profugiſſent, [6] aqua ignique iis interdixit. Tum Sulla, compoſitis tranſmarinis rebus, cum ad eum, primum omnium Romanorum, [7] legati Parthorum veniſſent, & in iis * quidam magi ex notis

1. *Forte.*] Illud *forte* ſuſpectum eſt Lipſio. Lib.vet. *ponte.* *Forte.*] Et virtutibus Magni Mithridatis, & Vellejo, etiam inſignem, mea ſententia, injuriam faciunt, qui emendant, *forti.* Ego *forte* omnibus modis retinendum cenſeo; ut dicat Vellejus, caſu magis, quam virtute Fimbriæ, Mithridatem eſſe pulſum. *Voſſius.*

2. *P. Lænas.*] Aldus veriſimili conjectura legit: *Popillius Lænas.* Nil tamen temere mutandum. Forte enim huie nomen fuit *P. Popillius Lænas.* Sed de hoc nihil poſſumus affirmare, cum apud cæteros ſcriptores Lænatis hujus nulla extet mentio. *Voſſius.*

3. *Sex. Lucilium.*] Plutarchus in Mario, ipſum Marium auctorem hujus facti edit: ſed in eo legas, Σεξτὸν Λουκῖνον: *Sextum Lucinum.* Noſtrum, an illum reſcribis? *Lipſius.* *Sex. Lucilium.*] Plutarchus in Mario, & epitomator Livii lib. LXXX, produnt ipſo die, quo Marius VII. conſulatum iniit, Sextum Lucinum de Tarpeia rupe præcipitatum. Vicinitas nominum idem factum eſſe ſuadet. Et valde mihi veriſimile, *Lucilium* notiorem librariis, *Lucinum* è contextu removiſſe. Illud tamen intereſt, quod Lucini mors biennio ea anticipet, quæ ante hæc verba retulit Vellejus. Aut igitur diverſam narrationem eſſe exiſtimandum eſt: aut, quod potius reor, Vellejum biennii anachroniſmo peccaſſe. *Voſſius.*

4. *Saxo Tarpeio.*] Ex qua rupe olim damnati præcipitabantur. Gellius refert eos quoque præcipitatos, qui falſum dixiſſent teſtimonium. Vetitum poſtea, l. ſi diutino, D. de Pœn.

5. *Metu.*] Ita legit Burrerius. vulgo erat, *motu.*

6. *Aqua, ignique.*] Qua interdictione quis in exilium mittebatur.

7. *Legati Parthorum.*] Nam ante eam diem nihil commercii interceſſiſſe inter utramque gentem, ſingularemque Syllæ eam felicitatem obtigiſſe, quod cum ipſo primum Parthi ſocietatis amicitiæque gerendæ cauſſa congreſſi ſint, *Plutarchus in Sylla* auctor eſt. Memorabile eſt in illo congreſſu, quod cum Sylla tres ſedes poni juſſiſſet, unam Ariobarzani, alteram Orobazo (is legatus Parthorum erat) ſibi mediam, atque adeo inter duos ſedens audientiam legato dediſſet, poſtea Orobazus à rege Parthorum interfectus eſt. Scilicet *Legatus*, cui idem, qui Principi mittenti, ſi adeſſet, honor debetur, *etiam in loco prærogativam ſui principis animoſe aſſerere debet, & fugere potius congreſſum, quam ſiniſtre vel inferius ſedere aut ſubſcribere: ni faciat, plurimum Principi ſuo detracturus, ipſe velut homo nihili habendus. Pluris enim apud Principem dignitatis poſſeſſio fit, quam ceterarum rerum, quæ dignitati ancillantur.* Dixi hæc verbis *Freder. de Marſelaer*, qui in *Legat. lib. 2. diſſert. 32.* *tota,*

tis corporis reſpondiſſent, [1] cæleſtem ejus vitam & memoriam futuram, revectus in Italiam, haud plura quam xxx armatorum millia adverſum cc amplius hoſtium expoſuit [2] Brundiſii. Vix quidquam in Sullæ operibus clarius duxerim, quam quod, cum per triennium Cinnanæ Marianæque partes Italiam obſiderent, neque illaturum ſe bellum iis diſſimulavit, nec quod erat in manibus omiſit; exiſtimavitque ante frangendum hoſtem, quam ulciſcendum civem; [3] repulſoque externo metu, ubi quod alie-

tota, hoc argumentum tractat, exemplisque illuſtrat. Fieri tamen poteſt, ut illa de loco & προεδρίας contentio, plurimum publicis rebus, præſertim in communi negotio periculoque, noceat, neque detrimenti illa, comparatione vindicatæ prærogativæ repenſari poſſint. *Boecler.*

* *Quidam magi.*] *Plutarch. in Syll.* refert *quendam ex Orobazi legati Parthici comitatu, inſpecto Sylla vultu, obſervatiſque diligenter animi & corporis motibus; adeoque natura indoleque ejus ad artis ἀκριβείας exacta, prædicaſſe, fieri non poſſe, quin ſummus vir evaderet, etiam nunc ſe mirari, quod ante ſi quenquam eſſe patiatur.* Apud *Gellium* 1,9. *Pythagoras adoleſcentes, qui ſe ad diſcendum obtulerunt, ἐφυσιογνωμόνει. id verbum ſignificat, mores naturaſque hominum conjectatione quadam de oris & vultus ingenio, deque totius corporis filo atque habitu, ſciſcitari. Ammianus* 15,21. meminit *veterum librorum, quorum lectio per corporum ſigna pandit animorum interna.* Vide *Pontan. Philocal.* 10,26. *de variis geſtuum naturalium ſignificationibus.* Boecler.

1. *Cæleſtem.*] Suſpecta mihi vocula. Nam cur Sullæ *vita cæleſtis*? imo ſcelesta revera, & facinorum plena. Si ad famam & nomen reſpicit prædictio: cur non *immortalem*, aut, quod ego velim cenſeamque nunc ſubſtituit, *celebrem* dicat? Celebrem, inquam, lego: & in Plutarcho magorum hoc præſagium breviter ſic concipitur, μέγιστον γενέσθαι. *Lipſius.* *Cæleſtem.*] *Cælo demiſſa dicebant ſumma ingenia.* unde cæleſtis Auguſti animus ſpreviſſe humana conſilia *dicitur*, 2, 60, 2. *tanquam majoris è cælo auſpicii prudentia fretus. De cetero Noſter hac voce, crebra figura, excellentiam rerum celebritatemque notat.* cæleſti ore *Cicero coarguit Antonium* 2, 64, 3. cæleſtem ejus vitam & memoriam futuram *hoc loco: de cujus loci lectione prorſus nihil dubito; cum gravitatem vocum captet Vellejus, & hanc ipſam exempla afferant.* cæleſtium præceptorum diſciplinis innutritus, Tib 2,94,1. cæleſtiſſimum os *Ciceronis, ob ſingular. eloq.* 2, 66, 3. cæleſtiſſima opera Tiberii, 2, 104. 3. *Quem ipſum ſuperlativum augendæ novitate quadam gravitati non dubitavit aſſumere.* Boecl.

2. *Brundiſii.*] Quæ urbs eſt Calabriæ.

3. *Repulſoque.*] Reſtituo, vix unius literæ mutatione: *repulſo quo externo metu, &c.* Laudandum, inquit Vellejus, Sullæ conſilium, qui exiſtimavit, ante propulſandum eſſe bellum externum, quam domeſticum: quo devicto hoſte, & domeſtici motus facilius comprimi poſſent, & neutiquam hoſtibus præberetur occaſio, temp. Romanam diſcerpendi penitus, dum membra inter ſe decertarent. *Voſſius.*

1. *Supe-*

alienum eſſet viciſſet, [1] ſuperaret quod erat domeſticum. Ante adventum L. Sullæ, Cinna ſeditione orta ab exercitu interemtus eſt: vir dignior, qui arbitrio victorum moreretur, quam iracundia militum, de quo vere dici poteſt, auſum eum quæ nemo auderet bonus, perfeciſſe quæ à nullo niſi fortiſſimo perfici poſſent; & fuiſſe eum in conſultando temerarium, in exequendo virum. Carbo, nullo ſuffecto collega, ſolus toto anno conſul fuit. Putares, Sullam veniſſe in Italiam, non belli vindicem, ſed pacis auctorem: tanta cum quiete exercitum per Calabriam Apuliamque, cum ſingulari cura frugum, agrorum, hominum, urbium perduxit in Campaniam; tentavitque [2] juſtis legibus & æquis condicionibus bellum componere: [3] ſed iis, quibus & peſſima & immodica cupiditas erat, non poterat pax placere. Creſcebat interim in dies Sullæ exercitus, confluentibus ad eum optimo quoque [4] & ſaniſſimo. Felici [5] deinde circa Capuam eventu [6] Scipionem Norbanumque conſules ſupe-

1. *Superaret.*] Verborum ſeries poſcere videtur, ut legamus *ſuperare*; quod verbum pendet ab eo, quod præcedit, *exiſtimavitque*, &c. Urſinus.

2. *Juſtis legibus & æquis conditionibus.*] Ita *Caſ. bell. civ.* 1. *magnopere ſe confidere demonſtrat, ſi ejus rei ſit poteſtas facta, fore ut æquis conditionibus ab armis diſcedatur.* Eſt enim conventio talis, ſive pactio pacis vel *æqua* vel *imper.* *ibi* æqualitati juſtiſque legibus locus hic eſt: *hic* obſervantia ut erga majorem, & quædam obligatio ad officia certa continetur. Vide omnino doctiſſimum *Fabr. ſemeſtr.* 1, 7. Boecler.

3. *Sed iis, quibus, &c.*] Tales autem erant tum oligarchici illi ſpiritus & factioſi homines, tum plurimi è vulgo militibuſque, cupidine rerum oovandarum, ſicut tabe infecti. Quapropter *corruptiſſimo ſæculo nemo eam vulgi* (& ceterorum) *moderationem ſperare poterat, ut qui pacem belli amore turbaverant, bellum pacis caritate deponerent*, ſicut *Tacitus de Vitellianis temporibus & impedimentis pacis* loquitur 2. H. 37, 3. Excluditur è conſilii publici auctoritate, quidquid privatorum cupiditatibus includitur: quæ jam directe publicis commodis adverſantur. Verum ao Sylla tam ſerio optaverit pacem, an vero ſpem pacis, famæ cauſſa & nominis, ad deludendos adverſarios, oſtentaverit tantum, oon deſunt, cur dubitemus, cauſſæ. *Boecler.*

4. *Et ſaniſſimo.*] Alias juxta Rhenanum, *ſanctiſſimo.* Alioqui *ſaniſſimi* dicuntur meliores & prudentiores.

5. *Deinde.*] Vulgo, *denique.*

6. *Scipionem.*] Non expuro, quid doctiſſimo viro in mentem venerit, legenti, *Cæpionemque*: invitis memoriis & Faſtis, in quis,

L. COR-

[1]ſuperat: quorum Norbanus, acie victus; Scipio, ab exercitu ſuo deſertus ac proditus, inviolatus à Sulla dimiſſus eſt. adeo enim Sulla diſſimilis fuit bellator ac victor, ut dum vincit [2] juſtiſſimo lenior; poſt victoriam [3]audito fuerit crudelior. [4] nam & conſulem, ut prædiximus, [5] exarmatumque Sertorium, [6] proh quanti mox belli facem! & multos alios, potitus eorum, dimiſit incolumes: credo, ut in eodem homine [7] duplicis ac diverſiſſimi animi conſpiceretur

L. CORNELIVS. L. F. L. N. SCIPIO ASIATICVS. C. Norbanus. Adi Appianum, Caſſiodorum, Tacitum. *Schegk.*

1 *Superat.*] *Liv. Epit.* 85. *Appian.* 1. *bell. civ.* Flor. 3, 21, 19. & 20. *Becl.*

2. *Juſtiſſimo lenior.*] Alias *mitiſſimo ac juſtiſſimo lenior.* Pro *vincit*, alias legitur *vinceret.* Rhenanus. *Juſtiſſimo lenior.*] *Juſto lenior* magis ferrem. Quid ſi etiam *mitiſſimo lenior.* Lipſius.

3. *Audito crudelior*] Juſtinus, *exſpectato maturius.* & noſter de Tiberio: *exſpectato revolavit maturius*, iiſdem verbis. *Schegk.*

4 *Nam & conſulem.*] [Ita legit Lipſius. vulgo *conſul.* quod ſi ſervamus.] Ubi hoc, ſodes, prædixiſti Vellei? ne potuiſti quidem, nam profectò nihil harum rerum Sulla geſſit Conſul, ſed Proconſul. Clarum id eſt. Correctiunculâ igitur nos expedimus: *Nam & Conſulem, ut prædiximus, exarmatumque Sertorium.* Ita ſanè eſt. Sulla clementiam lenitatemque exhibuit & in Conſule: quo illo? Scipione, quem antè dictum, cùm exercitum ipſumque in poteſtatem redegiſſet, dimiſſum ſine noxâ: & in Sertorio, qui Sueſſam fruſtrà occuparat, atque in Hiſpaniam aufugit. Appianum vide. *Lipſius.*

5. *Exarmatumque.*] De Sertorio exarmato tacent ſcriptores; quod de Scipione veriſſimum eſſe conſtat. Ita igitur integrum hunc locum ſcribi malim: *Nam & conſulem, ut prædiximus, exarmatum, atque Sertorium, proh quanti mox belli facem! &c. dimiſit incolumes.* Mirum vero, quoſdam dubitare, veriorne lectio ſit vulgatis, an, *proh quanti mox belli facem*, ut ex editione principe emendavimus. Nam & alterum ſola conjectura fultum, & haud ſatis Latinum eſt; ut mihi quidem videtur. Niſi alii docuerint, cur, cum dicat, *propinquanti.* τὸ *mox*, non omiſerit Velleius. *Voſſius.*

6. *Proh quanti.*] Vulgo, *propinquanti.* editio Baſileenſis: *pro quanti mox belli facem!* Quod volui teſtatum relinquere, cum ferri tamen poſſit vetus lectio. *Mannt.*

7. *Duplicis ac diverſiſſimi animi.*] Diximus de talibus in *comment. Nepot.* p. 56. & ſeq. Hic obiter notandum, non tam *duplicis animi* ſpecimen in Sylla credi debere, quam unius *pravi animi diſſimulationem & revelationem.* Id eſt; *fuit Sylla ex iis, qui cum ſint malo pravoque ingenio, tamen dum quærunt magnam potentiam, maximas virtutes ſimulant, adepti quod cupivere, ſolvunt ſuas cupiditates, & retecti patent.* Atque hæc eſt illa ὑποκριθείσης ἀποκάλυψις ἐν ἐξουσίᾳ κακίας, *inſitæ pravitatis in potentia detectio*, quam *Plutarchus in Sylla* nobis ſuppeditat. Graviſſima eſt ſententia *Taciti* de Tiberio, cui primo mixturam morum tribuit, non indolis reſpectu, verum dum metu aliorum, fingendis virtutibus ſubdole ſecuritatem quærit: ſed *poſtremo*, inquit, *in ſcelera ſimul ac dedecora*

retur exemplum. Poſt victoriam, qua deſcendens montem [1] Tiſata cum C. Norbano concurrerat Sulla, [2] grates Dianæ, cujus numini regio illa ſacrata eſt, ſolvit; [3] aquas ſalubritate medendiſque corporibus nobiles, agroſque omnes addixit Deæ. hujus gratæ religionis memoriam & inſcriptio templi affixa poſti hodieque, & [4] tabula teſta-
26 tur ærea intra ædem. Inde Coſs. Carbo III, & C. Marius

decora prorupit, poſtquam remoto pudore ac metu, SUO tantum ingenio utebatur. 6. A. 51, 7. Scilicet hi ſunt animi, *qui plus vulpis quam leonis habent*, ut hoc ex *Carbonis* dicto noſtrum faciamus. Nam ceteros, quorum in audaciam ardet animus, minus ſui obtegentes eſſe, ſatis conſtat. Suntque hi diſſimulatores ſui (ſi & hanc notam adjicere licet) *meliores ſervi, quam Domini*; i. e. coërciti auctoritate metuque utilem induſtriamque operam præſtant, ſibi relicti aut ſupra ceteros evecti, belluæ ſunt intemperantes immaneſque. *Boecler.*

1. *Tiſata.*] Mons Campaniæ fœlicis, imminens urbi Capuæ, ut Dion tradit. Vulgo hæc erant corruptiſſima. *Tiſata.*] De Tiſata præter Feſtum, Livius l. 18. *Samnites cum eminenteis Capuæ colleis firmo præſidio tenuiſſent, deſcendunt inde quadrato agmine in planiciem, quæ Capuam Tiſataque interjacet.* Totam hanc connexionem varias editiones ſecutus, ita edidi. vide præſtantiſſimi Medici Mercurialis Variarum lib. 2. c. 9. iſta duo, *ut potius*; quæ in pleriſque vulgatis, rectiſſimè induxi. non enim auctoris, ſed Burrerii. *Schegk.*

2. *Grates Dianæ.*] *Grates*, non *gratus*, legendum, res & alii dixerunt. Sed de templo hoc Dianæ apud Pauſaniam legi non omittendum. Ille l. v. ubi diſputat de elephantum dentibus ſive cornibus: ait, ſe vidiſſe ἐν γῇ τῇ Καμπανῶν κρανίον ἐλέφαντος ἐν Ἀρτέμιδος ἱερῷ. & addit: σταδίοις δὲ ὡς τριάκοντα μάλιστα Καπύης τὸ ἱερόν: *in terrâ Campanorum, calvam elephantis, in templo Dianæ quod abeſt maximè à Capuâ triginta ſtadiis.* Certè hoc ipſum eſt, in quod Sulla tam munificus. *Lipſius. Grates Dianæ.*] Corruptiſſimus erat hic locus: qui ut intelligi poſſet, è correctionibus *Lipſii Gruterique* ſic expreſſimus. quanquam *Rhenanus* jam pæne totum ita reſcripſerat, niſi quod adhuc legebatur: *hujus gratæ relig. memoria.* Reſtaurata interim penitus *Velleii* verba, nemo vel jactare vel eredere debet. *Boecler.*

3. *Aquas ſalubritate.*] Ejiciendum omnino illud *ut potius*, non refingendum in aliam faciem, ut tentarunt viri doctiſſimi. nec enim comparet in membranis unicis, ſed decepit eos perpera diſtinctio verborum Burrerii. nam ejus *ut potius*, conjungendum cum ceteris Burrerianis, *legendum exiſtimem.* [Ut ex ejus notis liquet.] *Grut.*

4. *Tabula area.*] Haud diſplicet profectò Rhenaniannm, *tabula intra ædem*, dummodo tamen ſcribatur membrum ſequens hoc modo: *tabula intra ædem. Inde Conſules*; quomodo & Lipſio venit in mentem. Fuiſſe autem uſitatum, ut ichnogtaphia templi aut aræ alicujus, alio atque alio exprimeretur exemplari, & reponeretur in eâdem illâ æde aut alio quo loco: notum eſt ex marmoribus antiquis. ſed & intus in æde tabulam poni ſolitam, eadem vel adeo plura aliaque continentein, quam quæ baſi columnæ ſtatuæve aut frontiſpicio

rius, ſepties [1] conſulis filius, [2] annos natus XXVI. vir animi magis quam ævi paterni, [3] multa fortiterque molitus, neque uſquam inferior nomine conſulis, [4] apud Sacriportum pulſus à Sulla acie, Præneſte, quod ante natura munitum præſidiis firmaverat, ſe exercitumque contulit. [5] Ne quid unquam malis publicis deeſſet, in qua civitate ſemper virtutibus certatum erat, certabatur ſceleribus; optimuſque ſibi videbatur, qui fuerat peſſimus; quippe dum ad Sacriportum dimicatur, [6] Damaſippus prætor [7] Domitium, Scævolam etiam pontificem maximum & divini

ſpicio ædium inciſa erant; plurimo item patet exemplo in Epigraphis noſtris totius orbis Romani, è quibus unum alterumque, fidei cauſſa, oculis ſubjicerem; niſi id arbitrarer conjunctum cum aliarum Inſcriptionum injuriâ: quæ cum ſibi invicem mutuam adſtruant lucem, ſingulatim laudari nolunt. multa autem congerere hoc loco, alienum ab inſtituto. *Gruter.*

1. *Conſulis filius.*] Solus *Appianus* fratris filium vocat. De *ætate* variant. *Boeclerus.*

2. *Annos natus* XXVI.] De ætate diſcrepant auctores. Ille, qui Livium in epitomen redegit, lib. LXXXVI. inquit: *conſul ante annos viginti per vim creatus.* Quem locum ad Octavium Suetonii contra Dionem laudat maximus Caſaubonus; quia ille ſcripſerat, Octavium ſine exemplo ante annum XX. iniſſe conſulatum. Sed non dubito, quin mendum ſit in epitome Liviana, & pro XX. ad minimum reponi debeat, XXV: ut ei ſic conveniat cum auctore de viris Illuſtribus. Noſter tamen annos numerat XXVI: Appianus etiam XXVII. *Voſſius.*

3. *Multa.*] Præponit Urſinus voculam, *qui.*

4. *Apud Sacriportum pulſus.*] *Appian.* I. *bell. civ. Flor.* 3, 21, 23. *Liv. epit.* 87. *Aurel. Vict.* 86. Boecler. *Sacriportum.*] Locus circa Præneſte. Appian. ἱερὸς λιμὴν vocatur.

5. *Ne quid unquam.*] Mâlim, *uſquam.* Lipſius. *Ne quid unquam.*] Forte: *ne quid utique malis publicis deeſſet, &c.* Voſſius. Acidalius legit, *iniquum. Ne quid unquam.*] Non valde inconcinnam ſententiam redderent, qui, *ne quid iniquum malis publicis d.* legunt, niſi contextus generaliorem formulam & in mala publica, quæ *Vellejus* memorat, amplius patentem, requirere videretur, ut fortaſſe ſatius ſit, *uſquam.* Boeclerus.

6. *Damaſippus.*] Cicero Epiſtola ad Pætum, Livius, Valerius. errat Appianus, fidus alias narrator, qui Brutum prætorem recenſet. *Schegk. Damaſippus prætor.*] Ita *Valerius*, 9, 2, 3. *Damaſippi juſſu principum civitatis capita boſtiarum capitibus permiſta eſſe*, ait. cui conſentiunt alii. *Liv. epit.* tamen 86. *Marii Cos. juſſu feciſſe Damaſippum* memorat. *Boecler.*

7. *Domitium.*] Addenda diſtinctionis nota poſt verbum, *Domitium.* occidit enim Damaſippus, ut hiſtoriæ teſtantur, L. Domitium, Q. Mucium Scævolam, & alios. Poſſet etiam legi *D. pr. Q. Mucium Sc. pont. max.* Verum diſtinctio, cum nihil mutet, magis etiam placet. *Manut.*

8. *Scævolam.*] *Qui Aſiam tam ſancte,*

 & tam

divini humanique juris auctorem celeberrimum, & [1] C. Carbonem prætorium, [2] conſulis fratrem, & Antiſtium ædilicium, velut faventes Sullæ partibus, in curia Hoſtilia trucidavit. Non perdat nobiliſſimi facti gloriam Calpurnia, Beſtiæ filia, uxor Antiſtii: quæ jugulato, [3] ut prædiximus, viro, gladio [4] ſe ipſam transfixit. quantum hujus gloriæ, famæque acceſſit? nunc virtute eminet,
27 [5] patria latet. At Pontius Teleſinus dux Samnitium, vir [6] domi bellique fortiſſimus, penituſque Romano nomini infe-

& tam fortiter obtinuit, ut Senatus deinceps in eam provinciam ituris magiſtratibus exemplum atque formam officii decreto ſuo proponeret. Valerius lib. 8. cap. 15. Cicero io Bruto, & Verrinis. In cujus quoque honorem Aſiani diem feſtum *Mutia* nominarunt. Pædiaous. *Schegkius.*

1. *C. Carbonem.*] De quibus ita ſcribit Eutropius lib. v. *Damaſippus Prætor incentore Mario Cos. Q. Scævolam, C. Carbonem, L. Domitium, P. Antiſtium, in curiam quaſi ad conſulendum vocatos crudeliſſime occidit.* Urſinus.

2. *Conſulis fratrem.*] Quod falſum facile convinco. C. Carbo prætorius patre natus Cajo, clarum ex Valerii lib. 3. cap. 7. Ciceronis lib. 3. de Oratore. Cneus verò, ſi faſtis Capitolinis fides, Cneo patre, quem accuſatum à M. Antonio ſutorio atramento abſolotum Cicero Epiſtola ad Pætum dat intelligere. Qui igitur frater? an patruelis? oec hoc. Cajo etenim duo ſolummodo fratres, Publius & Marcus. Cicero ibidem. Erraſti itaque Vellei, niſi ſi adoptatum Cneum à Caji patre probaveris. *Schegk.*

3. *Ut prædiximus.*] Nimium olet gloſſam, *ut prædiximus.* ecquid enim id addere neceſſe, cum proximè præcedat? imo ex ea narratione io hanc traoſeat auctor? *Gruter.*

4. *Se ipſam.*] Magis Vellejanum ſit, *ſe ipſa, &c.* Ita ſemper auctor noſter loquitur. Quod oulli negabunt, qui eum cum attentione legerunt. *Voſſius.*

5. *Patria latet.*] Corruptum hoc eſſe dicam, & dicam tantum. Non enim medeor. Certe patria ejus non latet, & Romanam fuiſſe oomen genuſque evincunt, *Calpurnia Beſtiæ filia.* Lipſ. *Patriâ latet.*] Hæret hic Lipſius, aitque patriam neutiquam latere, & evincere nomen, genuſque fuiſſe Romanam. Sed fugit virum maximum, *patria* hic poni pro *paterna.* Per patrem vero iotelligendum arbitror Calpurnium illum, quem Jugurtha pecuoiis corruperat. *Voſſius.* *Patriâ latet.*] *Lipſius* deſperatum hunc locum exiſtimat. *Acidalius* maluiſſet, *ſua virtute eminet, patria latet*; ut filiæ gloria, cum paterna turpitudine compareretur. Sed bene fecit, quod *timide* huc decurrit. quanquam longe ille quidem elegantius ſenſit, quam qui eundem ſenſum in uſitata lectione repræſentari credunt: *nunc virtute eminet, patria latet.* *patriam* enim *virtutem*, abſque ulla pronominis ἀντιθέσει hic ad filiæ virtutem contendi, cui perſuaderi poterit? Faveo conjecturæ de ſenſu; in aſſeveratione ſcripturæ cautiſſimum quemque maxime probaverim. *Boeclerus.*

6. *Domi belliqne.*] Alias *animi bellique.*

1. *Qua-*

inſeſtiſſimus, contractis circiter [1] quadraginta millibus fortiſſimæ pertinaciſſimæque in retinendis armis juventutis, Carbone ac Mario Coſſ. [2] abhinc annos CXI, Kal. Novemb. ita ad [3] portam Collinam cum Sulla dimicavit, ut ad ſummum diſcrimen & eum & remp. perduceret. [4] quæ non majus periculum adiit, Hannibalis intra tertium miliarium caſtra conſpicata, quam eo die, quo circumvolans ordines exercitus ſui Teleſinus, dictitanſque adeſſe Romanis ultimum diem, vociferabatur eruendam delendamque urbem: adjiciens, [5] nunquam defuturos raptores Italicæ libertatis lupos; niſi ſilva, in quam refugere ſolerent, [6] eſſet exciſa. Poſt primam demum horam noctis

1. *Quadraginta millibus.*] Pæne duplicant numerum Appianus, Oroſius, Eutropius, ſcribuntque *millia* LXXX. An non hic ſaltem LX? *Lipſius.*

2. *Abhinc annos* CXI.] Vulgo XL. Sed Ex. vet. habet, *abhinc annos* XI. *Kal. &c.* Quod Faſti etiam conſulares docent. *Abhinc annos* CXI. *Kal. Novembribus.*] Recte. ſed de Kalendis Novembribus etiamne rectum? ambigo. Nam paullo infra ſcribit: *Felicitatem ejus diei, quo Samnitium Teleſinique pulſus eſt exercitus, Sulla perpetuo ludorum Circenſium honoravit memoria, quibus ſub nomine Sullanæ victoriæ celebrantur.* Atqui profecto perpetui ii ludi in Kalendario Romano ſunt notati, non Kalendis Novembribus (tunc enim nulli) ſed VII. *Kal. Nov.* atque ibi ſculptum: *LUD. VICT.* ſicut & ſequenti quatriduo, *LUDI.* Niſi fallor, iſti ipſi ſunt, & ad hunc numerum Vellejana lectio reformanda. *Lipſius.*

3. *Portam Collinam.*] De variis veteris urbis portis vide Marlian. l. 1. c. 7. & Georg. Fabricium in deſcriptione Romæ c. 4. Collina quæ & Quirinalis & Agonalis, ſita erat verſus ſeptentrionem. Per hanc portam, quæ juxta Tacitum erat ad viam Salariam, memorant Gallos Senones urbem ingreſſos, eamque populatos eſſe.

4. *Quæ non majus periculum adiit.*] De Teleſino hoc etiam capiendum, quod ait Lucanus lib. II:

— *Romanaque Samnis*
Ultra Caudinas ſperavit vulnera furcas.

Male enim alii putarunt, Damaſippum intelligi. *Voſſius.*

5. *Nunquam defuturos, &c.*] Callidum dictum, de dominandi cupidis, alienæq; libertatis inſidiatoribus; cujus cupiditatis reſpectu, *lupos* vocat Romanos Teleſinus; plane ſicut Mithridates apud *Juſtin.* 38, 6, 8: *ut ipſi ferunt, conditores ſuos lupæ uberibus altos: ſic omnem illum populum, luporum animos, inexplebiles ſanguinis atque imperii, divitiarumque avidos ac jejunos habere.* Ita Æqui Volſcique apud *Liv.* 3, 66. Fallor an ex hujus conſilii regula Romani Carthaginem exciderint. cujus uſum crebro etiam deprehendas in *Conſiliis de bello Turcico ſuſcipiendo.* Boecler.

6. *Eſſet exciſa.*] Si abeſſet verbum *eſſet*, vividior fieret oratio; ita tamen ut *ſylvâ exciſâ* habeatur ſexti caſus. *Gruterus.*

noctis & Romana acies reſpiravit, & hoſtium ceſſit. Teleſinus poſtera die ſemianimis repertus eſt, victoris magis quam morientis vultum præferens; cujus abſciſſum caput, ferri geſtarique circa Præneſte Sulla juſſit. Tum demum, deſperatis rebus ſuis, C. Marius adoleſcens per cuniculos, qui miro opere fabricati in diverſas agrorum partes ferunt, conatus erumpere, cum foramine è terra emerſiſſet, à diſpoſitis in id ipſum interemtus eſt. Sunt, qui ſua manu; ſunt, qui concurrentem mutuis ictibus cum minore fratre Teleſino, una obſeſſo & erumpente, occubuiſſe prodiderint. utcumque cecidit, hodieque tanta patris imagine [1] non obſcuratur ejus memoria. de quo juvene quid exiſtimaverit Sulla, in promtu eſt. occiſo enim demum eo, Felicis nomen aſſumſit: quod quidem uſurpaſſet juſtiſſime, ſi eundem & vincendi & vivendi finem habuiſſet. Oppugnationi autem Præneſtis ac Marii præfuerat [3] Ofella Lucretius; qui cum ante Marianarum fuiſſet partium, [4] prætor ad Sullam transfugerat.

1. *Non obſcuratur ejus.*] Vetus liber, *obſcuratur civis memoria.* Burret.

2. *Felicis nomen, &c.*] Ita in Paneg. in *Conſtant. Aug. cap.* 20, *Sulla felix ſi ſe parcius vindicaſſet: ſed enim vero multis capitibus Roſtra complevit.* Nimirum, ut *Solinus* autumat, *Cornelius Sylla dictus potius eſt, quam fuit Felix.* ſive, ut *Pliniana* ἐπιχειρήσις habet: *Unus ſibi ad hoc ævi* Felicis *cognomen aſſeruit L. Sylla. Civili nempe ſanguine, & patriæ oppugnatione adoptatus, & quibuſdam felicitatis inductus argumentis, quod proſcribere tot millia ac trucidare potuiſſet. O prava interpretatio, & futuro tempore infelix.* Congruit *Valerius*, qui poſt enumerata crudelitatis argumenta, παθητικῶς ſubjicit: *En quibus actis Felicis cognomen aſſequendum putavit!* Boeclerus.

3. *Ofella.*] Urſinus legit, *Ofela. Oſilla.*] Vera hæc lectio; licet in MS. fuerit *Aſſella.* Ὀφέλλαν enim vocant Plutarchus, & Appianus. Nec aliter legitur in editione veteri epitomes Livianæ. Apud Martialem etiam libro x. idem occurit nomen:

Et quæ non egeant ferro ſtructoris Ofellæ.

Atque ita ſcribendum eſſe, docet Servius ad VI. Æneidos. Ita ergo legendum apud Ciceronem in Bruto, ubi hunc *Aphilium*, & Pedianum, ubi *Aſellam* videas nominari. *Voſſius.*

4. *Prætor.*] Mendum ſine dubio ſubeſt: nam Ofella anno ſequenti, cum conſulatum peteret contra mandatum Sullæ, qui lege vetuerat, ne quis ante quæſturam, præturamque, conſulatum gereret, fuit occiſus. Cujus rei auctorem habeo Appianum. Nec vulgatam lectionem juvat, quod Ofella, juſſu Sullæ, Prænestinæ obſidioni præfuerit;

cum

gerat. Felicitatem diei, quo Samnitium Teleſinique pul-
ſus eſt exercitus, Sulla perpetua [1] ludorum Circenſium
honoravit memoria, [2] quibus ſine nomine Sullanæ victo-
riæ celebrantur. Paullo antè quam Sulla [3] ad Sacripor- 28
tum dimicaret, [4] magnificis præliis partium ejus viri ho-
ſtium exercitum fuderant: [5] duo Servilii apud [6] Cluſium,
Metellus Pius apud [7] Faventiam, M. Lucullus circa [8] Fi-
dentiam. Videbantur finita belli civilis mala, cum Sullæ
crudelitate [9] aucta ſunt. quippe dictator creatus [10] (cujus
honoris uſurpatio per annos CXX. intermiſſa. nam proxi-
mus

cum & hoc aliis, nec prætoriæ dignitatis viro, potuerit demandari. Puto ergo pro *prætor* ſubſtituendum *proditor*. Similiter infra de Munatio Planco ait Vellejus: *Plancus non judicio recta legendi, neque amore Reip. aut Cæſaris; ſed morbo proditor, &c. transfugit ad Cæſarem.* Qui locus per ſe fere ſententiæ noſtræ firmandæ ſufficiat. *Voſſius.*

1. *Ludorum Circenſium.*] Equeſtrium. Quales erant Circenſes.

2. *Quibus ſine nomine.*] Burrerius teſtatur, in vet. exempl. eſſe; *qui ſub ejus nomine.* quod omnino probum videtur. *Boeclerus.*

3. *Ad Sacriportum.*] Vide ſupra p. 113.

4. *Magnificis.*] *Magnis*, magis placet. *Manutius. Magnificis.*] Non muto. etiam paullo poſt, *magnificentiſſimas res gerere* invenies. *Lipſius.*

5. *Duo Servilii.*] Hæc Serviliorum de Italicis victoria habetur in argenteo quodam apud me denario, in cujus una parte pone caput Romæ, cui ITALIA ſubſcriptum eſt, ſignata eſt corona quadam victoriæ hujus, ut videtur, index, quod ſignum in aliis etiam Serviliæ gentis denariis impreſſum eſt. in altera Caſtorum equitantium averſis equis, ſimulacra expreſſa ſunt, cum litteris Oſcis, quibus indicari nomen, prænomenque Servilii putamus. Nam Oſcis etiam litteris ſignati ſunt hi denarii, in quibus Italica hæc contra Romanos conſpiratio, & velut fœdus quoddam cæſa porca impreſſum eſt. *Urſin.*

6. *Cluſium.*] Mediterraneum Tuſciæ oppidum Ptolemæo, Straboni, Livio, aliiſque.

7. *Faventiam.*] Italiæ urbs Plinio.

8. *Fidentiam.*] Galliæ togatæ in Italia urbs Ptolemæo & Antonino.

9. *Aucta ſunt.*] Suſpicor ſcripſiſſe Vellejum, *nata ſunt*. Haud paullo argutior ſic ſententia, & ἀντιθέτῳ exornata. *Lipſius.*

10. *Cujus honoris, &c.*] Hic locus corruptiſſimus fuit, ut B. Rhenanus teſtatur. *Cujus honoris.*] Parum hæc inter ſe apta. Diſtingui ſcribique mavelim: *non tam deſideraſſe, quam timuiſſe) poteſtate imperii, quo priores ad vindicandam m. p. r. uſi fuerant, immodicæ crudelitatis licentiâ abuſus eſt.* Ex hac diſtinctione, & transpoſita notâ parentheſeos, longè alia clariorque ſententia, quàm quæ vulgatur. maximè ſi mecum *poteſtate*, pro *poteſtatem* ſcribis: itemque *abuſus*, non *uſus*. Lipſius. *Cujus honoris, &c.*] Lipſius diſtingui, ſcribique mallet: *non tam deſideraſſe, quam timuiſſe) poteſtate imperii, quo priores ad vindicandam maximis periculis Rempublicam uſi fuerant, immodicæ crudelitatis licentia abuſus eſt.* Senſum ſane optime aſſecutus eſt.

mus poſt annum, quam Hannibal Italia exceſſerat: ut appareat populum Romanum uſum dictatoris non tam deſideraſſe, quam timuiſſe poteſtatem imperii, quo priores ad vindicandam maximis periculis remp. uſi fuerant) immo-

De verbis videamus. Ea in editione principe corruptiſſime ita erant concepta: *uſum dictatoris aut metu deſiderat Tulio eo timuiſſe poteſtatem imperii, prob res ad vindicandum maxim periculé, ſpolia muſieranteo, immodica crudelitatis licentia uſus eſt.* Quæ multo minori libertate commode ita reſtitui poſſe putamus: *ut appareat populum Romanum uſum dictatoris haud ita deſideraſſe, uti extimuiſſe poteſtatem imperii) quo priores ad vindicandam maximis periculis Rempublicam uſi erant. eo immodica crudelitatis licentia uſus eſt.* Quæ ſi non vera, ſaltem veræ proxima eſt lectio. *Voſſ. Cujus honoris, &c.*] Si recte memini, non occurrit facile in antiquis Scriptoribus locus, de *Dictatura*, accuratior pleniorque. Quapropter nihil abs re me facturum arbitror, ſi paulo preſſius *Vellejanis* veſtigiis inſtitero, uſumque Dictatoriæ poteſtatis, ea parte, qua notitiam reip. gerendæ juvare poteſt, declaravero. Quæ jam aliis ſunt tradita, nihil attinet repetere. Manebimus enim intra limites *Vellejanos*. Dicitur 1. *Priores Dictatura ad vindicandam maximis periculis rempubl. uſos eſſe.* Recte, ipſa cauſſa reperti uſurpatique hujus magiſtratus, & finis innuitur: creatum eſſe, ad maxima quæque & ardua pace belloque præſentioris imperii viribus conficienda. Itaque *Livio in rebus trepidis ultimum conſilium* dicitur Dictatoris creatio 4, 56. & *Auguſtin. 3. de C. D. 17. in extremis periculis* factum ait. Hic verus, &, ut ita dicam ordinatius ſcopus. Nam quod *Clapmarius 3. de arcan. 19.* inter *Arcana Ariſtocraticæ dominationis adverſus plebem* refert, καὶ ἐπαναλύθημα & reſpectu temporis, quo primus *Dictator* creatus, item reſp. intemperantiæ popularis ἐπορρίμως accipiendum eſt. Serviebat enim poſtea Dictatoris terror non Democraticæ modo vehementiæ coërcendæ, ſed certaminibus etiam & ambitioni optimatum in ordinem redigendæ. Dicitur 2. à *Vellejo, populum R. timuiſſe poteſtatem imperii* Dictatorii. Erat enim *jure regio*, à quo ferme ſolo tempore differebat. unde *Ciceronis* illud *Philipp. 1.* debet explanari, cum ait de Syllæ temporibus: *Dictatura jam vim regiæ poteſtatis obſederat.* Erat ſane *regia poteſtas*, quippe quæ duorum conſulum, ut apud *Liv.* alibi dicitur, poteſtatem repræſentabat: jam autem duobus Conſulibus *regium imperium* tribuitur apud *Ciceron. 3. de ll. 3.* ſed cum exceptione temporis. quam cum tranſcendit Sylla perpetuus Dictator factus, jam Dictatura vim totam regiæ poteſtatis formamque veri regni obſederat. Alias, ne Dictatura ad libertatis oppreſſionem, regnique in rem Rom. reductionem tenderet, temporis brevitate cautum proviſumque erat, ne ultra ſextum menſem quiſquam eum magiſtratum gereret, vide *Clapm. de arcan.* 2, 11. & Catuli *orat. apud Dion.* 36. ubi & alterum conſilium ἐπιπλήξεως cujuſdam, *ne extra Italiam cum imperio ſit Dictator.* Tertium erat, veluti imaginarium Dictatoriæ poteſtatis frenum, ſive ſimulacrum Democraticæ libertatis etiam ſub Dictatore; quando Dictatori equum conſcendere non licebat, niſi ad populum tuliſſet, *ut equum aſcendere liceret*, ſicut ex *Plutarchi Fabio* & *ap. Liv.* 3, 14. diſcimus. His igitur rationibus conſiliiſque Dictatoriam poteſtatem quam timebat populus

[1] immodicæ crudelitatis licentia uſus eſt. [2] Primus ille & utinam ultimus, exemplum proſcriptionis invenit, ut, in

qua

Ius Romanus, quodammodo limitabant, & ne ad mutationem ſtatus valeret, retinebant. Dicitur 3. apud *Vellejum: Non tam P. R. deſideraſſe uſum Dictatoris*, quam timuiſſe poteſtatem imperii. *Deſideravit ſane uſum*, neque carere omnino potuit hoc remedio adverſum libertatis vitia: ſed non ſine timore tamen acceſſit, ad præſentiſſimi remedii ſtrenuitatem; ſicut peritiſſimi quique medicorum fortiſſima & maxime ſtrenua medicamenta non quidem penitus omittunt, ſed cum cura & ſolicitudine adhibent. Hæc ſolicitudo non parum creverat, perſpectis reip. morbis paulatim invaleſcentibus, auctaque incivilis elationis cupiditate. Præcipuæ obſervationis eſt locus *Appiani* 1. *bell. civ. p.* 359. cum in tumultu Tiberii Gracchi miratur, *nemini, neque tum neque poſtea in mentem veniſſe Dictaturæ remedium, quo reſpubl. ſæpe è maximis periculis convaluerat.* καὶ μοὶ, inquit, θαῦμα καταφαίνεται, τὸ πολλάκις ἐν τοιούτοις εἰς φόβοις διὰ τῆς αὐτοκράτορος ἀρχῆς διασεσωσμένους, τότε μηδ' ἐπὶ νοῦν τῆς Δικτάτωρα λαβεῖν. ἀλλὰ χρησιμώτατον τὸ προτέροις τόδε τὸ ἔργον εὑρεθὲν, μηδ' ἐν μνήμῃ τοῖς πολλοῖς ἄρα γενέσθαι, μήτε τότε, μήτε ὕστερον. Quod ait, neque poſtea in mentem veniſſe cuiquam hoc remedium αὐτοκρατορικῆς ἀρχῆς, caute accipiendum eſt. Nam illud SC. quo poſtea in C. Gracchi ſeditione Opimio Cos. primum mandatum eſt, *videret ne quid reſpub. detrimenti caperet*, quid aliud notat niſi commiſſum, quam pleniſſimum eſſe poteſt, imperium, ſive, ut rectiſſime in *Gracchis Plutarchus* explicat, *Dictatoriam poteſtatem*? Ut clarum ſit, *nomine Dictaturæ*, ob timorem, quem innuit *Vellejus*, *abſtinuiſſe*; *rem ipſam tamen*, poſt longiorem ceſſationem, *reduxiſſe Romanos*. Etſi autem [monarchici imperii] nomen ejuraverat amantiſſima libertatis civitas, tamen tot illis artibus ſuis, tanto legum conſiliorumque apparatu, non potuit ſuam libertatem regere atque conſervare, quin ſubinde ad plenam *Unius poteſtatem*, ſub diverſis quidem nominibus, recurrendum haberet; donec denique penitus in eam imperandi formam recideret, atque ita ab interitu, qui ex morbis libertatis imminebat, reſurgeret. *Boecler.*

1. *Immodicæ crudelitatis.*] Quam præſertim graphice deſcribunt *Valer. Max.* 9, 2. *Plut. Syll. Auguſtin. de C. D.* 3, 27. & 28. *Lucan.* 2. *Senec.* 1. *de clem.* 12. *Id. de Provid.* 3. aliique plures. *Boecl.*

2. *Primus ille.*] Impotentiam Sullæ Cicero 2. Officiorum & Verrin. Act. 2. lib. 3. his tangit verbis: *Qui auſus eſt dicere haſta poſita, cum bona in foro venderet, & bonorum virorum & locupletium, & certe civium, prædam ſuam ſe vendere.* præter ordinarios meminit Dionyſius, Cæſar lib. 1. bell. Civil. Salluſtius. *Schegk. Primus ille.*] *Appianus.* 1. *bell. civ. p.* 409. οὗτος γὰρ δοκεῖ πρῶτος οὓς ἐκόλασε θανάτῳ προγράψαι, καὶ γέρα τοῖς ἀναιροῦσι καὶ μηνύματα τοῖς ἐλέγχουσι καὶ κολάσεις τοῖς κρύπτουσιν ἐπιγράψαι. *Hic enim primus, quos capite plexos cupiebat, proſcripſit, & præmia percuſſoribus proſcriptorum, itemque latentium indicibus, neque minus pœnas celantibus latentes propoſuit.* quod & *Vellejus* Noſtet mox ſubjicit. clarius autem *Plutarchus, receptatori proſcripti & ſervatori capitalem pœnam denuntiatam; non exceptis fratribus, filiis, parentibus: per-*

qua civitate petulantis convicii [1] judicium hiſtrioni exoleto redditur, in ea jugulati civis [2] R. publicæ conſtitueretur [3] auctoramentum; plurimumque haberet, qui plurimos interemiſſet; neque occiſi hoſtis, quam civis, uberius foret præmium; fieretque quiſque merces mortis ſuæ. [4] Nec tamen in eos, [5] qui contra arma tulerant, ſed in multos inſontes ſævitum. adjectum etiam, ut bona proſcriptorum venirent, [6] excluſique paternis opibus liberi, etiam petendorum honorum jure prohiberentur; ſimul-

cuſſori bina talenta promiſſa, etiamſi ſervus Dominum; filius parentem interfeciſſet, memorat. *Boecler.*

1. *Judicium hiſtrioni exoleto.*] Alibi [in Epiſtolic.] tentavimus hunc locum etiamque alii. Nunc placeat: *judicium in hiſtrionem ex albo*. Nam id verum eſt. & legibus XII tab. animadverſi actores aut hiſtriones, qui carmen actitaſſent quod infamiam flagitiumve faceret alteri. In bonâ omni Rep. ita ſolitum: hodierna licentia quam effrænis ſolutaque es! *Lipſ. Judicium hiſtrioni exoleto.*] Placet *Grutero* interpretatio: *nimirum aures præbuiſſe judices hiſtrioni, & cives qualeſcunque caſtigaſſe, quos conſtaret hiſtrionem aliquem petulantiore notaſſe convitio.* Lipſius maluerat: *judicium in hiſtrionem ex albo*. Quia in *mſc.* fuit *judicium hiſtoriarum ex alto*. Boecler. *Exoleto.*] *Exoleti* epitheto nihil contemptius hiſtrioni tribui poteſt. Ita Firmico in præfatione l. I. Aſtrol. Sulla dicitur, *Senex exoletus*. Hoc eſt, ut mox ipſe explicat: *qui à primo veſtigio pubeſcentis ætatis, in ſcurrarum gremiis per damna venundati pudoris adolevit.* Gloſſæ Philoxeni: *Exoletus*, ὑπέργηρως, τρίβακος. Sic & Cicero pro Milone, aliique ea voce uſi. *Voſſius.*

2. *R. publicæ.*] Vulgò, *Reipublicæ*. Ita reſtituit Claudius Puteanus.

3. *Auctoramentum.*] Sumitur pro obligatione nexuque, ac veluti ſtipendio pretioque ejus, qui ſit auctoratus, ſive obligatus.

4. *Nec tamen in eos.*] Forte, *nec tantum in eos*, juxta Urſinum. *Nec tamen in eos.*] Pro *tamen* quidam emendant *tantum*: alii cum Acidalio particulam *tamen* retinent, ſed ita, ut alii corrigunt, interpretandum cenſent. Neutris aſſentio. Subauditur enim *tantum*, vel *ſolum*. Salluſtius bello Jugurthino: *Non enim regnum, ſed fugam, exilium, & has omnes, quæ me premunt, miſerias cum anima ſimul amiſiſti.* Hoc eſt, *non enim ſolum regnum, &c.* Quod male manus recentior in MS. noſtrum optimæ alioqui notæ, invehere fuit conata. Frontinus lib. II. c. XIII. de Horatio: *dejecit ſe in alveum, eumque non armis, ſed vulneribus oneratus, tranavit.* Poſſem etiam compluria aliorum afferre loca: ſed hi &, aut tali particula, poſt *ſed* addita, locutionem hanc emollire conati. *Voſſ.*

5. *Qui contra arma tulerant.*] Octo millia deditorum in villa publica trucidavit. Livius XCVIII. *Villa publica locus in campo Martio*, Auguſtinus Civitatis Dei 3. cap. XXIX. *Schegk.*

6. *Excluſique paternis opibus.*] Contra morem priſcum, quo liberi minime parentum delicto tenebantur. Dionyſius Antiquitatum 8; & Plinius in eximio illo Ciceronis elogio lib. 7. c. 30. eo alludit. Poſtea his ignovit Cæſar, & ad jus dignitatis revocavit. Suetonius, Dio, & noſter infra. *Schegk.*

1. *Quod*

ſimulque, [1] quod indigniſſimum eſt, ſenatorum filii & onera ordinis ſuſtinerent & jura perderent. Sed adventum in Italiam L. Sullæ, Cn. Pompejus ejus Pompeji filius, quem magnificentiſſimas [2] res in conſulatu geſſiſſe bello Marſico prædiximus, XXIII annos natus, abhinc annos CXIII, [3] privatis ut opibus ita conſiliis magna auſus, magnificeque conata executus, ad vindicandam reſtituendamque dignitatem patriæ, firmum ex agro Piceno, qui totus paternis ejus clientelis refertus erat, contraxit exercitum. cujus viri magnitudo multorum voluminum inſtar exigit: ſed operis modus paucis eum narrari jubet. Fuit hic genitus matre Lucilia, ſtirpis ſenatoriæ, [4] forma excellens, non ea qua flos commendatur ætatis, [5] ſed ex dignitate * conſtanti: quæ illam conveniens ampli-

29

1. *Quod indigniſſimum eſt.*] Ita *Plutarchus* ὃ δὲ πάντων ἀδικώτατον ἔδοξε, τῶν προγεγραμμένων ἠτίμωσε καὶ υἱοὺς καὶ υἱωνούς, καὶ τὰ χρήματα πάντων ἐδήμευσε. *Quod omnium viſum eſt indigniſſimum, proſcriptorum liberos nepoteſque infamia notavit, omniumque bona publicavit.* Boecler.

2. *Res in conſulatu.*] Ita exemplar vetus juxta Burrerium. vulgo, *in ſenatu.*

3. *Privatis ut opibus.*] Ita de *Octavio* infra 2,61,1: *mira auſus ac ſumma conſecutus privato conſilio majorem ſenatu pro rep. animum habuit.* Quanquam, hæc privati conſilii auxiliique, utut pro rep. ſuſcepta molitio, niſi acceſſerit publicæ auctoritatis approbatio, non ſolet commendari à rerum civilium peritis. Itaque *Prudentes* apud *Tacitum* 1. A. 10, 1. in reprehenſione Auguſti etiam illud memorant: *paratum ab adoleſcente privato exercitum.* Scilicet plus eſt in legibus, quam in ſucceſſu. datoque ſemel exemplo prætextuque, facile dominandi cupidis ad nova conſilia via panditur. Quare non fruſtra *Ariſtoteles* etiam circa clientelas, de quibus mox ſequitur, monuit, *periculoſum eſſe liberæ civitati, ſi quis nimia clientum, amicorum, ſervorum multitudine emineat polleatque.* Quod Romani mature debebant obſervare. *Boeclerus.*

4. *Forma excellens.*] Ita *Plutarchus Pompejum* commendat: τὸ γὰρ ἐράσμιον, ἀξιωματικὸν ἦν φιλανθρώπως, καὶ τοῦ νεαροῦ, καὶ ἀνθοῦντι διέφαινεν εὐθὺς ἡ ἀκμὴ τὸ γεραρὸν καὶ τὸ βασιλικὸν τοῦ ἤθους. *Gratia formæ dignitatem pariter ac humanitatem eximiam præferebat, & in illo juvenili flore exſplendeſcebat jam ſenilis regia quædam gravitas.* Compara *Suetonii* locum de *Tito*, *cap.* 3. *Forma egregia, & cui non minus auctoritatis ineſſet, quam gratiæ.* Eſtne hoc εἶδος ἄξιον τυραννίδος, *ſive imperatoria forma*, quam *Cornelius Nepos* etiam Iphicrati tribuit, 3,1? *Boeclerus.*

5. *Sed ex dignitate.*] De gravi autem hac & ἀξιωματικῇ Pompeji formâ, ex Silio aliquid capies lib. XIII.

amplitudinem, fortunam quoque ejus, ad ultimum vitæ comitata eſt diem: innocentia eximius, ſanctitate præcipuus, eloquentia medius; potentiæ quæ honoris cauſſa ad eum deferretur, non ut ab eo occuparetur, cupidiſſimus; dux [1] bello peritiſſimus; civis in toga (niſi ubi vereretur, ne quem haberet parem) modeſtiſſimus; amicitiarum tenax, in offenſis exorabilis, [2] in reconcilianda gratia fideliſſimus, in accipienda ſatisfactione facillimus; potentia ſua numquam aut raro ad impotentiam uſus; pæne omnium [3] vitiorum expers, niſi numeraretur inter maxima, in civitate libera dominaque gentium, indignari, cum omnes cives jure haberet pares, [4] quemquam æqualem dignitate conſpicere. * Hic à toga virili aſſuetus com-

Ille hirta cui ſubrigitur coma fronte, decorum,
Et gratum terris Magnus caput.
Lipſius.

* *Conſtanti.*] Manutius legit, *Conſtantiaque.*

1. *Bello.*] Lipſius.

2. *In reconcilianda.*] Imò *reconciliatâ.* Nam ibi fides locum habet, uti facilitas in reconciliandâ. *Lipſius.* *In reconciliandâ.*] Lipſius legit, *reconciliata.* Mihi nihil mutandum videtur. Vult Vellejus, fideliſſimum fuiſſe in reconcilianda inter aliós gratia, ubi fide potiſſimum opus. *Voſſius.*

3. *Vitiorum.*] [Vulgo male, *votorum.*] Nimium eſt pro Pompejo. & quis vel Socrates ad hunc ſapientiæ gradum venit, nil vovere? Aldus igitur *vitiorum* fecit, haud male. Poſſis & , *notarum*: ac conſequenter, *inter maximas.* Ut velit nihil eſſe culpandum notandumque in Pompejo, præter nimiam æſtimationem ſui & ſtudium excellendi. *Lipſius.* *Vitiorum.*] Profectò verior Aldi conjectio. quæ fuerat eadem & mea. Nam ſequentia attende: virum ait fuiſſe Pompejum, liberum & immunem fermè omnibus vitiis, niſi maximum illud tamen eſſet, neminem quemquam parem ferre potuiſſe. Certò igitur *vitiorum* reſcribendum. Sed de Catone Porcio infra: *Omnibus humanis vitiis immunis.* Exempla in alteram partem allata, ſi verè volumus judicare, minus etiam cogemur, quam ad rem minimo minus facientia fateri. Taceo, quod quivis videt, quàm illam ipſam lectionem inſequentia adverſis veluti cornibus impugnent. *Acidalius.*

4. *Quemquam æqualem.*] *Cæſar 1. bell. civ. Pompejus neminem dignitate ſecum exæquari volebat. Lucan. 1. Flor.* 4, 2. 14. *Salluſt.* alludit *orat. 1. de rep. ord.* cum de Pompejo loquens, *Nam particeps*, inquit, *dominationis neque fuit quiſquam, neque ſi pati potuiſſet, orbis terrarum bello concuſſus foret.* Egregie *Theophraſtus in Charact.* περὶ τῆς ὀλιγαρχίας, notat, *homines* ὀλιγαρχικοὺς *ex Homeri verſibus hunc, ſolum & unum tenere*, οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, εἷς κοίρανος ἔστω; *aliorum omnium nihil ſcire.* Qui characte non tam Optimatibus, id eſt, Ariſtocraticis hominibus, quod ſimpliciter & ſine

commilitio prudentiſſimi ducis parentis ſui, bonum & capax recta diſcendi ingenium ſingulari rerum militarium prudentia [1] excoluit, ut à Sertorio Metellus laudaretur magis, Pompejus timeretur validius. Tum M. Perperna prætorius, è proſcriptis, gentis clarioris quam animi, Sertorium inter cœnam [2] Etoſcæ interemit, Romaniſ-

& ſine limitatione *Magnus ille Caſaubonus* pronuntiat, ſed Oligarchicis, adeoque iis, qui Optimatium auctoritatem uſque ad paucorum potentatum evectam cupiunt, videtur convenire. Quo ſenſu ſcilicet ὀλιγαρχικὸς, declaratur à *Poll.* 3, 6. οὐκ ἀγαπῶν τὸ ἴσον: *æqualitatem non amans.* Eſt enim ἰσότης, ſive ἰσηγορία, ἰσονομία, civilis æquabilitas, veluti fundamentum & vinculum libertatis & Democratiæ. Ergo *Vellejus: cum omnes cives jure haberet pares.* Hanc æqualitatem qui tranſcendunt, *inciviles, inciviliter elati, &* ὀλιγαρχικοὶ vocantur, & interdum τυραννικοί. *Boecler.*

* *Hic à toga.*] Vulgo, *hicce toga.* *Hic à toga.*] Ita V. E. Is qui Vellejum è vetuſto deſcripſit, falſus eſt *a* litera in ccc. nam ut in hoc, ſic etiam in quibuſdam aliis veterum codicibus, *a* ſic ſcribitur cc ı quod iſte pro *cc* ſyllaba adſpexit. *Burrer.*

1. *Excoluit.*] In veteri exemplari *celeriora*, forte legendum *celebrior.*

2. *Etoſcæ.*] Potuit eſſe loci nomen, *Etoſca*, à librariis poſtea corruptum, potuit *& eſcas*: id quod ſententia non reſpuit: potuit etiam aliter. quod ut aſſequi conjectura, felicitatis eſt, ſic affirmare ſine veterum librorum, aut hiſtoriæ teſtimonio, temeritatis. Mihi, loci nomen fuiſſe, probabilius videtur. Et quoniam in emendando litterarum maxime ſimilitudinem ſequi oportet, placeret, *Oſca.* quæ fuit urbs Hiſpaniæ, inter eas, quarum ope Sertorius uſus eſt. *In fidem Romanam*, ait Florus, *venere urbes, Oſca, Terme, Tutia, Valentia, Auxima.* Meminit etiam Plinius lib. III. cap. 3. & Ptolemæus lib. II. c. 6. *Manutius.* *Etoſcæ.*] Adſentior doctiſſimis viris, Manutium dico & Ortelium, *Oſca* ex Plinio, Ptolemæo, Plutarcho legentibus. Strabo libro 3. *Ileoſcam* agnoſcit. Supremum iſtud convivium reperies apud Salluſtium hiſtoriarum l. 3. *Igitur diſcubuere*, inquit, *Sertorius interior in medio. ſuper eum L. Fabius Hiſpanienſis ſenator ex proſcriptis, in ſummo Antonius, & infra ſcriba Sertorii Verſius; & alter ſcriba Mæcenas in imo, medius inter Tarquitium, & Dominum Perpernam.* Huic loco lucem pete à Plutarcho in Sertorio. [Vide Annot. in Salluſt. p. 476. & ſeqq.] Unum moneo, facillimè ab Antonio, qui in ſummo, vulnerari potuiſſe Sertorium, qui interior. ita enim ritus ſtatuere lectos, ut cujus prona & prompta tranſitio & attactio. colligo è Plauti Aſinaria Scena,

Agedum iſtum:
Neque illac illi ſuo pede pedem homini premat.
Cum ſurgat, non in lectum inſcendat proximum:
Neque cum deſcendat, inde det cuiquam manum. Schegk.

Etoſcæ.] Imo, *Oſcæ.* Strabo lib. III. de eodem Sertorio ait, ἐτελεύτα δ᾽ ἐν Ὄσκῃ. Ita enim egregie emendavit Cl. Puteanus. Vulgo corrupte editum: ἐτελεύτα δ᾽ νόσῳ. Florus etiam libro III. cap. XXII. Oſcam inter urbes recenſet, quæ Sertorio occiſo, in poteſtatem venere Romanorum. *Voſſius.*

1. *Metel-*

manisque certam victoriam, partibus ſuis excidium, ſibi turpiſſimam mortem peſſimo auctoravit facinore. [1] Metellus & Pompejus ex [2] Hiſpaniis triumpharunt: ſed Pompejus hoc quoque triumpho, [3] adhuc eques Romanus, ante diem quam conſulatum iniret, curru urbem invectus eſt. Quem virum, quis non miretur, per tot extraordinaria imperia in ſummum faſtigium vectum, iniquo tuliſſe animo; C. Cæſaris in altero conſulatu petendo, ſenatum populumque R. [4] rationem habere. adeo familiare eſt hominibus, omnia ſibi ignoſcere, nihil aliis remittere; & [5] invidiam rerum non ad cauſſam, ſed ad voluntatem perſonaſque dirigere. Hoc conſulatu Pompejus [6] tribuniciam poteſtatem reſtituit, cujus Sulla [7] imaginem ſine re reliquerat.

1. *Metellus & Pompejus.*] Adi *Sigon. comment. in faſt. & triumph. R.* ad ann. DCLXXXII. ubi & Auctorum loca notata. *Boecler.*

2. *Hiſpaniis.*] Vulgo, *Hiſpanis. Hiſpaniis.*] *Hiſpaniis* reponit Lipſ. Nam alioqui legendum eſſet *de Hiſpanis.*

3. *Adhuc eques Romanus.*] Cicero pro L. Manilia, Lucanus lib. 7. Plinius lib. 7. *Pompejus Sicilia recuperata, Africa tota ſubacta, Magnique nomine ſpolio inde capto, eques Rom. (id quod nemo ante) curru triumphali revectus eſt.* Schegkius. *Adhuc eques Romanus.*] Nam & antea, quatuor & viginti annos natus, adhuc eques Romanus, *quod nulli contigerat, ex Africa triumphavit. Epit. Liv.* 82. Adi rurſum *Sigon. comment. inf. & tr. R.* ad ann. DCLXXII. *Boeclerus.*

4. *Rationem habere.*] *Flor.* 4, 2, 16. & late *Dio* 40. *Appian.* 2. *bell. civ. Cæſ.* 1. *bell. civ. Plut. in vit.* Boecler.

5. *Invidiam rerum.*] Etenim ut eſt non multo poſt, *interdum perſona, ut exemplo nocet, ita invidiam auget, aut levat.* Et, *raro invidetur eorum honoribus, quorum vis non timetur:* ſed *qui eos ſuo arbitrio aut depoſituri, aut retenturi videntur, & modum habent in voluntate.* Acidalius. *Invidiam rerum.*] Satis obſcura ſententia, niſi capias: *invidiam rerum à pleriſque ambitioſis & potentiæ cupidis non referri ad cauſſam & negotium, neque ex eo æſtimari: ſed potius voluntatis ſuæ ſtudio obſequentes eos ferri ad obtrectandum invidendumque, non tam factis & rebus quam perſonis.* ſi enim *voluntatem* de προαιρέτου eorum, quibus invidetur, accipias, falſa erit ſententia. *Boecler.*

6. *Tribuniciam poteſtatem.*] Tullius 3. de Legibus, *Quamobrem in iſta quidem re, vehementer Sullam probo, qui tribunis pleb. ſua lege injuriæ faciendæ poteſtatem ademerit, auxilium ferendi* (intelligit interceſſionem. Cæſar libro 1. belli Civil.) *reliquerit, Pompejumque noſtrum ceteris rebus omnibus ſemper ampliſſimis ſummiſque effero laudibus: de tribunicia poteſtate taceo, nec enim reprehendere libet, nec laudare poſſum.* Schegkius.

7. *Imaginem ſine re.*] Alii, *ſine jure.* eodem ſenſu. Reſtituit autem Pompeius tribunitiam poteſtatem, ſimulacro quodam popularitatis: ut nimirum pignerato populi favore, aditum ſibi

querat. Dum Sertorianum bellum in Hiſpania geritur, [1] LXIV [2] fugitivi è ludo gladiatorio Capua profugientes, duce Spartaco, raptis ex ea urbe gladiis, primo Veſuvium montem petiere; mox creſcente in dies multitudine, gravibus variiſque caſibus affecere Italiam. quorum numerus in tantum adolevit, ut qua ultimo dimicavere acie, [3] XL, millia hominum ſe Romano exercitui opposuerint. Hujus patrati gloria penes [4] M. Craſſum fuit, mox [5] Romanorum omnium principem. Converterat Cn. Pompeji perſona totum in ſe terrarum orbem, & [6] pæne homine major habebatur. qui cum conſul perquam lau- 31
dabi-

ſibi ad dominatum muniret. ſicut & Cæſar apud *Sueton. c. 5. auctores reſtituendæ tribunitiæ poteſtatis, cujus vim Sulla diminuerat, enixiſſime juvit.* Boeclerus.

1. LXIV.] Non diſplicet Lipſio numerus qui in Livii Epitomâ legitur; LXXIV. LXIV.] Ut nihil hic mutandum putem, facit maxima ſcriptorum diſſenſio. Quorum in hoc numero diverſitatem ſcire qui deſideret, adeat eruditiſſimum Freinshemium, ad Flori lib. III. cap. XX. *Voſſius.* LXIV.] De bello Spartacio vide *Flor.* 3, 20: quoſque ibi *Camers* laudavit. adde *Sigon. ad ann.* DC LXXX. *Boecler.*

2. *Fugitivi.*] Vix probes *fugitivi profugientes*, aliud quid videtur prius loco vocis *fugitivi*. Gruter.

3. XL.] Alii hunc numerum plurimum augent. Inter quos, is qui minimum habet, eſt Eutropius. Hic ſexaginta millia virorum ab iis collecta fuiſſe, ſcribit. Appianus vero ad x. & xx. millia extendit. Oroſius, Liviique epitomator, medium tenuiſſe videntur, ut ex cladibus colliges. Itaque vix ambigo, quin in Velleio legendum ſit; xc. *hominum.* Voſſius.

4. *M. Craſſum.*] Qui ovans urbem inivit, quod Senatus cenſeret indignum de ſervis, hoſte non juſto, triumphare, Plutarchus. Coronatus tamen non myrtea corona, quæ Ovalis, ſed per gratiam Senatusconſulto adjutus, laurea. Agellius lib. 5. cap. 7. *Schegkius.*

5. *Romanorum omnium principem.*] Non ſane *omnium*: nec Cæſar aut Pompejus conceſſerint. Quid ſi, *opibus*? id verum ſit. nec diſpliceat etiam omitti vocem, *omnium*, atque induci. *Lipſius.* *Romanorum omnium principem.*] Non quaſi ſolus, ſed quia unus ex tricipitina. Lipſius, pro *omnium*, malebat, *opibus.* Quem dictio, *mox*, ſatis refellit. Aliorum conjecturæ Lipſianâ multo deteriores. Omnium minime placet illa Barthii; qui pro, *Romanorum omnium*, ſcribebat: *Romanorum hominum.* Ut tacita nimirum argutia Cæſarem non modo, ſed & Pompejum, hominibus eximat Vellejus. *Voſſ.* *Romanorum omnium principem.*] Nihil prorſus impedit æqualitas aliorum, imo neq ſuperior alterius auctoritas quicquam detrahit huic ſignificatui. Princeps Romanorum rectiſſime dicitur, *non qui ſolus ſupra ceteros eminet, ſed qui inter eminentiſſimos Romanorum, id eſt, inter principes ſuæ reip. numeratur.* Boecl.

6. *Pæne homine major.*] Antea fuerat, *per omnia majore vi habebatur.* Acidalius legit: *per omnia major ævo habebatur.*

dabiliter juraſſet, ſe in nullam provinciam ex eo magiſtratu iturum, idque ſervaſſet, poſt biennium [1] A. Gabinius tribunus legem tulit, ut, cum belli more non latrociniorum, orbem claſſibus jam, non furtivis expeditionibus [2] piratæ terrerent, quaſdam etiam Italiæ urbes diripuiſſent; Cn. Pompeius ad eos opprimendos mitteretur; eſſetque ei imperium æquum in omnibus provinciis cum proconſulibus; uſque ad quinquageſimum miliarium à mari. [3] quo S. C. pæne totius terrarum orbis * imperium [illegible] uni

tur. Arridere poteſt primum aſpicienti ea emendatio: ſed penitius expenſa non carebit dubitatione. *Boecler.*

* *Cum conſul juraſſet.*] Vide *Appian. l. bell. civ. extremo:* ubi reconciliati Coſs. Pompejus & Craſſus, *exercitus dimiſſionem edixere. Sigon. comment. in f. & tr. R.* ad ann. DC.LXXXIII, exiſtimat apud *Zonaram* (t.2. p.12. in verbis παρῄνεσεν ἢ καὶ τὴν στρατηγίαν) hoc ipſum intelligi, *provinciam ſc. ab eo repudiatam.* Boecler.

1. *A. Gabinius.*] *Qui niſi rogationem de bello Piratico tuliſſet, profecto & egeſtate & improbitate coactus piraticam ipſe feciſſet.* Cicero. *Schegk.*

2. *Piratæ.*] De piraticæ licentiæ origine ſucceſſibuſque vide accuratiſſimum *Dionem lib. 36, & Plut. in Pompejo.* Boecler.

3. *Quo SC.*] Aperte falſum, aut Vellejus in mendo. Magnus ille Juriſconſ. in Obſervationibus reſcribit P.S. id eſt, *Plebiſſcito*, invitis libris, volente veritate. Emendaverim *ſcito*, facili & prono errore imperiti librarii, τὸ *ſcito in SCto* mutantis. Et *ſciſcere* ſive *ſcitum* verbum proprie plebis, notum ex Plauto, Cicerone, aliis, immo generale ad omnia decreta pertinens. Livius l. 1. *quæ publica, quæ privata ſacra Pontificis ſcitis ſubjecit.* Plinius lib. 33. c. 2. *Nongenti vocabantur ex nominibus ſelecti ad cuſtodienda ſuffragiorum ſcita in comitiis.* à me Lipſius ad Tacitum. Hæc uti protuli, opinor; magis, Vellejum peccaſſe, cum & ſtatim Catoni Senatuſconſulto Cyprum commiſſam recitet. *Schegkius.* *Quo SC.*] Viri eruditi, inter quos etiam ſummus I. C. Jacobus Cujacius, pro S. C. reſtituunt hic P. S. Nimirum quia ſatis conſtet, Gabinio tribuno legem ferente, populum eam ſciviſſe. Ego nil temere mutaverim. Nam licet illud P. S. fuerit, tamen à ſenatu, quamvis invito, comprobatum fuiſſe videtur. Vide Dionem lib. XXVI. Extant præterea duo numiſmata, apud Occonem Adolphum; quorum unius inſcriptio:

MAGNVS IMPERATOR. ITER.
PRAEF. CLAS. ET ORAE MARIT. EX S. C.

Alterius,

MAGNVS PIVS IMPERATOR ITER.
PRAEF. CLAS. ET ORAE MARIT. EX S. C.

Unde colligo, P. S. quoque, quæ ſenatus vi approbare coactus, S. C. nomen obtinere. Hinc eſt, quod infra Cyprum S. C. provinciam factam dicat Vellejus. Satis enim conſtat ex Catone Plutarchi, aliiſque, & hoc plebiſcitum fuiſſe, ac P. Clodium vi à ſenatu extorſiſſe, ut Cato in eam inſulam mitteretur. Imo & ipſe Paterculus poſtea ait: *Idem P. Clodius in ſenatu, ſub honorificentiſſimo miniſterii titulo, M. Catonem à Rep. relegavit.* Cujacius, aliique viri eruditi, τὸ *in ſenatu*, ab aliena manu eſſe arbitrantur. Ego illuc retineri poſſe puto. Ut P. Clo-

uni viro deferebatur: [1] ſed tamen idem hoc ante biennium in M. Antonii prætura decretum erat. [2] ſed interdum perſona, ut exemplo nocet, ita invidiam auget aut levat. in Antonio homines æquo animo paſſi erant. raro enim invidetur eorum honoribus, quorum vis non timetur. Contra in iis homines extraordinaria reformidant, qui

P. Clodius in ſenatu egiſſe dicatur, quod ſenatum pro rato habere compulerit. *Voſſius.*

* *Imperium uni viro.*] *Plutarchus:* ἔγραψε δὲ Γαβίνιος εἰς τὸν Πομπήιον συνήθων νόμον, οὐ ναυαρχίαν, ἄντικρυς δὲ μοναρχίαν αὐτῷ διδόντα, καὶ δύναμιν ἐπὶ πάντας ἀνθρώπους ἀνυπεύθυνον. Adde quæ ſequuntur. *Boecl.*

1. *Sed tamen idem hoc.*] Gruterus duas priores voces omnino itrepititias eſſe cenſet. Mihi non videtur. Mitandum eſſe inquit Vellejus, P. R. adeo libertatis ſtudioſum, uni Pompejo totius maris decreviſſe imperium. Demere tamen admirationem, quod idem hoc ante biennium M. Antonio eſſet decretum, homini non nimis magnæ exiſtimationis. Per M. vero Antonium intellige triumviri patrem; qui quamvis adverſus Cretenſes improſpere rem geſſerit, tamen Cretici nomen retulit; ut ex Appiani excerptis legationibus cognoſcas. In Plutarchi Antonio male cognomentum *Critici* ei tribuitur. Quod facile cuivis emendare. Abſque hujus hiſtoriæ ignoratione fuiſſet, non corrupiſſet Lactantium Thomaſius, lib. 1. cap. XI. ubi vulgo legas; *cujus regnum tale fuiſſe dicimus, quale M. Antonii fuit infinitum illud imperium, cui totius oræ maritimæ poteſtatem ſenatus decreverat.* Maluit ille, *Pompeji*, ex quibuſdam Mss. Sed, præter citatos auctores, eum ſatis refellit Cicero Verrina 1. cujus ipſis verbis utitur Lactantius. Vide etiam, quæ de hoc Antonio ad eandem orationem adnotavit Aſconius Pædianus. Atque hunc etiam innuere videtur Florus lib. III. cap. VIII. quod eſt de bello Cretico. Sed more ſuo erravit, quod à Pompejo miſſum dicat, captandæ laudis ex aliena provincia. Octavium igitur cum Antonio confundit. Illum enim nominat in hac re Dio, l. XXXVI, & Plutarchus in Pompejo. *Voſſius.*

2. *Sed interdum perſona, ut exemplo nocet.*] Quid noxa exemplorum hic ad rem? Examina, videbis frigidum hoc totum eſſe aut ineptum. Cenſeo legendum: *Interdum perſona, ut exempla docent, aut invidiam auget.* Hoc ſcilicet per occaſionem, ſententiæ modo, addit: Sæpè in eadem re aut culpâ invidiam majorem minoremve eſſe, & voces attolli aut minui, aſpectu perſonæ magis quam meriti. idque exempla teſtari. Supra hoc ipſum dixerat; *Familiare eſſe hominibus invidiam rerum non ad cauſſam, ſed ad voluntatem perſonaſque dirigere.* Lipſius. *Sed interdum perſona, ut exemplo nocet.*] Hæc nonnullis frigida aut inepta: itaque emendationibus incumbunt: quæ meis tamen oculis minus ſatisfaciunt, quàm vulgatum. quo vult Vellejus; quemadmodum alia atque alia perſona minus magiſve nocet exemplo ſuo; ſic quoque unam eandemque rem huic vel illi majorem minoremve creare invidiam. quo nihil verius; ut pluribus adſtruo ſuis locis. nam omnia huc cumulare, non eſt meum haud omitto tamen Vellejanum iſtud capitis trigeſimi: *Familiare eſt hominibus, omnia ſibi ignoſcere, nihil aliis remittere; & invidiam rerum non ad cauſſam, ſed ad voluntatem perſonaſque dirigere.* Grut.

1. *Cum*

qui ea ſuo arbitrio aut depoſituri aut retenturi videntur, & modum in voluntate habent. Diſſuadebant optimates: 32 ſed conſilia impetu victa ſunt. Digna eſt memoria Q. Catuli cum auctoritas tum verecundia: qui [1] cum diſſuadens legem in concione dixiſſet, eſſe quidem præclarum virum Cn. Pompejum, ſed nimium jam liberæ reip. neque omnia in uno reponenda: adjeciſſetque, [2] Si quid huic acciderit, quem in ejus locum ſubſtituetis? ſucclamavit univerſa concio, Te Q. Catule. Tum ille victus conſenſu omnium, & tam honorifico civitatis teſtimonio, è concione diſceſſit. Hic hominis verecundiam, populi juſtitiam mirari libet: hujus quod non ultra contendit; plebis, quod diſſuadentem & adverſarium voluntatis ſuæ vero teſtimonio fraudare noluit. [3] Per idem tempus Cotta judicandi munus, quod C. Gracchus ereptum ſenatui ad equites, Sulla ab illis ad ſenatum transtulerant, æqualiter [4] inter utrumque ordinem, partitus eſt. & Otho

1. *Cum diſſuadens legem.*] Vide quantum ex egregia oratione Catuli apud *Dion.* 36. ſupereſt. *Vellejus* Noſter ipſam vim conſilii complexus eſt: *Eſſe & Optimatibus & Populo valde periculoſum, ſi uni alicui extraordinaria, aut ſumma, aut crebra poteſtas deferatur: cum præſertim Pompeji magnitudo jam nimia ſit &* πρὸς ἰσότητα δημοτικὴν ἀσύμμετρος, ut Plutarchi voce utar. Quales nimium obſervandos eſſe cavendoſque in rep. libera, peritiſſimi quique Politicorum monent. *Ariſt.* 3. pol. 9. Poteſt quodammodo ad *Vellejanam* de Pompejo ſententiam accommodari, quod de Manlio *Livius* judicat 6, 20. quem *virum* vocat, *niſi in libera civitate natus eſſet, memorabilem.* Boecler.

2. *Si quid huic acciderit.*] Verba ſollemnia vitandi ominis in mortis mentione. Sueton. extremo Auguſto: *Julias filiam, neptemque ſi quid his accidiſſet, vetuit ſepulchro ſuo inferri.* Indubie huc ſpectat fragmentum illud è lib. 5. hiſtoriarum Salluſtii, *Nam ſi Pompejo humani quid eveniſſet.* quod etiam Nobiliſſimo Douzæ in mentem veniſſe jam video: narrat hiſtoriam Plutarchus & Valerius. *Schegk.*

3. *Per idem tempus Cotta.*] Immo biennio ante Pompejo & Craſſo Cos. quod actiones in Verrem, aliaque teſtantur exempla. Itaque cogor hic, niſi vitioſi libri ſunt, Velleii diligentiam requirere. *Manut.* *Per idem tempus Cotta.*] Confer 2, 6, 3. 2, 13, 2. De re tota late *Sigon. antiq. jur. civ. Rom.* 2, 18. Boeclerus.

4. *Inter utrumque ordinem.*] Diſſentit à Pediano, & aliis: qui inter tres ordines à Cotta communicata judicia, tradunt. *Manut.* *Inter utrumque ordinem.*] Senatorium puta, & equeſtrem. Equeſtri annumerat Cl. vir Ant. Auguſtinus Tribunos ærarios teſtimonio Plinii lib. 33. cap. 9. Hoc magis Livius

[1] Otho Roſcius lege ſua equitibus in theatro loca reſtituit. At Cn. Pompejus, [2] multis & præclaris viris in id bellum aſſumtis, deſcriptoque in omnes receſſus maris præſidio navium, [3] brevi, inexſuperabili manu, terrarum orbem liberavit, prædoneſque [4] per multa prœlia multis locis victos, circa

vius lib. 97. ad equites ſolos tranſlata judicia conſtanter aſſeverat. *Schegkius.*

1. *Otho Roſcius.*] Vulgo corrupte, *Heroſcius. Otho Roſcius.*] Legem Roſciam theatralem quis jam, qui modo hiſtoriam quamvis leviter attigerit, ignorat? teſtis Cicero, Pedianus, Plinius, alii. Ut, mooere lectorem de repooendo *L. Roſcii* nomine, extruſo *Heroſcio* putidum pæne videatur. Id etiam adulterinum puto, *loca reſtituit:* quaſi eadem equites antea habuiſſent. quod falſum eſt. primus enim Roſcius hoc ſua lege ioduxit. Itaque vel *conſtituit*, vel, *diſtribuit*, rectius opinor. Nec diſplicet, quod Puteanus pro *Heroſcius*, *Otho Roſcius* reponit: familiare enim eſt Vellejo, cogoomina præponere oomini gentilicio; ut, *Mancinus Hoſtilius*, *Carbo Papirius*, *Lepidus Æmilius*, *Scaurus Æmilius*, *Saturninus Appulejus*, *Ofella Lucretius*, *Marcellus Claudius*. Manut. *Otho Roſcius, &c. reſtituit.*] *Conſtituit*, aut *diſtribuit*, ſuadet vir doctus, oullus perſuadet. Cicero de illa ipſa agens, *L. Otho*, ait, *vir fortis, meus neceſſarius, equeſtri ordini reſtituit non ſolum dignitatem, ſed etiam voluptatem. itaque lex hæc, quæ ad ludos pertinet, eſt omnium gratiſſima, quæ honeſtiſſimo ordini cum ſplendore, fructus quoque jucunditatis eſt reſtitutus:* Pro Muræna.. Vides hoc verbum bis repeti, nec fruſtra. in vario namque ſignificatu veteribus præpoſitio, *Re.* Hinc apud Tacitum lib. 1. Annal. legas, *remittere*, pro *permittere*: *Remiſit*, ioquit, *Cæſar adroganti moderationem*, ut notavit vir nunquam ſatis laudatus Cujacius Obſervat. lib. 21. cap. 29. De L. Roſcia, quæ tantum de Scena, non Curulibus ludis caverat, quædam non è vulgo. vir omnia doctus Lipſius, ad Taciti lib. 1. Addo loca ipſa *Equeſtria* dicta; hinc ſedere in Equeſtribus ex ſimplici & puro in obſcenum detorquet ſenſum ancilla Chryſis apud Petronium: *Viderint matronæ, quæ flagellorum veſtigia oſculantur. ego etſi ancilla ſum, nunquam tamen, niſi in Equeſtribus ſedeo.* Et Quatuordecim abſolute. Idem: *Ex hac nota domina eſt mea, uſque ab Orcheſtra quatuordecim tranſilit, & in extrema plebe quærit quod diligat.* Ex aliis nulla profero conſulto. *Schegkius. Otho Roſcius, &c. reſtituit.*] Rurſum vid. *Sigon. de antiq. jur. R. c. 2, 19.* Boeclerus.

2. *Multis & præclaris viris.*] De legatis capiendum. Nam lege Gabinia continebatur etiam, ut multis legatis (πολλοὺς ὑποστρατήγους *Dio* vocat) uteretur Pompejus. Plutarcho πρεσβευταὶ dicuntur, expreſſo numero XVI. Appianus ὑπηρέτας ἀπὸ τῆς βουλῆς, οὓς καλοῦσι πρεσβευτὰς, numerat XXV. *Florus*, *plures legatos atque præfectos* memorat 3, 6, 8. è quo capite aſcriptiſque à Camerte Auctoribus totius belli Piratici hiſtoriam petas licet. *Boeclerus.*

3. *Brevi, &c. terrarum orbem liberavit.*] Diſtincte Florus: *Quid prius in hac mirere victoria? velocitatem quod XL. die parta eſt? an felicitatem, quod ne una quidem navis amiſſa eſt? an vero perpetuitatem, quod amplius piratæ non fuerint?* Schegkius.

4. *Per multa prœlia.*] Primæ editio-

circa [1] Ciliciam claſſe aggreſſus fudit ac fugavit. & quo maturius bellum tam late diffuſum conficeret, reliquias eorum contractas, [2] in urbibus remotoque à mari loco, in certa ſede conſtituit. Sunt qui [3] hunc carpant. ſed quamquam in auctore ſatis rationis eſt, tamen ratio quemlibet magnum auctorem faceret. data enim facultate ſine
33 rapto vivendi, [4] rapinis arcuit. Cum eſſet in fine bellum Piraticum, [5] & L. Lucullus [6] (qui ante ſeptem annos [7] ex conſulatu ſortitus Aſiam, Mithridati oppoſitus erat, magnaſque ac memorabiles res ibi geſſerat, Mithridatem ſæpe multis locis fuderat, egregia [8] Cyzicum liberarat victoria,

ni abeſt vox *prœlia*. Addita explendæ ſententiæ videtur. & fortean fuit, *per multos; multis locis*. Per multos, legatos nempe Pompeji & duces. *Lipſius. Per multa prœlia.*] Prima editio, *præd. per multa à multis locis victos*. ut videri poſſit, prius fuiſſe, *prædoneſque permultis locis victos*. Gruterus.

1. *Ciliciam.*] Quæ regio minoris Aſiæ, Syriæ proxima.

2. *In urbibus.*] Aut illud, *in urbibus*, ſupervacuum eſt, aut ſequens, *in certâ ſede*. Gruter.

3. *Hunc carpant.*] Lege, *hoc*. Sic editio Gryphiana, aliæque eam ſecutæ. *Voſſius*.

4. *Rapinis arcuit.*] *Florus* quoque *ſingulare* hic *ducis conſilium* agnoſcit: *qui maritimum genus à conſpectu longe removit maris, & mediterraneis agris quaſi obligavit*. Quæ tranſlatio nationum hominumque ferocium ex aſſuetis ſedibus in diverſæ indolis loca, etiam alibi arcanis firmandi imperii ſtabiliendæque tranquillitatis ſervit. *Boeclerus*.

5. *Et L. Lucullus.*] Vetus editio: *cum & L. Lucullus, &c.* Quod cur rejicerent, nulla erat cauſa. *Voſſius*.

6. *Qui ante ſeptem annos.*] Solenne eſt Vellejo dicam, an exſcriptoribus Velleii, per magnas parentheſes orationem ſuſpendere. id quod aliquando non caret moleſtia. Ceterum, quæ de *Lucullo* hic tanguntur, perſcripta lege apud *Plutarch. in Lucull. Appian. Mithridat. Dion.* 35. *Flor.* 3, 5. *&c.* Boeclerus.

7. *Ex conſulatu.*] Licet hæc lectio non diſpliceat, magis tamen placerer, ſi ita legeretur: *Qui, ante ſeptem annos ex S. C. ſortitus eſt Aſiam, &c.* nam in antiqua editione eſt, *ex Cos.* quod videri poteſt factum ex, *ex S. C.* quæ uſitata erat formula in decernendis provinciis. *Urſinus. Ex conſulatu.*] Urſinus legit, *ex S. C.* Sed vulgata lectio mutari non debet. Vellejus infra: *Domitius cum ex conſulatu obtineret Hiſpaniam, graviſſimi, comparandique antiquis exempli, auctor fuit.* Ita & Cicero in Bruto: *Cotta ex conſulatu eſt profectus in Galliam.* Item Valerius Maximus libro III. capite VII. *cum ex conſulatu provinciam Galliam obtineret.* Quod Colerus non intellexit. Sed perinde eſt, *ex conſulatu*, ac ſi *conſul* dixiſſet. *Voſſius*.

8. *Cyzicum.*] De Cyzico nobiliſſima & Romanis amiciſſima Aſiæ urbe Cicero, pro L. Manilia, Muræna, Oroſius. *Schegk.*

ctoria, Tigranem regum maximum in Armenia vicerat, ultimamque bello manum pæne magis noluerat imponere quam non potuerat, qui alioqui per omnia laudabilis, & bello pæne invictus pecuniæ [1] expellebatur cupidine) idem bellum adhuc adminiſtraret, Manilius tribunus plebis ſemper venalis & [2] alienæ miniſter potentiæ, legem tulit, ut bellum Mithridaticum per Cn. Pompejum adminiſtraretur. Accepta ea, magniſque certatum inter imperatores jurgiis: cum Pompejus Lucullo [3] infamiam pecuniæ, Lucullus Pompejo interminatam cupiditatem objiceret imperii, [4] neuterque ab eo, quo

1. *Expellebatur.*] *Lipſius* legit *debellabatur*: *Acidalius*, *excellebatur*, id eſt, ſuperabatur: Gruterus nova voce, *exbellabatur*. Si quid mutandum, *Lipſiana* emendatio per omnia ceteris melior eſſet. Sed quæ illa neceſſitas correctionis? Certe *expellebatur* provincia rebellione militum & calumniis inimicorum, ipſiuſque Pompeji ambitione: expellebatur, inquam, Pompejuſque non tam belli quam triumphi ſucceſſor mittebatur. quod factum non eſſet ſc. *niſi milites propter avaritiam ſibi infenſos habuiſſet.* Lege *Plutarchi Lucullum*, ubi clare notantur, quæ innui. *Boecler.*

2. *Alienæ miniſter potentiæ.*] Tales plerique tum tribuni, qui decus ac libertatem populi, cujus cuſtodes eſſe debebant, alienæ potentiæ gratificabantur. Itaque nemo immoderata nimiaque concupivit aut molitus eſt, quin tribunis plebis tanquam ſatellitibus pravæ lubidinis, ad opprimendas leges, capiendamque vi remp. uteretur. Obſervabunt autem ſtudioſi prudentiæ iterum hoc loco, veriſſimum eſſe in Rep. quod Ariſtoteles in Philoſophia poſuit: *uno abſurdo dato, cetera accidere.* Nimium reip. liberæ & in certiſſimum libertatis præjudicium erat iturum, cum ad bellum Piraticum tanta Pompejo tamque monarchica poteſtas deferretur: nunc, ne quid ad abſoluti dominatus ſpeciem deeſſet, continuatur, augetur, ſuppletur illa potentia. Dum enim lege Manilia Luculli legiones & Provinciæ, Bithynia item, id eſt, quæcunque antea non habuerat, decernuntur, claſſiſque & imperium maritimum continuatur; quid hoc aliud erat, quam uni ſemel imperium Romani orbis tranſcribere: τοῦτο δ' ἦν, ἐφ' ἑνὶ συλλήβδην γενέσθαι τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν, inquit *Plutarchus in Pomp.* ἅπερ οὐδενὶ πω πρὸ τοῦ, πάσας ἐπὶ τοῦδε ὁμοῦ πάντα ἐδόθη, notante *Appiano Mithrid. p.* 238. Vide tamen callidas aſtutaſque rationes, quibus inducti duo ſummi viri *Cicero & Cæſar* hanc legem Maniliam probarunt atque defenſarunt, apud *Dion.* 36. *p.* 23. videbis eadem opera, Remp. Romanam non fuiſſe jam rem publicam. *Boecler.*

3. *Infamiam.*] Puto rectius, *infamem:* & refero ad cupiditatem. *Lipſius.*

4. *Neuterque ab eo.*] Vide num verius, certè clarius: *neuterque adeo, quod arguebat, mentitus argui poſſet.* Neuter falſus convinci arguique in eo poſſet, quod arguebat. Uterque utrique veram culpam objiciebat. *Lipſius.*

[1] quo arguebatur, mentitus argui poſſet. nam neque Pompejus, [2] ut primum ad remp. aggreſſus eſt, quemquam [3] animo parem tulit: & in quibus rebus primus eſſe [4] debebat, ſolus eſſe cupiebat. neque eo viro, quiſquam aut alia omnia, minus aut gloriam magis concupiit. in appetendis honoribus immodicus, in gerendis verecundiſſimus: [5] ut qui eos, ut libentiſſime iniret, ita finiret æquo animo; & quod cupiſſet arbitrio ſuo ſumere, alieno deponeret. & Lucullus, ſummus alioqui vir, [6] profuſæ hujus in ædificiis [7] convictibuſque & apparatibus luxuriæ primus auctor

1. *Quo arguebatur.*] Vulgo, *quod arguebatur. Quod arguebatur.*] Si diligenter attendatur, patebit, *arguebat*, eſſe rectius. *Mannt. Quo arguebatur.*] Putidum eſt, doctiſſimos viros heic implicari circa gloſſam, nam nihil ſimilius vero, quam manaſſe tantum à calamo Velleii, *neuterque mentitus argui poſſet*, adlitumque deinde à ſcriba aliquo, *ab eo quod arguebatur.* bellè prorſus: bellè. niſi & Tacitus ſcripſiſſet lib. 1. Hiſtor. cap. 24. *mox quaſi rixantes ſtupra & flagitia invicem objectavere: neuter falſo.* Gruter.

2. *Ut primum ad Remp.*] Alii, *Ut primum Remp. adgreſ.*

3. *Animo parem.*] Animorum ergo inſpector & arbiter Pompejus? non opinor. nec hoc illi ægrè, ſi quis animo æquaretur, ſed ſi re & ſpecie externâ. Fortaſſe, *omnino*, pro *animo* legendum. Quid ſi etiam vox alia incluſa in ſimili priore? ut ſit *quemquam æquo animo parem.* Lipſ. *Animo parem.*] Haud neceſſe videtur aliquid hoc loco novare. nam ut haud fuerit Pompejus animorum inſpector & arbiter, poterat tamen de eis judicari ex actionibus hominum eorundem. *Gruterus. Parem tulit.*] Noti ſunt Lucani verſus: *Nec quemquam jam ferre poteſt Cæſarve priorem, Pompejuſve parem.*

4. *Debebat.*] Divino, *eſſe habebat.* Lipſ. *Debebat.*] Non video, cur primus eſſe debuerit Romæ Pompejus. quare ſuſpicor, illa, *eſſe debebat*, aliunde invecta; & repetendam vocem, *cupiebat*; tanquam expreſſiſſet, *in quibus rebus cupiebat eſſe primus, cupiebat eſſe ſolus.* Grut. *Debebat.*] Ita *Cicero* loquitur 1. *offic.* 19. ubi de nimia principatus cupiditate agit. *ut quiſque animi magnitudine maxime excellit, ita maxime vult princeps omnium, vel potius ſolus eſſe.* Boecl.

5. *Ut qui eos.*] Lego, *& qui eos*; item, *ſumeret.* Hæc ipſa autem Cato de Pompejo jam mortuo apud Lucanum in IX.

—— invaſit ferrum, ſed ponere norat.
Prætulit arma togæ, ſed pacem armatus amavit.
Juvit ſumpta ducem, juvit dimiſſa poteſtas.

Lipſius.

6. *Profuſæ, &c. luxuriæ.*] De profuſione in ædificando Cicero de offic. Varro lib. 3. de re Ruſtic. de Luxuria Athenæus lib. 6. *Schegk.*

7. *Convictibuſque.*] Planius eſſet, *Conviviiſque.* Mannt. *Convictibuſque.*] Aldus, *conviviiſque.* Sed alterum idem eſt. Sic Juvenalis Sat. XIII:

Convictus, thermæ, ſtationes, omne theatrum
De Rutilo.

Ita omnes libri impreſſi, & noſter Ms. optimæ fidei. Ubi etiam gloſſa adſcripta τὸ *convictus* interpretatur *convivia.* Nolim itaque Lipſium audire qui

auctor fuit. quem ob injectas moles mari, & receptum [1] ſuffoſſis montibus in terras mare, haud infacete Magnus Pompejus [2] Xerxem togatum vocare aſſueverat. Per id 34 tempus à Q. Metello [3] Creta inſula in populi R. poteſtatem redacta eſt. quæ ducibus Panare & Laſthene, XXIV. millibus juvenum coactis, velocitate pernicibus, armorum laborumque patientiſſimis, ſagittarum uſu celeberrimis, per triennium Romanos exercitus fatigaverat. Ne ab hujus quidem [4] uſura gloriæ temperavit animum Cn. Pompejus, quin victoriæ partem conaretur vindicare. Sed & Luculli & Metelli triumphum cum ipſorum ſingularis virtus, tum etiam invidia Pompeji apud optimum quemque fecit favorabilem. Per hæc tempora M. [5] Cicerò, qui omnia incrementa ſua ſibi debuit, vir novitatis

qui ex unico codice Ms. emendat, *conventus.* vocabulo eadem ſignificatione uſus etiam Valerius Maximus, lib. II. cap. VII: *Interdixit etiam ei convictum hominum, uſumque balnearum.* Vide locum. Item Tacitus II. Annalium: *Atque interim Libonem ornat prætura, convictibus adhibet, &c.* Voſſius.

1. *Suffoßis montibus.*] Sic M. Varro, de Re Ruſt. cap. XVII. *contra ad Neapolim*, inquit, *L. Lucullus, poſtquam perfodiſſet montem, ac maritima flumina immiſiſſet in piſcinas, quæ reciproce fluerent, ipſe Neptuno non cederet de piſcatu.*

2. *Xerxem togatum.*] In Plutarcho leges, cognomen hoc jocoſum Lucullo inditum à Q. Ælio Tuberone. *Lipſius.* *Xerxem togatum.*] Vide *Plutarchum in Lucullo*, ubi & de molibus mari injectis, &c. Idem Scriptor, non *à Pompejo*, ſed à *Tuberone Stoïco*, *Xerxem togatum* eſſe appellatum memorat. quanquam & *Plinius* cum Noſtro facit 9, 54: *Lucullus exciſo etiam monte juxta Neapolim majore impendio, quam villam ædificaverat, euripum & maria admiſit. Qua de cauſſa Magnus Pompejus Xerxem togatum eum appellabat.* Boeclerus.

3. *Creta inſula.*] Arx altera prædonum, prius malo Reip. à M. Antonio tentata. Livius lib. XCIX. Valerius, Plutarchus in Pompejo, Dio, alii. *Schegk.* *Creta inſula.*] Vide de bello Cretico *Florum* 3, 8. & quos ibi *Camers* notavit. quibus adde *Dion.* 36. *principio.* *Plutarch. in Pomp.* Boeclèr.

4. *Uſura gloriæ.*] Ita repoſui, cum antea legeretur: *uſuræ gloria.* Manut.

5. *Cicero, qui omnia incrementa ſua ſibi debuit.*] Hinc ipſe Tullius in L. Piſonem: *Me cum quæſtorem in primis, ædilem priorem, prætorem primum, cunctis ſuffragiis populus R. faciebat; homini illi honorem, non generi: moribus, non majoribus meis, virtuti perſpectæ, non auditæ nobilitati detulerunt.* Item Philipp. 7. *Quid enim non debeo vobis, Quirites, quem vos à ſe ortum hominibus nobiliſſimis omnibus honoribus prætuliſtis?* Sed & aliis locis ita de ſe, ut eſt hominis ingenium, frequentiſſime. *Acidalius.*

vitatis nobiliſſimæ, & ut vita clarus, ita ingenio maximus; qui effecit, ne quorum arma viceramus, eorum ingenio vinceremur; conſul, Sergii Catilinæ Lentulique & Cethegi & aliorum [1] utriuſque ordinis virorum conjurationem ſingulari virtute, conſtantia, vigilia, curaque [2] aperuit. Catilina metu conſularis imperii urbe pulſus eſt. Lentulus conſularis & [3] prætor iterum, Cetheguſque & alii clari nominis viri auctore ſenatu, juſſu conſulis in carcere necati ſunt. Ille ſenatus dies, quo hæc acta ſunt, virtutem M. Catonis, jam multis in rebus conſpicuam atque prænitentem [4] altiſſime illuminavit. Hic genitus proavo

1. *Utriuſque ordinis.*] Burr. Ms. *utrius ordinis*, antique. Sic quidam veteres editiones Agellii 13. cap. 22. in verbis M. Catonis: *Si quid eſt quod utar; utor: ſi non eſt; ego ſuum cui* (alias *cuique*) *per me uti licet.* Schegkius. *Utriuſque ordinis.*] Ms. *utrius*. Quod antique dictum putabat Schegkius. Sed fuerit illud contra mentem Priſciani; qui lib. v., poſtquam probavit, ut veteres, *plerus, plera, plerum*, aliaque id generis, abſque *que*, ſoliti fuerint efferre; ita de hac voce ſubjungit: *Uter vero, & uterque, diverſus habent ſignificationes. Uter enim πότερος, dividuam vim habet; uterque ἑκάτερος, collectivam; ubi ποῦ, ὅπου, ubique πανταχοῦ. In his ergo, & ſimilibus, Que ſi conjunctionem accipiamus, compoſita ſunt: ſin ſyllabam, derivativa.* Vix tamen Priſciano aſſenſerim. Quadrigarius apud Agellium lib. IX. epiſtol. XIII: *Utris ſummo ſtudio pugnantibus.* Sic enim fuit in Ms. Giſelini, teſtante Lipſio, epiſt. Quæſt. lib. IV. cap. II. Nec dubitat idem ejuſdem lib. epiſt. II. quin apud Livium lib. XXXVI. ex Ms. ſit reponendum: *Frumenti ſpes, quæ in oculos fuerat, utros pariter fruſtrata eſt.* Audaciæ ergo ſit nimiæ, veterem Velleii lectionem exturbare. *Voſſius.*

2. *Aperuit.*] Ita alii. vulgo, *eripuit.* *Eripuit.*] Forſitan ita ſcripſit Vellejus: ut ſit, *Eripuit è rep.* Sed aptius videbatur, & uſitatius, *exſtinxit, aut oppreſſit.* Quod attingendum putavi, ne quis me gloriæ cauſſa putet inſignia tantum perſequi, humiliora contemnere. *Manutius.* *Aperuit.*] Inepte, *eripuit.* Repone, *eruit.* Nam hoc Cicero ipſe ubique in laude ſuâ ponit, quod conjurationem retexerit, in lucem produxerit, vindicandam comprimendamque Senatui præbuerit. Etiam Florus: *Induſtria rem patefecit.* Lipſius.

3. *Prætor iterum.*] Poſt conſulatum præturam ea propter repetiit, ut ſenatorium ordinem cenſorio judicio ob molliriem amiſſam jure & beneficio magiſtratus reciperaret. Dio lib. 37. *Et P. Lentulum, qui poſt conſulatum geſtum ſenatu exciderat: ac ſenatoriæ dignitatis recuperandæ cauſa præturam tunc gerebat.* ubertim hunc morem diſertiſſimus Manutius diducit. *Schegk.*

4. *Altiſſime illuminavit.*] Ita cum *Grutero* legimus, cum fuiſſet antea, *in altiſſimo luminavit.* ubi ſi *luminandi* vox toleraretur, φράσις tamen tota inſolentior videri poteſt. *Boecl.* [Luminandi verbo uſus eſt Prudentius, Capella, Cælius Aurelianus. Sed ex iis autoribus Latinitas petenda non eſt.]

I. *Fami-*

proavo M. Catone, principe illo [1] familiæ Porciæ, homo virtuti ſimillimus, & per omnia ingenio diis quam hominibus propior, qui numquam recte fecit, ut facere videretur, ſed quia aliter facere non poterat; cuique id ſolum viſum eſt rationem habere, quod haberet juſtitiam, omnibus humanis vitiis immunis; ſemper [2] fortunam in ſua poteſtate habuit. hic tribunus pl. deſignatus, adhuc admodum adoleſcens, cum alii ſuaderent, ut per municipia Lentulus conjuratique cuſtodirentur, pæne inter ultimos interrogatus ſententiam, tanta vi animi atque ingenii invectus eſt in conjurationem, [3] ut ardore oris orationem omnium lenitatem ſuadentium, ſocietate conſilii ſuſpectam fecerit: [4] ſic impendentia ex ruinis incendiiſque urbis & commutatione ſtatus publici pericula expoſuit.

1. *Familiæ Porciæ.*] Nota Familiam pro Gente: niſi ſi dictio *Porciæ* aliena ſit, & à gloſſulâ. Tamen infrà quoque Cæſarem *genitum nobiliſſimâ Juliorum familiâ* dixit. *Lipſius.* *Familiæ Porciæ.*] Omnino familiam pro gente poſuit Vellejus. Similiter & Valerius Maximus lib. III. cap. II: *Porciæ familiæ* dixit: item noſter infra de Cæſare: *Nobiliſſima Juliorum genitus familia.* Nihil certius. *Voſſius.*

2. *Fortunam in ſua poteſtate habuit.*] Eleganter Cicero Paradox. *Neſcis inſane, neſcis, quantas vires virtus habeat. nomen tantum virtutis uſurpas: quid ipſa valeat ignoras. nemo poteſt, non beatiſſimus eſſe, qui eſt totus aptus ex ſeſe, quique in ſe uno ſua ponit omnia. cujus autem ſpes omnis, & ratio & cogitatio pendet ex fortuna, huic nihil poteſt eſſe certi.* Horatius lib. 2. Satyra 7;

Quiſnam igitur liber? ſapiens, ſibi qui imperioſus:
Quem neque pauperies, neque mors, neque vincula terrent:
Reſponſare cupidinibus, contemnere honores
Fortis, & in ſeipſo totus teres atque rotundus,
Externi ne quid valeat per læve morari:
. In quem manca ruit ſemper fortuna.

& quæ ſequuntur. Comparationem Catonis & Cæſaris habes in Salluſtio & Dione. *Schegk.*

3. *Ut ardore oris.*] Ed. vet. *& ardore oris, ut orationem.* Hinc Lipſ. pro *&* legit, *eo.* Et poſteà, *ardore oris, ut orationem.*

4. *Sic impendentia ex ruinis incendiiſque urbis.*] Nihil mutandum. Senſus eſt: Catonem prævidiſſe, ac expoſuiſſe impendentia pericula, quæ partim ex ruinis & incendiis, partim commutatione ſtatus publici, conſtabant. Et ſane ex Catilinariis Tullii, ac Salluſtii bello Catilinario, aliiſque, notum eſt, Catilinam minatum palam ſe incendium ſuum ruina exſtincturum. Florus breviter lib. IV. cap. I. *In præſentem reum Cicero peroravit: ſed non amplius profectum, quam ut hoſtis evaderet, ſeque palam profeſſo, incendium ſuum reſtincturum ruina minaretur.* Ubi quærunt viri docti, quidnam ſit, *profeſſo.* Ego eos hac moleſtia libero. Scribendum

 eſt,

ſuit, ita [1] conſulis virtutem amplificavit, ut univerſus ſenatus in ejus ſententiam tranſiret, animadvertendumque in eos, quos prædiximus, cenſeret; majorque pars ordinis ejus Catonem proſequerentur domum. At Catilina non ſegnius [2] vota obiit, quam ſceleris conandi conſilia inierat. quippe fortiſſime dimicans, quem ſpiritum ſupplicio debuerat, prælio reddidit.
36 Conſulatui Ciceronis non mediocre adjecit decus natus eo anno D. AUGUSTUS, abhinc [3] annos LXXXII: omnibus omnium gentium viris magnitudine ſua inducturus caliginem. Jam pæne ſupervacaneum videri poteſt, eminentium ingeniorum notare tempora. quis enim ignorat diremtos gradibus ætatis floruiſſe hoc tempore [4] Ciceronem, [5] Hortenſium,

eſt, *profeſſus.* Vult enim Florus, hoc ipſo eum ſe hoſtem profeſſum palam, quod in ſenatų ſe ſuum incendium ruina reſtincturum eſſet minatus. *Voſſius. Sic impendentia ex ruinis incendiiſque urbis.*] Rurſum *ipſam vim orationis Catonianæ* (quam habes apud *Salluſt. Catil.* 52.) ſive *præcipuum argumentum* his verbis complexus eſt Noſter. Non enim videbantur intelligere Patres, quantum à Catilinariis molitionibus periculum reip. toti ſtatuique, omni ordini, omni ætati ac ſexui immineret: itaque Catonis oratio potiſſimum in eo occupabatur, ut ruinas, incendia, internecionem, in conſpectu omnium poneret, neceſſitatiſque ſeveritatis unicum conſilium demonſtraret. *Boeclerus.*

1. *Conſulis.*] Aliter, *conſilii.* legi quoque poteſt *conſilio*, ut Voſſius monuit.

2. *Vota obiit.*] Vulgo, *nota. Vota obiit.*] Ego, *mortem obiit:* vel, *vita abiit.* Sed, *obire mortem*, Vellejo familiarius. Sic enim locutus eſt ſupra, multis locis. *Manutius. Nota obiit.*] Alii aliter. Puto, *mota obiit.* Id eſt, non minus animoſe ſemel à ſe mota peragere voluit, quàm movere ea cœperat. Utrobique audax, in ordiendo, in exſequendo. Probe etiam, *vota obiit:* ea quæ voverat deſtinaveratque. *Lipſius. Vota obiit.*] Eſt in mſ. *nota.* unde fit ut aliquando conjectarem, *conata obiit.* Sic ſupra cap. 29. *privatis ut opibus, ita conſiliis magna auſus magnificeque conata exſecutus.* Gruterus. *Vota obiit.*] *Gruterus, conata* reponit, cum in mſc. *nota* fuerit: ſed cum *conandi* vox ſtatim ſubſequatur, debilitari vim hujus lectionis, conſentaneum eſt. *Boeclerus.*

3. *Annos* LXXXII.] Lege, XCII. *Manutius.*

4. *Ciceronem, Hortenſium.*] Tres de Oratore Ciceronis libri, magis etiam is, qui, Brutus, inſcriptus eſt, quantum eloquentiæ laude floruerint Antonius, & Craſſus, deinde Cotta & Sulpicius, plane demonſtrant. Itaque Vellejum puto tria oratorum paria conjuncte poſuiſſe, primo loco, Ciceronem, Hortenſium; ſecundo, Antonium, Craſſum; tertio, Cottam, Sulpicium. Locus igitur emendandus. *Manutius.*

5. *Hortenſium.*] *Vide* G. I. Voſſ. *de Hiſtor.*

ſium, [1] ſenemque Craſſum, Catonem, Sulpicium; moxque Brutum, Calidium, Cœlium, Calvum, & proximum Ciceroni Cæſarem; eorumque velut alumnos Corvinum ac Pollionem Aſinium, æmulumque Thucydidis Salluſtium: auctoreſque carminum Varronem ac Lucretium, neque ullo in [2] ſuſcepti operis ſui carmine minorem [3] Catullum. Pæne ſtulta eſt inhærentium oculis ingeniorum enumeratio: inter quæ maxime noſtri ævi eminent: [4] princeps carminum Virgilius Rabiriuſque, & con-

Hiſtor. Lat. 1, 11. ſicut idem de aliis Hiſtoricis agit.

1. *Senemque Craſſum.*] Aliter, *ſantque.* *Saneque Craſſum.*] Lego: *unaque Craſſum.* Hac ipſâ ætate, inquit, floruerunt pariter in eloquentiâ Craſſus, Cato. Craſſum autem illum Divitem intellegit, quem & Cicero eo nomine laudat, & Plutarchus *inter Romanos fuiſſe eloquentiſſimum* ait. Eſt qui *ſenemque Craſſum* legat, & de illo Lucio, qui cum Antonio vixit floruitque, intellegat. Valde errat. palam hic Vellejus de iis oratoribus, qui M. Tullio compares, aut ſuppares certe fuerunt. Nam Catonem intellegit Uticenſem: Sulpicium, Servium illum eloquio & juris ſcientia laudatum. Denique & altero illo Craſſo jam ante à Vellejo & ſuo loco dictum. *Lipſius.*

2. *Suſcepti.*] Vulgo, *ſuſpecti.* *Suſcepti.*] *Suſpecti* poſuit pro ſuſpiciendi, id eſt, admirandi. Aut lege, *ſuſcepti*; ut Gryphio, aliiſque editum. Sed alterum magis placet. Sic *conſpectum* pro *conſpiciendo* poſuit Appulejus lib. x. de Aſino aureo: *conſpectum atque famigerabilem meis artibus effeceram dominum.* Item Avienus Fab. x.

Ad campum nitidis venit conſpectus in armis.

Voſſius. *Suſpecti.*] Cur non *ſuſcepti*; nec enim aliud vult, quam Catullum nullo minorem in opere & materia quam elegit. In magnis alii magni, hic nihil iis minor, ſed in parvis. *Lipſius.*

3. *Catullum.*] *Catullum* pro *Catulum*, quod eſt in antiqua editione, docti viri repoſuerunt. Sed haud ſcio, quam recte. Nam & *Q. Catulus* numeratur inter nobiles ejus ætatis poëtas. *Urſin.* *Catullum.*] Laus eximia Catulli, quam hodie multi ſunt Suffeni Catulliani, qui deterunt; homines venuſti, dicaces, & urbani, longe plurimos item verſus facientes: ſed qui ſimul aut hunc ipſum aut hujus ſimilem ex prima claſſe poëtam attigere, caprimulgi rurſus aut foſſores videantur, adeoque infiœto omnes rure ſint infacetiores. tantum abhorrent ac mutant. Hoc tamen præter inſtitutum aut morem meum. *Acidal.*

4. *Princeps carminum Virgilius, Rabiriuſque.*] Vetus editio communicat hunc Principatum cum Rabirio, ſcribitque, *Principes.* Credimuſne tam magnifice ſenſiſſe de poëta hodie vix noto Vellejum? fortaſſe per amicitiam, aut alia de cauſſa. Ovidius quoque laudat:

—— *magnique Rabirius oris.*

Et Seneca vi. de benefic. *Egregie mihi videtur M. Antonius apud Rabirium poëtam exclamare:*

Hoc habui quodcumque dedi. ——

ubi legendum, *habeo.* Fabius contra tenuiter de eo ſentit: *Rabirius & Pedo non indigni cognitione, ſi vacet.* Lipſ.

[1]conſecutus Salluſtium Livius, Tibulluſque & Naſo, [2]perfectiſſimi in forma operis ſui. nam vivorum ut magna
37 admiratio, [3]ita cenſura difficilis eſt. Dum hæc in urbe Italiaque geruntur, Cn. Pompejus memorabile adverſus Mithridatem, qui poſt Luculli profectionem magnas novi exercitus vires reparaverat, bellum geſſit. At rex fuſus fugatuſque & omnibus exutus copiis Armeniam [4]Tigranemque ſocerum petit, regem ejus temporis, niſi

1. *Conſecutus Salluſtium Livius.*] Opinor, hæc verba è ſuo loco in alienum detruſa. Cur enim poëtis admiſceatur hiſtoriarum ſcriptor Livius? Quod ſi illud, paullo ante dictum, *æmulumque Thucydidis Salluſtium*, ponantur, ſuam ſedem obtinebunt. Quo in loco requirit antecedentium verborum ordo, ut legatur, *Et conſecutum Salluſtium, Livium*: vel; *Et, qui conſecutus Salluſtium, Livius.* Cum enim nec unum oratorem, nec unum poëtam, ſed multos ſimul Vellejus nominet, de uno Salluſtio hiſtorico mentionem ab eo factam eſſe, veriſimile non videtur. Quod ſi quis cum Salluſtio in hiſtoriæ Romanæ laude conjungendus, quem Livio anteponamus, aut etiam conferamus, prorſus non habemus. Ipſe etiam Vellejus in extrema parte libri primi perhonorifice eum appellavit. *Manutius. Conſecutus Salluſtium Livius.*] Viro docto atque optime (rem dico) de Vellejo merito tranſpoſita hæc verba videntur: & iis quæ ſupra ſubjungenda, *Æmulumque Thucydidis Salluſtium.* Cur enim, inquit, poëtis admiſceatur hiſtoriarium ſcriptor Livius? Ratio aliqua eſt, ſed hic vana. quia non ſtudiorum ſimilitudinem in jungendo, ſed temporum Vellejus ſpectat: Livius autem illis prioribus inferior, & tantum non ævi Vellejani. Obiit enim (Euſebio ſic traditum) quarto Tiberiani imperii anno. *Lipſius.*

2. *Perfectiſſimi.*] Manutius legit, dubitanter tamen: *perfectiſſimæ metamorphoſis. Perfectiſſimi, &c.*] Dico nitentandum, frequens noſtro phraſis: *Nunc propoſito operi ſua forma reddatur.* &, *In formam juſti exercitus.* atque: *cogit enim excedere propoſiti formam operis, &c.* Schegk. *Perfectiſſimi.*] Poſſit tamen etiam legi, *perfectiſſimus.* Ut ad Naſonem ſolum referatur, quem ultimo nominavit Vellejus. *Voſſius.*

3. *Ita cenſura difficilis.*] Næ difficilis, præſertim in opere Hiſtorico: vel ob hoc ipſum, quod *Vellejus* acute innuit, quia admiratio publica neque requirit judicia & rationes cenſuræ, neque admittit examen ſui affectus. Jam quantum poteſt dignitatis, loci, gentis, neceſſitudinis, denique fortunæ veneratio? ad quam vel ſuo vel ævi ingenio plerumque etiam Prudentum mentes inclinantur. Igitur haud dubie ea ſinceriſſima laus eſt, illud veriſſimum decus quod incorrupta cuique poſteritas rependit. eum præſertim ex altera quoque parte, doctiſſimum quemque invidia non niſi cum inviſo finitura, contundere nitatur ac deprimere. *Boeclerus.*

4. *Tigranemque ſocerum.*] Librarii erratum, non Velleii, quis enim neſcit, Mithridatis generum, non ſocerum, Tigranem fuiſſe? *Manutius. Tigranemque ſocerum.*] Omnes tradunt *generum* fuiſſe. Vacillavit memoria Velleii? potuit. Sed hoc quoque poteſt, error in ſcripto eſſe: & forte vetus germanumque *ſocer ejus petit.* Ipſe ſocer generum ſuum petit. *Lipſius.*

1. *Niſi*

[1] niſi quia Luculli armis erat infractus, potentiſſimum. Simul itaque duos perſecutus Pompejus, intravit Armeniam. prior filius Tigranis, ſed diſcors [2] patri, pervenit ad Pompejum; mox ipſe ſupplex & præſens ſe regnumque ditioni ejus permiſit, præfatus: neminem alium neque Romanum neque ullius gentis virum futurum fuiſſe, [3] cujus ſe fidei commiſſurus foret, quam Cn. Pompejum: proinde omnem ſibi vel adverſam vel ſecundam, cujus auctor ille eſſet, fortunam tolerabilem futuram. non eſſe turpe ab eo vinci, quem vincere eſſet nefas: neque ei inhoneſte aliquem ſummitti, quem fortuna ſuper omnes extuliſſet. Servatus regii honos imperii, ſed multato ingenti pecunia: quæ omnis, [4] ſicuti Pompejo moris erat, [5] redacta in quæſtoris poteſtatem, ac publicis deſcripta litteris. Syria aliæque, quas occupaverat, provinciæ ereptæ; & aliæ reſtitutæ populo Romano, aliæ tum primum in ejus poteſtatem redactæ: ut Syria, quæ tum primum facta eſt ſtipendiaria. Finis imperii regis terminatus Armenia. Haud abſurdum videtur propoſiti operis 38
regulæ,

1. *Niſi quia Luculli.*] Ferri forte queat, ſed tamen inclinat animus reponere, litera minus, *niſi qua Lucullus. qua*, pro *quatenus*. Gruter.

2. *Patri.*] Vulgo, *Patris.*

3. *Cujus ſe fidei.*] [Vulgo *ſocietati.*] Proprietas Latinæ linguæ magis exigit, *committere ſe poteſtati*, quam *ſocietati*: idque comprobant hoc in loco, quæ ſupra proxime, quæque infra dicuntur: alii *cujus ſe fidei c. f.* Manutius.

4. *Sicuti Pompejo moris erat.*] Recte hoc notatum Pompejo non peculiare, ſed commune omnibus. Igitur ego, quod aliis minus tentatum, voces aliter colloco: *Quæ omnis Pompejo, ſicuti moris erat, redacta.* Præpoſitionem omittere noſtro familiare. Supra de Ariſtonico: *ductuſque in triumpho ſed M' Aquillio.* Et abhinc paullo poſt, ubi nunc ſumus: *Gallias primum Domitio & Fabio intratas cum exercitu.* Quibus locis de ſuo tamen Aldus, nimis forte liberaliter, *à* præpoſitionem addit. *Acidal.*

5. *Redacta in quæſtoris poteſtatem.*] Nonne idem mos aliis? & nonne ſemper pecunia publica appenſa Quæſtori? Ita, ſed non pari fide. Luculli, Craſſi, & ejuſmodi rapones, partem plurimam in ſe derivabant. Significat igitur & laudat integritatem Pompeii, qui publicæ pecuniæ abſtinentiſſimus fuit. Tamen Cato apud Lucanum, libere, & ut Cato, profert, aliquid eum quoque delibaſſe.

Immodicas poſſedit opes, ſed plura retentis
Intulit.

Lipſius.

1. *Redacta*

regulæ, paucis percurrere, quæ cujuſque ductu gens ac natio [1] redacta in formulam provinciæ, [2] ſtipendia pacta ſit: [3] ut quæ facilius quam partibus ſimul univerſa conſpici poſſint. [4] Primus in Siciliam transjecit exercitum conſul Claudius, & provinciam eam, poſt annos ferme LII, captis Syracuſis fecit Marcellus Claudius. Primus Africam

1. *Redacta in formulam provinciæ.*] Egregiæ hujus egreſſionis *Commentatorem* damus *Sigonium*; ex cujus 1. *de antiq. jur. Provinc.* plenior provinciarum factarum hiſtoria ratioque peti poteſt. Eſt autem *redigere in formulam provinciæ, nihil aliud, quam leges domeſticas* adimere, & *Romanas dare, ac prætorem, qui quotannis provinciam ex legibus datis adminiſtret, inſtituere. Neque vero ſola tributi impoſitio provinciam efficit, cum id multis ſit etiam Italicis & exteris imperatum, qui tamen in provinciæ formam non ſint relati; ſed legum domeſticarum & patriæ libertatis ademtio, & prætoris, qui eos regat, inſtitutio.* Sunt hæc rurſum verba *Sigonii* è 1. *de antiq. jur. Ital.* 26. Ergo ipſum *Jus provinciale*, alio nomine, *Formula provinciæ* appellatur, notante eodem 1. *de antiq. jur. Prov.* 1. Boeclerus.

2. *Stipendia pacta ſit.*] Quaſi paciſci gentes victæ cum hac victrice de ſtipendiis ſoleant. Raro aut non hoc factum, ipſa ſuperbe imponebat. Mea voluntate ſcribas, *ſtipendiaria facta ſit.* Lipſius.

3. *Ut quæ facilius.*] Vulgo, *notavimus facilius, ut è partibus ſimul univerſa conſpici poſſint. Ut quæ facilius.*] Scribendum, *Notabimus, ut facilius, quam partibus, ſimul univerſa conſpici poſſint.* Hac mente. Ego ſimul & ut in tabula proponam, ut lector ea magis uno obtutu capere & ſimul animo infigere, quam varie diducta, poſſit. *Lipſius. Ut quæ facilius.*] Lege, *Stipendia pacta ſit: notatis ut partibus, facilius ſimul univerſa conſpici poſſint.* An magis hoc? *Notabimus partibus, ut facilius ſimul univerſa conſpici poſſint. Partibus notare*, eſt per partes, ſeu particulatim notare. Sic ab aliquot lineis: *Inde varie poſſeſſa & amiſſa partibus, univerſa ductu Auguſti facta ſtipendiaria eſt. In partibus* pro eodem infra: *Horum* XVI. *annorum opera quis, cum inſerta ſint oculis animiſque omnium, in partibus eloquatur?* Nihil agimus, tertium dabo, in quo manebo, Apolline volente. Exemplaris Aldini ſcriptura eſt: *notabimus facilius, ut quæ partibus ſimul univerſa conſpici poſſint.* Hinc ego nulla vocum mutatione, leviſſima traductione, errantes & fluctuantes lectiones ſic ſtabilio: *ut quæ partibus notabimus, facilius ſimul univerſa conſpici poſſint.* Acidal. *Ut quæ facilius.*] Bene obſervatum Popmæ, *id* latere in voce præcedenti *ſit.* Itaque locum hunc ſic emendandum arbitror: *Id notabimus, facilius ut, quam partibus, ſimul univerſa conſpici poſſint.* Voſſius.

4. *Primus in Siciliam.*] Errat Vellejus. Sicilia præter regnum Syracuſanum iiſdem temporibus, quis Sardinia, provincia facta. Solinus, Pomponius De origine juris. Univerſa cum regno Syracuſano non à Marcello, ſed M. Valerio Lævino. De provinciis poſt Sigonium pauca, imo nihil dicere habeo. Satis ſit monuiſſe, in plurimis Vellejum victorem gentis cum pacificatore, eum dico, qui pacis conditiones juſſu populi tulerit, confundere imperite. *Schegk.*

I. CCIV.]

cam Regulus, , nono ferme anno primi Punici belli: ſed poſt [1] CCIV. annos P. Scipio Æmilianus, eruta Carthagine, abhinc [2] annos CLXXXII. Africam in formulam redegit provinciæ. Sardinia inter primum & ſecundum bellum Punicum, ductu T. Manlii conſulis, [3] certum recepit imperii jugum. Immane bellicæ civitatis argumentum, quod [4] ſemel ſub regibus, iterum hoc T. Manlio conſule, [5] tertio Auguſto principe, certæ pacis argumentum [6] Janus Geminus clauſus dedit. In Hiſpanias primi omnium

1. CCIV.] Niſi omnis calculatoria me fugit, ſupereſt hic centenaria nota. Nam ecce Africa intrata anno CCCCXCVIII. Carthago deleta, DCVII. quid amplius quam juſti interſunt anni CV? Tolle ergo grande hoc ἀναχρόνισμα. *Lipſius.*

2. *Annos* CLXXXII.] Συλλογιστικὴ evincit, CLXXV. Facile colligere ex anno Carthaginis deletæ jam dicto. *Lipſius.*

3. *Certum.*] Eleganter *certum jugum*, pro firmo & perpetuo. Sic Florus l. 4. cap. ult. *Certa mox fides & æterna pax cum ipſorum ingenio in pacis partes promptiore & cum conſilio Cæſaris.* Martiali *Certus* frequenter pro duro & obſtinato, lib. 5. in Marianum:

Nil mihi reſpondes? uxoris res agit, inquis.
Iſte mea: ſane certus & aſper homo eſt.

Lib. 1. ad Phœbum:

Fac rata vota patris. ſic te tua diligat uxor,
Gaudeat & certa virginitate ſoror.

Cicero epiſt. ad Att. 21. lib. 5. certum hominem, pro gravi & moribus antiquis. *Q. Voluſium, tui Tiberii generum, certum hominem, ſed mirifice etiam abſtinentem miſi in Cyprum.* Sæpiſſime & Propertius de Cynthia rigidiore, & in ira pertinace, cujus te exemplorum congerie non onerabo. *Acidal.*

4. *Semel ſub regibus.*] Hoc ſub Numa fuiſſe factum, notius, quam ut referri debeat. Cæterum non contineo me, quin, hac occaſione Plutarchi patrocinium ſuſcipiam. Scribit is ἐν τῷ περὶ τῆς Ῥωμαίων τύχης, inter primam, & alteram Jani κλεῖσιν, annos eſſe quadringenos, & octogenos. Recte ſane. Numerat enim ab initio regni Pompiliani, quod annorum fuit XLIII. Vir autem doctus, qui non dubitavit integrum caput componere, ut oſtenderet, Plutarchum committere ἀναχρόνισμα annorum XLVI., in eo lapſus eſt, quod numerare inceperit à bello Albano, ſive Jano primum aperto. Quod in VI. Tulli annum incidere ex Euſebio liquet. Itaque nemini dubium fore arbitror, quin Plutarchus ab eo parum δυστόχως graviſſimi erroris agatur reus. *Voßius.*

5. *Tertio Auguſto Principe.*] At docuit me vir, qui cuncta tenet antiqua ſepulta, J. Lipſius in electorum 1. c. 20. Janum ter ab Auguſto clauſum. Et vere. an igitur legendum *ter*? minime. ſatis habuit Vellejus à quibus, non quoties à ſingulis cluſus exprimere. *Schegkius.*

6. *Janus Geminus.*] Jani bifrontis templum pace claudebatur. *Janus Geminus.*] Hinc *Florus* 4, 12, 64. Auſuſque tandem Cæſar Auguſtus Janum Geminum cludere, bis ante ſe cluſum, ſub

omnium duxere exercitus Cn. & P. Scipiones, initio ſecundi belli Punici, [1] abhinc annos CCL. inde varie poſſeſſa, & ſæpe amiſſa partibus, univerſa ductu Auguſti facta ſtipendiaria eſt. Macedoniam Paullus, Mummius Achaiam, Fulvius Nobilior ſubegit Ætoliam: Aſiam L. Scipio Africani frater eripuit Antiocho: ſed beneficio ſenatus populique R. mox [2] ab Attalis poſſeſſam regibus, M. Perperna capto Ariſtonico fecit tributariam. [3] Cypri devictæ nulli aſſignanda gloria eſt. quippe [4] Senatuſconſulto, miniſterio Catonis, [5] regis morte, [6] quam ille conſcientia acciverat, facta provincia eſt. Creta Metelli ductu longiſſimæ libertatis fine multata. [7] Et Syria Pontuſque

39 Cn. Pompeji virtutis monumenta ſunt. Gallias primum Domitio & Fabio nepoti Paulli, qui Allobrogicus vocatus

ſub Numa rege, & victa primum Carthagine. Sueton. Aug. 22. Janum Quirinum ſemel atque iterum à condita urbe memoriam ante ſuam clauſum, in multo breviore temporis ſpacio, terra marique pace parta, ter cluſit. Alii paſſim. *Boeclerus.*

1. *Abhinc annos* CCL.] Stricta computatio CCXLIIX.

2. *Ab Attalis poſſeſſam regibus.*] Sive placet, *Attalicis*. Ita enim Pergami reges dicti, quia aliquot Attali nomine. Strabo lib. XIII. Πέργαμον ἐπιφανὴς πόλις, καὶ πολὺν συνευτυχήσασα χρόνον τοῖς Ἀτταλικοῖς βασιλεῦσι: *Pergamum, illuſtris civitas, & diu felix ſub regibus Attalicis.* Ibi quoque origo eorum, & ſtemma. *Lipſius.*

3. *Cypri devictæ.*] *Lipſius* repoſuit, cum eſſet, *Cypro devicta*: ex quo alii fecerunt: *Cypro de victa.* Boecler.

4. *Senatuſconſulto.*] Certum eſt Plebis hoc ſcitum non Senatus fuiſſe: eoque ſummo virorum Cujacio viſum hic reponi, PSto. *Lipſius. Senatuſconſulto.*] Clariſſimus Cujacius & hic corrupte legi *SCto*, pro *PSto*, ait, niſi utrumque interveniſſe dixeris, quod ſæpe accidit, ut de colonia Vibonem deducenda apud Livium lib. 35. De actis Cæſaris apud Ciceronem ad Atticum 5. Epiſtola 16. ego Vellejum culpa vix libero. Miniſterii duo genera doctiſſimo, & Juriſconſultiſſimo Rævardo. Unum honorificum, & cum poteſtate, ut cum mittuntur in provincias, cum prætorio, conſulari, quæſtorio jure. de quo hic, & Valerius. Alterum vile & ſervile; de quo Quinctilianus Declamatione; *Prægnans adultera*: adde Cujacium lib. 7. Obſervat. cap. 9. *Schegkius.*

5. *Regis morte.*] Ammianus lib. 14. regem *fæderatum & ſocium ob ærarii anguſtias ſine ulla culpa proſcriptum* narrat; *itaut jus ejus inſulæ, avarius quam juſtius ſint aſſecuti Romani*. Strabo l. 14. quod Rex Clodium à piratis captum redimere noluerit, legem latam ſcribit. *Schegk.*

6. *Quam ille.*] Potius eſt, vel *ipſe*, vel *illi*. quod poſterius cenſeo potiſſimum. *Acidalius.*

7. *Et Syria.*] Lege, *At Syria, Pontuſque, &c.* Voſſius.

1. *Caſa*

vocatus eſt, intratas cum exercitu, magna mox clade noſtra ſæpe & affectavimus & amiſimus. ſed fulgentiſſimum C. [1] Cæſaris opus in iis conſpicitur: quippe ejus ductu auſpiciiſque infractæ, [2] pæne idem, quod totus terrarum orbis [3] ignavum conferunt ſtipendium. [4] Ab eodem facta Numidia. Ciliciam perdomuit Iſauricus, & poſt bellum Antiochicum Vulſo Manlius Gallo-græciam. Bithynia, ut prædiximus, teſtamento Nicomedis relicta here-

1. *Cæſaris.*] Vide Cæſarem de Bell. Gall.

2. *Pæne idem quod totus terrarum orbis.*] Quæ mens? an tantum fere ſtipendii conferre divites illas Gallias, quantum reliquum orbem? tumidum & vanum eſt. An diſcrimen aliquod tributi Gallicani à reliquis provinciis indicat? nugæ, nec hic locus. Verbulum hoc turbans ego trajicio, & lego: *idem quod pæne totus.* Probe & caute veritati nempe conſultum it Vellejus; & quia illa abſtinuit de toto orbe ſtipendiario, addidit *pæne totum.* Lipſius.

3. *Ignavum conferunt ſtipendium.*] Non diſplicet, *In ærarium conferunt ſtipendium.* Manutius. *Ignavum conferunt ſtipendium.*] Alii volunt, *in ærarium conferunt.* Quid opus mutatione? Revera *ignavum ſtipendium*, & ejus penſio parum virilis. Tamen ſi quid opus, legam: *in annos.* Lipſ. *Ignavum conferunt ſtipendium.*] Manutii conjectura non diſpliceat, niſi videatur ſupervacua. Inſultat enim quodammodo auctor contumelioſa voce Gallis: qui bello celeberrimi & antehac invicti, nunc velut fracti & ignavi ſtipendium Romanis pariter cum aliis gentibus ſolvant. *Acidal. Ignavum conferunt ſtipendium.*] De ſtipendio ita Eutropius lib. VI: *Galliæ autem tributi nomine annuum imperavit H S. quadringenties.* Unde emendandus Suetonius in Julio, ubi vulgo legitur: *eique* (Galliæ) *in ſingulos annos ſtipendii nomen impoſuit.* Scribendum ex codice Vaticano: *Eique* CCC. *in ſingulos annos ſtipendii nomine impoſuit.* Fruſtra enim *H S.* addebat Torrentius, quod intelligi debet. Vellejus ſupra de Catone: *cum lis ejus* XIIX. *æſtimaretur.* Ubi male iidem pro *ejus*, Scaliger libello de re nummaria reponebat: *ei H S.* Ita ἐλλειπτικῶς ſemper loquuntur poëtæ. *Voſſ. Ignavum conferunt ſtipendium.*] Cur vocet *ſtipendium ignavum*, liquebit ex verbis Taciti lib. 4. Hiſtor. cap. 12. ubi loquitur de Batavis: *Nec opibus Romanis, ſocietate validiorum attriti: viros tantum armaque imperio miniſtrant.* unde & ipſimet Batavi lib. 5. Hiſtor. cap. 25. *Reſpicerent Rhætos Noricoſque, & ceterorum onera ſociorum, ſibi non tributa, ſed virtutes & viros indici. proximum id libertati.* Gruter.

4. *Ab eodem facta Numidia.*] Locus eſt mutilus, & mendoſus. Cum autem de C. Cæſare hoc loco loquatur Vellejus, poſſet ſic reſtitui: *Ab eodem Britannia fracta, &c.* nam præcedit verbum *infractæ*, in quo videtur Vellejus lepide jocatus eſſe. *Urſinus. Ab eodem facta Numidia.*] Liber Bonhom. *facta Numidici.* Inde emendaveram, *facta Numidia.* quod jam video & Sigonio, (at cui viro?) in faſtorum commentariis placuiſſe. Confirmat Hirtius: dum ait: *Tributis vectigalibuſque regiis abrogatis, ex regnoque provincia facta, atque ibi Criſpo Salluſtio pro-*

hereditaria. D. Auguſtus præter Hiſpanias aliaſque gentes, [1] quarum titulis forum ejus prænitet, pæne idem [2] facta Ægypto ſtipendiaria, quantum pater ejus Gallia, in ærarium reditus contulit. At Ti. Cæſar, quam certam Hiſpanis [3] parendi confeſſionem extorſerat parens, Illyriis Dalmatiſque extorſit. Rhætiam autem & Vindelicos ac Noricos, Pannoniàmque & Scordiſcos, novas imperio noſtro ſubjunxit provincias. Ut has armis, ita auctoritate [4] Cappadociam populo R. fecit ſtipendiariam. Sed revertamur

procos. cum imperio relicto, ipſe Zama egreſſus, Uticam ſe recepit. Et Dio libro 45. dubitationem omnem tollit: *Ea pars Libyæ, quæ circa Carthaginem ſita, à Romanis Africa dicebatur, vetus provincia dicta eſt, quod jam olim ſubacta eſſet: Numidiæ autem, quia recens debellata fuit, novæ provinciæ nomen inditum eſt.* Schegk.

1. *Quarum titulis forum ejus prænitet.*] An hic ergo *Index* ille rerum *Auguſti* tangitur? de quo Suetonius ſcripſit, & qui hodieque lacer viſitur Ancyræ Galatiæ urbe. Sunt qui cenſent: non ego. Nam ille quidem ante *Mauſolæum* Auguſti *ſtatutus in æneis tabulis*: at hi tituli in foro. Loca igitur diſcrepant: ſed nec res eadem. Nam in illo breviarium, quidquid belli aut domi Auguſtus geſſit: hic ſaltem gentes ab eo, ſive auſpiciis ejus, victæ, & tituli ducum triumphales. Denique tangit Vellejus hoc, quod Suetonius cap. XXXI. in Aug. *Proximum à diis immortalibus honorem memoriæ ducum præſtitit, qui imperium populi Romani ex minimo maximum reddidiſſent. Itaque & opera cujuſque manentibus titulis reſtituit, & ſtatuas omnium triumphali effigie in utraque Fori ſui porticu dedicavit.* Lipſius. *Quorum titulis forum ejus prænitet.*] Suetonius extremo Aug. *De tribus voluminibus uno mandato de funere ſuo complexus eſt: altero, indicem rerum à ſe geſtarum, quem vellet incidi in æneis tabulis: quæ ante Mauſolæum ſtatuerentur: tertio breviarium totius imperii, quantum militum ſub ſignis ubique eſſet, quantum pecuniæ in ærario & fiſcis, & vectigaliorum reſiduis.* Et Tacitus lib. I. Annal. *Proferri* (Tiberius) *libellum recitarique juſſit. opes publicæ continebantur, quantum civium, ſociûmque in armis, quot claſſes, regna, provinciæ, tributa aut vectigalia & neceſſitates & largitiones; quæ cuncta ſua manu perſcripſerat Auguſtus.* Ambo ecce ab Auguſto compoſitum, ſed nullus in foro poſitum adfirmat. Locus itaque laudabilis, & quem alibi quæras fruſtra. eumpſe eſſe volunt, cujus exemplar Ancyræ ab Ampliſſimo Busbequio curatum, edidit doctiſſimus Schottus. *Schegkius.*

2. *Facta.*] Scil. provincia.

3. *Parendi confeſſionem.*] Hiſtoriæ & fidei intereſt hoc corrigi. Numquid enim Tiberius Hiſpanos ſubegit, & domuit; nuſquam factum, aut ſcriptum. Imo Auguſtus ipſe, atque ita antea traditum hoc ipſo Indice: *Hiſpania univerſa ductu Auguſti facta ſtipendiaria eſt.* Huic ſenſui emendo: *confeſſionem extorſerat parens, Illuriis Dalmatiſque extorſit.* Tam certam, inquit, Tiberius Dalmatis & Illuriis parentiam extorſit, quam parens ejus (Auguſtus) Hiſpanis. *Lipſius.*

4. *Cappadociam P. R. fecit ſtipendiariam.*] Eunt in hanc ſententiam agmi-

ne

tamur ad ordinem. Secuta deinde Cn. Pompeji militia, 40
gloriæ laboriſne majoris, incertum eſt. Penetratæ cum victoria Media, Albania, Hiberia; ac deinde flexum agmen ad eas nationes, quæ dextra atque intima Ponti incolunt, Colchos, Heniochoſque & Achæos. & oppreſſus auſpiciis Pompeji, inſidiis filii Pharnacis, Mithridates, ultimus omnium [1] juris ſui regum*, præter Parthicos. Tum victor omnium, quas adierat, gentium Pompejus, ſuoque & civium voto major, & per omnia fortunam hominis egreſſus, revertit in Italiam. Cujus reditum [2] favorabilem opinio fecerat. quippe plerique non ſine exercitu venturum in urbem, affirmabant, & libertati

ne facto, omnes, præter Appianum, qui hujus ſubacti regni gloriam confert in Auguſtum, ait; *Quod regnum Ariobarzanes integrum reliquit filio ſuperſtiti multis mutationibus obnoxium uſque Auguſtum Cæſarem, quo imperante, quemadmodum alia quædam, ita hoc regnum in provinciæ formam redactum eſt.* Schegkius.

1. *Juris ſui.*] Bene, *juris ſui.* Nam Pharnaces poſtea quidem Ponticum regnum adminiſtravit, ſed non niſi jure ſtipendiario. Emendandus obiter hac occaſione Plinius Naturalis Hiſt. lib. XXXIII. cap. XII. ubi Pharnacem hunc primum Ponti regem nominat. Ita quippe ait: *Jam enim triumpho Magni Pompeji reperimus tranſlatam Pharnacis, qui primus regnavit in Ponto, argenteam ſtatuam.* Omnino legendum, *qui poſtremus regnavit in Ponto, &c.* Voſſius.

2. *Favorabilem.*] *Reditum formidabilem*, quæ proxime ſequuntur verba, legendum ſignificant. *Manutius. Favorabilem.*] Certum eſt, hoc eſſe contra mentem ſcriptumque Velleji. An hoc favorem Pompejo fecit, quod cum exercitu rediret, & oppreſſurus libertatem crederetur? imo odium prorſus. Aldus igitur legit *formidabilem.* Ego, *infavorabilem:* novo, ſed appoſito verbo. Quidni iſtud, ut *Defavere* & *Defautio*, quæ in Tertulliano ſcio mihi lecta? *Lipſius. Favorabilem.*] Omnes uno agmine in hæc conſpirant. Alii legunt, *formidabilem:* alii, *infavorabilem*; alii, *non favorabilem.* Atqui vulgata lectione nihil rectius. Dicit Paterculus, Pompeji reditum fuiſſe favorabilem, quia privatus in urbem veniret. Vulgus enim metum conceperat, ne Sullæ, aut Marii inſtar, armatus urbem invaderet. Traditum hoc, præter alios, Dioni quoque lib. XXXVII. *Voſſius. Favorabilem.*] Optima lectio. *Plutarchus:* λόγοι δὲ παντοδαποὶ περὶ τοῦ Πομπηΐου προκατέπιπτον εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ θόρυβος ἦν πολὺς, ὡς εὐθὺς ἄξοντος ἐπὶ τὴν πόλιν τὸ στράτευμα, καὶ μοναρχίας βεβαίας ἐσομένης. *Varii rumores in urbem præcurrerunt; magnoque tumultu trepidatum eſt, ne exercitum ſtatim urbi admoveret Pompejus, uniuſque dominatio denuo invaleſceret.* Adde *Dion.* 37. *p.* 43. ubi magnifica commendatio hujus civilitatis. *Boecler.*

tati publicæ ſtatuturum arbitrio ſuo modum. Quo magis hoc homines timuerant, eo gratior civilis tanti imperatoris reditus fuit. omni quippe [1] Brundiſii dimiſſo exercitu, nihil præter nomen imperatoris retinens, cum privato comitatu, quem ſemper illi vacare moris fuit, in urbem rediit; [2] magnificentiſſimumque de tot regibus per biduum egit triumphum; longeque majorem omni ante ſe inlata pecunia in ærarium; [3] præterquam à Paullo, ex manubiis intulit. abſente Cn. Pompejo, [4] T. Ampius & T. Labienus * tribuni pl. legem tulerunt, ut is ludis Circenſibus

1. *Brundiſii dimiſſo exercitu.*] Quod inter laudanda, & ſuſpecta Pompeji facinora in primis numerant auctores concorditer. *Schegk.*

2. *Magnificentiſſimumque.*] Vide *Sigon. comment. in faſt. & triumph. Rom.* ad ann. DCXCII. *Boecler.*

3. *Præterquam à Paullo.*] Plus ergo Paullus intulit, quam Pompejus? Supra de Paullinâ ſummâ vidimus: at hîc Plutarchus auctor, *Pompejum tuliſſe, εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον ἐν νομίσμασι καὶ κατασκευαῖς ἀργυρίου καὶ χρυσοῦ δισμύρια τάλαντα, πάρεξ τῶν εἰς τοὺς στρατιώτας δεδομένων: in publicum ærarium in pecuniâ & apparatibus argenti atque auri viginti millia talentûm, præter ea, quæ in milites dilargitus erat.* Confer cum illo *bis millies Paulli:* altero tanto vincit. Ergo jure hîc & ingenioſe reſcriptum, *præterquam Capitolio intulit.* Ad quem ſenſum etiam fac, *majore*, non *majorem.* Lipſius. *Præterquam à Paullo.*] Imo ſumma pecuniæ à Pompejo in ærarium inlatæ, altera fere parte Paullinam vincit. Quod jam Lipſio, ex Plutarchi Pompejo, demonſtratum. Sequitur itaque alios, qui pro, *à Paullo*, emendarunt, *Capitolio:* ac pro, *majorem*, ſcribit *majore.* Sed ſententia, neque ſic ſatis clara eſt, neque veritati conſentanea. Quamobrem enim inter ærarium, & Capitolium diſtinxerit Vellejus, cum ærarium, quod fuit in æde Saturni, in Capitolio fuiſſe ſatis conſtet? Suſpicor itaque, tria illa verba, *præterquam à Paullo*, ab inepto librario textui eſſe inſerta, cum Pauli triumphum magnificentiſſime ab aliis deſcriptum legiſſet. *Voſſius.*

4. *T. Ampius.*] *L. Tampius* ſcribendum eſt ex antiquo denario; & veteri item inſcriptione, ut in notis ad Cæſarem diximus. & totus hic locus ita legendus: *L. Tampius, & T. Labienus Tribuni pleb. legem tulerunt, ut is ludis Circenſibus corona aurea, &c.* nam in antiqua editione eſt, *ut ſi ludis Circenſibus, &c.* ex quo alii fecerunt, *ut S. Ludis, &c.* Urſinus. *T. Ampius.*] Meminere hujus etiam Varro apud Nonium, Cæſar lib. III. de bello Civili, Cicero libro IIX. ad Atticum, & alibi ſæpe, Suetonius in Julio, aliique. Non tamen dubitabat Urſinus reponere *Tampius.* Nam Tampiam familiam notam ſibi ex nummis & lapidibus. Nec ulterius ab eo receſſit magnus Caſaubonus Not. ad Sueton. quàm ut ſe ſimile numiſma vidiſſe ſcriberet, ita tamen ambiguâ ſcripturâ, ut tam T. AMPIVS, quam TAMPIVS, legi poſſet. Cæterum

Hub.

cenſibus [1] corona laurea, & omni cultu triumphantium uteretur, ſcenicis autem prætexta coronaque laurea. id ille non plus quam ſemel (& hoc ſane nimium fuit) uſurpare ſuſtinuit. Hujus viri faſtigium tantis auctibus fortuna extulit, ut primum ex Africa, iterum ex Europa, tertio ex Aſia triumpharet: & [2] quot partes terrarum orbis ſunt, totidem faceret monumenta victoriæ ſuæ. Numquam

Hub. Golzius, io Theſauro rei antiquariæ, ex numiſmate quodam expreſſit, L. AMPIVS. Unde, quæ ſit noſtra de hoc loco ſenteotia, quivis facile colliget. *Voßius.*

* *Tribuni pl. legem tulerunt.*] Conſidera orationis & hiſtoriæ ordinem, & rectius, *tulerant*, videbitur. *Acidalius.*

1. *Corona laurea.*] Parum periti rerum morumque Romanorum, qui auream corooam hic locarunt. Non fuit ea triumphantibus, ſed è lauru. Et hæc ipſa Pompeji *Laurea*, ex Dioois claris verbis, lib. XXXVII. Δαφνοφορεῖν τε αὐτὸν διὰ πάσας τὰς πανηγύρεις, καὶ τὴν στολὴν τὴν μὲν ἀρχικὴν ἐν πάσαις μὲν αὐταῖς, τὴν δὲ ἐπινίκιον ἐν τοῖς τῶν ἵππων ἀγῶσιν ἐνδύνειν: *Ipſum autem Laurum ferre* (in capite) *per omnes ludos, & Togam prætextam; Triumphalem autem, per ludos Circenſes.* Suot hæc ipſa decreta, quæ Vellejus dicit: & tu eorrige. *Lipſius. Corona laurea.*] Recipieoda erat io textum palmaria *Lipſii* emendatio; quam res ipſa ritusque Rom. & *Dionis* auctoritas firmat: unde nihil de *aurea corona*, ſed de *laurea* habemus. *Auream* tamen *Coronam* defendit *Carol. Paſchalius* in erudito de coroois opere. Judicent docti. *Savaro ad Sidon. Apollinar. carm.* 23. v. 425. confundit locum Noſtri Auctoris cum iis, qui de coronis ſacrorum certamioum victoribus dari ſolitis agunt, Niſi forte reſpexit ad locum Plinii, 7, 26. ubi de Pompejo: *Poſtea ad maria & deinde ſolis ortus miſſus hos retulit patriæ titulos more ſacris certaminibus vincentium.* ſed additur mox ratio: *Neque enim ipſi coronantur, ſed patrias ſuas coronant.* Boecler.

2. *Quot partes terrarum orbis ſunt.*] Hinc Cicero pro Cornelio: *Pompejus tot habet triumphos, quot ſunt oræ partesque terrarum.* Idem; *Pompeji tres triumphi teſtes ſunt, totum orbem terrarum noſtro imperio teneri.* Et Dio lib. XXXVII. *Duxit unum de omnibus bellis triumphum, in quo multa tropæa intulit de ſingulis rebus geſtis; unum aliquod perexiguum, unum autem magnum, ſumtu ingenti apparatum, quod DE ORBE TERRARUM inſcriptionem habebat.* Appianus, Plutarchus, & uoice Plioius. *Schegkius. Quot partes terrarum orbis ſunt.*] Plane ad hunc ſenſum *Plutarchus:* μέγιστον δὲ ὑπῆρχε πρὸς δόξαν καὶ μηδενὶ τῶν πώποτε Ῥωμαίων γεγονός, ὅτι τὸν τρίτον θρίαμβον ἀπὸ τῆς τρίτης ἠπείρου κατήγαγεν. ἐπεὶ τρεῖς γε καὶ πρότερον ἦσαν ἕτεροι τεθριαμβευκότες. ἐκεῖνος δὲ τὸν μὲν πρῶτον ἐκ Λιβύης, τὸν δὲ δεύτερον ἐξ Εὐρώπης, τοῦτον δὲ τὸν τελευταῖον, ἀπὸ τῆς Ἀσίας εἰσαγαγὼν τρόπον τινὰ τὴν οἰκουμένην ἐδόκει τοῖς τρισὶν ἐπῆχθαι θριάμβοις. *Maxime autem ad gloriam illuſtre Pompejo, neque cum quoquam Romanorum ad id tempus commune erat, quod tertium triumphum ex tertia*

quam eminentia invidia carent. Itaque & Lucullus, [1] memor tamen acceptæ injuriæ, & Metellus Creticus, non injuſte querens (quippe ornamentum triumphi ejus captivos duces Pompejus ſubduxerat) [2] & cum iis pars optimatium refragabatur, ne aut promiſſa civitatibus, à Pompejo; aut bene meritis præmia, ad arbitrium ejus, perſolverentur.

41 Secutus deinde eſt conſulatus C. Cæſaris, qui ſcribenti manum injicit, & quamlibet feſtinantem in ſe morari cogit. [3] hic nobiliſſima Juliorum genitus familia, & quod inter omnes [4] antiquiſſimos conſtabat, [5] ab Anchiſe ac Venere deducens genus, forma omnium cicium-

vium-

tertia orbis parte egit. Nam ter quidem etiam alii ante ipſum, triumphaverant. Ipſe autem primum ex Africa, ſecundum ex Europa, tertium ſive hunc poſtremum ex Aſia duxit, adeoque tribus triumphis totum quodammodo orbem triumphaſſe viſus eſt. Boecler.

1. *Memor tamen.*] Lucullum etiam inter invidos Pompejo fuiſſe, ait Paterculus; non tamen ſine cauſa, ſed quod acceptam injuriam ultum ire vellet. Non percepit loci hujus mentem Acidalius, qui τὸ *tamen*, pro *etiamnum*, ſive *adhuc* poni affirmat. *Voßius.*

2. *Et cum iis pars optimatum.*] Accurate, ut ſolet, exequitur *Dio* 37. *p.* 53. *Boeclerus.*

3. *Hic nobilißima.*] Elogia *Cæſaris* paſſim habentur. *Boeclerus.*

4. *Antiquißimos.*] Vide ne fuerit: *& quod inter omnes conſtabat, antiquißimâ.* Nobiliſſimâ, inquit, gente natus; certè, omnium conſenſu antiquiſſimâ. Nam poteſt, ritu Romano, vetuſtas eſſe in familiâ, non tamen imagines multæ, & nobilitas. *Lipſius.*

5. *Ab Anchiſe ac Venere.*] Strab. lib. 13. *Cæſar vero, quia & Alexandri amantißimus fuit, & certißima cum Ilienſibus cognationis ſigna habebat, impendio ad beneficium incitabatur, certißima quidem, quia Romanus erat, Romani autem auctorem generis Æneam putant. Julius enim ab Iulo quodam ex progenitoribus, & ille ab Iulo cognomen hoc habuit, qui unus fuerit ex poſteris Æneæ.* Virgilius lib. 1, Appianus 2. bellor. Civil. Sueton. c. 6. Lucretius in exordio operis: *Æneadum genitrix.* Quam Deam contra hoſtes teſſeram dediſſe, Dio lib. 43. reliquit. *Schegk.* *Venere.*] Notum eſt in nummis Cæſaris plerumque VENERIS GENETRICIS nomen exprimi. Occaſione hac emendetur L. Julius Florus, qui & L. Annæus Seneca, in Pervigilio Veneris, ubi ait:

Romuleas ipſa facit cum Sabinis nuptias;
Unde Ramnes, & Quirites, proque prole poſterûm
Romuli matrem crearet, & nepotem Cæſarem.

Quæ lectio nihili eſt. Puto ſcribendum,

—— perque, prole poſterûm,
Romuli matrem creavit, & nepotem Cæſarem.

Dicit, Venerem, prole poſterûm, per Romuli matrem creaſſe nepotem Cæſarem. Lipſii, aliorumque conjecturæ, aut difficultatem non tollunt, aut multo longius à vulgata lectione recedunt. *Voßius.*

6. *Animo*

vium excellentiſſimus, vigore animi acerrimus, munificentiæ effuſiſſimus, [1] animo ſuper humanam & naturam & fidem evectus, magnitudine cogitationum, celeritate bellandi, patientia periculorum, [2] Magno illi Alexandro, [3] ſed ſobrio neque iracundo ſimillimus; qui denique ſemper & ſomno & cibo in vitam non in voluptatem uteretur; cum fuiſſet [4] C. Mario ſanguine conjunctiſſimus, atque idem Cinnæ gener; cujus filiam ut repudiaret, [5] nullo modo compelli potuit; cum M. Piſo conſularis Anniam quæ Cinnæ uxor fuerat, in Sullæ dimiſiſſet gratiam; habuiſſetque fere XIIX. annos, eo tempore, quo Sulla rerum potitus eſt; magis miniſtris Sullæ adjutoribuſque partium, quam ipſo, conquirentibus eum ad necem, mutata veſte diſſimilemque fortunæ ſuæ indutus habitum, nocte urbe elapſus eſt. Idem poſtea admodum juvenis, [6] cum à piratis captus eſſet, [7] ita ſe per omne ſpatium, quo ab iis retentus eſt, apud eos geſſit, ut pariter iis terrori venerationique eſſet; neque unquam aut nocte aut die

(cur

1 *Animo ſuper humanam naturam.*] Probum eſt, ſed de animo tamen, quia jam nunc præivit, odioſe repetitum. Fortaſſe, *Omnino ſuper.* Lipſius.

2. *Magno illi Alexandro.*] Cum quo etiam à *Plutarcho* παραλλήλως comparatur, adde *Appian. 2. de bell. civ.* Boeclerus.

3. *Sed ſobrio.*] Unde Catonis verbum: *Unum ex omnibus Cæſarem ad evertendam Remp. ſobrium acceßiſſe.* Schegk.

4. *C. Mario.*] Iſtene patricius huic plebeio? hoc ſaltem in Plutarcho lego, *Juliam Cæſaris amitam nuptam C. Mario fuiſſe, ex quâ minor Marius natus.* Ergo ſeniori Mario adfinis, juniori cognatus fuit. *Lipſius.*

5. *Nullo modo.*] Vulgo, *nullo metu.* à noſtra Suetonius cap. 1. *Neque ut repudiaret illam compelli à dictatore Sulla ullo modo potuit.* Schegk. *Nullo modo.*] Ita ex Suetonio emendarunt, cum in Ms. inveniſſent *motu.* Alii legunt *metu.* [Utrumque ſervari poteſt, compelli enim eò non potuit.] Nulla animi commotione, nec ſpe, nec metu: οὔτε ἐλπίζειν, οὔτε φόβῳ, ait Plutarchus in Cæſare; ubi idem narrat. Similiter eadem voce uſus Papinius 1. Achilleidos:

Trux puer, & nullo temeratus pectora motu.

De quo non dubitandum. *Voßius.*

6. *Cum à piratis captus eſſet.*] *Plut. Cæſ. Sueton. Cæſ. 4. &c.*

7. *Ita ſe per omne.*] Vulgo, *ſemper. Ita ſe per omne.*] E. V. promit, *ita ſe per omne, &c.* nec miror, cur hic *ſemper*, pro, *ſe per*, inoleverit; cum facile *ſe per*, vel ſolâ *m* literæ interpoſitione depravari poterat in *ſemper.* Burrerius.

 1. Magi-

(cur enim, quod vel maximum eſt, ſi narrari verbis ſpecioſis non poteſt, omittatur?) aut excalcearetur aut diſcingeretur, in hoc ſcilicet, ne, ſi quando aliquid ex ſolito variaret, ſuſpectus his, qui oculis tantummodo eum
42 cuſtodiebant, foret. Longum eſt narrare, quid & quoties auſus ſit, quanto opere contra ejus qui obtinebat Aſiam [1] magiſtratus P. R. [2] metu ſuo deſtituerit. Illud referatur, documentum tanti mox evaſuri viri. Quæ nox eam diem ſecuta eſt, qua publica civitatium pecunia redemtus eſt (ita tamen ut cogeret, ante obſides à piratis civitatibus dari) contracta claſſe & privatus & tumultuaria, invectus in eum locum in quo ipſi prædones erant, partem claſſis fugavit, partem merſit, aliquot naves multoſque mortales cepit; lætuſque nocturnæ expeditionis triumpho, ad ſuos reverſus eſt: mandatiſque cuſtodiæ, quos ceperat, in Bithyniam perrexit, ad proconſulem Junium [3] (is enim Aſiam tum obtinebat) petens, ut auctor fieret ſumendi de captivis ſupplicii. quod cum ille, ſe factu-

1. *Magiſtratus.*] Intelliges autem Junium, qui pro conſule Aſiæ præerat. *Voßius.*

2. *Metu ſuo deſtituerit.*] Legitur etiam, *deſtituere. Metu ſuo deſtituerit.*] Mihi rectius videtur; ut, *deſtituere*, infinite legatur. *Burrer. Metu ſuo deſtituerit.*] Vulgo *motu*. Legendum, *metu*. Eſt etiam in primâ editione *deſtituere*: quod retineo; & paulo ante, *qui obtinebant Aſiam magiſtratus*, multitudinis numero lego. *Lipſius.*

3. *Is enim Aſiam tum obtinebat.*] Vulgo, *cum idem*. Verba implexa. Schegkius vocibus ejectis edidit: *tum idem enim Aſiam obtinebat.* Manutius putat fuiſſe: *Is enim Aſiam tum obtinebat.* Scriptura vetus mihi præit: *Tum idem enim Aſiam, eamque obtinebat.* Hoc ſenſu. Tum, & illâ ætate, unus idemque proconſul Aſiæ & Bithyniæ erat; aliter ſcilicet quam noſtro ævo. Hæc plane pro Velleji ſermone & mente videntur: an pro vero? Nam ecce Bithynia illo tempore non Provincia, ſed Regnum. Et nonne Cæſar ipſe tunc deſedit apud Nicomedem ejus regem? Ita eſt. ſed ſuſpicari oporteat partem aliquam regionis avulſam, & adtributam Aſiæ fuiſſe. Romani ſæpe ſic ſoliti incidere pennas regum. Sed hæc quia ſuſpicio? valeat, ſi viſum, ſententia aliorum. *Lipſius. Is enim Aſiam tum obtinebat.*] In vetuſtioribus: *Aſiam eam quam obtinebat.* Placetne recipere & legere, *Aſiam eandem?* ut formam, de qua modo, iteraverit. Eam quidem Aſiam, interpreter illam oram Aſiæ ſeu partem. quomodo Cicero ad Att. l. 5. epiſt. 21. *Iter igitur ita per Aſiam feci, ut etiam fames, qua nihil miſerius eſt, quæ tum erat in hac mea Aſia (meſſis enim nulla fuerat) mihi optanda fuerit.* Acidalius.

1. *Vendi-*

factum, negaſſet, [1] venditurumque captivos dixiſſet, (quippe ſequebatur invidia inertiam) incredibili celeritate revectus ad mare, prius quam de ea re ulli proconſulis redderentur epiſtolæ, omnes quos ceperat [2] ſuffixit cruci. Idem mox ad ſacerdotium ineundum [3] (quippe abſens 43
pontifex factus erat, cum in Cottæ conſularis locum pæne

1. *Venditurumque captivos.*] Mallem, *vindicaturumque.* Illud atrox reſpoonſum, hoc pro re. quia revera captivi Procooſulis erant, io ejus provinciâ & admioiſtratione capti. Minatur eigo ſe vindicaturumque eos & aſſerturum. *Lipſ. Venditurumque captivos.*] Lipſios mallet, *vindicaturumque.* Sed cave ej auſcultes. Minatus erat Cæſar mortem prædonibus. Junius procooſul, objecta ſpe pretii, ſe eos ſub corona venditurum reſpondit. Quo nil equidem Cæſaris votis poterat adverſari magis. Quid clarius verbis Plutarchi in Cæſare eaodem haoc rem narrantis? ἐκεῖνος δὲ καὶ τοῖς χρήμασιν ἐποφθαλμιῶντος (ἦν γὰρ οὐκ ὀλίγα) καὶ περὶ αἰχμαλώτων σκέψεσθαι φάσκοντος ἐπὶ σχολῆς, &c. *Illo autem pretio occæcato, (neque enim exiguum erat) & de captivis conſideraturum ſe dicente per otium, &c.* Voſſius.

2. *Suffixit cruci.*] Quod probant omnes præter Feoeſtellam, ſi Diomedi Grammatico fides: qui ex 2. Epitomarum Feneſtellæ hæc laudat verba, *quemadmodum Cæſar à piratis captus ſit, utque eos poſtea ceperit & decollaverit, & interpretatur, ſecuri percuſſerit.* Schegk.

3 *Quippe abſens Pontifex factus erat, &c.*] Valde hîc ſudant, & ut culpæ manifeſtus vapulat Vellejus. Bis, inquiunt, errat. quod & Cottam Flaminem Dialem facit, & Cæſarem ei dat ſucceſſorem. Nam Tacitus clare ſcribit, *duobus & ſeptuaginta annis poſt Cornelii Merulæ cædem neminem ſuffectum.* Dio pariter lib. LIV. ſub Auguſto *primum poſt Merulam Flaminem Dialem creatum.* Quomodo igitur aut Cotta Flamen, aut Cæſar? De Cæſare facile eſt. creatum dicit, non dicit iniviſſe aut geſſiſſe. De Cottâ, vocula una trajecta ſolvet nodum. Scribe: *abſens Pontifex factus erat in Cottæ Conſularis locum, cum pæne puer à Mario, &c.* Ipſa res eſt. Pontifex, inquit, factus (non ſaoe Maximus: poſtea adeptus) in locum demortui Cottæ Pontificis: cum antea Flamen quidem deſignatus eſſet, ſed Sullæ violentiâ honor ille ei ademptus. Hæc ita eſſe cum res clamat, tum juvat nonnihil (unicum & ſollenne hic nobis auxilium) Editio priſca: io quà prius illud *cum* nuſquam comparet. Ego autem ſuo loco repoſui, aut potius repperi & eduxi, cum latitaret io veibo *locum.* Lipſius. *Quippe abſens Pontifex factus erat, &c.*] Editio princeps illud *cum* non agnoſcit. Hunc locum egregie emendavit Lipſius: Idque in Animadverſionibus ſuis ſolide ex Tacito, ac Dione, firmat. Taciti veiba hæc ſuot ex III. Annal. II. & LXX. *annis poſt Cornelii Merulæ cædem neminem* (Sc. flaminem) *ſuffectum.* Quæ attuli, ut exiguo meodo liberarem. Puto eoim, Tacitum ſcripſiſſe: VI. & LXX. *annis.* Quippe ſatis conſtat, Merulam occiſum anno V. C. DCLXVI. Flamines autem Diales reſtituti anno DCCXLIII., Iulo Antonio, & Fabio Maximo, conſulibus: ut liquet ex Dione lib. LIV. Ergo patet, VI & LXX. annos iotermedios Flaminibus caruiſſe. *Voſſius.*

pæne puer à Mario Cinnaque Flamen Dialis creatus, victoria Sullæ, qui omnia ab iis acta fecerat irrita, amiſiſſet id ſacerdotium) feſtinans in Italiam, ne conſpiceretur à prædonibus, omnia tunc obtinentibus maria & merito [1] jam infeſtis ſibi, quattuor [2] ſcalmorum navem, una cum duobus amicis decemque ſervis ingreſſus, effuſiſſimum Hadriatici maris transjecit ſinum. Quo quidem in curſu conſpectis, ut putabat, piratarum navibus, cum exuiſſet veſtem alligaſſetque pugionem ad femur, alterutri ſe fortunæ parans, mox intellexit fruſtratum eſſe viſum ſuum, arborumque ex longinquo ordinem antemnarum præbuiſſe imaginem. Reliqua ejus acta in urbe, nobiliſſimaque [3] Dolabellæ accuſatio, & major civitatis in ea favor quam reis præſtari ſolet; [4] contentioneſque civiles cum Q. Catulo atque aliis eminentiſſimis viris, celeberrimæ; & ante præturam [5] victus maximi pontificatus petitione Q. Catulus, omnium confeſſione ſenatus princeps; [6] & reſtituta in ædilitate, adverſante quidem nobilitate, monumenta C. Marii; ſimulque [7] revocati ad jus dignitatis proſcriptorum liberi; & prætura quæſturaque

que

1. *Jam.*] Omnes, quos vidi, *tam infeſtis.* neque male. *tam* pro *valde*. Schegk.

2. *Scalmorum.*] Scalmus eſt lignum teres, cui nautæ remos loro quodam alligant: ſive lignum feneſtratum, rapiens remum, ut facilius ſolidiuſque impellatur.

3. *Dolabellæ accuſatio.*] XXI. ætatis anno. Tacitus de Oratoribus. *Schegk.* *Dolabellæ accuſatio.*] *Poſt hanc accuſationem Dolabellæ, haud dubie principibus Patronis annumeratus eſt. Sueton.* 55. *Auctor de cauſis corrupt. eloq.* 34, 8. *Nonodecimo ætatis anno L. Craſſus C. Carbonem; uno & viceſimo Cæſar Dolabellam; altero & viceſimo Aſinius Pollio C. Catonem, non multo ætate antecedens Calvus, iis orationibus inſecuti ſunt, quas hodieque cum admiratione legimus.* adde *Valer. Max.* 8, 9, 3. *Plut. Cæſ.* Boecler.

4. *Contentioneſque civiles.*] De quibus *Plutarchus* & *Dio.*

5. *Victus.*] *Suet. Cæſ.* 13. *Dio* 37. *Plutarch. Cæſ.*

6. *Et reſtituta.*] *Suetonius Cæſ.* 11. cauſſam exponit ἀνλιπεργίαν, *ſc. æmulationem adverſus optimates, ut auctoritatem*, inquit, *Optimatium, quibus poſſet modis, invicem diminueret, tropæa C. Marii de Jugurtha, deque Cimbris atque Teutonis, olim à Sulla disjecta reſtituit.* Boecler.

7. *Revocati.*] Quos Sulla excluſerat. vide ſupra 2, 28, 4. *Boecler.*

1. *Hoc*

que mirabili virtute atque induſtria obita in Hiſpania,
cum eſſet quæſtor ſub Vetere Antiſtio, avo hujus Vete-
ris conſularis atque pontificis, duorum conſularium &
ſacerdotum patris, viri in tantum boni, in quantum hu-
mana ſimplicitas intelligi poteſt; quo notiora ſunt, mi-
nus egent ſtilo. [1] Hoc igitur Coſ. [2] inter eum & Cn. Pom- 44
pejum & M. Craſſum inita potentiæ ſocietas, quæ urbi
orbique terrarum, nec minus [3] diverſo quoque tempore,
ipſis exitiabilis fuit. [4] Hoc conſilium ſequendi Pompejus
cauſſam habuerat, ut tandem acta in tranſmarinis pro-
vinciis, quibus, ut prædiximus, multi obtrectabant, per
Cæſarem confirmarentur conſulem: Cæſar autem, quod
anim-

1. *Hoc igitur Coſ.*] Imo non illo *Conſule*, ſed Conſule deſignato. Suetonius ita narrat, cap. XIX. & Livii epitoma: *C. Cæſar Luſitanos ſubegit, eoque conſulatus candidato, & captante rempub. invadere, conſpiratio inter tres Principes civitatis facta, Cn. Pompejum, M. Craſſum, & C. Cæſarem.* Idem Appianus. ſ& addit Varronis librum in hanc conſpirationem fuiſſe, cui titulus Τρικάρανος. *Lipſius.*

2. *Inter eum, &c.*] Quos Cicero 2. ad Atticum Epiſt. 18. reges indigitat ſuperbos. vide Appianum, Dionem, Ciceronem Epiſtolis ad Atticum, alias. *Schegkius.*

3. *Diverſo quoque.*] Lege cum Acidalio, *quoique.* Voſſius.

4. *Hoc conſilium ſequendi Pompejus, &c.*] Fatalis rei Romanæ *Oligarchia*, cujus ὑπόθεσιν egregia obſervatione politicâ hic explanat Noſter, qui & alias in talibus, quam ſit ſtudioſus χαρακτῆρος πολιτικοῦ, oſtendit. Eſt autem in diverſis Triumvirorum conſiliis, unum & quaſi generale propoſitum; quo *ſuam quiſque potentiam* ſpectabat quærebatque. Majore cum fiducia, Pompejus; majore cum calliditate, Cæſar; majore cum vanitate Craſſus: Cæſar, ut ad deſtinata perveniret, etiam Pompejum & Craſſum in amicitiam reduxerat, quod *Plutarchus* vocat πρᾶγμα καλὸν μὲν ἄλλως καὶ πολιτικὸν, αἴτιον δὲ φαῦλῃ, καὶ μετὰ δεινότητος ὑπ' ἐκείνου συντεθὲν ἐπιβούλως, *præclarum alias factum & civili prudentia dignum, ſed callide pravoque conſilio ab ipſo ſtructum.* nempe, ut auxilio utriuſque eo proficeret interim, unde alterum alterius auxilio poſtea oppugnare ac deprimere poſſet, relegata interim communis potentiæ invidia in ſocios, quod *Vellejus* notat. Lege *Dionem* 37. ubi & ceterorum propoſitum oſtenditur. *Florus* rotunde 4, 2, 11. *Sic igitur Cæſare dignitatem comparare, Craſſo augere, Pompejo retinere cupientibus, de invadenda Rep. facile convenit.* Recte, *de invadenda rep.* ait. Hæc enim ut ſpolium & merces ipſa ſui petebatur hac conſpiratione. à qua propterea Cato libertatis perniciem ſolebat repetere: atque, cum alii diſcordiam poſtea Pompeji & Cæſaris exiſtimarent reip. exitium attuliſſe, ille conſenſionem eorum fatalis mali cauſſam ſuggerebat. *Boecler.*

 1. *Affini-*

animadvertebat ſe cedendo Pompeji gloriæ auctorum ſuam, & invidia communis potentiæ in illum relegata, confirmaturum vires ſuas: Craſſus, ut quem principatum ſolus aſſequi non poterat, auctoritate Pompeji, viribus teneret Cæſaris. [1] Affinitas etiam inter Cæſarem Pompejumque contracta nuptiis. quippe filiam C. Cæſaris Cn. Magnus duxit uxorem. In hoc conſulatu [2] Cæſar legem tulit, ut ager Campanus [3] plebei divideretur, ſuaſore legis Pompejo. ita circiter xx millia civium eo dedu-

1. *Affinitas etiam, &c.*] *Affinitate & nuptiis ludere; prout potentiæ paranda conſiliis conducit, inter arcana habent, quicunque dominatum moliuntur.* Ita hic, jam alii (*Cæpioni*) pacta Cæſaris filia, in Pompeji transfertur matrimonium: rurſus Pompeji filia, Fauſto Syllæ filio deſponſa, in manum Cæpionis jubetur convenire. Quo tenderent ea conſilia, notat *Cicero* ad *Atticum* ſcribens 2, 17. *Turbat vi Sampſiceramus* (Pompejum intelligit) *nihil eſt quod non timendum ſit.* ὁμολογουμένως τυραννίδα συσκευάζεται. *quid enim iſta repentina affinitatis conjunctio?* Viderat in talibus affinitatibus jam antea ὑπόθεσιν τυραννικὴν Cato, cum Pompejo, filioque ejus neptes ex fratre & ſorore denegaret. eo quod animadverteret, ſuam quoque ad provehenda incivilia cœpta voluntatem quæri. Hanc ipſam quoque vafritiem impavide coarguit, apud *Plutarch.* in *Cæſ.* p. 714. & *Appian.* 2. *bell. civ.* vociferatus: Διαμαστροπεύεσθαι γάμοις τὴν ἡγεμονίαν. *Boecler.*

2. *Cæſar legem tulit.*] Legis *Juliæ*, ſive ut Cicero, ut Suetonius, *Campanæ* duo mihi eum doctis viris capita. Unum; quo cautum, ut ager publicus ad ſubſidia Reip. vectigalis relictus divideretur. Cicero ad Atticum l. 2. Epiſtola 16. Alterum; ut ager à privatis in Campania poſſeſſus, redemtus publica pecunia, diſtribueretur plebei. Publicus hac lege xx m. civium, quibus terni pluresve liberi extra ſortem diviſus eſt. Sueton. cap. 20. Dio lib. 38. Appianus. Privatus numquam, Cicero pro Domo. De utroque capite idem, Epiſtola 17. ejuſdem libri: *Quid iſta repentina adfinitatis conjunctio? quid ager Campanus? quid effuſio pecuniæ ſignificant?* Dio tamen turbat, immenſe ipſum, in principio lib. 38. *Omnem regionem, quæ publica pop. Rom. erat excepto agro Campano, quem Reip. ob præſtantiam exemtum cenſuit relinquendum, diviſit.* & ſtatim: *Sic tandem ea lex perlata eſt; prætereaque decretum, ut ager Campanus, his qui ternos pluresve liberos haberent divideretur.* Quid pronunciandum? Dionem legem Agrariam non percepiſſe, an non liquere? *Schegkius.* *Cæſar legem tulit.*] Etiam hoc arcanis dominationis conjungit *Cicero* epiſtola modo laudata. Rem totam prolixe expoſuit *Dio princip.* 38. ubi præſertim illa calliditas Cæſaris demonſtratur, qui cum revera populi ſibi animos adverſum Optimates conciliatos hac lege cuperet, auctoritatem tamen Optimatum conſenſumque, in ſpeciem requirebat præferebatque, tota molitione ita diſpoſita, ut ne occaſionem quidem contradicendi invenirent. *Boecler.*

3. *Plebei.*] *Plebei*, dativus antiquus.

deducta,[1] & jus ab his reſtitutum poſt annos circiter CLII, quàm bello Punico ab Romanis Capua in formam præfecturæ redacta erat.[2] Bibulus collega Cæſaris, cum actiones ejus magis vellet impedire, quam poſſet, majore parte anni[3] domi ſe tenuit. quo facto dum augere vult invidiam collegæ, auxit potentiam. Tum Cæſari[4] decretæ in quinquennium Galliæ. Per idem tempus P. Clodius, homo nobilis, diſertus, audax,[5] qui neque dicendi neque faciendi 45
ullum

1. *Et jus ab his reſtitutum.*] Placet doctorum virorum emendatio, qui legunt: *& jus civitatis reſtitutum, &c.* Nam ſupra lib. 1. cap. 14. de Campanis item Vellejus dixit: *Abhinc annos autem CCCL. Sp. Poſtumio, Veturio Calvino Coſ. Campanis data eſt civitas, partique Samnitium ſine ſuffragio.* Urſinus. *Et jus ab his reſtitutum.*] Cl. Puteanus inter lumina Galliæ leg. cenſebat: *Jus Civ. his reſtitutum*, id eſt, *civitatis.* Certe rem tangit, & liquet hanc eſſe Velleji mentem. De verbo tamen ambigo; & quid ſi fuit, *jus his reſtitutum*, deletâ voce quæ imperite irrepſerat? Ratio & hiſtoria non abnuit. Nam jus apud eos nullum aut juriſdictio: ſed petebant Româ. Livius: *Ceterum habitari tantum, tanquam urbem, Capuam, frequentarique placuit: corpus nullum civitatis, nec Senatum, nec plebis concilium, nec magiſtratus eſſe. Præfectum ad jura reddenda ab Româ quotannis miſſuros.* Tamen à Puteano nondum abeo, & viri & rei cauſſa. *Lipſius. Et jus ab his reſtitutum.*] A Cæſare & Pompejo: Non video, cur vulgata lectio mutari debeat. *Voſſius.*

2. *Bibulus collega Cæſaris.*] *Dio* 38. *Sueton. Cæſ.* 20. Inſignis error optimatum hoc loco notandus eſt. Cum enim ſuſpectam merito haberent Cæſaris potentiam & *διάνοιαν τυραννικὴν*, veluti *adverſarium* ei dederunt hunc Bibulum. Auctor *Appianus: ἡ βουλὴ Λεύκιον Βίβυλον ἐς ἐναντίωσιν τοῦ Καίσαρος ἐχειροτόνησεν αὐτῷ συνάρχειν. Senatus Lucium Bibulum collegam Cæſari pariter & adverſarium dedit. lib. 2. bell. civ.* Adde *Suet. Cæſ.* 19. Non recte. Videndum enim eſt, *quis cui opponatur*, in refringendis novis conſiliis. Non erat is Bibulus, qui cum Cæſare componi poſſet in rep. gerenda. Non erat, inquam, idoneus vel calliditate vel auctoritate. Itaque ſtatim in ipſo *ἀντιπραγίας* initio turpiter ſe dedit: cum ad ſpecioſa Cæſaris verba potius, quam inſidioſa facta animum attenderet, ſimulatæque concordiæ imagine tantiſper ſibi imponi pateretur, donec Cæſar diſcordiæ adverſus Bibulum valituræ firmum quaſi gradum occuparet. *Boecler.*

3. *Domi ſe tenuit.*] Per edicta obnuntiando dies feſtos eſſe, hiſque nefas quidquam agere. Sueton. Dio. Ludos hic facit vir doctus in Calpurnii & Bibuli nomine, ſine plauſu. *Schegk.*

4. *Decretæ Galliæ.*] Socero ſc. (Piſone) generoque (Pompejo) ſuffragantibus, ex omni provinciarum copia Gallias potiſſimum elegit, cujus emolumenta atque opportunitates idonea eſſent materia triumphorum. *Sueton. Cæſ.* 22. Boecl.

5. *Qui neque.*] Cur non audiamus potius Vellejum, quam correctores? Sane V. C. habet, *quique dicendi, neque faciendi.* Nec debuit mutari. *Voſſius.*

1. *Abhi*

ullum niſi quem vellet noſſet modum, malorum propoſitorum executor acerrimus, infamis etiam ſororis ſtupro, & [1] actus inceſti reus ob initum [2] inter religioſiſſima P.R. ſacra adulterium; cum graves inimicitias cum M. Cicerone exerceret (quid enim inter tam diſſimiles amicum eſſe poterat?) & [3] à patribus ad plebem [4] tranſiret, legem in tribunatu tulit: [5] Qui civem R. indemnatum interemiſſet, ei aqua & igni interdiceretur. Cujus verbis etſi non nominabatur Cicero, tamen ſolus petebatur. ita vir optime meritus de rep. conſervatæ patriæ pretium [6] calamitate exilii tulit. Non caruerunt [7] ſuſpicione oppreſſi Ciceronis Cæſar & Pompejus. Hoc ſibi contraxiſſe videbatur Cicero, [8] quod inter xx viros dividendo agro Campano

1. *Actus inceſti reus.*] Prolixe habes hiſtoriam apud *Plut. in Cæſ. Dion.* 37. *Sueton. Cæſ.* 6. Boecler.

2. *Inter religioſiſſima P. R. ſacra.*] Bonæ Deæ, Græcis *Gynæcia*; cujus ſollemni ſacrificio, ſive ut Feſtus nominat, *Damnio*, Conſulis, prætoris, aut Pontificis ædes vacabant, meliori procul remoto ſexu. *Locus Sacrarium* Floro. Cicero Paradox. *Opertum Bonæ Deæ* vocat, & *ſacra Opertanea* Plinio, quæ in operto, id eſt occulto, ſive ſecreto fiunt. *Schegkius.*

3. *A patribus ad plebem.*] Traduxit Cæſar eo diem die horaque nona, lege lata de adoptione ejus. *Schegk.* *A patribus ad plebem.*] Cæſare in invidiam Ciceronis eum transducente. *Sueton. Cæſ.* 20. nimirum ut tribunatum, qui patriciis non patebat, impetrare poſſet. Tales autem tribuni, qualis Clodius deſcribitur, rebus novandis idonei, ideoque molitoribus dominationis grati ſunt. *Boecler.*

4. *Tranſiret.*] Imo, *tranſiſſet.* Ita bene à Gryphio, aliiſque editum. *Voſſ.*

5. *Qui civem R. indemnatum.*] Vulgo male, *damnatum.* *Qui civem R. indemnatum.*] M. Ciceronem præcipue lex Clodia notabat, qui conjuratos indicta cauſſa necaverat, quod cum omnes hiſtoriæ, tum ipſe Cicero in epiſtolis, & orationibus commemorat. *Manut.* *Qui civem R. indemnatum.*] *Plut. in Cicer.* & præſertim *Dio* 38. ubi & *iniquitas hujus legis* declaratur, & quo conſilio, quibus Potentum fraudibus oppreſſus ſit Cicero, egregie oſtenditur. *Appian.* 2. *bell. civ.* Boecler.

6. *Calamitate.*] Gryphio, Marneſſio, aliiſque editum *calamitatem.* Et ita reponendum. *Voſſius.*

7. *Suſpicione.*] Nec ſuſpicio erat, ſed manifeſta fides. Vide *Dionem.* Boecl.

8. *Quod inter xx viros.*] A Cicerone epiſt. 2. lib. IX. ad Att. xx. *viri*, ut hic, nominantur. item epiſt. 6. lib. 2. ad eundem: cum quo conſentit Dio lib. XXXIIX. Contra, de v. viris, de provinciis conſ. & epiſt. 7. l. 2. ad Att. Et in oratione in Piſonem, cum dixit, *Eorum honorum, quos cum proximis communicavit, me ſocium eſſe voluit*: videtur ſignificare *quinque* potius, quam *viginti viros.* quid enim honoris Pompejus, & Piſo conſulares, ac Cicero ipſe conſecurus eſſet, accepto inter viginti viros loco? Hæc igitur, manifeſte

pano eſſe noluiſſet. Idem [1] intra biennium, [2] ſera Cn. Pompeji cura, [3] verum ut cœpit interrita, votiſque Italiæ ac decretis ſenatus, virtute atque actione [4] Annii Milonis tribuni pl. dignitati patriæque reſtitutus eſt. Neque poſt [5] Numidici exſilium aut reditum, quiſquam aut expulſus invidioſius, aut receptus eſt lætius. Cujus domus, quam infeſte à Clodio disjecta erat, tam ſpecioſe à ſenatu reſtituta eſt. Idem P. Clodius [6] in ſenatu, [7] ſub honorificentiſſimo miniſterii titulo, M. Catonem [8] à rep. relegavit. quippe

feſte inter ſe pugnantia, difficultatis aſſerunt plurimum in dijudicanda veritate. Quamobrem relinquo, quod ii, qui judicio, ingenioque præſtant, accuratius conſiderent: quibus aliquid afferentibus, quo videamur in alterutram partem impelli, libenter aſſentiemur. *Manutius.* *Quod inter* XX. *viros.*] Cæſar enim, ut occultaret nova conſilia, optimum & clariſſimum quemque dividendis agris adhibere cupiebat, quaſi nimirum non ſua, ſed ipſorum auctoritate illa res gereretur. quod animadvertens Cicero, decus atque dignitatem ſuam noluerat alienæ dominationi gratificari. *Boecler.*

1. *Intra biennium.*] Satis laxe ſcriptum. Omnino intra biennium: atque adeo abfuit rantum Cicero menſes ipſos quatuordecim. Pulſus enim anno DCXCV. circiter Kal. Aprilis: rediit anno inſequenti, Menſe Sextili. Plutarchus tamen menſes XVI. computavit, parum exacte. *Lipſius.*

2. *Sera Cn. Pompeji cura.*] Tu obſerva infidam hic quoque Potentum amicitiam: Modo abjiciunt, ſi utile ſuis rebus exiſtimant: modo attollunt, ſi ex erecti reſtitutione aliquem ſuæ potentiæ uſum commenti ſunt. Ut beneficio obligare poſſint adverſarium, injuria eo redigunt, ut beneficii capax ſit. *Boecler.*

3. *Verum ut cœpit interrita.*] Vulgo, *verum & cupit interita.* Forte juxta Rhenanum, *cupito interitu.* Urſinus ita legit, ſicuti in textu poſuimus. Idem cenſent Lipſius, & Schegkius.

4. *Annii Milonis.*] Extat pro eo in cæde Clodii Ciceronis diſertiſſima oratio.

5. *Numidici exilium.*] Fuit enim vere glorioſum Ciceroni hoc exilium, ſicut & *Philiſcus* in egregio illo cum Cicerone colloquio judicaverat apud *Dion.* 38. Bnecler.

6. *In ſenatu.*] Cujacius cenſet voces *in ſenatu* delendas, quippe repetitas è ſuperioribus lineis. Lipſ. etiam *honorificentiſſimi.*

7 *Sub honorificentiſſimo miniſterii titulo.*] Vide *Plutarch. Cat. Min.* Ita ſcilicet lupi apud oves, in fabula, de removendis canibus agunt. Ceterum quam alias late pateat iſtud arcanum, quo *ſpecie honoris homines ſeponuntur*, eximia diſſertatione pertractat *Gruterus diſcurſ.* ad illud *Taciti* 2. *A.* 42. 2. *Tiberius amoliri juvenem* (Germanicum) *ſpecie honoris ſtatuit. Lipſ.* 4. *polit.* 14, 70. In Noſtro exemplo non fefellit ſane Catonis prudentiam Clodius, qui ultro clamavit, ὡς ἐνέδρα τὸ πρᾶγμα καὶ προπηλακισμὸς, οὐ χάρις ἐστὶν; *inſidiarum & contumeliæ cauſſa ſibi id miniſterium à Clodio imponi.* Sed quomodo poterat voluntati populi, quem perforata nare trahebat Clodius, reſiſtere? *Boecler.*

8. *A Rep. relegavit.*] Recte *relegavit.*

quippe legem tulit, [1] ut is quæſtor cum jure prætorio, adjecto etiam quæſtore, mitteretur in inſulam Cyprum, ad ſpoliandum regno Ptolemæum, [2] omnibus morum vitiis eam contumeliam meritum. Sed ille ſub adventum Catonis, vitæ ſuæ vim intulit: unde pecuniam longe ſperata majorem Cato Romam retulit. [3] cujus integritatem lau-

gavit. non enim, inquit Cicero pro Sextio, *illi ornandum M. Catonem, ſed relegandum, non illi committendum illud negocium, ſed imponendum putaverunt.* cauſſam expreſſit pro Domo. Provinc. Conſul Plutarchus, Dio. *Schegkius.*

1. *Ut is quæſtor.*] Atqui diu ante Cato Quæſtor, quod notum eſt. Medetur Aldus, & legit: *Quæſitor.* ego felicius: *Quæſtorius.* Lipſius. *Ut is quæſtor.*] Bene *Quæſtor.* Ita *Piſo in citeriorem Hiſpaniam quæſtor pro prætore miſſus eſt.* Salluſtius. at extra ordinem. Suetonius. Cæſar: *Cn. Piſoni ob ſuſpicionem conjurationis urbanæ Hiſpania provincia à ſenatu extra ordinem data eſt.* retineamus igitur vulgatum. *Schegkius.*

2. *Omnibus morum vitiis.*] Mirum Schema Velleji. quaſi morum vitia Ptolemæum regno exuere, & Romanis ſpoliandum tradere debuerint. Aliter & verius *Ammianus Marcellinus* 14, 27. de Cypro loquens: *nec piget dicere, avide magis hanc inſulam populum R. invaſiſſe, quam juſte. Ptolemæo enim rege fœderato nobis & ſocio, ob ærarii noſtri anguſtias juſſo ſine ulla culpa proſcribi, ideoque hauſto veneno voluntaria morte deleto, & tributaria facta eſt, & velut hoſtiles ejus exuviæ claſſi impoſitæ, in urbem advectæ ſunt per Catonem. Florus* quoque non obſcure indignitatem rei innuit, cum 3, 9, 3. inquit: *Divitiarum tanta erat fama, nec falſo, ut victor gentium populus, & donare regna conſuetus, P. Clodio Tribuno duce, ſocii vivique regis confiſcationem mandaverit.* Videnda, quæ ad Marcellinum *Hen. Valeſius*; ad Florum, *Freinshemius*, duo clariſſimi Viri, notavere. Alii alios colores quæſivere, ac in Clodium omnem ejus rei culpam rejecere. Verum hi colores ſunt, quibus appingendis valde ſollertes ſunt, magiſtri & miniſtri dominationis: *ut iniquitas, avaritia, ambitio ſub virtutum & juris nominibus lateant.* Boecler.

3. *Cujus integritatem.*] Hoc in Catonem conferri, credibile non eſt, cujus per omnem vitam laudata à bonis omnibus integritas. Addendum igitur puto, *non*: ut ſit *non laudari, nefas eſt.* Manutius. *Cujus integritatem.*] Aldum hic culpat Rob. Titius, qui immiſſa negatione legit (profecto male) *non laudari.* Sed Titius ipſe an extra culpam? Lectionem retinet, in ſenſu parum videt. Nam ſic explicat: *adeo præſtabilem eſſe Catonis integritatem, ut quaſi polluatur, ſi laudibus eum quis proſequi velit.* Et dat auctorem ejus interpretamenti Ariſtotelem, qui primo ad Nicomachum ait: ὅτι τῶν ἀρίστων οὐκ ἐστὶν ἔπαινος: *quod optimarum rerum non ſit laudatio. Itaque & Deos felices beatoſque prædicamus, & virorum eos qui Diis proximi: non autem laudamus.* Sed nos Titi jam libere à te diſcedimus, quam tu à recto ſæpe & à vero. Nihil minus Vellejus voluit. Quid ergo? hoc argute ſaltem dixit, Nefas eſſe laudari in Catone integritatem & à pecunia abſtinentiam, cum aliæ ſint ejus magis eximiæ, magis raræ virtutes. Integritas in alium aliquem etiam è vulgo cadat: in Catone laudetur, quidquid in alio

[1] laudari, nefas eſt: inſolentia pæne argui poteſt, quod una
cum conſulibus ac ſenatu [2] effuſa civitate obviam, cum per
Tiberim ſubiret navibus, non ante [3] is egreſſus eſt, quam
ad eum locum pervenit, ubi erat exponenda pecunia.
Cum deinde [4] immanes res, vix multis voluminibus ex- 46
plicandas, C. Cæſar in Gallia ageret; nec contentus
plurimis ac feliciſſimis victoriis, innumerabilibuſque cæ-
ſis & captis hoſtium millibus, etiam in Britanniam trans-
jeciſſet exercitum, alterum pæne imperio noſtro ac ſuo
quærens orbem: [5] invictum par conſulum Cn. Pompejus
& M. Craſſus, alterum iniere conſulatum; qui [6] neque
petitus honeſte ab his, neque probabiliter geſtus eſt.
Cæſari

alio haud temere exſtet. Ita Claudianus in laudatione Mallii:

Nam ſpretas quis opes, intactaque pectora lucro
Commemoret? fuerint aliis hæc forte decora,
Nulla poteſt laus eſſe tibi quæ crimina purget.

Plane ad hanc ſententiam eſt etiam illud Taciti de Agricolâ: *Integritatem atque abſtinentiam in tanto viro referre, injuria virtutum fuerit.* Lipſius. *Cujus integritatem.*] Quare? quia ita ab omni vitio utique remotus, ut minime laudi ducat, facere officium ſuum. Et hoc eſt quod innuit Plinius, Panegyrici cap. 42. ubi laudato Trajano quod dominos liberaſſet ab accuſatione ſervili, infert: *Non vis interim laudari, nec fortaſſe laudanda ſint: grata ſunt tamen recordantibus, &c.* Gruterus.

1. *Laudari nefas eſt.*] Quia omnes laudes ſuperat.

2. *Effuſa civitate.*] More, tam in urbe, quam provinciis vulgato. Cicero alibi: *Quid habet admirationis tali viro advenienti candidato conſulari obviam prodiiſſe multos, quod niſi eſſet factum, magis mirandum videretur. quod ſi etiam illud addam, quod à conſuetudine non abhorret.* Schegk.

3. *Is egreſſus eſt.*] Lego, *Iis egreſſus eſt.* Manutius.

4. *Immanes res.*] Vide comm. Cæſar. & Dionem lib. 40.

5. *Invictum par conſulum.*] Cum in V.C. ſit: *Victus par Conſulum, &c.* poſſet legi: *Vetus par Conſulum, &c.* Urſin. *Invictum par Conſulum.*] Age, Pompejus *invictus* eſto (etſi Cæſar aliter docuit:) quid? etiamne Craſſus? Inconveniens plane verbum. Scribo: *inclytum par.* Lipſius. *Invictum par conſulum.*] Forte *inviſum*: ut quorum occultam conſpirationem jam populus olfecerat. *Acidal.*

6. *Neque petitus honeſte, &c.*] Nam & factioſe ac pæne per vim, ex arbitrio ſuarum partium, invaſerant conſulatum, & magiſtratus quos vellent conſtituerant, & omnia potentiæ augendæ patrabant novabantque. inter quæ etiam decretæ in alterum quinquennium (Dio de *triennio* meminit, ſed intellexerim de conſultatione potius, quam de decreto) Cæſari Galliæ, Pompejo Hiſpania & Africa; Craſſo Syria & vicinæ provinciæ, referri debent. *Dio 39. Plut. Cæſ. & Craſſ. Appian. 2. bell. civ.* Boecler.

1. *Cetera*

Cæſari lege, quam Pompejus ad populum tulit, prorogatæ in idem ſpatium temporis provinciæ: Craſſo bellum Parthicum in animo molienti, Syria decreta. qui vir, [1] cetera ſanctiſſimus immuniſque voluptatibus, neque in pecunia neque in gloria concupiſcenda aut modum norat, aut capiebat terminum. hunc proficiſcentem in Syriam [2] diris cum ominibus, tribuni pl. fruſtra retinere conati. quorum exſecrationes ſi in ipſum tantummodo valuiſſent, [3] utile imperatoris damnum ſalvo exercitu fuiſſet reip. Tranſgreſſum Euphratem Craſſum petentemque, [4] Seleuciam, [5] circumfuſis immanibus copiis equitum, [6] rex Orodes una cum parte majore Romani exercitus

1. *Cetera ſanctiſſimus.*] E Græcia vectum ſermonis genus, uſitatum ab optimo quoque. Tacitus; *cetera equeſtri familia*; & *Juvenis alia clarus.* Agellius, *pleraque doctus.* Apulejus *pleraque mundus.* Et Florid. 1. *Marſias Phryx cetera, & barbarus.* Schegk.

2. *Diris cum ominibus.*] Minutius in Octav. *Et ut Thraſimenus Romanorum ſanguine & major eſſet & decolor, ſprevit auguria Flaminius: & ut Parthos ſigna repetamus, dirarum imprecationes Craſſus & meruit & irriſit.* Quales fuerint, & quia mire huc faciunt, & antiqui ritus, ſupra repertam ex Appiani Parthico: *Solus Ateius occurrens, primum voce cohibebat; denuntians ne procederet; deinde adparitorem juſſit, detineret eum injectis manibus. verum id collegis Tribuni non permittentibus, adpariter Craſſum miſſum fecit: Ateius vero ad portam accurrens, poſuit ibi ardentem foculum: & Craſſo prætereunte ſuffitum faciens, libanſque inſuper, diris eum devovebat exſecrationibus, nova & horrenda nomina Deorum invocans. eas exſecrationes ſecretas & priſcas Romani talem vim putant habere, ut nemo ſic devotus poſſit evadere, immo nec illi, qui devovet, bene cedere: quamobrem non temere his utuntur.* Gemina germana Plutarchus in Craſſo. *Schegkius.* *Diris cum ominibus.*] De his devotionibus, diris, imprecationibus ſollenniter publiceque conceptis vide omnino doctiſſimi *Briſſon. 1. formul. ſolenn.* ubi & hujus hiſtoriæ occurrit declaratio ex *Plutarcho, Appiano, Dione, Cicerone, Lucano.* Adde *Noſtrum* ſupra 2, 22, 2. *Boeclerus.*

3. *Utile imperatoris damnum.*] Ne crede tam maligne de Craſſo ſenſiſſe aut ſcripſiſſe Vellejum, ut cenſeat utilem patriæ fuiſſe ejus mortem. Honeſtius veriuſque: *vile Imperatoris damnum.* id eſt, exigua, nec in magno, jactura. *Lipſius. Utile Imperatoris damnum.*] *Lipſius*, *vile* reponit. Ceterum ſcriptores belli Parthici vide notatos ad Flor. 3, 11. Eſt autem memorabile cumprimis in exitu Craſſi exemplum, *qualis vindicta in juſtiſſima bella, avaritiamque inexplebilem ſoleat conſequi.* nam id magno conſenſu agnoſcunt ſcriptores obſervantque hoc loco. *Boeclerus.*

4. *Seleuciam.*] Plures ſunt Seleuciæ. Hic intelligitur ea, quæ ad Euphratem.

5. *Circumfuſis.*] V. C. *circumfuſos.* Forte, *circumfuſum.* Voſſius.

6. *Rex Orodes.*] Plutarcho in Craſſo eſt

tus interemit. reliquias legionum C. Caſſius, atrociſſimi mox auctor facinoris, tum quæſtor conſervavit; Syriamque adeo in P. R. poteſtate retinuit, ut tranſgreſſos in eam Parthos, felici rerum eventu fugaret ac funderet.
Per hæc inſequentiaque & quæ prædiximus tempora, 47
[1] amplius quadringenta millia hoſtium à C. Cæſare cæſa ſunt, plura capta. pugnatum ſæpe directa acie, [2] ſæpe in agminibus, ſæpe eruptionibus: bis penetrata Britannia.

eſt Υ'ρώδης: Africano apud Euſebium Η'ρώδης. Malim utrobique legere, Ο'ρώδης. Ex Vellejo, Floro, Appiano, Dione, & aliis. *Morodem* hunc vocare videtur Servius ad XI. Æneidos. Sed videtur tantum. Nam omnino locus illius eſt mendoſus. Nos eum integrum adſcribemus, non ſolum, ut prodeat emendatior, ſed etiam quia hiſtoriam hancce Craſſi illuſtrat. *Romana,* inquit, *ſigna figebantur in caſtris: & cum ad bellum eundum foret, captatis auguriis evellebantur è terra. Nam alibi ea figi non licebat. Sed inter auguria hoc habebatur, ſi evellentem facile ſequerentur. Adeo ut cum filio in Orodis bello* (ita lege, non, *Morodis*) *ſit Craſſus occiſus, qui iturus ad Parthiam* (V. C. legit, *prælium*) *evellere ſigna vix potuit.* Refert inde hiſtoriam ſimilem Flaminii; in qua pro *Thraſyniminam, Thraſymenum,* legendum, apparet. *Voßius.*

1. *Amplius quadringenta.*] Valde atterit Cæſarianam laudem (ſi modo laus è cædibus:) atterit tanquam præ aliis & libat. Nam ecce Plinius ſcribit, *Prater civiles victorias, undecies centena & nonaginta duo millia hominum occiſa ab eo præliis.* Et Appianus in Celticis: Μυριάσι τε γὰρ ἀνδρῶν ἀγρίων, ἐν τοῖς δέκα ἔτεσιν ἐν οἷς ἐστρατήγησεν, ἐς χεῖρας ἦλθεν, εἴτις ὑφ' ἓν τὰ μέρη συναγάγοι, τετρακοσίων πλείοσι. Καὶ τούτων ἑκατὸν μὲν ἐζώγρησεν, ἑκατὸν δ' ἐν αὐτῷ πόνῳ κατέκτανεν: *Quadragies centena millia ferocium hoſtium (ſi quis partes in unum & in ſummam redigat) decem illis annis, quibus* Galliæ *præfuit, manus cum eo conſeruêre. è quibus decies centena millia capta fuere, decies altera in ipſo certamine periere:* reliquis ſcilicet elapſis. Nec aliter Plutarchus per occaſionem enumerat, in Pompejo. Quis ergo ambiget hîc reſcribere DCCC. id eſt, *octingenta millia hoſtium?* Etiam ſi quis amplius volet, per me liceto. *Lipſ. Amplius quadringenta.*] Malim CIↃↃ. Nam Plinius, Solinuſque ſcribunt, *præter civiles victorias undecies centena, & nonaginta duo millia occiſa ab eo præliis.* Niſi malis cum Lipſio, DCCC. Nam Appianus in Celticis decies centena millia tantum occiſa eſſe tradit. *Voſſius.*

2. *Sæpe in agminibus.*] Malim ad Livianum exemplum, *ſæpe agminibus.* Ille XXI. *Magis agmine, quam acie, in via concurrerunt.* Agminibus concurrere eſt, non explicatis ordinibus diſtinctaque acie. *Lipſius. Sæpe in agminibus.*] Etiam malim cum aliis abeſſe voculam *in.* nam quod habemus Livii lib. 10. ſub finem: *Sæpe in acie, ſæpe in agmine, ſæpe circa ipſam urbem adverſus eruptiones hoſtium pugnatum;* forte & ibi abjicienda utraque præpoſitio. *Gruter. Sæpe in agminibus.*] Ex definitione agminis intelleges quam adpoſite hic noſter locutus ſit. adi Iſidor. lib. 19. cap. 3. *Schegk.*

L 1. *Circa*

tannia. novem denique æſtatibus vix ulla non juſtiſſimus triumphus emeritus. [1] Circa Aleſiam vero tantæ res geſtæ, quantas audere vix hominis; perficere, pæne nullius niſi Dei fuerit. [2] Septimo ferme anno Cæſar morabatur in Galliis, [3] cum medium jam [4] ex invidia potentiæ male

1. *Circa Aleſiam.*] Sic malui cum veteribus libris & doctis viris, quam *Alexiam.* Condita autem ab Hercule, totius Galliæ Metropolis, libera ac ſui juris uſque ad C. Cæſaris ævum. Diodorus libr. 5. Situm ejus Cæſar libr. 7. bell. Gall. & Strabo habent deſcriptum. *Schegk.* *Circa Alexiam.*] Repone, *Aleſiam*, ex Ms. Ita ſemper Græci, plerumque etiam Latini. Non ignoro tamen, *X.* & *S* crebro commutari. Florus lib. III. cap. x. ſcribit, totam belli molem circa Gergoviam fuiſſe; non Aleſiam, ut Velleius, aliique. Cujus errorem jam olim etiam deprehendit Anonymus ſeu Cæſaris, ſeu Julii Celſi exſcriptor. Et ſane nil manifeſtius. Nec facile invenias, juxta Romam olim à Senonibus captam, quæ Gallis Romanos infeſtiores reddiderint, quam pericula apud Aleſiam adita. Inſignis de hoc eſt Taciti locus, lib. xI. Annalium; ſed etiam ſummi viri Iuſti Lipſii ſententia, tam prodigioſe corruptus, ut ne Attius Navius quidem pater augurum, ei ſine libris mederi queat. Verba Taciti hæc ſunt, ex oratione contra proceres Galliæ Comatæ; qui nuper jus civitatis conſecuti, etiam jus adipiſcendorum in urbe honorum petebant. *Oppleturos omnia divites illos; quorum avi proavique hoſtilium nationum duces, exercitus noſtros ferro vique ceciderint; divum Iulium apud Aleſiam obſederint. Recentia hæc: quid ſi memoria eorum inoreretur, qui Capitolio, & ara Romana, manibus eorundem proſtratis. Fruentur ſane vocabulo civitatis: inſignia patrum, decora magiſtratuum ne vulgarent.* Ego tamen mihi bene perſanaſſe viſus ſum. Scribo: *Quid ſi memoria eorum inoreretur, qui Capitolio, & ara Romana, mœnibus eorundem proſtratis, fruerentur? Sane vocabulum civitatis; inſignia patrum, decora magiſtratuum ne vulgarent.* Per aram Romanam, Maximam intelligit Tacitus; quam, ut & Capitolium, non fuiſſe proſtratam, ex Plinio, Solino, aliiſque, ſatis conſtat. Sed nolo pluribus conjecturam noſtram firmare. Jam enim ſatis orbitam exceſſiſſe videor. Merebatur interim hoc Taciti locus. *Voſſius.* *Circa Aleſiam.*] *Florus* Alexiam vocat, 3, 10, 23. vide ipſum *Cæſ. bell. Gall.* 7. *Plutarch. in Cæſ.* Διὰ πολλὰ μὲν οὖν εἰκότως ὁ περὶ Ἀλησίαν κίνδυνος ἔσχε δόξαν, ὡς ἔργα τόλμης καὶ δεινότητος οἷα τῶν ἄλλων ἀγώνων οὐδεὶς παρασχόμενος. *Multas ob cauſſas gloriam Cæſaris auxit hoc ad Aleſiam certamen: quippe ubi ea virtutis conſiliique documenta, qualia non in alio facile certamine edidit.* Boeclerus.

2. *Septimo ferme anno.*] *Septimum fere annum*, ego. *Lipſius.*

3. *Cum medium jam.*] Appoſite tunc demum Iuliam pignus concordiæ cohærentis dixit. nam antea ſane non erat opus tali obſide. *Gruter.*

4. *Ex invidia potentiæ.*] Vulgo, *Pompeii.* Diſplicet ſuſpectumque eſt in primore loco nomen *Pompeii.* Si rectum, quid ita ſtatim *Pompejum* repetit? cur non potius ſcribit, *inter eum & C. Cæſarem*? ſeries & mos ſtili ſic poſtulabat. Cur etiam ſolum Pompejum cauſſam facit infidæ hujus concordiæ? peccavit enim non minus Cæſar. Denique primogenia lectio nulla habet

male cohærentis inter Cn. Pompejum & C. Cæſarem concordiæ pignus, Iulia uxor Magni deceſſit; atque omnia inter deſtinatos tanto diſcrimini duces dirimente fortuna, [1] filius quoque parvus Pompeii, Iulia natus, intra

habet Pompeii nomen. Illa ſic: *ex invidiâ Ponti ac Camiliæ.* Profectò legendum: *ex invidiâ potentiæ malè.* Nam fuit compendio ſcriptum, *potentiæ.* Bona præ vulgatâ veraxque hæc ſententia. Obiit, ait, Iulia unicum pignus ſive vinculum concordiæ malè jam hærentis, quia alter alterius potentiæ invidebant: hic illius creſcenti, ille hujus adultæ. Lucanus ad Iuliam:

Morte tuâ diſcuſſa fides, bellumque movere
Permiſſum ducibus. ſtimulos dedit æmula virtus.

Æmulationem mutuam expreſſit, uti & hic Velleius. *Lipſius.* *Ex invidia potentiæ.*] Rhen. & Burr. cum monſtro ſuo lectionis Morboniam ablegavimus. Lucanus, lib. de Iulia;

—— *nam pignora juncti*
Sanguinis, & diro ferales omine tedas
Abſtulit ad maneis Parcarum Iulia, ſæva
Intercepta manu, quod, ſi tibi fata dediſſent
Majores in luce moras, tu ſola furentem
Inde virum poteras, atque hinc retinere parentem,
Armataſque manus excuſſo jungere ferro,
Ut generos ſoceris mediæ junxere Sabinæ.
Morte tua diſcuſſa fides, &c.

Schegk. *Ex invidia potentiæ.*] Florus lib. 4. cap. 2. *Exinde quoniam mutuo metu tenebantur, Craſſi morte apud Parthos, & morte Iuliæ, Cæſaris filiæ, quæ nupta Pompeio, generi ſocerique concordiam matrimonii fœdere tenebat, ſtatim æmulatio erupit.* Simillima Lucanus libro I. *Acidal.* *Ex invidia potentiæ.*] Gruterus legebat: *ex invidia potentiæ æmulæ, cohærentis.* Quod non placet. Neque enim dicit Velleius, Iuliam ex invidia potentiæ æmulæ diſceſſiſſe; ſed ob invidiam male cohæſiſſe concordiam inter Pompejum, & Cæſarem. Verior ergo conjectura Lipſii: *ex invidia potentiæ, malè cohærentis, &c.* Voſſius.

1. *Filius quoque parvus Pompeii.*] Laudat hunc locum Belgii noſtri Lumen Electorum lib. 2. cap. 17. ubi defendit Suetonium, damnatque Dionem Caſſium, quorum hic adſeruerat, neptem natam è Iuliâ C. Cæſaris; ille vero nepotem. Et verum eſt, ſtat à Tranquillo præter Velleium noſtrum etiam Lucani verſus, volentibus mſ. pluribus Bibliothecæ Palatinæ: deque tribus Tranquilli codicibus, unus tantum præfert, *neptem.* Sed tamen tantum abeſt, ut ego Dionem deferendum putem tanquam reum; ut contra adſeram, habuiſſe non ſolum auctorem quem ſequeretur Plutarchum; ſed etiam Senecam. Is enim diſerte conſolatione ad Helviam cap. 34. *Vixit Sextus Pompejus, primum ſorori ſuperſtes, cujus morte optime cohærentis Romanæ pacis vincula reſoluta ſunt, &c.* ad eum locum ſummus ille vir faretur, nihil ſe videre, nihil extricare. quæ enim hæc *ſoror Sexti Pompeii*, quam neptis Iulii? quam filia Cn. Pompeii? hæc produxi, ut conſtet ſummos quoque viros, homines eſſe, id eſt, errare & labi; neque ſtatim ſcurriliter iis inſultandum, ſi quid forte committant, quo ſe probent humanos. *Grutr.*

tra breve ſpatium obiit. [1] Tum in gladios cædeſque civium furente ambitu, cujus neque finis reperiebatur, nec modus, [2] tertius conſulatus ſoli Cn. Pompejo, etiam adverſantium antea dignitati ejus judicio delatus eſt. cujus ille honoris gloria, veluti reconciliatis ſibi optimatibus, maxime à C. Cæſare alienatus eſt. ſed ejus conſulatus omnem vim [3] in coërcitionem ambitus [4] exercuit. Quo tempore [5] P. Clodius à Milone candidato conſulatus, [6] exemplo inutili, facto ſalutari reip. circa [7] Bovillas, contracta ex occurſu rixa, jugulatus eſt. Milonem reum non magis invidia facti, quam Pompeii damnavit voluntas. quem quidem [8] M. Cato palam lata abſolvit ſententia.

quam

1. *Tum in gladios cædeſque civium.*] Tribunorum præſertim plebis ferocia tumultus excitabat, comitia turbabat, pro conſulibus tribunos militum poſtulabat (quo nimirum plures remp. capeſſerent) populo ſuis malis applaudente & in perniciem ſuam ſæviente. Οὔτε γὰρ ἐμετρίαζον, οὐθ' ὑγιὲς οὐδὲν ἔπολυν, ἀλλήλους παρώρμων, πολλὰ μὲν δαπανώμενοι, πολλῷ δ' ἔτι πλείω μαχόμενοι. *Neque enim moderati ſanique quidquam agebant, ſed tumultuabantur invicem turbabantque tum largitionibus multa, tum pleraque certaminibus gerentes ac cædibus*, inquit *Dio* 40. *p.* 159. apud quem plura antecedentium & conſequentium vide, ut æſtimes, quantum brevitate mirifica, ſignanter tamen, expreſſerit *Vellejus*. Similia habet *Plut. in Cæſ. p* 721. *Boecl.*

2. *Tertius conſul. &c. adverſ.*] De *Catone* præſertim & *Bibulo Plutarchus* in *Pomp.* de rorius ſenatus conſilio *Dio* 40. fuiſſe inter artes *Ariſtocraticas*, ut Pompejo ſoli delatus Conſulatus & dictaturam impediret, quam tribuni pl. Pompejo magnis jam clamoribus deſtinabant; & Pompejum à plebe avocaret, atque ad optimatium partes traduceret; denique ne duriore in ſervitio eſſent Romani, ſi cum Pompejo Cæſar, quod timebant, conſul factus eſſet. Sed quid eſt τὰ ναυάγια πολιτείας, ſi hoc non eſt? Nulli jam prudentiæ, nulli arti ſua vis. mutabantur miſeriæ, non tollebantur. Et jam ὠδῖνες reip. regnum parturientis occœperant. *Boeclerus.*

3. *In coërcitionem ambitus.*] Vide *Dion.* 40. *Appian.* 2. *b. c. Plut. Pomp. Sigon. de judic.* 2, 29. Boecler.

4. *Exercuit.*] Potius, *exeruit.* Lipſ.

5. *P. Clodius, &c.*] Quod tantum tumultum in urbe excivit, ut SC. factum ſit; *Dent operam interrex, Tribuni plebis, Cn. Pompejus procos. ne quid detrimenti Reſp. capiat.* Pædian. in Milon. Epitome Livii CVII. *Schegk.*

6. *Exemplo inutili.*] In V. C. fuerat: *exemplo inutiliter facto, &c.* Forte in codice MS. quædam lituræ ob vetuſtatem fuerant extritæ; legendumque, *exemplo inutili, interim facto ſalutari Reip. &c.* Voſſius.

7. *Bovillas.*] Urbs hæc in via Appia ad undecimum ad urbe lapidem, teſte Cicerone & Cornuto in Perſium.

8. *M. Cato abſolvit ſententia.*] Dubitat doctiſſ. Ciceronis interpres, Aſconius Pedianus, commentationibus in

Milo-

quam ſi maturius tuliſſet, non defuiſſent qui ſequerentur exemplum; probarentque eum civem occiſum, quo nemo pernicioſior reip. neque bonis inimicior vixerat. In- 48
tra breve deinde ſpatium belli civilis exarſerunt initia: cum juſtiſſimus quiſque & à Cæſare & à Pompejo vellet dimitti exercitus. quippe Pompejus in ſecundo conſulatu Hiſpanias ſibi decerni voluerat, eaſque per triennium abſens ipſe ac præſidens urbi, per Afranium & Petrejum conſularem ac prætorium, legatos ſuos adminiſtrabat; & iis qui à Cæſare dimittendos exercitus contendebant, [1] aſſentabatur; [2] iis, qui ab ipſo, adverſabatur. qui ſi [3] ante biennium quam ad arma itum eſt, [4] perfectis muneribus theatri & aliorum operum quæ ei circumdedit, graviſſima tentatus valetudine deceſſiſſet in Campania (quo quidem

Milonianam. Cujus corrupta verba partim Velleii, partim ipſius Aſconii cauſa, adſcribemus: *Fuerunt* (inquit) *qui crederent, M. Catonis ſintentia eum eſſe abſolutum. Nam & bene cum Rep. actum eſſe morte P. Clodii non diſsimulavat, & ſtudebat in petitione conſulatus Miloni, & reo affuerat. Nominaverat quoque eum Cicero præſentem, & teſtatus erat, eum audiſſe à M. Favonio, ante diem tertium, quam cædes facta erat, Clodium dixiſſe, periturum eo triduò Milonem. Sed Milonis quoque notam audaciam vetiare p utile viſum eſt.* Barthius quidem Adverſ. lib. XVI. cap. IV. reſcribit; *Sed Milonis quoque notæ audaciæ obviam iri reipublicæ utile viſum eſt.* Verum enimvero quam expedita foret ratio veteres emendandi, ſi ita in eorum ſcriptis graſſari liceret? Equidem unica tantum litera addita, ſcribendum puto: *Sed Milonis quoque notam audaciam verti à rep. utile viſum eſt. Verti*, pro *averti*: quomodo Valerius Flaccus lib. II. ait:

— *Priami ſed quis jam vertere regnis*
Fata queat. Voſſius.

1. *Aſſentabatur.*] Lipſ. *aſſentiebatur.* Aſſentari tamen aliquando ſumitur, pro aſſentiri, ut Gruterus docet, in ſuſpic. libr.

2. *Iis qui ab ipſo.*] Rhenani editio, *iis qui ab ipſo quoque.* non debuit mutari. *Boeclerus.*

3. *Ante biennium.*] Ex fide hiſtoriæ Lipſius mallet *annum.*

4. *Perfectis muneribus theatri.*] Vellejus infra: *quam magnifico animi temperamento Cn. Pompeii munera abſumpta igni reſtituit.* Nil itaque mutandum. Notandam tamen ſignificationem rariorem, *muneris*, cenſet Gruterus. Et ſane non eſſe vocabulum è vulgo, ſatis indicat Frontinus, libello de Aquæductibus Urbis Romæ; his verbis: *quantum publicis operibus, quantum muneribus (ita enim cultiores appellant) quantum lacubus, &c. beneficio principis detur.* Sic recte edidit Onuphrius. Et ita etiam, ante viſum Onuphrii codicem, legendum conjeceram, uſus ſola editione Florentina Iuntæ; in qua perperam, *appellantur.* Voſſius.

dem tempore univerſa Italia [1] vota pro ſalute ejus, primo omnium

1. *Vota pro ſalute ejus.*] Juven. Satyr. 10.

Provida Pompejo dederat Campania febres
Optandas; ſed multæ urbes, & publica vota
Vicerunt. igitur fortuna ipſius, & urbis
Servatum victo caput abſtulit. —

Primi Neapolitani auctore Praxagora. Plutarchus Quod ſane, inquit Dio libr. 41. *magnum fuiſſe & ſplendidum munus, nemo omnium negaverit, nimirum ulli umquam alii, præter eos, qui poſt ea tempora ſummam in omnia poteſtatem obtinuêre, decretum.* Lubido paucula quædam obſervata mihi collecta poſt alios adferre de Votis. Quæ aut pro Imperatore, aut pro populo. Panegyricus: *Nuncupare vota pro æternitate imperii, & pro ſalute civium, immo & pro ſalute principum, & propter illos pro æternitate imperii ſolebamus.* Illa concepta III. Nonas Januar. non ipſis Kalendis placitum & erudite probatum ad Tacitum Lipſio, Annal. lib. 16. Cui commodo manum, & aſſero porro verbis Caji JC. in l. ſi talvitur, CCXXXIII. de verbor. ſign. *Poſt Kalendas Januarias die tertio pro ſalute principis vota ſuſcipiuntur.* Immo dies hicce ſollemnis, qua concipiebantur, abſolute κατ' ἐξοχὴν dictus, *Vota.* Vopiſcus, Tacito: *Divorum templum fieri juſſit, in quo eſſent ſtatuæ principum bonorum, ita ut iiſdem natalibus ſuis, & Parilibus, & Kalendis Januar. & Votis, libamina ponerentur.* Hæc quæ pro populo, ipſis Kalendis. Tacit. lib. 4. Annal. *Sed Cæſar ſollemnia incipientis anni Kalend. Januarias epiſtola precatus.* & ſtatim: *Quem enim diem vacuum pœna, ubi inter ſacra & vota, quo tempore verbis etiam profanis abſtineri mos eſſet, vincula & laqueus inducantur?* Spartianus in Ælio Vero: *Orationem pulcerrimam paraſſet, qua Kalendis Januariis Hadriano patri gratias ageret, accepta petitione, quaſi exiſtimaret juvari, Calendis ipſis periit, juſſuſque ab Hadriano, quia vota intervenerbant, non lugeri.* Duravit inde à tempore Reipub. liberæ, & conſulum, qui vota pro ſalute populi ipſis Kalendis in Jovis opt. max. templo nuncuparunt. oſtenſum à doctis ex Ovidio, frequentatum in Livio. Immo illis ipſis ſibi mutuo populus hinc inde vota ſignabant, ſtrenas mittebant. Ovidius 1. Faſtorum;

At cur læta tuis dicuntur verba Kalendis?
Et damus alternas accipimuſque preces?

Et Tibullus de Meſſalla, lib. quarto;

Nam modo fulgentem Tyrio ſubtemine veſtem
Indueras, oriente die duce fertilis anni;

ſubdit:

Quin largita tuis ſunt multa ſilentia votis.

Ad ſtrenas referri non inſcite poteſt locus Paulli JC. in l. 12. D. de adminiſtr. tut. ait: *Sollemnia munera parentibus cognatiſque mittet.* Mittebant & Imperatori, teſtis præter Suetonium, Dio libr. LVII. *Fuit & alia cauſſa, cur iis Kalendis extra urbem eſſet, nempe ne hominibus anni auſpicio, & feſto die occupatis negotium præberet, neve ſtrenas ab iis acciperet, quod Auguſtum feciſſe improbabat,* quod tamen deinde tamquam debitum ſibi poſcebant principes. apud Juſtinian. C. de oblatione votor. *Impp. ARCADIUS & HONORIUS A. A. BASILIO P. V. Quando votis communibus felix annus aperitur, in una libra auri, & ſolidis obryziacis* (de his Cujac. ad tit. de vet. num. pot.) *principibus offerendi devotionem animo libenti ſuſcipimus: ſtatuentes ut deinceps ſequentibus annis uniuſcujuſque ſedulitas principibus ſuis talia inge-*

omnium civium ſuſcepit) [1] defuiſſet fortunæ deſtruendi ejus locus, & quam apud ſuperos habuerat magnitudinem, illibatam detuliſſet ad inferos. Bello autem civili, & tot quæ deinde per continuos XX annos conſecuta ſunt malis, [2] non alius majorem flagrantioremque, quam [3] C. Curio tribunus pl. ſubjecit facem: vir nobilis, eloquens, audax, ſuæ alienæque & fortunæ & pudicitiæ prodigus, homo ingenioſiſſime nequam, & facundus malo publico. [4] cujus animo, [5] voluptatibus vel libidinibus, neque opes ullæ neque cupiditates ſufficere poſſent. hic primo pro Pompeii partibus, id eſt, ut tunc habebatur, pro rep. [6] mox ſimulatione contra Pompejum & Cæſarem,

ingerant ſemper, & deferant. Hæc de ſollemnibus votis. moris præterea in adverſa valetudine principis ſuſcipere, clarum ex Xiphilino, Suetonio, Tacito, aliis, & adſcribere Epiſtolis ad principem, *ſe vota ipſi facere.* Dio libro 57. *Denique tanta utebatur clementia, ut cum aliquando Rhodiorum magiſtratus data ad eum epiſtola non ſubſcripſiſſet, illud conſuetum; Quod vota ipſi facerent, celeriter eos excitos, quaſi male multaturus, cum id quod deerat, adjeciſſent, indemnes dimiſerit.* Schegk. *Vota pro ſalute ejus.*] *Dio* 41. pr. *Plut. Pomp. Juvenal.* 10.

1. *Defuiſſet fortunæ.*] Tali ſententia *Plutarchus in Pompeio* optat: *Utinam tum obiiſſet* (poſt tertium triumphum) *cum adhuc Alexandri fortunam haberet. nam quæ ſecuta ſunt non minimam felicitati ejus impoſuere labem.* Boecler.

2. *Non alius majorem.*] Nam perturbatis reip. temporibus tales homines, qualis hic deſcribitur Curio, idonea ſunt inſtrumenta, dominationis conſilia agitantibus. *Boecler.*

3. *C. Curio.*] Hic eſt ille C. Curio, Tribunorum, ut Appianus tradit, eloquentiſſimus & apud populum gratioſiſſimus, de quo Cælius Epiſt. ad Cicer. *Quod tibi ſupra ſcripſi Curionem frigere, jam calet, nam ferventiſſime concerpitur. belliſſime enim quia de intercalando non obtinuerat, transfugit ad populum, & pro Cæſare loqui cœpit.* Huc referendum non abſurde putant locum iſtum de Curione ex Varr. lib. 4. de vita pop. Rom. apud Non. *Obſtringillare.* Schegk.

4. *Cujus animo.*] Haud dubie corruptiſſimus eſt hic locus, cui medelam hactenus nemo excogitavit. Lipſius tentavit: *cujus animi voluntatibus*; & poſtea pro *cupiditates civitates* ſubſtituit. *Gruterus* illa verba, *voluptatibus vel libidinibus*, à mala manu eſſe, itaque deleri oportere exiſtimavit. Acidalius, pro *animo*, legit *omnino*. Quidquid horum conſideras, vel ſtilus vacillabit vel ſenſus. *Boecler.*

5. *Voluptatibus.*] Varie varii huic loco medentur. mihi ſemper illa, *voluptatibus vel libidinibus*, viſa ſunt interpretis additamentum, ſuper vocem *animo.* Gruter. Forſan tale quid ſubintelligendum, *inquinato*, vel, ut Salluſtius loquitur, *cooperto.*

6. *Mox ſimulatione.*] Cujus ſimulationis conſilia expoſuit diligenter *Dio* 40. non procul à fine. *Boecler.*

L 4 1. *Acce-*

ſarem, ſed animo pro Cæſare ſtetit. id gratis an [1] accepto centies HS fecerit, ut accepimus, in medio relinquemus. ad ultimum ſaluberrimas & coaleſcentis condiciones pacis, quas & Cæſar juſtiſſimo animo poſtulabat, & Pompejus æquo recipiebat, [2] diſcuſſit ac rupit; [3] unice cavente Cicerone concordiæ publicæ. Harum præteritarumque rerum ordo [4] cum juſtis aliorum voluminibus pro-

1. *Accepto centies H. S.*] Exiguum corrupti Curionis pretium, immani ære alieno oppreſſi. nam centies H. S. ſeutatorum modo ſunt trecenta millia. *Trecenties* igitur pro *centies* omnino legendum exiſtimo, adductus in hanc opinionem Appiani teſtimonio, qui lib. I. de Bell. civ. Paullum Æmilium conſulem emptum à Cæſare ait talentis D. Curionem aliquanto etiam majore mercede, utpote qui Cæſaris cauſſæ utilior, quam Paullus, eſſe poſſet, quod res ipſa declaravit. nam Paullus, Marcello collega Cæſarem oppugnante, non reſtitit, ſed tantum tacuit. at Curio tribunus pleb. ne fieret S. C. de Galliarum ſucceſſione interceſſit. *Manut.* *Accepto centies H-S.*] Jure in ſummâ ambigit Aldus, & ſpernit ut minutam. Mallet, *trecenties.* Ego alterum addo, ſcribo & *ſexcenties.* Cauſſam habeo: quod Dio Caſſius auctor lib. XL. *omni ære alieno, quo ingenti erat obſtrictus, Curionem à Cæſare liberatum.* atqui *forum noſtrum*, ait Valerius lib. IX. cap. I. *Curionis filii ſexcenties ſeſtertium æris alieni aſpexit.* Cauſſam etiam alteram, quod Plutarchus & Appianus conſentiunt, *Paullum conſulem emptum à Cæſare mille quingentis talentis: Curionem autem majore etiam ſummâ.* Si ita eſt, cum tot iſta talenta, paullo minus quadtingenties *H·S.* efficiant: quidni Valerium audiamus in majore ſummâ. *Lipſius.* *Accepto centies H·S.*] Vix mutaverim. ponamus viri docti correctionem, tamen nihilominus nimium quantum ab Appiani (agit de M. D. talentis) exorbitat ſumma. *Schegk.*

2. *Diſcuſſit ac rupit.*] Quo ſenſu etiam *Lucanus lib.* I. tribunos *faces belli* vocat, *Curionique* præſertim orationem, qua Cæſar ad audendum bellandumque inſtigatur, tribuit. Ita quidem ex parte Cæſaris: ſed ex Pompeii parte *Lentulus* aliique ſimilem cenſuram merentur, qui non paſſi ſunt ipſum pacis conſiliis animum adjicere. *Boeclerus.*

3. *Unice cavente Cicerone.*] Commendat etiam virum optimum hoc nomine *Plutarch. in Cæſ.* Κικέρων ὁ ῥήτωρ ἄρτι παρὼν ἐκ Κιλικίας καὶ διαλλαγὰς πράττων, ἐμάλαττε τὸν Πομπήιον. ὁ δὲ τἆλλα συγχωρῶν τοὺς στρατιώτας ἀφῄρει, καὶ Κικέρων μὲν ἔπειθε τοὺς Καίσαρος φίλους συνενδόντας ἐπὶ ταῖς εἰρημέναις ἐπαρχίαις, καὶ στρατιώταις μόνοις ἑξακισχιλίοις ποιεῖσθαι τὰς διαλύσεις. *Reverſus modo è Cilicia Cicero Orator de reconciliatione agebat, Pompejumque mitigabat, ut in aliis concederet, legiones tantum Cæſari adimeret. Itaque rurſum Cicero perſuaſit amicis Cæſaris, ut contenti, quas prædiximus, provinciis militumque ſex millibus, concordiam pacemque admitterent.* meminit & in *vita Ciceronis.* Boecler.

4. *Cum juſtis aliorum voluminibus.*] Malum profecto aliorum ſtomachum fuiſſe oportet, qui veterem, veramque lectionem non potuerunt concoquere. Ea eſt, *cum juſtius aliorum voluminibus promatur, &c.* Voſſius.

1. *Quie-*

promitur, tum, uti ſpero, noſtris explicabitur. Nunc 49
propoſito operi ſua forma reddatur: ſi prius gratulatus
ero Q. Catulo, duobus Lucullis, Metelloque & Hor-
tenſio; qui cum ſine invidia in rep. floruiſſent, eminuiſ-
ſentque ſine periculo, [1] quieta aut certe non præcipitata,
[2] fatali ante initium bellorum civilium morte functi ſunt.
Lentulo & Marcello Cos. poſt urbem conditam annis
DCCIII, [3] & anno LXXIIX, [4] quam tu, M. Vinici, conſu-
latum inires, bellum civile exarſit. [5] Alterius ducis cauſſa
melior

1. *Quieta.*] Clarius inſerta dictione quæ delituit: *quieta ea, aut.* uti ad rempub. referas. *Lipſius.* *Quieta.*] *Lipſius* interponit: *quieta ea aut c. n. p.* ut ad remp. referatur. ita enim omnino neceſſe eſt. nam quæ alias illa multitudo epithetorum, ſi de morte capias? *Fatali morte*, bene ſe habet, nec erat mutandum. Ceterum pertinet huc locus *Ciceronis* de Hortenſio, in *Bruto c.* 95. *Sic Q. Hortenſii vox extincta fato ſuo eſt; noſtra, publico.* & mox: *Sed fortunatus illius exitus, qui ea non vidit cum fierent, quæ providit futura. ſæpe enim inter nos impendentes caſus deflevimus, cum belli civilis cauſſas in privatorum cupiditatibus incluſas, pacis ſpem à publico conſilio eſſe excluſam videremus. ſed illum videtur felicitas ipſius, qua ſemper eſt uſus, ab eis miſeriis, quæ conſecutæ ſunt, morte vindicaſſe.* Tali ferme figura *Tacitus* Agricolæ ſuo *opportunitatem mortis*, quam vocat, gratulatur, & *feſtinatæ mortis grande ſolatium tuliſſe*, ait, *evaſiſſe poſtremum illud tempus, quo Domitianus non jam per intervalla ac ſpiramenta temporum, ſed continuo & velut uno ictu rempubl. exhauſit.* Agr. 44, 6. & 45, 5. *Boecler.*

2. *Fatali.*] Male, *fatali morte functos* dicit Q. Catulum, duos Lucullos, Metellum & Hortenſium. imo reſcribendum, *fatale ante initium bellorum civilium, morte.* Vult enim ablatos ſuo bono ante illud initium bellorum civilium; quod vult fuiſſe fatale, neque ullâ ratione declinandum. Sic paullo poſt: *Tum Cæſar cum exercitu fatalem victoriæ ſuæ Theſſaliam petiit.* & c. 60. *Sed adferebant ſalutaria Reipub. terrarumque orbis fata conditorem conſervatoremque Romani nominis*; & aliis locis mille. *Gruter.* *Fatali.*] Non video, cur Gruterus hanc lectionem falſam dicat, reſcribatque: *fatale ante initium, &c.* Movit forſan, quod Cornelius Nepos Lucullo venenum à Calliſthene liberto præbitum ſcripſerat. Nam ita Lucullus fatali morte functus dici non poſſit, & Vellejus ſibi ipſi adverſetur: qui infra, ubi de Africano minore loquitur, per *fatalem mortem*, intelligit *ἴδιον θάνατον*; ut id Gloſſæ Latino-Græcæ interpretantur. Quam mortem *naturalem* vulgo nuncupant. Sed nihil eo mutaverim. Sequitur Vellejus communem opinionem, quæ erat, Lucullum ſpontanea & fatali morte periiſſe; ut in vita ejus indicat Plutarchus. *Voſſius.*

3. *Et anno.*] Illud *anno* inſertum eſt, & poterat abeſſe. *Boecler.* *Anno* LXXIIX.] Scribo: *& ante ſeptuaginta octo.* Lipſ.

4. *Quam tu.*] *Quam*, Vellejo, & hic, & alibi, valet *antequam*. Quod certiſſimum. *Voſſius.*

5. *Alterius ducis cauſa melior videbatur.*] Egregia diſſertatio de partibus belli civilis. de qua ſigillatim aliquid dicemus. *Videbatur ſane Pompeii cauſſa*

melior videbatur, alterius erat firmior. [1] Hic omnia ſpecioſa, illic valentia. [2] Pompejum ſenatus auctoritas, Cæſarem militum armavit fiducia. Conſules ſenatuſque [3] cauſſæ non Pompejo ſummam imperii detulerunt. Nihil

melior, quia à Coſſ. mandata ipſi erat defenſio reip. contra Cæſarem hoſtem judicatum: ſed videbatur tantum, non erat. Satis notum eſt, & ſcriptoribus diligenter memoratum, quod uterque pro ſua dominatione, neuter pro rep. bellaverit. *Solus Cato fecerat aliquas & reip. partes*, ſicut *Seneca* loquitur ep. 104. Quanquam hæc ipſa ſpecies & ſplendida nomina Pompeianorum non parum deformata ſunt illa intemperantia, qua tractationem Cæſaris de pace repulerunt, *τὴν εὐπρεπεστάτην Καίσαρι τῶν προφάσεων αὐτοὶ μηχανησάμενοι. ſpecioſiſſimnm colorem ac prætextum Cæſari hoc pacto ipſi concinnantes. Plutarch. Cæſ.* Scriptores hujus belli vide *Camerti* notatos ad *Flor.* 4.2. quibus omnino *Dionem* adde. *Boecler.*

1. *Hic omnia ſpecioſa, illic valentia.*] Ita eſt: Pompejus ipſe multa geſtorum gloria, multis regum amicitiis, populorum auxiliis ſubnixus, & jam reip ac libertatis propugnator habebatur: ſed revera majus in Cæſareanis partibus robur, ſive ducem ſpectares, ſive milites, ſive inſtrumenta belli ſolida. Cæſar ipſe *in orat. ad milit.* ridet inania Pompeii nomina & ſpeciem, apud *Lucan.* 1,

— Veniat longa dux pace ſolutus
Milite cum ſubito, parteſque in bella togatæ,
Marcelluſque loquax, & nomina vana Catones, &c.

Boeclerus.

2. *Pompejum ſenatus auctoritas.*] Scriptores paſſim teſtantur. Vide orationem *Lentuli ap. Lucan. principio* l. 5. ubi inter alia:

— non unquam perdidit ordo
Mutato ſua jura ſolo, mærentia tecta
Cæſar habet vacuaſque domos, legeſque ſilentes,
Clauſaque juſtitio triſti fora, Curia ſolos
Illa videt Patres plena quos urbe fugavit.
Ordine de tanto quiſquis non exulat, hic eſt. Boecler.

3. *Cauſa non Pompejo.*] Ego vero hæc non capio. Quid eſt *cauſſæ deferre ſummam imperii*? Illa igitur imperavit? exercitus duxit, inſtruxit? nugæ. Nos arbitramur fuiſſe: *cauſſa nominis, Pompejo.* Illud ſane conſtat, regimen & imperium in hoc bello delatum ad Pompejum, idque (ut Velleius per me nunc dicit) cauſſa famæ & nominis Pompejani. Ille enim triumphis victoriiſque celeber, & in ore omnium Magnus. Lentulus ipſe Conſul, qui more majorum alioqui dux, apud Lucanum auctor hujus ſententiæ:

Conſulite in medium Patres, Magnumque jubete
Eſſe ducem. Læto nomen clamore Senatus
Excipit, & Magno fatum patriaque ſuumque
Impoſuit.

Cæſar III. Civil. in oratione Bibuli; *Poteſtatem ſe ejus rei nullam habere: propterea quod de Concilii ſententia ſummam belli rerumque omnium Pompejo permiſerint.* Lipſius. *Cauſa non Pompejo.*] Viri ſummi iſthæc mutant; tanquam cauſſæ deferri nequeat ſumma imperii, ignaræ ſcilicet imperare, exercitum ducere, inſtruere, &c. Sed nihil tamen vetat, auſpicia eſſe penes cauſſam, ducatum vero penes Pompejum: ut præ ſe ferat auctor, non tam militaſſe Conſules Senatumque Pompejo ejuſque ambitioni, quam cauſſæ

[1] Nihil relictum à Cæſare, quod ſervandæ pacis cauſſa tentari poſſet: nihil receptum à Pompejanis. cum alter conſul [2] juſto eſſet ferocior; [3] Lentulus vero ſalva rep. ſalvus eſſe non poſſet; M. autem Cato moriendum ante, quam ullam condicionem civis accipiendam reip. contenderet: vir antiquus & gravis Pompeii partes laudaret magis, prudens ſequeretur Cæſaris; & illa glorioſa, hæc terribiliora duceret. Ut deinde ſpretis omnibus quæ Cæſar poſtulaverat, [4] tantummodo contentus cum una legione titulum

cauſſæ ſuæ publicæ. De auſpiciis multa diximus in Diſcurſibus ad Tacitum prioribus. Et tale quid etiam reſpexit in reſtituendo Capitolio Helvidius Priſcus, de quo nonnulla ſignavimus ad librum quartum Hiſtoriarum Taciti cap. 9. loco autem iſti interpretando, unice facit Lucanus limine libri 5.

—— docuit populos venerabilis ordo.
Non Magni partes, ſed Magnum in partibus eſſe.

Gruter. *Cauſa non Pompejo.*] Nihil hic mutaodum. Senſus eſt: Pompejo delatum imperium, non quod ei faveret ſenatus, ſed quod cauſa ejus videretur juſtior. Vidit hoc Gruterus; vidit & Gillotius apud Savaronem in erudito ad Sidonium commentario, lib. III. epiſt. VIII. ubi multis hanc lectionem confirmat. *Voſſius.* *Cauſa non Pompejo.*] *Gronovius diatrib. ad Stat. l. 3. ſilv. 3. c. 32.* legit: *Cauſſa nomine Pompejo, &c.* id eſt, *ut ipſe cauſſam Senatus tueretur, ſubintellige, non ut imperaret, vel potius dominaretur, cum contra Cæſarem ſui Dominum aſſererent.* Boecler.

1. *Nihil relictum à Cæſare.*] Vide quam diſſentiat Plutarchus in Antonio. *Manutius.* *Nihil relictum à Cæſare.*] Ita quidem præ ſe ferebat: ſed fortaſſe veriſſimum eſt judicium *Plutarchi in Antonio*, Cæſari bellum pridem & vehementer cupienti fuiſſe; quippe quem ſtimularet ἔρως ἀπαρηγόρητος ἀρχῆς, καὶ περιμανὴς ἐπιθυμία τοῦ πρῶτον εἶναι καὶ μέγιστον, *inexplebilis imperandi amor, & inſana principatus cupiditas.* cujus tegendæ, juriſque titulo exornandæ maximas interim occaſiones Pompejani præbuere homini, quod negari non poteſt. *Boecler.*

2. *Juſto eſſet ferocior.*] *Marcellum* intelligit, cujus ferociam præſertim etiam ex *Appian. 2.* licet intelligere. Porro uterque Cos. ideo creati erant, quia Cæſarem ſummo odio proſequerentur: notante eodem. *Boecler.*

3. *Lentulus, &c.*] Propter magnitudinem ſcilicet æris alieni: nam his nimirum *civili bello opus*, ſive, ut apud *Salluſtium* notantur, *his perdita republ. opus eſt. Cæſar 1, b. c. Lentulus*, inquit, *æris alieni magnitudine, & ſpe exercitus ac provinciarum & regum appellandorum largitionibus movetur: ſeque alterum fore Syllam, inter ſuos gloriatur, ad quem ſumma imperii redeat.* Boecler.

4. *Tantummodo contentus.*] Hoc uſque ad verbum *decreverat*, parentheſi ſejungendum opinor à reliqua periodo, adhibita etiam correctione quadam, alioqui tota comprehenſione ſatis apte non cohæret. quod ut judicari commodius poſſit, verba ipſa, quæ mihi probantur & diſtinctione, & correctione, recitabo: *Ut deinde, ſpretis omnibus, quæ Cæſar poſtulaverat, (tantummodo enim contentus cum una legione titulum retinere provinciæ, privatus in urbem venire, &. ſe. in petitione conſulatus*

tulum retinere provinciæ; privatus [1] in urbem veniret, [2] & ſe in petitione conſulatus ſuffragiis P. R. [3] committeret decrevere: ratus bellandum Cæſar, cum exercitu [4] Rubiconem tranſiit. Cn. Pompejus conſuleſque & major pars ſenatus, [5] relicta urbe, ac deinde Italia, tranſmiſere
50 [6] Dyrrhachium. [7] At Cæſar Domitio * legionibuſque Corfi-

latus ſuffragiis P. R. committere decreverat) ratus bellandum Cæſar cum exercitu Rubiconem tranſiit: Cn. Pompejus, Conſuleſque, & major pars Senatus, relicta urbe, ac deinde Italia, tranſmiſere Dyrrhachium. Manut.

1. *In urbem.*] Et conſulem ſe creavit, Floro. Dictatorem Eutropio. neuter recte & ordine. Conſule Dionem, Plutarchum, Appianum. *Schegk.*

2. *Et ſe in petitione, &c.*] Verba, quæ præcedunt, & ipſa ſententia poſtulat, ut legatur, *committere, decrevere: ratus bellandum, &c.* Urſin.

3. *Committerec, decrevere.*] Hæc eſt ſcriptura exemplaris ſcripti; agiturque de decreto Senatus, alii nobis oggeſſerunt, *decreverat retinere:* at id natum omnino circa pulpitum Burretii. *Grut.*

4. *Rubiconem.*] Flaminiæ flumen. Quondam Italiæ Galliæque terminus.

5. *Relicta urbe.*] Deſcribit eam ex urbe fugam graphice *Dio* 41. Cæterum *an prudenter à Pompejo factum ſit, quod Urbem Italiamque reliquit,* non una erat ſententia. Quidam, inquit *Plutarchus in Pompejo* ἐν τοῖς ἀρίστοις τίθενται στρατηγήμασιν, *in optimis belli conſiliis ponunt* Pompeii ex Italia diſceſſum: *Ipſe Cæſar mirabatur, quod relicta munita urbe, cum præſertim ex Hiſpania copias exſpectaret, marique polleret, Italia tamen excederet. Cicero etiam reprehendiſſe fertur, quod Themiſtoclis potius conſilium quam Periclis imitatus ſit Pompejus, cum tamen tempora hujus caſus non illius exemplum ſuppeditarent.* Quod peritiſſimorum virorum judicium non videtur de nihilo: cum præſertim non tam conſilio Pompeii, quam impetu Pompejanorum ſuſcepta profectio videatur. Poteſt tamen opponi: *Pompejum illis populis, regibus, tetrarchis, dynaſtis, quorum amicitia nitebatur propiorem factum, Cæſarem in adverſa & inimica loca pellicere debuiſſe.* Sed imbellem illam gentium multitudinem Pompejus cum Cæſariani militis bello indurati peritia & virtute debebat contendere; ſimul illud reputare, minorem ubique eſſe cedentis auctoritatem, & qui recedat, fugere credi. Certe non omiſit *Dio* notare talem eventum 41. p. 178. Πομπήιος μὲν οὖν τήν τε πατρίδα καὶ τὴν ἄλλην Ἰταλίαν οὕτως ἐξέλιπε, πάντα τὰ ἐναντιώτατα τοῖς πρόσθεν, ὅτι ἐς αὐτὴν ἐκ τῆς Ἀσίας κατέπλευσε, καὶ ἑλόμενος καὶ πράξας, ἀφ' ὧνπερ καὶ τὴν τύχην καὶ τὴν δόξαν ἀντίπαλον ἐκτήσατο. *Atque ita Pompejus patriam omnemque Italiam reliquit, longe ille quidem diverſa ac plane contraria iis molitus, quam antea probaverat, cum ex Aſia rediret. Itaque & FORTUNAM & EXISTIMATIONEM priori contrariam nactus eſt.* Boecler.

6. *Dyrrhachium.*] Urbs in ea Macedoniæ parte, quæ incumbit mari Hadriatico.

7. *At Cæſar, &c.*] Quæ de Domitio, item de oratione Cæſaris in urbe hic memorantur, præter Dionem, Appianum, Plutarchum, præſertim *Ipſe* diligenter expoſuit 1. *bell. civ.* Noti ſunt & jam ſupra indicati *ſcriptores totius civilis belli:* è quibus deinceps, ea tantum

[1]Corfinii, quæ una cum eo fuerant, potitus, duce aliiſque qui voluerant abire ad Pompejum, ſine dilatione dimiſſis, perſecutus Brundiſium, ita ut appareret, malle integris rebus & condicionibus, finire bellum, quam opprimere fugientes, cum tranſgreſſos reperiſſet conſules, in urbem revertit: redditaque ratione conſiliorum ſuorum in ſenatu, & in concione, ac miſerrimæ neceſſitudinis, cum alienis armis ad arma compulſus eſſet, Hiſpanias petere decrevit. Feſtinationem itineris ejus aliquandiu morata [2]Maſſilia eſt, fide melior [3] quam conſilio prudentior: intem-

tum mutuabimur, quæ noſtro inſtituto opportuniora videntur. *Boecler.*

* *Legionibuſque.*] Cæſar in hac re legiones non nominat, ſed cohortes xxxrr r. quæ nondum fuiſſe videntur ſub legionum ſuarum ſignis. Sunt autem illæ ipſæ cohortes, quæ, in judicio Milonis, præſidium judicibus & Pompejo. Lucanus ad Domitium:

— tua claſſica ſervat
Oppoſitus quondam polluta tiro Miloni.

Vbi mirum niſi ſcribendum, *Pullato*, id eſt, ſordidato & reo. Talis enim, Romano ritu, eorum veſtis. Pollutum autem cur appellet, quia ne pollutum illum & fœdum interemit? *Lipſius.*

1. *Corfinii.*] Oppidum in Pelignis.

2. *Maßilia.*] Celebre Maſſiliæ nomen, cujus diſciplinam atque gravitatem non ſolum Græcia, ſed haud ſcio an cunctis gentibus anteponendam jure dicam. Cicero pro Flacco, & Tacitus ait, *Locum Græca comitate & provinciali parcimonia mixtum & bene compoſitum.* Mollitiei tamen nomen differt Athenæus, quia credebantur γυναικοπαθεῖν. Hinc Plauto *Maßilienſes mores*, molles, & (cum Appuleio loquor) *partiarii.* Schegk.

3. *Quam conſilio prudentior.*] Melius ſe medios & neutrius partis præſtitiſſent hoc tempore Maſſilienſes. Certe ſi ullum tempus cuiquam civitati ἀδιαφορίαν ſuaſit, hoc videtur illud fuiſſe. Utrique obſtricti erant, Pompejo Cæſarique: nec de juſtitia cauſſæ aliquid certi in re perplexa videre licebat. Atque etiamſi Pompeii vetuſtiora, Cæſaris recentiora eſſent merita, par tamen obligatio gratiam & fidem ex æquo poſtulabat. Itaque honeſta ſane fuiſſet oratio, ptudenſque conſilium, quod præferebant initio apud *Cæſarem l. 1. b.c. Intelligere ſe diviſum eſſe P.R. in partes duas: neque ſui judicii, neque ſuarum eſſe virium diſcernere, utra pars juſtiorem cauſſam habeat: principes vero eſſe earum partium Cn. Pompejum & Cæſarem patronos civitatis; quorum alter agros Volcarum, Arecomicorum & Helviorum publice iis conceſſerit; alter bello victas Gallias attribuerit, vectigaliaque auxerit. quare paribus eorum beneficiis parem ſe quoque voluntatem tribuere debere, & neutrum eorum contra alterum juvare, aut urbe aut partibus recipere.* Hoc reſponſum etiam *Dio* vocat, λόγον ἀξιομνημόνευτον. Sed mox Pompejanis ſe partibus adjunxerunt, eaque re iram Cæſaris aſperarunt. Quem errorem nec *Strabo* omiſit notare *lib. 4.* τῷ κρατηθέντι μέρει προσθέμενοι τὴν πολλὴν τῆς εὐδαιμονίας ἀπέβαλον; *cum parti victæ ſe adjunxiſſent, pleraque felicitatis ſuæ perdidere.*

tempeſtive [1] principalium armorum [2] arbitria captans, quibus ii ſe debent interponere, qui non parentem [3] coërcere poſſunt. Exercitus deinde, qui ſub Afranio conſulari ac Petreio prætorio fuerat, ipſius adventus vigore ac fulgore occupatus, ſe Cæſari tradidit. uterque legatorum & quiſquis cujuſque ordinis ſequi eos voluerat, [4] remiſſi
51 ad Pompejum. Proximo anno, cum Dyrrachium ac

vicina

didere. Scilicet *arbitria* volebat agere Maſſilia principalium armorum, ut *Velleius* judicat, quia dum Pompejum ſequitur, Cæſaris cauſſam damnavit: neque prudenter fidem alteri approbare conata eſt, quam utrique debebat: ſicut nec illa pars reſponſi ſatis prudens erat, cum Cæſaris conſilia ſe morari velle profiterentur, antequam ſatis expendiſſent ſuas ad morandum vires opeſque. Unde *Velleiana* ἐπιχείρησις illa ſubnaſcitur: *Principalibus armis ii ſe debent interponere, qui non parentem coërcere poſſunt.* quaſi diceret, ſi Maſſilienſes iis inſtructi fuiſſent opibus, quibus Cæſar potuiſſet terreri compeſcique, tum ſane quiviſſent dicere: *abstine portibus noſtris Cæſar; omitte arma adverſus Pompejum, excede finibus noſtris, aut pacato habitu ingredere. Nunc ſtultitia erat leges dicere ei, qui armorum minas armis eludere poſſet.* Miſeratione interim digniſſima eſt optima & de Romano nomine præclariſſime merita civitas. Quare *Cicero 2. offic. 8.* ſerio deplorat *in triumpho portatam eam urbem, ſine qua nunquam Romani imperatores ex transalpinis bellis triumpharant.* id quod indigniſſimum merito viris bonis videbatur: non debebat enim triumpho oſtentari, quod miſeratione mœſtitiaque publica potius abſcondi merebatur. *Boecler.*

1. *Principalium.*] Id eſt, quæ à principibus viris ſumebantur.

2. *Arbitria captans.*] Trogi Epitoma exordio hiſtoriæ, *Populus nullis legibus tenebatur, arbitria principum pro legibus erant.* Schegk.

3. *Coërcere poſſunt.*] Ergo jure quieſcant inferiores. Livius lib. 9. cap. 14. de Papyrio: *Signa inde ferre juſſit, & copias eduxit; vaniſſimam increpans gentem, quæ ſuarum impotens rerum, præ domeſticis ſeditionibus diſcordiiſque aliis modum pacis ac belli facere æquum cenſeret.* ubi nos plura hujus commatis. *Gruterus.*

4. *Remiſſi ad Pompejum.*] Ita ab initio capitis *Domitium captum alioſque qui voluerant abire ad Pompejum ſine dilatione dimiſit.* Qua re & gloriæ non parum & inſigne ad res gerendas momentum ſibi peperit Cæſar, ſicut *Dio* animadvertit. Moderationis hujus exemplum etiam apud *Suetonium* habemus *Cæſ. 75. Denuntiante* enim *Pompejo, pro hoſtibus ſe habiturum, qui Reip. defuiſſent: ipſe medios & neutrius partis, ſuorum ſibi numero futuros pronuntiavit. Quibus autem ex commendatione Pompeii ordines dederat, poteſtatem tranſeundi ad eum omnibus fecit.* Prudenter ſane, nam quid *invitis, id eſt, infidis* auxiliis fidas ac adjutoribus? Nam & ſegnius tua imperia exequentur, & quamprimum poterunt, diſceſſione ac deſertione te nudabunt. Ita ſunt homines: cogentem fugient, non invitantem ſponte ſequentur. cenſetur enim ibi plus juris eſſe ac fortunæ, ubi minus eſt coactionis. *Boecler.*

1. *Caſtris.*]

vicina ei urbi regio [1] caſtris Pompeii teneretur (qui accitis ex omnibus tranſmarinis provinciis legionibus, equitum ac peditum auxiliis, regumque & [2] tetrarcharum ſimulque dynaſtarum copiis, immanem exercitum confecerat, & mare præſidiis claſſium, ut rebatur, ſepſerat, quo minus Cæſar legiones poſſet tranſmittere) ſua & celeritate, & fortuna C. Cæſar uſus nihil in mora habuit, [3] quo minus & cum vellet, ipſe exercituſque claſſibus perveniret, & primo pæne caſtris Pompeii ſua jungeret, mox etiam obſidione munimentiſque eum complecteretur. [4] Sed inopia obſidentibus, quam obſeſſis, erat gravior. [5] Tum Balbus Cornelius, excedente humanam fidem temeritate, ingreſſus caſtra hoſtium ſæpiuſque cum Lentulo collocutus, conſule dubitante quanti ſe venderet, illis incrementis fecit viam, quibus non [6] Hiſpanienſis natus, ſed Hiſpanus in triumphum & pontificatum aſſur-

1. *Caſtris Pompeii.*] In Ms. fuit: *caſtris Pompejo retineretur.* Nec fuit mutandum. *Retinere* autem, pro ſimplici *tenere*, etiam apud Florum lib. II. cap. ultimo: ſive potius lib. III. c. I. Sic enim optime in editione, quam habemus, principe diſtinguitur. Verba Flori hæc ſunt: *Provinciam P. R. non bello, ſed, quod eſt æquius, hæreditario jure retinebat.* Voſſius.

2. *Tetracharum.*] Tetrarcha Græca voce denotat eum, qui quartam regni partem obtinet. Horat.

—— modo Reges atque tetrarchas,
Omnia magna loquens, &c.

3. *Quo minus & cum vellet.*] Meo animo rectius, *& quo vellet.* alterum quam vim habeat, (non pudet fateri) neſcio. *Acidal.* *Quo minus & cum vellet.*] Lego: *Quo minus eo cum vellet, &c.* Nimirum Brundiſium. *Voßius.*

4. *Sed inopia obſidentibus.*] Mira tamen tolerantia Cæſariani ſuſtinuere illam inopiam, dictitantes: *prius ſe cortice ex arboribus victuros, quam Pompejum è manibus dimiſſuros. Cæſ. b. c. 3. Sueton. Cæſ. 68. Plutarch. Dio 41. Appian. 2. b. c.* Boecler.

5. *Tum Balbus Cornelius.*] Obſervate Politici. mira & audax hæc corruptio, ſed ſine quâ perierat Cæſar. Talia firmiter & pertinaciter tentanti vix deeſt ſucceſſus. Idoneum autem inſtrumentum hic Balbus, quia amicus, & ab interiore notâ, Lentulo. Ipſe ad Ciceronem (inter Epiſtolas ad Atticum lib. VIII. ep. XV.) *Quod Lentulum Conſulem meum voluiſti hic remanere, Cæſari gratum, mihi vero gratiſſimum medius fidius feciſti. Nam illum tanti facio, qui non Cæſarem magis diligam.* Et plura, quæ addit. *Lipſius.* *Balbus Cornelius.*] Omnium ſua ætate ditiſſimus, & qui moriens pop. R. viritim vicenos quinos denarios legavit. Dio l. 48. Plin. 7. Ejus patruus Plinio lib. 5. c. 5. & Aſinio Epiſtola ad Plancum apud Ciceronem nominatus. *Schegk.*

6. *Hiſpanienſis.*] Vulgo, *Non Hiſpaniæ, Aſiæ natus. Hiſpanienſis.*] Mihi videtur

ſurgeret, fieretque ex privato [1] conſularis. Variatum deinde prœliis, ſed uno longe magis [2] Pompejanis proſpero,

tur legendum, *non Hiſpaniæ ſuæ natus.* Burrer. *Hiſpanienſis.*] Subſecutum hoc videtur: quod ſi legas, *natus eſſet:* id eſt, Conſuleret, & ſplendorem afferret, ipſeque Cæſaris gratia potens & clarus, non dico in Hiſpania ſua fieret, ſed homo Hiſpanus & pontificatum & conſulatum poſtea adipiſceretur: planius erit. *Manut. Hiſpanienſis.*] Obſcurum ait Aldus: vere. Sed quantula lux, quam ipſe affert? Legit, *natus eſſet.* id eſt, inquit, *Conſuleret & ſplendorem afferret.* Sed ſic quoque locus parum ſplendet: quem in clariorem fortaſſe magis dabit noſter Phœbus. Ille ſuadet: *quibus non Hiſpanienſis, ſed Hiſpanus.* Affirmo ita ſe rem habere. Hac audaciâ, ait Vellejus, effectum, ut Balbus ille, non dicam civis è Latio aut incola Hiſpaniæ ſaltem, ſed verè Hiſpanus & externus, Romæ perveniret ad ſacerdotium & triumphum. Certe hoc novum. Nam plene civibus, hoc jus magiſtratuum & imperiorum tantùm. Plinius clarè ab hac ſententia, de Africâ & Garamantibus lib. v. cap. v. *Omnia armis Romanis ſuperata, & à Cornelio Balbo triumphata, unius omnium externo curru & Quiritium jure donato. Quippe Gadibus nato civitas Romana, cum Balbo majore patruo, data eſt.* Atque idem de Balbo majore, lib. VII, cap. 43. *Fuit & Balbus major*, inquit, *Conſul, primus externorum, atque etiam in Oceano genitorum, uſus illo honore, quem majores Latio quoque negaverunt.* Videsne exteros non admiſſos ad magiſtratus, etſi in civitatem admiſſos? In utroque igitur Balbo hoc novum. in altero, quod Conſul primus exterorum; in altero, quod Pontifex & Triumphalis. Sed de vocum quoque diſcrimine (proprie enim & ſignatè Vellejus ſcripſit) addam. Soſipater: *Cum dicimus Hiſpanus, nomen nationis oſtendimus; cum autem Hiſpanienſis, cognomen eorum qui provinciam Hiſpaniam incolunt, etſi non Hiſpani.* Martialis: *Ne Romam, ſi ire decreveris, non Hiſpanienſem librum mittamus, ſed Hiſpanum.* Idem diſcrimen paſſim apud ſcriptores in Siculo, & Sicilienſi; Græco, Græcienſi; Germano, Germaniciano; & talibus. Vide Feſtum in *Corinthienſes.* Lipſius. Legitur etiam, *non Hiſpaniæ Gadibus natus. Hiſpanienſis.*] Fœde corruptus locus. Si ejicere iſta liceret, *ſed Hiſpanus*; item factam habebam: *quibus homo Hiſpaniæ Gadibus natus, in triumphum.* Alias, mutabam: *natus, ab Hiſpanis in triumphum.* quod ſic probo, ut quod paullo plus, quam nihil. Etiam trajectio mihi tentata: *quibus homo Hiſpanus, & Hiſpaniæ Gadibus natus, in triumphum.* Eamque non aſpernandam putem. Objectum enim illi, Gadibus natum eſſe, in accuſatione, ut minus honorificum, ex Ciceronis oratione pro eodem paret. Occurrunt & nunc alii modi, quos premo, ne ſine modo vanum hoc divinandi genus habeam. De ipſo Cornelio Balbo, quem ſuo modo noſter Balbum Cornelium, verſo nominum ordine, ut in aliis plerunque (& hoc pridem homines docti accurate notarunt) multa præclara Tullius memorat loco, quem dixi: ſed ante hæc tempora, & hoc facinus. *Acidal.*

1. *Conſularis.*] Hoc eſt *conſul.* Etſi enim *conſularis* vix aliter ſumitur, quam pro *exconſule*: ſi originem tamen vocis conſideres, quemcunque extolit conſulatus, ſeu eum gerat, ſeu geſſerit, recte eum conſulari dignitate inſignem, ac proinde *virum* dixeris *conſularem*, ſive *conſularis dignitatis.* Voſſius.

2. *Pompejanis proſpero.*] Adeo quidem ut Cæſar diceret: *Actum de nobis erat, ſi hoſtis ſciviſſet victoria uti.* Vide ſcri-

ro, quo graviter impulſi ſunt Cæſaris milites. Tum Cæ- 5
ſar cum exercitu fatalem victoriæ ſuæ Theſſaliam petiit. Pompejus longe diverſa aliis ſuadentibus (quorum plerique hortabantur, ut in Italiam tranſmitteret: [1] neque Hercules quidquam partibus illis [2] ſalubrius fuit: alii, ut bellum traheret, quod [3] dignatione partium in dies [4] ipſis magis proſperum fieret) uſus impetu ſuo hoſtem ſecutus eſt. [5] Aciem Pharſalicam & illum cruentiſſimum [6] Romano nomini diem, tantumque utriuſque exercitus profuſum ſanguinis, & colliſa inter ſe duo reip. capita, [7] effoſſumque alterum Romani imperii lumen, tot taleſque Pom-

ſcriptores paulo ante laudatos. *Boeclerus.*

1. *Neque Hercules.*] Abſolute Livius lib. 22. *Neque Herculeis montibus hic ab tranſitu Pœnorum ullo Veragri incolæ jugi ejus norunt nomen inditum.* Apulejus Mileſ. 11. *Et vellem Hercules materiam reperire aliquam.* Schegk.

2. *Salubrius fuit.*] Ita etiam *Appianus* judicat. Certe etiam alterum iſtud conſilium *trahendi belli* prorſus è re Pompeii futurum erat: ſicut clare *Plutarchus* explicat. Sed Pompejum non tam *impetus ſuus*, quod hic *Vellejus* dicit, quam fatalis ſuorum temeritas in noxia conſilia & exitium præcipitavit. *Boeclerus.*

3. *Dignatione.*] Male Robertus Titius, *dilationi.* Schegkius rectè *dignatione partium in dies. Dignatione.*] Hoc pacto plana & prompta ſententia Gryphium ſecutus edidi. Voce *dignationis* uſus Cicero lib. 10. ad Atticum & Tacitus ſæpe. *Schegk.*

4. *Ipſis.*] *Ipſi* legendum puto; ut ad Pompejum referatur. *Burrer.*

5. *Aciem Pharſalicam.*] Vide *Cæſ. 3. bell. civ. Plut. Cæſ. & Pomp. Dion.* 41. *Appian. 2. b. c. Flor.* 4, 2, 44, *&c. Liv. epit.* 111. *Lucan.* 7. alioſque. *Boecl. Pharſalicam.*] Pharſalia regio Theſſaliæ. Hinc celebres campi Pharſalici.

6. *Romano nomini.*] Eſt in mſ. *Romani nomini.* Opinor etiam, *Romani nominis diem* legi poſſe, fortaſſis etiam debere. *Et colliſa.*] Vulgo, *& conſilio.* Rhenanus putat fortaſſe legendum, *commiſſa.*

7. *Effoſſumque.*] Vulgo, *effuſum. Effoſſumque.*] Hoc modo cum Rhen. & V. N. Jano Duza ad illud in Præcidaneis;

Effoſſos oculos voret atro gutture corvus,

legendum. error ex promiſcua *V*, & *O* litterarum uſurpatione. Deinde perſiſtit Vellejus in ſchemate; Dixerat, *colliſa inter ſe duo Reip. capita*: ſubdit, *& alterum Rom. imperii lumen* ſive oculum *effoſſum eſſe.* Maro Æneid. III. de Polyphemo:

—— & ad æquora venit,
Luminis effoſſi fluidum lavit inde cruorem.

Laberius apud Agellium:

Democritus Abderites Phyſicus Philoſophus, clypeum
Conſtituit contra exortum Hyperionis
Oculos effodere ut poſſet ſplendore æreo.

Et Oroſius lib. 1. c. 13. *Devorandas crudeliter addicebant, atque informe prodigium* (Minotaurum) *effoſſis Græciæ luminibus ſaginabant.* Quid multa circuitione? tam in proclivi veritas, quam olim cum pluit imber. *Schegk. Effuſumque.*]

Pompejanarum partium cæſos viros, non recipit enarranda hic ſcripturæ modus. Illud notandum eſt: ut primum C. Cæſar inclinatam vidit Pompejanorum aciem: neque prius neque antiquius quidquam habuit, [1] quam omnes partes (militari & verbo & cc nſuetudine utar) [2] dimitteret. Proh Dii immortales, quod hujus voluntatis [3] erga Brutum ſuæ poſtea vir tam mitis pretium tulit! Nihil illa victoria mirabilius, magnificentius, clarius fuit; quando neminem niſi acie conſumptum, civem patria deſideravit: ſed munus

ſumque.] Orta hæc lectio ex errore editionis Gryphianæ, & aliarum, quæ *effoſum* expreſſere. Scoppius igitur, Popma, aliique, *effuſum* omni vi propugnant. Mihi nihil certius, quam Vellejum reliquiſſe, *effoſſumque*. Hoc qui negare audeat, negei ſimul eſſe Latinum, & conjectaneo plus fidei adhibendum aſſerat, quam Ms. lectioni. *Voſſius.*

1. *Quam omnes partes.*] Vulgo, *in omnes partes. Quam omnes partes.*] De Clementiâ Julianâ ſermo eſt: ſed quid ad eam dimiſſio hæc in partes? Scribe: *ut omnes partes.* Mens. Nihil prius Cæſar habuit, quam ut omnes adverſarios ſuos incolumes dimitteret, gladiis & militari ſævitiæ ſubduceret. Hos autem tales vocat *partes*, idque *militari verbo*, inquit: quia durum videbatur in civili diſſenſu dicere *Hoſtes*. Uſum hujus vocis crebrum alibi notavimus: tu hîc originem vides, & nondum tritum id ſatis fuiſſe hoc ſignificatu. Cur enim alias excûſet? Quod quidam *patres* legunt, ſperno. Nec enim militiæ aut caſtrorum, ſed Curiæ hoc verbum. Vide etiam an non aptius, *militari verbo ex conſuetudine utar*. *Ex*, inquam, pro *&*, copulâ. Quæ enim hîc conſuetudo propriè? quinimo hoc dictum voluit, Uti ſe verbo militati; idque ex conſuetudine, & quia diu miles. *Lipſius.*

2. *Dimitteret.*] Lipſius arbitrabatur, militare illud verbum eſſe, *partes*. Itaque emendabat: *quam ut omnes partes, &c.* Potius militare id verbum eſſe cenſeo, *dimitteret*. Virgilius XII. ardui operis:

Iuturnamque parat fratris dimittere ab armis.

Ubi Servius: *Per tranſitum* (inquit) *hiſtoria uſus eſt verbis. Nam qui ab exercitu relaxantur, ab armis dicuntur dimitti. Salluſtius de Appio, ubi eum Cotta in concione ab exercitu cogit abſcedere, dicit ſe ejus opera non uſurum, eumque ab armis dimittit.* In Velleii vero verbis, *ut*, intelliges, non repones. *Voſſ. Dimitteret.*] Senſus fuerit: *nihil prius habuit Cæſar, poſtquam in ſua manu victoriam intellexit, quam ut omnem inimicitiam, partiumque odium ex animo abjiceret, neque jam Pompejanos, ut hoſtes ſuis, neque ſuos, ut Pompejanis hoſtes, ſed utroſque ut cives conſiderabat, adeoque veluti ſimul & ſemel, tanquam dimiſſis à bello, finem odii noxæque indiceret.* Alluditur ad Cæſaris vocem: *Miles parce civibus.* Ecce, non ut partes adverſas nominat Pompejanos, neque ſe ut diverſæ partis conſiderat, ſed *Civis civibus* vult parci. *Boecler.*

3. *Erga Brutum.*] Etiam *Plutarchus in Cæſ.* & *Dio fine* 41. Statim in comparationem ingratitudinis, qua poſtea Brutus violavit conſervatorem ſuum, ſententiam acuit. Timuerat Cæſar Bruto, cum non compareret: ſalvumque poſtea gaviſus benigne exceperat. *Boeclerus.*

1. *Quos*

nus miſericordiæ corrupit pertinacia, cum libentius vitam victor jam daret quam victi acciperent. Pompejus pro- 53
fugiens cum duobus Lentulis conſularibus Sextoque filio & Favonio prætorio, [1] quos comites ei fortuna aggregaverat, [2] aliis ut Parthos, aliis ut Africam peteret, in qua fideliſſimum partium ſuarum haberet regem Jubam, ſuadentibus, Ægyptum petere propoſuit memor beneficiorum, quæ in patrem ejus Ptolemæi, qui tum puero quam juveni propior regnabat Alexandriæ, contulerat. [3] Sed quis in adverſis beneficiorum ſervat memoriam? aut quis ullam calamitoſis deberi putat gratiam? aut quando fortuna non mutat fidem? Miſſi itaque ab rege, qui venientem Cn. Pompejum (is jam à [4] Mytilenis Corneliam uxorem receptam in navem, fugæ comitem habere cœperat) conſilio Theodoti & Achillæ exciperent, hortarenturque ut ex oneraria in eam navem, quæ obviam proceſſerat, tranſcenderet. quod cum feciſſet, princeps Romani nomi-

1. *Quos comites.*] Vulgo, *quos victores darent comites. Quos comites.*] Hoc equidem, ut nunc legitur, tam intelligo, quam ſi natus numquam eſſem. Quod ſi ſic: *Quos, victore Cæſare, comites ei fortuna aggregaverat:* nihil erit apertius. Audax conjectura: fateor: aliquanto tamen eorum audacior, qui illud, *victores darent* delent. *Manut. Quos victores.*] In aliis libris duæ iſtæ voces *victores darent*, non reperiuntur: & recte, ut cenſet Lipſius: repetitæ enim ſunt è ſuperioribus lineis. Aldus, *Quos victore Cæſare, comites, &c. Quos comites.*] Audaces viro docto, qui verba *victores darent*, delent, ille mihi, qui recepit. repetita namque ex præcedente verſu, *victor jam daret.* Schegk.

2. *Aliis ut Parthos.*] De Parthis etiam *Appianus.* Sed refutat eam ſententiam *Dio principio l.* 42. idem qui gravi obſervatione perplexitatem Pompeii, & ex perplexitate deſperationem argult. Didicerat alias Pompejus in adverſis bene ſperare, idque tanto viro, tantaque indole ac experientia dignum erat. nunc omnem ſpem abjicit, cum tamen multa ad ſperandum & reſurgendum ſupereſſent. Scilicet antea adverſos caſus, antequam acciderent, præviderat; & quid facto opus foret, ſi occidiſſent, meditatus erat: nunc certa ſpe victoriæ prærepta, inopinato caſu perculſus, conſilium timore & conſternatione perdidit. Vide ipſam *Dionis* ſuper iſta re φιλοσοφίαν. *Boecler.*

3. *Sed quis in adverſis, &c.*] Pleni ſunt auctorum libri talibus ſententiis: quippe id argumentum *locis Rhetoricis* opportunum eſt cumprimis. hic *Rhetorum campus. Cæſar* in hoc ipſo ſcelere Ægyptio commemorando *l.* 3. *b. c. plerumque in calamitate ex amicis inimicos exiſtere* notat. *Boecler.*

4. *Mytilenis.*] Urbs Lesbi, à quo tota hodie inſula nomen accepit.

nominis, imperio arbitrioque [1] Ægyptii mancipii, C. Cæſare, P. Servilio Coſ. jugulatus eſt. Hic poſt tres conſulatus & totidem triumphos, domitumque terrarum orbem, ſanctiſſimi ac præſtantiſſimi [2] viri, in id evecti ſuper quod adſcendi non poteſt, duodeſexageſimum annum agentis, pridie natalem ipſius, vitæ fuit exitus: in tantum in illo viro à ſe [3] diſcordante fortuna, ut cui modo ad victoriam terra defuerat, deeſſet ad ſepulturam. Quid aliud quam nimium occupatos dixerim, quos in ætate & tanti & pæne noſtri ſæculi viri [4] fefellit quinquennium? cum à C. Atilio & Q. Servilio conſulibus [5] tam facilis eſſet annorum digeſtio. quod adjeci, non ut arguerem, ſed ne arguerer.

54 [6] Non fuit tamen major in Cæſarem, quam in Pompejum fuerat, regis eorumque, quorum is auctoritate regebatur, fides. quippe cum venientem eum tentaſſent inſidiis, ac deinde bello laceſſere auderent, [7] utrique ſummo imperatorum, alteri ſuperſtiti meritas pœnas luere ſuppliciis. Nuſquam erat Pompejus corpore, adhuc [8] ubique nomine: quippe ingens partium ejus favor * bellum excitaverat

1. *Ægyptii mancipii.*] *Senec. ep. 4. De Pompeii capite Pupillus & ſpado tulere ſententiam. Item de brev. vit. 14. Pompejus Alexandrina perfidia deceptus, ultimo mancipio transfodiendum ſe præbuit.* Boecl.

2. *Viri in id evecti.*] In laudibus Pompeii, Jupiter, ut luxuriat ubique Cicero; cui innatum Pompejanarum partium amorem noſter ſcripſit. Poſt reditum in ſenatu: *Cn. Pompejus omnium gentium, omnium ſeculorum, omnis memoriæ facile princeps.* Ad Quirites: *Cn. Pompejus vir omnium, qui ſunt, fuerunt, erunt; virtute, ſapientia, ac gloria princeps.* Acidal.

3. *Diſcordante Fortuna.*] Valde ſignanter & ἐμφατικῶς iſtam fortunæ diſcordantis ἀντίθεσιν tractat *Dio 42. p. 210. & 211.* adde *Lucanum, fine 8.* Boeclerus.

4. *Fefellit quinquennium.*] Errorem hunc errarunt Plutarchus & Appianus, ut docuit Sigonius in Faſtis. *Schegk.*

5. *Tam facilis.*] Probum eſt. tamen editio vetus: *tam felix:* An fuit, *tam non fallax.* Lipſius.

6. *Non fuit tamen major.*] *Cæſ. fine 3. b. c.* & *Hirtius bell. Alex. Plutarch. Cæſ. Appian. 2. b. civ. Suet. Cæſ. 35. Flor. 4, 2, 54, &c. Liv. epit. 112.* Boecler.

7. *Utrique ſummo.*] Suſpicetur aliquis membrum deeſſe, *alteri mortuo:* cui recte ſubjunctum, *alteri ſuperſtiti.* Etiam *meritis*, melius quam *meritas.* Lipſius.

8. *Ubique nomine.*] Vulgo, *ubique Jubæ nomine. Ubique nomine.*] Ego hic quam recte, aliorum eſto judicium, pro, *Jubæ*, reſtituo, *vivens*, vel *vigens.* Ut aliquid tamen aptius excogitari poſſe, non

rat Africum. quod ciebat rex Juba & Scipio, vir conſu-
laris, [1]ante biennium, quam extingueretur Pompejus,
lectus ab eo ſocer. eorumque copias auxerat M. Cato,
ingenti cum difficultate itinerum [2]locorumque inopia,
perductis ad eos legionibus: qui vir, cum ſummum ei [3] à
militibus deferretur imperium, [4] honoratiori parere ma-
luit. Admonet promiſſæ brevitatis fides, quanto omnia 55
tranſcurſu dicenda ſint. Sequens fortunam ſuam Cæſar,
pervectus in Africam, quam occiſo Curione, Julianarum
duce partium, Pompejani obtinebant exercitus, ibi pri-
mo [5]varia fortunam expugnavit via, inclinatæque ho-
ſtium

non diffiteat. *Manut.* *Ubique nomine.*] Titius legit, *ubique ibat nomine.* Merito rejicit is, qui eum confecit Yvo: atque ipſe vult deleri ut ſupervacuum *Jubæ* nomen. Aſſentior. etſi haud male reſcripſeris, *ubique vivebat nomine.* Lipſ. *Ubique nomine.*] Yvo Villiomarus, ſive Scaliger, recte τὸ *Jubæ* delendum cenſuit. Non eſt tamen, quod nimium emendatione ſua glorietur. Nam & ita jam ante eum à Gryphio, Marneffio, Stephano, aliiſque fuit editum. *Voßius.*

* *Bellum.*] *Hirtius de bell. Afric.* ceterique, quos jam ſæpe laudavimus. *Boeclerus.*

1. *Ante biennium.*] *Triennium.* Profecto *Triennium* eſt, ſi quidem duxit eam in tertio ſuo Conſulatu, Plutarcho notatum. Nec tamen muto. Solennes ejuſmodi diſſenſus. *Lipſius.*

2. *Locorumque.*] Locorum inopiam in victu & potu intelligit. *Locorumque.*] Quod ſi *aquarumque.* *Locorumque.*] Emendo, *liquorumque inopia.* Anſa erroris fortaſſe, quod olim *licorumque* fuerit ſcriptum. Ita enim ſcribebant; ut, *inicus*, pro *iniquus*; *cum*, pro *quum*; *locutus*, pro *loquutus*, aliaque id genus. Siccum illud Catonis iter, præter alios, eleganter deſcribit Lucanus lib. IX. Pharſaliæ. *Voßius.*

3. *A militibus.*] Depravatum eſt *à militibus*, in *ambitus*, vitio ſcribæ poſterioris. *Burrer.* *A militibus.*] Cum in antiqua editione ſit: *Cum ſummum ei ambitus deferretur imperium, &c.* poſſet legi: *Cum ſummum ei ab illis deferretur imperium, &c.* Urſin.

4. *Honoratiori parere maluit.*] Clarius *Appianus*: *recuſaſſe* Catonem imperium, *quod adeſſent legati conſulares, cum ipſe prætorius tantum eſſet, itaque hic quoque legum habendam rationem,* quod apud *Plutarch. in Cat. Min.* additur. Paulo antea legitur in Noſtro: *itinerum locorumque inopia*: rectiſſime. ne quis correctionibus indulgendum hic putet. *Boecler.*

5. *Varia Fortunam, &c.*] Ferent hoc puræ & Latiares aures? ſpernunt meæ. Lego firmiter: *primo varia fortuna, mox pugnavit ſua.* Acute. Initia, inquit, belli ambigua, lætus exitus & à fortuna plane Cæſariana. Riſit enim ſemper illi viro, & in bellis utique viſus eam habere in mancipio & poteſtate. Ipſe gloriatur apud poëtam, quem ſenſuum & honeſti acuminis cauſſa amo:

— quem numina numquam
Deſtituunt, de quo male tunc Fortuna meretur
Cum poſt vota venit.

Lipſius. *Varia Fortunam, &c.*] Ingeniosiſ-

ſtium copiæ. Nec diſſimilis ibi adverſus victos, quam in priores, clementia Cæſaris fuit. Victorem Africani belli C. Cæſarem gravius excepit [1] Hiſpanienſe (nam [2] victus ab eo Pharnaces vix quidquam gloriæ ejus [3] adſtruxit, quod Cn. Pompejus Magni filius, adoleſcens impetus ad bella maximi, ingens ac terribile conflaverat: undique ad eum adhuc paterni nominis magnitudinem ſequentium, ex toto orbe terrarum auxiliis confluentibus. Sua Cæſarem in Hiſpaniam comitata fortuna eſt, ſed nullum umquam atrocius periculoſiuſque ab eo initum prœlium, adeo ut plus quam dubio marte, deſcenderet equo, conſiſtenſque ante recedentem ſuorum aciem increpita prius fortuna, quod ſe in eum ſervaſſet exitum, denunciaret militibus, [4] veſtigio ſe non receſſurum: proinde viderent quem & quo loco imperatorem deſerturi forent. verecundia magis quam virtute acies reſtitutæ ſunt, [5] à duce quam à milite fortius. Cn. Pompejus, gravis vulnere

inven-

nioſiſſima eſt emendatio Lipſiine, an Acidalii: *Ibi primo varia fortuna, mox pugnavit ſua.* & ſi non ita ſcripſit auctor, ſcribere debuit. *Grut.* *Varia Fortunam.*] Emenda, ut ſuperius. Ἰδίαν τύχην alias etiam Cæſari attribuit Vellejus. Imo & Lucanus: ut lib. v.

—— Pariter tot regna, tot urbes,
Fortunamque ſuam tacta tellure recepit.

Voßius. [Lectio tamen vulgaris tolerari poteſt.]

1. *Hiſpanienſe.*] Vide *Hirtium de bell. Hiſpan.* ceteroſque. neque enim toties repetemus ſatis nota cuivis nomina. *Boeclerus.*

2. *Victus ab eo Pharnaces.*] Quia hunc *Cæſar adgreſſus* (Florus) *uno & non toto prælio obtrivit more fulminis, quod uno eodemque momento venit, percuſſit, abſceßit; nec vana prædicatio de ſe Cæſaris, ante victum hoſtem, quam viſum:* ideoque his tribus ſolummodo verbis, *Veni, vidi, vici*, victoriam ſuis ſignificaſſe, eorumque in triumpho inter pompæ fercula poſtea prætuliſſe titulum (non acta belli oſtendens ſicut cæteris, ſed celeritet confecti nota) tradunt Dio, Plutarchus, Appianus, alii. Seneca tamen pater Suaſor. l. 1. imitatione Tuſci hæc tria protuliſſe Cæſarem ſignificat. *Schegk.*

3. *Adſtruxit.*] Scribendum cum Lipſio, *adſtruxerit.*

4. *Veſtigio ſe non receſſurum.*] Scilicet rebus tam dubiis periculorum remedium ſunt ipſa pericula, neque temeritas videri debet, neceſſaria audacia; ſive, ut accuratiſſime omnium *Tacitus* loquitur, ubi *præſidium ab audacia mutuatur*, quem virtus jam non poteſt eripere. Qua de re multa multi, quæ non exſcribimus. Adi *Scipion. Amirat. diſſert. polit. ad Tac.* IX. Boecler.

5. *A duce.*] Aliter, *C. à duce. A duce.*] Si divinatio locum habet, emendo, *ceterum à duce.* Manut. *A duce.*] Ita fuit

in

inventus, inter ſolitudines avias interemtus eſt. [1] Labie-
num Varumque acies abſtulit. Cæſar omnium victor, 56
regreſſus in urbem, quod humanam excedat fidem, [2] o-
mnibus, qui contra ſe arma tulerant, ignovit, magnificen-
tiſſimiſque gladiatorii muneris, [3] naumachiæ, & equitum
peditumque, ſimul elephantorum certaminis ſpectacu-
lis, epulique per multos dies dati celebratione, replevit
eam. [4] Quinque egit triumphos. Gallici apparatus [5] ex ci-
tro,

in Ms. Aldus emendabat, *caterum à duce.* Quod non diſpliceret, ſi in Mss. *C.* ſoleret pro *caterum* poni. Malim ergo: *Sed à duce, &c.* Voſſius.

1. *Labienum.*] Cujus forti ac fideli opera uſus Cæſar in Galliis. Cicero ad Tironem: *maximam autem plagam accepit* (Cæſar) *quod is qui ſummam auctoritatem in illius exercitus habebat, T. Labienus ſocius ſceleris eſſe noluit, reliquit illum & nobiſcum eſt.* & ad Attic. lib. 7. *Labienum* ἥρωα *judico. facinus jamdiu nullum civile praclarius, qui, ut aliud nihil, hoc tantum perfecit: dedit illi dolorem.* cauſſam tranſitionis exprimit ipſe Cæſar. *Schegk.*

2. *Omnibus, &c. ignovit.*] De clementia ſua Cæſar ipſe gloriatur Epiſt. ad Ciceron. *Recte augurаris de me (bene enim tibi cognitus ſum) nihil à me abeſſe longius crudelitate. atque ego cùm ex ipſa re magnam capio voluptatem, tum meum factum probari abs te, triumpho & gaudeo.* De magnificentia Cæſaris in muneribus etiam mentio apud Salluſtium II. Orat. *Schegk.*

3. *Naumachia.*] Spectaculum hoc ludicri certaminis, euripis effoſſis ſæpe, & admiſſa in theatrum aqua. Prodigalitatis hujus etiam alii meminere autores.

4. *Quinque egit triumphos.*] Loquitur de triumphi ferculis, ſimulacris, imaginibus aliis diverſa confectis materia. Sueton. c. 37. *Egit diverſo quemque genere & adparatu.* ita doctis placitum. Non diſſentit Dio, qui ebur ad Hiſpanienſem refert: *Sed Fabio etiam Pedioque* (ait lib. 43.) *legatis ſuis, quique nihil propriis auſpiciis geſſerant, triumphandi copiam fecit: qua in re id riſum multum excitavit, quod iis imaginibus ferculiſque nonnullis non eburneis, ſed ligneis utebantur.* Hincque jocus apud Quinctilianum eadem de re lib. 6. *ut Chryſippus, cum in triumpho Cæſaris eborea oppida eſſent tranſlata, poſt dies paucos Fabii Maximi lignea, thecas eſſe oppidorum Cæſaris dixit.* Agit enim de triumphis non Cæſaris, ſed ejus legatorum. & notum ebur omnibus triumphis tralaticium fuiſſe. Vir clariſſimus hic pro *citro*, legendum monet *cedro*, ut pro *lance* accipiatur; quod aperte pugnat cum verbis Velleii: deinde telum quod torquet, eadem ratione retorqueo. confer inter ſe ex variis editionibus hæc capita Plinii libri 16. cap. 43. lib. 12. c. 3. lib. 15. cap. 7. & aut vehementer fallor, mecum vulgatam defendes. Citreæ menſæ mentio apud Ciceronem in Verrinis. & citri uſus jam inde cum cedro in ſacro fumo. Plinius lib. 13. *Raſile argentum* capio, ſimulacra, ferculaque ex argenteis laminis politis, levigatis, non cælatis. Catullus;

Transfer omine cum bono
Limen aureolos pedes,
Raſilemque ſubi forem.

Schegkius.

5. *Ex citro.*] Torrentius, ad Suetonii Julium, legendum arbitrabatur, *cedro:*

 Nam

tro, [1] Pontici ex acantho, Alexandrini teſtudine, Africi ebore, Hiſpanienſis argento raſili conſtitit. Pecunia ex manu-

Nam citrum (inquit) *vix ſuo tempore novit Plinius: tantum abeſt, ut univerſum triumphi Gallici inſtrumentum citro conſtiterit.* Ubi primum mihi monendum arbitror, quod Plinium attinet, apud eum paſſim lib. XIII. cap. XV. & ſequentibus, pro *citrum*, librarios imperite ſcripſiſſe, *cedrum*. Quo vitio ubique fere carent Mss. & vetus editio Parmenſis anni CIↃCCCCLXXVI. ſolideque adeo id firmat, quod eandem arborem dicat, quæ Græcis θύον vocatur. Ut ad antiquiora tranſcendam, habemus illud Catonis apud Feſtum, ex oratione, Ne quis iterum Cos. fiat: *Dicere poſſum, quibus villæ, atque ædes ædificatæ, atque expolitæ maximo opere, citro, atque ebore, atque pavimentis Pœnicis ſtent.* Nimirum Africa Romanorum jugum jam induere cœperat. Quid multis? omnem dubitationem eximit Lucanus lib. X. ubi loquitur de convivio Cæſaris, ac Cleopatræ;

Dentibus hic niveis ſectos Atlantide Sylva
Impoſuere orbes, quales ad Cæſaris ora
Nec capto venere Juba. Prô cæcus & amens
Ambitione furor, civilia bella gerenti
Divitias aperire ſuas, incendere mentem
Hoſpitis armati. Non ſit licet ille nefando
Marte paratus opes mundi quæſiſſe ruina:
Pone duces priſcos, & nomina pauperis avi,
Fabricios, Curioſque graves: hic ille recumbat
Sordidus Etruſcis abductus conſul aratris:
Optabit patriæ talem duxiſſe triumphum.

Ait priſcos etiam duces, quos fama ob continentiam adeo laudat, optaturos fuiſſe triumphum agere, qualem Cæſar, hoc eſt, cujus apparatus ex citro conſtaret. Nam de citreis operibus heic Lucanum loqui, certum vel ex illo Martialis, lib. XIV. lemmate, *Menſa citrea.*

Accipe felicis Atlantica munera ſylvæ:
Aurea qui dederit dona, minora dabit.

Quæ quidem ad Torrentii opinionem refellendam ſuffecerint. Ridiculum vero, quod dicat Popma, alios *cedri* ſubſtituere, quod opera citrea viliora arbitrentur, quæ triumphum Cæſaris adornarent. Itaque in eo totus eſt, ut citri præſtantiam extollat. Nec ſaniora ſane, quæ de hoc Velleii loco promit Dalecampius ad Plinii Nat. Hiſt. lib. XIII. cap. XV. *Voſſius.*

1. *Pontici ex Acantho.*] Cenſebat Æneas Vicus Parmenſis, in Julio Cæſare ſuo, militum chlamydes ex acantho herba contextas fuiſſe. Nam ex ea veſtes confici ſolitas, docent Dioſcorides lib. III. cap XVII. Virgilius Æneid. I. & ad eum Servius, qui & hæc Varronis verba adducit: *Neanthes in India eſſe ait arbores, quæ ferant lanam. Item Epicadus in Sicilia, quarum floribus cum dempti ſint aculei, ex his implicitis mulieres multiplicem conficere veſtem.* Ita ex codice Fuldenſi locus ille legi debet. *Neanthes* tamen pro *Neſcientes* de conjectura repoſui. Ut fuerit illud ex libris ejus τῶν κατὰ πόλιν: quorum meminit Ammonius de Vocum Diff. Atque idem ſane de acanthinis veſtibus liquet ex Plinio Nat. Hiſt. lib. XXIV. cap. XII. & aliis. Nequeo tamen Vico aſſentiri. Nam Vellejo quidem de curru triumphali ſolum, & oppidis in triumpho prælatis, ſermonem eſſe arbitror. Sic ſane in triumpho Alexandrino oppida eburnea intelligenda eſſe, liquet ex Quinctiliano, lib. VI. cap. IV. Acanthum igitur

[1] manubiis lata paullo amplius [2] ſexies millies H-S. Neque illi tanto viro, & tam clementer omnibus victoriis ſuis uſo, [3] plus quinque menſium principalis quies contigit. quippe cum menſe Octobri in urbem revertiſſet; [3] idibus Martiis conjurationis auctoribus Bruto & Caſſio, quo-

igitur arbotem Ægyptiam, non herbam, in Vellejo intelliges. *Voſſius.*

1. *Manubiis.*] Gellius lib. 13. c. 23. quid præda à manubiis diſtet declarat, cum prædam eſſe dicit ipſa corpora rerum, quæ capta ſunt: manubias autem eſſe ipſam pecuniam, quæ à quæſtore ex venditione prædæ redacta eſt. Cicero in Orat. de L. Agraria: *quod ad quemque pervenerit ex præda, manubiis, &c.* ubi manifeſte diſtinguit.

2. *Sexies millies H-S.*] Haud muto, & videtur hæc ipſa pecunia eſſe, quæ depoſita poſtea ad Opis, quam *ſepties millies* fuiſſe Cicero non ſemel indicat, & poſtea Vellejus. Juriſconſulto celebri an adſentiar *ſexagies millies* reponenti? *opido* enim *tenuis*, inquit, *eſt hæc ſumma.* Miror. Nam *ſexies millies*, faciunt æſtimatione Budæana (quam haud temere quis mihi carpat) *centies quinquagies centena millia aureorum.* Et an Paullus Æmilius tantum intulit? an ipſe Pompejus? longe infra. Illud tamen fateor, paullo majorem ſummam in Appiano me reperiſſe: qui tuliſſe in triumpho Cæſarem dicit: *Μυριάδας ἓξ καὶ ἥμισυ ταλάντων*: *ſexagintaquinque millia talentûm.* Ea eſſent quaſi *decies ſexies millies H S*, computatione Romanâ: haud dubie ſupra Vellejanum numerum, ſed longe infra immanem illum correctoris. Nam *ſexagies millies*, fecerit *centum quinquaginta aureorum* (cum vulgo loquar) *milliones.* Lipſius. *Sexties millies.*] Viſa hæc quoque ſumma oppido tenuis Clar. Juriſconſulto Fr. Hotomano. reponit, *ſexagies millies.* At depoſuit duntaxat ad Opis ſepties millies; & ad Perſei bellum, non bellum. *Schegk.*

3. *Plus quinque menſium.*] Cicero ad Att. lib. x. cap. 7. dixit, ejus Regnum vix ſemeſtre eſſe poſſe. *Manut.*

4. *Idibus Martiis.*] De cæde *Cæſaris* plerique, quos hactenus ſæpius nominare opus fuit. An merito acciderit ei hic exitus, varie diſputatur. & jam olim *occiſus Cæſar aliis peſſimum, aliis pulcerrimum facinus videbatur*, teſte *Tacito* 1. A. 8, 7. ad quem locum vide quæſo, quæ *Vir Illuſtris Chriſtophorus Forſtnerus* notavit: ubi præſertim cum *Dione* ac prudentiſſimo quoque Hiſtoricorum, *præjudicium divinæ ultionis adverſum parricidas* urget, magniſque exemplis confirmat. Res tota illuc videtur redire: *paſſionem*, ſecundum tritum vulgi verbum, *juſtam*; *actionem injuſtiſſimam* cenſeri debere. Immiſerat ei hanc cladem haud dubie Divina Juſtitia, tum alia facinora, tum Pompejanarum partium funera reique publicæ perturbationem, & civilem ſanguinem ultura; ſed interfectores ipſi ſceleſtiſſimo conſilio auſuque facinus ſuſcepere. cum præſertim, nondum invadit dominationem, ſed poſtquam jam pacto & juramento civium jus quodpiam nactus erat, interfecerint Cæſarem. Nam quod *Brutus* apud *Appianum* jactitat *οὐδὲν πιστόν ἐστι Ῥωμαίοις πρὸς τυράννους, οὐδὲ ἔνορκον*, merito refutat *Hugo Grotius de jur. b. & p.* 2, 13, 15. confer 1, 4, 19. & 3, 19, 2. Egregia eſt diſſertatio *Dionis principio lib.* 44. Certe inter inſignes *ſolœciſmos politicos* retulerim illam *Ciceronis* intemperantiam, qua toties cædem & percuſſores Julii extollit & immodice

[1] quorum alterum promittendo conſulatum non obligaverat, contra differendo Caſſium offenderat; adjectis etiam [2] conſiliariis cædis familiariſſimis omnium, & fortuna partium ejus in ſummum evectis faſtigium, D. Bruto & C. Trebonio aliiſque clari nominis viris, interemtus eſt. cui magnam invidiam conciliarat M. Antonius, omnibus audendis paratiſſimus, conſulatus collega, [3] imponendo capiti ejus [4] Lupercalibus ſedentis pro Roſtris inſi-

modice prædicat: cum tamen ex illa de tyrannicidio quæſtione, cujus ſæpe in epiſtolis mentionem facit, nunquam ſe plane pleneque extricare queat. *Boeclerus.*

1. *Quorum alterum promittendo.*] Vide *Plut. in Cæſ.* ſubtili ſententia ambitioſorum ὑπόθεσιν notat *Vellejus*, *qui eum habere quam exſpectare malint honores, nec promittendo mitigantur, & differendo offenduntur.* Quanquam animo invidiæ facibus jam ſuccenſo, *omnia ſunt ingrata, nihil feciſſe benigne eſt.* Vide de his & ceteris popularibus ſceleris *Dion. 44. p.* Boecler.

2. *Conſiliariis.*] Tentabam, *conſciis aliis cædis.* Lipſ. *Conſiliariis.*] Εὐςόχως quidem qui refingunt, *conſciis aliis cædis famil.* ſed cur ea huic loco minus conveniat, facit quod ſtatim ſequatur, *aliique clari nominis viris. Conſiliarios* heic vocat, conſilii ejuſdem participes; qua ſignificatione & uſus Cicero. *Gruter.*

3. *Imponendo capiti ejus.*] Vere audax & indignum facinus, præter mille alios, elegantiſſime Cicero 2. Philipp. narrat, & exagitat acerrime cum hac, tum inſequentibus ferme omnibus. *Acidalius.*

4. *Lupercalibus.*] *Lupercalia* placuit Varroni inde acceſſere nomen, quod Luperci ſacra facerent in Lupercali. Eſt enim Lupercal, *teſte Servio*, ſpelunca ſub monte Palatino, in qua capro luebatur, id eſt, ſacrificabatur. De origine tamen Lupercalium, varia traduntur ab auctoribus. Sunt namque qui ab Euandro ex Arcadia in Italiam tranſlata affirmant, Dionyſius, Livius, Plutarchus, & multi alii. Nonnulli inſtituta & celebrata primum à Romulo & Remo tradunt propter factam ſibi ab avo Numitore urbis in monte Palatino condendæ poteſtatem, quam cauſſam explicat Valerius Maximus, *lib. 2.* his verbis: *Lupercalium mos à Romulo & Remo eſt inchoatus, cum lætitia exſultantes, quod his Numitor avus Rex Albanorum eo loco, ubi educati erant, urbem condere permiſerat ſub monte Palatino, hortatu Fauſtuli educatoris ſui, quem Euander Argivus conſecraverat ſacrificio facto, cæſiſque capris, epularum hilaritate ac vino largiore provecti, diviſa paſtorali turba, cincti pellibus immolatarum hoſtiarum, jocantes: cujus hilaritatis memoria annua circuitu Feriarum repetitur.* Plutarchus quoque alias ſcribit, luſtrationis cauſſa inſtituta videri poſſe, eo quod fiant diebus faſtis menſis Februarii, qui nomen ab expiationibus habet. Ovidius *in Faſtis* eo refert, quod Romani beneficii memores præſtiti à lupa, in educandis infantibus, Romulo & Remo, templum illi exſtruxerint ad ficum *Ruminalem*, quod eſt appellatum *Lupercal.* Sic enim ait:

Illa loco nomen fecit, locus ipſe Lupercal,
Magna dati nutrix præmia lactis habet.

Templi

inſigne regium, [1] quod ab eo ita repulſum erat, ut non of-
fenſus videretur. Laudandum experientia conſilium eſt 57
Panſæ atque Hirtii: qui ſemper prædixerant Cæſari, [2] ut
principatum armis quæſitum armis teneret. ille dicti-
tans, mori ſe quam timeri malle, dum clementiam quam
præ-

Templi hujus ſacerdotes, *auctore Varrone*, dicebantur *Luperci*, qui nudi rem divinam agebant, perque vicos urbis, & compita diſcurſantes pellibus in ſcuticas diſſectis obvias quaſque fœminas verberabant, ita eas fœcundas fieri exiſtimantes. Unde & *Crepos* appellat Feſtus, à crepitu pelliculatum. Sed enim aliqui rurſus (*ne id negligam*) dicta voluerunt *Lupercalia* à lupis arcendis, quod celebrato ſacrificio tali in Panis honorem, qui eſt dictus Lycæus, lupi arcerentur à pecoribus & ſtabulis. Scribunt enim Plutarchus & Livius, cum Euander ſolemne hoc ſacrificium intuliſſet in Italiam ex Arcadia, benigne illi Faunum montem & agros aſſignaſſe, inque illius radicibus conſtitutum Lycæo templum, ubi nudum conſpiciebatur Dei ſimulacrum, pelle amictum caprina, quo habitu currebant Romæ in Lupercalibus. Proprium erat ejus celebritatis, ut Luperci immolarent canem, vel expiationis gratia, quod Græci canes adhiberent ad expiandum, vel in gratiam Lupæ, quæ Romulum ac Remum creditur enutriſſe, vel denique quod ſacrificium fieret Pani, cui propter greges amicus eſt canis. Sciendum inſuper agitata fuiſſe Lupercalia 15. Calend. Martii, (Lycæa nominant Græci) eorumque diem veteres februatam dixiſſe. Nec tantum Luperci ea celebrabant, verum & alii quandoque viri, viriſque permixtæ mulieres. Quapropter ſcribit Plutarchus *Antonium nudum in Lupercalibus fuiſſe vectum per urbem*. Diu duraſſe Romæ hanc ſuperſtitionem conſtat, quamquam abolitam, tandem reſtituit Auguſtus, ſuſcepto Pontificatu maximo, *ut ſcribit Suetonius*, vetuitque currere imberbes. Ferias etiam has fuiſſe ſtativas, ut Agonalia & Carmentalia, annotat Macrobius. *Funger.*

1. *Quod ab eo.*] Ita recte emendavit Rhenanus. vulgo, *quod ab eo id repulſum erat, ut non offenſum videretur.* Forſan *offenſum* referendum ad inſigne regium, ut ſenſus ſit, ita repulſum inſigne, ut tamen non offenſum, non turbatum capite videretur.

Quod ab eo ita repulſum.] *Suet. Cæſ.* 79. *Dio* 44. *p.* 278. *Plut. in Cæſ. & Anton.* Vanitas inſignis Antonii: quam merito exagitat *Cicero in Philippicis* & apud *Dion.* 45. *in oratione adverſus Anton.* Boecler.

2. *Ut principatum armis quæſitum.*] *Henricus Savilis*, cujus eruditiſſimum de militia Romana librum ex *Anglico* Latinum fecit *G. M. Lingelshemius*, Prætorianorum cuſtodiam non niſi foris in bello uſurpatam Romanis ait: *donec Sulla & Cæſar uſurpato dominatu, domi quoque tanquam inter hoſtes retinuerunt conſuetam cuſtodiam. Sed Sulla reſignato ſimul dominatu & præſidio (Appian.* 1. *&* 2. ἐμφ. *Salluſt. & alii) quamobrem à Cæſare notatus*, neſcire litteras, *poteſt videri ſecutus ſaniorem Grammaticam, quam ipſe Cæſar, qui dimiſſo præſidio, nec ſimul dominatu, commiſit periculoſum & inſignem ſolœciſmum in politica adminiſtratione, & viam ad ſuam perniciem patefecit.* Lubens adſcripſi verba elegantiſſimi libelli; è quo & *Clapmarius* quædam mutuatur *Arcan.* 3, 14. ubi plura ſuper hoc argumento. *Boecler.*

1. *Plu-*

præſtiterat, expectat, incautus ab ingratis occupatus eſt. cum quidem [1] plurima præſagia atque indicia Dii immorta-

1. *Plurima præſagia.*] Manilius 4.

Ille etiam cælo genitus cæloque receptus,
Cum bene compoſitis victor civilibus armis
Jura togæ regeret, toties prædicta cavere
Vulnera non potuit, toto ſpectante ſenatu
Indicium dextra retinens, nomenque cruore
Delevit proprio, poſſent ut vincere fata.

Schegk. *Plurima præſagia.*] Suetonius: Conſpiratum eſt in eum à LX. amplius, C. Caſſio, Marcoque & Decimo Bruto principibus conſpirationis. Qui primum cunctati, utrumne illum in campo per comitia tribus ad ſuffragia vocantem partibus diviſis è ponte dejicerent, atque exceptum trucidarent: an in Sacra via vel in aditu theatri adorirentur: poſtquam ſenatus Idibus Martiis in Pompeii curiam edictus eſt, facile tempus & locum prætulerunt. Sed Cæſari futura cædes evidentibus prodigiis denuntiata eſt. Paucos ante menſes cum in colonia Capua deducti lege Julia coloni, ad extruendas villas, ſepulcra vetuſtiſſima disjicerent, idque eo ſtudioſius facerent, quod aliquantum vaſculorum operis antiqui ſcrutantes reperiebant: tabula ænea in monumento, in quo dicebatur Capys, conditor Capuæ, ſepultus, inventa eſt, conſcripta litteris verbiſque Græcis, hac ſententia: *Quandoque oſſa Capyis detecta eſſent, fore ut Iülo prognatus, manu conſanguineorum necaretur, magniſque mox Italiæ cladibus vindicaretur.* Cujus rei, ne quis fabuloſam aut commenticiam putet, auctor eſt Cornelius Balbus, familiariſſimus Cæſaris. Proximis diebus equorum greges, quos in trajiciendo Rubicone flumine conſecrarat, ac vagos & ſine cuſtode dimiſerat, comperit pertinaciſſime pabulo abſtinere, ubertimque flere. Et immolantem haruſpex Spurinna monuit, caveret periculum quod non ultra Martias Idus proferretur. Pridie autem eaſdem Idus, avem regaliolum, cum laureo ramulo Pompejanæ curiæ ſe inferentem, volucres varii generis ex proximo nemore perſecutæ, ibidem diſcerpſerunt. Ea vero nocte cui inluxit dies cædis, & ipſe ſibi viſus eſt per quietem interdum ſupra nubes volitare, alias cum Jove dextram jungere. Et Calpurnia uxor imaginata eſt, collabi faſtigium domus, maritumque in gremio ſuo confodi: ac ſubito cubiculi fores ſponte patuerunt. Ob hæc ſimul & ob infirmam valitudinem diu cunctatus, an ſe contineret, & quæ apud ſenatum propoſuerat, agere differret: tandem D. Bruto adhortante, ne frequentes ac jam dudum opperientes deſtitueret, quinta fere hora progreſſus eſt: libellumque inſidiarum indicem, ab obvio quodam porrectum, libellis cæteris quos ſiniſtra manu tenebat, quaſi mox lecturus, commiſcuit. Dein pluribus hoſtiis cæſis, cum litare non poſſet, introiit curiam, ſpreta religione: Spurinnamque irridens, & ut falſum arguens, quod ſine ulla noxa Idus Martiæ adeſſent: quamquam is *veniſſe quidem eas* diceret, *ſed non præteriiſſe.* Aſſidentem conſpirati, ſpecie officii circumſteterunt, illicoque Cimber Tullius, qui primas partes ſuſceperat, quaſi aliquid rogaturus, propius acceſſit: renuentique, & geſtu in aliud tempus differenti, ab utroque humero togam apprehendit: deinde clamantem, *Iſta quidem vis eſt*, alter Caſſius adverſum vulnerat, paullum infra jugulum. Cæſar Caſſii brachium arreptum graphio trajecit: conatuſque proſilire, alio vulnere tardatus eſt. Utque animadvertit undique ſe ſtrictis pugio-

mortales futuri obtuliſſent periculi. nam & haruſpices præmonuerant, ut diligentiſſime iduum Martiarum caveret diem; & uxor Calpurnia territa nocturno viſu, ut ea die domi ſubſiſteret, orabat: & libelli conjurationem nunciantes dati, ab eo neque protinus lecti erant. Sed profecto ineluctabilis fatorum vis, [1] cujuſcumque fortunam mutare conſtituit, conſilia corrumpit. Quo anno 58
id patravere facinus Brutus & C. Caſſius, prætores erant; D. Brutus conſul deſignatus. Hi una cum conjurationis globo, ſtipati gladiatorum D. Bruti manu, [2] Capitolium 59
occupavere, cum conſul Antonius (quem cum ſimul interimendum cenſuiſſet Caſſius, teſtamentumque Cæſaris abolendum, Brutus repugnaverat; dictitans, nihil amplius

pugionibus peti, toga caput obvolvit: ſimul ſiniſtra manu ſinum ad ima crura deduxit, quo honeſtius caderet, etiam inferiore corporis parte velata. Atque ita tribus & viginti plagis confoſſus eſt; uno modo ad primum ictum gemitu ſine voce edito. Etſi tradiderant quidam, M. Bruto irruenti dixiſſe, Καὶ σὺ εἶ ἐκείνων, καὶ σὺ τέκνον; Exanimis diffugientibus cunctis aliquamdiu jacuit, donec lecticæ impoſitum, dependente brachio, tres ſervuli domum retulerunt. Nec in tot vulneribus, ut Antiſtius medicus exiſtimabat, lethale ullum repertum eſt, niſi quod ſecundo loco in pectore acceperat. Fuerat animus conjuratis, corpus occiſi in Tiberim trahere, bona publicare, acta reſcindere: ſed metu M. Antonii conſulis, & magiſtri equitum Lepidi, deſtiterunt. *Plurima præſagia, &c.*] Vide ſuperius citatos verſus Manilii. In quibus verſibus pro *nomenque*, perperam Scaliger reponit, *omenque*. Senſus enim eſt, Cæſarem ſanguine ſuo deleſſe tabellas ſibi traditas, quæ conjurationem, & conjuratorum nomina indicabant. De qua re vide Suetonium, Dionem, & alios. *Voſſius.*

1. *Cujuſcumque fortunam mutare.*] Repetit inferius: *Quippe ita ſe res habet, ut plerumque qui fortunam mutaturus eſt, conſilia corrumpat, efficiatque quod miſerrimum eſt, ut quod accidit, etiam merito accidiſſe videatur, & caſus in culpam tranſeat.* plura ad hanc mentem Lipſius in arduo illo opere Conſtantiæ. *Schegkius.* *Cujuſcumque fortunam, &c.*] Ita recte *Lipſius*: legebatur enim, *cujus quem ſ. m. Plut. in Cæſ.* ἀλλ' ἔοικεν οὐχ οὕτως ἀπροσδόκητον, ὡς ἀφύλακτον εἶναι τὸ πεπρωμένον. *Non tam improviſum, quam inevitabile videtur fatum eſſe. Appianus*: χρῆν γὰρ ἆ ἐχρῆν Καίσαρι γενέσθαι. Talia paſſim obvia. vide *Cl. Freinshem. ad Curt.* 5, 11, 10. & *Lipſ. 1. polit.* 4. Vellem tamen Lipſium (quippe qui ad uſum pietatis & vitæ eam doctrinam tradere inſtituit) cautius adhibuiſſe quædam gentilium loca; quæ nimirum ſtudioſe à Stoicæ neceſſitatis hypotheſi repurganda, & ad Chriſtianam philoſophiam diligentius exigenda ſunt. *Boeclerus.*

1. *Præter*

amplius civibus [1] præter tyranni, ita enim appellari Cæſarem facto ejus expediebat, petendum eſſe ſanguinem) convocato ſenatu, cum jam Dolabella, quem ſubſtituturus ſibi Cæſar deſignaverat conſulem, faſces atque inſignia corripuiſſet conſularia, velut pacis auctor, [2] liberos ſuos obſides in Capitolium miſit, fidemque deſcendendi tuto interfectoribus Cæſaris dedit: & illud [3] decreti Athenienſium celeberrimi exemplum, relatum à Cicerone, oblivionis præteritarum rerum, decreto patrum compro-
59 batum eſt. Cæſaris deinde [4] teſtamentum apertum eſt,

quo

1. *Præter tyranni.*] *Plutarch. in Anton.* ἐκώλυσε δὲ Βροῦτος, ἀξιῶν τὴν ὑπὲρ τῶν νόμων καὶ τῶν δικαίων τολμωμένην πρᾶξιν, εἰλικρινῆ καὶ καθαρὰν ἀδικίας εἶναι. *Prohibuit autem Brutus* (ſc. interfici Antonium) *cupiens actionem pro legibus & jure ſuſceptam, ſinceram & ab iniquitate puram eſſe.* Hic color nimirum facto quærebatur. *Boecler.*

2. *Liberos ſuos obſides.*] Cicero Philipp. I. *Pax denique per eum* (Antonium) *& liberos ejus cum præſtantiſſimis civibus confirmata eſt.* Intelligitur unus Antonii filius. nam idem ſubjungit: *Reipubl. tuus parvulus filius in Capitolium à te miſſus pacis obſes fuit.* & idem Philipp. II. *Pacem haberemus, quæ erat facta, per obſidem puerum nobilem, Bombalionis filium.* At Livius & Dio Antonii & Lepidi volunt. *Schegk.*

3. *Decreti Athenienſium.*] Juſtinus lib. 5. memorat: Ipſum decretum μὴ μνησικακεῖν. de quo certatim hiſtorici. Quodad Vellejum; de tota re ipſe Cicero præclariſſime initio Oration. Philipp. primæ: *Nec vero uſquam diſcedebam, nec à Repub. dejiciebam oculos ex eo die, quo in ædem Telluris convocati ſumus, in quo templo quantum in me fuit, jeci fundamenta pacis: Athenienſiumque renovavit vetus exemplum. Græcum etiam verbum* (τῆς ἀμνηστίας) *uſurpavi, quo tum in ſedandis diſcordiis erat uſa civitas illa, atque omnem memoriam diſcordiarum oblivione ſempiterna delendam cenſui.* Acidal. *Decreti Athenienſium.*] Intelligitur Ἀμνηστίας ψήφισμα, *decretum ſive Lex oblivionis.* Cujus inventores Athenienſes celebrantur. Nobilis eſt præſertim *Ciceronis de Amneſtia oratio*, cujus hic meminit Noſter, deſcripta *Dioni lib.* 44. Boecler.

4. *Teſtamentum apertum eſt.*] Adoptio ſecundum JC. duobus modis fit; aut principali reſcripto, aut imperio magiſtratus. hic notabis tertium, per Teſtamentum. Suetonius Tiber. *Teſtamento adoptatus hereditate adita mox nomine abſtinuit.* Eutropius; *Vindicaturus patris ſui mortem, à quo per teſtamentum fuerat adoptatus.* plura reperies apud JC. in Obſervationum libris. De variis modis, per arma, barbam, comam ſive capillum, ſacras preces, adoptandi poſterioribus principibus placitis, doctiſſimus Pithœus Adverſar. I. ait: *Nepotem ſororis ſuæ Juliæ,* vere. Suetonius, Dio, Appianus, Plutarchus Bruto & Antonio; ſi ſequeris Sigonii ac Xylandri correctionem, quamvis vulgata eodem argumento defendi poſſit, quo noſter & Suetonius Cæſarem avunculum magnum Octavii, avunculum nominare non erubeſcunt. *Schegk.*

1. *Nepo-*

quo C. Octavium, [1] nepotem ſororis ſuæ Iuliæ adoptabat. de cujus origine, [2] etiam ſi præventis, & pauca dicenda ſunt. [3] Fuit C. Octavius, ut non patricia, ita admodum ſpecioſa equeſtri genitus familia, gravis, ſanctus, innocens, dives. Hic prætor inter nobiliſſimos viros creatus, primo loco, cum ei dignatio Julia genitam Atiam conciliaſſet uxorem, ex eo honore ſortitus Macedoniam, [4] appellatuſque [5] in ea imperator, decedens ad petitionem conſulatus obiit, prætextato relicto filio. quem C. Cæſar,

1. *Nepotem ſororis ſuæ.*] Filium ſororis falſo nominat Plutarchus in Antonio. *Manutius.*

2. *Etiam ſi præventis.*] Legerem, *etiam ſi præventis tamen pauca dicenda ſunt.* Manut. *Etiam ſi præventis.*] Falſi ſuſpecta vox, *præventis.* Nam quid ob hanc rem ſe excuſet? an aliorum omnium origines ante ipſum indictæ, inractæ aliis, quas paſſim heic inſerit? aut cur non & ibi excuſat idem? Forſan legendum, *etiamſi properanti, heic pauca dicenda ſunt.* Feſtinare ſe innumeris locis ait, quin & curſim, & in tranſcurſu omnia hæc ſcribere; adeoque opus ipſum appellat tranſcurſum. *Acidal.* *Etiam ſi præventis.*] Omnes viri eruditi hic operam luſere. Scribendum eſt: *etiamſi prævenit, & pauca dicenda ſunt.* Ita erat in autographo. Non cogitavere interpretes, Auguſtum ipſum vitam ſuam perſcripſiſſe, ibique de majoribus etiam tractaſſe. Quod vel ſola Suetonii verba initio illius vitæ ſatis declarant, qui ubi aliorum retulit ſententias, ſubjicit: *Ipſe Auguſtus nihil amplius, quam equeſtri familia, ortum ſe ſcribit, vetere ac locuplete, & in qua primus ſenator pater ſuus fuerit.* Fragmenta ejus in Variis lectionibus collegit Janus Rutgerſius. Nos aliud præterea è Tertulliani libro de Anima eruiſſe nobis viſi. Locus ejus vulgo ita circumfertur: *Reformatorem imperii, & puerulum adhuc, & privatum loci, & Julium Octavium tantum, & ſibi ignotum, M. Tullius jam & Auguſtum, & civilium turbinum ſepultorem, de ſomnio norant. In Vitelliis commentariis conditum eſt.* Nam quis Vitellios commentarios fando unquam audivit? Ita igitur reſcribendum putamus: *de ſomnio norat; ut in Vitæ illius commentariis conditum eſt.* Quæ, ut nobis quidem videtur, non conjectura, ſed res ipſa eſt. *Voſſ.*

3. *Fuit C. Octavius.*] *Sueton. Aug. 3. & 4. Dion. 45.*

4. *Appellatuſque in ea Imperator.*] Legendum: *Appellatuſque ex ea Imperator, &c.* Nam de hoc ipſo Octavio extat vetus inſcriptio, in qua eſt: IMP. APPELLATUS EX PROVINCIA MACEDONIA. *Urſinus.*

5. *In ea.*] Rhen. *in eam imperator.* antique Saluſtius Catilin. *quod L. Sulla exercitum, quem in Aſiam* (ita in veteribus legi & monuerunt quidam, & ipſe deprehendi) *ductaverat.* Fragmenta legis Agrariæ: *QUEI. AGER. POBLICUS. POPULEI. ROMANEI. IN. TERRAM. ITALIAM. P. MUUCIO. L. CALPURNIO. COS.* Et Thoriæ: *QUEI. EORUM. IN. AMICITIAM. POPULI. ROMANI. BELLO. POINICO. PROXIMO. MANSERUNT.* Schegkius.

1. *Hiſpa-*

ſar, major ejus avunculus, educatum apud Philippum vitricum dilexit ut ſuum, natumque annos XIIX, [1] Hiſpanienſis militiæ aſſecutum ſe poſtea comitem habuit, numquam aut alio uſum hoſpitio quam ſuo; aut alio vectum vehiculo: pontificatuſque ſacerdotio puerum honoravit. Et [2] pacatis bellis civilibus, ad erudiendum liberalibus diſciplinis [3] ſingularis indolem juvenis, [4] Apolloniam eum [5] in ſtudia miſerat, mox belli Getici ac deinde

1. *Hiſpanienſis militiæ.*] Scribo, *Hiſpanienſi militiâ.* Suetonius cap. VIII. Aug. *Profectum mox avunculum in Hiſpaniam adverſus Pompeii liberos, per infeſtas hoſtibus vias ſubſecutus, magnopere demeruit.* Lipſ. *Hiſpanienſis militiæ.*] *Lipſius* malebat: *Hiſpanienſi militia.* Mihi nil mutandum videtur. ſed nec *Helleniſmus* hic exiſtimari debet, cum haud dubie *comes Hiſpan. mil.* clare & ſimpliciter dicatur. *Suet. Aug.* 8. Boecler.

2. *Pacatis.*] Vulgo, *paratis. Pacatis.*] Aldus, *patratis*, alii *peractis.* Ego nihil mutandum cenſeo. Nam bella civilia pacata potius, quam patrata, aut peracta erant. Quod verius dici potuiſſet, *niſi aut Pompejus liberos, aut Cæſar heredem reliquiſſet*; ut utar verbis Flori lib. IV. cap. III. *Voßius.*

3. *Singularis indolem juvenis.*] Quid ſi legamus, *ſingularis indolis juvenem?*

4. *Apolloniam.*] Rei militaris & litterarum cauſa. Appian. Sita in Macedonia ad Mare Ionium, optimis olim inſtitutis & diſciplinis. Strabo. *Schegk.*

5. *In ſtudia miſerat.*] Id agente tum fato, ut qui Monarchiam Romanam conditurus eſſet, omnibus ad tanti faſtigii gubernationem artibus inſtructus accederet, ſatis nimirum intelligebat Cæſar, *indolem* ſolam, utut *ſingularem*, non ſufficere ad abſolvendum ſingularem virum: niſi accedant liberales diſciplinæ, id eſt, ſolida rerum gerendarum inſtrumenta. Operæ pretium eſt autem inſpicere *Dionis* verba, qui *lib.* 45. *p.* 307. emphatice deſcribit *ſtudia*, quibus Auguſti ingenium ad ſummæ fortunæ cultum excitatum eruditumque eſt. Primo univerſim memorat, *Julium ſtuduiſſe, ut Octavius ad gerendam remp. erudiretur, & in omnibus iis recte inſtitueretur, quibus indiget, qui tanto imperio digne functurus eſt*, ὁ Καῖσαρ ἐν μεγάλαις ἐπ' αὐτῷ ἐλπίσας, ἔς τε τοὺς εὐπατρίδας αὐτὸν ἐσήγαγε, καὶ ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἤσκει, καὶ πάνθ' ὅσα προσήκει τὸν μέλλοντα καλῶς καὶ κατ' ἀξίαν τηλικοῦτον κράτος διοικήσειν, ὑπάρχειν, ἀκριβῶς ἐξεπαίδευσε. Poſtea ſigillatim quædam nominat: Λόγοις τε γὰρ ῥητορικοῖς οὐχ ὅτι τῇ τῶν Λατίνων, ἀλλὰ καὶ τῇδε τῇ γλώττῃ ἠσκεῖτο. καὶ ἐν ταῖς στρατείαις ἐρρωμένως ἐξεπονεῖτο, τά τε πολιτικὰ καὶ τὰ ἀρχικὰ ἰσχυρῶς ἐδιδάσκετο: *Exercebatur etiam in ſtudio eloquentiæ, non modo ad Latinæ, ſed & ad Græcæ linguæ promtitudinem. Laboribus militiæ ſtrenue inſudabat: denique quidquid ad remp. gerendam imperiaque & magiſtratus adminiſtrandos pertinet, egregie condiſcebat.* An habemus totam & exempli loco commendandam ejus informationis deſcriptionem, qua ſummis publiciſque rebus nata ingenia præparari debent? In *diſciplinis* τὰ πολιτικὰ καὶ ἀρχικὰ, uno verbo *ſtudium Politices*; quod cum latiſſime pateat, imperandi præſertim artes hic complectitur: in *Linguis, eloquen-*

inde Parthici habiturus commilitonem. Cui ut eſt nunciatum [1] de cæde avunculi, cum protinus ex vicinis legionibus centuriones ſuam ſuorumque militum operam ei pollicerentur, neque eam ſpernendam [2] Salvidienus & Agrippa dicerent; ille feſtinans pervenire in urbem; [3] omnem ordinationem & necis & teſtamenti Brundiſii comperit. Cui adventanti Romam, immanis amicorum occurrit frequentia: & cum intraret urbem; [4] ſolis orbis ſuper caput ejus, curvatus æqualiter rotundatuſque, in colo-

quentiam Græcam Latinamque: in *Exercitationibus*, *opus militiæ*: in *apparatu ſubſidiiſque*, *quidquid juvare prudentiam, aut dignitatem ornare*, *vel commendare elegantiam principalis faſtigii poteſt. Modum* prætcrea *rationemque inſtitutionis*, non ad ſcholam aut umbram, ſed ad lucem & vitam tendentis præclare indicant illa: τὸ ἀκεραιῶς, τὸ ἐῤῥωμένως, τὸ ἰσχυρῶς. quibus & *ſolide*, & *ſtrenue* & *efficaciter* geri in hoc negotio omnia debere, oſtenditur. Vide quæ *Lipſius* diſſeruit ad *lib.* 1. *Polit. ſuorum*, *c.* 10. Tetigimus etiam id argumentum in *comment. Nepot. p.* 43. Boeclerus.

1. *De cæde avunculi.*] Monui, frequenter cognationum gradus confundere ſcriptores: ut, Conſobrinum cum Sobrino, hic, avunculum cum avunculo magno. itaque Suet. c. 8. *Profectum mox avunculum in Hiſpanias adverſus Cn. Pompeji liberos.* & c. 10. *Nihil convenientius ducens quam necem avunculi vindicare.* Epitoma Livii: *ut ſibi adverſum avunculi percuſſores adeſſet.* Schegk.

2. *Salvidienus.*] Ita Rhen. Gryph. & Sueton. Aug. Livii epitom. Quod Schegkio placet, præ illo *Salvidenus*, quod eſt in Aldi editione. *Salvidienus.*] [Placuit hæc vocabuli ſcriptio, quia & antiqui ita nominant præ illo Manutii, *Salvidenus.*] Credo iſtum eſſe cui gregem paſcenti flamma è capite emicuit, & quem conſulatu honeſtavit Auguſtus, Suetonius c. 66. Dio lib 48. *Schegk. Salvidienus.*] Ita legendum, non *Salvidenus*, ut ediderat Aldus. Vide Suetonium in Auguſto, Dionem lib. XLVIII. Epitomen Livii, lib. CXXIII. Ubi perperam Carolus Sigonius, *Salvidienum* ſubſtituit, vitioſos Suetonii codices ſecutus. Apud Appianum tamen III. de bellis Civilib. legitur etiam Σαλουιδιῆνος. Sed mendoſe. Nam à *Salvidius* eſt *Salvidienus*, ut à *Naſidius Naſidienus*, à *Gallius Gallienus*, & ſimilia. *Voſſius.*

3. *Omnem ordinationem.*] Alii *ordinantem.* Wecheliana editio *ordinem. Omnem ordinationem.*] Alii, *ordinem.* Sed non video, cur vetus lectio mutari debeat. *Voſſius.*

4. *Solis orbis, &c.*] [Radiatum autem caput divinitatis ſignum.] Elegans locus de capite radiato ſive radio, qui proprius Deorum. Pacatus: *Si olim ſeveri credidere majores, Caſtores geminos albentibus equis, & ſtellatis apicibus inſignes, pulverem cruoremque Theſſalicum equis abluentes.* Suetonius Auguſt. c. 94. *Sequenti nocte ſtatim videre viſus eſt, filium mortali ſpecie*, (hic nota ſeorſim ire in præſagio à Vellejo) *ampliorem, cum fulmine & ſceptro exuviiſque Jovis opt. max. ac radiata corona ſuper laureatum currum biſſenis equis candore eximio trahentibus.* Lucanus:

Fulminibus manes, radiiſque ornabit & aſtris.

colorem arcus, veluti coronam tanti mox viri capiti imponens, conſpectus eſt. Non placebat Atiæ matri Philippoque vitrico, adiri [1] nomen invidioſæ fortunæ Cæſaris: ſed aſſerebant ſalutaria reip. terrarumque orbis fata conditorem conſervatoremque Romani nominis. Sprevit itaque cœleſtis animus humana conſilia; & cum periculo potius ſumma, quam tuto humilia, propoſuit ſequi; maluitque avunculo [2] & Cæſari de ſe, quam vitrico

cre-

Et poſtmodum principum, à Julio Cæſare, cui populus inter alios etiam hunc honorem tribuit. Florus: *Circa templa imagines, in theatro diſtincta radiis corona: ſuggeſtus in curia, faſtigium in domo. Auguſtus vero ſerio ſe templis & effigie numinum per flamines & ſacerdotes coli voluit.* Tacito teſte. effigie præcipue Jovis. Lipſius ibi. cauſam colliges ex adducto Suetonii loco. Exinde mos tranſmiſſus ad poſteros. Plinius in Paneg. *Horum unum ſi præſtitiſſet alius, illi jam dudum radiatum caput, & media inter Deos ſedes auro ſtaret, aut ebore.* Panegyr. Maximiano dictus: *Trabeæ veſtræ triumphales, & faſces conſulares, & ſellæ curules, & hæc obſequiorum ſtipatio, & fulgor, & illa lux divinum verticem claro orbe complectens, veſtrorum ſunt ornamenta meritorum pulcerrima & auguſtiſſima.* Lucanus in Alexandro, Eraſmo interprete:

Romam urbem repetes, & claras Tibridis undas,
Vertice ſerta gerens radiis diſtincta ſerenis.

Ad formam refero illud magni vatis:

Quadrijugo vehitur curru, cui tempora circum
Aurati bis ſex radii fulgentia cingunt.

Silius Ital. lib. 3.

Hoſpitia excipiunt cœli, ſolioque Quirinus
Concedet, mediumque parens fraterque locabunt.
Siderei juxta radiabant tempora nati.

Schegkius. *Solis orbis, &c.*] Sueton. *Auguſt.* 95. *Poſt necem Cæſaris, reverſo ab Apollonia & ingrediente eo urbem, repente liquido ac puro ſereno, circulus ad ſpeciem cœleſtis arcus orbem Solis ambiit.* Dio 45. pagina 308. εἰς γὰρ τὴν Ῥώμην ἐσιόντος αὐτοῦ, ἶρις πάντα τὸν ἥλιον πολλὴ καὶ ποικίλη περιέσχεν. *Ingrediente eo urbem, iris magna & varia totum ſolem ambivit.* Seneca ita deſcribit *quæſt. natural.* 1, 2. *videamus nunc, quemadmodum fiat is fulgor, qui ſidera circumnectit. Memoriæ proditum eſt, quo die divus Auguſtus urbem ex Apollonia reverſus, intravit, circa Solem viſum coloris varii circulum, qualis eſſe in arcu ſolet: hunc Græci* Halo *vocant, nos dicere* Coronam *aptiſſime poſſumus.* & paulo poſt, *Aream* vocat. *Plinius* 2, 28. *cernuntur & circa ſolis orbem ceu ſpecie coronæ & verſicoloris circuli: qualiter Auguſto Cæſare in prima juventa urbem intrante poſt obitum patris ad nomen ingens capeſſendum.* Adde *Obſequent. c.* 128. Boecler.

1. *Nomen invidioſæ fortunæ.*] Adit nomen, qui teſtamento adoptatus nomen ſuſcipit, quod ferre juſſus eſt. Lucem à Cujacio pete Obſervat. 7. *Schegkius.*

2. *Et Cæſari.*] Vis peculiaris voculæ & ineſt. Maluit primo ut avunculo, deinde ut Cæſari, tanto viro & tali, de ſe credere, quam vitrico, non ea forte (ut ſolet non minor ſæpe vitricorum, quam novercarum eſſe malitia) in privignum voluntate, neque ea prudentia & judicio. *Acidal.*

1. Semet-

credere; dictitans, nefas eſſe, quo nomine Cæſari dignus eſſet viſus, [1] ſemetipſum videri indignum. Hunc protinus Antonius conſul ſuperbe excipit; (neque is erat contemtus, ſed metus) [2] vixque admiſſo in Pompejanos hortos, loquendi ſecum tempus dedit; mox etiam, [3] velut inſidiis ejus petitus, ſceleſte inſimulare cœpit: in quo turpiter deprehenſa ejus vanitas eſt. Aperte deinde [4] Antonii ac Dolabellæ conſulum ad nefandam dominationem erupit furor. [5] HS ſepties millies, depoſitum à C. Cæſare ad ædem Opis, occupatum ab Antonio, actorum ejuſdem, [6] inſertis falſis, indubitateque corruptis,

com-

1. *Semetipſum.*] Legendum videtur: *Sibimet ipſum videri indignum, &c.* nam præcedit: *Quo nomine Cæſari dignus eſſet viſus, &c.* Urſinus.

2. *Vixque admiſſo.*] Vide hiſtoriam illius congreſſus colloquiique apud *Appian.* 3. ἐμφυλ. *Boecler.*

3. *Velut inſidiis ejus petitus.*] *Plutarch. in Anton.*

4. *Antonii ac Dolabellæ.*] Quæ duo capita *nata eſſe poſt homines natos teterrima & ſpurciſſima*, Tullius inquit, 11. Philipp. *Acidal.* *Antonii ac Dolabellæ.*] Nemo iſta clarius annotavit *Appiano* 3. ἐμφυλ. qui & ipſe conſilium δυναστείας μοναρχικῆς Antonio tribuit: tacitamque *Dolabellæ*, quem Senatus Antonio oppoſuerat, cum eo colluſionem memorat. Ita tum erant tempora: quibus Senatus factionum compreſſionem mandabat, ii ad factioſos tranſibant, ſuæque ſtudentes potentiæ, nihil penſi moderatique habebant. *Boeclerus.*

5. *HS ſepties millies, &c. ad ædem Opis.*] Delemus τὸ *ædem.* idque paullo verius, quam Bataviæ lumen alterum Had. Junius τὸ *ſepties.* Nam inductus à Plutarcho, qui in Antonio *quattuor* modo *millia talentûm* in hac re numetar, vult hic fuiſſe *HS. millies*: quod reſpondet Græcanicæ illi ſummæ. Sed vere inductus. Cicero non ſemel aliquoties cum Vellejo: ut Philipp. 3. *Ubi eſt ſepties millies, quod eſt in tabulis quæ ſunt ad Opis?* Iterum: *Septies millies falſis proſcriptionibus donationibuſque avertit.* Atque alibi vocat *pecuniam maximam*: &, *pecuniam innumerabilem.* Lipſius. *HS ſepties millies, &c. ad ædem Opis.*] Recte ſe habere hunc numerum *Lipſius* ex *Cic. Philipp.* 2. contra *H. Junium* probat. ſed quod *Idem* delet *ædem*, non video quid cauſſæ habeat, cum præſertim etiam *Cicero Phil.* 2. ita loquatur. *Boeclerus.*

6. *Inſertis falſis.*] Vulgo, *inſertis falſis civitatibus. Inſertis falſis.*] Ita ediderat *Rhenanus* aliique. *Lipſius* mallet: *commutatiſque & corruptis.* *Aldus*: *inſertis falſis, ſublatiſque.* *Urſinus* exiſtimat retinendam veterem lectionem: *inſertis falſis civitatibus, corruptiſque commentariis.* Mihi ne ſic quidem ſatis perſanatus videtur locus; cujus ſcilicet manet inſolens adhuc, & ſuſpicionem corruptionis præfert ſtructura. De re ipſa *Cic. in Philipp.* & *Appian.* 3. ἐμφυλ. p. 529. πολλὰ ἐς πολλῶν χάριν προςετίθει, καὶ ἐδωρεῖτο πόλεσι, καὶ δυνάσταις, καὶ τοῖς δὲ τοῖς ἑαυτοῦ φρουροῖς, καὶ ἐπεγράφετο μὲν πᾶσι τοῖς αἰτοῦσι τὸ Καίσαρος ὑπομνήματα;

 τὸ

commentariis.[1] Atque omnia prětio [2] temperata, [3] vendente remp. conſule. [4] Idem provinciam D. Bruto deſignato conſuli decretam, Galliam occupare ſtatuit; Dolabella tranſmarinas decrevit ſibi: [5] interque naturaliter diſſimillimos ac diverſa volentes creſcebat odium. eoque C. Cæſar juvenis quotidianis Antonii petebatur inſidiis.
61 Torpebat oppreſſa dominatione Antonii civitas. indignatio & dolor omnibus, vis ad reſiſtendum nulli aderat, cum C. Cæſar, [6] XIX annum ingreſſus, mira auſus, ac ſumma

τὴν δὲ χάριν οἱ λαβόντες ᾔδεσαν Ἀντωνίῳ. *Multa in multorum gratiam adjecit, civitatibus, dynaſtis, ſuiſque cuſtodibus gratificans: & præferebantur quidem Cæſaris commentarii, quaſi perſcripta in iis hæc omnia eſſent, ſed qui acceperant, Antonio ſe debere gratiam, facile intelligebant.* Boecler.

* *Corruptis.*] Video ab aliis edi, *indubitateque corruptis:* anne à conjectura? Fas & nobis ea uti: *commutatiſque & corruptis.* Lipſius.

1. *Atque omnia pretio, &c.*] Malim, *itaque:* vel ſi videbitur, *adeoque.* Nam expreſſum minime placet. De re frequentiſſime vehementiſſimo cum ſtomacho Tullius in Philipp. quarum ſecunda: *Cum domi tuæ turpiſſimo mercatu omnia eſſent venalia.* Ibid. *Cujus domus quæſtuoſiſſima eſt falſorum commentariorum & chirographorum officina: agrorum, oppidorum, immunitatum, vectigalium flagitioſiſſimæ nundinæ.* Ibid. *Neque vectigalia ſolum, ſed etiam imperium pop. Rom. hujus domeſticis nundinis imminutum eſt.* Ibid. *Omnino nemo ullius rei fuit emptor, cui defuerit hic venditor.* Item 3. *Una in domo omnes, quorum intererat totum imperium Pop. Rom. nundinabantur.* Item 5. Sed quorſum Ciceronem exſcribemus? cujus integræ potius orationes, quam fruſta legantur. *Acidal.*

2. *Temperata.*] Videndum an pro *temperata* legendum ſit *temptata.* Urſin.

3. *Vendente Remp. Conſule.*] Quo nomine *Cicero* eum graviter exagitat in *Philippicis.* Boecler.

4. *Idem provinciam.*] Vide omnino *Cic. Philipp.* 11.

5. *Interque naturaliter diſſimillimos.*] Diſtinctio exemplarium vitioſa hic eſt. Non enim intelliguntur *Antonius* & *Dolabella* (quippe qui ex diſſidio, communione διανοίας τυραννικῆς in gratiam redierant, parique voluntate dominationem moliebantur, ut antea dictum eſt) ſed *Antonius & Cæſar Octavius.* unde mox cum notatione cauſſæ ſequitur: *eoque C. Cæſar juvenis quotidianis Antonii petebatur inſidiis.* Diſtinguendum ergo: *Dolabella tranſmarinas decrevit ſibi. interque naturaliter diſſimillimos ac diverſa volentes creſcebat odium: eoque C. Cæſar juvenis quotidianis Antonii petebatur inſidiis.* Eſt autem eadem ſententia, qua ſupra de *Clodio* & *Cicerone* dixit: *quid enim inter tam diſſimiles amicum eſſe poterat?* 2, 45. Boecler.

6. XIX. *annum.*] Alii legunt, XIIX. male. vide Tacitum lib. XIII. *Manut.* XIX. *annum.*] Bene viri docti obſervarunt, ambitioſe ita loqui Vellejum, quod jam XIX. annum ætatis propemodum Octavius confeciſſet. Peſſime autem Florus lib. IV. cap. IV. *Intra decem & octo annos* Cæſarem hoc tempore fuiſſe ſcribit. Veriſſime ipſe Auguſtus in monumento Ancyrano,

ANNOS

ma conſecutus, privato conſilio, majorem ſenatu pro rep. animum habuit. primumque à [1] Calatia, mox à Caſilino [2] veteranos excivit paternos. Quorum exemplum ſecuti alii, brevi in formam juſti coiere exercitus. mox cum Antonius occurriſſet [3] exercitui, quem ex tranſmarinis provinciis Brundiſium venire juſſerat, [4] legio Martia & Quarta, cognita & ſenatus voluntate & tanti juvenis indole, ſublatis ſignis ad Cæſarem ſe contulerunt. Eum ſenatus, honoratum [5] equeſtri ſtatua, quæ hodieque in Roſtris

ANNOS VNDEVIGINTI NATVS. *Voſſius*

1. *Calatia.*] Campaniæ oppidum, ſicut & Caſilinum.

2. *Veteranos excivit paternos.*] Hinc *evocati* dicti, quod miſſi militia rurſus ad eam convocarentur. Dio. plura ſtatim ſcribo. *Schegk.* *Veteranos excivit paternos.*] Similiter epitome Livii libro CXVII. *Cæſar Reip. vires contra eum paraturus, deductos in colonias veteranos excitavit.* Ubi malim, *excivit*, ut in Vellejo. *Voſſius.* *Veteranos excivit paternos.*] Quæ hic noſter memorat, latius expoſita vide apud *Dion.* 45. *p.* 313. *&* 314. *Appian.* 3. ἐμφυλ. *pag.* 552. Hoc quoque à Prudentibus reprehenſum eſt in actionibus Auguſti apud *Tacitum* I. A. 10, 1. *cupidine dominandi concitos per largitiones veteranos.* Boecl.

3. *Exercitui.*] Non placet Popma, qui è ſola conjectura edere non dubitavit, *exercitu.* Vulgata lectio omnino retinenda eſt. Non enim Antonius occurrit Cæſari, ſed exercitui, quem ex Græcia acciverat. Hoc eſſe verum, liquet ex Ciceronis Philippicis, Appiano, Dione, aliiſque. *Voſſius.*

4. *Legio Martia & Quarta.*] Quarum mentio apud Ciceron. Epiſtol. libro ad Plancum. De Legionum nominibus non exſcribo Dionem, litteratiſſimum Stewechium ad Vegetium, Goltzium, alios quis hæc cura curata. *Schegkius.* *Legio Martia & Quarta.*] Non, *Tertia*, ut te docebit Cicero in Philipp. & Appianus III. bel. Civil. Meminit hujus legionis etiam auctor fragmenti perperam Vellejo adſcripti; item inſcriptio apud Gruterum, in qua expreſſum, LEG. MARTIA VICTRIX. Inveni etiam in Gloſſario noſtro Ms. *Legio Martia, quaſi numerus militum Marte conſecratus.* Ubi *Marti*, legendum quivis videat. *Voſſius.*

5. *Equeſtri ſtatua.*] De hoc equeſtris ſtatuæ honore à Senatu C. Cæſari decretæ, extat mentio apud alios etiam ſcriptores. At non à Senatu, ſed à populo Rom. decretum eum honorem fuiſſe, apparet ex argenteo denario, in quo adjecta eſt inſcriptio, POPVLI IVSSV; Quamvis in alio etiam ſimili denario, S. C. inſcriptio poſita ſit. Ut videri poſſit duas C. Cæſari adoleſcenti equeſtres ſtatuas decretas fuiſſe, unam à Senatu, alteram à populo Romano. De ea, quam decrevit Senatus præter denarium, in quo eſt, S. C. meminit hoc loco Vellejus, & Cicero etiam in epiſtola ad Brutum XV. & ad Q. Fratrem lib. III. De ea vero, quam populus Romanus poſuit, argenteus item Auguſti denarius extat, in quo diximus inſcriptum eſſe, POPVLI IVSSV. *Urſin.* *Equeſtri ſtatua.*] Ita etiam narrant alii ſcriptores. Et fatetur Urſinus, extare denarios in quibus hæc equeſtris ſtatua conſpicitur, adjecta inſcriptione, S. C. Objicit contra,

Roſtris poſita ætatem ejus ſcriptura indicat (qui honor non alii, per CCC annos, quam L. Sullæ & Cn. Pompejo & C. Cæſari contigerat) [1] proprætore, una cum [2] conſulibus deſignatis Hirtio & Panſa, bellum cum Antonio gerere juſſit. Id ab eo annum agente [3] viceſimum, fortiſſime circa [4] Mutinam adminiſtratum eſt; & D. Brutus obſidione liberatus; Antonius turpi ac nuda fuga coactus deſerere Italiam: [5] conſulum autem alter in acie, alter poſt
62 paucos dies ex vulnere mortem obiit. [6] Omnia ante, quam

fuga-

quod in argenteo denario legatur, POPVLI IVSSV. Itaque exiſtimat, duas Octavio adoleſcenti equeſtres ſtatuas eſſe poſitas, alteram ex S. C. alteram POPVLI IVSSV. Quod non diſplicet. Sed videtur tamen Urſinus tempora non bene diſtinxiſſe. Satis enim conſtat, honorem equeſtris ſtatuæ tributum Cæſari proprætori, conſulibus Hirtio & Panſa. At vero, quod eodem honore populus eum ornaverit, id videtur factum ipſo jam triumviro. Hoc liquet ex argenteo numiſmate apud Occonem, quod equeſtrem figuram exhibet cum hac ſcriptura, POPVLI IVSSV. In altera vero parte caput Cæſaris cum literis circum, C. CAESAR III. VIR. R. P. C. *Voßius. Equeſtri ſtatua.*] De honoris hujus præcellentia tractat *Herm. Hugo milit. equeſtr.* 5. 1. Boecler.

1. *Proprætore.*] *Demus imperium Cæſari, ſine quo res militaris adminiſtrari, teneri exercitus, bellum geri non poteſt, ſit proprætore eo jure quo qui optimo.* Tullius Philipp. 5. Manutius hic legit *proprætorem.* Schegk. *Proprætore.*] Ita legendum eſſe pridem animadvertit *Robortellus* in *emendat.* 2, 23. ſive potius *Sigonius. De bello hoc Mutinenſi* vide *Flor.* 4, 4. & quos ibi *Camers* notavit. quibus adde præſertim *Dionem* 46. Boecler.

2. *Conſulibus deſignatis.*] A Cæſare, recte & ordine capies. *Schegk.*

3 *Viceſimum.*] Parum attente; malim, *undeviceſimum*, argumentum à conſulatu. *Schegkius. Viceſimum.*] Legendum, *id ab eo, &c.* Quod Urſino, aliiſque etiam, obſervatum. Pro, *viceſimum*, autem Schegkius malebat, *undeviceſimum.* Sed retinenda lectio vulgaris, niſi monumentum Ancyranum damnemus, quod paullo ante laudavimus. Nec argumentum à conſulatu magni eſt momenti. Scio, advocari poſſe, quod de Octavio Plutarchus in Bruto ait: Ὑπατείαν ἔλαβεν οὔπω πάνυ μειράκιον ὤν, ἀλλ' εἰκοστὸν ἄγων ἔτος, ὡς αὐτὸς ἐν τοῖς Ὑπομνήμασιν εἴρηκεν. *Conſulatum accepit vixdum adoleſcens, & vigeſimum annum agens, ut ipſe in commentariis retulit.* Vere hoc dictum, ſed paullo ambitioſius, quia uno duntaxat die vigeſimo minus erat. Vellejus infra: *conſulatumque iniit Cæſar pridie quam viginti annos impleret.* Voſſius.

4. *Mutinam.*] Galliæ Ciſalpinæ in Flaminia quondam Romanorum colonia.

5. *Conſulum autem alter in acie.*] Quis rumor de morte conſulum percrebruerit, ex *Tacit.* 1. A. 10. 2. *Sueton. Aug.* 11. *Dion.* 46. *p.* 360. ſatis conſtat. *Boecl.*

6. *Omnia ante, &c.*] *Quæ in hoc capite habentur, vide apud Dionem lib.* 46. *Appian.* 3. ἐμφυλ. *Liv. epit.* 119. Boeclerus.

1. *Qui-*

fugaretur Antonius, honorifice à ſenatu in Cæſarem exercitumque ejus decreta ſunt, maxime auctore Cicerone: ſed, ut receſſit metus, erupit voluntas, protinuſque Pompejanis partibus rediit animus. Bruto Caſſioque provinciæ, quas jam ipſi ſine ullo S. C. occupaverant, decretæ. laudati [1] quicumque his ſe exercitus tradidiſſent. omnia tranſmarina imperia eorum commiſſa arbitrio. quippe M. Brutus & C. Caſſius, nunc metuentes arma Antonii, nunc ad augendam ejus invidiam, ſimulantes ſe metuere, teſtati edictis, libenter ſe vel in perpetuo exilio victuros, dum [2] reip. conſtaret concordia, nec ullam belli civilis præbituros materiam, plurimum ſibi honoris eſſe in conſcientia facti ſui, profecti urbe atque Italia, intento ac pari animo, ſine auctoritate publica, provincias exercituſque occupaverant, & ubicumque ipſi eſſent, prætexentes eſſe remp. pecunias etiam, quæ ex tranſmarinis provinciis Romam ab quæſtoribus deportabantur, [3] à volentibus acceperant. quæ omnia ſenatus decretis comprehenſa, comprobata ſunt. Et D. Bruto, [4] quod alieno beneficio viveret, decretus trium-

1. *Quicumque his ſe.*] Non diſplicet. interdum tamen in mentem venit, ſcripſiſſe Vellejum: *laudati, quicumque hiſce exercitus tradidiſſent.* Manut.

2. *Reip.*] Vulgo *Reſpubl. Reip.*] Melius, *reip.* ut Gryphio, Marneſſio, & aliis editum. *Voſſius.*

3. *A volentibus.*] Forma ſermonis non protrita & conculcata. Noſter infra, *Vatinioque circa Dyrrachium volentes legiones extorſerat.* Livius libro 21. *Grande periculum Lilybæo maritimiſque civitatibus eſſe, & quibuſdam volentibus novas res fore.* Salluſtius Jugurth. *uti militibus exæquatus cum imperatore labos volentibus eſſet.* Tacitus in hiſtoriis, *In verba adigi volentibus fuit.* Scheggkius.

4. *Quod alieno.*] Inepte, quaſi illa cauſſa aut præſcriptio triumphi. Lege, *qui alieno.* Lipſius. *Quod alieno.*] Niſi vigilans ſomnio, legendum: *quòm alieno beneficio viveret:* Octavii nempe, à quo Mutinenſi obſidione liberatus fuerat. Invidioſe hoc Vellejus. *Acidal.* *Quod alieno.*] Neſcio, cur hoc mutatum cupiant. Utique alieno, id eſt, Cæſaris Octavii beneficio vixit Brutus, cujus milites nihil aliud quam de muro ſpectarunt prælium, ſicut in expoſitione hujus hiſtoriæ *Dio* notat. Itaque illud, *quod*, ἐμφατικῶς, nec ſine Ironia opportune à Vellejo uſurpatur. *Decretus eſt*, inquit *Bruto triumphus.* ob *quas res geſtas?* Reſponderet εἴπων aliquis; *quod incolumis evaſit, non ſane ſua aut ſuorum militum virtute, ſed alieno beneficio, & Cæſaris Octavii victoria.*

triumphus. [1] Panſæ atque Hirtii corpora publica ſepultura honorata. Cæſaris adeo nulla habita mentio, ut legati, qui ad exercitum ejus miſſi erant, juberentur ſummoto eo milites alloqui. Non fuit tam ingratus exercitus, quam fuerat ſenatus. nam, cum eam injuriam diſſimulando Cæſar ferret, negavere milites, ſine imperatore ſuo ulla ſe audituros mandata. Hoc eſt illud tempus, quo Cicero, inſito amore Pompejanarum partium, Cæſarem [2] laudandum & tollendum cenſebat; cum aliud diceret, aliud
63 intelligi vellet. Interim Antonius, fuga tranſgreſſus Alpes, primo per colloquia [3] repulſus à M. Lepido, qui pontifex

ctoria. id nimirum erat, ob quod triumphare deberet. Boecler.

1. *Panſæ atque Hirtii corpora.*] Valerius lib. 5. c. 11. *M. Cornuto prætore funus Hirtii & Panſæ juſſu ſenatus locante, qui tunc Libitinam exercebant, cum rerum ſuarum uſum, tum miniſterium ſuum gratuitum polliciti ſunt, quia hi pro Rep. dimicantes occiderant; perſeverantique poſtulatione extuderunt, ut exſequiarum paratus ſeſtertio nummo ipſis addiceretur.* Locum exſcripſi ex optimo codice, olim à me collato. cujus bonitatis in eodem eximium ſpecimen hoc eſto. Lib. 7. cap. 3. vulgatur, *Sordida Magorum dominatione oppreſſa, Darius Rex adjutoribus ejuſdem dignitatis aſſumtis, pactum cum præclari operis conſortibus fecit.* Ita vulgate viſum eruditiſſimo Pighio; Lipſio diſplicitum. Muſæ quam fruſtra ambo! noſter: *Sordida magorum dominatione Perſide oppreſſa, Darius adjutoribus ejuſdem dignitatis aſſumtis, cum eos occidiſſet, pactum cum præclari operis conſortibus:* & quæ ſequuntur. Ex amuſſim convenienter. At ne patricias objiciant arteis, inſpiciant licet, editionem Herbipolenſem Martini ann. MDVII. quæ fere accedit. Redeo ad Coss. quos Auguſti inſidiis præter Sueton. alii obiiſſe innuunt. hinc Tacit. 1. *Sive hoſtes illos, ſeu Panſam venenum vulneri adfuſum, ſeu milites Hirtium, & machinator doli Cæſar abſtulerat.* Schegkius.

2. *Laudandum & tollendum.*] Vide Ciceronem, Famil. epiſt. 20. lib. XI. & ad Attic. ep. 5. lib. XV. *Manutius. Laudandum & tollendum.*] Id eſt, *laudandum aperte, ſed occulte è medio tollendum: laudandum, ut ſecurus & incautus tolli poſſet.* Quali arte apud *Tacitum* 4. H. 39. 6. Mucianus Antonium primum opprimit. *Igitur Mucianus*, inquit Hiſtoricus, *quia propalam opprimi Antonius nequibat: multis in ſenatu laudibus cumulatum, ſecretis promiſſis onerat, citeriorem Hiſpaniam oſtentans, diſceſſu Cluvii Rufi vacuam. ſimul amicis ejus tribunatus præfecturaſque largitur. Dein, poſtquam inanem animum ſpe & cupidine impleverat, vires abolet, &c.* His inſidiis Manlium Valentem Fabius appetiit. *ſecretis eum criminationibus infamaverat Fabius ignarum, & quo incautius deciperetur, palam laudatum.* 1. H. 64. 7. Erraſſe autem Tullium hac in parte alibi diximus. *Boecler.*

3. *Repulſus à M. Lepido.*] Minime, ſed probo, quod in editione prima eſt, *primo ſpe colloquii repulſus.* Id eſt, dejectus etiam à ſpe colloquii: quia Lepidus nec miſcere ſermones cum eo

ſub

tifex maximus in C. Cæſaris locum furto creatus, decreta ſibi Hiſpania, adhuc in Gallia morabatur: mox ſæpius in conſpectum veniens militum, cum & Lepido omnes imperatores forent meliores, & multis Antonius, dum erat ſobrius, [1]per averſa caſtrorum proruto vallo militibus receptus eſt: qui [2] titulo imperii cedebat Lepido, cum ſumma virium penes eum foret. Sub Antonii ingreſſum in caſtra [3] Juventius Laterenſis, vir vita ac morte conſentaneus, cum acerrime ſuaſiſſet Lepido, ne ſe cum Antonio hoſte judicato jungeret, irritus conſilii, [4] gladio ſe ipſe transfixit. [5] Plancus deinde dubia, id eſt, ſua fide, diu

ſub initia volebat. Dio clare lib. XLVI. aliique. *Lipſius. Repulſus à M. Lepido.*] Sic prima editio: adeo ut eis minime auſcultandum ſit, quibus proditum, in ea legi, *primo ſpe colloquii repulſus.* viſatur Buterius, viſatur Rhenanus; non invenient ſcripturam hanc ſecundam. nata eſt in officina Gryphii. etſi eam non damnem tamen. *Gruter. Repulſus à M. Lepido.*] Hæc vera & genuina lectio à *Rhenano* etiam exhibita, ſicut jam *Gruterus* notavit. Rem ipſam habes apud *Dion. 46. Plutarch. in Anton.* Per *colloquia* autem intelligantur apud *Vellejum* πυκνοὶ διαπεμπόμενοι, ſive *crebri internuncii*, quibus Antonius cum Lepido egit, cum Lepidus abnueret diu ſocietatem, teſte *Appian. 3. ἐμφυλ. p. 589.* Ergo cum *Dio* refert, *Lepidum ipſum abnuiſſe colloquia & congreſſum*, non capienda ſunt colloquia per internuntios, de quibus *Vellejus* & *Appianus*. Boecler.

1. *Per averſa.*] Aut, *averſa* ſimpliciter renunciatum, *averſam* caſtrorum partem ſignificat, aut adddendum, *partem*, legendumque, *per averſam caſtrorum partem eruto vallo militibus receptus eſt.* Manut. *Per averſa.*] Hæc lectio nobis valde placet; nam *averſa caſtrorum*, Vellejus dixit Græca forma, qua multa alia à Latinis prolata eſſe conſtat. Poſſet etiam legi: *Per averſam caſtrorum portam proruto vallo, &c.* nam *averſam* habet antiqua editio, & verbum *portam*, poteſt videri omiſſum à librario, qui deceptus ſit ex ſimilitudine ſequentis vocis, *proruto.* Urſin. *Per averſa.*] Sermo tranſmarinus. Livius, *per intima Italia vagatur.* Florus lib. 2. *Hæc inter diverſa terrarum pop. Rom.* & l. 1. *Ad ſubita belli.* Noſter infra, *per avia itinerum.* Virgil.

—— *Opaca locorum.*

Caſſius Parmenſis:

---*Et chordis indocta diſſona vocis.*

Plurimum Tacitus & Horatius. *Schegk.*

2. *Titulo imperii cedebat.*] *Plutarch.* καὶ τὸ μὲν ἔργῳ πάντων αὐτὸς ἦν κύριος, ἐκείνῳ δὲ ὄνομα καὶ τιμὴν αὐτοκράτορος διετέλει φυλάττων. *Et Antonius quidem re ipſa omnia in poteſtate habebat, Lepido tamen nomen & honorem Imperatoris conſervare non deſtitit.* Boecler.

3. *Juventius.*] Vide *Dion. l. 46. Appian. 3. b. c.* ubi & de *Planco* ac *Pollione*. Boeclerus.

4. *Gladio ſe ipſe transfixit.*] Ob quod Senatus laudationem, ſtatuam publicumque funus decrevit. Dio, Cic. epiſt. ad Planc. *Schegk.*

5. *Plancus deinde.*] Eſt ille, qui diſcipulus Ciceronis; orator diſertus,

diu quarum eſſet partium ſecum luctatus, ac ſibi difficile
conſentiens, & nunc adjutor D. Bruti, deſignati conſu-
lis, collegæ ſui, ſenatuique [1] ſe litteris venditans, mox
ejuſdem proditor; Aſinius autem Pollio, [2] firmus propo-
ſito & Julianis partibus fidus, Pompejanis adverſus; uter-
64 que exercitus tradidere Antonio. [3] D. Brutus, deſertus
primo à Planco, poſt etiam inſidiis ejuſdem petitus, paul-
latim relinquente eum exercitu, fugiens, in hoſpitis cu-
juſdam nobilis viri, nomine [4] Cameli, domo, ab iis, quos
miſerat Antonius, jugulatus eſt; juſtiſſimaſque optime
de ſe merito viro C. Cæſari pœnas dedit. cujus cum pri-
mus omnium amicorum fuiſſet, interfector fuit, & for-
tunæ, ex qua fructum tulerat, invidiam in auctorem re-
legabat, cenſebatque æquum, quæ acceperat à Cæſare,
reti-

cujus epiſtolæ libr. 10. Tullii, contra quem Aſinius Pollio orationes cum ſcriberet, ac nollet eas niſi poſt obitum ſuum edi, reſpondiſſe Plinius in Prologo ſcribit, *cum mortuis non niſi larvas luctari.* præfectus urbi C. Cæſare Dictatore III. Numi apud Goltzium, Conſul deſignatus cum D. Bruto. Arbiter ſponſionis Cleopatram inter & Antonium. Auctor Octavio cognominis Auguſti. Ejus filius credo fuit, qui Tacito lib. 1. cum C. Silio conſul. *Schegkius.*

1. *Se litteris venditans.*] Exſtant litteræ ejus hac de re in Epiſtolis Ciceronis ad Plancum VIII. *Schegk.* *Se literis venditans.*] Plena tum omnia σκήψεων ϗ προφάσεων ϗ πιθανολογιῶν. Coloribus, inquam, prætextibus, ſophiſmatis pleraque agebantur. vide Planci epiſt. ad *S. Pop. pl. Q. R.* apud *Cic. epiſt.* 10. 8. tum multas ad ipſum *Ciceronem* in eodem libro. ubi & *C. Aſinii Pollionis* litteræ. *Boecler.*

2 *Firmus propoſito.*] Si Velleji ſcripturam divinando ſum unquam aſſecutus heic me fruſtra minime fuiſſe arbitror: *firmus propoſiti.* Merus amor, meræ deliciolæ noſtri, iſte ſermo: quo & paucis ſupra lineis uſus, *irritus conſilii.* Alibi, *modicus virium, & immodicus gloriæ*, aliaque ſimilia. quorum exempla & in aliis ſcriptoribus plurima, veluti gemmæ inſignes, emicant. *Acidalius.*

3. *D. Brutus deſertus.*] Exitum hujus viri ſcribunt *Dio* 46. *Appian.* ἐμφυλ. extremo. qui illum hoſpitem Bruti *Camillum* vocat. *Liv. epit.* 120. ubi *Capenus Sequanus* pro *Camelio* habetur. *Boeclerus.*

4. *Cameli.*] Ita Rhenanus. Schegkius edit *Capeni.* *Cameli.*] Pro, *Camelii.* P. Camelium Heraclam, item C. Camellium Africanum Fabianum, habes in Inſcriptionibus Gruteri. Schegkio tamen hoc ineptum videbatur. Itaque, aliorum conjecturam ſecutus, edidit, *Capeni.* Credo, quod ita id nominis ſcribatur in epitome Liviana lib. cxx. Cui tantum abeſt, ut auſcultem, ut ibi potius, *Camelii* ſcribendum exiſtimem. *Voſſius.*

1. *M. Tul-*

retinere: Cæſarem qui illa dederat, perire. Hæc ſunt tempora, quibus [1] M. Tullius continuis actionibus æternas Antonii memoriæ inuſſit notas. ſed hic fulgentiſſimo & cœleſti ore, at [2] tribunus Canutius continua rabie lacerabat Antonium. Utrique vindicta libertatis morte ſtetit: ſed tribuni ſanguine commiſſa proſcriptio; Ciceronis, [3] vel ſatiato Antonio, pœna finita. Lepidus deinde à ſenatu hoſtis judicatus eſt, ut ante fuerat Antonius. Tum 65
inter

1. *M. Tullius, &c. æternas Antonii memoriæ inuſſit notas.*] In eandem ſententiam de re eadem ipſe Cicero, verbis quoque fere iiſdem, Philipp. 13. *Quem ego inuſtum veriſſimis maledictorum notis tradam hominum memoriæ ſempiternæ.* Acidal. *M. Tullius, &c. æternas Antonii memoriæ inuſſit notas.*] Quibus *Philippicarum* nomen dedit. Illuſtre opus, & ſtudioſis gravioris Politicæ diligenter verſandum. Vide inter *ſuaſorias Senecæ Rhetoris* ultimam, in qua, non ad veritatem hiſtoriæ, ſed ad declamandi exercitium *Deliberatio* habetur *Ciceronis: an ſcripta ſua comburat, promittente Antonio incolumitatem, ſi feciſſet.* Boecler.

2 *Tribunus Canutius continua rabie.*] Tribunus pleb. fuit hoc anno, interdum tamen, *Tib. Cannutius*, (id ei prænomen fuit) legendum eſſe cogiiavi. Quod quia nihil affert ad ſententiam, valde non laboro. *Manutius. Tribunus Canutius continua rabie.*] Imo *honeſtiſſimis concionibus*, ſi credimus Ciceroni Philip. III. Apud Appianum lib. III. bell. Civ. mendoſe ſcribitur, Καρρύζος. Reponendum, Καννύτιος, ut in Dione. Apud Dionem vero libro XLVIII. in prænomine erratum. Legitur enim ibi, Καρνύτιος ὁ Τίτος. Sed ſcribe, ὁ Τιβέριος, ut apud ipſum lib. præcedente. Planeque hic idem videtur, qui Suetonio lib. de Clar. Rhet. dicitur *C. Canutius*. Ut iſtic quoque prænomen videatur emendandum. *Voſſius.*

3. *Vel ſatiato Antonio.*] Aptius atque apertius: *velut ſatiato.* Cremutius Cordus: *Quibus viſis* (capite & dextra Ciceronis) *lætus Antonius, cum peractam proſcriptionem ſuam dixiſſet, eſſetque non ſatiatus modo cædendis civibus, ſed defectus* (corr. *defeſſus*) *quoque, pro roſtris exponit.* Lipſius. *Vel ſatiato Antonio.*] Multum, ſi non ſanguinis, at certe vigoris detraxeris orationi, reponendo, *velut ſatiato*; quod placuit viris ſummis. nam innuere vult, renuntiaſſe demum proſcriptioni Antonium Cicerone oppreſſo: utpote cujus ſanguinem ante ceteros omnes avide ſitierat. at enim *velut*, ſpeciem potius innuit, quam rem ipſam. [*velut*, tamen pro *utpote* ſumi poteſt.] *Gruterus. Vel ſatiato Antonio.*] Nihil mutandum, ut bene monuit Gruterus. Cremutius Cordus dicit *non ſatiatus modo cædendis civibus, ſed defectum fuiſſe Antonium.* Ubi perperam Lipſius, Sciptius, aliique reponunt, *defeſſus. Defectus* enim eſt *deficiens.* Phædrus lib. I. fab. 21.

Defectus annis, & deſertus viribus.

Apulejus IV. de Aſino: *via pondere defectus.* Quem locum ad Phædrum etiam adducit Schoppius: ſed male utrobique reponit, *defeſſus.* Similiter loquuntur Valerius Flaccus, Martialis, aliique. Nil itaque certius. *Voſſ.*

1. *Jacta*

inter eum Cæſaremque & Antonium, commercia epiſtolarum; & condicionum [1] jacta mentio, [2] cum Antonius & ſubinde Cæſarem admoneret, quam inimicæ ipſi Pompejanæ partes forent; & in quod jam emerſiſſent faſtigium: & quanto Ciceronis ſtudio Brutus Caſſiuſque attollerentur; denunciaretque, ſe cum Bruto Caſſioque, qui jam decem & ſeptem legionum potentes erant, juncturum vires ſuas, ſi Cæſar ejus aſpernaretur concordiam; diceretque plus Cæſarem patris quam ſe amici ultioni [3] debere. tum [4] inita potentiæ ſocietas, & hortantibus orantibuſque exercitibus, inter Antonium etiam & Cæſarem facta affinitas; cum eſſet privigna Antonii deſponſa Cæſari. conſulatumque iniit Cæſar [5] pridie, quam viginti annos impleret, * x. Kal. Octobres, cum collega Q. Pe-

1. *Jacta.*] Videtur mihi legendum, *facta mentio.* Burrerius. *Jacta.*] Salluſt. Jugurth. *Inter alia jacit.* Tacitus hiſtoriis; *Jacere fortuitos ſermones.* Et, *Si qua diſcordes jeciſſent.* Manutius, *facta*, Burr. conjecturam ſecutus. *Schegk.*

2. *Cum Antonius ſubinde Cæſarem admoneret.*] More ſuo hic *Vellejus* brevi expoſitione magnæ amplitudinis hiſtoriam complectitur. Ceterum de hac *conſpiratione Triumvirali*, quam potentiæ ſocietatem; id eſt, *ὀλιγαρχίαν* *Vellejus* vocat, ſecutaque *proſcriptione*, diſerte *Florus* 4, 6. & quos *Camers* adſcripſit Auctores. quibus omnino addendus eſt *Dio*, qui *fine* 46. & *principio* 47. accuratiſſime deſcribit omnia, & præſertim ipſa *conſilia* Triumviralis coitionis, ut & *Rationem illam ſtatus*, quam ſecuti ſunt, qui nihil jam præter ſuam potentiam curabant cogitabantque, *μάλα πολιτικῶς* explicat. *Boeclerus.*

3. *Debere. tum.*] Vulgo legitur *debere* * *tur.* Mihi reſcribendum videtur, *debere. tum inita.* vel, *tunc inita.* ſed non uſquequaque diſplicet conjectaneum Rhenani, *Igitur inita.* Burrerius.

4 *Inita potentiæ ſocietas.*] Factum autem hoc apud Confluentes circa Bononiam, & Mutinam; ut conſtat ex Appiano, Dione, & aliis. Florus lib. IV. cap. VI. ſic ait: *Apud Confluentes inter Peruſiam, & Bononiam, jungunt manus.* Sed & hic, & alibi, ſe plane *ἀγεωγράφητον* oſtendit. Nam Confluentes, de quibus loquitur, à Peruſia facile diſtant ſpatio xc milliarium Italicorum, aut ultra. *Voſſius.*

5. *Pridie quam viginti annos impleret.*] Contra leges annarias ſeu annales diſtincte Dio. De ætate Auguſti cum conſulatum iniret, fere conſentit Sueton. ſcribens, xx ætatis anno invaſiſſe, quod de anno viceſimo primum cœpto capiendum paret hinc. natus Coſ. Cicerone 9 Kalend. Octob. Interfectis Hirtio & Panſa ſuffectus Conſul, 10. Kalend. Octobr. 1. quæ ſi ad calculum revocaveris, numerabis 20. annos uno die minus. ideoque exacte noſter. Dio tamen deſtruit; qui vita exceſſiſſe Auguſtum 14. Kalend. Septemb. qua die quon-

Q. Pedio, poſt V. C. [1] annis DCCIX, ante LXXII quam tu, M. Vinici, conſulatum inires. [2] Vidit hic annus Ventidium, per quam urbem inter captivos [3] Picentium in triumpho ductus erat, in ea [4] conſularem prætextam jungentem [5] prætoria. Idem hic poſtea triumphavit. 66
Furente deinde Antonio, ſimulque Lepido, quorum uterque, ut prædiximus, hoſtes judicati erant, cum ambo mallent ſibi nunciari quid paſſi eſſent, quam quid [6] emeruiſſent, [7] repugnante Cæſare, ſed fruſtra adverſus duos, inſtauratum Sullani exempli malum, proſcriptio. Nihil tam indignum illo tempore fuit, quam quod aut Cæſar aliquem proſcribere [8] coactus eſt, [9] aut ab illo Cicero proſcri-

quondam primum conſulatum iniret, ſtatuit. videoque ſequi Lipſium ad 1. Taciti. *Schegk.*

* x *Kal. Octobres.*] Puto, errare Vellejum. Sextili enim menſe Auguſtus primum conſulatum iniit: ut liquet ex SC. apud Macrobium Saturnalium lib. 1. c. XII. & Dione Caſſio l. LV. *Voſſ.*

1. *Annis* DCCIX.] Lege DCCXI. *Manut.* *Annis* DCCIX.] Adi *Sigonium comment. in faſt. & triumph. Rom. ad ann.* DCCX. & *Onuphr. Panvin. comment. in lib. 2. faſt. ad ann.* DCCXI. *Boecler.*

2. *Vidit hic annus Ventidium.*] Hunc locum illuſtrat Valerius l. 6. c. 9. quem conſulas hiſtoria apud Dionem l. 43. Agellium lib. 15. cap. 4. Plutarch. Antonio, Appianum Bel. Civil. & Parthico. Plin. lib. 7. *Schegk.* *Vidit hic annus Ventidium.*] Vide *Dion. fine* 43. & *lib.* 47. *p.* 382. *Val. Max.* 6, 9, 6. *Gell.* 15, 4. *Appian. Parth. Plut. Anton.* Boeclerus.

3. *Picentium.*] Picenum Italiæ regio.

4. *Conſularem prætextam jungentem prætoriæ.*] Cum enim prætor eſſet, conſul factus eſt. vide Dionem lib. XLVII. & Faſtos. *Manuc.*

5. *Prætoria.*] Lipſius, *Prætoriæ.* *Prætoria.*] Omnes fere uno agmine, emendandum cenſent, *prætoriæ.* Falluntur. Eſt enim ἔλλειψις τοῦ, *cum.* Infra: *Diu clementia luctatus ſua Cæſar.* Item: *Quam profeſſione ejus, qua ſemper uſus erat, congruebat.* Quamquam & illi loci ferrum criticum effugere non potuerint. Sed injuria, Ἔλλειψιν etiam aliarum præpoſitionum Vellejo familiarem eſſe, alibi oſtendimus. *Voſſ.*

6. *Emeruiſſent.*] Aliàs, *demeruiſſent.* Rhenanus.

7. *Repugnante Cæſare.*] *Sueton. Aug.* 27. *In triumviratu*, inquit, *reſtitit quidem aliquamdiu collegis, ne qua fieret proſcriptio, ſed inceptam utroque acerbius exercuit.* De Ciceronis proſcriptione ſeorſim, *repugnaſſe collegis per biduum, tertioque demum die conceſſiſſe* auctor eſt in *Ciceronis vita Plutarchus.* De cetero excuſat Auguſtum *Dio* 47. *p.* 377. omnemque crudelitatis triumviralis invidiam in collegas ejus rejicit. utri credimus, *Suetonio* an *Dioni*, quorum neuter ſine auctoritate & argumentis agit. *Boecler.*

8. *Coactus eſt.*] Video te, Vellei, ſervire temporibus. verius enim Suetonius, de Octavii crudelitate contra proſcriptos. *Manutius.* *Coactus eſt.*] Notat Manut. Vellejum ſervire tempori. pro Vellejo Dio lib. 47. *Schegk.*

9. *Aut ab illo.*] Lipſius legit, *ab ullo.*

1. *Vox*

ſcriptus eſt; abſciſſaque ſcelere Antonii [1] vox publica eſt, cum ejus ſalutem nemo defendiſſet, qui per tot annos & publicam civitatis & privatam civium defenderat. [2] Nihil tamen egiſti, M. Antoni: (cogit enim excedere propoſiti formam operis, erumpens animo ac pectore indignatio) nihil, inquam, egiſti, mercedem cœleſtiſſimi oris & clariſſimi capitis abſciſſi [3] numerando, [4] auctoramentoque funebri ad conſervatoris quondam reipub. tantique Cos. [5] irritando necem. Rapuiſti tu M. Ciceroni lucem ſolicitam, & ætatem ſenilem, & vitam [6] miſeriorem te principe, quam ſub te triumviro mortem: famam vero gloriamque factorum atque dictorum adeo non abſtuliſti, ut auxeris. Vivit vivetque per omnium ſæculorum memoriam. Dumque hoc vel [7] forte vel providentia vel utcunque conſtitutum rerum naturæ corpus, quod ille pæne ſolus Romanorum animo vidit, ingenio complexus eſt, eloquentia illuminavit, manebit incolume: comitem ævi ſui laudem Ciceronis trahet; omniſque poſteritas illius in te ſcripta mirabitur, tuum in eum factum execrabitur; citiuſque in mundo genus hominum, [8] quam
67 * cadet. Hujus totius temporis fortunam ne deflere quidem

1. *Vox publica.*] Lingua, qua Cicero velut publicam vocem edidit.

2. *Nihil tamen egiſti.*] Hanc egreſſionem Vellejanam non immerito, etiam eloquentiæ nomine eximiam prædicavit *Rhenanus*. Ceterum de exitu & elogio Ciceronis auctores plerique jam ſæpius nominati, quibus adde omnino, è *ſuaſoriis Senecæ ultimas*; ubi tum cetera magnifice, tum hoc veriſſime dicitur: *in Ciceronis laudes ſequendas Cicerone laudatore opus eſſe*. adde *Plin.* 7, 30. *Pontan. Philocal.* 6, 22. Boeclerus.

3. *Numerando.*] Popilio Lænati.

4. *Auctoramentoque.*] Sumitur hoc vocabulum pro obligatione, & pretio ejus, qui ſit obligatus.

5. *Irritando.*] Lipſius *invitando. Irritando.*] Alii, *invitando*. Male. Q. Haterius apud M. Senecam Suaſoria VII. *Non feres inquam, & iterum irritare inimicum in mortem tuam cupies.* Voſſius.

6. *Miſeriorem.*] Vulgo, *inferiorem. Miſeriorem.*] Si alias legitur, *inferiorem*; veroſimile eſt fuiſſe in autographo *infeliciorem*. Gruter.

7. *Forte vel providentia.*] Dubitatio hæc gentilis eſt.

8. *Quam cadet.*] Vulgo, *cedet. Quam cadet.*] Apparet hic aliquid deeſſe; forte legendum eſt, *quam hujus nomen cadet*. Rhenan. *Quam cadet.*] Mendoſum

dem quiſquam ſatis digne [1] potuit, adeo nemo exprimere verbis poteſt. Id tamen notandum eſt, fuiſſe [2] in proſcriptos uxorum fidem ſummam, libertorum mediam, ſervorum aliquam, filiorum nullam. adeo difficilis eſt hominibus utcumque conceptæ ſpei mora.[3] Ne quid ulli ſanctum relinqueretur, [4] velut in dotem invitamentumque ſceleris, Antonius [5] L. Cæſarem avunculum, Lepidus Paullum fratrem proſcripſerant. Nec Planco gratia defuit ad impetrandum, ut frater ejus Plancus Plotius proſcriberetur. Eoque inter jocos militares, qui currum Lepidi Plancique ſecuti erant, inter execrationem civium uſurpabant

doſum hoc eſſe, omnes fatentur. Alii alia addunt. Patet, nihil addendo, minima fere mutatione, ita legi: *cistiuſque in mundo genus hominum concidet*. Manut. *Quam cadet.*] Paullo Manutio placuit: *genus hominum concidet.* Nos explemus: *quam ea cadet.* *Ea*, nempe laus Ciceronis, de qua prædictum. Vide textum. Univerſus autem hic locus expreſſus ab Arellio Fuſco: *Quoad humanum genus incolume manſerit, quamdiu uſus literis, honor ſummæ eloquentiæ pretium erit, quamdiu rerum naturæ aut fortuna ſteterit, aut memoria duraverit, admirabile poſteris vigebis ingenium, & uno proſcriptus ſeculo proſcribes Antonium omnibus.* Ubi παρέργως legi velim: *honor ſcientiæ, eloquentiæ pretium erit*, elegantius magiſque membratim. atque etiam verius, quia non honos tantum eloquentiæ pretium, ſed opes & fructus. Scribo item: *rerum naturæ aut forma ſteterit*: non *fortuna*. Lipſius. *Quam cadet.*] Lacunulam alii aliter atque aliter explent. mihi videtur, *Tullii* cognomen una litera fuiſſe expreſſum, ideoque mox intercidiſſe. belle profecto omnia cohærent, ſi legatur, *citiuſque in mundo genus hominum, quam Cicero cadet.* Gruter.

1. *Potuit.*] Abeſt vet. editioni illud *potuit*: recte. *Lipſius.* *Potuit.*] Superfluum forte, ut placet viris in hac literatura eminentiſſimis, vox *potuit*: ſed non ideo etiam temere expunxerim. comparet enim in editionum omnium prima, neque aliter fuiſſe in authentico, inde colligamus, quod Burrerius tantum ſubnotet in eo conſpici, *nec deflere*. Si licet & mihi indulgere conjecturæ, malim, *nec deflere quidem quiſquam digne potuit, nedum exprimere verbis*; omiſſo illo poſtremo, *poteſt*. Gruterus.

2. *In proſcriptos fidem.*] Copioſe Appianus.

3 *Ne quid ulli.*] Scribo, *ullibi.* Lipſius.

4 *Velut in dotem invitamentumque ſceleris.*] Per mutuas dominationis pactiones nimirum, & διαλλαγὰς τῶν δυναστειῶν, quas *Dio* vocat. qui non tantum hanc atrocitatem, ſed etiam, quæ Vellejus *de fide, uxorum, ſervorum, &c.* tetigerat, exemplis memorabilibus illuſtrat *lib.* 47. ut & *Appian.* 4. ἐμφυλ. ubi amplius liberorum in parentes impietas annotatur. *Boecler.*

5. *L. Cæſarem avunculum.*] Dio l. 56. *L. Antonium Cæſarem* vocat. Sed gentile Antoniorum nomen videtur irrepſiſſe. Bene fecit interpres, qui omiſit. *Voſſius.*

1. *De*

pabant hunc verſum: [1] *De germanis, non de Gallis*, [2] *duo*
68 *triumphant conſules.* Suo præteritum loco referatur. [3] neque enim perſona umbram actæ rei capit. Dum in acie Pharſalica Africaque de ſumma rerum Cæſar dimicat, [5] M. Cælius vir eloquio animoque Curioni ſimillimus, ſed in utroque perfectior, nec minus [6] ingenioſe nequam, cum

1. *De Germanis.*] *Captatur acumen ex ambiguo, ut nomen gentis videatur, quod alterius gentis nomini opponitur; cum interim ſignificentur fratres, in illo verſu; Intelliguntur autem hoc loco* adoptivi fratres. *vide* Rutgerſ. *var. lect.* 1, 9. *&* *not. ad Nepot. in Cimon.*

2. *Duo triumphant conſules.*] *Deſignatos* intellige *conſules*. Vide *Sigon. comment. in faſt. & triumph. R. ad ann.* DCCX. *Boeclerus.*

3. *Neque enim perſona umbram actæ rei capit.*] Umbroſuin hoc ſane, quid ſi & mendoſum? Arbitror, & emendem: *umbram ac tenebras capit.* Non ille Cælius, inquit, homo genere ingenioque nobilis, qui latere in umbra ſileniit ac tenebris debeat. Extraham etiamnunc, etſi alieno loco & tarde. *Lipſius.*

4. *Dum in acie Pharſalica Africaque.*] Conſidera, falſum reperies hunc contextum. Tempus ſeditionis Cælianæ indicare voluit; an hoc igitur, cum Cæſar in Pharſaliâ & Africâ dimicat? De Pharſaliâ, verum eſt: ſed de Africâ, certe diu poſt Cælii motum & mortem illud bellum. Quin præceſſit Ægyptium ſive Alexandrinum, alterumque cum Pharnace. Denique Cæſar etiam interea in urbe. Omnino falſa hæc ſignatio: per Vellejanamne incuriam, an ſcriptoris? Hunc culpari mitius eſt, & εὐστόχως fortaſſe emendem: *dum in acie Pharſalica circaque.* Nihil pronius, quam *Africam* ex eo feciſſe, ſi littera finalis adhæſit, ut ſolet, capiti ſequentis. Interpreter autem: Dum Cæſar in Pharſalia pugnat & circa, nempe ad Dyrrhachium viciniſque locis oppoſitis Pompejo. Pugnas autem & ibi aliquot fuiſſe, notum. Quod tueri vulgatum aliquis conetur, quaſi de Africano bello Curionis in Jubam & Varum ſentiat: fruſtra ſit. Nam nec *Cæſar* ibi *dimicavit*: nec certe *de ſumma rerum.* quod utrumque hic ſcriptum. *Lipſius.* *Dum in acie Pharſalica Africaque.*] *Lipſius* reponit: *In acie Pharſalica circaque.* Poteſt tamen vulgata defendi. Licei enim tum in Africa ductu non militabat Cæſar, tamen auſpicio, & per ſuos. *Atque non de ſumma rerum*, inquis. Imo vero: de ſumma rerum ἀπὸ κοινοῦ refertur ad Pharſaliam Africamque, ut fortaſſe ſufficeret, ſenſum phraſeos præciſe ad unum membrum determinari, licet σύνταξις ad utrumque congruat, qualia exempla non deſunt. Sed quid arguramur? Utique etiam tum per ſuos de ſumma rerum dimicavit Cæſar in Africa: niſi quis credat, ſummam rerum ad Cæſarem venire potuiſſe, partibus Pompejanis tam valide bellum alibi ſuſtentantibus. De ſeditione *M. Cælii ſive Cæcilii Rufi* ut & *Milonis*, vide *Dion.* 42. *p.* 2, 9. *&* 220. *Liv. epit.* 111. *Cæſ.* 3. *b. c.* Boecler.

5. *M. Cælius.*] *Cæcilium Rufum* Livius lib. 111. corrupte. Cæſar lib. 3. Bel. Civil. *Iiſdem temporibus Romæ M. Cælius Rufus prætor, cauſſa debitorum ſuſcepta, initio magiſtratus tribunal ſuum, juxta C. Trebonii prætoris urbani ſellam collocavit.* Schegk.

6. *Ingenioſe nequam.*] Nam & ita de Curione

[1] cum ne modico quidem ſervari poſſet [2] (quippe pejor illi res familiaris quam mens erat) in prætura novarum tabularum auctor extitit: nequiitque ſenatus & [3] auctoritate Coſſ. deterreri, accito etiam Milone Annio, qui non impetrato reditu Julianis partibus infeſtus erat, in urbe ſeditionem, [4] haud magis occulte bellicum tumultum movens, primo ſummotus à rep. mox conſularibus armis auctore ſenatu circa [5] Thurios oppreſſus eſt. [6] Incepto pari ſimilis fortuna Milonis fuit; qui [7] Compſam in Hirpinis oppu-

Curione ſupra: *Suæ alienæque & fortunæ & pudicitiæ prodigus, homo ingenioſiſſime nequam.* Acidal.

1. *Cum ne modico quidem.*] Vulgo, *in modica. Cum ne modico quidem.*] Alii aliter. Ego quoque, ſi eſt indulgendum conjecturæ, legerem: *Cum ne modica quidem re ſervari poſſet.* Nulla enim ei res erat, quod oſtendunt verba, quæ ſequuntur. *Manut. Cum ne in modica quidem.*] Gryph. & alii, *cum ne à Diis quidem ſervari poſſet.* Bene ad ſententiam, non ad verba. perſuaſum mihi ab audaci correctoris manu eſſe, qui ad illud Plauti Terentiique, *Ipſa ſi ſalus, Jupiter, Juno, Ops, ſervare cupiat, non poſſit*, reſpexerit. *Schegk. Cum ne modico quidem.*] Ita caſtigandum. Frigent hic plane aliorum conjecturæ: quas cui bono recenſeam. *Voſſius.*

2. *Quippe pejor illi res familiaris.*] Et hoc idem infra de Rufo Egnatio repetit, ſolemni ſui ipſius imitatione. *Cum eſſet omni flagitiorum ſcelerumque conſcientia merſus, nec melior illi res familiaris, quam mens foret.* Acidal.

3. *Auctoritate Coſſ.*] Hoc valet, *Conſulum.* Atqui, ne juventus erret, *Coſ.* ſive *Conſulis* ſcribendum eſt. quia unus Servilius tunc in urbe, cui Cæſar collega, ſed abſens & in bello. *Lipſius.*

4. *Haud magis.*] Quantum ex vetuſto codice conjicere potui, legendum videtur: *In urbe ſeditionem, magis autem occulte bellicum tumultum movens.* Butr. *Haud magis.*] Argutabar: *in agris occulte.* Nam ita res fuit, Romæ ſeditionem, in agris bellum movebat per Milonem. Cæſar lib. III. *Clam nunciis ad Milonem miſſis, evocatoque in Italiam: eum in Thurinum ad ſolicitandos paſtores præmiſit.* Lipſius. *Haud magis.*] Hæc lectio & diſtinctio eſt à vet. exemplari. Alii tamen malunt, *aut magis occulte bellicum tumult. m.* Boeclerus.

5. *Thurios.*] Urbs hæc in Salentinis.

6. *Incepto pari.*] Minime habuerim pro lectione meliori conjecturam reſcribentium, *interfecto pari, ſimilis.* Sic enim petit auctori dogma ſuum, quo innuit eoſdem ſortiri eventus, qui ſimilibus auſpiciis res minime ſimiles exorſi ſunt. de Cælio & Milone ſic breviter Epitoma Livii CXI. *uterque cum bellum molirentur, interempti ſunt.* Grut. *Incepto pari.*] Lego, *in cœpto pari, &c.* Epitoma Livii, lib. CXI. *Uterque cum bellum molirentur, occiſi ſunt.* Acidalius conjecerat, *interfecto pari.* Quod merito refellit Gruterus. *Voſſius.*

7. *Compſam in Hirpinis.*] Cæſar ad *Coſam* ſcribit interfectum in *agro Thurino.* Etiam Euſebius, ſed à nobis corrigendus: *M. Cælius Prætor, & T. Annius Milo exſul oppreſſit, res novas in Tiriano Brixioque agro molientes.* Scribendum: *in Thurino Brutioque.* Lipſius. *Compſam in Hirpinis.*] Quid putidius,

oppugnans, ictuſque lapide, tum P. Clodio, tum patriæ, quam armis petebat, pœnas dedit; vir inquies, & [1] ultra ſortem temerarius. Quatenus autem aliquid ex omiſſis peto, notetur immodica & intempeſtiva libertate uſos [2] adverſus C. Cæſarem, [3] Marullum Epidium, [4] Flaviumque Cæſetium trib. pl. dum arguunt in eo regni voluntatem, pæne vim dominationis expertos. In hoc tamen ſæpe

quam hic cum Cluverio intrudere, *Caſſanum in agro Thurino oppugnans*? Nititur tamen ſe defendere auctoritate Plinii Nat. Hiſt. lib. II cap. LV. Addit præterea majorem fidem Cæſari habendam, quam Velleio; cujus verba ex III. de bello civili ita emendat: *Milo, quibuſdam ſolutis ergaſtulis, Caſſanum in agro Thurino oppugnare cœpit.* Ubi omnes quidem codices, tam Mss. quam impreſſi, habent, *Coſam.* Quorum auctoritate motus, nihil temere mutare auſim. Per *Coſam* vero intelligimus eandem urbem, quæ Vellejo *Compſa.* Nam hodieque appellatur *Coſſa.* Scio quidem, illam eſſe Hirpinorum proprie, non Thurinorum. Sed tuetur me ſatis Strabo lib. IV. qui, ubi ſtudioſe de his gentibus agit, fatetur, eas vix certis terminis poſſe diſtingui. Unde etiam eſt, quod Compſam Lucaniæ attribuat Ptolomæus. Nec minus vulgatam Cæſaris ſcripturam firmant verba Euſebii; qui palam in Thurinis id factum refert. Sic enim ille, in Chronico: *M. Cœlius prætor, & T. Annius Milo exul, oppreſſi, res novas in Thurino Brutioque agro molientes.* Multo autem infirmior Cluverii argumentatio petita ex verbis Plinii, qui loco jam ante memorato, Milonem apud *caſtellum Cariſſanum* petiiſſe tradidit. Reſtituebat ille, *Coſſanum.* Sed cur non eodem jure mihi reponere liceat, *Coſſanum*, aut, *Compſanum*? Denique quo ſans eſſe Velleji verba magis conſtet, addo, falſum eſſe, quod ſcripſerat Cluverius, narrationem Cœlii præcedentem multis eſſe verbis mutilatam. Non tamen leviter corruptam fuiſſe negem. *Voſſius.*

1. *Ultra ſortem temerarius*] Magis audax ſcilicet, quam pro conditione exſulis, cujus eſt jacere fere, nec attolli. *Lipſ.* Legitur etiam *ultra fortem. Ultra ſortem temerarius.*] Id eſt, temerarior quam fortior. ſic noſter infra cap. 83. *& infra ſervos cliens.* & cap. 88. *mollitiis ultra feminam fluens.* denique cap. 118. *ultra barbarum promptus ingenio.* Alii revocant conjectaneum Rhenani, *& ultra ſortem temerarius.* ſed non video, cur Miloni exilium moderari debuerit temeritatem, homini feroci & alteri, ut dicam, Coriolano *Gruter.*

2. *Adverſus C. Cæſarem.*] Julium Cæſarem capies. Quod non monerem, niſi fuiſſent, qui Auguſtum intellexiſſe viderentur. Adi Valerium Maximum lib. V. cap. VI. Suetonium in Cæſare, & Dionem lib. XLIV. *Voſſius.*

3. *Marullum Epidium, &c.*] *Sueton. Caſ.* 79. *Val. Max.* 5, 7, 2. *Plut. Caſ. Appian.* ἐμφυλ. 2. ſed nemo accuratius *Dione* 44. *p.* 277. Boecler.

4. *Flaviumque Cæſetium.*] Duo gentilitia nomina non debent conjungi. Bene ergo in Gryphiana, & aliis quibuſdam editionibus, emendatum eſt, *Flavumque.* Flavi autem cognomen Cæſetio tribuunt Livius, Suetonius, Plutarchus, aliique. Nam in Dione lib. XLVIII. mendoſe legitur, Λεύκιος Καισήτιος Φλάκκος. Scribi debet, Καισήτιος Φλάυος. Appianus

ſæpe laceſſiti principis ira exceſſit, ut cenſoria potius contentus nota, quam animadverſione dictatoria ſummoveret eos à rep. teſtareturque, eſſe ſibi miſerrimum, quod aut natura ſua ei excedendum foret, aut minuenda dignitas. Sed ad ordinem revertendum eſt. Jam & Dola- 69
bella in Aſia [1] C. Trebonium conſularem, [2] cui ſuccedebat, fraude deceptum [3] Smyrnæ occiderat, virum adverſus merita Cæſaris ingratiſſimum participemque cædis ejus, à quo ipſe in conſulare provectus faſtigium fuerat: & C. Caſſius, acceptis à [4] Statio Murco & [5] Criſpo Marcio, prætoriis viris [6] imperatoribuſque, prævalidis in Syria legionibus, incluſum Dolabellam, qui præoccupata Aſia in Syriam pervenerat, [7] Laodicea expugnata interfecerat;

nus hunc ubique Sittium nominat. Errore, ut puto, non librarii, ſed ipſius Appiani. *Voßius.*

1. *C. Trebonium.*] De Trebonii interitu, ipſiuſque quod ſequitur Dolabellæ fato, vide *Dion.* 47. *p.* 392. & 393. *Liv. epit.* 119. *Appian.* 4. ἐμφυλ. *Boeclerus.*

2. *Cui ſuccedebat.*] Succedebat non à ſenatu, ſed à ſe & ſcelere ſuo miſſus. Nam provincia illi Syria erat, atque in eam ibat. *Lipſius.*

3. *Smyrnæ.*] Urbs in Ionia. Hodie quoque mercatura celebris.

4. *Statio Murco.*] Alias, *à Sexto Murco.* Rhenan. *Statio Murco.*] Statius Murcus in argenteo etiam denatio I M P. dicitur. De hoc autem Murco videndus liber noſter de Familiis. *Urſinus.* *Statio Murco.*] *Statio*, non *Staio* legendum, ut bene ex numiſmate emendat Urſinus. Vocabatur autem hic *L. Statius .Murcus.* Ut conſtat ex Cicerone, ac Dione Caſſio. Appianus non uno loco Sexti prænomen ei tribuit. Sed fallitur. *Voßius.*

5. *Criſpo Marcio.*] Falluntur, qui ex Dionis lib. XLVII. reponunt, *Criſpo Marco*, vel *M. Criſpo.* Nam ipſe Dion mendoſus, apud eum pro Μάρκου Κρίσπου legendum, Μαρκίου. Similiter etiam apud Hirtium lib. de bello Africano, *Marcium Criſpum*, non *Marcum*, optimi Ms. fide reponendum cenſeo. Docet hoc Caſſius apud Ciceronem lib. XII. epiſt. ad Fam. ac ipſe Cicero Philipp. II. Appianus hunc ſæpiuſcule Minutium Criſpum vocat. Sed in hoc quoque eum fugit ratio. *Voſſ.*

6. *Imperatoribuſque prævalidis.*] Non ſequor Schegkium, qui probabat: *imperatoribuſque, validis, &c.* Quod in Bonhommæi editione invenerat. Mihi vera lectio videtur: *imperatoribuſque prævalidis.* Quod Aldo etiam monitum. *Voßius.*

7. *Laodicea.*] In MSſ. *Lauditea*, ut *Laudice* apud Juſtin. Sic *Laumedon* pro *Laomedon*, *Lautumia* pro *Laotumia.* Ita & *Theodoſius*, *Theudoſius* apud Claudianum, & alios: item in epigrammate veteri, quod libro III. Catalectorum Pithœi legitur:

Omnia Theudoſio cedunt, ſobolique perenni.

Perperam enim excuſum *Theodoſio.* Voſſius. *Laodicea expugnata.*] *Expugnarat* mavult cum Aldo Schegkius. Libri

cerat; [1] ita tamen, ut ad ictum ſervi ſui Dolabella non ſegniter cervicem daret; & decem legiones in eo tractu ſui juris fecerat. & M. Brutus C. Antonio fratri M. Antonii in Macedonia, Vatinioque circa Dyrrachium [2] volentes legiones extorſerat: ſed Antonium bello laceſſierat; Vatinium dignatione obruerat: cum & Brutus cuilibet ducum præferendus videretur; Vatinius [3] nulli nomini non eſſet poſtferendus. [4] in quo deformitas corporis cum turpitudine certabat ingenii, adeo ut animus ejus [5] digniſſimo

bri vet. *Laodicea expugnata ea urbe fecerat ita tamen.* Ex quo Rhenan. leg. cenſet, *Laodicea expugnata interfecerat; ita tamen. Laodicea expugnata.*] Ita *Rhenanus*, non male meo judicio, nam ad vocem *interfecerat*, rectius quadrant, quæ mox per ἐπιπλῆξιν, ſive quendam ἐπανορθώσεως διορισμὸν adduntur. Quanquam ne ſic quidem locum perſanatum credam. *Voſſiana* emendatio iſta eſt: *Laudicea, expugnata ea urbe, ceperat (ita tamen, &c.* Boecler.

1. *Ita tamen, &c.*] Si hæc parentheſi includantur, haud paullum ad periodi lucem factura judicat Lipſius.

2. *Volentes*] Urſinus legit, *volenti. Volentes.*] Quid ſi, *valentes*? Sane ſic paullo ante etiam, *prævalidis legionibus*, dixit. Tamen nil muto. pro vulgari lectione Ms. & quod infra ſimili modo protulerit Vellejus: *pecuniaſ que à volentibus acceperant.* Fruſtra vero Urſinus ſcribebat, *volenti.* Nam quomodo cohæret, *volenti extorſeras*? Eſt hoc plane contra Velleii mentem, qui paullo poſt etiam ſubjicit de Bruto, *Vatinium dignatione obruerat.* Voſſius.

3. *Nulli nomini.*] Puteanus legit, *nulli minimo.* Aliquando putant legendum, *nulli homini.* Poſſet & illud *nomini* deleri, tanquam gloſſema ad τὸ *nulli*, cum prius gloſſema eſſet, *nemini*, ex quo factum ſit, *nomini.* Manut. *Nulli nomini.*] Correctores velut agmine facto ruunt ad delendum iſtud, *nomini.* Ego ſi imperium ſuſtinere poſſim, jubeam quieſcere. *Nullum nomen*, eſt nemo. Sic ubique *nomen Romanum*, pro Romanis; rem ut pro nomine intelligas. Epicedio Druſi Albinovanus:

Fluminaque & fontes & nomina magna locorum,

pro ipſis locis. Cæcilius apud Nonium in Deintegrare:

Nomen virginis, niſi mirum eſt, deintegravit.

pro virgine ipſa. Auſonius epiſt. ad Theonem:

Et jacula, & fundas & nomina villicalini.

Obſcurus auctor, Diris:

Et caſti fontes, & felix nomen agelli.

Ad Velleium ut redeam, ea vis eſt ibi defenſæ locutionis. Cum Brutus cuilibet ducum eſſet præponendus; Vatinius non modo non nulli duci, ſed vel alii cuilibet viliſſimo nomini, id eſt, homini, erat poſtponendus. Ut jam deſinant ſibi neſcio quas gloſſas ſomniare. Qui admittere hoc tamen nolet, potius quam deleat, liceat illi legere, *nulli omnium.* Acidal.

4. *In quo deformitas.*] Cicero in eum: *cujus teſtimonium propter turpitudinem vitæ, ſordes domeſticas nullius momenti putaretur.* Et in Bruto ait, *eum ex ſummis & fortunæ, & vitæ ſordibus conſulem factum.* Schegk.

5. *Digniſſimo domicilio.*] Pulchre in hanc

mo domicilio incluſus videretur. eratque ſeptem legionibus validus. [1] Et lege Pedia, quam conſul Pedius collega Cæſaris tulerat, omnibus qui Cæſarem patrem interfecerant, aqua ignique [2] damnatis interdictum erat. quo tempore [3] Capito, patruus meus, vir ordinis ſenatorii, [4] Agrippæ ſubſcripſit in C. Caſſium. Dumque ea in Italia geruntur, acri atque proſperrimo bello [5] Caſſius Rhodum, rem immanis operis, ceperat; Brutus [6] Lycios devicerat; & inde in Macedoniam exercitus transjecerant; cum per omnia repugnans naturæ ſuæ Caſſius, etiam Bruti clementiam vinceret. Neque reperias, [7] quos aut pronior fortuna comitata ſit, aut veluti fatigata maturius deſti-

hanc rem ait Eumenius Paneg. Conſt. dicto: *Naturam ipſam magnis mentibus domicilia corporum digna metari.* Voſſ.

1. *Et lege.*] Lipſius, *At lege. Et lege Pedia.*] Adde *Dion.* 46. *p.* 367. *Appian.* 3. *b. c. p.* 586. *Liv.* 120. qui Cæſarem hanc legem tuliſſe dicunt. Nimirum Cæſar Q. Pedium collegam ferre juſſerat. *Sigon. comment. in faſt. & tr. R. ad ann.* DCCX. & *Onuphrius Comment. in faſt. ad ann.* DCCXI. Hanc legem, cum neque in univerſum, neque in futurum ſit lata, pro lege non habendam eſſe, *Roſinus* notat 8, 27. *Boecler.*

2. *Damnatis.*] Petrus Delbenius tollit, *damnatis.* Manut.

3. *Capito patruus meus.*] An Atteius Capito Juriſconſultus ille nobilis? Factum ſit non abhorrens ab ingenio viri, qui adulator, & *cujus obſequium dominantibus probabatur*, ait Tacitus. Sed vereor, ut tunc non tam grandi & Senatoria ætate fuerit. quippe qui obiit demum nono Tiberiani imperii anno. Vide Tacit. III. Ann. extremo. *Lipſius. Capito patruus meus.*] Miror ambigere Lipſium, num hic ſit Atteius Capito, cujus tertio Annal. meminit Tacitus. Cum enim hunc patruum dicat Velleius, illud nullo modo verum eſſe poteſt: niſi ſtatuas illum adoptione in Atteiam familiam tranſiiſſe. Præterea tempora vix illud patiantur. Quod tamen Lipſium non fugiſſe fateor. *Voſſius. Capito patruus meus.*] Jactat *Velleius* ſuorum in Cæſares merita, aulicique obſequii artes ab ſtirpe ſibi conciliatas, vult intelligi. *Boeclerus.*

4. *Agrippæ ſubſcripſit.*] Moris recepti ſubſcribere quâ in crimen, quâ in pœnam, de illa multi ex Verrinis & Pædiano, de hac quæ principum proprie, Suetonius Nerone: *Cum de ſupplicio cujuſdam capite damnati, ut ex more ſubſcriberet, admoneretur, quam vellem, inquit, neſcire litteras.* Schegk.

5. *Caſſius Rhodum.*] *Dio* 47. *p.* 305. *Appian.* 4. ἐμφυλ. *Plut. in Brut.*

6. *Lycios.*] Lycia Ptolemæo & cæteris Aſiæ regio.

7. *Quos aut pronior fortuna.*] Fortunatorum notabilis eſt in pari fortuna diſparitas. Quorumdam eximias virtutes ac prudentiam comitatur fortuna fido & aſſiduo ſucceſſu; quoſdam, ubi diu comitata eſt, ad extremum deſerit. quoſdam per vices, & miſcens adverſa ſecundis beat: quoſdam in omni vir-

70 deſtituerit, quam Brutum & Caſſium. Tum Cæſar & Antonius transjecerunt exercitus [1] in Macedoniam, & apud urbem Philippos cum M. Bruto Caſſioque acie con-

tutis conatu deſtituit fugitque: quorundam læta initia, in progreſſu, aut ante progreſſum, ſtatim abrumpit. quibuſdam temeritas etiam & ignavia ubique procedit: plurimi majore fortuna, quam ſapientia utuntur. verum, quidquid diverſitatis habent illæ Felicium notæ, *commune omnibus*, ſed maxime præfidenter de ſucceſſu ſentientibus, *ancipitium* imminet. *Boecler.*

1. *In Macedoniam, & apud urbem Philippos.*] Sic eſt. Philippi iſti in Macedoniâ extremâ Ptolomæo locantur, aliis in Thraciâ primâ. Sunt ad Strymonem fluvium, & ſubjacet planicies aptiſſima pugnæ. Victus in eâ Caſſius & Brutus. Diverſi omnino ab iſtis Philippi ſunt in Theſſaliâ, ubi Pompejus victus, ad Peneum flumen. Ergo jure miror, quid poëtis aliquot in mentem venerit confundere hæc loca & urbes, quaſi ſi utrumque civile bellum in iiſdem campis depugnatum. Lucanus innuit

Romanas acies iterum vidêre Philippi.

quem tamen excuſes, quaſi Philippi iterum viderint, ſed non iidem. Manilio quid facias? qui ſic lib. 1.

— ducibus jurata cruentis
Arma Philippæos implerunt agmine campos.
Vix etiam ſiccâ miles Romanus arenâ
Oſſa virûm laceroſque prius ſuperaſtitit artus,
Perque patris pater Auguſtus veſtigia vicit.

Nam vult in iiſdem campis atque adeo veſtigiis pugnaſſe Auguſtum, quibus patrem: & milites ſuperſtitiſſe cadavera & oſſa. Quid poëtas culpo? Florus hiſtoricus idem peccat: *Brutus & Caſſius, comparatis ingentibus copiis, eandem illam, quæ fatalis Cn. Pompejo fuit, arenam inſederant.* Hoc autem tam verum eſt, ut centum aliquot milliaria ſint interjecta. Vide Dionem XLVII. & Appianum IV. Civil. quorum uterque ſitum Philipporum, ubi Brutinum prœlium, accuratè deſignat & deſcribit. *Lipſius.* *In Macedoniam, & apud urbem Philippos.*] Recte Manilium, Florum, & alios refellit Lipſius, qui Philippenſem pugnam in iiſdem Philippicis campis commiſſam ſcribunt, in quibus Cæſar cum Pompejo ante dimicaverat. Immerito autem in conſortionem culpæ trahunt quidam Virgilium, quod ſub finem primi Georg. dixerit:

Romanas acies iterum videre Philippi.

Nam ipſe poſtea ſe explicat, cum ait:

Nec fuit indignum ſuperis bis ſanguine noſtro
Æmathiam & latos Æmi pingueſcere campos:

Ut non ſit dubium, quin geminos Philippos intelligat Maro: illos, qui in Theſſalia ſunt, & alteros, qui in Macedonia ad Hæmum montem. Reliqui omnes poëtæ lapſi; inter quos & Ovidius XV. Met. Niſi excipere lubeat auctorem epigrammatis, quod extat in Catalectis veterum Poëtarum:

In Macetum campis ultus jam Cæſaris umbras
Sum patris, Auguſtus belloque armiſque ſuperbus;
Namque meos ſenſit fugiens Antonius enſes, &c.

At quid hic Auguſtum bello contra Antonium Cæſaris manes ultum eſſe ait? Omnino id de Bruto Caſſioque accipiendum. Lege igitur:

Jamque meos ſenſit, &c.

Nihil enim certius, quam duo prœlia intelligi. *Voſſius.* *In Macedoniam & apud urbem Philippos.*] Scriptores hujus belli notavit ad *Flor.* 4, 7. *Camers.*

Dio

concurrerunt. Cornu, cui Brutus præerat, impulſis hoſtibus caſtra Cæſaris cepit. nam ipſe Cæſar, etiamſi infirmiſſimus valetudine erat, obibat munia ducis, [1] oratus etiam ab Artorio medico, ne in caſtris remaneret, manifeſte denuntiatione [2] quietis territo. Id autem in quo Caſſius fuerat, fugatum ac male multatum [3] in altiora ſe receperat loca. Tum Caſſius ex ſua fortuna eventum collegæ æſtimans, [4] cum dimiſiſſet evocatum juſſiſſetque nun-

Dio 47. & *Zonaras t.* 2. qui prolixius ferme, quam alias ſolet, exponit, quæ à Dione mutuatur. *Boecler.*

1. *Oratus etiam ab Artorio medico.*] Valde celebre eſt hoc ſomnium & eventu ipſo nobile, ideoque diligenter ſcriptoribus hujus belli annotatum. *Aliqui* inter argumenta providentiæ hæc talia etiam gentilibus oblata ponunt, divinitusque immitti credunt; *alii* præſtigiis Diabolicis accenſent (vide de hoc ipſo ſomnio Artorii aliiſque *Lactant.* 2. 8.) *quidam* naturæ quandam vim hic comminiſcuntur, præſertim qui *Homeri* propoſitum diſquirunt, Heroibus tantum ſomnia tribuentis. Verum ut de tali ſomnio, quale hic habemus, valde durum fuerit affirmare, *ex cauſſis naturalibus ortum eſſe*: ita cetera dubitatio non parum difficultatis videtur habere. *Servaſſe Deum etiam gentilium Heroas & è periculis ereptos majoribus rebus adhibuiſſe*, negari nec poteſt, nec debet. Quocirca nec pugnat cum Divina Philoſophia, ſi dicas; *Incolumitatem talium virorum curæ Deo fuiſſe; ejuſque curæ partem ſomniorum fatidicorum immiſſione aliquando oſtenſam.* At vero ea ſomnia ex ipſis *ſpeciebus* per ſomnium oblatis non uniuſmodi ſunt, aut una æſtimatione comprehendi queunt. Quæ in Sacris codicibus leguntur exempla, nullas habent *imagines idololatricas, neque vel Deorum vel ſacrorum ethnicorum ſimulacra*, quanquam ethnicis oſtenſa, præferunt: ſed in ſomnio Artorii, Minerva virum monet, alibi Jupiter in templo ſuo, è ſinu ſuo futura promit. Unde merito ambigas, *an Deus immittendis homini pagano ſomniis, profani cultus imagines adhibere voluerit.* Inquis: *ſi Diaboli præſtigiis id aſſignas, unde & quomodo Diabolus præſcire eventum pugnæ Philippenſis potuit?* Hic ergo videatur forte diſtinctio facienda inter *illas profanas ſpecies, quatenus è cauſſis naturalibus & quotidiani uſus reliquiis phantaſiæ offeruntur*; & *inter diſpenſationem divinam, quæ emergentibus naturaliter ſimulacris ſignificamenta μυστικὰ conjungere, ſive naturæ occupationem ad futurorum indicia dirigere poteſt.* Conſule *Tertullian. lib. de anima* 46. *Zwinger. Theatr. Volum.* 5. *lib.* 4. *tit. de inſomniis. Pontan. Philocal.* 10, 21. Boecler.

2. *Quietis.*] Somnii in quiete.

3. *In altiora ſe receperat loca.*] Ita *Gruterus*, *Sylburgius*, aliique edidere. Poteſt tamen omitti illud, *ſe*; quoniam à principe editione abeſt, quod jam *Voſſianæ* notæ advertere. *Boecler.*

4. *Cum dimiſiſſet evocatum.*] Titinium Centurionem Valerius lib. 9. c. 9. nominat, uterque bene. Dio lib. 55. *Sicut & evocatorum ſummam dicere non poſſum, uti illis Auguſtus cœpit, tum primum, cum veteranos patris contra Antonium convocavit, ſervavit, ut deinde, & ſunt una adhuc legio, peculiares ſuas habent vites*, (ſic malo cum Cujacio

nuntiare ſibi, quæ eſſet multitudo ac vis hominum, quæ ad ſe tenderet, tardius eo nunciante, cum in vicino eſſet agmen curſu ad eum tendentium, [1] neque pulvere facies aut ſigna denotari poſſent; exiſtimans hoſtes eſſe qui irruerent, lacerna caput circumdedit, extentamque cervicem [2] interritus liberto præbuit. Deciderat Caſſii caput, cum evocatus advenit, nuncians Brutum eſſe victorem. qui cum imperatorem proſtratum videret; Sequar, inquit, eum, quem mea occidit tarditas; & ita in gladium [3] incubuit. Poſt paucos deinde dies Brutus conflixit cum hoſtibus, & victus acie, cum in tumulum nocte ex fuga ſe recepiſſet, impetravit à Stratone Ægeate, familiari ſuo, ut manum morituro commodaret ſibi; rejectoque lævo ſuper caput brachio, cum mucronem gladii

ejus

ῥάβδους vertere, *vites*, quam Xylandro parum conſideraio ad ritum, *faſces*) *quemadmodum centuriones*. Proiode Vellejus appellat *evocatum*, quia ex illorum numero Valerius centuriooem, quia vite honoratus. Vitis enim inſigne Ceoturionum. Plinius; *Centurionum manu vitis; atque etiam in delictis, pœnam ipſam honorat*. Et Juvenali vitis pro Centurionatu:

—— *aut vitem poſce libello.*

Schegkius.

1. *Neque pulvere.*] Bucretlus meus, *præ* deſiderari putat, atque inſerit: *neque præ pulvere*. Et erroris quidem io eo facilis occaſio. *Acidal.* *Neque pulvere.*] Fruſtra legunt *neque præ pulvere*. Nam *præ* intelligitur. Ut cum dicimus, *gaudio lachrymari*, *amore emori*, aliaque id genus. *Voſſius.*

2. *Interritus liberto præbuit.*] *Pandaro* ut nuncupat Aurelius Victor, Sed lego, *Pindaro*, ex Valerio Maximo lib. VI. cap. VIII. Plutarcho in Antonio, Brutoque, Appiano lib. IV. Bell. Civ. ac Dione lib. XLVII. *Voſſius.*

3. *Incubuit.*] Vulgò peſſime, *occubuit*. *Incubuit.*] Valerius Maximus. Nam C. Caſſium error à ſemetipſo pœnas exigere coëgit. Inter illum enim pugnæ quatuor exercituum apud Philippos varium ipſiſque ducibus ignotum eventum, miſſus ab eo Titinius ceoturio nocturno tempore, ut ſpecularetur quooam in ſtatu res M. Bruii eſſent: dum crebros exceſſus viz petit, quia tenebrarum obſcuritas, hoſteſne an commilitones occurrereot, dignoſcere noo ſinebat, tardius ad Caſſium rediit. Quem is exceptum ab hoſtibus, omniaque in eorum poteſtatem recidiſſe exiſtimans, finire vitam properavit: cum & caſtra hoſtium invicem capta, & Bruii copiæ magna ex parte incolumes eſſent. Titinii vero non obliteranda ſilentio virtus, qui oculis pauliſper hæſit, ioopinato jacentis ducis ſpectaculo attonitus; deinde profuſus io lachrymas, Etſi imprudens, ioquit, imperator cauſſa tibi mortis fui: tamen ne id ipſum impunitum ſit, accipe me fati tui comitem. Superque exanime corpus ejus jugulo ſuo gladium capulo tenus demiſit: ac permiſto utriuſque ſanguine, duplex victima jacuit, Pietatis hæc, Erroris illa.

1. *Emicat.*]

ejus dextera tenens, ſiniſtræ admoviſſet mammillæ, ad eum ipſum locum, qua cor [1] emicat, impellens ſe in vulnus, uno ictu transfixus exſpiravit. Protinus Meſſalla, fulgentiſſimus juvenis, proximus in illis caſtris Bruti Caſſiique auctoritati, cum eſſent qui eum ducem poſcerent, ſervari beneficio Cæſaris maluit, quam dubiam ſpem armorum tentare amplius. Nec aut Cæſari quidquam ex victoriis ſuis fuit lætius, quam ſervaſſe Corvinum; aut majus exemplum [2] hominis grati ac pii, quam Corvinus in Cæſarem fuit. Non aliud bellum cruentius cæde clariſſimorum virorum fuit. Tum Catonis filius cecidit. Eadem Lucullum [3] Hortenſiumque eminentiſſimorum civium filios fortuna abſtulit. [4] nam Varro ad ludibrium moriturus Antonii, digna illo ac vera de exitu ejus magna cum libertate [5] ominatus eſt. [6] Druſus Livius Juliæ

1. *Emicat.*] Pulſat.

2. *Hominis grati ac pii.*] Notat hujus in Meſſalla pietatis exemplum etiam *Appianus* 5. ἐμφυλ. ubi Octavius Cæſar cladem perpeſſus, exercituque exutus, à Meſſalla, quem tamen olim proſcripſerat, cum jam in ejus poteſtatem veniſſet, conſervatus eſt. *Boecl.*

3. *Hortenſiumque.*] Fallor an ejus filii mentio apud Suetonium: *Pleroſque modeſtia & pudore terruit, in quibus Ortalum, Q. Hortenſii oratoris nepotem.* & Tacitum 11. Annal. *quo magis mirum fuit, quod preces M. Ortali nobilis juvenis, in paupertate manifeſta, ſuperbius accepiſſet. Nepos erat oratoris Hortenſii.* Si verum, oppido juvenem tempore obitus paterni fuiſſe oportet. *Schegkius.*

4. *Nam Varro.*] Quis autem iſte Varro? videatur meritiſſimâ ἐξοχῇ noſter ille intellegi, cui Fama quam Æternitas magis æqua. Illa nomen ejus ſervat, hæc ſcripta non adſpexit: quorum tamen feracius vix fuit aliud ingenium Græcum aut Romanum. Sed videatur inquam iſte intellegi: non tamen poteſt. Nam proſcriptus quidem à Triumviris Varro, ſed certantibus de ſalute ejus, quibus aliqua honeſti cura, vicit Fuſius Calenus amicus Antonii, & eum ad ſe recepit. Ita tempeſtatem illam evaſit. Appianum vide, & Agell. III. cap. x. Pugnæ autem Philippenſi non opinor interfuiſſe. Ætas militiâ & iis actionibus virum ſolvebat: & aliquot ſane annis pôſt vixit. Quid verba facio: in lectulo ſuo obiit, non properata aliqua morte: ut clare ſcribit Valerius lib. VIII. *Terentius Varro, non annis, quibus ſæculum æquavit, quam ſtilo vivacior fuit. In eodem enim lectulo & ſpiritus ejus, & egregiorum operum curſus exſtinctus eſt.* Ergo alius iſte Varro, quem velim omnino magis Vellejus retexiſſet. *Lipſius.*

5. *Ominatus eſt.*] Livius de Æmilio Paullo: *Ac prope certa ſpe ominatos eſſe homines; finem eſſe Macedonico bello.* Schegkius.

6. *Druſus Livius.*] Ita poſt exceſſum

[1] Juliæ Auguſtæ pater & [2] Varus Quinctilius, ne tentata quidem hoſtis miſericordia, alter ſe ipſe in tabernaculo interemit: Varus autem liberti, quem id facere coëgerat, manu, [3] cum ſe inſignibus honorum velaſſet, jugulatus eſt.
72 Hunc exitum M. Bruti partium ſeptimum & trigeſimum annum agentis fortuna eſſe voluit: [4] corrupto animo ejus in

Auguſti Liviam demum dictam conſtat, κτ' ἀπόληψιν ergo locutus Vellejus. Sic & Plinius lib. VII. cap. XIII. *Inter ſe ſteriles, ubi cum aliis junxere, gignunt: ſicut Auguſtus, & Julia* Sic habent Mss. non *Livia*, ut edunt. Similiter Flavius Joſephus *Liviam* ubique Ἰουλίαν appellat. Nec aliter jam olim vertit Rufinus. Ut non ſit audiendus Scaliger in Animadverſionibus Euſebianis, ad numerum MMLIII. ubi non dubium eſſe ait, quin librario mendo nomen Juliæ apud Joſephum jam olim irrepſerit. *Voßius.*

1. *Juliæ Auguſtæ pater.*] *Liviæ*, reponendum puto. *Manut.* *Juliæ Auguſtæ pater.*] *Liviæ* mavult Aldus: ſed vulgatam jam olim ad Tacitum firmavit Lipſius. *Juliæ Auguſtæ pater.*] Vir doctus *Liviæ* reponendum putat, non conſciſco. Tacitus lib. I. Annal. *Livia in familiam Juliam, nomenque Auguſtæ adſumebatur.* Et lib. 5. *Julia Auguſta mortem obiit, ætate extrema.* Dio lib. 56. *Et ſacerdotem Liviam, quæ tunc Juliæ etiam Auguſtæque cognomen acceperat.* At ita infra. Quid tum? Liviam vocat, ſed non Auguſtam. Hoc obſervate ex numis, lapidibus, hiſtoricisque verum cognomen *Auguſtæ* perpetuo *Juliæ*. *Liviæ* numquam aſſignari. *Schegk.* *Juliæ Auguſtæ pater.*] Alii *Liviæ* reponunt: qua correctione minime quidem opus erat. Licet enim tum temporis nondum *Julia* diceretur, nihil tamen impedit, quo minus *Vellejus*, reſpectu ſecuti temporis, nomen præſertim illuſtrius, quo prius inumbratum eſt, adhibeat. *Boeclir.*

2. *Varus Quinctilius.*] Ad eum ſcripſit Horat. lib. I. Od. 18.

3. *Cum ſe inſignibus honorum velaſſet.*] More priſcorum mortalium hoc tali caſu, Livius libr. 5. agens de capta urbe à Gallis, prodit: *adeo haud ſecus, quam venerabundi intuebantur in ædium veſtibulis ſedentes viros, præter ornatum, habitumque humano auguſtiorem, majeſtate etiam, quam vultus gravitaſque oris præ ſe ferebat.* De Cleopatra Dio, & Florus lib. 4. cap. 11. *In Mauſoleum ſe recepit, ubi maximo, quam ſolebat, induta cultu, in differto odoribus ſolio, juxta ſuum ſe collocavit Antonium.* De Olympia Alexandri matre Juſtin. lib. 14. Adi Plutarchum. Deinde in violenta morte, ſuprema illis cura honeſte cadere. De Lucretia Ovid. Faſtor. II.

Tunc quoque jam moriens ne non procumbat honeſte
Reſpicit, hæc etiam cura cadentis erat.

Lege Sueton. Cæſar. Agellium libr. 15. Plutarch. de claris mulieribus paſſim. *Schegkius.*

4. *Corrupto animo ejus.*] Omnes conſentiunt in reprehenſione ejus parricidii, etiam qui alias vehementer laudant Brutum. Valde autem notanter fatalem in hoc Bruti Caſſiique vindictam demonſtrant *Appian.* 4 ἐμφυλ. *p.* 667. & *Dio* 48. *pr.* *Vellejus* Noſter acuta ſententia animadvertit, unius temeritatem facti omnes virtutes corrupiſſe ac extinxiſſe. quod ſane ita ſolet in magnis ſceleribus, poſt quæ vix ac ne vix quidem attolli ad virtutem pristinam animus poteſt. *Appianus* ab eadem mente: ἀλλὰ καὶ τοιοῖς δὴ οὖσιν αὐτοῖς

[1] in diem, quæ illi omnes virtutes unius temeritate facti abſtulit. Fuit autem [2] dux Caſſius melior, quanto vir Brutus. è quibus Brutum amicum habere malles, inimicum magis timeres Caſſium. in altero major vis, in altero virtus. Qui ſi viciſſent, quantum reip. interfuit, Cæſarem potius habere quam Antonium principem, tantum retuliſſet habere Brutum quam Caſſium. Cn. Domitius, pater L. Domitii, nuper à nobis viſi, eminentiſſimæ ac [3] nobiliſſimæ ſimplicitatis viri, avus hujus Cn. Domitii clariſſimi juvenis, occupatis navibus, cum magno ſequentium conſilia ſua comitatu, fugæ fortunæque ſe commiſit, ſemetipſo contentus duce partium. [4] Statius Murcus, qui claſſi & cuſtodiæ maris præfuerat, cum omni commiſſa ſibi parte [5] exercituum naviumque [6] Sex. Pompejum, Cn. Magni filium, qui ex Hiſpania revertens, Siciliam armis occupaverat, petit. ad quem & è Brutianis caſtris & ex Italia, aliiſque terrarum partibus, quos præſenti periculo fortuna ſubduxerat, proſcripti confluebant. [7] quippe nullum habentibus ſtatum quilibet dux erat idoneus:

αὐτοῖς ἀνῆλθεν ἐς ἅπαντας ἦν τὸ ἄγος τὸ ἐς Καίσαρα. utrobique ſubindicatur, cauſſa diſſimilis animi degeneriſque; fortuna ſcilicet animadvertens & vindicans & omnia retro dans. *Boecler.*

1. *In diem.*] Commodius, ſi legatur, *Corrupto animo ejus una die, &c.* Manut.

2. *Dux Caſſius melior.*] Characteriſtica comparatio, opportune χρήσεως & κρίσεως πολιτικῆς ἕνεκα inſerta. Fecit idem *Appianus* 4. ἐμφυλ. p.661. & 667. *Boecler.*

3. *Nobiliſſimæ ſimplicitatis.*] Eam quoque formam ſermonis in noſtro ſæpicule eſt deprehendere. Ponit autem *ſimplicitatem* pro univerſa virtute & priſca morum integritate, quam (ut de Scythis eleganter lib.2. Juſtin. prædicat) antiqui homines rudibus illis non tam bonarum, quam malarum artium ſeculis, magis ingeniis, quam legibus; magis vitiorum ignoratione & naturæ bonitate, quam virtutum præceptis inſtitutiſque diſputacium philoſophorum coluerunt. *Acidal.*

4. *Statius Murcus.*] *Statius Murcus* hujus ſui conſilii triſte poſtea præmium tulit, de quo infra 2,77. *Boecl.*

5. *Exercituum.*] Prima editio: *exercitu.* Malim unitatis numero, *exercitus.* Lipſius.

6. *Sex. Pompejum.*] Eleganter autem in hoc capite initia *belli cum Sex. Pompejo* deſignantur. cujus *ſcriptores Camers ad Flor.* 4, 1. collegit. adde *Dion.* 48. *Boecler.*

7. *Quippe nullum habentibus ſtatum.*] Interpretor, nullum ſtatum firmumque ducem habentibus. Poſſis etiam ſcribere & diſtinguere: *nullum habentibus*

idoneus; cum fortuna non electionem daret, ſed perfugium oſtenderet; exitialemque tempeſtatem fugientibus
73 ſtatio pro portu foret. Hic adoleſcens erat ſtudiis rudis, ſermone barbarus, impetu ſtrenuus, manu promtus, [1] cogitatione celer, fide patri diſſimillimus, libertorum ſuorum libertus, ſervorumque ſervus; ſpecioſis invidens, ut pareret humillimis: quem ſenatus pæne totus, adhuc è Pompejanis conſtans partibus, [2] poſt Antonii à Mutina fugam, eodem illo tempore, quo Bruto Caſſioque tranſmarinas provincias decreverat, revocatum ex Hiſpania, ubi adverſus eum clariſſimum bellum Pollio Aſinius prætorius geſſerat, in paterna bona reſtituerat, & oræ maritimæ præfecerat. Is tum ut prædiximus, occupata Sicilia, ſervitia fugitivoſque in numerum exercitus ſui recipiens, magnum modum legionum effecerat; perque Menam & Menecratem, paternos libertos, præfectos

tibus, ſtatim quilibet. Facile, inquit, & cito quemcunque ducem arripiebant, qui habebant nullum. *Lipſius.* *Quippe nullum habentibus ſtatum.*] Loquitur cum juriſconſultis, quos vide de cap. diminut. *Schegk.* *Quippe nullum habentibus ſtatum.*] Interpretantur alii, *nullum ſtatum firmumque ducem habentibus*; ſed, meo judicio, plane præter mentem Paterculi; cui, ut puto ſententia ea; duci cuilibet ſeſe aptare, quibus nulla eſt conditio vitæ tolerabilis. *Status* heic eſt nomen ſubſtantivum, non adjectivum. Livius lib. 25. cap. 17. *Si non libertas ſervitute potior ſit; tamen omni præſenti ſtatu ſpem cuique novandi res ſuas blandiorem eſſe.* Gruterus. *Statum.*] Ita ſtatus publici commutatio 2, 35. odiſſe ſtatum præſentem 2, 91. nullum ſtatum habentes 2, 72. *ita* ſtatum concupiſcere 2, 2. *Boeclerus.*

1. *Cogitatione celer.*] Primitus editi: *cogitator celer.* Certum mihi ſcribere: *concitatu celer.* Depreſſum enim hic ubique Pompejum iſtum Vellejus it, revera vilem, bardum, & patri diſſimillimam prolem. Et fuit revera concitatu celer, magis quam cogitatu (quod in laudem valeat:) id eſt, ὀξύθυμος & ὀργίλος. *Lipſius.* *Cogitatione celer.*] In vet. exempl. erat: *cogitator celer.* *Lipſius* mallet, *concitatu celer*, ut τὸ ὀξύθυμον notetur, *cogitandi celeritatem* in laude eſſe. Non aſſeriſerim ita ſcripſiſſe *Vellejum.* nam & *manu promtus* in laude eſt, quod tamen hic Pompejo tribuitur, accipiendum itaque fuerit, non illo eximio ſignificatu, quo *cogitationis celeritas* ſummis tantum ingeniis convenit, ſed illa media notatione, qua conſilii qualiſcumque capiendi & decernendi volubilitas, ut ſic dicam, indicetur: quam egò animi audacis, inquieti, præcipitis prolem dixerim. *Boecler.*

2. *Poſt Antonii à Mutina fugam.*] Vulgo, *poſt Antonianam fugam.*

1. *Pira-*

ctos claſſium, latrociniis ac prædationibus infeſtato mari; ad ſe exercitumque tuendum rapto utebatur, cum eum non depuderet, vindicatum armis ac ductu patris ſui mare infeſtare [1] piraticis ſceleribus. Fractis Brutianis Caſ- 74
ſianiſque partibus, Antonius tranſmarinas obiturus provincias ſubſtitit; Cæſar in Italiam ſe recepit, eamque longe quam ſperaverat tumultuoſiorem reperit. [2] quippe L. Antonius conſul, vitiorum fratris ſui conſors, ſed [3] virtutum, quæ [4] interdum in illo erant, expers, modo apud vete-

1. *Piraticis ſceleribus.*] Cogitabam leviter an *piraticis celocibus*. Vulgatum tamen abſit ut damnem. *Lipſius.* *Piraticis ſceleribus.*] Non damnat hanc lectionem Lipſius. Leviter tamen ſuſpicatur, *piraticis celocibus*, ſcriptum fuiſſe Vellejo. Quod probare non poſſum. Nam *celox*, juxta Gellium, Nonium, Fulgentium, & alios, breve & exiguum navigii genus. Non autem Pompejum celocibus, aut myoparonibus, ſed triremibus, & quadriremibus, mare infeſtaſſe, ſatis eſt manifeſtum. Idcirco, *piratas navales*, ei attribuit Florus lib. IV cap. VIII. ut bene aliis obſervatum. Locum Flori, qui in editis exemplaribus diverſe legitur, ita ſcribendum arbitror: *O quam diverſus à patre! ille Cilicas extinxerat, hicce piratas navales agitare.* Cujus veſtigia comparent in optimo Mss. codicum Nazariano, in quo fuit: *hiſce pirata navalis agitare.* A quo minimum abeunt reliqui Mss. ut ex iis cognoſcas, qui variantes lectiones collegere. *Voſſ.*

2. *Quippe L. Antonius.*] Scripſere hoc bellum, quos ad *Flor.* 4. 5. *Camers* notavit. quibus adde *Dion.* 48. Boecl.

3. *Virtutum, quæ interdum in illo erant, expers.*] Rarum quippe *monſtrum, nulla virtute redemptum*; hoc eſt, aliquem vitiis omnimodis infamem eſſe, neque ullo commendabilem merito. unde Tiberius apud Tacitum l. 1. Annal. cap. 46. *C. Cæſari forte orto ſermone L. Sullam irridenti; omnia Sullæ vitia, & nullam ejuſdem virtutem habiturum prædixit.* ubi nos de hac re uberiora. At de Lucio iſto Antonio, eadem plane prodita L. Floro lib. 4. cap 5. *Semper alias L. Antonii peſſimum ingenium Fulvia, gladio cincta virilis militia, agitabat.* adeo ut miter, virum artium harum peritiſſimum eo loci reponere *piiſſimum.* neque enim ullus omnino auctorum laudat Lucium, niſi Appianus. nec tamen is ſimpliciter, ſed quatenus arbitratur bellum excitaſſe, non ſtabiliendæ ſuæ potentiæ cauſſa, verum vindicandæ in priſtinam libertatem Reipub. ceterum, & illi falluntur, qui *interdum* heic idem notare volunt, quod *interim.* non profecto: ut palam facimus ad locum Taciti l. 1. Hiſt. cap. 71. *Otho interim contra ſpem omnium, non deliciis neque deſidia torpeſcere. dilatæ voluptates, diſſimulata luxuria; & cuncta ad decorem imperii compoſita. eoque plus formidinis adferebant falſæ virtutes, & vitia reditura.* Gruterus.

4. *Interdum.*] Notabis & hic, *interdum* eſſe idem quod *interim*: ut creberrime in Apuleio: cujus unico exemplo contentus eſto, lib. 3. Metam. *Quati fores interdum, & frequenti clamore januæ noſtræ perſtrepi.* Nec aliter accipio apud Juſtinum lib. 11. *Movebat hæc multitudo hoſtium, reſpectu paucitatis ſuæ, Alexandrum: ſed interdum reputabat, quanta*

veteranos criminatus Cæſarem, modo eos, [1] qui juſte diviſione prædiorum nominatiſque colonis agros amiſerant, ad arma conciens, magnum exercitum conflaverat. Ex altera parte uxor Antonii Fulvia, nihil muliebre præter corpus gerens, omnia armis tumultuque miſcebat. Hæc belli ſedem Præneſte ceperat. Antonius pulſus undique viribus Cæſaris Peruſiam ſe contulerat: Plancus Antonianarum adjutor partium, ſpem magis oſtenderat auxilii, quam opem ferebat Antonio. Uſus Cæſar virtute & fortuna ſua, Peruſiam expugnavit; Antonium inviolatum dimiſit. [2] in Peruſinos magis ira militum, quam voluntate ſævitum ducis. urbs incenſa, cujus initium incendii princeps ejus loci fecit [3] Macedonicus; qui ſubjecto rebus ac penatibus ſuis igni, transfixum ſe gladio flammæ intulit.

75 Per eadem tempora exarſerat in Campania bellum, quod, profeſſus eorum, qui perdiderant agros, patrocinium, ciebat [4] Tib. Claudius Nero, prætorius & pontifex, Tib. Cæſaris pater, magni vir animi doctiſſimique ingenii. id quoque adventu Cæſaris ſepultum atque diſcuſſum eſt. Quis Fortunæ mutationes, quis dubios rerum humanarum caſus ſatis mirari queat? [5] quis non diverſa præſentibus contrariaque exſpectatis aut

quanta res cum iſta paucitate geßiſſet, quantoſque populos fudiſſet. Acidalius. *Interdum.*] Sententia vocis ſolita non neceſſe ut mutetur.

1. *Qui juſte.*] Revera *injuſte*, vel potius *injuſta*. Nec ſenſit aut ſcripſit aliter, etſi adulator Vellejus. *Lipſ.* *Qui juſte.*] Lipſius *injuſte*, vel *injuſta* legendum putat. atque ita quidem ter monebat: ſed *Velleius* Cæſareanis factis ubique colorem appingit, aut juris titulum. *Boecler.*

2. *In Peruſinos.*] *Suetonius* tamen diverſum teſtatur in *Aug.* 15. *Peruſia capta, in plurimos animadvertit: orare veniam, vel excuſare ſe conantibus una voce ocurrens, Moriendum eſſe.* Boeclerus.

3. *Macedonicus.*] Verum ejus nomen erat Ceſtius. Cæterum Macedonici nomen ſibi aſſumſerat, quod olim in Macedonia militaſſet. Auctor ejus rei Appianus in v. bellorum Civil. *Voſſ.*

4. *Tib. Claudius Nero.*] De quo præter Suetonium cap. III. Dionem, adi Tacit. 5. Annal. & ejus interpretem clariſſimum. *Schegk.* *Tib. Claudius Nero.*] Vide *Sueton. Tib.* 4. *Dio.* 48. *p.* 417.

5. *Quis non diverſa præſentibus.*] Vera gnome, & ita vivitur: aſſidue natamus inter ſpei metuſque fluctus. Dea illa incerta nos quoque habet incertos; dico

aut ſperet aut timeat? Livia nobiliſſimi & fortiſſimi viri Druſi Claudiani filia, genere, probitate, forma Romanarum eminentiſſima, quam poſtea conjugem Auguſti vidimus, [1] quam tranſgreſſi ad Deos ſacerdotem ac filiam, tum fugiens mox futuri ſui Cæſaris arma, [2] vix bimum hunc Tiberium Cæſarem, vindicem Romani imperii,

dico eos, qui ab ea pendent. Manilius:

Et ſubtexta malis bona ſunt, lacrymæque ſequuntur
Vota, nec in cunctis ſervat Fortuna tenorem.

Sapientiſſimus Romanorum Seneca: *In ſecundis nemo confidat, in adverſis nemo deficiat. alternæ ſunt vices rerum. Quid exſultas? iſta, quibus veheris in ſummum, neſcis ubi te relictura ſint. Quid jaces? ad imum delatus es, nunc eſt reſurgendi locus.* Plato quoque bona imagine: πάντα τὰ ὄντα ἀτεχνῶς, ὥσπερ ἐν Εὐρίπῳ, ἄνω καὶ κάτω στρέφεται: *Quidquid eſt, velut in Euripo, ſurſum deorſumque volvitur.* Lipſius.

1. *Quam tranſgreſſi ad Deos.*] Utramque Liviæ fortunam notat. Quæ bimum, inquit, filium ſinu geſtans, uno tantum comitante, deviis itineribus, fugiebat iram Cæſaris, eam poſtea ipſius Cæſaris conjugem vidimus, quinetiam, poſtquam ad ſuperos migravit, ſacerdotem pæne habuit, ac flaminem. Legi igitur, incolumi ſententia, poſſet: *Quam tranſgreſſa ad Deos, ſacerdotem pæne habuit, ac flaminem.* Nam Tacitus, Suetonius, Dio, noluiſſe Tiberium cæleſti religione matrem honorari, nulla controverſia tradiderunt. Quam tamen poſtea Claudius Imp. conſecravit, Suetonio teſte. *Manut.* *Quam tranſgreſſi ad Deos.*] Ita olim editum à Rhen. Bonhom. Gryph. volente Lipſio ad 13. Annal. Tacit. Dio lib. 56. *Tum vero immortalitatem ei tribuerunt, flamineſque & ſacerdotem Liviam conſtituerunt, lictoreque uti eam in ſacrificiis permiſerunt.* Ovidius 4. de Ponto;

Nec pietas ignota mea eſt, videt hoſpita tellus
In noſtra ſacrum Cæſaris eſſe domo.
Stant pariter natuſque pius, conjuxque ſacerdos,
Numina jam facta non leviora Deo.

Conjux ſacerdos, Livia, ut monuit flos litteratorum illibatus. Turbat hic doctiſſimus vir, & quod ajunt, in ſimpulo excitat fluctus. *Schegkius.* *Quam tranſgreſſi ad eos.*] Repone: *ad Deos.* Quomodo habet editio Baſileenſis anni MDXLII. item aliæ, quæ eam expreſſere. Cæterum Urſinus vocem *filiam*, ut ineptam, rejicit, malletque *illam.* Sed prorſus fallitur. Extat numiſma Liviæ dextra pateram, læva haſtam tenentis: in averſa autem parte Divi Auguſti caput repræſentatur, cum literis circum, DIVVS AVGVSTVS PATER. Quo etiam pertinet numiſma Claudii, qui eam poſtea conſecravit. Hujus averſa pars itidem exhibet, S. P. Q. R. DIVAE IVLIAE AVGVSTI FILIAE. Nomen autem filiæ adſumpſit Livia, quod adoptione in Juliam familiam tranſierit, eamque nomen ſuum ferre Auguſtus juſſerit. Quod clare Tacitus, Suetoniuſque teſtantur. *Voſſius.*

2. *Vix bimum.*] Vulgo, *cujus bimum.* Sed putida hæc lectio. In autographo fuit: *Cæſaris arma, nus bimum, &c.* Unde lego: *futuri ſui Cæſaris arma, minus bimum, &c.* Quod comprobat quoque Vellejana χρῆσις, cui familiare τὸ *quam* reticere, ut ſupra me etiam monuiſſe

perii, [1] futurumque ejuſdem Cæſaris filium, geſtans ſinu, per avia itinerum vitatis militum gladiis uno comitante, quo facilius occultaretur fuga, pervenit ad mare, & cum
76 viro Nerone perve̱cta in Siciliam eſt. Quod alieno teſtimonium redderem, in eo non fraudabo avum meum. quippe C. Vellejus, honoratiſſimo inter illos CCCLX judices loco [2] à Cn. Pompejo lectus, ejuſdem, Marcique Bruti ac [3] Tironis præfectus fabrûm, vir nulli ſecundus, in Campania, digreſſu Neronis à Neapoli, cujus ob ſingularem cum eo amicitiam partium adjutor fuerat, gravis jam ætate & corpore, cum comes eſſe non poſſet, gladio ſe ipſe transfixit. Inviolatam excedere Italia Cæſar paſſus Fulviam, Plancumque muliebris fugæ comitem. nam Pollio Aſinius cum ſeptem legionibus, diu retenta in poteſtate Antonii [4] Venetia, magnis ſpecioſiſque rebus circa [5] Altinum, aliaſque ejus regionis urbes editis, Antonium petens, vagum adhuc Domitium, quem digreſſum è Brutianis caſtris poſt cædem ejus prædiximus, & pro-

monuiſſe memini. Firmatque idem ſupputatio annorum. Nam fuga hæc Neronis incidit in ann. V. C. DCCXII. Antonio, & Servilio Coss. Mortuus vero Tiberius anno V. C. DCCXCIX. Proculo, & Nigrino Coss. anno ætatis ſeptuageſimo, & octavo. Quod Suetonio, Tacito, Dioni, & aliis etiam, notatum. Horum ergo annorum computationem ſi quis accurate inſtituat, inveniet Tiberium, ſub tempus Neronianæ fugæ, bimatu fuiſſe inferiorem. *Voßius. Vix bimum.*] Etat: *uns bimum.* hinc fecerant aliqui, *vix bimum*: quod *Aldus* approbavit & *Gruterus* edidit. *vix bimus*, eſt, *necdum bimus*. Boecler.

1. *Futurumque ejuſdem Cæſaris filium.*] Eandem fortunæ viciſſitudinem miratur Dio 48. p. 418. ὥστε καὶ τοῦτο ἐν τοῖς παραδοξοτάτοις συμβῆναι. ὅτι γὰρ Λιουία αὐτὴ ἡ τοῦ Καίσαρος τότε φυγοῦσα, μετὰ ταῦτα αὐτῷ ἐγήματο, καὶ ὁ Τιβέριος οὗτος ὁ σὺν τοῖς τοκεῦσι τότε ἐκδράς, τὴν αὐτοκράτορα ἀρχὴν αὐτοῦ διεδέξατο. Præceſſerat de fuga Neronis & Liviæ, cui ſubjungit; *accidiſſe tum rem in maxime mirabilibus ponendam. Nam hæc Livia*, inquit, *quæ tum Cæſarem fugiebat, poſtea ipſi nupſit: & Tiberius iſte, qui cum parentibus tum fugiebat, principatum Cæſaris poſtea accepit.* Boecl.

2. *A Cn. Pompejo lectus.*] Neſcio quomodo convenire potius videtur, *à Cn. Pompejo lectos.* nam *legi loco honoratiſſimo inter plures*, non ſatisfacit auribus, multo minus animo. *Gruter.*

3. *Tironis.*] Lipſio placet, *Tib. Neronis*: quo modo Aldus emendavit.

4. *Venetia.*] Sic Livio l. II. & Floro l. III. c. III. quoque nominata. *Schegk.*

5. *Altinum.*] Venetiæ mediterranea urbs.

1. *Quo*

propriæ claſſis factum ducem, conſiliis ſuis illectum, ac fide data, junxit Antonio. [1] Quo facto, quiſquis æquum ſe præſtiterit, ſciat non minus à Pollione in Antonium, quam ab Antonio in Pollionem eſſe collatum. Adventus deinde in Italiam Antonii, [2] præparatuſque contra eum Cæſaris habuit belli metum: ſed pax [3] circa Brundiſium compoſita. Per quæ tempora [4] Rufi Salvidieni ſceleſta conſilia patefacta ſunt. qui natus obſcuriſſimis initiis, parum

1. *Quo facto.*] Facile cuique perſuaſero, imo ſibi quiſque ipſe, ſcribendum, *Cui facto.* Fuit enim vetus ſcriptura, *Quoi.* ut & ſupra *quoique* repoſuimus, ubi pariter corrupium erat, *quoque.* Acidal. *Quo facto.*] *Acidalius* exiſtimabat ſcriptum fuiſſe, *Quoi facto*, ſive *cui facto.* ſed non opus eſt hac correctione, ut omnes vident. *Boeclerus.*

2. *Præparatuſque.*] Ita Rhenan. & Aldi editiones. *Præparatuſque.*] Lege *Paratuſque.* quo utuntur, pro, *apparatu*, Tacitus lib. II. *ne domum, ſervitia, & ceteros fortunæ paratus repoſceret.* Ovidius lib. 3. de Ponto:

Eſt opis exiguum, veſtriſque paratibus impar.

Manutius maluit cum Rhen. *præparatuſque.* non belle puto. *Schegk. Præparatuſque.*] Schegkius, magno aliorum applauſu, edidit, *paratuſque.* Sed noli aliquid mutare. Nam vulgata lectio nititur fide codicis Ms. *Præparatum* autem, pro παρασκευὴ, uſurpavit etiam Agellius lib. x. cap. XI. *in præparatu rei ruſticæ. Præparatus*, ut *apparatus*; imo & *paratus*; quomodo repoſuit Schegkius. Qua voce, præter Ovidium, Tacitumque, quos adducit, uſi etiam alii. In his Prudentius hymno in Hippolytum:

Poſtquam compoſito ſatis inſtruxere paratu
Martyris ad pœnam verbera, vincla feras. Voſſius.

3. *Circa Brundiſium.*] Solum conjectura eſt fulta hæc lectio. In *Ms.* pro, *circa*, legebatur, *contra.* Quod mihi mutare religio ſit. Sane *contra Brundiſium* valet è regione Brundiſii. Sic apud ſcriptorem Belli Hiſpanienſis: *Eo die Pompejus caſtra movit, & contra Hiſpalin in oliveto conſtitit.* Ita enim fuit in optimo omnium codicum Petaviano; non *circa*, ut vulgo edunt. Sic & Ammianus lib. XVII. ait, *contra Valeriam.* Similiter eadem vox capitur in inſcriptione veteri Collectionis Gruterianæ p. CCCCLXXXIX. numero IV. *contra ſe porticum, &c.* Voſſius.

4. *Rufi Salvidieni.*] Fuit accuſatus in Senatu ab ipſo Cæſare, populi Cæſariſque hoſtis judicatus, jugulatus eſt, ſupplicationes ejus rei ergo decretæ, Triumviriſque cuſtodia urbis mandata: Dio lib. 48. Suet. cap. 66. Et quod Vellejus ſubjungit ex equeſtri ordine conſulem creatum, hoc vult credo, Conſulem deſignatum nondum Senatorem ſive Senatorii ordinis. *Schegk. Rufi Salvidieni.*] *Dio 48. p. 430. Appian. 5.* ἐμφυλ. p. 710. ubi etiam illa *ars Cæſaris in evertendo Salvidieno*, aliis quoque Principibus in ſimili cauſſa non raro uſurpata. *Accitum* enim ad ſe propere, quaſi præſentia ejus ad negotium quoddam opus haberet, moxque ad exercitum remiſſurus eum eſſet, occidit. *Boeclir.*

rum habebat [1] ſumma accepiſſe, & proximus à Cn. Pompejo, ipſoque Cæſare [2] ex equeſtri ordine conſul creatus eſſe, [3] niſi in id adſcendiſſet, quo infra ſe & Cæſarem vi-
77 deret & remp. [4] Tum expoſtulante conſenſu populi, quem gravis [5] urebat infeſto mari annona, cum Pompejò quoque circa Miſenum pax inita: qui haud abſurde cum in

1. *Summa.*] Ita Lipſius. vulgo, *ſummam.*

2. *Ex equeſtri ordine conſul creatus eſſe.*] Placeret magis, *creatum eſſe.* nam illud *creatus* ex verbo proximo, quod præceſſit, factum eſt. *Urſin. Ex equeſtri ordine conſul creatus eſſe.*] De Salvidieno Rufo ſermo eſt, qui Conſul creatus (ait Dio XLVIII.) nondum Senator. Atque hoc eſt, quod ait *ex equeſtri ordine.* Proximus autem à Pompejo & Cæſare ideo: quia illorum quoque uterque ad hoc faſtigium venit, priuſquam in Curiam aut Senatum. nec poſt eos alius, ante hunc Salvidienum. Cæſarem porro accipies, Octavianum. *Lipſius. Ex equeſtri ordine conſul creatus eſſe.*] Cui ignotus hic Helleniſmus? Catullus:

Ait fuiſſe navium celerrimus.

Virgilius:

Senſit medios delapſus in hoſtes.

Neutiquam ſane audiendus Urſinus, qui in Vellejo legere malebat, *Coſ. creatum eſſe.* Voſſius.

3. *Niſi in id.*] Ita emendavit Cl. Puteanus. Antea legebatur, *niſi adſcendiſſet.*

4. *Tum expoſtulante conſenſu populi.*] Utrinque coacti erant. Cæſar & Antonius à populo, Pompejus ab iis, quos ſecum habebat. Igitur nihil firmi in hac pace potuit eſſe. οἷα γὰρ οὐκ ἐθελοντὶ, οὐδ᾽ ἐκ προαιρέσεως, ἀλλ᾽ ἀναγκασθέντες τὴν ὁμολογίαν πεποιημένοι; χρόνον οὐδένα αὐτῇ (ὡς εἰπεῖν) ἐπέμειναν, ἀλλ᾽ εὐθὺς τὰς σπονδὰς λύσαντες διηνέχθησαν. *Quia enim non ſponte neque ſuo conſilio, ſed coacti pacem fecerant, haud diu ſteterunt pactionibus, ſed ſtatim iis neglectis ad diſſidium redierunt.* obſervante *Dione* 48. qui paullo ante pacis, circa Miſenum initæ ac conditionum hiſtoriam deſcribit. adde Appian. 5. ἐμφυλ. p. 713. Utraque pax, & illa Brundiſina cum Antonio, & hæc Miſenenſis cum Pompejo, apud *Tac.* 1. *A.* 10, 4. & 5. refertur inter *arcana dominationis*, quippe ἀπάτης χάριν inita: *Pompejum imagine pacis, Lepidum ſpecie amicitiæ deceptos: poſt Antonium Tarentino Brundiſinoque fœdere & nuptiis ſororis illectum.* τοσοῦτον μὲν δὴ καὶ τῆς στάσεως καὶ τοῦ πολέμου παράλογόν ἐστι, δίκην μὲν οὐδὲν τῶν πραγμάτων ἐχόντων, νομιζόντων, πρὸς δὲ δὴ τάς τε ἀεὶ χρείας καὶ τὰ συμφέροντα σφῶν, τό τε φίλιον καὶ τὸ πολέμιον, ἐξεταζόντων. καὶ διὰ τοῦτο καὶ τοὺς αὐτοὺς, ποτὲ μὲν ἐχθροὺς, ποτὲ δὲ ἐπιτηδείους σφίσι πρὸς τὸν καιρὸν ἡγουμένων. *Adeo in diſcordiis* inteſtinis *belliſque omnia præter rationem eveniunt, ubi qui rerum potiuntur, non ex re ac jure, ſed ex utilitate ſua ac neceſſitudine amicos inimicoſque exiſtimant, atque ideo eoſdem, nunc amicos, nunc inimicos, pro tempore & præſenti conditione habent.* digniſſima erant, quæ hic è *Dione* 48. *p.* 427. legerentur, verba. *Boecler.*

5. *Urebat.*] Fruſtra conjector, qui *urgebat.* Varie uſurpata ea vox: ſic tamen, ut cum à prima ſignificatione deſciſcit, per *affligere* plerumque reddi poſſit. *Acidalius.*

1. *In*

in navi Cæſaremque & Antonium cœna exciperet, dixit: In carinis ſuis ſe cœnam dare. referens hoc dictum ad loci nomen, [1] in quo paterna domus ab Antonio poſſidebatur. [2] In hoc pacis fœdere placuit, Siciliam [3] Achaiamque Pompejo concedere. in quo tamen animus inquies manere non potuit: id unum tantummodo ſalutare adventu ſuo patriæ attulit, quod omnibus proſcriptis, aliiſque qui ad eum [4] ex diverſis cauſſis fugerant, reditum ſalutemque pactus eſt. quæ res & alios clariſſimos viros, & Neronem Claudium & M. Silanum, Sentiumque Saturninum [5] & Aruntium Actium reſtituit reip. [6] Statium autem Murcum, qui adventu ſuo claſſiſque celeberrimæ vires ejus duplicaverat, inſimulatum falſis criminationibus, quia talem virum collegam officii Mena [7] & Menecrates faſti-

1. *In quo paterna domus.*] Carinæ erat nomen vici Romani ad pedem clivi Capitolini, in quo tum erat domus Pompeii.

2. *In hoc pacis fœdere.*] Neſcio, quomodo mihi magis placebat: *Inito hoc pacis fœdere.* quod niſi per te ſtabit, per me facile cadet. *Acidal.*

3. *Achaiamque.*] Achaia complecti totam Græciam non obſcure hic ex Dione colliges, & provinciæ Achaiæ ineſſe Græciam docuit ex Pauſaniæ lib. 7. Lipſius. *Schegk.*

4. *Ex diverſis cauſis.*] Inepte Acidalius, *caſtris.* *Ex diverſis cauſis* dixit Vellejus, quia alii eſſent proſcripti, alii obærati, alii animo in eum propenſiore. Quo facit illud Appiani v. de bellis civilibus: Πομπήϊος γὰρ ἐκ τῶν προγραφῶν, καὶ κληρουχιῶν τῶν φαλῶ, καὶ τῇ δὲ τῇ Λευκίου διαφορᾶς, ἐπὶ μέγα δόξης καὶ δυνάμεως ἦρτο. *Pompejus enim ex proſcriptis, & militaribus colonis, & hac ipſa Lucii ſimultate, multum exiſtimatione ac viribus creverat.* Voſſius.

5. *Et Aruntium Actium.*] Reponenda vetus lectio, quæ eſt in antiqua editione: *Et Aruntium, ac Titium, &c.* & poſtea legendum: *Statium autem Murcum, &c.* ut ſupra diximus. *Urſini.* *Et Aruntium Actium.*] Gentilitia duo nomina perperam juncta Scribes, *Aruntium ac Titium.* M. autem Titius Dioni nominatur, & Vellejo bis infra. *Lipſius.*

6. *Statium autem Murcum.*] *Statium* lege & hic & alibi. cujus exitum ſcripſere Dio 48. (ubi ficto proditionis crimine, revera ideo ſubverſus eſt, quia Pompeius eum videbat eſſe δραστήριον καὶ φρονηματώδη *ſtrenuum acriſque animi*, quales dominantibus, aut principibus, qui ſuam fortunam animo non æquant, ſuſpecti inviſique ſunt) & amplius Appianus 5. ἐμφυλ. pag 712. *Boeclerus.*

7. *Et Menecrates.*] Habet exemp. vet. *& Menotrades faſtidierant.* Burrer. *Et Menecrates.*] V.C. *Menoirades.* Forte, *Menocrates.* Græcis quidem dicitur Μηνεκράτης: ſed plerumque Latini in *o* mutant. Sic Πτολεμαῖος *Ptolomæus*; Μεθώνη, *Mothone*; Κέρκυρα,

78 faſtidierant, Pompejus in Sicilia interfecerat. Hoc tractu temporum Octaviam ſororem Cæſaris M. Antonius duxit uxorem. Redierat Pompejus in Siciliam, Antonius in tranſmarinas provincias: [1] quas magnis momentis Labienus, ex Brutianis caſtris profectus ad Parthos, producto eorum exercitu in Syriam, [2] interfectoque legato Antonii concuſſerat: qui virtute & ductu Ventidii una cum Parthorum copiis, celeberrimoque juvenum Pacoro regis filio extinctus eſt. [3] Interim Cæſar per hæc tempora, ne res diſciplinæ inimiciſſima otium corrumperet militem, [4] crebris in Illyrico Dalmatiaque expeditionibus, patientia periculorum bellique experientia durabat exercitum. Eadem tempeſtate Calvinus Domitius, cum ex conſulatu obtineret Hiſpaniam, graviſſimi comparandique antiquis exempli auctor fuit. quippe [5] primipili centurionem nomine * Vibillium, ob turpem ex acie fugam, fuſte

Corcyra; *Βερενίκη Berenice*, aliaque hujus generis. *Voſſius.*

1. *Quas magnis momentis.*] Obſerva *momentis* pro motibus. quomodo & apud alios legiſſe, ſic quaſi per nebulam meminiſſe videor. Nam exempla in promptu nulla. immo ecce tibi unum Senecæ, Epiſt. 50. *Exemplum* (clavi) *à piſcibus tractum eſt, qui cauda reguntur, & levi ejus in utrumque momento velocitatem ſuam flectunt.* Acidal. *Quas magnis momentis.*] *Florus* 4,9. adſcriptique à *Camerte* Auctores, quibus addendus *Dio* 48. Boecl.

2. *Interfectoque legato Antonii.*] Atqui ille ſe interfecerat. Florus: *Saxa, ne veniret in poteſtatem, à gladio ſuo impetraverat.* Lipſius. *Interfectoque legato Antonii.*] Saxam intelligit Vellejus Atqui illum ſibi manus intuliſſe, ex Floro objicit Lipſius. Sed in hoc quoque Florum fugit ratio. Mihi Velleјana ſententia multo verior; præſertim propugnante eam Dione lib. XLVIII Apud quem obiter moneo, Δεκίδιος *Σάξας* legendum, non *Ξίξας*, ut ex aliis, ita auctoritate Zonaræ, ejus exſcriptoris: apud quem tamen legitur Δεκίδιος. Mendoſe. *Voſſius.*

3. *Interim Cæſar per hæc tempora.*] Alterutrum ſuperfluum eſt, vel *interim*, vel *per hæc tempora*. Oro enim propter hoc quid utraque conjungantur? Sed ecce, aliud habeo. Neutrum delendum, una minima vocula tranſpoſita: *Interim Cæſar, ne per hæc tempora, res diſciplinæ.* *Per hæc tempora* valet, ea temporum conditione, ut quibus in armis habere militem pro Repub. non neceſſe foret. *Acidal.*

4. *Crebris in Illyrico, &c.*] De quibus vid. *Dio.* 49. *Appian. Illyr. Liv. epit.* 132. *Hiſt. miſcell.* 7, 7. Boecler.

5. *Primipili centurionem.*] In legione tria genera peditum: *haſtati*, *principes*, & qui omnes anteſtabant, *triarii.* In ſingulis deni centuriones, ab ordine in haſtatis & principibus nominati; nimirum primus haſtatus, primus princeps; ſecundus haſtatus, ſecundus princeps; tertius,

[1] fuſte percuſſit. Creſcente in dies & claſſe & fama Pompeii, Cæſar molem belli ejus ſuſpicere ſtatuit. Ædificandis navibus contrahendoque militi ac remigi, navalibuſque [2] adſueſcendo certaminibus atque exercitationibus, præfectus eſt [3] M. Agrippa : virtutis nobiliſſimæ, labore, vigilia, 79

tertios, & uſque ad decimum. In *triariis* diſpar. non enim primus triarius, ſed primipilus, primipili centurio primus centurio appellabatur. hic primus in legione poſt tribunum, qui parebat legato, ut legatus Imperatori. Hæc ſtrinxi è Vegetio & uberrimo Manutii noſtri de hoc tractatu. *Schegkius.*

* *Vibillium.*] Ita antiq. cod. vulgo, *Jubillium.*

1. *Fuſte percuſſit.* Ritu priſco, milites vel fuſtibus vel vitibus caſtigare, vitibus plerumque Romanos, fuſtibus extraneos. Livii Epitoma l. 57. *Quem militem extra ordinem deprehendit, ſi Romanus eſſet vitibus; ſi extraneus virgis cecidit.* Honeſtior autem pœna vitis quam fuſtis. Plinius lib. 14. cap. 1. *Centurionum in manu vitis, & opimo præmio tardos ordine ad lentas perducit aquilas, atque etiam in delictis pœnam ipſam honorat.* Hinc lex à Gracchis lata, qua fuſtium pœna eximebant Latinos. Plutarchus in Gracchis. Putidum ſit adſuere de militaribus pœnis jam pertractátis plane, pleneque. Burr. Ms. *fuſti percuſſit.* Bonhom. *fuſtem percuſſit.* forte, an *fuſtim percuſſit*, eleganti genere, ſi quid mutandum. *Schegk.* *Fuſte percuſſit.*] Ms. lectio, *fuſti. Percutere* autem in fuſtigatione nihil aliud, quam φονεύειν. Sic *percuſſores*, φονεῖς. Quæ moneo, ne quis audiat illos, qui apud Livium lib. v. *fuſtuarium*, leve ſupplicii genus eſſe arbitrantur. Sane clare docet Polybius lib. vi. hac pœna condemnatos ad mortem uſque cædi ſolere. Afficiebantur autem fuſtuario, ut idem docet, qui falſum dixiſſent teſtimonium, qui furtum feciſſent, qui juvenibus abuterentur, aut qui ter ob idem delictum eſſent puniti. Etiam qui infamiam alteri feciſſent. Hinc leges XII. Tabb. *Si quis occentaſit malum carmen, ſive condidiſit, quod infamiam faxit, flagitiumve alteri, capital eſto.* Tales enim ex cautione XII. Tabb. fuſte punitos, docent Porphyrio in Horatii lib. II. epiſt. 1. & Cornutus in Perſii ſatyram 1. In veteri item inſcriptione Romana Collect. Grut. p. cIↄcxiv. fuſtuario ſubdi jubentur molendinarii, qui fraudem feciſſent. Alia de fuſtuario ſcire qui deſideret, adeat ea, quæ Lipſio notata libro de Militia Romana quincto, Dialogo duodevigeſimo. *Voſſ.* *Fuſte percuſſit.*] Alii *fuſti.* Pertinet hoc quoque ad Vellejanæ ſcriptionis commendationem, quod exempla quarumcunque rerum publice utilium ſubinde, non ſine gravitate, annotat: ſicut hoc loco & alibi, diſciplinam militarem vindicatam, in cujus ſcilicet ſinu ac tutela ſerenus tranquilluſque beatæ pacis ſtatus acquieſcit, ut loquitur *Valer.* 2, 7. pr. De *pœnis militaribus* valde erudita ſunt, quæ tradit *P. Faber ſemeſtr.* 1, 17. Caſtigabantur autem milites, vel *fuſtibus* (quæ coërcitio communis militibus & paganis erat) vel *vitibus*, quæ proprie militaris animadverſio. Poteſt autem etiam de ξυλοκοπίᾳ quam deſcribit *Polyb. lib.* 6. *Vellejus* intelligi. Adde *Cal. Rhodigin.* 26. *c. ult. Lipſ. milit. Rom.* 1. 18. Boecler.

2. *Adſueſcendo.*] Active poſitum *adſueſcere*, pro adſuefacere. *Acidal.*

3. *M. Agrippa.*] *Ignobilem loco, bonum militia & victoriæ ſocium*, Tacit. 1. vocat. adi Horat. Oda 6. Senecam patrem Controverſ. 11, Dion. Appian.

vigilia, periculo invictus, [1] parendique ſed uni ſcientiſſimus, aliis ſane imperandi cupidus, & per omnia extra dilationes poſitus, conſultiſque facta conjungens. Hic in Averno ac Lucrino lacu ſpecioſiſſima claſſe fabricata, quotidianis exercitationibus militem remigemque ad ſummam & militaris, & maritimæ rei perduxit ſcientiam. Hac claſſe Cæſar, cum prius, [2] deſpondente ei Nerone, cui ante nupta fuerat, Liviam, auſpicatis reip. ominibus duxiſſet eam uxorem, [3] Pompejo Siciliæque bellum

1. *Parendique ſed uni ſcientiſſimus.*] Soli Auguſto nimirum parere doctus, ceteris omnibus ſe anteponebat. Atque hoc ipſum magnum eſt in magno ingenio, ſcienter parere Principi aut Regi. Cujus artis ſummam dixeris expreſſam à *Dione* 53. ubi *Agrippam, cum multa imo pleraque glorioſa conſilia Auguſto ſuppeditaret, & facta patraret, nihil tamen prorſus ejus gloriæ ſibi arrogaſſe*, refert, οὐδὲ ἐπὶ βραχὺ τῆς δόξης αὐτῶν ἀντεποιεῖτο, inquit. Honores quoque ab Auguſto ſibi delatos in ipſius potius gloriam uſuſque diſpenſabat, quam in ſuam lubidinem. Hujus eſt illa primaria ad aulicam vitam diſciplina, qua *virum in aula victurum duabus ſibi rebus conſulere oportere* oſtendit, *primo difficultates rerum in ſe recipiendo, amoliendoque; deinde, conſummatæ perfectæque rei nomen & gloriam ipſis (Principibus) relinquendo.* Δυοῖν παρῆν τὸν ἄνδρα τὸν συνεσόμενον, τῆς μὲν δυσχερείας αὐτὸν τῶν πραγμάτων ἀπαλλάττειν, τὴν δὲ δὴ κατόρθωσιν σφῶν ἐκείνοις φυλάσσειν. Quem *Dionis* è 49. p. 450. locum (ab interprete, priore moniti membro, parum congrue verſum; *ut negotio præfectus difficultatem ejus à ſe removeret.* non enim, ut *difficultatem à ſe removeat, quaſi declinando; ſed ut amoliatur, id eſt, expediat eam ſuſtinendo agendoque*, dicitur) merito Majoribus Principum adminiſtris commendavit *Lipſius* 3. *polit.* 11, 14. cum præſertim memorabilia ſint, quæ in Dione præcedunt, de ingenio Regum, omnium rerum gloriam ſibi vindicante, aliis invidente. *Boeclerus.*

2. *Deſpondente ei Nerone.*] Ἐξέδωκε δὲ αὐτὴν αὐτὸς ὁ ἀνὴρ ὥσπερ τις πατὴρ, inquit *Dio* 48. *p.* 438. *Elocabat autem Liviam ipſe maritus, tanquam Patris loco.* Scilicet hoc ſchema quærebatur rei, quaſi maritus ſponte concederet Auguſto uxorem. Revera autem *Tib. Neronis matrimonio Liviam, & quidem prægnantem, abduxit*, ut ſimplicius loquitur *Suetonius Aug.* 62. ſicut & Prudentes apud *Tacit.* 1. *A.* 10, 7. increpant, *abductam Neroni uxorem, & conſultos per ludibrium Pontifices, an concepto, necdum edito partu rite nuberet.* Ergo inter *flagitia dominationis*, id eſt, loco idoneo ac proprio referuntur hæc talia à *Clapmario* 5. *Arcan.* 3. Operæpretium autem fuerit cognoſcere, quæ *Dio* circa reſponſum Pontificum ἐπιχαριτικῶς annotat. fallor an minime inuſitata ſunt recentiori quoque ævo ejus adulationis exempla, qua omnia Principum honeſta atque inhoneſta excuſare, etiam illis mos eſt, quorum conditionem dignitatemque valde videantur iſta dedecere. *Boecler.*

3. *Pompejo Siciliæque bellum, &c.*] Præter ſcriptores ſupra laudatos, accurate hæc omnia exequitur *Dio lib.* 48. & 49. Boecl.

1. *Viliam.*]

bellum intulit. Sed virum humana ope invictum, graviter eo tempore fortuna concuſſit. quippe longe majorem partem claſſis circa [1] Veliam [2] Palinurique promontorium, adorta vis Africi laceravit ac diſtulit. Ea patrando bello mora fuit, [3] quod poſt ea dubia, & interdum ancipiti fortuna geſtum eſt. nam & claſſis eodem loco vexata eſt tempeſtate, & ut navali primo prœlio apud [4] Mylas ductu Agrippæ pugnatum proſpere; ita inopinato claſſis adventu, gravis ſub ipſius Cæſaris oculis circa [5] Tauromenium accepta clades: neque ab ipſo periculum abfuit. Legiones quæ cum Cornificio erant legato Cæſaris, expoſitæ in terra, pæne à Pompejo oppreſſæ ſunt. Sed ancipitis fortuna temporis matura virtute correcta. Explicatis quippe utriuſque partis claſſibus, pæne omnibus exutus navibus Pompejus Aſiam fuga petivit. juſſuque M. Antonii, cujus opem petierat, dum inter ducem & ſup-

1. *Veliam.*] *Velia* opidum, quod olim *Helia*, ad Sinum Pæſtanum; Plinio. *Byle*, *Elea*, (ab Elea præterfluente fluvio) & *Belea* βύλη καὶ βελέα, Stephano quoque dicitur. Strabo *Eleam* ἐλέα, ſuo tempore, antea *Hyleam* ὑελή, & *Ellam* ἔλλη, appellatam ſcribit. Υ'ελήτων, meminit nummus argenteus meus. *S. Bonifacio* eſt Gabrieli Bartio. *Ortel.*

2. *Palinurique.*] *Palinurus* παλίνουρον, Plinio, Virgilio, Paterculo, Horatio, Dioni & Straboni, promontorium Pæſtani ſinus. portum dicit Halicarnaſſæus 1. De eodem Virg. 6. Æneid.

Æternumque locus Palinuri nomen habebit.

Niger *Palinuro.* Ortel.

3. *Quod poſt ea dubia, &c.*] Quid audio? anceps fortuna alia, quam dubia? hoc enim interjecta particula *interdum* innuit. ſed ea traducta, ſcribe: *dubia interdum & ancipiti.* Niſi tamen dicas, ancipitem eſſe periculoſam & hac quadam ratione à dubia diverſam. ancipitia enim ſine certo periculo tangi & tractari nequeunt: in dubiis non item eſt. Et hoc tamen putidum & puerile. Quin potius voculam trajiciamus, ut monſtratum. *Acidal.*

4. *Mylas.*] *Mylæ* μύλαι, Ptolomæo, Paterculo, Appiano, Plinio, Silio, Dioni, Suetonio, & Thucydidi, Siciliæ urbs. *Milazon*, vel *Milazzo*, Fazello & Aretio hodie appellatur. *Ortel.*

5. *Tauromenium.*] *Tauromenia*, Siciliæ colonia, priſcis *Naxus* vocata; ut Plinius & Solinus teſtantur. *Tauromenium* ταυρομένιον, habet Ptolemæus, & Paterculus. *Taurus* olim, locus vocabatur, Diodoro teſte 15. Vibius dicit aliter *Euſeboneora* nuncupari. Naxon *Schiſon* hodie nominari, ſcribunt Fazellus, & Aretius, *Tauromena* Anonymus quidam. Tauromenium & Naxos, diverſa ſunt apud Strabonem. *Col. Aug. Tauromen.* eſt in Tiberii nummo. teſtis Goltzii Theſaurus. *Ortel.*

ſupplicem tumultuatur, & nunc dignitatem retinet, nunc vitam precatur, [1] à Titio jugulatus eſt. cui in tantum duravit hoc facinore contractum odium, ut mox ludos in theatro Pompeii faciens, execratione populi, ſpectaculo quod præbebat pelleretur. Acciverat gerens contra Pompejus bellum ex Africa, Cæſar Lepidum cum XII ſemiplenis legionibus. Hic vir omnium vaniſſimus, neque ulla virtute tam longam fortunæ indulgentiam meritus, exercitum Pompeii, quia propior fuerat, ſequentem non ipſius, ſed Cæſaris auctoritatem ac fidem, ſibi junxerat: inflatuſque amplius XX legionum numero, in id furoris proceſſerat, ut [2] inutilis in aliena victoria comes, quam diu moratus erat, diſſidendo [3] in conſiliis Cæſaris & ſemper diverſa iis quæ aliis placebant dicendo, totam victoriam ut ſuam interpretaretur; audebatque denunciare Cæſari, excederet Sicilia. [4] Non ab Scipionibus aliiſque veteribus Romanorum ducum, quidquam auſum patratumque fortius, quam tunc à Cæſare. Quippe cum [5] inermis & lacernatus eſſet, præter nomen nihil trahens, ingreſſus caſtra Lepidi, evitatis, quæ juſſu hominis praviſſimi tela in eum [6] jacta erant, cum lacerna ejus perforata eſſet lancea, Aquilam legionis rapere auſus eſt. Scires quid intereſſet inter duces. Armati inermem ſecuti ſunt;

deci-

1. *A Titio jugulatus eſt.*] Phrygiæ in oppido Midaio, ut Dio, an, Mileti, ut Florus, & Appianus. *Schegk.* *A Titio jugulatus eſt.*] Dubitat Schegkius, acciderítne id Phrygiæ in oppido Midaio, ut ait Dio, an Mileti, ut Florus, & Appianus, aſſerunt. Mihi erraſſe Dionem certum eſt. De Mileto enim teſtatur ſcriptor ejuſdem propemodum temporis, atque omni exceptione major, Strabo Geog. lib. III. *Voßius.*

2. *Inutilis in aliena victoria.*] Vetus editio, *inutilis alienæ victoriæ comes.*

3. *In conſiliis Cæſaris.*] Venuſtius, *Cæſari. Diſsidere* cum dandi caſu pro auferendi cum præpoſitione. *Acidal.*

4. *Non ab Scipionibus.*] Factum tam memorabile Auguſti, quod hoc capite exponitur, ſcripſere etiam *Dio* 49. *p.* 455. *Appian.* 5. ἐμφυλ. *p.* 742. *&* *ſeq.* *Liv.* *epit.* 129. *Hiſtor. miſcell.* 7, 6. *Sueton.* *Aug.* 16. Tacitus, una voce *exuendi* opportune huc accommodata rem complectitur I. A. 2, I. *Boecler.*

5. *Inermis & lacernatus.*] Adi Dionem, cui alia mens ſedet. *Schegk.*

6. *Jacta.*] Princeps editio, *acta.* Quod etiam Latinum eſt: *agere tela*, pro *adigere* apud Cæſarem legitur.

I. *Quam*

decimoque anno, quam ad diſſimillimam vitæ ſuæ potentiam pervenerat Lepidus, & à militibus & à fortuna deſertus, pulloque velatus amiculo, inter ultimam confluentium ad Cæſarem turbam latens, genibus ejus advolutus eſt. Vita rerumque ſuarum dominium conceſſa ei
ſunt. ſpoliata [1] quam tueri non poterat dignitas. Subita 81
deinde [2] exercitus ſeditio (qui plerumque [3] contemplatus frequentiam ſuam, è diſciplina deſciſcit; & quod cogere ſe putat poſſe, rogare non ſuſtinet) partim ſeveritate, partim liberalitate diſcuſſa principis. Specioſumque per id tempus adjectum ſupplementum [4] Campanæ colo-

1. *Quam tueri non poterat.*] Manut. *intueri.* Suetonius narrat Lepidum ſupplicem conceſſa vita Circeis in perpetuum relegaſſe. *Schegk.*

2. *Exercitus ſeditio.*] De hac ſeditione ejuſque compoſitione & ſupplemento Campanæ coloniæ accurate *Dio* 49. *p.* 456. *&* 457. *Appian.* 5. ἐμφυλ. *p.* 744. *Hiſt. miſc.* 7, 6. Noſter præcipuam artem componendæ ſeditionis *Severitatem comitatis mixtura temperatam* hoc loco innuit. Vide Lipſ. 6. *polit.* 4. & hac occaſione nota, *Libro Primo Annalium Taciti, ſingulari prorſum arte copiaque id argumentum, de ſeditionibus militaribus, earumque remediis, tractatum ac veluti exemplo perfectæ commentationis perſcriptum eſſe.* Boecler.

3. *Contemplatus frequentiam ſuam.*] Simile dictum Tacito lib. 1. Annal. *Illi quoties oculos ad multitudinem retulerant, vocibus truculentis ſtrepere.* Schegk.

4. *Campanæ coloniæ.*] Tota hæc res explicata ab uno Dione, lib. XLVIII. qui de hac ipsâ ſeditione, & ejus placamentis: Οὕτω μὲν τότε τοὺς στρατιώτας κατέστησε, καὶ τὸ μὲν ἀργύριον αὐτίκα, τὴν δὲ χώραν οὐ πολλῷ ὕστερον αὐτοῖς ἔδωκεν. ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἐξήρκεσεν ἡ ἐν τῷ δημοσίῳ τότε οὖσα, προσεξεπρίατο ἄλλην τε καὶ παρὰ Καμπανῶν τῶν ἐν τῇ Καπύῃ οἰκούντων συχνὴν (καὶ γὰρ ἐποίκων ἡ πόλις πολλῶν ἐδεῖτο) καὶ αὐτοῖς τότε ὕδωρ τὸ Ἰούλιον ὀνομασμένον, ἐφ' ᾧ καὶ τὰ μάλιστα διὰ πάντων ἀγάλλον(ται), τήν τε χώραν τὴν Κνωσίαν, ἣν καὶ νῦν ἔτι καρποῦνται, ἀντίδωκε: *Atque ita milites tunc quidem compoſuit: & argentum ſtatim, agros non multo poſt iis dedit. Quoniam enim publici, qui tunc erant, non ſufficiebant, etiam alios emit à Campanis illis, qui Capuam incolunt, eoſque multos (multis enim colonis indigebat ea urbs) & ipſis tum aquam Juliam, quâ maximè omnium gaudent, tum terram Cnoſiam* (*Gnoſiam* melius: eſtque Gnoſus in Cretâ:) *quâ etiam nunc fruuntur, eorum loco dedit.* Omnia hæc quaſi de induſtriâ ſcripta ad Velleii lucem: & quis ſcit, ſi non à Dione iſtinc ſumpta? Quòd tamen hic ſcribitur: *ejus reditus erant publici*, pravum eſt. Quid *reditus* ad rem præſentem? nec eos ſanè emit Cæſar, ſed agros. In editione prima: *ejus relicti erant publici.* Certum habeo, *ejus reliqui:* Id eſt, Capua reliquos habebat agros publicos, qui nondum attributi, & qui non venerant in diviſionem. Hos (Dione palam narrante) ab iis emit Cæſar. *Lipſius.*

 1. *Inſtar.*]

coloniæ. ejus reditus erant publici: pro his longe uberiores reditus duodecies H-S in Creta inſula redditi, & aqua promiſſa, quæ hodieque ſingulare & ſalubritatis [1] inſtar & amœnitatis ornamentum eſt. Inſigne [2] coronæ claſſicæ, [3] quo nemo umquam Romanorum donatus erat, hoc bello Agrippa ſingulari virtute meruit. Victor deinde Cæſar reverſus in urbem, contractas emtionibus complures domos per procuratores, quo laxior fieret ipſius,

1. *Inſtar.*] Feſtus Pompejus ab *inſtar, inſtaurare* deducit: quoniam illud inſtaurari proprie dicatur, quod ad formam ſimilem exemplo priori reducitur. Hic verò *inſtar* non exemplum eſt, neque paſſivè pro eo capitur, quod eſt inſtauratum; ſed enim activè, ut quod inſtaurat; heic nempe ſalubritatem. *Acidalius.*

2. *Coronæ claßicæ.*] Tangit princeps Poëta:

Tempora navali fulget roſtrata corona.

Roſtrata Plinio quoque dicta. vide Agellium. *Schegkius. Claßica.*] *Vocatur alias* navalis & roſtrata: *quia quaſi roſtris navium inſignita eſt; ut ait Gellius* 5, 6. *Unde effigies Agrippæ cum tali corona in antiquis nummis.*

3. *Quo nemo umquam.*] Si voluit dicere Vellejus, neminem ante Agrippam reportaſſe coronam navalem, hoc eſt, roſtratam; aut erravit, aut diverſum ſentit à Plinio. is enim non dubitat affirmare lib. 16. cap. 4. *Cedunt & roſtratæ, quamvis in duobus maxime ad hoc ævi celebres; M. Varrone, piraticis bellis dante Pompejo Magno: itemque M. Agrippa, tribuente Cæſare Siculis.* Sed & idem Naturæ myſtes unicus l. 7. cap. 30. *M. Varronis, in bibliothecâ quæ prima in orbe ab Aſinio Pollione ex manubiis publicata Romæ eſt, unius viventis poſita imago eſt: haud minore, ut equidem reor, gloriâ, principe oratore & cive, ex illâ ingeniorum, quæ tunc fuit, multitudine unam hanc coronam dante, quam cum eidem Magnus Pompejus piratico ex bello navalem dedit.* Et verò nullo ævo cuiquam contigiſſe coronam roſtratam, præterquam uni Agrippæ, idem etiam prodidit Dio Caſſius l. 49. nec is tantum, ſed & teſtis omni exceptione major, Livius, cujus hæc legimus Epitomâ cxxix. *M. Agrippa navali corona donatus eſt: qui honos nemini ante eum habitus erat.* quibus motus verbis, damnaverim potius unum Plinium, quam triumviros iſtos alios: etſi aliter viſum viro maximo, in libris de Militiâ Romana, lib. 5. c. 14. *Grut. Quo nemo umquam.*] Ubi Agrippæ contigiſſe hunc honorem teſtantur, *Dio* 49. p. 457. τῷ Ἀγρίππᾳ στέφανον χρυσοῦν ἐμβόλοις ἠσκημένον ἐδωρήσατο. ὃ μὴ πρότερον, μήτ' αὖθις ἄλλῳ τῷ ἐγένετο. *Agrippam corona roſtrata aurea donavit: quod neque ante neque poſtea cuiquam contigit.* Ita *Liv. epit.* 129. *Plinius* autem 16, 4. & 7, 30. cum *M. Varrone*, cui *Pompejus coronam navalem dederit, communicat hoc decus*: Cui aſſentiendum opinatur *Lipſius*: *Gruterus* autem ceterorum auctoritatem præfert. An & *Seneca* ab eorum parte, cui 3. *de benef.* 32. Agrippa dicitur *navali corona inſignis unicum adeptus inter dona militaria decus*, quamquam *unicum* pro *eximio* & *ſingulari* hic accipi poſſit. Vide *Turneb.* 26, 29. & *Taubm. ad* 8. *Virgil. Æneid.* v. 684. Boeclerus.

1. *Tem-*

ipſius, publicis ſe uſibus deſtinare profeſſus eſt: [1] tem-
plumque Apollini & circa porticus facturum promiſit,
quod ab eo ſingulari extructum [2] munificentia eſt. [3] Qua 82
æſtate Cæſar tam proſpere in Lepidum in Sicilia, bene
fortuna in Cæſare & rep. militavit ad Orientem. quippe
Antonius [4] cum XIII. legionibus ingreſſus Armeniam ac
deinde Mediam, & per eas regiones Parthos petens, ha-
buit regem eorum obvium. primoque duas legiones, cum
omnibus impedimentis tormentiſque [5] & Statiano legato
amiſit; mox ſæpius ipſe, cum ſummo totius exercitus
diſcrimine, ea adiit pericula; quibus ſervari ſe poſſe de-
ſperaverat; amiſſaque non minus quarta parte militum,
captivi cujuſdam, ſed Romani, conſilio ac fide ſervatus.
qui clade Craſſiani exercitus captus, cum fortunam non
animum mutaſſet, acceſſit nocte ad ſtationem Roma-
nam: prædixitque, ne deſtinatum iter peterent, ſed di-
verſo

1. *Templumque Apollini.*] *Dio* 49. p. 458. *Sueton. Aug.* 29. Boecler.

2. *Munificentia.*] Haud diſpliceat Lipſio *magnificentia.*

3. *Qua æſtate Cæſar, &c.*] Veſtram fidem, Muſæ, quam turpiter locus elegans maculatus, an mutilatus. Tentavit induſtria ſingulari Schegkius: *Qua æſtate Cæſar tam proſpere in Lepidum in Sicilia, pæne fortuna in Cæſarem & Remp. militavit ad Orientem.* Et in hoc ſecutus librum Bonhomæi: poſt quem tentemus & nos itidem, ſi quid forte poterit clarius extricari. Sed libertate mihi opus eſt paullo majori, quam non ex mea cupidine, ſed uſu ſumam Velleii. Ergo ita auſus fuerim: *Qua æſtate quam Cæſari proſpera in Lepidum in Sicilia, tam ſcæva fortuna in Cæſarem & Remp. militavit ad Orientem.* quomodo conficitur idonea maximè & aperta ſententia. Verùm enim verò alios etiam medicos deſiderare videtur hic locus, & non niſi ſcriptos codices: ſine quibus, qui conabitur, quidquid erit, quod præſtiterit, itidem incertum erit, ut quod vel ego, vel ceteri omnes attulimus. *Acidalius.*

4. *Cum* XIII. *legionibus.*] XVI. *pro* XIII. reponi debere, rectiſſime monuit *Cl. Noſter Freinshemius* ad *Flor.* 4. 10, 10. E quo capite petes hiſtoriam hanc, tum ex annotatis à *Camerte* ſcriptoribus. quibus *Dio* præſertim addendus, 49. *Boeclerus.*

5. *Et Statiano legato.*] Oppium Statianum nominat Dio lib. XLIX. In Plutarchi Antonio corrupte eſt, *Ταλιανὸς*, pro *Στατιανός*. Hoc eo magis moneo, ut appareat, falſam eſſe Sylburgii ſuſpicionem; qui putabat, eundem hunc eſſe, quem Florus Saxam nominat. Id vero eo etiam refellitur, quod Saxa jam eſſet interemptus; ut ex Dione, & aliis, jam ſupra oſtendimus. *Voſſius.*

1. *Atque*

verſo ſilveſtrique pervaderent. Hoc M. Antonio [1] atque illis legionibus ſaluti fuit: de quibus tamen totoque exercitu haud minus pars quarta, ut prædiximus, militum; calonum ſervitiique deſiderata [2] tertia eſt; impedimentorum vix ulla ſuperfuit. Hanc tamen Antonius fugam ſuam, quia vivus exierat, [3] Victoriam vocabat. Qui tertia æſtate reverſus in Armeniam, regem ejus Artauaſden, fraude deceptum catenis, ſed [4] ne quid honori deeſſet, [5] aureis vinxit. Creſcente deinde & amoris in Cleopatram

1. *Atque illis legionibus.*] Ita legendum, non *octo*, arguunt præcedentia, & Florus apud quem, XVI. *legiones.* ſtatim male vir doctus, τὸ *tertia*, omiſit. *Schegkius.* *Atque illis legionibus.*] Ita enim, vel *(ac tot illis l.)* potius legerim, quam *Hoc M. Antonio acto.* quod in libris repertum, licet ſenſum aliquem ſuſtinere poſſit, valde tamen à Velleiana elegantia videtur abeſſe. *Boeclerus.*

2. *Tertia.*] *Tertia* in *Rhenani edit.* expreſſa, non omitti ab aliis debuit. *Boeclerus.*

3. *Victoriam vocabat.*] Geminum penè dictum de eodem L. Flori, lib. 4. cap. 10. *Egregius Imperator tandem profugit in Syriam: ibique incredibili quadam mentis vacordiâ, ferocior aliquanto factus eſt; quaſi viciſſet qui evaſerat:* ubi Philoſophicè tamen magis Annæus loquitur quam Ethicè aut Grammaticè: ita enim ſolent homines, præter ſpem vivi. Salluſtius bello Jugurthino cap. 98. *& ipſi duces feroces; ac quod ſui non fugerant pro victoribus ſeſe agere.* Annibal apud Horatium lib. 4. Oda 4.

Cervi, luporum præda rapacium,
Sectamur ultro; quos opimus
Fallere & effugere eſt triumphus.

Syrus apud Terentium Heautontimor. Actu 4. Sc. 1.

—— *triumpho ſi licet me latere tecto abſcedere.* Gruter.

4. *Ne quid honori.*] Forſan legendum: *Ne quid oneri deeſſet, &c.* non *honori.* quod verbum videtur ſubſtitutum ab eo, qui non animadvertit, Vellejum jocari voluiſſe in voce *aureis*, quod conſtet, aurum ceteris metallis gravius eſſe *Urſin.* *Ne quid honori.*] Urſinus, *oneri*: ut in eo ludat Vellejus, quod aurum gravius ſit cæteris metallis. Quaſi vero reges oneris, non honoris cauſſa, aureis, aut argenteis catenis vinciri ſoleant. *Voßius.*

5. *Aureis vinxit.*] Curtius de Dario; *Agmen eorum tertio aſſecuti die, ne tamen honos regi non haberetur, aureis compedibus Darium vinciunt, nova ludibria ſubinde excogitante fortuna.* Moris antiquitus pro dignitate captivum nunc aureis, nunc argenteis, nunc ferreis vincire catenis. De Aureis Clemens in Pædagogo lib. II. *Iſtæ vero veram pulchritudinem obſcurant, auro eam adumbrantes, nec intelligunt quantum in ſe delictum admittunt, ſe innumerabilibus vinculis alligantes, quemadmodum dicant apud Barbaros ſceleſtos & maleficos homines auro vinciri. Captivos hos vinctoſque divites videntur eſſe æmulatæ mulieres.* Auſonius de Crœſo,

—— *Crœſum in amicis habet,*
Vinclumque pedicis aureis, ſecum jubet
Reliquum quod eſſet vitæ, totum degeret.

Propertius lib. II.

Aut

tram incendio, & virorum, quæ ſemper facultatibus licentiaque & aſſentationibus aluntur, magnitudine, [1] bellum patriæ inferre conſtituit; cum ante, novum ſe [2] Liberum Patrem appellari juſſiſſet, [3] cum redimitus hederis, coronaque velatus aurea & [4] thyrſum tenens cothurniſque ſuccinctus, curru, velut Liber Pater, vectus eſſet
Alexandriæ. Inter hunc apparatum belli, Plancus non 83
judicio recta legendi, neque amore reipub. aut Cæſaris (quippe hæc ſemper impugnabat) ſed morbo proditor, cum fuiſſet humillimus aſſentator reginæ, & infra ſervos cliens, cum Antonii librarius, cum obſcœniſſimarum

rum

Aut regum auratis circumdata colla catenis,
Actaque in ſacra currere roſtra via.

Et Silius lib. 17.

Ante Syphax feretro reſidens captiva premebat
Lumina, & aurata ſervabant colla catenæ.

Hinc in Panegr. Maximiano dicto: *Xerxes Perſarum Rex potentiſſimus, pedicas jecit aureas in profundum, Neptunum ſe dictitans alligare.* De argenteis Dio lib. 49. *poſtquam cuſtodes gazæ non obtemperarunt, & qui in armis erant, Artaxam maximum natu inter filios, regem ejus loco conſtituerunt, argenteis Artabazum catenis vinxit, quia nimirum turpe erat, regem ferreis in catenis haberi.* Ammianus de Arſace, à Sapore capto: *Eumque effoſſis oculis catenis argenteis, quod apud eos vanum ſuppliciorum æſtimatur eſſe ſolatium, exterminavit ad caſtellum Agabanum nomine.* Schegk.

1. *Bellum patriæ inferre conſtituit.*] Ovidius lib. 15. Metamorph.

Romanique ducis conjux Ægyptia tedæ
Non bene fiſa cadet, fruſtraque erit illa minata
Servitura ſuo Capitolia noſtra Canopo.

De amore Antonii in Cleopatram Horat. lib. Epodôn. *Schegk.*

2. *Liberum patrem.*] Sed etiam Athenis. Athenæus è quarto Socratis Rhodii. Seneca Suaſoriar. 1. Diſſenſionem Senecæ & Dionis in dote notarunt Junius 5. Animad. 1. & Lipſius. eandem inſaniam inſanierunt Antigonus & Caligula. Athenæus 4. Herodian. alii. *Schegkius.* *Liberum patrem.*] Unde & *Διόνυσος νέος* cognominatus eſt, teſte *Plutarcho*. *Alii* aliorum Deorum æmulati ſunt habitum & cærimoniam; Bacchum autem pluribus imitari placuit; præſertim *Mithridati*, *Antigono*, *C. Mario*, *Alexandro M.* Vide *Schotti obſervat. hiſt.* 3, 3. & *Cl. Freinſhemii not. ad Curt.* 9, 10, 24. Boeclerus.

3. *Cum redimitus hederis.*] Eodem habitu Meſſallina apud Tacitum l. 11. *Simulacrum auctumni celebrans: ipſe crine fluxo thyrſum quatiens, juxtaque Silius hedera vinctus, gerere cothurnos.* plura in Commentario Lipſius. addi velim de crinibus fluxis, & hoc Catulli in nuptiis Pelei:

Sæpe vagus liber Parnaſſi è vertice ſummo
Thyadas effuſis euantes crinibus egit.

Et Macrob. lib. 1. Saturnal *Schegk.*

4. *Thyrſum.*] Thyrſus erat haſta aculeata hederis tecta, in orgiis Bacchi geſtari ſolita.

1. *Et*

rum rerum & auctor & miniſter, cum in omnia [1] & omnibus venalis, cum [2] cæruleatus & nudus, caputque redimitus arundine, & caudam trahens, genibus innixus, [3] Glaucum ſaltaſſet, [4] in convivio refrigeratus ab Antonio, ob manifeſtarum rapinarum indicia, [5] transfugit ad Cæſarem. & idem poſtea clementiam victoris pro ſua virtute inter-

1. *Et omnibus.*] Vulgo, *in omnibus. Et omnibus.*] Nonne æquivalent, *in omnia vænalem eſſe*, &, *in omnibus?* ego diſcrimen non video. Puto delendum poſterius τὸ, *in*, faciendumque, *in omnia, & omnibus.* Duo objicit, vænalem ad omne facinus ac flagirium fuiſſe, & ſine diſcrimine omnibus vænalem breviter: Ad quævis à quovis trahi auro potuiſſe. *Lipſius.*

2. *Cæruleatus & nudus, &c.*] DI enim Marini antiquitus cæruleo habitu. Apulejus Mileſ. 4. de comitatu Veneris; *Adſunt*, ait, *Nerei filiæ chorum canentes, & Portumnus cærulis barbis hiſpidus.* & lib. 10. *Ipſe autem color Deæ diviſus in ſpeciem, corpus candidum, quod cælo demeat: amictus cærulus, quod mari remeat.* & capite tecto arundine, Virgil. 8.

— cum glauco tenuis velabat amictu
Carbaſus, & crines umbroſa tegebat arundo.

Immò & Neptuno glauci oculi, teſte Minutio in Octav. De Glauco poſce Servium ad illud Poëtæ:

Et ſenior Glauci chorus Inouſque Palæmon. Schegk.

3. *Glaucum ſaltaſſet.*] De Glauco vide *Natal. Comit. mythol.* 8, 4. Boecler.

4. *In convivio refrigeratus ab Antonio.*] Moneo diſtinctiunculam mutandam: *ſaltaſſet in convivio, refrigeratus ab Antonio.* Saltaſſe enim eum vult in convivio, non illic refrigeratum. Sed quid hoc verbi? ſignificat intepuiſſe gratiam ejus apud Antonium, & calorem illum amotis mutaſſe in faſtidii frigus. Utebantur & in re actionis ſive recitationis hoc verbo, ut Suetonii Claudio ſcriptum, cap. XLI. *Cum primum frequenti auditorio commiſiſſet, ægre perlegit, refrigeratus ſæpe à ſemetipſo.* Id eſt, frigore & faſtidio ſæpe affectus à ſeſe. Rem enim ipſam, & teporem illum gratiæ ſive amicitiæ, vocabant Frigus. Plinius lib. VIII. epiſt. XIV. *Interim Paullo* (recitanti) *aliena deliratio aliquantum frigoris attulit.* Fabius: *Ruſticitas, & rigor, & deformitas adferunt interim frigus.* Sed propius ad Velleii mentem Seneca epiſt. CXXIII. *Votienus Montanus & amicitiâ Tiberii notus & frigore.* quem ſcilicet Tiberius & ardenter amavit, & ſubito faſtidivit. Nec peccet, qui Horatium ſic explicet:

— majorum ne quis amicus
Frigore te feriat.

niſi alio quoque hoc commode duci haud negem. Suetonii locum noviter corrigo, Aug. cap. LXVI. *Deſideravit & M. Agrippæ patientiam & Mæcenatis taciturnitatem: cum ille ex levi rigoris ſuſpicione, & quod Marcellus ſibi anteferretur, Mitylenas ſe contuliſſet.* Nam quis rigori hic locus? nec ſuſpicio de eo eſſe poteſt, ſed ſenſus. Scripſit vero *frigoris*: hac iſtâ noſtrâ mente. eoque, inquit, ſeceſſit Agrippa, quod alieniorem ſibi Auguſtum ſuſpicaretur, & præferri atque in gratiâ eſſe Marcellum. Terentii illud huc quoque fecerit: *Nimirum hice homines frigent.* Atque omnino amor, ardor eſt: faſtidium aut defautio, frigus. *Lipſ.* *In convivio refrigeratus ab Antonio.*] Ni fallor, eſt heic *refrigerare*, quod Plautus dicit *Frigidam ſuffundere.* Acidal.

6. *Transfugit ad Cæſarem.*] Qui peccarunt

interpretabatur; dictans, [1] id probatum à Cæſare, cui
ille ignoverat. hunc mox avunculum Titius imitatus eſt.
Haud abſurde Coponius, [2] vir prætorius graviſſimus,
[3] P. Silii ſocer, cum recens transfuga, multa [4] ac nefanda
Plancus abſenti Antonio in ſenatu objiceret: Multa, in-
quit, mehercules fecit Antonius, pridie, quam tu illum re-
linqueres. [5] Cæſare deinde & Meſſalla Corvino Cos. de- 84
bellatum [6] apud Actium; ubi longe ante quam dimicaretur,
exploratiſſima Julianarum partium fuit victoria. Vigebat
in hac parte miles atque imperator, illa marcebant om-
nia. hinc [7] remiges firmiſſimi, illinc inopia affectiſſimi.
navium

runt in leges, ſtatim etiam metuunt, & per conſequens, oderunt legum cuſtodes. Itaque viderit Princeps, ut ſemper adminiſtrorum ſuorum delicta graviora puniat. etſi enim forte peccantibus ex animo ignoſcat, ii tamen non tam putant ſibi indulgeri quam tempori. Sic apud Cæſarem lib. 3. Civilis belli cap. 40. transfugiunt tandem nobiles duo Allobroges, *fortaſſe non ſe liberari, ſed in aliud tempus reſervari arbitrati*; ut ibi loquitur Julius; & nos exemplis ſelectis oſtendimus ad Tacitum lib. 1. Hiſtor. capitis vigeſimi extremo. *Gruter.*

1. *Id probatum à Cæſare.*] Principes non omnia puniunt, ſed non ideo eadem probant. Valet enim ibi illud Curtianum lib. 7. *Lynceſtes Alexander, quia primus Alexandrum, regem ſalutaverat, ſupplicio magis quam crimini fuerat exemptus.* Egregie Livius de Epirotarum legatis, petentibus à Senatu, ut in amicitia priſtina eſſe liceret, lib. 36. cap. 35. *reſponſum datum eſt, quo veniam impetraſſe, non cauſſam probaſſe videri poſſent.* Gruter.

2. *Vir prætorius, &c.*] Vir doctus & Rhen. *vir prætorius, graviſſimus pater, Silii ſocer.* Eſt ille Silius qui poſtea Conſul. cujus præter Dionem & Appianum Suetonius meminit. *Burr. vir è prætorius.* forte, *vir è prætoriis.* Schegkius.

3. *P. Silii.*] Habet editio Rhenani. Alii emendarunt, *graviſſimus P. Silii ſocer.* Quid ſi tentemus? *graviſſimus patris Silii ſocer.* Sane non leviter hanc conjecturam firment verba Auguſti apud Suetonium in vita ejus: *Acceſſerunt convivæ, Vinicius, ac Silius pater.* Sic enim Mss. auctoritate legere malim, quam *Silvius*, ut vulgo editum. *Voſſius.*

4. *Ac nefanda.*] Alii, *miranda.*

5. *Cæſare deinde & Meſſalla Corvino Coſ.*] Quæ in hoc, & ſequentibus duobus capitibus habentur, ſcripſere *Florus* 4, 11. quoſque ibi *Camers* ac *Frinsbemius* nominaverunt: quibus adde *Propert. lib. 4. eleg. 6. tot.* & *Paneg. Theodoſ. Lat. Pacat. c. 33. tot.* Boecler.

6. *Apud Actium.*] Luculenter deſcribit doctiſſimus Poëta 8. libro ſui operis. *Schegkius.*

7. *Remiges.*] [Vulgo *reges*: contra quam lectionem ita Lipſius:] Torſit me olim, cum publice legerem, hic locus: credo & illum, quiſquis intente leget. An reges à Cæſare firmiſſimi, ab Antonio inopes & imbecilli? planiſſime contra eſt: nec dicam plurimi aut potentiſſimi, ſed penè omnes [illegible]es ab iſto ſteterunt. Palam

[1] navium hinc magnitudo modica cum celeritate, adverſa illa, [2] ſpecie terribilior. hinc ad Antonium nemo, illinc ad Cæſarem quotidie aliqui transfugiebant. Denique in ore atque oculis Antonianæ claſſis per M. Agrippam [3] Leucas expugnata, [4] Patræ captæ, Corinthus occupata, bis ante ulti-

Iam & vere ita Dio, Συνεμάχουν, inquit, τῷ Ἀντωνίῳ οἵ τε βασιλεῖς καὶ οἱ δυνάσται πάντες ὡς εἰπεῖν, οἱ τῇ τῶν Ῥωμαίων ἀρχῇ τότε ὑπ' ἐκείνων ὄντες γειτνιῶντες, οἱ μὲν αὐτοὶ, οἱ δὲ δι' ἑτέρων: *Commilitabant & auxiliabantur Antonio reges dynaſtæque omnes, ut breviter dicam, quicumque Romanum imperium, quód duobus iis tunc parebat, attingerent; alii ipſi coram, alii per alios & ſubmiſſos.* Quinetiam in Plutarcho index, in quo nominatim reges Antonio adhærentes recenſentur, non ſolum Orientales plerique omnes, ſed tranſmarini. Si voles, vide. At apud Cæſarem contra qui? neminem reperio: imo vix eſſe potuerunt. quia in illius partibus dumtaxat Italia, Illuricum, Gallia, Hiſpania, Africa, & inſulæ interjectæ. In iis autem omnibus regionibus, qui tunc reges, niſi ſi forte in Africâ? Ex eâ ipsâ Bocchum eripit nobis, & transfert ad Antonium Plutarchus. Jure ergo, ut dixi, hærebam. Quid autem eſt in re? Vellejane adulatio, uti tunc cenſebam? minime. nec in ſcriptore, ſed in ſcripto culpa, quam deteſtam nunc tollo. Scripſit Vellejus: *hinc remiges.* Vide μεταβολήν! à ſceptris venimus ad remos. Sic oportet. & docebunt te Plutarchus & Dio, Antonium hac parte maxime peccaſſe, quod hiemem cœptis ſuis interpoſuerit: atque ita claſſis, quam paratam habuerat, valde viribus imminuerit. quoniam plerique remigum vel inopiâ aufugiebant, vel morbo peribant. Ita neceſſum habuit *ex affliĉtiſſimâ Græcia*, ait Plutarchus, *corripere viatores, agaſones, meſſores, adoleſcentulos; iiſque ægre etiam implevit naves.* Ergo vere hic ſcriptum *remiges* fuiſſe *inopiâ afflictiſſimos* (quæ ipſa phraſis non apte cadit in reges:) contra *firmiſſimos* Cæſar, recentes videlicet & bellis Siculis probe exercitatos. *Lipſius.*

Remiges.] Vulgo *reges.* Philadelphum Paphlagoniæ, & Amyntam, Galatiæ reges, forſan intelligit Vellejus. Hi enim ad Cæſarem transfugerunt; ut Dioni, & Zonaræ, traditum. Sed hoc paullo poſt eveniſſe, liquet ex Vellejo, qui Amyntæ etiam meminit. Stabilis itaque manet emendatio Lipſii: *hinc remiges firmiſſimi.* Vide ejus Animadverſiones. *Voſſius.*

1. *Navium hinc magnitudo.*] Aldus, *Nav. hinc* (vel hîc) *magnitudo modica, cum celeritate.* Ut eſt in editione Wech. Alii *Nav. hinc magnitudo modica, ſed celerior.*

2. *Specie terribilior.*] In exemplari vetuſto, *ſpecie & terribilior.* unde Rhenanus legit, *ſpecie erat terribilior.* Burretius, *ſpecie terribilior. Specie terribilior.*] Lipſ. putat legi hîc etiam poſſe *terribiliora.* Schegkius edidit *ex adverſo illa ſpecie terribilior.* Alii, *ex adverſa illa ſpecie terribilior. Specie terribilior.*] De Antonii navibus Dio l. 54. ait, eas ædificaſſe Antonium multo hoſtilibus majores, paucas triremes, reliquas omnes à quaternis uſque ad denos ordines remorum capaces. Vide Florum lib. 4. *Schegk.*

3. *Leucas.*] Oppidum in Leucadia peninſula.

4. *Patræ.*] Civitas in Achaia prope Olenum. Vide Thucydidem lib. 6.

1. *Rex*

ultimum diſcrimen claſſis hoſtium ſuperata.[1] Rex Amyntas meliora & utiliora ſecutus (nam [2] Deillius exempli ſui tenax & illo bello) virque clariſſimus Cn. Domitius, qui ſolus Antonianarum partium, nunquam reginam, [3] niſi nomine ſalutavit; maximo & præcipiti periculo
[4] tranſmiſit ad Cæſarem. Advenit deinde maximi diſcri- 85
minis dies, quo Cæſar Antoniuſq; productis claſſibus, [5] pro ſalute

1. *Rex Amyntas.*] Cum Beato vir doctus: *nam de illis exemplis vitæ natura Dolabella*, nullo ſenſu. Matthæus Kloek acutiſſimi ingenii juvenis ex Rhenani, non male, emendat, *inde illius exemplo mature Dolabella ad Cæſarem.* Schegk. *Rex Amyntas.*] Atrox & apetra plaga: cui leve adhuc fomentum. Eſt qui legat: *Inde illius exemplo vir audax Dolabella.* alius: *inde illius exemplo mature Dolabella.* Uno verbo, nihil ad Bacchum. In autographo fuit (certe editio prima ſic refert:) *nam de illius exemplis vitæ naxuta Dolabella.* Vide noſtram medicinam: *Nam Deillius exempli ſui tenax, ut à Dolabellâ ad Caßium.* Nihil juveniliter jactamus, ſed prima illa ſagaciter & vere eruimus de Q. Deillio, ſive ut alii Dellio: qui naturâ transfuga, & irriſus palam illo ævo. In hac re & hiſtoriâ, transfugiſſe, aperte ſcribit Plutarchus *Q. Dellium hiſtoricum.* Dio hoc amplius oſtendit, cum Amynta illum fuiſſe: & paullo poſt de transfugio addit. Quod ſi eſt: nonne appoſite hic quoque Amyntæ Vellejus eum ſubjungit? Sed cur alterum *exempli ſui tenacem?* ludit, & merito in hominem nuſquam & nunquam fidum, & cujus jam ante nobilia aliquot transfugia. Ecce Senecæ patris verba: è quibus hoc quoque, quod emendavimus, *à Dolabellâ ad Caßium*, liquebit. Ille in Suaſoriis: *Belliſſimam tamen rem dixit Deillius, Meſſala Corvinus deſertorem* (melius & venuſtius ſcripti libri, *deſultorem*) *bellorum civilium vocat: quia à Dolabellâ ad Caſſium, à Caßio dein transmiſit ad Antonium, ab Antonio ad Cæſarem.* Et de Deillio quidem certum eſt: hoc de Dolabellâ ſi cui diſplicet, is legito: *exemplo ſui tenax fuit & illo bello.* Quod certe haud ſperno. nam & editionibus quibuſdam abſunt verba, *ad Cæſarem*; & videntur omnino huc tranſlata è tertiâ abhinc lineâ, *tranſmiſit ad Cæſarem.* Ceterum utro modo cumque leges diſtinctiunculâ & parentheſi ſic juvabis: *Rex Amyntas meliora & utiliora ſecutus (nam Deillius exempli ſui tenax fuit & illo bello) virque clariſſimus Cn. Domitius, &c.* Nota amplius, videri in fine periodi legendum; *tranſmiſere ad Cæſarem.* quia textus omnino ſermonis exigit Amyntam quoque comprehendi. *Lipſius.*

2. *Deillius.*] Melius repoſueris *Dellius.* Nam Plutarcho, Dioni, & aliis, dicitur Δέλλιος. *Voſſius.*

3. *Niſi nomine.*] Ita cum Antonius Cleopatræ Artavaſden Armeniæ regem captum vinctumque, cum ſuis, oſtenderet, barbari neque alia humilitatis indicia edidere, ad quæ minis promiſſiſque ſtimulabantur, neque aliter quam *nomine* compellavere, *Cleopatram*, non *reginam* vocantes. *Dio* auctor 49. *p.* 475. Boecler.

4. *Tranſmiſit ad Cæſarem.*] *Lipſius* mallet *tranſmiſere*, cum ad plures referatur. poteſt tamen vulgata lectio tolerari. *Boeclerus.*

5. *Pro ſalute alter.*] Ita *Pacatus paneg.* XII. c. 33. *Tanta erat diſſimilitudo cauſſarum, ut ab illis* (Antonianos intelige)

ſalute alter, in ruinam alter terrarum orbis dimicavere. Dextrum navium Julianarum cornu [1] M. Lurio commiſſum, lævum Aruntio, Agrippæ omne claſſici certaminis arbitrium. Cæſar ei parti deſtinatus, in quam à fortuna vocaretur, ubique aderat: claſſis Antonii regimen Publicolæ [2] Soſioque commiſſum. At in terra locatum exercitum Taurus Cæſaris, Antonii regebat Canidius. Ubi initum certamen eſt, omnia in altera parte fuere, dux, remiges, milites; in altera nihil præter milites. prima occupat fugam Cleopatra; Antonius fugientis Reginæ, quam pugnantis militis ſui, comes eſſe maluit; & imperator, qui in deſertores ſævire debuerat, deſertor exercitus ſui factus eſt. Illis etiam detracto capite, in longum fortiſſime pugnandi duravit conſtantia; & deſperata victoria in mortem dimicabatur. Cæſar, quos ferro poterat interimere, verbis mulcere cupiens, clamitanſque & oſtendens, fugiſſe Antonium, quærebat, pro quo & cum quo pugnarent? At illi cum diu pro abſente dimicaſſent

lige) *fuerit Romani imperii appetita captivitas, ab his repetita libertas.* Boecletus.

1. *M. Lario.*] Legendum putamus, *M. Lurio*, non *M. Lario.* & gentilis fortaſſe ejus eſt, qui in æreis Auguſti numiſmatibus dicitur P. LVRIVS. AGRIPPA. III. VIR. A. A. A. F. F. *Urſinus. M. Lario.*] *Lurio* eſt in Dione, & recte. *Lipſius.*

2. *Soſioque commiſſum.*] Verum, *Soſſio.* Plutarchus hæc omnia longe aliter, nec Soſſium inter duces agnoſcit. Dio vero etiam mortuum illum facit in levi pugnâ contra L. Tauresium: in quâ, ſuperventu Agrippæ, ipſe & Tarcondimotus ſint cæſi. Hoc paullo ante Actiacam pugnam. At ecce vivum eum iterum facit initio libri ſequentis, & inter eos ponit, quibus ignoverit Cæſar. Quid dicam neſcio, niſi haud unum Soſſium fuiſſe. *Lipſius. Soſioque commiſſum.*] Lipſius, *Soſſio.* Et ita Græci. Sed Latini omnes cum Vellejo Soſium vocant. Extant etiam numiſmata Antonii, in quorum adverſa parte legitur, C. SOSIVS ZA. Cæterum, ne cum aliis erres, duo fuere Soſii in caſtris Antonii. Alter ante victoriam Actiacam in levi pugna contra L. Arruntium periit, teſte Dione lib. L. alter poſt victoriam incolumitatem ab Auguſto impetravit; teſte eodem, libro ſequenti. L. Arruntium dixi, non Tauresium, ut alii afferunt, corrupta Dionis ſcriptura inducti. Nam ubi vulgo legitur, *Λȣκίȣ Ταρησίȣ ναυσὶν ὀλίγαις ἐφορμȣ͂ντος*, non dubito, quin reponendum ſit, *Λȣκίȣ Ἀῤῥȣντίȣ*. Huic enim lævum Julianarum navium cornu commiſſum fuiſſe, ex Velleio noſtro conſtat. *Voſſius.*

1. *Ut*

caſſent duce, ægre ſummiſſis armis ceſſere victoriam; citiuſque vitam veniamque Cæſar promiſit, quam illis, ut ea precarentur, perſuaſum eſt. Fuitque in confeſſo, milites optimi imperatoris, imperatorem fugaciſſimi militis functum officio. [1] ut dubites, ſuo ne, an Cleopatræ arbitrio victoriam temperaturus [2] fuerat, qui ad ejus arbitrium direxit fugam. Idem locatus in terra fecit exercitus, cum ſe Canidius præcipiti fuga rapuiſſet ad Antonium. Quid ille dies terrarum orbi præſtiterit, [3] ex quo 86
in quem ſtatum pervenerit fortuna publica, quis in hoc tranſ-

1. *Ut dubites.*] Cur Rhenanum non audiverunt veriſſime emendantem, *Viderit è ſuóne?* Nam in autographo erat, *Videbis è ſuóne.* Phraſis nota, & crebra veteribus in rejectione aut contemptu. *Lipſius.*

2. *Fuerat.*] Melius, *fuerit.*

3. *Ex quo.*] Aldus Manutius legit, *ex eoque in quem. Ex quo in quem ſtatum.*] Notanter ita loquitur Noſter, quippe deſignans initium veræ Monarchiæ. Qua diligentia etiam *Dio* 51. *pr.* dum diem Actiaci prælii (IV. Non. VII br.) annotaſſet, ideo ſe iſtud præter conſuetudinem ſuam feciſſe, monet, ὅτι τότε πρῶτον ὁ Καῖσαρ τὸ κράτος πᾶν μόνος ἔσχεν, ὥστε καὶ τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν τῆς μοναρχίας αὐτοῦ ἐτῶν ἀπ᾽ ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἀκριβοῦσθαι. *quod ab ea die primum Cæſar Octavius rerum potitus eſt ſolus, imperiique ejus recenſio præciſe ſumatur ab hac die.* Nec diſſentire putandi ſunt, qui à reditu Auguſti in urbem Monarchiæ initium numerant. Vide *Hiſt. miſc.* 7, 12. nam cetera nihil aliud, quam conſummatio hujus victoriæ fuere. Hoc prælio nactus eſt eam poteſtatem, quam poſtea cœpit Romæ exercere ac uſurpare. Unde *Dio* ipſe *principio lib.* 52. de hoc tempore: ταῦτα μὲν ἔν τε τῇ βασιλείᾳ, καὶ ἐν τῇ δημοκρατίᾳ, ταῖς δὲ δυναστείαις, πέντε τε καὶ εἴκοσι καὶ ἑπτακοσίοις ἔτεσι, καὶ ἔπραξαν οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἔπαθον. ἐκ δὲ τούτου μοναρχεῖσθαι αὖθις ἀκριβῶς ἤρξαντο. *Hæc itaque Romani primo ſub Regibus, poſtea in Libertate, denique in principatibus certorum hominum, & geſſerunt & experti ſunt, annis* DCCXXV. *Ex hoc autem tempore rurſum penitus ſub unius imperio cœpit eſſe Reſpublica.* Quem locum eo lubentius attuli, ut eos refutaret, qui à Julio potius Cæſare, quam ab Auguſto initia Romanæ monarchiæ numerant. *Dio* enim, ut par erat, ante hoc tempus, & poſt Libertatem, tantum δυναστείας ſive *dominationes* agnoſcit, iiſque Julii etiam principatum accenſet. qui neque diuturnus fuit, & mox repetita quamvis improſpere libertate ſublatus eſt. Itaque & *Herodianus diligentiſſimi calami ſcriptor*, ab Auguſti tempore Principatus initia numerans in *præfat.* ſui operis, hanc veluti cauſſam ſubjicit: ἐξ οὗ ἡ Ῥωμαίων δυναστεία μετέπεσεν εἰς μοναρχίαν; *nam ex eo tempore Romanorum potentia ad unius eſt arbitrium devoluta.* Conſentit *Aurelius Victor*, qui in *Cæſarib.* & *Epit.* I. obſervat Auguſti tempore, & quidem poſt prælium Actiacum *repetitum Romæ morem, uni prorſus parendi.* Non tamen invideri debet *Julio Cæſari* honor primi inter Roman. Imperatores

tranſcurſu tam artati operis exprimere audeat? Victoria vero fuit clementiſſima; nec quiſquam interemtus niſi pauciſſimi, & ii qui deprecari quidem pro ſe non ſuſtinerent. Ex qua lenitate ducis colligi potuit, quem aut initio triumviratus ſui, aut in campis [1] Philippiis, ſi licuiſſet victoriæ ſuæ [2] facturus fuerit * [*At Soſium L. Aruntii*] priſca gravitate celeberrimi fides, mox diu [4] clementia luctatus ſua Cæſar, ſervavit incolumem. Non prætereatur Aſinii Pollionis factum & dictum memorabile. namque cum ſe poſt Brundiſinam pacem continuiſſet in Italia, neque aut vidiſſet unquam reginam aut poſt enervatum amore ejus Antonii animum, partibus ejus ſe miſcuiſſet, rogante Cæſare, ut ſecum ad bellum proficiſceretur Actiacum; Mea, inquit, in Antonium majora merita ſunt, illius in me beneficia notiora; itaque diſcri-

loci. Accurate enim loquendo, de *Julio & Octavio* dici poteſt, quod *Iuſtinus* de *Philippo Maced. & Alexandro* judicat, 9, 8, 21. *Orbis imperii fundamenta pater jecit, operis totius gloriam filius conſummavit.* Boecler.

1. *Philippiis.*] Vulgo, *Philippis. Philippiis.*] Non auſim V. C. lectionem mutare, quæ eſt: *In campis Philippiis, ſi ſic licuiſſit.* Sane *Philippiis* conſtanter etiam legitur in codicibus Mss. Aurelii Victoris. *In campis Philippiis* eſt, ἐν πεδίοις Φιλιππείοις. *Voſſ.*

2. *Facturus fuerit.*] Videtur deeſſe *modum.* mox quoque, ut videtur, multa deſunt. *Rhenan. Facturus fuerit.*] Inepte, *triumphum.* Idem autographum, *modum.* At quæ ſequuntur hiulca & mutila ſunt: nec ullum ingenium expleverit. *Voſſius.*

3. *At Soſium.*] Vulgo, *Ad ſolium alaqunt in priſca gravitate celeberrimi fides, mox diu clementia luctatus ſua Cæſar ſervavit incolumem.* Divina plane conjectura Cl. Puteani, ita hunc locum reſtituentis: *At Soſium L. Aruntii priſca gravitate celeberrimi fides, mox, &c.* Hoc ſenſu: vel quod L. Aruntius, ſeu potius, Arruntius, Soſium unum ex Antonianis ducibus occultarit: vel quod ei incolumitatem à Cæſare exoraverit. Cui rei egregie inſervit Dionis locus ex lib. 51. ubi Soſium poſt fugam occultatum, & latentem, ab Auguſto incolumem ſervatum ſcribit. *Voſſius.*

4. *Clementia.*] Velim *cum clementia.* Lipſius.

5. *Mea in Antonium majora merita ſunt.*] Inter eximia hominum per civilia bella quietorum, ſive mediorum ac neutrius partis *Lipſius* 6. *polit.* 6, 7. ubi de hoc argumento agit, hujus quoque Pollionis conſilium dictumque laudat. Congruit *Attici* verbum, cujus exemplum in hoc genere ſine exemplo eſt. Cum Sulla, qui plurimum amaret Atticum, Athenis ſecum cuperet deducere adoleſcentem. *Noli, oro te,* inquit, *adverſum eos me velle ducere, cum quibus ne contra te arma ferrem, Italiam reliqui. Corn. Nep. in vita Attici,* 4, 3. Boeclerus.

1. *Diſcri-*

[1] diſcrimine veſtro me ſubtraham, & ero præda victoris.
Proximo deinde anno, perſecutus reginam Antoniumque 87
Alexandriam, ultimam bellis civilibus impoſuit manum. Antonius ſeipſe [2] non ſegniter interemit, adeo ut multa deſidiæ crimina [3] morte redimeret. At Cleopatra, fruſtratis cuſtodibus, [4] illata aſpide, [5] morſu ſane ejus, expers mulie-

1. *Diſcrimine veſtro.*] Legendum fuerat, aut *è diſcrimine*, aut *diſcrimini*. Sane multoties in Vellejo *e* pro *i* ſcriptum offendimus, & quibuſdam locis emendavimus. Cujus erroris fons, ut arbitror, vetus ſcriptura, qua *i* finale etiam, plerumque per *ei* diphthongum exarabatur. *Acidal.*

2. *Non ſegniter interemit.*] Erat Antonio ſervus, nomine Eros, quem jampridem hortatus fuerat, ut juſſus ipſum interficeret. Is cum id, quod olim in ſe receperat, tum præſtare juberetur, ſtricto gladio, cum Antonium videretur icturus, averſo vultu ſeipſum confodit, & ad heri pedes accidit. Tum Antonius: Bene, inquit, ô Eros, qui, quod facere non poteras, mihi, quomodo faciendum eſſet, oſtendiſti: ſimulque vulnus ſibi in ventrem ingeſſit, & in lectum ſe dimiſit. Paullo poſt, Cleopatram vivere cognito, ſtatim tollendum ſe famulis præbuit: manibuſque eorum ad fores uſque domicilii, in quo ea erat, portatus eſt. Cleopatra foribus non apertis de feneſtra ſe conſpiciendam præbuit, cateniſque & funibus demiſſis, iis implicatum ipſa, & duæ quas ſolas ſecum in munimentum receperat, mulieres attraxerunt. Qui interfuerunt, nullum eo miſerabilius ſpectaculum exſtitiſſe aſſerunt. *Plutarchus.*

3. *Morte redimeret.*] Tali ſententia *Tacitus* de *Sempronio Graccho* I. A. 53, 7. *conſtantia mortis haud indignus Sempronio nomine: vita degeneraverat.* Contra de *Juventio Laterenſi* Noſter ſupra: quem *vita & morte conſentaneum* dixit. Boecletus.

4. *Illata aſpide.*] Verba ſunt partim luxata, partim corrup. , quæ ita reſtituenda putamus: *At Cleopatra fruſtratis cuſtodibus, illata aſpide ſinui, morſu ejus, expers muliebris metus, ſpiritum reddidit.* Urſinus. *Aſpide.*] Tres aſpidum ſpecies facit Galenus, & ex eo Aëtius, χερσαίας, χελιδονίας & πτυάδας. Χερσαῖαι dictæ, quæ in mediterraneis degebant, cum Chelidoniæ circa ripas fluminum colerent, & præcipuè Nili. Πτυὰς dicta quia inſpuendo perimit, non morſu, ſed & tardius conficit. omnium commune σύμπτωμα ſomnus, & dormiendi libido, ac ſine ſenſu, aut dolore mors. Chelidonia cum Siſtro & Oſiride inter myſteria & initia Iſiaca ſemper pingitur: Ovidius:

Siſtraque erant, numquamque ſatis quæſitus Oſiris,
Plenaque ſomniferis ſerpens peregrina venenis.

Serpentem *peregrinam* vocat aſpidem, id eſt, Ægyptiam, quia in Europa non viſeretur. Errore igitur communi ductus Strabo, vel aliud agens, aſpidas in aliis regionibus ponit. Quas enim vulgo vocamus Aſpides, nullam habent fere communem notam cum illis quas veteres deſcribunt. *Salmaſius.*

5. *Morſu ſane ejus.*] Alii: *in morſu ſane ejus.* *Acidalius* non citra rationem tranſponit: *morſu ejus, ſane expers muliebris metus.* Boecler.

muliebris metus [1] ſpiritum reddidit. Fuitque & fortuna & clementia Cæſaris dignum, quod nemo ex iis qui contra eum arma tulerant, ab eo juſſuve ejus interemtus. D. Brutum Antonii interemit crudelitas. Sex. Pompejum, ab eodem victum, idem Antonius, cum dignitatis quoque ſervandæ dediſſet fidem, etiam ſpiritu privavit. Brutus & Caſſius ante quam victorum experirentur animum, voluntaria morte obierunt. Antonii Cleopatræque quis fuiſſet exitus, narravimus. Canidius timidius deceſſit, quam profeſſioni ejus, qua ſemper uſus erat, congruebat. Ultimus autem ex interfectoribus Cæſaris, [2] Parmenſis Caſſius morte pœnas dedit, [3] ut dederat
88 Trebonius. Dum ultimam bello Actiaco Alexandrinoque Cæſar imponit manum, [4] M. Lepidus juvenis forma quam mente melior; Lepidi ejus, qui III-vir fuerat reip. conſtituendæ, filius; Junia Bruti ſorore natus, interficiendi, ſimul in Urbem revertiſſet, Cæſaris conſilia inierat. Tunc Urbis cuſtodiis præpoſitus [5] C. Mæcenas, [6] equeſtri ſed ſplendido genere natus, vir ubi res vigiliam exigeret, ſane exſomnis, providens atque agendi ſciens; ſimul

1. *Spiritum reddidit.*] Anno ætatis 39. viſe Horatii Odam 37. 1. Carmin. *Schegkius.*

2. *Parmenſis Caßius.*] *Hiſt. miſcell.* 7. 10. *Interea juſſu Cæſaris occiſi ſunt, major Antonii filius, & P. Canidius, infeſtißimus quidem Cæſari, ſed & Antonio infidus, & Caßius Parmenſis, ultima violati patris victima, & Q. Ovinius, &c.* Omnino autem non videtur repudianda admonitio *Aldi*, qui pro vulgato (*ut dederat Trebonius*) legit, *ut dederat primus Trebonius.* Certe particula συγκεφαλικὴ frigide uſurpata videbitur, ſi ad necem potius quam ad aliquam necis περίστασιν referatur. *Boeclerus.*

3. *Ut dederat Trebonius.*] Lege ex Ciceronis Philippicis; & ex Latini ſermonis obſervatione: *Ut dederat primus Trebonius.* Manut.

4. *M. Lepidus.*] Conjurationis *Lepidi*, meminere *Sueton. Aug.* 19. *Liv. epit.* 133. *Dio* 54. *p.* 607. *Seneca* 1. *de clem.* 9. Boeclerus.

5. *C. Mæcenas.*] A taciturnitate commendatus Horat. lib. 2. Sermon. 6.

Et quæ rimoſa bene deponuntur in aure.

Adi Suetonii cap. 66. [nuper vita Mæcenatis à Meibomio edita.] *Schegk.*

6. *Equeſtri.*] Fuit equeſtri tantum genere, inquit., ſed illo præ ceteris claro & illuſtri. Nota ejus proſapia Hetruſca præconiis Horatianis, Propertianis, atque aliorum. *Acidal.*

1. Non

ſimul vero aliquid ex negotio remitti poſſet, otio ac mollitiis pæne ultra fœminam fluens: [1] non minus Agrippa Cæſari carus, ſed minus honoratus: quippe vixit [2] anguſto clavo pæne contentus; [3] nec minora conſequi potuit,

1. *Non minus Agrippa, &c.*] Inter præcipuos Auguſti amicos, imo principes amicorum fuit Mæcenas, cum exceptione tamen ultimi temporis, quam *Tacitus* ſuppeditat 3. A. 30, 6. *Provecta enim ætate* (quod & Salluſtio Criſpo acciderat) *ſpeciem magis in amicitia principis, quam vim tenuit. fato potentiæ, raro ſempiternæ, an ſatias capit, aut illos cum omnia tribuerunt, aut hos cum jam nihil reliquum eſt, quod capiant.* Adi *Lipſ. 3. polit.* 11, 20. & 21. ubi egregia quædam annotata. *Scip. Amirat. diſſert. polit.* ad *Tac. lib.* 3, 4. *Enenckelium in Seiano.* Boecler.

2. *Anguſto clavo.*] Vulgo, *anguſti clavi. Anguſto clavo.*] Ita recte. Sed τὸ *pæne* an convenit? Ille vero planiſſime contentus vixit, nec opus voculâ hac imminuente vel ambigente. Magis ad Mæcenatis ingenium: *bene contentus*, vel, *plane.* Lipſ. *Anguſto clavo.*] Equeſtri ordine. nam clavo equites & ſenatores diſcreti. Lampridius in Severo: *Tum ſatis eſſe conſtituit, ut equites Rom. à ſenatoribus clavo diſcernerentur.* quid fuerit, erudite diſſerit Cujac. lib. 12. Obſervat. cap. 39. *Schegkius. Anguſto clavo.*] Tunicarum duo genera reperio, cum clavis unum, alterum ſimplex. clavi autem vel lati, vel anguſti: lati omnium, qui vel patre ſenatore, vel equites nati eſſent, non à primis annis per omnem ætatem, ſed ab anno XVII. quo etiam virilis toga ſumebatur; ad annum ætatis ſenatoriæ, quo anno curiam ingredientibus remanebat ejuſdem tunicæ jus: ſin autem ſenatoriam dignitatem non aſſequerentur, vel, quia nollent, otioſam ac tranquillam vitam honoribus anteponentes: vel, quia non poſſent, gratia deſtituti, lato clavo depoſito, anguſtum ſumebant. *A. Manutius.*

3. *Nec minora conſequi potuit.*] Forte legendum: *nec majora conſequi non potuit.* Rhenan. *Nec minora conſequi potuit.*] Profecto verius Rhenani, *nec majora conſequi non potuit.* cui argumenta dicerem, & vitii occaſionem adderem, ſi requirere quemquam putarem. De Mæcenate, in Elegia, etſi non nimis eleganti, ſuper obitu ejus:

Major erat potuiſſe, tamen nec velle triumphos.
Major res, magnis abſtinuiſſe, fuit.

E qua & alia multa, de Urbis cuſtodiis, de mollitie, de otio, de fide in Auguſtum, huc referri queunt. Sed Propertius inſignite, lib. 3. Eleg. ad ipſum Mæcen.

Mæcenas eques Hetruſco de ſanguine regum,
Intra fortunam qui cupis eſſe tuam.

Et deinceps ibidem:

Quum tibi Romano dominas in honore ſecures,
Et liceat medio ponere jura foro:
Vel tibi Medorum pugnaces ire per hoſtes,
Atque onerare tuam fixa per arma domum:
Et tibi ad effectum vires det Cæſar, & omni
Tempore tam faciles inſinuentur opes:
Parcis, & in tenues humilem te colligis umbras,
Velorum plenos ſubtrahis ipſe ſinus.
Crede mihi, magnos æquabunt iſta Camillos,
Judicia, & venies tu quoque in ora virûm:
Cæſaris & famæ veſtigia juncta tenebis.
Mæcenatis erunt vera tropæa fides.

Quæ ideo prolixius adſcripſi, ut ſuper-

tuit,[1] ſed non tam concupivit. hic ſpeculatus eſt[2] per ſummam quietem ac diſſimulationem præcipitis conſilia juvenis & mira celeritate nullaque cum perturbatione aut rerum aut hominum oppreſſo Lepido, immane novi ac reſurrecturi belli civilis reſtinxit initium. & ille quidem male conſultorum pœnas exſolvit. Æquetur prædictæ Calpurniæ Antiſtii,[3] Servilia Lepidi uxor, quæ * vivo igni devo-

vacuam ab iis defenderem correctionem. Negat quidam recte dici, *veſtigium famæ*: negat, *veſtigium tenere*. O Dii! quam multi ergo latine neſcierunt homines latiniſſimi, & è quorum ipſe ſcriptis latinitatem nobiſcum hauſit? Nam exempla quid afferam? Sed reponit, *famæ faſtigia juncta tenebis*. quod quidem non magis convenit, quam quod minime. Hoc dicit enim Propertius: Quocunque veſtigia fama Cæſaris porriget, eodem fama etiam tua: quo fama Cæſar penetrabit, eo tu junctim; ita juncta famæ veſtigia tenebis. Tantum quippe fide tua in Cæſarem meruiſti, tantum modeſtia: quæ in veris trophæis numeranda, nec magnis aliorum triumphis inferior habenda. Qua in explicatione ſequor veteriorum codicum lectionem: *magnos æquabunt iſta triumphos*. quæ res viſa nobis accommodatior, cum aliis argumentis, tum quia de trophæis ſtatim ſubjicitur. *Acidal. Nec minora conſequi potuit.*] Merito ſuſpectum fuit *Lipſio* illud *pæne*. utique vixit non *pæne*, ſed *plane* contentus anguſto clavo. niſi tamen ita velis interpretari, *Mæcenatem pæne nihil ſupra equeſtris dignitatis modum optaviſſe. Manſit quidem in illo ordine, ſed non una ratione ſupra equitum dignitatem honoratus eſt.* Quod autem *Idem vir Doctiſſimus* ſequentia verba in aliam faciem reformat & reſcribit; *Nec majora conſequi non potuit, ſed nunquam concupiit*: minime id quidem ferendum autumo, cum haud dubie ſenſus optimus in vulgata ſit; *potuiſſe Mæcenatem non minora conſequi, ſed non tam concupiviſſe.* Boecler.

1. *Sed non tam.*] *Tam* pro *valde*, ut Plaut. *Ferocem facis, quia te herus tam amat.* Et Plinius notante Ampliſſimo Briſſonio; *Oratores quidem ambo, ſed tam diſpari ingenio.* Schegk.

2. *Per ſummam quietem.*] Quod ſæpius monere poteram, ſemel notabo, quam ſit in ſua expoſitione *Vellejus πολιτικὸς καὶ ἠθικός*. Ecce quam paucis verbis; quantum politicæ artis hic incluſit? Nonne enim omne & conſilium & encomium opprimendarum conſpirationum in eo verſatur, *ut diſſimulata ſpeculatione veluti aliud agendo & per ſpeciem otii, conſilia ſcelerata obſerventur, & in ipſa temeritatis molitione deprehendantur: deprehenſa autem celeriter & abſque omni ἀταξίᾳ vindicentur, prius quam tumultus aliquis exoriri, rerumque aut hominum perturbatio intervenire poſſit: quæ plerumque difficilem eam medicinam reddit.* Boeclerus.

3. *Servilia Lepidi uxor.*] Atqui nupta juniori Lepido fuit Antonia, M. Antonii Triumviri filia: quod ita in Dionis XLIV. extremo libro leges. Scire licet igitur, illâ ſpretâ aut mortuâ, alteram ſuperduxiſſe. *Lipſius. Servilia Lepidi uxor.*] Fidem vix mereri videtur, quod de Servilia narrat Paterculus. Sane omnes antiqui id uno ore Porciæ, Bruti conjugi, adſignant. Altumque de Servilia ſilentium apud Vale-

devorato, præmaturam mortem immortali nominis ſui
penſavit memoria. Cæſar autem reverſus in Italiam at- 89
que urbem, [1] quo occurſu, quo favore omnium hominum,
ætatium, ordinum exceptus ſit; quæ magnificentia trium-
phorum ejus, quæ fuerit munerum, ne in operis quidem
juſti materia, nedum hujus tam reciſi, digne exprimi
poteſt. Nihil deinde optare à Diis homines, nihil Dii
hominibus præſtare poſſunt, nihil voto concipi, nihil fe-
licitate conſummari, quod non Auguſtus, poſt reditum
in Urbem, reip. populoque Rom. terrarumque orbi [2] re-
præſentavit. Finita [3] viceſimo anno bella civilia, ſepulta
externa, revocata pax, ſopitus ubique armorum furor;
reſtituta vis legibus, judiciis auctoritas, ſenatui majeſtas;
imperium magiſtratuum ad priſtinum redactum modum;
tantummodo octo prætoribus [4] allecti duo; priſca illa &
anti-

Valerium Maximum, diligentem rerum talium notatorem, quique iiſdem temporibus vixerit. Ut hæc mittam, nemo hiſtoricorum Serviliam Lepidi uxorem dixit; ſed Antoniam, triumviri filiam; ut apud Dionem lib. XLIV. legas. Quæ etſi ſatis veriſimilia videantur, tamen Vellejo non auſim fidem detrahere. Nam factum illud Serviliæ etiam reſpicere videtur Ælianus lib. XIV. cap. XLV. Variæ Hiſt. *Γυναῖκας τῶν Ῥωμαίων ἐπαινοῦμεν Κορνηλίαν, καὶ Πορκίαν, καὶ Κεσιλίαν.* Quæ enim fuerit illa *Ceſilia*? cenſuerim *Σερβιλίαν* reponi debere. Potuit enim eam Lepidus, Antonia ſpreta, vel mortua, ſuperducere. *Voſſius.*

* *Vivo igni.*] Id eſt, ardenti. *Vivo igni.*] Hinc Ariſtoph. *πῦρ ζῇ*, & *vivæ lucernæ*, apud Horatium. Imo & paſſim ab auctoribus vita igni adſcribitur. Alio plane modo *vivum ſulphur* vocant Latini, quod Græci *ἄπυρον*, hoc eſt, *ignem non expertum*. Vide Plinium lib. XXXV. cap. XV. *Voſſius.*

1. *Quo occurſu.*] Notat Dio ad hanc rem, *Decretum à Senatu, ut ei urbem ingredienti virgines Veſtæ, Senatus populuſque cum conjugibus ac liberis occurreret.* Libro LI. *Lipſius. Quo occurſu.*] Haud opus erit huic loco emendationibus, ſi ejiciatur vocula *occurſus*, nata è gloſſa marginali, meâ quidem ſententiâ. *Gruter.*

2. *Repræſentavit.*] Lipſius malit *repræſentârit.*

3. *Viceſimo anno.*] Nam à Lentulo & Marcello COSS. quibus civilia arma primum ſumta, uſque ad Cæſarem V. & Sex. Apuleium COSS. quibus poſita ſunt, tot anni numerantur. Quæ deinceps Auguſtus geſſerit, habes quoque apud Virgil. 8. & Ovid. 15. Metam. *Schegk.*

4. *Allecti duo.*] An ergo jam octo prætores? Certe illis *octo prætoribus*, qui antea erant, jam Julius Cæſar, duos primo, mox plures adjecerat. Sed *Vellejus* Noſter Julianum numerum, quippe extra ordinem & ad tempus uſurpatum, negligere ac de octonario ordinario, cujus paſſim apud Cicero-

[1] antiqua reip. forma [2] revocata; rediit cultus agris, ſacris honos, ſecuritas hominibus, certa cuique rerum ſuarum poſſeſſio; [3] leges emendatæ utiliter, latæ ſalubriter; ſenatus [4] ſine aſperitate, nec ſine ſeveritate lectus. [5] Principes viri triumphiſque & ampliſſimis honoribus functi, hor-

nem mentio, loqui videtur. Ceterum *de numero prætorum varie aucto imminutoque* egit *Lipſius* in *excurſ. ad* 1. A. *Tac.* 14, 4. Boecler.

1. *Antiqua Reip. forma.*] Quæ illa forma? an libertas? Adulatur hic *Vellejus*. Quanquam de *ſimulatione Augusti*, veriſſime equidem dicitur. Nihil magis Auguſto inter initia curæ, quam ſimulacro Libertatis & Reip. improvidis populi animis objecto, vim principatus interim complecti & intendere. *Eſt enim omnis dominationis novæ arcanum primarium, ſimulatio antiquæ.* quod nec Tiberius poſtea omiſit uſurpare. *Boecler.*

2. *Revocata.*] Scribo, *renovata:* cum & venuſtius ita ſit, & paullo ante vox eadem *revocata* fuerit: cujus iteratio per ſe eſt invenuſta. *Acidal.*

3. *Leges emendatæ utiliter, &c.*] *Suet. Aug.* 34. *Leges retractavit, & quaſdam ex integro ſanxit. Hiſt. miſcell.* 7, 19. *Clauſis Jani portis Remp. quam bello quæſierat, pace nutrire & amplificare ſtudens, leges plurimas ſtatuit, per quas humanum genus libera reverentia diſciplinæ morem gereret. Aurel. Vict. epit.* 1. *Leges alias novas, alias correctas protulit ſuo nomine.* An illa, *ſuo nomine*, à gloſſatoris manu ſunt, qui in margine forte explicandæ vocis, *protulit*, adſcripſerat? *Flor.* 4, 12, 65. *Hinc converſus ad pacem, pronum in omnia mala & in luxuriam fluens ſæculum, gravibus, ſeveriſque legibus multis coërcuit.* Addendus *Dio* 54. & alibi, & *Tac.* 3, 28, 3. *Sexto demum conſulatu Cæſar Auguſtus, potentiæ ſecurus, quæ triumviratu juſſerat abolevit. deditque jura, quîs pace & principe uteremur.* Quæ poſtrema verba *Clapmarius* ex ratione arcani politici, qua præſenti ſtatui ſemper accommodari leges ſolent, explicat: Alias enim Regno, alias Ariſtocratiæ, alias Democratiæ convenire. itaque Auguſtum ſuas leges rationibus Monarchicis accommodaſſe. 2. *Arcan.* 10. Fortaſſe tamen, conſideratis omnibus, quæ meditationem hujus loci juvare poſſunt, potius audienda eſt *Freinshemiana paraphraſis: jura conſtituit ita comparata, ut eorum beneficio certa reſtitutæ tranquillitatis, bonique principis utilitas ad civitatem pertingeret.* Boecler.

4. *Sine aſperitate.*] *Suet. Aug.* 35.

5. *Principes viri, &c.*] *Suet. Aug.* 29. *ſed & ceteros principes viros ſæpe hortatus eſt, ut pro facultate quiſque monumentis, vel novis, vel refectis & excultis urbem adornarent. Tacitus* ita de hoc more loquitur 3. A. 72, 1. *Erat etiam tum in more publica munificentia, nec Auguſtus arcuerat Taurum, Philippum, Balbum, hoſtiles exuvias & exundantes opes, ornatum ad urbis & poſterorum gloriam conferre.* Quæ verba magnam μείωσιν habent, monente *Caſaubono*, ſi cum *Vellejo* & *Suetonio* conferas. ſed *Tacito* Monarchici auſpicii conſuetudo in mente fuit, quaſi diceret: Etiamſi alias monarchæ & Principes, ut alia publice glorioſa, ita publicorum operum magnificentiam ſibi debebant aut poterant vindicare, tamen Auguſtus non obſtitit, imo (quod Noſter jam addit) ſtimulum adjecit Principibus viris, ut publicis operibus ſtruendis aut inſtaurandis ſuas opes collocarent. Non erraverit forte, qui in adjecta *Taciti* voce, *exundantes opes*, *arcani* latentis rationem ſibi pateretur inſinua-

hortatu Principis, ad ornandam Urbem illecti ſunt. Conſulatus tantummodo [1] uſque ad undecimum, quem continuaret Cæſar, cum ſæpe obnitens repugnaſſet, impetrari potuit. [2] nam dictaturam, quam pertinaciter ei deferebat popu-

inſinuari. Timentur, In novo præſertim Principatu, magnæ opes, virique tum alia claritudine, tum exundantibus divitiis nobiles: unde callidum iſtud, ab impio ore apud *Tacitum* 11. *A.* 1, 2. *auri vim atque opes Principibus inſenſas*, in exitium egregii hominis valuit. ſed & Ariſtoteles 5. *pol*, 8. inter proviſiones conſervandæ reip. ponit, *ne quis ſinatur nimium opibus abundare.* Unde magiſtri dominationis, variis artibus locupletiſſimum quemque in prædam corripiunt. verum id improbum eſt & nullo modo ferendum. ſicut & Ariſtotelicum illud ἐκκόπτειν, quo alibi & docere & velare remedium ejus rei voluit, magnæ multæque cautionis eſt. Quanto melius Auguſtus, in ſumtus publice decoros & utiles, ſpecie honoris & gloriæ illexit (ita enim ſignanter loquitur Noſter) viros principes. Hoc ego pro omnibus arcanis, Regibus commendandum duxerim: cum præſertim omnis ea laus judicio poſteritatis ad ipſos redundatura ſit. neque unquam deerunt occaſiones, quibus induci volentes poſſint ad ærarium ſublevandum & magnificentiam publicam augendam. *Boeclerus.*

1. *Uſque ad undecimum.*] Accurate *Suetonius Aug.* 26. Boecler.

2. *Nam dictaturam, &c.*] *Sueton. Aug.* 52. *Dictaturam magna vi offerente populo, genu nixus, dejecta ab humeris toga nudo pectore deprecatus eſt.* Item *Dio* tradit principio *lib.* 54. veraque ἐπιεικὲς conſilium Auguſti declarat: τήν τε γὰρ ἐξουσίαν καὶ τὴν τιμὴν καὶ ὑπὲρ τοὺς δικτάτωρας ἔχων, ὀρθῶς τό τε ἐπίφθονον καὶ τὸ μῖσος τῆς ἐπικλήσεως αὐτῶν ἐφυλάξατο. *Recte*, inquit, *declinavit invidiam & odium hujus, quam offerebant, appellationis: quippe qui & honorem & poteſtatem dictatoria majorem jam haberet.* Quippe ut olim *regnum* propter tyrannidem Tarquiniorum; ita *Dictatura* propter odium dominationis Sullanæ Julianæque ſub titulo hujus poteſtatis exercitæ, in flagrantiſſimam omnium deteſtationem venerat. Atque ſicut *Regnum* inſtituto Valerii; ita *Dictatura*, lege Antonia ex rep. jam in perpetuum quaſi exilium erant relegata. Itaque ſingulare *arcanum* prudentiæ Auguſteæ latet in iſtis apud *Tacit.* 1. A. 9, 5. *non regno tamen, neque Dictatura*, ſed *Principis nomine conſtitutam rempub.* Licet enim haud dubie *Regis* nomen in terris auguſtiſſimum ſit (ſicut amplius dicetur in libro de *Auſpicio Regio*, quem adornamus) tamen Auguſtus merito tempori ſerviens, re ipſa contentus fuit; nomen, quod ex ſuperbia in invidiam venerat, remiſit. cum præſertim vellet videri libertatis reſtaurator, ſicut paullo ante dictum eſt, ergo non expediebant huic ſimulationi *dominantia nomina*, aut eorum quidquam, quæ libertatis everſores uſurpaverant. *Florus* 4, 12, 66. obſcure potius & de oblato tantum dictatorio nomine loqui, quam in re tam nota prorſus errare, exiſtimandus forte fuerit, cum ſcribit; *Ob hæc tot facta ingentia, Dictator perpetuus*, & *Pater Patriæ dictus eſt.* Dictus ſane eſt ab offerentibus Dictaturam, ſed deprecatus eſt honorem. *Boecl.*

Nam dictaturam, &c.] Eutropius ad lib. 1. ſub dictaturæ nomine & honore regnaſſe docet. *Schegk.*

1. *Tam*

populus, [1] tam conſtanter repulit. Bella ſub imperatore geſta, [2] pacatuſque victoriis terrarum orbis, & tot extra Italiam, domique opera, omne ævi ſui ſpatium impenſurum in id ſolum opus ſcriptorem [3] fatigent. Nos memores profeſſionis, univerſam imaginem principatus ejus oculis animiſque ſubjecimus. Sepultis, ut prædiximus, bellis civilibus, [4] coaleſcentibuſque reip. membris, quæ tam longa annorum ſeries laceraverat: Dalmatia [5] xx & cc

1. *Tam conſtanter repulit.*] Valde errant Briſſonius, & Popma: qui τὸ *tam*, pro, *valde*, poni aſſerunt. Nam *quam* heic non pronomen, ſed adverbium, eique τὸ *tam* opponitur. Neque nuſquam abſolute *tam* pro *valde* locatum reperias: non magis ſane quam *adeo*. Quæ particulæ plerumque præ admiratione, aliave cauſa, reticeri quiddam indicant. Et ita capi poſſit illud Plinii Nat. hiſt. lib. VII. cap. XLIX. à Popma firmandæ ſententiæ adductum: *M. Cælius Rufus*, (ſic lego) *& C. Licinius Calvus, eodem die geniti ſunt; Oratores quidem ambo, ſed tam diſpari eventu.* Vix tamen dubito, quin, *tamen*, ibi ſit reponendum: quomodo reperio in Mss. & veteri editione Parmenſi. *Voſſ.*

2. *Pacatuſque.*] Nec incommode, *peragratuſque.* Lipſius.

3. *Fatigent.*] Legebatur, *fatigans.* Porro, quod *Lipſius* pro *ſubjecimus*, mox legit *ſubjiciemus*, ea mutatione non videtur opus eſſe. *Boeclerus.* *Fatigans.*] Hæc cum præcedentibus nullam efficiunt ſententiam; ni ſcribas, *fatigant*, aut potius *fatigent.* Si paullo quid amplius tibi indulgeas, poſſis non minus apposite *flagitant*, hocque, ut fatear, vix me teneo, quin reponam. *Acidalius*

4. *Coaleſcentibuſque Reipublicæ membris.*] Tria hæc verba quæ vulgo adduntur, *& coram altero*, Aldus tollit, atque alii illo duce. Nec nego ſententiam abſque iis probam eſſe: unde tamen ſic fruſtra irrepſerint? Mutari melius videatur, *& curante eo quæ tam longa:* Nempe Auguſto ſalutarem curam & medicinam adhibente reipub. laceratæ. *Lipſius.* *Coaleſcentibus, &c.*] Vulgo, *coaleſcentibuſque reip. membris, & coram altero, quæ tam longa armorum ſeries laceraverat.* Tres voces, *& coram altero*, quidam tollunt. Mihi eam audaciam aſſumere non auſim, præſertim cum vulgaris lectio Ms. auctoritate ſuffulta ſit, niſi quod in eo fuerit, *altero.* Ego legendum arbitror: *eo curante ſerio, quæ tam longa, &c.* Ut dicat Paterculus, ſerio Auguſtum curam medicam contuliſſe membris reip. laceris. Lipſium tentaſſe video: *& curante eo, quæ, &c.* Sed verborum nexus noſtræ conjecturæ plus videtur favere. *Voßius.*

5. xx. *&* cc.] Obſcurum, ſive mutilum eſt: & intellige, *annos*, aut adde. Hoc ſane vult, annos CCXX. medios eſſe, à quo tempore vinci Dalmatia cœpit ad nunc victam. Primum autem bellum in Illurios & Dalmatas fuit ſub Teutâ eorum reginâ: anno DXXIX. Poſtremum nunc cum victi & domiti ductu Tiberii, auſpiciis Auguſti, anno DCCXLIII. Facilis ſupputatio. *Lipſ.* xx. *&* cc.] Omnino videntur eſſe addendi, *anni*: nam ſubintelligere durum fuerit. Vide de his & Alpinis nationibus *Flor.* 4, 12. quæque *Freinshemiana* induſtria ibi annotantur. *Boeclerus.*

1. *Ad*

& CC rebellis, [1] ad certam confeſſionem pacata eſt imperii; Alpes feris multiſque nationibus celebres perdomitæ; [2] Hiſpaniæ, nunc ipſius præſentia, nunc Agrippæ, [3] quem uſque in tertium conſulatum, & mox collegium tribuniciæ poteſtatis, amicitia Principis evexerat, multo varioque marte pacatæ. In quas provincias cum initio Scipione & Sempronio Longo Coſ. primo anno ſecundi Punici, abhinc annos CCL, Romani exercitus miſſi eſſent, duce Cn. Scipione Africani patruo, per annos CC in his multo mutuoque ita certatum eſt ſanguine, ut amiſſis P. R. [4] Imperatoribus exercitibuſque, ſæpe contumelia, etiam nonnunquam periculum Romano inferretur imperio. Illæ enim provinciæ Scipiones conſumſerunt: illæ contumelioſo [5] XX annorum bello ſub duce Viriatho majores noſtros exercuerunt; illæ terrore Numan-

1. *Ad certam confeſſionem.*] Ita fere ſupra in recenſione provinciarum: *Certam Hiſpanis parendi confeſſionem extorſerat.* Acidal.

2. *Hiſpaniæ.*] *Juſtinus 44,2,7. & 44, 5, 7, & 8. Jo. Gerundenſ. Paralip. à lib. 4. uſque ad fin. Thuan. 1. hiſt.* Boecl.

3. *Quem uſque, &c. evexerat.*] Hæc omnia parentheſi comprehendenda cenſet Lipſius.

4. *Imperatoribus.*] Nonne odioſa, imo falſa vox, *imperatoribus*, cum mox, ut novum quid, ſubjiciat Vellejus, *illa tot conſulares tot prætorios abſumpſit duces?* Certe vel V. C. lectio id doceat, quæ eſt, *ut amiſſis prætor imperatoribus exercitibuſque.* Unde ſcribendum arbitror: *Ut amiſſis prætoriis, & imperatoriis exercitibus:* aut *prætoriis imperatoriiſque exercitibus.* Sane hæc duo ſupra etiam junxit Vellejus, ubi de Statio Murco, & Criſpo Marcio, dixit, *prætoriis viris imperatoribuſque.* Voſſ.

5. XX. *annorum.*] Qui plurimum numerarunt, annos fecerunt XIV. belli Viriathini: ut Livii epitoma, & Florus. Appianus, *annis* duntaxat *octo id bellum geſtum* aperte ſcribit: Aperte inquam, atque etiam exacte. Nam ille numerat ab anno DCVI. quo proprie id cœpit: Livius & Florus ab anno DCI. quo Luſitani rebellarunt, non tamen Viriatho duce. Sed quia connexa bella fuerunt, confundunt. Quorſum hæc? ut prælargum falſumque eſſe Vellejanum numerum conſtet, & parte alterâ truncandum. *Contumelioſo X. annorum bello*, legito. & Juſtinum auctorem habeto: *In tantâ ſeculorum ſerie nullus illis dux magnus, præter Viriathum, fuit: qui annos decem Romanos varia victoria fatigavit.* Lipſius.

XX. *annorum.*] Puto XV. Tot enim annis circiter duravit bellum, quod Viriatho potiſſimum duce geſtum. Lipſio placuit, X. *annorum.* Cui hac in re non faveo. Scio quidem, Viriathi imperium non ultra patere, ſed videtur Vellejus de duratione belli potius, quam annis imperii Viriathi loqui. Et hac ratione etiam defendi poſſiot Epitomator Livii lib. XIV. & Florus l. II. cap. XVII. qui Viriathum XIV. annos cum Romanis bellaſſe ſcribunt. *Voſſ.*

[1] Numantini belli, populum R. concuſſerunt. in illis turpe Q. Pompeji fœdus, turpiuſque Mancini, ſenatus cum ignominia dediti imperatoris reſcidit: illa tot conſulares, illa tot prætorios abſumſit duces, patrumque ætate, in tantum Sertorium armis extulit, ut [2] per quinquennium dijudicari non potuerit, Hiſpanis Romaniſne in armis plus eſſet roboris, & uter populus alteri pariturus foret. Has igitur provincias tam diffuſas, tam frequentes, tam feras, ad eam pacem abhinc annos ferme L. perduxit Cæſar Auguſtus: ut, quæ maximis bellis, nunquam vacaverant, eæ ſub C. Antiſtio, ac deinde P. Silio legato
91 ceteriſque poſtea etiam latrociniis vacarent. Dum pacatur Occidens, ab Oriente ac Rege Parthorum ſigna Romana, quæ Craſſo oppreſſo Orodes; quæ Antonio pulſo filius ejus [3] Phraates ceperant, Auguſto [4] remiſſa ſunt. [5] quod cognomen illi viro Planci ſententia [6] conſenſus

ſenſus

1. *Numantini belli.*] Vide Florum lib. 2. cap. 17. & 18. ubi tota Hiſtoria narratur.

2. *Per quinquennium.*] Atqui *octo annos* bellum hoc Sertorio duce geſtum, & octavo ipſo cæſus. An ergo *octennium* hic legimus? an vult priores *quinque* annos ambiguos, reliquos non ſic fuiſſe. *Lipſius.*

3. *Phraates.*] Dio & ceteri ſcriptores Orodis filium Pacorum, non Phraatem edunt, ut fortaſſe hîc quoque *Pacorus* pro *Phraates* reponendum ſit. *Urſinus.* *Phraates.*] Deſidero hoc loco majorem in Urſino curam, qui pro *Phraates* ſubſtitui rectius poſſe putat *Pacorus*. Nam hunc, ait, hiſtoricorum conſenſus Orodis filium facit. Quaſi vero Orodes plures habere filios non potuerit. Imo ex Juſtino, Dione, Zonara, ac aliis, triginta eum filios habuiſſe conſtat, interque eos Pacorum & Phraatem. Præterea temporum quoque ratio Urſini conjecturam reſpuit. Nam ex iiſdem auctoribus, imo & Vellejo, conſtat, Pacorum ante fugam Antonii à Ventidio jam fuiſſe occiſum. *Voſsius.*

4. *Remiſſa ſunt.*] *Florus* 4, 12, 83. cum declamatoria προσθήκη: *Parthi quoque, quaſi victoriæ pœniteret, rapta clade Craſsiana ultro ſigna retulere.* Boecl. *Remiſſa ſunt.*] Recepta à Tiberio. Sueton. Auguſt. 21. Tiber. 9. *Schegk.*

5. *Quod cognomen.*] Illi Planci ſententia ſenatus indidit, ex ante diem 16. Kal. Februar. Cenſorinus c. 21. Contra Ovidius *Idibus Januariis*: Faſt. 1.

Idibus in magni cuſtos Jovis æde ſacerdos
Semimaris flammis viſcera libat ovis.
Redditaque eſt omnis populo provincia noſtro,
Et tuus, Auguſto nomine dictus avus.

De vocis ſignificatione idem, Suetonius, Dio, Eutropius. *Schegk.*

6. *Conſenſus.*] Melius, quam vulgatum, *conſenſu.*

1. L. Mu-

ſenſus univerſi ſenatus populique R. indidit. Erant tamen, qui hunc feliciſſimum ſtatum odiſſent. quippe [1] L. Murena, & Fannius Cæpio, diverſis moribus (nam Murena ſine hoc facinore potuit videri bonus, Cæpio & ante hoc erat peſſimus) cum iniſſent occidendi Cæſaris conſilia, oppreſſi auctoritate publica, quod vi facere voluerant, jure paſſi ſunt. Neque multo poſt [2] Rufus Egnatius, per omnia gladiatori quam ſenatori propior, collecto in ædilitate favore populi, quem extinguendis privata familia incendiis in diem auxerat, in tantum quidem, [3] ut ei præturam continuaret, mox etiam conſulatum petere auſus; cum eſſet omni flagitiorum ſcelerumque conſcientia merſus; nec melior illi res familiaris quam mens foret; aggregatis ſimillimis ſibi, interimere Cæſarem ſtatuit, ut quo ſalvo ſalvus eſſe non poterat, eo ſublato moreretur. Quippe ita ſe mores habent, ut publica quiſque ruina malit occidere, quam ſua proteri, & idem paſſurus minus conſpici. Neque hic prioribus in occultando felicior fuit: [4] abditusque carceri, cum conſciis facinoris, mortem digniſſimam vita ſua obiit. Præclarum 92
excellentis viri factum C. Sentii Saturnini, circa ea tempora conſulis, ne fraudetur memoria. Aberat in ordinandis Aſiæ Orientiſque rebus Cæſar, circumferens terrarum

1. *L. Murena & Fannius Cæpio.*] Recte *Vellejus* jungit hos duos, tanquam unius conjurationis populares, ſive principes. Ita enim *Dio* 54. *p.* 598. & *Sueton. Tib.* 8. Boecler.

2. *Rufus Egnatius.*] *Suet. Aug.* 19. *Dio* 53. *p.* 587. *& ſeq. Senec.* 1. *de clem.* 9. *Tac.* 1. *A.* 10, 6. Boecler.

3. *Ut ei præturam continuaret.*] Non quia bis Prætor: ſed hoc modo vult, continuaſſe eum & junxiſſe Præturam Ædilitati. Opus enim intervallo annorum erat à magiſtratu ad magiſtratum: Egnatius id neglexit. Ipſe Vellejus ita interpretatur pagina ſeq. dum ait: *Præturam Ædilitati junxiſſe.* Dio idem indicat lib. LIII. *Lipſius. Ut ei præturam continuaret.*] Tò *ei* refer ad ædilitatem. Errat vero Acidalius, qui pro *ei* mallet *&* reſcribi. Docet hoc ipſe Vellejus paulo poſt, his verbis: *C. Sentius Saturninus, &c. Egnatium florentem favore publico, ſperantemque ut præturam ædilitati, ita conſulatum præturæ ſe juncturum, profiteri vetuit.* Liquet ergo, *continuare* Vellejo nihil aliud eſſe, quam, *continuo jungere.* Voſſius.

4. *Abditusque carceri.*] Verius arbitror, *addictusque.* Acidal.

1. Prò

rarum orbi præſentia ſua pacis ſuæ bona: tum Sentius forte & ſolus & abſente Cæſare conſul, cum alia, priſca ſeveritate ſummaque conſtantia, vetere conſulum more ac ſeveritate geſſiſſet, [1] protraxiſſet publicanorum fraudes, puniſſet avaritiam, regeſſiſſet in ærarium pecunias publicas, tum in comitiis habendis præcipuum egit conſulem. nam & quæſturam petentes, quos indignos judicavit, profiteri vetuit; &, cum, id facturos ſe, perſeverarent, conſularem, ſi [2] in campum deſcendiſſent, vindictam minatus eſt. & Egnatium, florentem favore publico, ſperantemque, ut præturam ædilitati, ita conſulatum [3] præturæ ſe juncturum, profiteri vetuit; & cum id non obtinuiſſet, juravit etiam ſi factus eſſet conſul ſuffragiis populi, tamen ſe eum non renunciaturum. Quod ego factum cuilibet veterum conſulum gloriæ comparandum reor, niſi quod naturaliter, [4] audita viſis laudamus libentius; & præſentia invidia, præterita veneratione proſe-
93 quimur; & his nos obrui, illis inſtrui credimus. Ante triennium fere quam Egnatianum ſcelus erumperet, circa Murenæ Cæpioniſque conjurationis tempus, abhinc annos L, M. [5] Marcellus ſororis Auguſti Octaviæ filius, quem homines ita, ſi quid accidiſſet Cæſari, ſucceſſorem potentiæ ejus arbitrabantur futurum, ut tamen id per

1. *Protraxiſſet.*] In lucem protuliſſet.

2. *In campum.*] Martium.

3. *Præturæ.*] *Præturam* videtur vocare *propræturam.* Nam Egnatius, cum ſe candidatum profiteretur, propræturam gerebat. Prætor autem fuerat ante ſeptennium, ut apparet ex Dione l. LIII. ubi tamen pro Μάρκος Ἐγνάτιος Ῥοῦφος, perperam perſcriptum, Μάρκος ὁ Γνάτιος Ῥοῦφος. *Voſſ.*

4. *Audita viſis, &c.*] Sententiam etiam aliis bene dictam cum expolitione & interpretatione rationis, quæ ſubeſt, effert *Vellejus.* Valde enim ſubtile eſt illud: *præſentibus nos obrui, veteribus inſtrui credimus.* Boecler.

5. *Marcellus.*] Servius in Virgilii vita ita loquitur: *Cui* (ſcilicet Auguſto) *tamen multo poſt perfecta demum materia, treis omnino libros recitavit, ſecundum videlicet, quartum, & ſextum, ſed hunc præcipue ob Octaviam, quæ cum recitationi intereſſet, ad illos de filio ſuo verſus,* TU MARCELLUS ERIS, *defeciſſe fertur, atque ægre refocillata, dena ſeſtertia pro ſingulo verſu Virgilio dari juſſit.*

1, *Per*

[1] per M. Agrippam [2] ſecure ei poſſe contingere non exi-
ſtimarent; magnificentiſſimo munere ædilitatis edito
[3] deceſſit, admodum juvenis; ſane, ut ajunt, ingenuarum
virtutum, lætuſque animi & ingenii, fortunæque, in quam
alebatur, capax. Poſt cujus obitum Agrippa, qui ſub ſpe-
cie miniſteriorum principalium profectus in Aſiam; ut
fama loquitur, ob tacitas cum Marcello offenſiones, præ-
ſenti ſe ſubduxerat tempori; reverſus inde [4] filiam Cæſa-
ris Juliam, quam in matrimonio Marcellus habuerat, du-
xit uxorem; fœminam neque ſibi neque reip. felicis uteri.
Hoc tractu temporum, Tib. Claudius Nero, [5] quo bimo 94
nato, ut prædiximus, Livia Druſi Claudiani filia, de-
ſpondente ei Nerone, cui ante nupta fuerat, Cæſari nu-
pſerat, innutritus cœleſtium præceptorum diſciplinis, ju-
venis genere, forma, celſitudine corporis, optimis ſtu-
diis,

1. *Per M. Agrippam.*] Agrippa enim ſummopere à populo diligebatur, neque parum meritis ſuis in rempubl. & Auguſtum, fidebat. ideo nec Auguſtus auſus eſt Marcellum ei præferre. Unde prima offenſionum inter Marcellum & Agrippam ſemina; quæ ne erumperent, Auguſtus ſub ſpecie miniſteriorum principalium Agrippam ablegavit. *Dio* 53. *p.* 593. ubi etiam de magnificentiſſimo Marcelli munere. adde *Sueton. Aug.* 66. Boecler.

2. *Secure.*] Vet. editio *ſecuros.* Ex quo legendum conjicit Lipſius *ſecuro.*

3. *Deceßit.*] An in *Stabiano?* viſum numquam ſatis laudato Scaligero ad Propertium; non Lipſio, cui, *Bajis*; quem adi ad Tacitum. *Schegk.*

4. *Filiam Cæſaris Juliam.*] Coactus repudiare priorem uxorem, quamvis eſſet ſororis Auguſti filia. Matrimonii hujus cauſſa duplex: *altera* è temporibus & negotiis petita (volebat enim Auguſtus, cum abeſſe Roma cogeretur, ad coërcendas ſubnaſcentes turbas præficere urbi Agrippam: qui prudentia tantæ rei par, etiam dignitate principalis matrimonii ad venerationem publicam provehendus videbatur) *altera* è profunda ratione ſtatus, quam vocant, ſive potius è conſiliis dominationis; dum callidiſſimus Mæcenas in aurem Principi inſuſurrat: *Agrippam jam tantum feciſti, ut vel gener tibi aſciſcendus vel occidendus ſit.* Heu! quantus ab extremo in extremum ſaltus! nimium ille quidem, nimium magnis aulis familiaris. adeo inter ſumma & ima apud *Statiſtas*, ſi volunt ita appellari, nihil medium eſt. Adi *Dionem* 54. *p.* 600. Boecler.

5. *Quo bimo nato.*] Nemo non videt, legendum eſſe, *trimo*: ex loco ſuperiore cap. 75. nam etſi bimum nominavit, tamen ab eo tempore ad nuptias annus fere interceſſit. *Manutius.* *Quo bimo nato.*] *Schegkius* ediderat: *Quo prius nato.* Legebatur: *quo primo*, unde *Aldus* fecerat, *quo trimo.* In *variantibus Lect.* à *Raphelingio* editis: *quo bimo.* utrumque (*trimo* & *bimo*) habet, quo ſe tueatur. *Boecler.*

diis, maximoque ingenio inſtructiſſimus, qui protinus quantus eſt ſperari potuerat, [1] viſuſque prætulerit principem; quæſtor undeviceſimum annum agens, capeſſere cœpit remp. [2] maximamque difficultatem annonæ ac rei frumentariæ inopiam, ita [3] Oſtiæ atque in urbe mandato vitrici moderatus eſt; ut per id, quod agebat, quantus evaſu-

1. *Viſuſque prætulerit principem.*] Id videtur ita emendandum: *Viſuque prætulerat principem, &c.* nam præcedit, *ſperari potuerat, &c.* Sententia vero reſpicit Euripideum illud,

εἶδος ἄξιον τυραννίδος. *Urſin.*

2. *Maximamque difficultatem annonæ.*] *Suetonius* etiam in *Tiberio, c.* 8. teſtatur: *eum curam adminiſtraviſſe annonæ, quæ arctior inciderat.* erebra ea difficultas Romæ: indeque magna laus aut odium recte ſecuſve adminiſtrantibus. *ſane annonæ cura aliquando Pompeio nonl minus addidit gloriæ, quam pulſus ambitus campo, exactus hoſtis mari, oriens triumphis, occidenſque luſtratus. teſte Plinio in Panegyr.* 29. vide *Dion.* 54. *pr. Lipſ. elect.* 1,8. Ceterum quæ illa, & cujus tam ſollers eura, ſufficere potuit rei annonariæ Romanorum ac in longum ſatis providere? Non immerito aliquis miretur tanti imperii tam periculoſum & anceps vitium. Ut ali poſſet populus Romanus, peregre & longinquis è locis advehenda erat annona. adeo quidem, ut horreum Romanorum, Ægyptus vel armis occupata vel ſterilitate depleta, fame potuerit Italiam urgere. *Tac.* 1. A. 59,4. Igitur hæc inter intimas & ſecretiſſimas Principum ſolicitudines non poſtrema fuit: ſicut *Tiberius* fateri opus habuir, apud *Tacit.* 3. A. 54,6. in graviſſima illa ad Senatum epiſtola: *At Hercule nemo refert, quod Italia externæ opis indiget, quod vita populi Romani per incerta maris & tempeſtatum quotidie volvitur. ac niſi provinciarum copiæ & dominis & ſervitiis & agris ſubvenerint, noſtra nos ſcilicet nemora noſtraque villæ tuebuntur. Hanc P. C. curam ſuſtinet Princeps. hæc omiſſa remp. funditus trahet.* Neque tamen potuit ille ipſe, qui de hac cura gloriatur hoc loco, providere, quin ſubinde *gravitate annonæ juxta ſeditionem veniretur. Tac.* 6. A. 13,1. Cauſſa hujus mali *primo* ex divitiis & affluentia, quam tot victoriæ pepererant. hinc à labore & ſtudio agriculturæ in otium & voluptates verſa plebs annonam accipere potius quàm parare aſſuevit. *Altera cauſſa* latet in viſceribus degenerantis reip. dum magiſtratus quidam affectatione popularitatis largitioni frumentariæ ſtudebant; & mox perturbata aſſiduis novis molitionibus republica, quicunque dominationem cupiebant, *annona populum* ineſcabant; ſive quod *Tacitus*, etiam inter arcanas *Auguſti* artes refert 1. A. 2,2. *pelliciebant.* Quid hoc erat aliud, quam ad otium & ceſſationem ab agricultura, veluti ſignum omnibus ſuſtollere? Scilicet ita obnoxiam ſibi fidamque plebem reddebant, ſi ejus vitam & neceſſitates, copiam inopiamque veluti in manu haberent. Teſtatus quidem eſt ipſe Auguſtus, prodente *Suetonio Aug.* 42. *ſe* aliquando *impetum cepiſſe, frumentationes publicas in perpetuum abolendi, quod earum fiducia cultura agrorum ceſſaret: neque tamen perſeveraſſe, quia certum haberet, poſſe per ambitionem quandoque reſtitui.* vide, quæ ad hoc argumentum pertinentia *P. Cunæus* commentatus eſt *l.* 1. *de rep. Heb. c.* 3. Boecler.

3. *Oſtiæ.*] Urbs ſita in Tyberinis oſtiis.

1. *Ar-*

evaſurus eſſet, eluceret. Nec multo poſt miſſus ab eodem vitrico cum exercitu ad viſendas ordinandaſque, quæ ſub Oriente ſunt, provincias, præcipuis omnium virtutum experimentis in eo tractu editis, cum legionibus ingreſſus Armeniam, redacta ea in poteſtatem P. R. regnum ejus [1] Artauaſdi dedit. [2] cujus rex quoque Parthorum tanti nominis fama territus, liberos ſuos ad Cæſarem miſit obſides.
95 Reverſum inde Neronem, Cæſar haud mediocris belli molem experiri ſtatuit, adjutore operis dato fratre ipſius Druſo Claudio, quem intra Cæſaris penates enixa erat Livia. [3] quippe uterque, diviſis par-

1. *Artauaſdi.*] De Artauaſde legere non memini, de *Tigrane* monet Dio; Suetonius Tiberio 9. *Deinde ducto ad Orientem exercitu, regnum & Armeniæ Tigrani reſtituit, ac pro tribunali diadema impoſuit.* Tacitus 2. Annal. *Datus à Cæſare Armeniis Tigranes, deductuſque in regnum à Tiberio Nerone. nec Tigrani diuturnum imperium fuit, neque liberis ejus, quamquam ſociatis more externo in matrimonium, regnumque dein juſſu Auguſti impoſitus Artauaſdes, & non ſine clade noſtra dejectus.* Patet diſſenſio, non conciliatio, niſi ſi forte dixeris cum Vellejo, & iſtum à Tiberio deductum. nam erroris Vellejum, qui ejus ævi, arguere haut auſim temere. *Schegkius.* *Artauaſdi.*] Conſenſu aliter Romani exterique ſcriptores. Omnes *Tigrani* regnum datum à Tiberio aſſerunt, non Artauaſdi: Tacitus, Suetonius, Dio, Joſephus. Noſtra, ſi vis, ad II. Annal. vide. Ergo Vellejus ſolus hoc neſcivit, aut melius ſcivit? durum dicere. & certe in rebus Tiberii ſui, tam recenti memoriâ, fædè erraſſe Vellejum piacularis ſit culpa. Mihi ſedet mutilum defectumque locum eſſe (nonne multa in hoc libello?) & fuiſſe anteà: *regnum ejus Artauaſdi ereptum, Tigrani tradidit.* aut tale in hunc ſenſum. Nam etſi Tacitus & Joſephus *Artaxiam* regno dejectum volunt, non *Artauaſdem*: tamen pro Velleii hac ſcriptione etiam Dio ſit, qui lib. LIV. in actis anni DCCXXXIV. diſerte ſcribit, *Tiberium miſſum ut Artabazen* (idem ille cum Artauaſde) *regno pelleret, & Tigranem ei imponeret.* Lipſ. *Artauaſdi dedit.*] Vulgo, *tradidit.* Et cur hic quoque non maluerunt, *Artauaſdi dedit* cum in Ms. fuerit, *Artauazdi dedit*? Cæterum vehementer hic vapulat Vellejus, quod Artauaſdi à Tiberio regnum datum ſcribat, cum alii Tigranem ſubſtituant. Non excutiam aliorum conatus. Ego vulgatam lectionem ſatis ferri poſſe cenſeo. Movet locus ille Taciti II. Annal. *Datus à Cæſare Armeniis Tigranes, deductuſque in regnum à Ti. Nerone. Nec Tigrani diuturnum imperium fuit, &c.* [vide ſupra] *Dein juſſu Auguſti impoſitus Artauaſdes, & non ſine clade noſtra dejectus.* Videtur igitur Vellejus Tigranem omiſiſſe, quod, ut ait Tacitus, brevi tantum ſpatio imperarit. Nec eſt, quod quis Artauaſdem juſſu Auguſti deductum dicat. Nam & idem de Tigrane ex Tacito cognoſcas. Sufficit, ſi à Tiberio, juſſu Auguſti, regno impoſitum ſtatuamus. *Voſſius.*

2. *Cujus rex, &c.*] Puto, *cum rex.* Lipſius.

3. *Quippe uterque.*] *Sueton. Tib. 9. Liv. epit. 136.*

partibus [1] Rætos [2] Vindelicoſque adgreſſi, multis urbium & caſtellorum oppugnationibus, nec non directa quoque acie feliciter functi, gentes locis tutiſſimas, aditu difficillimas, numero frequentes, feritate truces, majore cum periculo quam damno Romani exercitus, [3] plurimo cum earum ſanguine, perdomuerunt. Ante quæ tempora [4] cenſura Planci & Pauli acta inter diſcordiam, neque ipſis honori neque reip. uſui fuit: cum alteri vis cenſoris, alteri

epit. 136. & ſeqq. *Flor.* 4, 12, 22, &c. *Hiſtor. Miſcell.* 7, 14. *Oroſ.* 6, 21. *Horat.* 4. *Carm.* 4. ubi *Interpretes. Dio* 54. *p.* 613. *&* 654. *Strabo* 7. *pr.* Boecler.

1. *Ratos.*] *Rhæti*, Ῥαῖτοι, populi Ciſalpini & Tranſalpini, apud Strabonem & Plinium. Sine afflatu ubique in marmoribus, *Rati.* item *Ræti*, ſi Smetio, & Goltzio fides. Ptolemæus Rhætiam circumſcribit linea, quæ eſt inter capita Rheni & Danubii, parte Danubii à capite ad Oeni oſtia, Æno fluvio, & montibus ſupra Italiam extenſis. Hi limites Rhætiam Majorem (ut mihi fide digniſſimus teſtis M. Velſerus) id eſt, Rhætiam propriam, quæ poſtea Rhætia Prima: & Vindelicorum, quæ Rhætia Secunda dicta, complectuntur. Inde eſt quod Tacitus & Arrianus Ænum inter Rhætos & Noricos fluere ſcripſerunt. Rhæti autem proprii ad Lycum, uti Ptolemæus prodidit; ſive verius ad lacum Brigantinum, ut Strabo ſignificat, à Vindelicis dividebantur, & hi fere ſunt qui hodie *Churwalen*, & *Grawpuntner* Germanice, *Griſoni* Rhætice vocantur, Scudo auctore. *Ortel.*

2. *Vindelicoſque.*] *Vindelicia*, Οὐινδελικία, Ptolemæo regio, quæ Lyco, Danubio, Æno, & Alpibus circumſcribitur: idque veriſſime. *Poſtremis Romanor. temporibus Rhætia Secunda dicta. ſic enim in Lib. Notitiar. Præpoſitus theſaurorum Auguſtæ Vindelicenſis Rhætiæ Secundæ. Aventinus, & Philip. Appianus* Baiern *interpretantur.* Lintzgow *Scudus. Verum ad Strabonis mentem, quæ Ptolemæo multis argumentis præferenda, magnam tum Boiorum Suevorum, tum, qui nunc ſunt, partem complectitur.* Hæc ad me ſuis litteris Clariſſ. doctiſſimuſque M. Velſerus Auguſtanus Vindelicus fide dignus. *Ortelius.*

3. *Plurimo cum earum ſanguine.*] Florus lib. 4. Strabo in fine 4. Horat. l. 4. Carm. Od. 4. & 14.

—— milite nam tuo
Druſus Genaunos, implacidum genus,
Brennoſque veloceis, & arceis
Alpibus impoſitas tremendis,
Dejecit acer, plus vice ſimplici.
Major Neronum mox grave prœlium
Commiſit: immaneiſque Rhætos
Auſpiciis pepulit ſecundis.

Ad quod vir doctus, hic Vellejum adulari opinatur Tiberio, quia conſtet ex Suetonii Auguſto tantum coërcuiſſe. non recte. deceptus fuit mendoſa Suetonii ſcripturâ: nam ita in eo, ut in pleriſque vulg. legendum: *Domuit Cantabriam, Aquitaniam, Pannoniam, Dalmatiam cum Illyrico omni: item Rhætiam & Vindelicos ac Salaſſos inalpinos: coërcuit & Dacorum incurſiones, tribus eorum ducibus cæſis.* & vero aperte adſtruit Strabo dicto loco. *Schegkius.*

4. *Cenſura Planci.*] *Dio* 54. *pr. Sigon. comment. in faſt. & triumph. R. ad ann.* V. C. DCCXXXI. *Boecler.*

1. *Im-*

teri vita deeſſet: Paullus vix poſſet[1] implere cenſorem,
Plancus [2] timere deberet, ne quidquam objicere poſſet
adoleſcentibus aut objicientes audire, quod non agnoſce-
ret ſenex. Mors deinde Agrippæ (qui novitatem ſuam 96
multis rebus nobilitaverat, atque in hoc perduxerat, ut
& Neronis eſſet ſocer; cujuſque liberos, nepotes ſuos,
D. Auguſtus, præpoſitis [3] Caji ac Lucii nominibus ado-
ptaverat) admovit propius Neronem Cæſari. quippe filia
ejus Julia, quæ fuerat Agrippæ nupta, Neroni nupſit. Sub-
inde bellum Pannonicum, [4] quod inchoatum Agrippa
Mar-

1. *Implere cenſorem.*] Vellejus elegantiſſime, *cenſorem* pro *cenſura*: ut Apulejus noſter *ædilem* pro *ædilitate*. Lib. 1. Metam. *Annonam curamus ait, & ædilem gerimus; & ſi quid obſonare cupis, utique commodabimus.* Nec aliter Propertium audio in Vertumno lib. 4.

Paſtorem ad baculum poſſum curare, vel idem
Sirpiculis medio pulvere ferre roſam.

Nam *paſtorem curare* nil aliud, quam paſtoris munus obire, paſtorem eſſe. *Acidalius.*

2. *Timere deberet.*] Argutius & verius: *timere deberet. nec quidquam*: Periodum totam vide. *Lipſius.* *Timere deberet.*] Prorſus reſtituit hunc locum *Lipſius* diſtinctione ac emendatione: *Paullus vix poſſet implere cenſorem, Plancus timere deberet. nec quidquam objicere poſſet adoleſcentibus aut objicientes audire, quod non agnoſceret Senex.* Egregie, *timere cenſorem* dicitur *debere*, qui probrorum ſibi & inquinati moris conſcius eſt. *Cur ergo Auguſtus tales conſtituit cenſores, cum hoc magiſtratu nihil debeat eſſe gravius ſanctiuſque?* An voluit hac ratione cauſſam ſtruere & magnificam in publicum ſpeciem quærere, cur in poſterum cenſuram perpetuam, quam hactenus per acciſmum recuſaverat, Princeps deberet ſuſcipere? Ita enim nec diſcordiis locum, & officio dignitatem dari, vitiis hujus cenſuræ moniti, credituri erant cives. Certe non abhorret talis calliditas ab illa Auguſti arte, qua *paulatim*, per occaſiones & machinamenta, munia magiſtratuum legumque ita in ſe traxit, ut ſponte & merito conceſſa viderentur. *Boecler.*

3. *Caji ac Lucii nominibus adoptaverat.*] Emtos à patre Agrippa per æs & libram. Sueton. Aug. cap. 6. Tacit. 1. Annal. *Schegk.*

4. *Quod inchoatum Agrippa.*] Verba & notatio, quæ viros doctos late induxit in errorem. Nam cenſent ii, qui Faſtos nobis induſtrie & perite collegerunt (Sigonium & Onuphrium me dicere palam eſt:) cenſent inquam, Agrippam Vipſanium quartum fuiſſe conſulem; atque ita adnotant, alter in anno DCCXXXIIII. alter DCCXXXV. Qui etiam mirantur in Lapide Colotiano, ubi accurata recenſio ſuffectorum Conſulum, Vinicium poni, neglegi aut non exprimi Agrippam. Ego illos ab errore non revoco (abierunt in communem locum) ſed lectori caveo & inclamo, ne cum iis errer. Non fuit hoc anno aut alio M. Agrippa quartum Conſul. Tertium ille conſulatum non tranſſcendit. Quo teſte? ipſo Vellejo ſupra, ubi de Agrippæ laudibus: *Quem uſque in tertium Conſulatum amicitia*

Marcoque Vinicio avo tuo Cos. magnum atroxque & perquam vicinum imminebat Italiæ, per Neronem geſtum eſt. Gentes [1] Pannoniorum, * Dalmatarumque natio-

citia Principis evexerat. Nonne majus aliquid eſſet, ſi in quartum: & Vellejus hoc neglegat aut omittat? Quin teſtes Faſtos veteres & memorias omnes advoco: nuſquam Agrippa niſi tertium conſul. Ita & Martialis aperte, libro VIII Epigr. LXVI.

Felix purpura, tertiuſque Conſul,
Pompejo dederit licet Senatus,
Et Cæſar genero ſacros honores,
Quorum pacificus ter ampliavit
Janus nomina.

Quæ ad ternos Agrippæ conſulatus ſpectant; & licet interpretes non ultra errent. Tertium igitur Conſul, non quartum. Atqui Vellejus hic clare. Numquam ipſe, numquam. Librarius erravit, cum ille ſcripſerit: *quod inchoatum ab Agrippa, Marco Vinicio avo tuo Conſule.* [Poſſis & legere: *inchoatum Agrippæ.*] Hoc dicit, Agrippam miſſum ad hoc bellum, eumque id primum adminiſtraſſe, illo anno quo Vinicii avus Conſul. *Ita etiam infra uni cum Conſulem citat:* Patre tuo P. Vinicio Conſule Tib. Nero reverſus. Nonne hæc clara, &, quod dicitur, Solis radio ſcripta? Ite nebulæ, & locum date huic luci. Colotianum marmor, quod fallere non poteſt, Conſules hos ita digerit:

C. SENTIVS SATVRNINVS, Q. LVCRETIVS VISPILLO
SVF. M. VINVCIVS. P. F.

nec collegam ullum Vinucio adjungit: quia ne ſolus fuit? an potius, quia cum Q. Lucretio Veſpillone? quem ex Dione *in actis hujus anni* DXXXV. diſco ſerius paullo electum, & cum Saturninus aliquantiſper ſolus in Conſulatu fuiſſet. merito igitur diutius etiam eundem geſſit. Sed quidquid hujus rei ſit (nec eſt tanti:) credetne aliquis M. Agrippam, illum generum Auguſti, illum Tribunitiâ poteſtate præditum, inter ſuffectos conſules fuiſſe, & quidem poſt Sentium & Vinucium? non qui res moreſque antiquos noverit. *Lipſius.* *Quod inchoatum Agrippa.*] Male Faſtorum ſcriptorum concinnatores, qui ex iſto loco adſtruunt Agrippæ conſulatum quartum: ſed nec bene illi, qui emendationibus incumbunt, voluntque ad bellum iſtud miſſum Agrippam. non, non. auctor duos annos heic ponit, primum, quo natum eſt bellum Pannonicum, nempe Conſulatu Agrippæ: ſecundum quo adolevit, nimirum Vinicio Conſule. Certe totum iſtud bellum adminiſtravit Tiberius. de Vinicio, de Agrippâ, eos ad id miſſos; ne gry quidem hiſtoriarum auctores; ſi modo non fallit memoria. *Gruter.*

1. *Pannoniorum.*] *Pannonia* Ptolemæo Europæ regio; quam in *Superiorem*, & *Inferiorem* dividit. *Pannonias* tres habet Optatus Afer, contra omnes ſcriptores, & nummos veteres. Hæ Pannoniæ ſub Impp. Romanis, Arcadio, Honorio, & ſequentibus, (uti ex Rufo, Marcellino, & Libro Notitiarum patet) pluribus vocabulis diſtinctæ fuere: uti ſunt *Pannonia Prima*, eadem forte cum *Superiore*: *Secunda* eadem cum *Inferiore*. *Savia*, ſive *Ripenſis*, *Riparienſis* habet lib. Notitiarum, & *Valeria.* Pannoniæ *Babalia*; item *Sabariæ* meminit Aurel. Victor, in vita Decii & Didii Juliani Impp. Hanc eandem cum *Savia*, Savo flumine, illam à Bubali civitate ſic nominatam puto. *Pannoniam Cibalienſem*, à Cibali urbe, (quam Ptolemæus in Inferiore Pannonia ponit) habet Diaconus. *Pannoniam Sirmienſem* quondam Gothorum ſedem, nominat Caſſiodorus, lib. 3. Variarum, ad Co-

nationes, ſitumque regionum ac fluminum, numerumque & modum virium, excelſiſſimaſque & multiplices eo bello victorias tanti imperatoris, alio loco explicabimus. Hoc opus ſervet formam ſuam. Hujus victoriæ compos Nero, [1] ovans triumphavit. Sed dum in hac parte 97
imperii omnia geruntur proſperrime, [2] accepta in Germania clades ſub legato M. Lollio, homine in omnia pecu-

ad Coloſſeum. *Amantina* Pannonia eſt etiam, apud Lazium; ex Ptolemæo & Plinio. Superior Pannonia hodie ab *Auſtria, Carinthia,* & *Carniola* occupatur. Inferior tota noſtro tempore ſub *Hungaria* eſt, quæ Slavonice *Wigierska* nomen habet. Savia Pannonia, à Lazio *Slavonia* indigitatur. Valeriam, Rhenanus *Krabaten* vocat. *Ortelius.*

*. *Dalmatarum.*] *Dalmatia*, Illyridis pars, verſus Macedoniam. Ptolemæus cum Strabone & Plinio. Scribit Petrus Ranzanus in ſua Hungaria univerſam Dalmatiam cum ſibi conterminis Illyride atque Liburnia, uno vocabulo, ab omnibus fere orbis nationibus *Sclavoniam* vulgo vocari. Et quicquid eſt agrorum trans Savum, per quos ſit iter Italiam verſus, *Croatiam* nominari: *Krabaten* Germani pronuntiant. *Ortelius.*

1. *Ovans triumphavit*] Suo more noſter ovare & triumphare jungit. Infra de triumphis Tiberii: *ordinatiſque rebus Orientis ovans triumphare debuerit.* Acidal. *Ovans triumphavit.*] Fallitur Barthius; qui hinc adſtruere conatur, ovationem triumpho aliquando fuiſſe conjunctam. Nam & ovatio eſt triumphus, ſed minor. Servius ad IV. Æneid. *Proprie ovatio eſt minor triumphus.* Conſtat autem eam à triumpho, κατ᾽ ἐξοχὴν dicto, hoc potiſſimum diſtare, quod triumphantes curru, ovantes equo, aut pedibus urbem ingrederentur. Hinc Dionyſio Halicarnaſſæo ſub finem l. IX. item Euſebio in Chronico, ad numerum MDCCCCLXXXV. θρίαμβος πεζός, ſive, *pedeſtris triumphus*, vocatur. Quid quod Vellejus infra ſimiliter, & nulla quidem neceſſitate cogente, dixerit? *Quis enim dubitat, quin ex Armenia recepta, & rege ei præpoſito, ovans triumphare debuerit?* Valerii quoque Maximi eſt libro II. cap. VII. *Quamvis qui præclaras res, maximeque reip. utiles, civili bello geſſiſſet: Imperator tamen eo nomine appellatus non eſt, neque aut ovans, aut curru triumphavit.* Nemini igitur poſt hac dubium fore arbitror, quin ovatio ἁπλῶς intelligi debeat. *Voſſius.*

2. *Accepta in Germania clades.*] Majoris infamiæ quam detrimenti. Suetonius hiſtoriam, Dio 54. & Euſebius. *Schegk.* *Accepta in Germania clades.*] Hic antequam clade à Germanis afficeretur, eoſdem devicerat; ſi fides ſit Obſequenti. Ait enim: *Inſidiis Romanorum Germani circumventi: ſub M. Lollio legato graviter vexati.* Et, ne quid mutes, idem in Chronico prodidit Euſebius. Mirum tamen de Germanis devictis ſilere Dionem lib. LIV. ubi ſolum à Lollio Beſſos fuiſſe debellatos, ſcribit. Ἔν τε τῇ Θρᾴκῃ πρότερον μετὰ Μάρκελλος Λόλλιος Ῥυμητάλκῃ, θείῳ τοῦ τοῦ Κόκκυος παίδων, βοηθῶν Βησσοὺς κατεστρέψατο. Ubi reſcribe, Μάρκος Λόλλιος. Pighius, corrupta Dionis lectione deceptus, à Claudio Marcello Beſſos victos putabat. Etiam pro Κόκκυος, repone Κότυος. Hoc enim Thracium nomen eſſe conſtat. Emendemus hac occaſione locum

pecuniæ quam recte faciendi cupidiore, inter ſummam vitiorum diſſimulationem vitioſiſſimo; amiſſaque legionis V aquila vocavit ab Urbe in Gallias Cæſarem. Cura deinde atque onus Germanici belli delegata [1] Druſo Claudio fratri Neronis, adoleſcenti tot tantarumque virtutum, quot & quantas natura mortalis recipit, vel induſtria [2] perficit; cujus ingenium utrum bellicis magis operibus, ac civilibus ſufficerit artibus, in incerto eſt. Morum certe dulcedo ac ſuavitas, & adverſus amicos æqua, ac par ſui æſtimatio inimitabilis fuiſſe dicitur. nam pulcritudo corporis proxima fraternæ fuit. Sed illum, magna ex parte domitorem Germaniæ, plurimo ejus gentis variis in locis profuſo ſanguine, fatorum iniquitas, conſulem agentem annum triceſimum, rapuit. Moles deinde ejus belli tranſlata in Neronem eſt, quod is ſua & virtute & fortuna adminiſtravit, peragratuſque victor omnes partes Germaniæ, ſine ullo detrimento commiſſi exercitus, quod præcipue huic duci ſemper curæ fuit; ſic perdomuit eam, ut in formam pæne ſtipendiariæ redige-

ret

ne locum corruptum in epiſtola Chionis ad Matridem: ἐπ' ἐμὲ δὲ ἥκει ὡς Θρᾷξ δορυφόρος αὐτοῦ γενόμενος. Omnino ſcribendum eſt, ut in Ms. noſtro legitur: ἐπ' ἐμὲ δὲ ἥκει Κότυς Θρᾷξ, &c. *Voßius.* *Accepta in Germania clades.*] *Dio* 54. *pag.* 612. *Sueton. Aug.* 23. ad quem locum notat *Caſaubonus*, unum eſſe Euſebium, qui Lollii hujus non cladem ſed victoriam memoret. Verba hæc ſunt, *Chronic. libro priore*: *Germanos in arma verſos M. Lollius ſuperat.* Non putandus eſt autem pugnare cum ceteris Euſebius: acceperat quidem Lollius cladem aliquam, ſed victus non erat plane: quin potius, cum mox hoſtes apparatum ejus audirent, in ſuam terram regreſſi, obſidibus datis pacem acceperunt, teſte *Dione.* ſed & antea victos à Lollio, ex *Obſequente* probari poteſt. Meminit ejus cladis *Tac.* 1. A. 10. 6. *Boeclerus.*

1. *Druſo Claudio.*] Periit lapſu equi, fracto crure intra triceſimum diem, Livius. Conditum corpus in tumulum Cæſaris Auguſti, Dio. Laudes ejus apud Horat. lib. 4. Carmin. & Albinovanum elegia ad Liviam matrem. *Schegkius.*

2. *Perficit.*] Vulgo *percipit*. Ego omnino mavelim: *induſtria perficit.* Nam ſemina quædam & igniculi virtutum in nobis ſunt, quos elicit induſtria & ad frugem maturitatemque perducit. Quinctilian. eo ſenſu: *Virtus etſi quoſdam impetus à natura ſumit, tamen perficienda doctrina eſt.* Lipſ. *Percipit.*] Malo cum Lipſio, *perficit*. Sic ſupra de Graccho legitur: *Tantis denique adornatus virtutibus, quantas perfecta naturâ & induſtriâ mortalis conditio recipit.* Voſſius.

1. *Atrox*

ret provinciæ. Tum alter triumphus, cum altero conſulatu, ei oblatus eſt. Dum ea, quæ prædiximus, in Pan- 98
nonia Germaniaque geruntur, [1] atrox in Thracia bellum ortum, omnibus ejus gentis nationibus in arma accenſis, L. Piſonis, quem hodieque diligentiſſimum atque eundum leniſſimum ſecuritatis urbanæ cuſtodem habemus, virtus compreſſit. Quippe legatus Cæſaris triennio cum his bellavit; genteſque ferociſſimas, plurimo cum earum excidio, nunc acie, nunc expugnationibus, in priſtinum pacis redegit modum; ejuſque patratione, Aſiæ ſecuritatem, Macedoniæ pacem reddidit. De quo viro hoc omnibus ſentiendum ac prædicandum eſt, eſſe mores ejus [2] vigore ac lenitate mixtiſſimos, & vix quemquam reperiri poſſe, qui aut otium validius diligat, aut facilius ſufficiat negotio, & magis, quæ agenda ſunt, curet ſine ulla oſtentatione agendi. Brevi interjecto ſpatio Tib. 99
Nero, duobus conſulatibus totidemque triumphis actis, tribuniciæ poteſtatis [3] conſortione æquatus Auguſto, civium poſt unum (& hoc, quia volebat) eminentiſſimus, ducum maximus; fama fortunaque celeberrimus, & vere alterum [4] reipubl. lumen & caput, mira quadam & incredi-

1. *Atrox in Thracia bellum.*] *Dio* 54. *p.* 624. *Flor.* 4, 12. 17. Boecler.

2. *Vigore.*] Cl. Puteanus, *rigore*. Quod libens amplector. Pulchre in hanc rem Plinius lib. VII. epiſt. XX. *Pulcherrimum & humaniſſimum exiſtimo, in vita ſeveritatem comitatemque miſcere, ne illa in triſtitiam, hæc in petulantiam procedat.* Ejuſdem ſenſus illud Catonis in Diſtichis lib. I.

Conſtans & lenis, ut res expoſtulat, eſto:
Temporibus mores ſapiens ſine crimine mutat.

Conſtantia enim pro *rigore* ponitur. *Voſſius. Vigore.*] In eam mentem & infra de Seiano: *Priſcam gravitatem ſemper humanitate temperans.* Et inferius de eodem: *Virum ſeveritatis lætiſſimæ, hilaritatis priſcæ.* Apulejus 2. Florid. Pulcherrime, *Gravitas jucunda, mitis auſteritas, placida conſtantia, blandusque rigor animi.* Sic enim ibi lego cum Antiquitatis & doctrinæ omnis coryphæo J. Lipſio, & Veneris Gratiarumque è Lipſiana corte pullo Jano Douſa F. Auſon. Parentalibus:

Et gravitas comis lætaque ſerietas.

Acidalius.

3. *Conſortione.*] Uſi hac voce Cicero lib. 3. Offic. *Diſſolvatur neceſſe eſt omnis humana conſortio.* Lucilius lib. 19. apud Nonium; *Conſortium.* Schegk.

4. *Reip. lumen & caput.*] Scite admodum *lumen* & *caput* junxit: & ſupra de Cæſare & Pompejo: *Colliſa inter ſe*

[1] incredibili atque inenarrabili pietate (cujus cauſſæ mox detectæ ſunt) cum C. Cæſar ſumſiſſet jam virilem togam, Lucius item maturus eſſet viris, ne fulgor ſuus orientium juvenum obſtaret initiis, [2] diſſimulata cauſſa conſilii ſui, commeatum ab ſocero atque eodem vitrico, acquieſcendi à continuatione laborum petiit. Quis fuerit eo tempore civitatis habitus, qui ſingulorum animi, quæ digredientium à tanto viro omnium lacrymæ, quam pæne ei patria manum injecerit, juſto ſervemus operi. Illud etiam in hoc tranſcurſu dicendum eſt, ita ſeptem annos Rhodi moratum, ut omnes, [3] qui pro conſulibus legatique, in tranſmarinas profecti provincias, viſendi ejus gratia [4] ad eum convenientes, ſemper privato (ſi illa

duo Reip. capita, effoſſumque alterum Rom. imperii lumen. Acidal.

1. *Incredibili atque inenarrabili pietate.*] Adulatorie hæc de Tiberio *Vellejus*, ut alia multa. calliditatem enim potius dixerit, qui Tiberium novit, quam pietatem. *Suetonius* diſerte in *Tib.* 10. totam rem complectitur. *Tot proſperis confluentibus, integra ætate & valetudine ſtatuit repente ſecedere, ſeque è medio quam longiſſime amovere. Dubium uxoriſne tædio, quam neque criminari aut dimittere auderet, neque ultra perferre poſſet; an ut vitato aſſiduitatis faſtidio, auctoritatem abſentia tueretur atque etiam augeret, ſi quando indiguiſſet ſui Reſpubl. Quidam exiſtimant, adultis jam Auguſti liberis, loco & quaſi poſſeſſione uſurpati à ſe diu ſecundi gradus, ſponte ceſſiſſe, exemplo M. Agrippæ, qui M. Marcello ad munera publica admoto, Mitylenas abierit; ne aut obſtare, aut obtrectare præſens videretur, quam cauſſam & ipſe, ſed poſtea,* (v. Cap. 11.) *reddidit. Tunc autem honorum ſatietatem, ac requiem laborum prætendens commeatum petiit.* adde *Dionem l.* 55. *p.* 635. Quis non videt, concurriſſe omnes illas cauſſas, quarum *prima*, è neceſſitate domeſtica; *altera*, è conſilio dominationis; *tertia*, è ſollertia & inſtitutis vitæ aulicæ exoriri putanda eſt. Meminit hujus ſeceſſus *Tacitus* 1. A. 4, 4. Boecler.

2. *Diſſimulata cauſa conſilii ſui.*] Veram pete ex Suetonio & Dione. non illa quam monſtrat mancipium iſtud Tiberianum. intimam cauſſam Tacitus fuiſſe ſcribit Iuliam. *Schegk.*

3. *Qui pro conſulibus.*] Illud unum monendum, me, *pro conſulibus* reſtituiſſe fide codicis Ms. Mutaverant illud alii, in *proconſules*, quibus omnia pervertere moris, quæ ſe judicio eorum non ſtatim probent. Atqui cur minus dicere liceat, *pro conſulibus*, quam *pro conſule*? Voſſius.

4. *Ad eum convenientes.*] Hoc pacto nulla, certe levi licentia reſcribo; cum antea, *viſendi ejus gratia, ad quem convenientes ſemper privatos illa majeſtas p. r. fuit.* Hinc Rhenan. *ut omnes qui procoſſ. & legatis i. t. p. p. v. e. g. atque conveniendi (ſemper privatus ille, majeſtas pr. nunquam fuit) faſces ſuos.* Doctiſſ. vero Lipſius, *viſendi ejus gratia atque conveniendi, ſemper privato (ſi illa majeſtas privata unquam fuit)* faſces

[1] (ſi illa majeſtas privata umquam fuit) faſces ſuos ſummiſerint, faſſiqueſint, otium ejus honoratius imperio ſuo. 100
Senſit terrarum orbis, digreſſum à cuſtodia Neronem Urbis. nam & Parthus deſciſcens à ſocietate Romana, adjecit Armeniæ manum, & Germania, averſis domitoris ſui oculis, rebellavit. At in Urbe, eo ipſo anno, quo magnificentiſſimi gladiatorii muneris naumachiæque ſpectaculis, D. Auguſtus, abhinc annos XXX, [2] ſe & Gallo Caninio Cos. dedicato [3] Martis templo, animos oculoſque P. R.

faſces. Verum ſententia nimium pendet. *Schegkius. Ad eum convenientes.*] Nos olim reſtituimus, in Epiſtolicis lib. III. cap. VIII. Ajunt pendulam ſic ſententiam eſſe. mihi non videtur, nec muto. *Lipſius.*

1. *Si illa majeſtas privata unquam fuit.*] Ceterum adulationem Velleii arguet *Suetonius Tib.* 12. ubi ſpecie legati exulem egiſſe memorans, addidit: *Enimvero tunc non privatum modo, ſed etiam obnoxium & trepidum egit, mediterraneis agris abditus, vitanſque præternavigantium officia, quibus frequentabatur aſſidue: nemine cum imperio aut magiſtratu tendente quoquam, quin diverteret Rhodum.* Boecler.

2. *Se & Gallo Caninio Coſſ.*] Id fuit anno urbis DCCLII. Dio tamen Caſſius valde ab hoc calculo abit, qui relegatam Iuliam commemorat anno DCCXLVIII. C. Antiſtio Vetere, P. Lælio Balbo Coſſ. Sed moneo juventutem, manifeſtum illic hiatum defectumque hiſtoriæ eſſe. Poſtea quidem annotatur ab interprete: at hic debebat ante Frumentationes & Naumachiæ ludos. E Vellejo diſcis: tum etiam è Macrobio, non fallaci argumento. Ille II. Saturn. indicat Iuliam hanc peſſimam ſimul & argutiſſimam feminarum, tunc cum pulſa à patre fuit, egiſſe annum circiter trigeſimum octavum. Atqui nata ea (ex Dione didici) anno urbis DCCXV. Ergo ad hunc annum DCCLII. juſti intercedunt, ut Macrobius voluit, anni XXXVIII. *Lipſ. Se & Gallo Caninio Coſſ.*] Errat ergo Joſephus Scaliger in Animadverſionibus Euſebianis ad numerum MMXII. ubi Iuliam relegatam ait D. Lælio Balbo, & C. Antiſtio Vetere Coſs. Cumque Euſebium accuſet de unius anni prochroniſmo, peccat ipſe prochroniſmo quadriennii. Virum ſummum in hunc errorem induxit Dio: apud quem hic aliquot annorum defectum eſſe, non attendit. *Voſſius.*

3. *Martis templo.*] Nunc S. Martinæ, in foro Auguſti, unum ex maximis & ſumptuoſiſſimis cum opere, tum artificio: quod his verſibus celebrat Ovid. V. Faſt.

Ultor ad ipſe ſuos cœlo deſcendit honores,
Templaque in Auguſto conſpicienda foro.
Digna Giganteis ſunt hæc delubra trophæis:
Hinc fera Gradivum bella movere decet.
Proſpicit armipotens operis faſtigia ſummi,
Et probat invictos illa tenere Deos.
Perſpicit in foribus diverſæ tela figuræ,
Armaque terrarum milite victa ſuo.
Hinc videt Æneam oneratum pondere caro,
Et tot Iulææ nobilitatis avos.

Hinc

P. R. repleverat, fœda dictu memoriaque horrenda in ipſius domo tempeſtas erupit. [1] Quippe filia ejus Julia, per omnia tanti parentis ac viri immemor, nihil quod facere aut pati turpiter poſſet fœmina, luxuria, libidine infectum reliquit; magnitudinemque fortunæ ſuæ peccandi licentia metiebatur; quidquid liberet, pro licito [2] vindicans. Tum [3] Iulus Antonius, ſingulare exemplum clementiæ Cæſaris, violator ejus domus, ipſe ſceleris à ſe commiſſi ultor fuit; quem, victo ejus patre, non tantum incolumitate donaverat, ſed ſacerdotio, prætura, conſulatu, provinciis honoratum tum etiam matrimonio ſororis ſuæ filiæ, in artiſſimam affinitatem receperat. Quinctiuſque Criſpinus, ſingularem nequitiam ſuper-

Hinc videt Iliaden humeris ducis arma ferentem,
Claraque diſpoſitis acta ſubeſſe viris.

In aditu templi ante fores ab utroque latere, Martis & Veneris ſtatuæ erant, eodem teſtante II. Triſt.

Stat Venus Ultori juncta viro, ante fores.

Circa idem Apellis tabulam poſuit Auguſtus, in qua Alexander triumphans Belli imaginem vinctis ad tergum manibus quaſi captivam ducit. quam rem in Auguſti gratiam videtur notaſſe doctiſſimus Poëta:

—— furor impius intus
Sæva ſedens ſuper arma, & centum vinctus ahenis
Poſt tergum nodis, fremet horridus ore cruento.

Nunc in eo templo picta cohors Romana, cujus vexillifer pro ſigno labrum habet. Fuerunt & alia Martis Ultoris templa: ſed hoc nobiliſſimum. *Georg. Fabr.*

1. *Quippe filia ejus Julia.*] Seneca libro VI. capite 32. de Benefic. *D. Auguſtus filiam intra pudicitiæ maledictum impudicam relegavit, & flagitia principalis domus in publicum emiſit: admiſſos gregatim adulteros, pererratam nocturnis comeſſationibus urbem, forum ipſum ac roſtra, quibus pater legem de adulteriis tulerat, filiæ in ſtupra placuiſſe, quotidianum ad Marſyam concurſum: cum ex adultera in quæſtuariam verſa, jus omnis luxuriæ ſub ignoto adultero peteret.* De quo & illud; *Quod nunquam niſi plena navi vectorem tollat.* Macrob. libro 2. capite 5. *Schegkius. Quippe filia ejus Julia.*] Quæ de Julia hic habentur vide apud *Sueton.* Aug. 65. *Tib.* II. *Tac.* I. A. 53. I. *Dion.* 55. *p.* 635. Boecler.

2. *Vindicans.*] Aliter *judicans.*

3. *Iulius Antonius.*] Malim, *Iulus Antonius.* Horatius lib. 4. Carm. Od. 2.

Pindarum quiſquis ſtudet æmulari,
Iule, ceratis ope Dædalea
Nititur pennis.

Tacitus I. Annal. *Lollianas, Varianaſque clades. interfectos Romæ Varrones, Egnatios, Iulos.* Diverſus tamen Dio lib. 55. qui & *Iulium* vocat, & non ſibi ipſi necem conſciviſſe, verum morte multatum cum aliis tradit. *Schegkius. Iulus Antonius.*] *Tac.* 4. Annal. 44. 4. & I. A. 10. 6. Idem de *Sempron. Graccho* I. A. 53. 4. *Boecler.*

1. *Sem-*

percilio truci protegens, & Appius Claudius & [1] Sempronius Gracchus, ac Scipio, aliique minoris nominis, utriuſque ordinis viri, [2] quaſi cujuſlibet uxore violata, pœnas

1. *Sempronius Gracchus.*] Tacitus libro 1. Annal. *Par cauſſa ſævitiæ in Sempronium Gracchum, qui familia nobili, ſolers ingenio, & prave facundus, eandem Juliam in matrimonio M. Agrippæ temeravit. nec is libidini finis. traditam Tiberio, pervicax adulter contumacia, & odiis in maritum accenderat. litteraque, quas Julia patri Auguſti cum inſectatione Tiberii ſcripſit, à Graccho compoſitæ credebantur. Igitur amotus Cercinnam, Africi maris inſulam, quatuordecim annis exilium toleravit. Tunc milites ad cædem miſſi, invenere in prominenti littoris nihil lætum operientem, quorum adventu breve tempus petivit, ut ſuprema mandata uxori Aliariæ per litteras daret, cervicemque percuſſoribus obtulit.* Schegk.

2. *Quaſi cujuſlibet uxore violata.*] Non culpo. nempe relegari ipſi aut pulſi, quæ pœna Juliæ de adulteriis. Tamen Tacitus aliter longe adſtruit III. Annal. *Ut valida*, inquit, *D. Auguſto in remp. fortuna, ita domi improſpera fuit, ob impudicitiam filiæ ac neptis, quas urbe depulit, adulteroſque earum morte aut fuga punivit. Nam culpam inter viros ac fœminas vulgatam, gravi nomine læſarum religionum ac violatæ majeſtatis appellando, clementiam majorem ſuaſque ipſe leges egrediebatur.* Sed uterque adſpectu aliquo verus. Vellejus, ſi relegationem intueare iſtorum quos nominat; Tacitus, ſi mortem aut exſilium quorundam. *Lipſ. Quaſi cujuſlibet uxore violata.*] Intellige, quos hic nominat, qui ex lege Julia in exilium pulſi. nonnemo enim morte affectus eſt. Quod *Lipſius* notat ad conciliationem Velleji cum *Tacito*, 3. A. 24, 2. [vide locum ſupra à Lipſio allegatum.] Quanquam *Iulus Antonius*, non tam ob adulterium, quam ὡς ἐπὶ τῇ μοναρχίᾳ τοῦτο πράξας, adeoque *ob rerum novarum molitionem* interfectus memoratur *Dioni* 55. *p.* 635. ſed quænam illæ *religiones*, quas *læſas* apud *Tac.* Auguſtus dicit? Amiciſſimus Noſter *Freinshemius in doctiſſima & ſingularis exempli paraphraſi* exponit de *religionibus, quibus ſacrata forent conjugia*: & quod de *violata majeſtate* additur, ad *ſpretas leges* refert, quarum contemtus in majeſtatis injuriam redundaret. Mihi ſemper videbatur profundioris & vere Monarchici arcani ratio ſubeſſe: atque utrobique *auſpicia venerandæ ſacrataque Majeſtatis* ſpectari. quæ cogitatio inde confirmabatur, quod non iam ipſe Auguſtus has pœnas tanquam ſuis verbis judicioque, ſed Senatus, quod *Dio* diſerte memorat, in gratiam ſc. venerationemque Auguſti decrevit. Rationes deinde iſtas ſequebar: cœperant jam *crimine majeſtatis violatæ* notari vindicarique, quæ olim intra hoc nomen ſteterant: Unde dato ſemel ejus in Principem reverentiæ exemplo, ſponte jam & magna promtitudine Senatus; imo adulatione denique (quod de Tiberianis temporibus ſatis conſtat) huc ibatur. Jam vero *crimen ipſum majeſtatis* nonne maximam atrocitatem ex eo habet, quod violantur *ſacra imperii, auſpiciaque ſummæ poteſtatis*? quæ cum in unum tranſlata eſt, omnis illa veneratio ſponte ſequebatur. Et quis neſcit ſtudium ac ſollertiam aulicorum ſub Auguſto, imo ipſius Auguſti, non poteſtatem modo & imperium ſed imperii ſanctitatem religionemque varie firmantium atque augentium? Exiſtimet forte aliquis obſtare huic opinationi *Dionem*, qui *lib.* 57. *p.* 696. *ſub Tiberio demum, delicta in Imperatorem, impietatis nomine appellata* tradat. ſed præ-

nas pependere; cum Cæſaris filiam & Neronis violaſſent conjugem. Julia relegata in inſulam, patriæque & parentum ſubducta oculis. quam tamen comitata mater Scri-
101 bonia, [1] voluntarii exſilii permanſit comes. Breve ab hoc interceſſerat ſpatium, cum C. Cæſar ante aliis provinciis [2] ad ſedandum obitis, in Syriam miſſus, convento prius Tib. Nerone, [3] cui omnem honorem, ut ſuperiori, habuit, tam varie ſe ibi geſſit, ut nec laudaturum magna, nec vituperaturum mediocris materia deficiat, cum rege Parthorum [4] juvene excelſiſſimo, in inſula quam amnis

præterquam, quod præciſe ex illis verbis non ſequitur, ſub Tiberio cœpiſſe id nomen (cum locutio illa, ἤδη γὰρ ὠνόμαζον, &c. *cœperat jam ita appellari*, facile ad antecedentia tempora referri poſſit, quia præſertim de initiis Tiberii hic ſermo eſt) etiam illud animadvertendum eſt, Dionem hic de omnibus in Principem injuriis loqui, cum Auguſti ſeveritas in aliquibus & extra ordinem, ut ſic loquar; apud Tacitum notetur. Verum hæc obiter, & prout ſub acumen ſtili venere, hic appono: conſideraturus eam rem amplius & diſquiſiturus *in comment. de Auſpicio Regio*. Boecler.

1. *Voluntarii exſilii.*] Lego, *Voluntaria*. Non enim ipſius Iuliæ exſilium voluntarium; indictum plane & coactum: ſed hujus Scriboniæ, quam pietas filiæ comitem dedit. *Lipſius*.

2. *Ad ſedandum* Vulgo, *adſidendum*. *Ad ſedandum, &c.*] Lego, *ad viſendum obitis*. Lipſius. *Ad ſedandum.*] Ita loqui amat abſolute; pro *ad ſedandos motus*. ſupra; *in convivio refrigeratus ab Antonio*. alii; *adſidendum*, aut *adſidendo*. Bonhom. *ad ſedendum*, etiam non recte. quamvis ſciam *ſedere* uſurpatum, pro, *judicare*. *Schegkius*. *Adſidandum.*] Noli dubitare, quin cum Rhenano legendum ſit, *ad ſedandum obitis*. Rufus Feſtus, eandem hanc rem narrans, ita ait: *C. Cæſar cum per majeſtatem Romani nominis facile cuncta ſedaſſet*. Voſſius.

3. *Cui omnem honorem ut ſuperiori habuit.*] An Vellejus ita ſcripſerit, Principi ſuo, ut ſæpe, ſerviens, neſcio: contra ſcripſit planiſſime Dio, libro LV. Τοῦ δὲ Γαΐου σταλέντος ἐς τὸν πρὸς Ἀρμενίους πόλεμον, Τιβέριος ἐς Χίον ἐλθὼν, αὐτὸν ἐθεράπευσε: *Cajo miſſo ad bellum Armeniacum, Tiberius Chium trajiciens ipſum coluit & veneratus eſt.* Idem Zonaras. Nec ſane Cajus illi ſe dedit, ut ſuperbia & fortuna adoleſcentuli fuit: idque Suetonius clare indicat, Tib. cap. XII. *Privignum Cajum Orienti præpoſitum, cum viſendi gratia trajeciſſet Samum* (*Chium* dixit Dio) *alieniorem ſibi ſenſit ex criminationibus M. Lollii.* Et omnino abjectior tunc deſpectiorque ſors Tiberii, tantum non exſulis: ut fortaſſe Vellejus ſcripſerit, *qui omnem*. Tamen, ut dixi, adulatio familiare ſcriptori meo in hujus ævi rebus vitium, facile defenderit, quod vulgatur. *Lipſius*.

4. *Juvene excelſiſſima.*] Ita vulgo. Conſenſu emendant: *juvene excelſiſſimo, in inſula*. De inſula recte. de juvene, cur tam inconſpecte? Phraates enim hoc tempore Parthorum rex, & cum eo colloquium. Ergo ille juvenis? imo annorum

amnis Euphrates ambiebat, æquato utriuſque partis numero coiit. Quod ſpectaculum ſtantis ex diverſo hinc Romani, illinc Parthorum exercitus, cum duo inter ſe eminentiſſima imperiorum & hominum coirent capita, perquam clarum & memorabile, ſub initia ſtipendiorum meorum, tribuno militum mihi viſere contigit. quem militiæ gradum ante ſub patre tuo, [1] M. Vinici, & P. Silio auſpicatus, in Thracia Macedoniaque, mox Achaja Aſiaque, & omnibus ad Orientem [2] viſis provinciis, & ore atque utroque maris Pontici latere, haud injucunda tot rerum, locorum, gentium, urbium recordatione perfruor. Prior Parthus apud Cajum in noſtra ripa, poſterior hic apud regem in hoſtili epulatus eſt. Quo tempore M. Lollii, quem veluti moderatorem juventæ filii ſui Auguſtus eſſe voluerat, perfida & plena ſubdoli ac verſuti animi conſilia, per Parthum indicata, [3] Cæſari fama vulgavit. cujus mors intra paucos dies fortuita, an voluntaria fuerit ignoro. Sed quam hunc deceſſiſſe lætati homines, tam paullo poſt obiſſe Cenſorinum in iiſdem provinciis, graviter tulit civitas, virum demerendis hominibus genitum. Armeniam deinde ingreſſus, prima parte introitus proſpere geſſit; [4] mox in colloquium 102

(cui

rum & regni vetus. Ille eſt, qui bellum cum M. Antonio geſſit, ille qui obſides liberos ad Auguſtum ante annos aliquot miſit. Emenda veriſſime: *juvenis excelſiſſimus.* Hoc dicit, cum ſummo rege in colloquium coiiſſe ſummum juvenum (is eſt Cajus) & ad ſpem imperii ab Auguſto deſtinatum. *Lipſius.* *Juvene excelſiſſimo.*] Videri queat manaſſe illud, *juvene excelſiſſimo*, à benignitate interpretum, dum reſpiciunt ad ſequentia: *cum duo inter ſe eminentiſſima imperiorum & hominum coirent capita.* Gruter.

1. *M. Vinici.*] Vulgo, *M. Vinicio.*] Legend. proculdubio, *M. Vinici.* nam pater ejus Publius dicebatur. *Manut.*

2. *Viſis provinciis.*] Vulgo, *verſus.* *Viſis provinciis.*] Schegkius ex vet. edit. repoſuit *viſis*. Vir doctus *uſu provinciis*, male, ut cenſet Schegkius.

3. *Cæſari fama vulgavit.*] Alias, *Cæſaris ira evulgavit.* Rhenanus. *Cæſaris ira evulgavit.*] Male, nec quidquam per iracundiam hic Cæſar. Editio prima: *Cæſaris jam evulgavit.* Feci jampridem (in Epiſtolicis lib. 3. cap. 8.) *indicata Cæſari, fama vulgavit.* In re arcana, cui non ipſe arbiter, nil niſi famam auctorem dare callide & caute Vellejus voluit. *Lipſius.*

4. *Mox in colloquium.*] Narrat Florus

[1] (cui ſe temere crediderat) cica Artageram graviter à quodam, [2] nomine Adduo, vulneratus, ex eo, ut corpus minus

rus libro IV. *Armenios victo rege Tigrane, in hoc unum ſervitutis genus Pompejus aſſuefecerat, ut rectores à nobis acciperent. Intermiſſum ergo jus, per hunc* (Cajum) *recuperatum non incruento, nec multo tamen certamine: quippe Domnes* (noſtro, *Adduo*) *quem rex Artaxatis* (noſter cum Zonara, *Artagera*) *præfecerat, ſimulata proditione adortus virum intentum libello, quem ut theſaurorum rationes continentem ipſi porrexerat, ſtricto ferro cruentat vulnere in tempus.* Et quod noſter hic initio ſpeciatim, Tacitus lib. 12. Annal. generatim narrat: *Et quia experimentis cognitum eſt, Barbaros malle Roma petere Reges, quam habere.* tranſiens moneo, rectius hic in Tacito, Herbipolenſis liber: *malle Romam petere reges.* ut Plinius lib. 3. *Qui Tarraconenſem accolunt jura Cordubam petunt:* & Livius; *Sagmina te poſco.* Schegkius.

1. *Cui temere ſe crediderat.*] Vide Flor. 4,12,44,45. Vere autem judicat Noſter, temere hoc à Cajo factum: cum hoc caſu tot magni viri interierint, unde exempla cautionis peti poterant. Pertinet huc eximia *Polybii* philoſophia c. 5. *hiſt.* 75. *p.* 418: Καὶ τούτων οὕτω συνεχῶς καὶ προφανῶς πολλοῖς ἤδη συμβεβηκότων, οὐκ οἶδ' ὅπως καινοί τινες ἀεὶ καὶ νέοι πρὸς τὰς τοιαύτας ἀπάτας πεφύκαμεν. τούτου δ' αἴτιον ἐστὶ, ὅτι τὰς τῶν προτέρων ἐπταικότων ἐν ἑκάστοις περιπετείας, οὐ ποιούμεθα προχείρους, ἀλλὰ σίτου μὲν καὶ χρημάτων πλῆθος, ἔτι δὲ τειχῶν καὶ βελῶν κατασκευὰς, μετὰ πολλῆς ταλαιπωρίας καὶ δαπάνης ἑτοιμαζόμεθα πρὸς τὰ παράδοξα τῶν συμβαινόντων. ὃ δ' ἐστὶ ῥᾷστον μὲν τῶν ὄντων, μεγίστας δὲ παρέχεται τὰς χρείας, ἐν τοῖς ἐπισφαλέσι καιροῖς, τοῦτο πάντες καταλιγωροῦμεν καὶ ταῦτα δυνάμενοι, μετ' εὐσχήμονος ἀναπαύσεως ἅμα καὶ διαγωγῆς, ἐκ τῆς ἱστορίας καὶ πολυπραγμοσύνης περιποιεῖσθαι τὴν τοιαύτην ἐμπειρίαν. *Atque hæc calamitas* (adſcribam præclariſſimi quanquam longiuſculi loci verſionem è *Caſaubono*) *quum adeo continue adeoque evidenter multis jam inciderit; fit tamen neſcio quomodo, ut ad hujuſmodi fraudes ſemper rudes ac novi exiſtamus. Cauſſa autem hujus rei eſt, quod priorum caſus à quibus in aliquo eſt offenſum, ut in numerato habeamus & ad manum, operam non ponimus. ſed frumenti quidem ac pecuniæ copiam, itemque murorum telorumque fabricas, adverſus incerta & inopinata caſuum, vexatione magna ſumtuque nobis comparamus: rem vero omnium facillimam, omniumque, ubi aliquid adverſi increpuit utiliſſimam, hanc omnes ſuſque deque habemus: quum præſertim facile queamus, honeſto fruentes otio atque oblectatione animi, ex hiſtoria & curioſa diligentique rerum anteactarum notitia, hanc nobis peritiam atque prudentiam parare.* Erat ſimilis obſervatio apud *Polybium Gallicum* (Comineum intelligo) *lib.* 2. *cap.* 6. *edit. Barthian.* Boeclerus.

2. *Nomine Adduo.*] Straboni lib. XI. dicitur Ἀδώρ. Melius, ut puto, Ἄδων, vel Ἄδδων, quod apud Zonaram. Nomen illud ſit ex Hebræo אָדוֹן *Adon*, quod, *dominum*, notat. Favet nobis, quod Floro lib. IV. cap. ultimo, Ruſoque Feſto vocetur, *Domnes*, ſive potius, *Donnes*, ut habent quidam libri. Nam princeps ſyllaba omiſſa, ut apud Plautum Pœnulo Act. V. ſc. II. *Donni*, pro, אֲדוֹנִי *Adonai.* Sic & *Derceto*, ex *Atergatis.* Cæterum Florus,

minus habile, [1] ita animum minus utilem reipub. habere cœpit. Nec defuit converſatio hominum, vitia ejus aſſentatione alentium. etenim ſemper magnæ fortunæ comes adeſt adulatio. per quæ eo ductus erat, ut in ultimo ac remotiſſimo terrarum orbis angulo conſeneſcere, quam Romam regredi mallet. [2] Deinde reluctatus, invituſque revertens in Italiam, [3] in urbe Lyciæ Limy-

rus, & Rufus, in hoc falſi ſunt, quod Donnem hunc Artaxatis præpoſitum fuiſſe dicant. Nam *Artageras* ab *Artaxatis* diverſas eſſe, ex Strabonis libro jam citato, aliiſque, liquet. Rufi error eo ignoſcendus, quod hic quoque, ut ſæpe alibi, Florum κατὰ πόδας ſit ſecutus. Quod forte quibuſdam videbitur ridiculum, cum Artaxatorum in eo nulla ſit mentio. Sed verba ejus ex Floro ita emendanda cenſeo: *Donnes quidam, quem ex Artaxatis præpoſuerat.* Vulgo corruptiſſime edunt: *quem Parthis Arſaces præpoſuerat.* Quod non uno nomine falſum eſt. Nam *Donnes* non Parthis, ſed Artageris, Armeniæ urbi, erat propoſitus: nec Arſaces, ſed Phraates, hoc tempore Parthorum obtinebat imperium. *Voßius.*

1. *Ita animum minus utilem.*] Unde Quintilianus Declamatione pro Cæco: *Temeritas omnis animorum, calamitate corporum frangitur; & frigeſcunt impetus mentium, quos non explicant miniſteria membrorum.* Et vero vigorem animi una flacceſcere cum corpore, raroſque inveniri, in quos conveniat illud Romuli Virgiliani:

— nec tarda ſenectus
Debilitat vires animi, mutatque vigorem.

ſtabiliimus pluribus quaſi exemplorum columellis apud Tacitum lib. 3. Annal. cap. 42. ſub finem. *Gruter.*

2. *Deinde reluctatus.*] Exemp. vetuſtum ſic habet, ut neſcias an *diu reluctatus*, ſeu potius *de reditu luctatus*, legendum ſit. mihi tamen prior lectio non uſquequaque diſplicet. *Burrerius.* *Diu reluctatus.*] Ms. habuit: *Deinde reluctatus.* Scribe: *diu inde reluctatus.* Jam idem Acidalio in mentem veniſſe, video. *Voßius.*

3. *In urbe Lyciæ.*] Clare & diſtincte Vellejus in Lycia obiiſſe Caium vult, urbe quoque expreſſa. Et Limyrum quidem fluvium, Limyram urbem, in Lyciâ Ptolomæus collocat: quæ in Stephano *Lamyra* ſcripta. In eâdem cum Vellejo ſententiâ Suetonius: *Caium & Lucium in duodeviginti menſium ſpatia amiſit ambos: Caio in Lyciâ, Lucio Maſſiliæ defunctis.* Etiam Ioh. Zonaras, qui à Dione ut ſolet (nam ipſe Dio hac parte mutilus) hauſit: Ὁ δὲ Γάϊος ἐς Λυκίαν ἐν ὁλκάδι περιέπλευσεν, ἔνθα δὴ καὶ μετήλλαξεν: *Ipſe Caius in Lyciam onerariâ navi provectus eſt, ubi & obiit.* Hoc iſti cenſent, probi, fidi, & talium curioſi ſcriptores. Tamen ecce qui diſſentiunt (miramur in fato illuſtris juvenis) & in Syriâ obiiſſe volunt. Grande autem, ne neſcias, inter Lyciam & Syriam intervallum, & Pamphylia ac Cilicia totæ interjectæ. Seneca pater, qui ipſe illius ævi: *Cum mortuo in Syriâ C. Cæſare, codicillo queſtus eſſet Auguſtus.* Florus pariter: *Maßiliæ Lucius morbo ſolvitur: in Syriâ* (ita omnes ſcripti libri) *Caius ex vulnere.* Etiam Feſtus Rufus: *Caius vulneratus, reverſus in Syriam obiit.* Quid dicemus? inclinabam ad priores: ſed revocat Bellonii, viri fidi & induſtrii, ut mihi videtur, obſervatio, qui narrat lib. 11. *Urbem Hamam*

[1]Limyram nominant) morbo obiit; [2]cum ante annum ferme [3] L. Cæſar, frater ejus, Hiſpanias petens Maſſiliæ de-
103 ceſſiſſet. Sed fortuna, quæ ſubduxerat ſpem magni nominis, jam tum reip. ſua præſidia reddiderat. quippe [4] ante utriuſque horum obitum, patre tuo P. Vinicio Cos. Tib. Nero,

eſſe, Arabibus Hamzam, Latinis olim Emeſam vel Emiſſam, juxta quam ſepulchrum ſit διςεγγυ, in modum quadrangulæ Pyramidis faſtigiatum, valido cæmento exſtructum! in quo C. Cæſaris epitaphium Græcis characteribus inſcriptum legatur. Si ita eſt: (& utinam expreſſiſſet ipſum ſcriptum!) quis ambiget, quin ad hunc C. Cæſarem pertinuerit? atque ita firma probaque ſit altera ſententia: quia Emeſa illa citra controverſiam Syriæ in Phœnice urbs eſt. *Lipſ.* *In urbe Lyciæ.*] Seneca Rhetor, Florus, ac Rufus Feſtus, in Syria mortuum volunt. Suetonius, & Zonaras, Vellejum ſequuntur. Lipſius iis objicit obſervationem Bellonii; qui apud Emeſſam ſepulchrum C. Cæſaris ſe vidiſſe ſcribit. Non auſim virum eruditum vanitatis inſimulare: cæterum, quid ſi illud fuerit *κενοτάφιον*? Sane Dio clare ſcribit, corpus ejus à tribunis militum Romam delatum. Et nihil verius. Inſcriptio Romæ retro Minervam:

OSSA
C. CAECARIS
AVGVSTI F.
PRINCIPIS IVVENTVTIS.

Habes eam Inſcriptionum Gruterianarum p. CCXXXV. num. 4. *Voßius.*

1. *Limyram.*] Ex. vet. habet *Lymira nominant:* Burrer. *Limyram.*] Ms. *Lymira.* Forte, *Lymiram* legendum ex Pomponio Mela lib. I. in deſcriptione Lyciæ, & Plinio lib. V. cap. XXVII. Sic & Ovidius Met. IX:

Jam Cragon, & Lymiren, Xanthique reliquerat undam.

Græci tamen omnes *Λιμύραν* appellant. Sed *μεταθέσεις* vocalium in urbium nominibus non rara eſt. Sic *Utica* Græcis Ἰτύκη. Ita & in veteribus inſcriptionibus, nummiſque, ſæpe *Lybica*, pro *Libyca*, ſcriptum invenias. *Voßius.*

2. *Cum ante annum ferme.*] Suetonius ſibi ipſi contrarius in Auguſto, c. 65. *in duodeviginti menſium ſpatio*; in Tiberio cap. 15. *intra triennium defunctos firmat.* Forte emendandum *biennium*, aut tranſpoſite, *Caio & Lucio defunctis, intra triennium* (recte *intra*, nempe tertii anni initium, non exacte, & toto cælo errat vir doctiſſimus, qui *Lucium* DCCLII. an. periſſe non dubitat ſcribere) *adoptatur ab Auguſto, volentibus memoriis. Schegk.*

3. *L.*] Vulgo peſſime, *quinquageſimum. L.*] Lege, *Cum ante annum ferme L. Cæſar, &c.* ut de Lucio Cæſare intelligamus. Suetonius in Auguſto: *Caium*, inquit, *& Lucium, in duodeviginti menſium ſpatio amiſit ambos.* Manutius.

4. *Ante utriuſque horum obitum.*] Id ipſum Suetonius adfirmat cap. XIII. & XV. in Tiberio: atque adeo rediiſſe illum *Caio permittente.* Quomodo igitur Dio verus? qui ſic lib. LV. Συνέβη δ' αὐτοῖς μετὰ ταῦτα· καὶ τὸν Τιβέριον ἐκ Ῥόδου ἀφικέσθαι, Λουκίου τε καὶ Γαΐου τελευτησάντων: *Accidit poſt iſta ſtatim, ut Tiberius Rhodo rediret, Lucio & Caio defunctis.* Profecto hæc falſa, etiam ipſo Dione arguente. *Si poſt iſta ſtatim* rediit Tiberius: (id eſt, poſt ingreſſum Caji in Armeniam, & revocata fœdera cum Partho. ita narrat.) quomodo Lucius & Caius jam defuncti? Nam Caius certe aliquanto poſt læſus, & poſt vulnus quoque diutule ſupervixit.

Nero, reverſus Rhodo, incredibili lætitia patriam repleverat. Non eſt diu cunctatus Cæſar Auguſtus. neque enim quærendus erat, quem legeret; ſed legendus, qui eminebat. Itaque, quod poſt Lucii mortem adhuc Cajo vivo facere voluerat, [1]atque vehementer repugnante Nerone erat inhibitus, poſt utriuſque adoleſcentium obitum facere perſeveravit, ut & [2]tribuniciæ poteſtatis [3]conſortionem Neroni conſtitueret, multum quidem eo cum domi, tum in ſenatu recuſante, & eum [4]Ælio Cato & Sentio Cos. v. Kalend. Jul. poſt V. C. annis DCCLIV, [5]abhinc annis XXVII adoptaret. Lætitiam illius diei, concurſumque civitatis, & vota pæne inſerentium cœlo manus, ſpemque conceptæ perpetuæ ſecuritatis, æternitatiſque Romani imperii, vix in illo juſto opere abunde perſequi poterimus, nedum hic implere tentemus. [6]Id unum dixiſſe juvat, quam ille omnibus fuerit carus. tum refulſit

pervixit. Puto negationem è Dionis textu excidiſſe, ſcribendumque: Λουκίου καὶ Γαΐου οὐ τελευτησάντων. ſive voles, οὐδέπω. Confirmat, quod Zonaras quoque (aſſecla aut exſcriptor fere Dionis) ſignificat Tiberium rediiſſe ante utriuſque obitum. *Lipſ.*

1. *Atque.*] Ex veſtigiis vetuſti codicis apparebat pro *atque* ſcriptum *eoque*, ſive *eo*. nam veſtigia literarum vix poterant videri præ vetuſtate. *Burrer.*

2. *Tribunitiæ poteſtatis.*] Vide *Tac.* I. A. 3, 5. *Sueton. Tib.* 15. & 16. *Dion.* 55. *p.* 637. Intellige autem *tribunitiam poteſtatem* iterum datam: acceperat enim & geſſerat jam antea. adde *Tac.* I. A. 10, 10. *Boecler.*

3. *Conſortionem.*] *Conſortionis* voce ſupra item uſus, pauculas ante paginas: *Tribunitiæ poteſtatis conſortione æquatus Auguſto.* Eâdem Cicero quoque uſus. *Acidal.*

4. *Ælio Cato, &c.*] Lege, *Sex. Ælio, C. Sentio Coſ.* Manut. *Ælio Cato, &c.*] Paulus Leopard. Miſcellan. lib. 8. c. 8. *Ælio Cato & Sentio Coſſ.* emendavit. *Ælio Cato, &c.*] Legi poſſit: *Ælio Cato, Sentioque Coſſ.* Alii emendarunt: *S. Ælio, C. Sentio.* Alii, *Ælio Cato, & Sentio.* Quomodocunque legas, perinde eſt. Nam par Coſſ. vocabatur, Sextus Ælius Catus, C. Sentius Saturninus. *Voſſius.*

5. *Abhinc annis* XXVII.] Lege, XXVI. *Manutius.*

6. *Id unum dixiſſe juvat, &c.*] Duo verba, *juvat* & *carus*, nulla fuerunt in autographo, quo uſus Rhenanus: ipſe fatetur indidiſſe. Tentabam igitur legere; *Id unum dixero, quam ille omnia omnibus fuerit.* Proverbialis loquendi modus, in gratioſis, aut qui apud aliquem poſſunt. Demoſthenes in Philip. Πᾶν ἐκεῖνος ἦν αὐτοῖς. Diogenes Laërtius in Hipparchiâ: Ἀλλὰ πάντα ἦν Κράτης αὐτῇ. Lucianus: Καὶ οἱ πάντα Κίμων ἦν. Idem: Καὶ σωτὴρ, καὶ εὐεργέτης, καὶ πάντα ἦν ἐγώ. Varro: *Hic enim omnia erat. idem*

refulſit certa ſpes liberorum parentibus, viris matrimo-
niorum, dominis patrimonii, omnibus hominibus ſa-
lutis, quietis, pacis, tranquillitatis; adeo, ut nec plus
104 ſperari potuerit, nec ſpei reſponderi felicius. Adopta-
tus eadem die etiam [1] M. Agrippa, quem poſt mortem
Agrippæ Julia enixa erat. ſed in Neronis adoptione illud
adjectum, his ipſis Cæſaris verbis: *Hoc*, inquit, *reip.
cauſſa facio.* Non diu vindicem cuſtodemque imperii
ſui morata in Urbe patria, protinus in Germaniam mi-
ſit; ubi ante triennium ſub M. Vinicio, avo tuo, clariſ-
ſimo viro, immenſum exarſerat bellum. erat [3] & ab eo
quibuſdam in locis geſtum, quibuſdam ſuſtentatum feli-
citer, eoque nomine decreta ei cum ſpecioſiſſima inſcri-
ptione operum ornamenta triumphalia. Hoc tempus me
functum ante tribunatu caſtrorum, Ti. Cæſaris militem
fecit. quippe protinus ab adoptione miſſus cum eo præ-
fectus equitum in Germaniam, ſucceſſor officii patris
mei, cæleſtiſſimorum ejus operum per annos continuos
IX præfectus aut legatus, ſpectator & pro captu medio-
critatis meæ adjutor fui. Neque illi ſpectaculo, [4] quo fru-
ctus

Sacerdos, idem Parochus, idem Senatus, idem Populi caput. Lipſius. *Id unum dixiſſe, juvat, &c.*] Non infeliciter Lipſius tentavit. Puto tamen, magis ad Velleii genium forte, ſi principium ita ſuppleas: *id unum dixiſſe habeo, quam, &c.* Ita infra: *Id unum dixiſſe habeo, cujus urbis ruinam timueramus, eam ne commotam quidem ſenſimus.* Non legiſſe oportet Vellejum, qui neſciat, quam ſæpe ſui ipſius ſit imitator. *Voſſ.*

1. *M. Agrippa.*] Prænomen M. videtur abundare. *Urſin.*

2. *Hoc, inquit, reip. cauſſa facio.*] Dubitatum eſt à multis, *an Tiberius reipub. cauſſa ab Auguſto ſucceſſor conſtitutus.* unde Prudentium aliqui apud *Tac.* I. A. 10, 9. *ne Tiberium quidem caritate aut reipub. cura ſucceſſorem adſcitum: ſed quoniam, arrogantiam ſævitiamque ejus introſpexerit, comparatione deterrima ſibi gloriam quæſiviſſe.* Sed *Suetonius* liberi alias & prudentis judicii Scriptor, ſuſpicionem eam ab Auguſto removet, dum in *Tib.* 21. ſcribit: *Abduci tamen nequeo quin exiſtimem, circumſpectiſſimum & prudentiſſimum principem, in tanto præſertim negotio, nihil temere feciſſe, ſed vitiis virtutibuſque Tiberii perpenſis, potiores duxiſſe virtutes: præſertim cum & reip. cauſſa adoptare ſe eum pro concione juraverit, & epiſtolis aliquot, ut peritiſſimum rei militaris, utque unicum populi Romani præſidium proſequatur.* Boecler.

3. *Et ab eo.*] Lipſ. *Id ab eo.*

4. *Quo fructus ſum.*] Ita vetuſtum exemplar. vulgo, *fruitus ſum. Quo fructus*

ctus ſum, ſimile condicio mortalis recipere videtur mihi;
cum per celeberrimam Italiæ partem, tractum omnem
Galliæ provinciarum, veterem imperatorem, & ante
[1] meritis ac viribus, quam nomine, Cæſarem reviſentes,
ſibi quiſque quam illi gratularentur plenius. At vero mi-
litum conſpectu ejus elicitæ gaudio lacrymæ, alacritaſ-
que & ſalutationis nova quædam exſultatio, & contin-
gendi manum cupiditas, non continentium protinus,
quin adjicerent; Videmus te, imperator, ſalvum rece-
pimus: ac deinde, Ego tecum, imperator, in Arme-
nia; ego in Rætia fui; Ego à te in Vindelicis, ego in
Pannonia, ego in Germania donatus ſum. Neque verbis 105
exprimi, & fortaſſe vix mereri fidem poteſt, intrata pro-
tinus Germania, ſubacti [2] Caninefates, [3] Attuarii, [4] Bru-
cteri,

functus ſum.] Lucretius lib. 3.

Sin ea quæ functus cumque es, periere profuſa.

Cicero in Hortenſ. *Et amœnitate ſumma perfunctus eſt.* Adi ad invidiam ablectiſſima & laborioſa illa Conlectanea humaniſſimi, Juris antiquitatiſque conſultiſſimi viri Hub. Giphanii noſtri. *Schegk.*

1. *Meritis ac viribus.*] Superbius videtur. An vires imperatoriæ Tiberio ante imperium? dici aliquid poſſit, ſed malim ego: *meritis ac virtutibus.* Lipſ.

2. *Caninefates.*] *Cannenufates*, apud Plinium, lib. IV, cap. 15. *Manut.* *Caninefates.*] Pro *Caninefates* male in editione principe fuerat, *Caninefaci.* Pro quo tamen minima fortaſſe mutatione reponi debeat, *Caninifati.* Sic *Tentones* & *Tentoni*, *Santones* & *Santoni*, *Mediomatrices* & *Mediomatrici*, *Tectoſages* & *Tectoſagi*, *Velocaſſes* & *Velocaſſi*, promiſcue apud auctores legitur. Ita & *Atrebatis*, non *Atrebatibus*, eſt apud Cæſarem lib. II. de bello Gallico in codd. Mss. Plura ejus generis alii per ſe obſervabunt. *Voſſius.* *Caninefates.*] *Caninefates*, Paterculi, Batavorum inſulæ partem habitant, auctore Tacito. *Cannunefates* eos vocat Plinius. *Cannanefates* dicuntur in quadam antiqua inſcriptione. *Kennemerlanders*, B. Rhenano ſunt. *De Veluwe*, Henr. Aquilio. Hæc *Felua* vocatur, in vita S. Werenfridi. De Caninefatibus adi H. Junium cap. 3. Bataviæ. *Ortel.*

3. *Attuarii.*] Rhenanus, & alii, ex Strabone legunt, *Chattuarii*: Cluverius vero, *Cattuarii.* Qui & addit *Attuarios* alias non legi. Sed falluntur. Ammianus lib. XX. *Rheno exinde tranſmiſſo regionem ſubito pervaſit Francorum, quos Attuarios vocant.* Meminit etiam eorundem Gregorius Turonenſis in geſtis Francorum epitomatis c. XIX. Nihil igitur in Vellejo mutandum. *Voſſius.* *Attuarii.*] *Attuarii*, ſunt Vellejo Paterculo Germaniæ populi, Atthuarii, Ammiano 20. Francorum gens. Eadem, vicina Bructeris. Scio Rhenanum & Junium hoc loco *Anſivarii* legere apud Ammian. *Ortel.*

4. *Bructeri.*] Ita edunt omnes ex conjectura Rhenani. At perperam, ut arbitror. Retinendum enim *Bruteri*, ut erat in autographo. Ita etiam hanc

cteri, recepti Cheruſci [1] gentes, [2] & amnis, mox noſtra clade nobilis, [3] tranſitus [4] Viſurgis: penetrata ulteriora. cum omnem partem aſperimi & periculoſiſſimi belli Cæſar vindicaret; in iis quæ minoris erant diſcriminis, Sentium Saturninum, qui tum legatus patris ejus in Germania fuerat, præfeciſſet; virum multiplicem [5] in virtutibus, navum, agilem, providum, militariumque officiorum patientem ac peritum pariter, ſed eundem, ubi nego-

gentem nominat Nazarius Panegyrico ad Conſtantinum. Unde non longe abit *Borteri*; ut in epiſtola quadam Gregorii II. Papæ appellantur. Quin pro vulgata Velleii lectione quoque facere videtur locus Suetonii in Tiberio, quo ille *à Ruteno* prope occiſus dicitur. Ita enim eſt in vulgatis: ubi codices quidam Mss. habent *Bructero*, alii *Rutheno*, aut *Rutero*. Ut forte *Brutero* ſit ſcribendum. Non enim acquieſcit animus Torrentii conjecturæ, qui cenſebat, Romanos *Ruteri* vocem, tanquam proprium viri nomen, expreſſiſſe, cum Germanico idiomate quemvis equo merentem ſignificet. *Bructeros* tamen gentem hanc nominant plerique alii ſcriptores. *Voſſ.* *Bructeri.*] *Bructeri* ſive *Brockmerlandis*, in Orientali Friſia, ut ſcribit Cornelius Kempius. *Buſacteri* *βουσάκτεροι*, *Majores* & *Minores*, Ptolemæo ſunt Germaniæ populi. Regio *Tranſiſalana* eſt Pyramio. Eoſdemque putat eſſe cum *Bructeris* Paterculi, Taciti, & Strabonis, qui *βουκτέροι* ſine ρ in prima legit, (vitio forte codicis) Willichius, qui eos ſcribit habitare Monaſterium, in Weſtphalia. Huic aſſentitur quoque H. Junius. Hos Taciti Bructeros, *Ulmigeros* etiam dictos, vult Glareanus. A Bructeris dictus eſt etiam hodie *Brockersberg*, ſub Goſlaria, ut Melanchthoni placet, & Peucero, qui hunc montem veteri nomine *Melibocum* vocat. *Ortelius.*

1. *Gentes.*] Illud *gentes* tanquam gloſſema abjiciendum cenſet Lipſius.

2. *Et amnis, &c.*] Ita omnes edunt, quaſi de hac lectione quam commentus Rhenanus, dubitare videatur nefas. Ego tamen pro certo habeo aliter ſcriptum fuiſſe Vellejo. Nam in autographo fuit: *& inamminus mox noſtra clade nobilis, &c.* Unde, duabus literis additis, quæ ob vetuſtatem erant extritæ, legendum cenſeo: *& utinam minus mox noſtra clade nobilis, &c.* Intelligi autem Varianam cladem, manifeſtum eſt. *Voſſius.*

3. *Tranſitus Viſurgis.*] Apud Dionem in hac re narrata mendum: Τιβέριος μέχρι γε τοῦ ποταμοῦ πρότερον μὲν τοῦ Ἐρύχρου, μετὰ δὲ τοῦτο καὶ τοῦ Ἀλβίου προεχώρησεν: *Tiberius uſque ad flumen primum Erygrum, deinde ad Albim progreſſus eſt.* Scribe, τοῦ Οὐισούργου, reductâ ſyllabâ à vocula priori. *Lipſius.*

4. *Viſurgis.*] *Viſurigis* οὐίσουργὶς, Ptolemæo, *Biſurgis* βισουργὶς, Straboni: οὐίσουργις Dioni: Germaniæ fluvius, in Oceanum aquas ſuas evolvens, *Viſuris* in Adami Hiſtoria Eccleſiaſtica: unde *Weſer* hodie nuncupatur. *Veſatis* Sidonio & *Iturgis*, ſive *Iturgis*, Ovidio dici, obſervarunt Had. Junius, & Turnebus. *Ortelius.*

5. *In virtutibus.*] Lib. vet. abeſt vocula *in*, & bene.

1. *Per-*

negotia feciſſent locum otio, liberaliter lauteque eo abutentem; ita tamen, ut eum ſplendidum ac hilarem potius, quam luxurioſum aut deſidem diceres. de cujus viri claro celebrique conſulatu prædiximus. Anni ejus æſtiva, uſque in menſem Decembrem [1] perducta, immanis emolumentum fecere victoriæ. Pietas ſua Cæſarem, pæne obſtructis hieme Alpibus, [2] in urbem traxit: ad tutelam imperii [3] eum veris initio reduxit in Germaniam; in cujus mediis finibus, ad caput [4] Iuliæ fluminis, hiberna digrediens princeps locaverat. Pro Dii boni, quanti volumi- 106
nis opera inſequenti æſtate, ſub duce Tiberio Cæſare, geſſimus! Perluſtrata armis tota Germania eſt. Victæ gentes, pæne nominibus incognitæ. Receptæ [5] Cauchorum nationes. omnis eorum juventus, infinita numero, im-

1. *Perducta.*] Lipſ. malit *producta.*

2. *In urbem traxit: ad tutelam imperii.*] Melius & concinnius: *in urbem traxit: at tutela imperii eum veris.* Pietas in utrumque parentem & deſiderium videndi duxit eum in Italiam: tutela imperii (quod defendendum ei contra barbaros) reduxit in Germaniam. *Lipſius.*

3. *Eum veris initio.*] Languida & enervis oratio, quam roboro: *eadem veris initio.* Pietas, inquit, Cæſarem revocavit ad civem & urbem: eadem inde expulit ad exercitum & caſtra. *Acidal.* *Eum veris initio.*] Pro *initio* in Ms. tantum erat, *initi.* Unde forte legendum: *obſtructis hieme Alpibus in Urbem traxit: ad tutelam imperii eum veris initium reduxit in Germaniam.* Quamvis *initio* etiam retinere poſſis, dummodo nobiſcum vulgatam diſtinctionem mutes. Quod ſi placeat, *pietas,* ἀπὸ κοινοῦ erit intelligenda. *Voſſ.*

4. *Iuliæ.*] Feci *Lupiæ* pridem. Perſevero: niſi ſi *Iulii* faciendum, quaſi in honorem C. Iulii Octaviani flumen ſic noviter appellatum. *Lipſius.* *Iuliæ.*] Malo cum doctiſſimo homine in Epiſtolicis, *Lupiæ fluminis.* facit Dio l. 54. *Schegk.* *Iuliæ.*] *Lupiæ* legendum eſſe, conſenſus doctorum & res ipſa pridem evicit. vide de hoc Noſtri loco *Cluver. Germ. antiq. lib. 3. c. 9. & 49.* Boecler. Lupia, vulgo de *Lip* appellatur, unde & comitatus nomen accepit.

5. *Cauchorum.*] Hos Ptolemæus & Plinius in *Majores* & *Minores* dividunt: Minores ſunt hodie, ut Judocus Willichius vult, *Friſii Groeningenſes*; Majores comprehendunt *Bremenſes*, *Luneburgenſes*, ad Hamburgum uſque. Ptolemæi certe Cauchi Minores, quos ponit inter Amaſium & Viſurgim fluvios, hodie *Oſtfrieſen* ſunt. Cauchos Minores, vocat Leunclavius ex Dionis 60. *Cauchuſios.* Sed Plinius *Caucos* alios inter Helium & Flevum ſternit. Hos H. Junius in ſua Batavia *Geeylanders* facit. *Ortel.* Hinc forſan pagus ſeſquimiliari à Leida diſtans *Can-Kerck* à Cauchis nomen accepit. vide Schild. in tract. ſpeciali de Cauchis.

immenſa corporibus, ſitu locorum tutiſſima, traditis armis, una cum ducibus ſuis, ſepta fulgenti armatoque militum noſtrorum agmine, ante imperatoris procubuit tribunal. Fracti [1] Langobardi; gens etiam Germana feritate ferocior: denique quod numquam antea ſpe conceptum, nedum opere tentatum erat, [2] ad quadringenteſimum miliarium, à Rheno uſque ad flumen [3] Albim, qui [4] Semnonum Hermundorumque fines præterfluit, Romanus cum ſignis perductus exercitus: & eodem, mira felicitate & cura ducis, temporum quoque obſervantia, claſſis quæ Oceani circumnavigaverat ſinus, [5] ab inaudito atque incognito ante mari flumine Albi ſubvecta, plurimarum gentium victoria, cum abundantiſſima rerum omnium

1. *Langobardi.*] *Langobardi*, Tacito 11. Annal. Hæc vera ſcriptura non Longobardi, aut Laccobardi. eſt enim vox Germanica, teſte locupletiſſimo Diacono. à *lang* quod *longa*, & *bard*, quod *barbam* notat. Quare ita vocati, lege apud eundem, qui eos ex Scandinavia in Germaniam commigraſſe ſcribit. Prius *Winuli* dicebantur. *Ortel.*

2. *Ad quadringenteſimum miliarium.*] Hyperbolice hic loqui *Vellejum*, aut anfractus atque circuitus paludum ſaltuumque complecti (cum alias millia paſſuum haud amplius CCXL. reperiantur in itineris hujus deſignatione) oſtendit *Cluverius German. antiq.* 3, 18. Boeclerus.

3. *Albim.*] *Albis* Ptolemæo, Senecæ in Medea, & aliis, Germaniæ celeberrimus fluvius. Barbari ſæculi ſcriptores Latini *Albiam* vocant. Germanis Elbe dicitur. Bohemis vero, apud quos originem ſumit, Labe. Nomen habere à numero indicat Fabricius in ſuis rerum Miſnicarum libris. fontium nempe undecim, ut Bohemi, ſive ut Saxones dicunt, tot amnium influentium. Oritur enim, ut idem tradit, in tractu Hercyniæ ſilvæ, qui à Gigantibus nomen habet, vulgo Riſenberg, ex undecim (quorum ſingula nomina adjicit) fontibus. qui tandem conflati, Albim fluvium conficiunt. Elve & Elbe Germanis undecim ſignificat. Hunc montem Riſenberg (ut hoc præter inſtitutum addam) Bohemi Cerconeſſos vocant, ut ſcribit Dubravius. *Ortelius.*

4. *Semnonum.*] Ita Schegkius. Vulgo *Senonum. Senonum.*] Lego, *Semnonum*, qui inter Suevos. Tacitus 2. Annal. *Igitur non modo Cheruſci, ſociique eorum, vetus Arminii miles, ſumſere bellum, ſed è regno etiam Marobodui Suevæ gentes, Semnones & Langobardi defecere.* Et in Germania: *Vetuſtiſſimos ſe, nobiliſſimoſque Suevorum Semnones memorant.* Et cum Ptolemæo Strabo lib. 17. ᾧ τῶν Σκήνων αὐτῶν μέγα ἔθνος Σέμνωνας. Id eſt, *& ipſorum Suevorum magnam gentem Semnones.* Schegk.

5. *Ab inaudito & incognito mari.*] Nego. Druſus frater ejus jam ante navigaverat.

omnium copia exercitui Cæſarique ſe junxit. [1] Non tem- 107
pero mihi, quin tantæ rerum magnitudini hoc, qualecumque eſt, inſeram. Cum citeriorem ripam prædicti fluminis caſtris occupaſſemus, & ulterior armata hoſtium juventute fulgeret, [2] ſub omnem motum noſtrarum navium protinus refugientium, unus è barbaris, ætate ſenior, corpore excellens, dignitate, quantum oſtendebat cultus, eminens, [3] cavatum ut illis mos eſt, ex materia conſcendit alveum, ſolusque id navigii genus temperans, [4] ad medium proceſſit fluminis; & petiit, liceret ſibi, ſine periculo, in eam [5] quam armis tenebamus egredi ripam, ac videre Cæſarem. [6] Data petenti facultas. Tum appulſo

1. *Non tempero mihi.*] Quæ in hoc capite habentur, ſolius Velleji diligentiæ debentur. quo minus judicare integrum eſt, quid juxta aut ſupra veri fidem dictum ſit. Certe cum in Tiberianis pleriſque laudibus nimius deprehendatur Noſter, non ſine ratione ſuſpicatus eſt *Lipſius*, parum pro indole Germani hominis ſonare iſtam ad Tiberium orationem. *Boecler.*

2. *Sub omnem motum.*] Codex calamo exaratus habet, *ſub omnem motumque noſtrarum navium.* Inter *omnem motumque* quiddam deeſſe videtur. *Burrer.*

3. *Cavatum, ut illis mos eſt, ex materia conſcendit alveum.*] Meminit ejuſmodi navigiorum *Plinius* 16, 40. *Germaniæ prædones ſingulis arboribus cavatis navigant, quarum quædam & triginta homines ferunt.* Scilicet hoc veluti *rudimentum navium* gentibus fuiſſe antiquitus, conſentaneum eſt. Ita *Sanchuniathon apud Euſeb. præparat. Evang.* 1, 10. *de Phœnicum Theologia*, tradit: δένδρου λαβόμενον τὸν Οὔσωον καὶ ἀποκλαδεύσαντα, πρῶτον τολμῆσαι εἰς θάλασσαν ἐμβῆναι. *Uſoum arbore, cujus ramos amputaverat, accepta, primum hoc veluti navigio auſum eſſe mare ingredi.* Annotandum hoc vel propterea videbatur, quia in diſputatione de primis *rei navalis originibus* multa obſcuritas tollitur, obſervato navis tumultuariæ ſive rudimentariæ, tum fabricatæ extructæque diſcrimine. hic proprie ναυπηγία locum habet: Vellejanum autem iſtud navigium, aut quæ alia ad eum modum memorantur, non ſunt accurate loquendo ναυπηγηθέντα. *Boeclerus.*

4. *Ad medium.*] Non pejor ſcriptura, *Ut ad medium proceſſit fluminis, petiit.* Acidalius.

5. *Quam armis tenebamus.*] Non diſplicet. Cæterum in autographo fuit; *tendebamus.* Unde ſcribendum forte, *in eam, qua armis tendebamus, egredi ripam.* Niſi malis, totidem apicibus repoſitis: *in eam, qua in armis tendebamus, egredi ripam, &c.* Hoc eſt, qua armati excubabamus, ac tentoria fixeramus. Ut Virgilius 11. Æneid.

— *Heic ſævus tendebat Achilles.*

Et Ovid. epiſt. 1.

Illic Æacides, illic tendebat Ulyßes, &c.

Voſſius.

6. *Data petenti facultas.*] Vulgo, *Data à Cæſare petenti facultas.* Exemplar vetus ſolummodo repræſentat, *Data petenti facultas.* Hoc à *Cæſare* hoc loco

 non

appulſo lintre, & diu tacitus contemplatus Cæſarem, Noſtra quidem, inquit, [1] furit juventus, [2] quæ cum veſtrum numen abſentium colat, præſentium potius arma metuit, quam ſequitur fidem. ſed ego beneficio ac permiſſu tuo, Cæſar, quos ante audiebam, hodie vidi Deos: nec feliciorem ullum vitæ meæ aut optavi aut ſenſi diem. [3] Impetratoque, ut manum contingeret, reverſus in naviculam, ſine fine reſpectans Cæſarem, ripæ ſuorum appulſus eſt. Victor omnium gentium locorumque quos adierat Cæſar, cum incolumi inviolatoque & ſemel tantummodo, magna cum clade hoſtium, fraude eorum tentato exercitu, in hiberna legiones reduxit; eadem qua
108 priore anno feſtinatione urbem petens. [4] Nihil erat jam
in Germania, quod vinci poſſet, præter gentem [5] Marcoman-

non reperitur, unde unde huc emigraverit. *Burrer.*

1. *Furit juventus.*] *Fugit*, legit Petrus Delbenius: quod ſupetius dixerit, *Sub omnem motum noſtrarum navium protinus refugientium.* Manut. *Furit juventus.*] Adulatoria oratio & inepta, nec pro indole aut ferociâ Germanicâ. Eſt qui legat, *fugit juventus:* male, male. Imo vero furere illam vult, nec eſſe ſuæ mentis quæ cum diis belligeretur. *Lipſius.* *Furit juventus.*] Similis Curtii locus ex lib. IX. *Ergo univerſi ad eos, qui in armis erant, currunt: furere clamitantes cum Diis prælium inituros.* Voſſius.

2. *Quæ cum veſtrum numen.*] Tolerabilior videri poſſet montanorum barbarorum apud *Curtium* 7, 6, 6. oratio, qui veniæ petendæ deditionem ſuam hoc colore adornant: *cum Diis pugnare ſacrilegos tantum.* Nam quæ *Idem ſcriptor* de barbato imbellique Indorum ſtupore memorat 9, 1, 18. & 9, 8, 7. quibus Dii ſcilicet erant, quos fortiores adeoque ſibi formidabiles credebant, facile fidem inveniant: ſed cui veriſimile ſit, Germanum, dignitate graduque militiæ honoratum in tantum non modo à libertate, ſed à ſervitute ipſa degeneraſſe? Et quodnam illud numen Romanorum, quod juventus Germana ſcilicet coleret? An illa terrarum Dea gentiumque Roma? quam pro domicilio latronum deteſtabantur Germani? An vero Julii Cæſaris ἀποθέωσις, aut Auguſti veneratio hanc formulam dictavit? qua eadem nimirum poſtea Arminius, *illum inter numina dicatum Auguſtum*, gravi cum irriſu vecordiæ Romanæ, memorat, ap. *Tac.* 1. A. 59, 6. Curioſior aliquis non difficulter crederet, Vellejum hic commentum eſſe rationem, qua ſuum Tiberium ſummis quibuſque & admirandis ducibus æquaret. Vide de *Scipione Val. Max.* 2, 10, 2. Boeclet.

3. *Impetratoque.*] Idem liber, *imperatoque.* Butrer.

4. *Nihil erat jam in Germania.*] O vanitatem! Sed hæc & plura magnifice, imo ſerviliter, Vellejus narrat, in Tiberii ſui laudes. Ἀλλ' ἐγὼ οὐ πείθομαι. *Lipſius.*

5. *Marcomannorum*] *Marcomanni* Germaniæ populi, Ptolemæo, Dioni, Pater-

comannorum; quæ Maroboduo duce, excita ſedibus ſuis,
atque in [1] interiora refugiens, incinctos [2] Herciniæ ſilvæ
campos incolebat. Nulla feſtinatio hujus viri mentio-
nem tranſgredi debet. [3] Maroboduus genere nobilis, cor-
pore prævalens, animo ferox, natione magis quam ra-
tione barbarus, non tumultuarium neque fortuitum, ne-
que mobilem & ex voluntate parentium conſtantem in-
ter ſuos occupavit principatum, [4] ſed certum imperium,
vimque regiam complexus animo, ſtatuit, avocata pro-
cul à Romanis gente ſua, eo progredi; ubi cum propter
potentiora arma refugiſſet, ſua faceret potentiſſima. Oc-
cupatis igitur, quos prædiximus, locis, finitimos omnes
aut bello domuit, aut condicionibus [5] juris ſui fecit. Cor- 109
pus ſuum [6] cuſtoditum, imperium perpetuis exercitiis
pæne

Parerculo, Eutropio, Capitolino, Lampridio, & Vopiſco. Vel *Marcomannia* Regio, ut etiam Julius Capitolinus haber, *Merbern* hodie eſt, Dubravio & aliis teſtibus. *Marahenſes* vocat Regino. *Ortel.*

1. *Interiora.*] Vulgo, *inferiora*; verius *interiora*. Loca magis interna petierunt & diſſita à limite Romano. *Lipſ. Inferiora.*] Valde hic ſudat Philippus Cluverius Germaniæ Antiquæ libro III. cap. II. Sed omnem nodum exolveris, ſi ſcribas, *interiora*. Quomodo jam olim Gryphio, Stephano, & aliis, editum. *Voſſius.*

2. *Hercyniæ.*] Olim dierum 60. longa, latitudo novem. Vide Cæſ. lib. 6. de Bell. Gall. multis hodie ſylvis ſeparata.

3. *Maroboduus.*] Cujus apud Tacitum Tiberii eulogium in hæc verba: *Non Philippum Athenienſibus, non Pyrrhum aut Antiochum populo Romano perinde metuendos fuiſſe. Exſtat oratio, qua magnitudinem viri, violentiam ſubjectarum ei gentium, & quam propinquus Italiæ hoſtes, ſuaque in deſtruenda ea conſilia extulit.* Conſule Strabon. lib. 7. *Schegkius.*

4. *Sed certum imperium.*] Hunc locum, Deo annuente, amplius explicabimus in *comment. de Auſpicio Regio.* Hiſtoriam juvabunt *Strabo* 7. prope principium, egregia, ut ſolet, brevitate rem rotam complexus. *Tac.* 2. A. 44. & 46. *Boeclerus.*

5. *Juris ſui fecit.*] An æquis, an vero imparibus? Dubitat *Petrus Faber Semeſtr.* I, 7. Nobis nil videtur dubitandum, ſi vel conſilium Marobodui, vel textum Velleii conſideramus. Dominari ceteris volebat Maroboduus, proferendique imperii cauſſa finitimos bello petebat. ergo partim vi cepit, partim deditione, quos *ſui juris*, omnes nimirum *fecit*. Qua Velleii phraſi nihil potuit clarius dici: nam *ſui juris facere*, eſt utique, *in ſuam ditionem poteſtatemque redigere.* Non conſiſtunt autem συνθῆκαι ἐπ' ἴσῃ καὶ ὁμοίᾳ, cum alter amittit imperium, alter accipit. *Boecler.*

6. *Cuſtoditum.*] Vet. edit. habet *cuſtodiæ tum*. ex quo Lipſ. *cuſtodia tutum.*

1. *Gere-*

pæne ad Romanæ diſciplinæ formam redactum, brevi in eminens & noſtro quoque imperio timendum perduxit faſtigium; [1] gerebatque ſe ita adverſus Romanos, ut neque [2] bello nos laceſſeret, & ſi laceſſeretur, ſupereſſe ſibi vim ac voluntatem reſiſtendi declararet. Legati quos mittebat ad Cæſares, interdum ut ſupplicem commendabant, interdum ut pro pari loquebantur. Gentibus hominibuſque à nobis deſciſcentibus erat apud eum perfugium; [3] totumque ex male diſſimulato agebat æmulum: exercitumque [4] quem LXX millium peditum, quattuor equitum fecerat, aſſiduis adverſus finitimos bellis exercendo, majori quam quod habebat operi præparabat. Eratque etiam eo timendus, quod, cum Germaniam ad lævam, & in fronte Pannoniam ad dextram, à tergo ſedium ſuarum haberet [5] Noricos, tanquam in omnes ſemper

1. *Gerebatque ſe ita adverſus Romanos.*] Quæ hoc & ſequenti commate dicuntur, prudentiam Marobodui ſingularem abunde oſtendunt. Ceteri ſcriptores parcius hic agunt. an puduit fateri, fuiſſe inter Germanos virum, qui gerenda rep. conſtituendoque principatu æmulum agere poſſet eorum, qui ſoli eo nomine celebres & cupiebant eſſe & videbantur? Nimirum & eluſit Maroboduus infinitam Romanorum ambitionem calliditate, & virtute coërcuit. & quantum ille dediſſet Romanis negotii, niſi inteſtinis armis colliſi inter ſe duo *Germanici Martes* (Arminius ille alter eſt, quem indigito) nudum hoſtibus latus præbuiſſent. Macte nunc quoque virtus Germanica, invicta omni externa vi in hunc diem futura, ſi Libertati tuæ concordia conſtantius litaviſſes, neque alienæ dominationi, tum decus & ſanguinem gratificari didiciſſes. *Boecl.*

2. *Bello nos laceſſeret, &c.*] Vulgo, *Ut neque bello nos laceſſeretur ſupereſſe ſibi vim ac voluntatem reſiſtendi ** Legati, &c.* Putarem legendum, *nos laceſſeret; at ſi laceſſeretur, ſupereſſe ſibi vim ac voluntatem reſiſtendi declararet. Legati, &c.* nam in fine ſimile quid deeſſe videtur; cùm ſit in exemplari lacuna omiſſæ dictionis. *Rhenan.*

3. *Totumque.*] Scribo cum Lipſio *tutumque. Thyſ. Totumque.*] *Acidalius* contendit legendum, *in totumque.* Nolim ſtatim aſſentire. *Boecler.*

4. *Quem LXX.*] Vulgo, LX. *Quem LX.*] Ex veſtigiis vetuſti codicis apparet fuiſſe, LXX. eraſo X. poſteriore. *Burrer.*

5. *Noricos.*] *Noricum*, Germaniæ regio, quam Ptolemæus definit Æno flumine, Danubii parte, quæ eſt ab Æno ad montem Cetium, monte Cetio, Pannoniæ parte & monte Curvanca. Sed poſtquam Boii exactis Romanis in partem Vindeliciæ, quæ inter Lycum & Ænum jacet, immigrarunt, evenit ut is etiam tractus, tum Norici, tum Boiariæ ſive Bavariæ nomen acciperet. Quo ſenſu, (ut ſuis litteris ad me M. Velſerus monuit) eam Diaconus 3. Langobard. deſcribit, his verbis:

per venturus, ab omnibus timebatur. Nec ſecuram incrementi ſui patiebatur eſſe Italiam: quippe cum à ſummis Alpium jugis, quæ finem Italiæ terminant, [1] initium ejus finium haud multo plus CC millibus paſſuum abeſſet. Hunc virum & hanc regionem proximo anno diverſis è partibus Tib. Cæſar aggredi ſtatuit. Sentio Saturnino mandatum, ut per [2] Cattos, excisis continentibus Her-

bis: *Noricum ſiquidem provincia quam Boiariorum populus habitat, habet ab Oriente Pannoniam, ab Occidente Suaviam, à Meridie Italiam, ab Aquilonis vero parte Danubii fluenta. Beyern*, ſive *Bavaria* nunc. Noricorum duas provincias numerat Sex. Ruffus, item Lib. Notit. *Mediterraneum*, & *Ripenſe*. *Noricum* Ripenſe. hujus meminit Lib. Norit. Ex eo Auſtriæ tractum facit Lazius, qui eſt à Patavio, Viennam uſque, vulgoque *Hanſtuck* dicitur. *Noricos* olim *Tauriſcos* vocatos, ſcribit Plinius 3. c. 20. Hodie apud hos eoſdem hujus vocis multa ſuperſunt locorum nomina, ut *Krunder-Taurn*, *Felber-Taurn*, *Karn-Taurn*, &c. Ortel.

1. *Initium ejus finium.*] Exemplar antiquum; *initium cujus finium.* Burterius.

2. *Cattos.*] *Catti*, Germaniæ populi, Tacito: *Chattæ* χάτται, Ptolemæo. *Heſſen* ſunt H. Junio & Georgio Fabricio: mihi quoque. apud quos hactenus *Katzenelebogen* ſupereſt. quaſi dicas Cattorum Ancona. Willichio vero ſunt qui *Marchiam Badenſem* & loca vicina habitant: quos & *Caritnos* Ptolemæi putat. Catti poſtea in inſulam Batavorum tranſgreſſi (auctore Tacito) ubi hodie horum nominis veſtigia ſuperſunt in duobus vicis, cognominatis ad mare, & ad Rhenum. *Ortel.*
Cattos.] Batavos olim inter Cattos, eoſque nunc Heſſos, docti exiſtimant. Atque in eam rem nova argumenta prodit generoſæ ſtirpis & elegantis ingenii ſplendore nobiliſſimus Janus Douſa filius, *Catzenfort* ad Dilliam fluvium, & forte an *Katers* Hirsfeldo opido, & *Katersberg* Wanfredo vicinum. Quare Batavorum veterum in Haſſia ſedes. Quo autem in loco eas habuerint, conjectura è locorum nominibus petita, idem indagat, & ſuſpicatur eos circa Adranam (hujus Tacitus meminit Annalium I. vulgo *Eder*) & Gilſam fluvios in Waldeckenſis Comitatus confiniis ſitos fuiſſe. Cujus rei teſtimonium perhiberi ipſi videntur *Batbergum*, arx edito in colle Adranæ alluenti aſſidens; & pagus *Batenhauſen* inter Varum & Gilſam (vulgo *War* & *Gilſe*) fluvios. *Baddenfeldum* præterea prope eundem Adranam locus nominatus Auctori Annalium de geſtis Caroli Magni. Cattorum viciſſim apud Batavos veſtigia. Præter argumenta ab aliis adducta ex duobus ejuſdem nominis pagis, *Catwÿck op den Rhÿn*, & *Catwÿck op Zee*; qui olim ad medium Rheni oſtium Bataviam ad Oceanum terminarunt, adfert idem Douſa filius *Catvicum*, in Comitatu Cukenſi, Batavorum inibi terminum. Cattorum denique memoriam in Zelandia tuentur, inquit, *Catzium* oppidum, quod ante aliquot annos aquis obrutum; & è regione ejus vicus prope Goeſam urbem *Cattendÿck*. Quod Zelandos ejuſdem nobiſcum originis fuiſſe, ſatis ipſe evidens argumentum. Et hi antiquitus Batavis annumerati fuerunt & accenſiti inſulis illis, quas Rhenum incurſibus ſuis in mare facere teſtatur Cæſar lib. IV. de

Bello

[1]Herciniæ ſilvis, [2]legiones Boiohœmum (id regioni, quam incolebat Maroboduus,nomen eſt)* duceret:ipſe à Car-

Bello Gallico: *Rhenus*, inquit, *oritur ex Lepontiis qui Alpes incolunt, & longo ſpatio citatus fertur; ubi Oceano appropinquavit, in plures diffluit partes, multis ingentibuſque inſulis effectis, multiſque capitibus in Oceanum influit.* Vide Notas ad Grotii Bataviam. *Cattos.*] Iidem qui Heſſi per dialectum,ut *Waſſer*, & *Water.*

1. *Hercyniæ.*] *Hercynia* Silva, Cæſari,& Apollonio 4. cujus Scholiaſtes vocat ſic montem, & ſilvam, quam *Orciniam* ab Eratoſthene vocari dicit. *Orcynium* ὀρκύνιος, Ptolemæo. In Germania eſt. Dierum ſexaginta iter occupare ſcribit Pomponius. Ejus latitudo novem dierum iter expedito patere, Cæſar tradit. Vide ejus magnitudinem apud eundem, l.6. de bello Gallico. *Hercynius* Saltus, & *Hercynium* Jugum nominat Plinius. Hujus deſcriptio quoque eſt apud Suidam, ex Juliano Aug. in χρῆσι. De hac ſilva libet hic adferre, quæ Rhellicanus habet in ſuis Annotationibus in Cæſarem: Bacenim *eandem ſilvam cum Hercynia omnium pæne eruditorum conſenſus approbat. Latini namque partim & Græci eandem Silvam* Bacenim, Martianam, Gabritam, Semanam, *&* Hercyniam *nominant. Germani vero juxta Friburgum Briſgaviæ* Schwartzwaldt, *prope Heidelbergam* Odenwaldt, *prope Herbipolim & Badenbergam* Steygerwaldt *vocant. A Mæno etiam fluvio, ad Loriam amnem prope Confluentiam* Weſterwaldt, *non procul à Mæni ripa, ubi Francfordiam, Aſchiburgium, & Moguntiacum urbes attingit*, Speshart. *In Saxoniæ faucibus ad Mansfeldenſem ditionem* Auff den Hartz, *à Thuringis* Thuringerwaldt, *& à Bohemis* Behemerwaldt, *nuncupatur.* Hæc ille. Eadem fere Althamerus, in Tacitum. *Germanici* Saltus ſunt Livio 9. Hanc Hercyniam puto ab Orpheo in Argonauticis & Dionyſio Afro in Periegeſi deſcribi ſub nomine ἄπειρος ὕλη, id eſt, immenſa ſilva: inter Mæotidem paludem Croniumque mare, quem tractum occupatum ab hac Hercynia ſylva, docuimus ad Europæ veteris in noſtro Theatro tabulam. *Ortelius. Hercyniæ.*] Immanis autem illa ſilva Hercynia, per omnem Germaniam diffuſa erat: hodieque per totam fere Brandenburgienſem Marchiam, per Caſſubiam, atque Pruſſiam, per Poloniam, Litaviam & Ruſſiam majorem, ſive Moſcoviam, eſt quaſi unus continuus ſaltus, de quo Cæſar. at is an antiquitus omnis, ad Obium uſque flumen, extremum Europæ terminum, appellatus fuerit Hercynius, falſum eſſe credo. Quippe Hercynium nomen non ultra Germaniæ limites extendendum cenſeo. *Cluverius.*

2. *Legiones Boiohæmum.*] Sententia ἀτελής. Addendum videatur: *Boiohæmum duceret.* Lipſius. *Legiones Boiohæmum.*] Strabo lib.7. *Bubienum*, ſive *Boybaimum*, regiam Marobodui facit. *In hoc tractu*, inquit, *ſita eſt Hercynia ſilva, & Suevorum natio, ex quibus nonnulli intra, aliqui extra ſilvam habitant, ſicut & Colduorum (Calucorum* forte*) plerique, in quibus & Bubienum Marobodui regia.* malim igitur in Vellejo *Boybaimum*; quod patriam ſive domum Boiorum interpretatur Rhenanus recte. *Schegkius. Legiones Boiohæmum.*] Cluverius, quod *Boiohæmum* regionis nomen ſit, emendare conatur, *in Boiohæmum.* Fallitur: neque enim auctores regulam illam ſemper obſervant. Ad Tacitum, & Juſtinum, abunde id viri docti comprobarunt. Virgilius VI. Æneid.

— *fineſque*
Venturum Auſonios.

Ubi

[1] Carnunto, qui [2] locus Norici Regni proximus ab hac
parte erat, exercitum, qui in [3] Illyrico merebat, ducere in
[4] Marcomannos orſus eſt. Rumpit, interdum moratur 110
propoſita hominum Fortuna. Præparaverat jam hiberna
Cæſar ad [5] Danubium, admotoque exercitu non plus
quam v dierum iter à primis hoſtium, Saturninum [6] ad-
moveri placuerat * pæne æquali diviſæ intervallo ab
hoſte, intra paucos dies in prædicto loco cum Cæſare
juncturæ erant; [7] cum univerſa Pannonia inſolens longæ
pacis bonis, [8] & adulta viribus Dalmatia, omnibus tractus
ejus gentibus in ſocietatem adductis, [9] ex conſtituto ar-
ma corripuit. Tum neceſſaria glorioſis præpoſita: neque
tutum viſum, abdito in interiora exercitu, vacuam tam
vicino hoſti relinquere Italiam. Gentium nationumque,
quæ rebellaverant, omnis numerus [10] amplius DCCC mil-
libus

Ubi Servius: κ' τὸ σταμπίνδρον. In *intelligitur*. Ita enim legendum. *Voſſ.*

1. *Carnunto*] *Carnunti*, meminit Paterculus, Ammianus, & Plinius l. 37. c. 3. Livius 13. & lib. Notitiarum, in Pannonia Prima: item Itinerarium Antonini. *Paſſaw* quidam putant. De hoc ſic Diaconus, *Carnuntum quod corrupte Carantanum vocant.* Ortel.

2. *Locus Norici regni.*] Cluverius legendum cenſebat, *Norico regno*. Sed nihil mutandum. Sic infra de Lepido: *vir nominis ac fortunæ ſuorum proximus.* Ita ibi legendum docemus, non, *eorum*. Voſſ.

3. *Illyrico.*] De Illyrico lege Appianum, Sex Rufum, Iornandem, Lib. Notitiar. & Lazium t. R.P.R. cap. 1. apud quos multas regiones ſub Illyrico comprehendi diſces. *Ortel.*

4. *Marcomannos.*] Vide p. 282. & 283.

5. *Danubium.*] Hodie *de Donau*. Rhenanus & Vadianus putant à monte Abnoba nomen accepiſſe. Atque ibi quoque originem habet circa Wittenbergenſem ducatum Willichio & Tſchudo teſtibus, & per Pannoniam fluens ſummo impetu ſe in Pontum Euxinum effundit.

6. *Admoveri placuerat.*] Lego, *admoneri*. certiorem nempe reddi de ſuo adventu. Sequentia etiam ſic expleam, *placuerat. cujus copia pæne æquali.* Lipſ. *Admoveri placuerat.*] *Lipſius* mallet, *admoneri*: & ſupplet lacunam: *cujus copia pæne æq.* Hoc poſtremum facile ſe cuivis approbat: ſed illud *admoveri*, tolerari poſſe obſervabunt, qui cogitare volent. *Boecler.*

7. *Cum univerſa, &c.*] Exemplar antiquum habet, *tum univerſa*. Burrer. *Cum univerſa Pannonia.*] Vide de hoc bello *Dionem lib.* 55. & 56. *Sueton. Tib.* 16. Boecl. *Pannonia.*] Vide p. 262.

8. *Et adulta.*] Placet magis: *Et adjuta viribus Dalmatia, &c.* Urſinus. *Et adulta.*] Adultam viribus dicit ob longæ pacis bona. Noli audire Urſinum, cui legendum videbatur: *& adjuta viribus Dalmatiæ, &c.* Voſſius.

9. *Ex conſtituto.*] De compacto, Plautus. *Schegk.*

10. *Amplius DCCC, millibus.*] Lego, *millia*;

libus explebat. ducenta fere peditum colligebantur, armis habilia; equitum novem. [1] cujus immenſæ multitudinis, parentis acerrimis ac peritiſſimis ducibus, [2] pars petere Italiam decreverat, junctam ſibi [3] Nauporti ac [4] Tergeſtis confinio; pars in Macedoniam [5] eruperat; pars ſuis ſedibus præſidium eſſe deſtinaverat. [6] Proxima duobus Batonibus ac Pinneti, ducibus auctoritas erat. In omnibus

millia. Nam illud *amplius* doctos librarios feſellit, quod jungi accuſandi caſui nefas arbitrati ſunt. Neque tamen hos nimium incuſabo, hic quidem. Forte enim *explebat* poſitum pro *explebatur:* figura ea, de qua ante. quamvis quidem nec hoc aſſeverarim. Nam & vulgata lectio ſe tueri poteſt. *Acidalius. Amplius* DCCC. *millibus.*] Non dubito nota numerali expreſſum in mſc. millenarium fuiſſe: DCCCM. Unde *Acidalius*, potius *millia* ex optimorum Auctorum conſuetudine, legendum eſſe, quam *millibus* exiſtimat. *Boeclerus.*

1. *Cujus immenſæ multitudinis, &c.*] In Rhenani editione eſt: *C. imm. mult. pars acerrimis & p. Cujus immenſæ multitudinis, &c.*] Nihil prorſus in tota hac verborum complexione mutare ſuadet, ut commoditas ſenſus, ita Ms. codicis auctoritas. Malum itaque factum, quod Urſinus, ac Lipſius, ex lectione editionis principis, infideliter heic deſcripta, ut ex Burrerii variantibus lectionibus conſtat, novam nobis lectionem cudere ſint aggreſſi. *Voßius.*

2. *Pars petere Italiam.*] Rhenani editio *properare in Italiam decrev.* eamque veram lectionem cenſet Lipſius.

3. *Nauporti.*] *Nauportus*, Vellejo, & Tacito, *Naupontus*, Straboni opidum in Tauriſcis, (hodie Carnis.) Plinio *Nauportus* fluvius eſt, inter Æmonam & Alpes exoriens. Hodie & opidum & flumen Germanice *Laybach* dicitur, Italicè *Laboto*, & Dalmaticè *Lubeana.* Latinis hujus ætatis *Labatum* flumen, cum opido nomen habet. *Ortelius.*

4. *Tergeſtis.*] *Tergeſte*, Plinio Fori Julii opidum. *Tergeſtum* Τέργεστον, Ptolemæo nominatur. uterque coloniam Romanam facit. *Tegeſtra* Τέγεστρα, vocat Stephanus: & *Tegeſtræorum* urbs, Τεγεστραίων, Diodoro, & Dionyſio, dicitur. Hodie *Trieſte*, Leandro & Lazio teſtibus. *Ortel.*

5. *Eruperat.*] Ex vet. exemp. *effugerat. Lipſius & Urſinus* faciunt, *ſe effuderat.* Boeclerus.

6. *Proxima duobus Batonibus.*] Petrus Delbenius legit, *Batoni:* nam infra *Batonem, & Pinetem, excelſiſſimos duces*, nominat. De eo vide & Suetonium in Auguſto. *Manutius. Proxima duobus Batonibus.*] A quibus *Proxima?* nemo enim ante iſtos. Ad Maroboduum refers? fruſtra: non ille mixtus huic bello. Alterutrum. aut *Prima duobus*, ſcribito: aut *à Pinnete.* nempe ut iſti proximo loco poſt Pinnetem. Qui autem *Batoni* hîc fecerunt, peccarunt. Nam duo Batones in hoc bello, quod Dio extremo libro LVI. te docebit. *Lipſius. Proxima duobus Batonibus.*] Reponenda omnino Cl. Delbenii ſcriptura, *Batoni:* nec ferenda vulgaris, cui fulcrum neſcio quod è Dione petunt. Nam fuerint ſane duo, quid ad hanc hiſtoriæ partem? Duos duces heic noſter memorat, Batonem & Pinnetem, nòn Batones duos: quomodo tres fuiſſe duces oportebat. At infra de iis duobus ſaltem iterum, *Ba-*

tonemque

bus autem Pannoniis non diſciplinæ tantummodo, ſed [1] linguæ quoque notitia Romanæ: pleriſque etiam litterarum uſus & familiaris animorum erat exercitatio. Itaque hercules nulla umquam natio tam mature conſilio belli bellum junxit ac decreta patravit. oppreſſi cives Romani, trucidati negotiatores, magnus [2] vexillariorum numerus,

tonemque & Pinnetes, excelſiſſimos duces, captum alterum, alterum deditum, juſtis voluminibus ordine narrabimus. Acid. *Proxima duobus Batonibus.*] Malim: *prima.* Poſſis etiam legere *à Pinnete.* Quorum utrumque Lipſio etiam in mentem venit. Sed prius malim. Ovidius lib. II. de Ponto El. I.

Maxima pars horum vitam veniamque tulere:
In quibus & belli ſumma caputque Baton.

Ita in Ms. invenit Scaliger. Et ſane de Batone capiendum eſſe, Suetonius in Auguſto ac Dio lib. LV. doceant. Alii libri habent: *ſumma caputque fuit.* Voſſius. *Batonibus.*] Batonis nomen inter Germanos & Dalmatas celebre olim fuit; nominatim duorum meminit Dion, Batonis Brucorum (gens ea eſt Pannoniæ) ducis, & Batonis Diſidiati, qui Dalmatas, gravioribus juſto tributis & vectigalibus, pecuniarumque exactionibus exercitos, ad arma contra Romanos concitavit, magniſque cladibus & incommodis affecit; cujus etiam memorabile reſponſum ad Tiberium Cæſ. non dubitavit duobus in libris LV. & LVI. iterato repetere, qui interroganti Tiberio, cur ſolicitatis ad defectionem popularium animis ad bellum diuturnum eos traxiſſet, reſpondit, Romanos ejus rei eſſe auctores, qui gregibus immitterent lupos cuſtodes, non autem canes, aut paſtores. *Had. Junius.* Atque à Batone etiam Batavos dictos volunt. *Batonibus.*] Eſt autem Bato nomen populare Pannonum. In Pannonia extat lapis in quo inciſum: BATO BVLLI. F. COL. AP. EQ. ALAE. PANNONIORVM. TVR. SCENI. *Joſ. Scaliger.*

1. *Linguæ quoque notitia Romanæ.*] Neſcio quo conſilio *Schegkius* hic obſervet, Linguæ Latinæ uſum beneficii loco à Romanis conceſſum. ex *Liv.* 40, 43. *Cumanis eo anno petentibus permiſſum, ut publice Latine loquerentur, & præconibus Latine vendendi jus eſſet.* *Noſter* ſane nihil de uſu hujus linguæ Pannoniis publice conceſſo, ſicut Cumanos actui publico ac negotiis civilibus ſolennibus illud privilegium quæſiviſſe & impetraſſe *Livius* auctor eſt: ſed potius de pervulgata notitia ſermonis Romani loquitur. ſicut hodieque fieri poteſt & ſolet, ut linguæ alicujus extraneæ notitia in vulgus ſatis familiaris ſit, non item uſu publico recepta & agendis rebus componendiſque monumentis deſtinata. Nam id ne optant quidem aut ſuſtinent facere, niſi qui externo imperio vel parent vel adulantur. Itaque ſemper diſcernendum eſt, *commercione & uſu ac neceſſitudine, an imperio inſtitutoque notitia* linguæ alicujus propagetur. De priori modo *Curtius* diſerte 6, 16, 23. *Tam victoribus quam victis peregrina lingua diſcenda eſt.* Poſterius conſilium *Dominantibus* ſolenne eſt: qui linguam ſuam, non citra arcanum imperii, (de quo *Clapmar.* 3, 22.) propagare ſtudent. *Boecl.*

2. *Vexillariorum.*] An milites, qui ſub eodem vexillo militabant, an equites alarios intelligit? Vide Veget. l. 2. c. 1. & Liv. lib. 49. *Vexillariorum.*] Auctor notitiæ Imperii vexillationes Palati-

merus ad internecionem, ea in regione, quæ plurimum ab imperatore aberat, cæſus, occupata armis Macedonia; omnia & in omnibus locis igni ferroque vaſtata: [1] quin tantus etiam hujus belli metus fuit, ut ſtabilem illum & [2] firmatum tantorum bellorum experientia, Cæ-
III ſaris Auguſti animum quateret atque terreret. Habiti itaque [3] delectus, [4] revocati undique omnes veterani, viri fœminæque [5] ex cenſu libertinum coactæ dare militem. Audita in ſenatu vox principis, decimo die, ni caveretur, poſſe hoſtem in urbis Romanæ venire conſpectum. Senatorum equitumque Romanorum exactæ ad id bellum operæ pollicitæ. Omnia hæc fruſtra præparaſſemus, [6] niſi qui illa regeret fuiſſet. Itaque [7] ut præſidium militum, reſp.

nas, & Comitatenſes, ſub diverſis Magiſtris qua in Oriente, qua in Occidente recenſet, ſed omnibus fere locis diſertim indicat equites fuiſſe. De iiſdem vetus quoque inſcriptio:

ITEM. MISSO. AB. IMP.
ANTONIO. AVG. PIO. AD. DEDVCENDAS. VEXILLATIONES. IN. SYRIAM. OB.
BELLVM. .... THICVM.

Vexillationum nomen Turnebus ad emeritos veteranos (ſubſignani Ammiano dicebantur, Vexillarii Tacito) traxit, id eſt, eos milites, qui exauctorati, ſub ſigno tamen ſeorſim tenebantur, donec præmia, & agros acciperent. eum vide lib. 3. Adverſariorum cap. 3. & lib. 5. cap. 2. ubi ex Suetonii Galba, cap. 20. hæc verba: *Excepta Germaniciorum vexillatione*, eo, quo dixi modo interpretatus eſt. recte an ſecus judicare alios mavelim. accepto tamen à me, ſeu potius Notitia imperii hoc teſtimonio, ubi ſub diſpoſitione viri illuſtris Magiſtri militum per Illyricum duæ vexillationes Comitatenſes ponuntur, *equites Sagittarii ſeniores. Equites Germaniciani ſeniores.* Stewechius.

1. *Quin.*] Vulgo, *quia.* Sed recte emendarunt Urſinus, Acidaliuſque.

2. *Firmatum.*] Vet. ex. *formatum.* cujus vocis & elegans & ſatis nota eſt in hos uſus ſignificatio; neſcio tamen quomodo textum accuratius inſpicienti magis arridet, *firmatum.* Boecl.

3. *Delectus.*] De delectus modo, refractariorum pœna, & juſta excuſatione, vide Romam illuſtratam p. 46, 47. & ſeq.

4. *Revocati undique omnes.*] Retineri poteſt vetuſta lectio: *undique & omnes.* Quod *Acidalius, evocati*, reponendum contendit, in eo obſequitur mori ſuo, atque ex omni occaſione correctionem captat. *Boecler.*

5. *Ex cenſu.*] *Suet. Aug. 25. Dio 55. p.* 652.

6. *Niſi qui illa regeret fuiſſet.*] Scilicet plus eſt in duce, quam in exercitu. quo de argumento pleni ſunt commentarii Politicorum.

7. *Ut præſidium militum, &c.*] Non probo ducem *præſidium militum* eſſe, magis regimen. Scripſit Vellejus: *præſidium ultimum.* Velut ad extremum auxilium, inquit, & ad ſacram onchoram, decurſum ad Tiberium: & ille dux

reſp. ab Auguſto ducem in bellum popoſcit Tiberium. Habuit in hoc quoque bello [1] mediocritas noſtra ſpecioſi [2] miniſtri locum. [3] Finita equeſtri militia, deſignatus quæſtor,

dux depoſtulatus in gravi grandique hoc bello. Nec Vellejana tantum adulatiuncula eſt; ipſe Auguſtus, Suetonio teſte, Tiberium *epiſtolis aliquot, ut peritiſſimum rei militaris, atque unicum populi R. præſidium proſequitur.* Habes ipſum iſtud elogium. *Lipſ. Ut præſidium militum, &c.*] Verbis paululum immutatis, ſcribo: *Itaque ut præſidium mœnium Reſp. Auguſtum, ita ducem bellum popoſcit Tiberium.* Neque explicatione hoc eget. Addo ſi lubeat, *in bellum*, retineri poſſe: verum ſi qui me audiendum putabit, illud ut argutius venuſtiuſque mecum iſti præponet. *Acidal. Ut præſidium militum, &c.*] Lipſium, Acidalium, & alios, ſollicitos habuit hic locus. Mihi nil plane mutandum videtur. Et, niſi fallor, ſpectat idem Paterculus, quod ſupra dixit: *peragratuſque victor omnes partes Germaniæ, ſine ullo detrimento commiſſi exercitus, quod præcipue huic duci ſemper curæ fuit.* Et alibi: *imperatori nunquam adeo ulla opportuna viſa eſt victoriæ occaſio, quam damno amiſſi penſaret militis: ſemperque viſum eſt glorioſum, quod eſſet tutiſſimum.* Eandem quoque Tiberio laudem tribuit Suetonius in vita ejus cap. IIX. *Voſſius. Ut præſidium militum, &c.*] Fateor non ſuaviter hæc in auribus meis ſonare: tam abſurda autem eſſe, ſicut cenſuit Acidalius, (cujus nimis animoſa hîc medicina eſt) pernego. Mitigabitur nonnihil inſolentia phraſeos, ſi conſideremus, quam præmiſit ſententiam. Coactæ erant, inquit, ſatis multæ magnæque militum copiæ: ſed quid multitudo exercitus, abſque artibus & auctoritate idonei ducis? itaque reſpublica huic multitudini militum, tanquam præſidium & præcipuum robur decuſque, poſtulavit Tiberium, parem ſc. tanto bello ducem. Subtilius forte, quam opus eſt agunt, qui Tiberium ideo hic *præſidium militum* credunt dici, quod militum ſanguini parceret ſtudioſe, neque victoriam damno amiſſi militis penſatam cuperet (teſte *Noſtro* 2, 115, 5. 2, 20, 2.) ſimplicius enim & convenientius eſt, ut *præſidium* accipiamus eo ſenſu, quo eleganter *Auguſtus* apud *Sueton.* Tiberium *ut unicum populi R. præſidium* proſequitur. *Tib.* 21. *Lipſius* tentabat: *præſidium ultimum: Gruterus, unicum:* ut poſſit videri *Vellejus* in animo habuiſſe elogium Auguſti. *Boecler.*

1. *Mediocritas noſtra.*] Ita jam ergo incipiebant loqui? poſtea ejuſmodi formulæ ad ineptias & faſtidium frequentatæ. Mirari poſſis jam tum, id eſt, ſub Tiberio, auſum *Valerium Maximum* dicere, *mea parvitas.* Quæ vox adeo offendit Eruditorum aures, ut pro comperto habeam, multos, cum in ipſo limine huc tanquam in lapidem impingerent, ſequius, quam meretur, judicaſſe de toto Auctore: qui licet aliquando moliri gravius quam felicius exhibere videatur figuras ſententiaſque, abunde tamen eloquentiam ſuam prudentiamque æquis judicibus approbare poteſt. *Boecler.*

2. *Miniſtri.*] Lipſ. malit *miniſterii.* Tolerat tamen vulgatam lectionem.

3. *Finita equeſtri militia.*] Equeſtris militiæ mentio item apud Tranquillum capite Auguſti 46. aliiſque locis: adeo ut monſtro mihi ſimile videatur virum rerum Romanarum callentiſſimum lib. 2. cap. 9. Militiæ ſuæ, emendare eundem Tranquillum Claudii capite 25. ac *Equeſtres militias* permutare in *Semeſtres.* nihil enim ibidem interpolandum, oſtendi in libellis Suſpicionum. *Gruter.*

ſtor, [1] necdum ſenator æquatus ſenatoribus, * etiam deſignatus

1. *Necdum Senator æquatus, &c.*] Emendant & ita edunt: *etiam deſignatus Tribunus plebis.* non pro Velleji mente. Vulgata retinenda eſt: *deſignatis tribunis.* quæ hoc vult, ſeſe æquatum Senatoribus, id eſt, Tribunis deſignatis, nondum Senatorem. Quâ in re? quod præfuerit copiis, æque ac Tribuni, earumque patrem duxerit ad Tiberium. Nam Tribuni hoc tempore eligi non poterant niſi è Senatu. *Lipſ. Necdum Senator æquatus, &c.*] Ego vero libens è ſitu & oblivionis carcere eruam inſignem & notabilem ritum: qui nimis diu juventutem noſtram latuit, in Tribunis creandis. Juventutem autem? imò & verè viros, & verè doctos: quibus nebulæ hîc & caligo. Tribuni creati olim non ſolum pro plebe, ſed etiam è plebe: ita ut patriciis aut patribus aditus ad eum honorem rarus eſſet, aut nullus. Diu ita manſit. donec viſum adeò id immutare, ut cautum ſeverè fuerit, ne quis Tribunus fieret, niſi Senator: id eſt, ne jus quidem haberet petendi Tribunatus, niſi jam ante è patribus. Suetonius hoc adfirmat clare uſitatum etiam in liberâ rep. & extremo ævo Ciceronis. Nam in Aug. cap. x. ita ſcribit: *Et quò conſtantius cetera exſequeretur, in locum Tribuni pl. demortui candidatum ſe oſtendit: quamquam patricius, necdum Senator.* Ubi diſertè & extra cavillum, impedimenta duo Cæſari ad Tribunatum ponit, quòd gente patricius, & quòd honore nondum Senator. Nam maximo Langio noſtro quî adſentiar, voces eas duas præfidenter hîc tollenti? Nollem te hoc conatum, vir alias modeſtiſſime. nam iterat hoc ecce idem Suetonius in eodem Aug. cap. xl. *Comitiis Tribuniciis, ſi deeſſent candidati Senatores, ex equitibus Romanis creavit.* quod, qui ad Tribunos transferunt militares, quam errant? Refutat eos palam Dio lib. LIV. qui hanc ipſam rem denarrans, τοῖς ἱππεῦσι, inquit, τὴν δημαρχίαν αἰτῆσαι ἐπέτρεψε. id eſt, *Equitibus Romanis tribunatum plebis petere conceſſit.* Ex quo amplius diſcis, nec equitibus quidem tunc fuiſſe petendi jus, adeo non imæ plebi. Plinium ego apto iſtuc lib. II. Epiſt. IX. *Ego*, inquit, *Sexto latum clavum à Cæſare, ego Quæſturam impetravi. meo ſuffragio pervenit ad jus Tribunatus petendi.* Jus enim petendi Tribunatus, non hîc aliud quam dignitas Senatoria & latus clavus. Hoc utiliter inſtitutum, & ad arcendos à turbido magiſtratu turbidos adoleſcentes: ſed quando, hæremus. Appianus adſcribere Sullæ videtur, qui multa in hoc magiſtratu, ad vim ejus & ferociam contundendam, innovavit. Nam ait Civilium primo: τὴν δὲ τῶν δημάρχων ἀρχὴν ἴσα καὶ ἀνεῖλεν ἀσθενεστάτην ἀποφήνας, καὶ νόμῳ κωλύσας μηδεμίαν ἄλλην τὸν δήμαρχον ἀρχὴν ἔτι ἄρχειν. καὶ οὐκ ἔχω σαφῶς εἰπεῖν, εἰ Σύλλας αὐτὴν, καθὰ νῦν ἐστιν, εἰς τὴν βουλὴν ἀπὸ τοῦ δήμου μετήνεγκεν. id eſt: *Tribuniciam poteſtatem tantum non ſuſtulit, enervatam eam prorſus relinquens, lege lata, nequis qui Tribunus fuiſſet alium ullum caperet magiſtratum. nec liquido poſſim dicere, an Sulla hunc magiſtratum, uti nunc eſt, à plebe tranſtulerit ad Senatum.* Quem locum valde mihi nota, unicum Suetonio & huic ritui lumen. Et Appiano ſanè adſentiar ego: quamquam Atteius Capito apud Agellium Atinio plebiſcito adſignet; ſi tamen transferre verba ea fas ad meam hanc mentem. Ait: *Tribunis plebis Senatus habendi jus erat, quamquam Senatores non eſſent antè Atinium plebiſcitum.* Dicere enim videtur, plebiſcito eo cautum, ut nemo Tribunus niſi Senator eſſet. Etſi aliorſum, nec incommode, trahi verba ea poſſe, nihil nego. Illud quidem miror, non Ciceronem, non hiſto-

gnatus tribunus plebis partem exercitus ab Urbe, traditi
ab Auguſto, perduxi ad filium ejus. in quæſtura deinde,
remiſſa [1] ſorte provinciæ, legatus ejuſdem ad eundem
miſſus, quas nos primo anno acies hoſtium vidimus?
quantis prudentia ducis opportunitatibus, furentes eo-
rum vires univerſas [2] evaſimus partibus? [3] quanto cum
temperamento ſimul utilitatis res auctoritate imperatoris
agi vidimus? qua prudentia hiberna diſpoſita ſunt? quanto
opere incluſus cuſtodiis exercitus noſtri, ne qua poſſet
erumpere, [4] inopſque copiarum & intra ſe furens, [5] viribus
hoſtis elangueſceret? Felix eventu, forte conatu, prima 112
æſtate

hiſtoricos, rem tam novam, tam memorandam poſteris prodidiſſe: niſi forte, quia tunc notiſſima, & in oculis omnium, auribuſque. *Lipſ. Elect.*

* *Etiam deſignatus tribunus plebis.*] Vir doctus & diligens, *tribunus militum.* Ego nihil temere mutaverim; præcedentia propter & ſequentia. tum quod tribunatu & præfecturâ equitum functus diſceſſerat ad civilia, hoc eſt, Tribunatum & Quæſturam, in qua legatus miſſus ad Tiberium; cum alias poſt quæſturam ante præturam moris? colliges ex hoc Tacit. 2. Annal. *Cenſuit in quinquennium magiſtratuum comitia habenda: utque legionum legati, qui ante præturam ea militia fungebantur, jam tum prætores deſtinarentur.* Schegkius.

1. *Sorte provinciæ.*] Sortiri ſolebant provincias. Provincia autem erat devicta regio, quæ à Magiſtratu Rom. gubernabatur, neque amplius ſui juris erat.

2. *Evaſimus partibus.*] Puto legendum, *artibus*. Rhenan. *Evaſimus partibus.*] Editio primitiva, *partibus*. bene: ſed velim etiam, *invaſimus*, magis ex dignitate Romanâ. Nec enim effugiſſe aut elapſum Tiberium vult copiis partitis: ſed magis, invaſiſſe grandes illas copias & carpſiſſe per partes. *Lipſ. Evaſimus partibus.*] Forte fuit, *exhauſimus partibus.* hoc eſt, per partes: ut error natus fuerit, ob omiſſam adſpirationem. *Gruter. Evaſimus partibus.*] Repone, *partibus*: quod male à Rhenano damnatum. Lipſius vero vellet, *invaſimus*, Gruterus *exhauſimus*: magis, ut ajunt ex dignitate Romana. Uterque fruſtra. Ipſe Tiberius apud Suetonium in vita ſua vulgatam lectionem propugnat, à quo ſi recedere voluiſſet, non potuiſſet Vellejus. Verba ejus: *Batonem Pannonum ducem, ingentibus donatum præmiis, Ravennam tranſtulit, gratias referens, quod ſe quondam cum exercitu iniquitate loci circumcluſum, paſſus eſſet evadere.* Voſſius.

3. *Quanto cum temperamento utilitatis res.*] Sententioſe hoc, ut cetera de artibus Tiberii. ſcilicet *Eruditus ſit dux utilia honeſtis miſcere*, exemplo Agricolæ ap. *Tac.* 8, 1. Boecler.

4. *Inopſque copiarum.*] *Copia* pro cibo, commeatu. Apulejus noſter non ille Arcadii generis, ſed Platonicæ ſectæ, de Dogm. Plat. *Quod quidem (os) aliis animantibus ad explendam victus neceſſitatem, inferendaſque ventri copias comparatum eſt.* Utuntur & Tacitus, Val. Max. Plinius, alii. *Acidal.*

5. *Viribus hoſtis.*] Ineptum plane, *virus*: quod ſubſtituit Urſinus. Retinenda lectio vulgaris, hoc ſenſu: ma-

æſtate belli Meſſalini opus mandandum eſt memoriæ. qui vir animo etiam quam gente nobilior, digniſſimus. qui & patrem Corvinum habuiſſet, & cognomen ſuum Cottæ fratri relinqueret, præpoſitus Illyrico, ſubita rebellione, cum ſemiplena [1] legione viceſima circumdatus hoſtili exercitu, amplius XX millia hoſtium fudit fugavitque, & ob id ornamentis triumphalibus honoratus eſt. Ita placebat barbaris numerus ſuus, ita fiducia virium, ut, ubicumque Cæſar eſſet, nihil in ſe reponerent. pars exercitus eorum [2] propoſita ipſi duci, & ad arbitrium utilitatemque noſtram [3] macerata, perductaque ad exitiabilem famem, [4] neque inſtantem ſuſtinere, neque facientibus copiam pugnandi dirigentibuſque [5] aciem auſa congredi, occupato [6] monte Claudio, munitione ſe defendit.

At

ximas illas Pannoniorum copias ita incluſas fuiſſe cuſtodiis exercitus Tiberiani, ut non modo non poſſent erumpere; ſed etiam præ inopia copiarum, quæ vix ullæ tanto exercitui ſatis eſſe poterant, quaſi inedia elangueſcerent. facit huc dictum vetus, quod habes apud Vegetium lib. III. cap. IX. *Fames intrinſecus pugnat, & vincit ſæpius, quam ferrum.* Quo indicatur, famem eſſe alterum hoſtem, qui non, extra mœnia aut vallum, ſed interius oppugnat. Planè contra mentem Vegetii eſſe puto, quod vir eruditus malebat, *utrinſecus.* Voſſius.

1. *Legione viceſima.*] Communis agnominatio Legionum à numero fuit, idque diſcretionis cauſa, ut diceretur *Prima, Secunda, Tertia, &c.* Id autem ab ordine temporis & delectus, quo conſcriptæ. Sed fuerunt & alia paſſim Legionum cognomina. Ab Imperatoribus *Auguſta, Claudia, Flavia.* A locis hibernorum, ut *Gallica, Cyrenaica, Scythica, Macedonica, Ægyptiaca, Germanica, Italica, &c.* A Diis cultis *Apollinaris, Minervia.* Ab armorum præſtantia, *Ferrata*, quæ tota è ferro. A loco, *Fretenſis*, freto aſſita. Ab inſigni forte ſcutorum, *Fulminatrix.* Item, *Victrix, Gemina, Valens, Adjutrix, Pia, Fidelis, Felix, &c.* Lipſ.

2. *Propoſita.*] Malo, *oppoſita.* Hoſtiles copiæ bipartitæ. pars una Tiberio ipſi reſiſtere debebat: pars altera legatis. *Lipſ. Propoſita.*] *Lipſius* mallet *oppoſita.* ſed poteſt defendi vulgata. Mox concinnius legeris, *inſtantes ſuſtinere.* quod jam alii monuerunt. cetera recte ſe habent. *Boecler.*

3. *Macerata.*] Conſumpta, attenuata.

4. *Neque inſtantem.*] Lego, ut congrua ſit oratio, *Neque inſtantes ſuſtinens.* Supprimitur, *nos* vel *noſtros*, ut in ſequentibus, *nobis* vel *noſtris.* Aliter vix eſt, ut Latinis auribus probetur. *Acidal.* [Poteſt tamen ad ducem referri.]

5. *Aciem.*] Vulgo, *etiam. Aciem.*] Habet ex. vet. *diligentibus aciem.* lectio igitur marginalis reponatur in ordinem ſuum. *Manut. Aciem.*] Editio vetus: *dirigentibuſque etiam, &c.* Quod male defendit Lipſius, cum alterum Ms. auctoritate ſit ſubnixum. *Voſſ.*

6. *Monte Claudio.*] *Alman* vocat Dio lib. 57. *Sebegk. Monte Claudio.*] Si-

tum

[1] At ea pars, quæ obviam ſe effuderat exercitui, quem A. Cæcina, & Silvanus Plautius conſulares ex tranſmarinis adducebant provinciis, circumfuſa v legionibus noſtris auxiliaribuſque [2] & equitatu regio (quippe magnam Thracum manum junctus prædictis ducibus [3] Rhœmetalces Thraciæ rex in adjutorium ejus belli ſecum trahebat) pæne exitiabilem omnibus cladem intulit. [4] Fugata regiorum equeſtris acies, fugatæ [5] alæ, converſæ [6] cohortes ſunt. apud [7] ſigna quoque legionum trepidatum, ſed Roma-

tum deſcribit Plinius Hiſt. Naturalis lib. III. cap. XXV. *Mons Claudius, cujus in fronte Scordiſci, in tergo Tauriſci.* Dio in hac narratione Almæ montis meminit. Nec errat, quod cenſuit Schegkius. Multo minus corruptus eſt, ut putabat Popma. Nam & Alma mons juxta Sirmium in Scordiſcis. Hoc liquet ex Flavio Vopiſco: quem ſequuntur, aut exſcribunt potius, Eutropius & Aurelius Victor: niſi quod apud hoſce, corrupte ſit *Almum*, pro *Almam.* Voſſius.

1. *At ea pars.*] Vulgo male, *antea pars.*

2. *Et equitatu regio, &c.*] Ita recte emendavit Rhenanus. vulgo, *Auxiliaribuſque & equitatui regio, quippe magna Thracum manu vinctus prædictis ducibus Rhomo & Alces Thraciæ rex in adjutorium, &c.* Rhenan. *Et equitatu regio.*] *Acidalius* recte: *equitatui.* Boeclerus.

3. *Rhœmetalces.*] In antiqua editione eſt, *Rhomo & Alces*, ſed mendoſiſſime. ſcribendum *Rhœmetalces*, ex antiquo apud me numiſmate æreo, in cujus una parte ſignata eſt imago Auguſti cum inſcriptione, ΣΕΒΑCΤΟC. ΚΑΙCΑR, &c. in altera effigies Rhœmetalcis regis hujus, cui adſcriptum eſt, Ρ'ΟΙΜΗΤΑΛΚΟΤ. ΒΑCΙΛΕΩC. *Urſinus. Rhœmetalces.*] Ita legendum ex Tacito 2. Annal. & Dione lib. 55. adparet. in quis *Rhometalces*, & *Rymetalces* exprimitur. Burr. & vir doctus, *Matalces*, imperite. *Schegkius.*

4. *Fugata.*] Ms. *fuga.* Forte *fuſa.* Voſſius.

5. *Alæ.*] Ala dicta equitum turma, quia inſtar alarum pedites à latere protegit.

6. *Cohortes.*] Ex Manipulis conficitur *Cohors.* Ea vox Græcanica eſt, quod clauſum vel ſeptum in anteriore domo vel villa χόρτον illi dixerunt. Latini *Cohortem*, vel *Chortem.* nam & ſic ſcribebant. Martial. *Raucæ cohortis aves.* Cohors habuit 3. Manipulos, Haſtatos, Principes, Triarios; adde & Velites, qui manipulos ſolebant comitari. Fuit igitur juſta & plena Cohors legionaria, homines 420. Si pleniores Manipuli & Legiones, plenior & ipſa; & inde Cohortes quingenarias, & ſexcenarias legimus. Græci Cohortem vulgo vocant σπεῖραν, ut & Ennius uſurpavit. Suidas *Spiras* interpretatur *Numeros.* Cohortes omnes in legionibus erant, numero æquales, quia & manipuli tales. Sed quia primæ dignitas aliqua attribuitur, id non à numero, ſed à ſplendore & primatu fuit, quod primi in ea Centuriones generis cujuſque, & forſan flos aliquis & electio virorum. *Lipſ.*

7. *Signa legionum.*] Quæ erant Aquilæ. *Signa legionum.*] Signum Legionis *Aquila*, nec niſi unius una, nec Socii quidem, cum in aliis pares, eam habuerunt.

Romana virtus [1] militi plus eo tempore [2] vindicatum gloriæ, quam ducibus reliquit: [3] qui multum à more imperatoris ſui diſcrepantes, ante in hoſtem inciderunt, quam per exploratores, ubi hoſtis eſſet, cognoſcerent. Jam igitur in dubiis rebus ſemetipſæ legiones adhortatæ, jugulatis ab hoſte quibuſdam tribunis militum, interemto [4] præfecto caſtrorum, præfectiſque cohortium, non incruentis

runt. Et quia hæc præcipui imperii ſignum, ſubjungi ſub eam Socios voluerunt, & Auxilia, non ſeorſum habere. Itaque per ipſas Aquilas numerabant Legiones. Aquilæ origo varie petitur. A Jove alii, qui hanc inſigne militiæ habuerit. Quidam à Trojanis. Forte Romani repererunt à ſe, aut vicinorum exemplo. Sane rapacium aliquot animalium effigies aſſumi & præferri bello convenit, & varie olim fecerunt Romani. Nec enim ſolam Aquilam priſci illi, ſed plura ejuſmodi animalia prætulerunt, nata in pugnas aut raptus, ut Lupos, Minotauros, Equos, Apros, Porcos. Etiam priſci Germani ferarum imagines inter ſigna habuerunt. Aquilæ vero hæc dignitas etiam apud alias gentes fuit. Perſis regale hoc ſignum. Forma Romanæ Aquilæ: pinnas extendens ſummæ haſtæ inſiſtebat, ex auro vel argento. & fulmen ſæpe unguibus tenebat, quaſi jaculatura. *Idem.*

1. *Militi.*] Vulgo, *militis.* *Militi.*] Cauſſa victoriæ milites maxime fuere, cum duces parum explorato profecti incidiſſent in hoſtes. *Lipſius.*

2. *Vindicatum.*] Non eo tantum, quod *militis*, alii legerent, locum ut fractum notavit Manutius: ſed fuit & aliud. Nam ſive hoc reponeret, ſive retineret alterum, non fieri tamen, ut ſine mendo eſſet, animadvertebat. Itaque ut cui alia medicina opus eſſet, ne temere negligeretur, aſteriſcum appoſuit. Ego vero plana omnia futura judico, ſi legatur, *vindicandum.* Nec id aptum negabit, qui ſenſum loci conſiderat; nec verum, qui ductum litterarum. T & D ſæpe commutantur, nec N, aliæve conſonantes ſemper in veteribus manuſcriptis exprimuntur. *Vindicatum* ergo ſcriptum, pro *vindicandum.* Acidal. *Vindicatum.*] Mihi dubium non fit, quin *vindicatum*, è margine irrepſerit in contextum. adſcripta ea vox ab eo qui memoriæ ſuæ conſulebat, exitumque belli denotabat. itaque legendum liternlâ unâ detractâ, *militi:* & egregiâ figurâ dicit, *militi & ducibus*, cum potius ſcribendum fuiſſet, *militibus, ac duci.* Grut. *Vindicatum.*] Videtur omnino toleranda hæc lectio, neque opus eſſe, ut pro *militi*, ſubſtituatur, *militibus:* aut pro *vindicatum*, *vindicandum.* Boecler.

3. *Qui multum à more, &c.*] Vulgo, *qui multum amore Imperatoris ſui crepantes.* Non capio, nec pura cenſeo. Quid ſi, *properantes*, pro *crepantes*? Quid ſi etiam, *ultum*? ut velit feſtinaſſe ad vindictam, & ad detergendam ignominiam à regiis acceptam. *Lipſ.* *Qui multum amore, &c.*] Volunt alii iſthæc dici de militibus: at ego puto dici de ipſis ducibus. Ceterum verba omnia ſic fracta ſunt; ut non pudeat pronunciare cum Lipſio, me ea non capere. *Grut.* *Qui multum à more, &c.*] Legebatur: *multum amore imperatoris ſui crepantes.* Unde doctiſſimus *Iſacius Pontanus* eam lectionem fecit, quæ haud dubie ceteris omnibus præferenda fuit. *Boecler.*

4. *Præfecto caſtrorum.*] *Ad quem* (ait Vege-

cruentis centurionibus (è) [1] quibus etiam primi ordines cecidere, invaſere hoſtes: nec ſuſtinuiſſe contenti, perrupta eorum acie, ex inſperato victoriam vindicaverunt. Hoc fere tempore Agrippa, qui eodem die, quo Tiberius, adoptatus ab avo ſuo naturali erat, & jam ante biennium, qualis eſſet, apparere cœperat, [2] mira pravitate animi atque ingenii in præcipitia converſus, patris atque ejuſ-

Vegetius lib. 2. cap. 10.) *caſtrorum poſitio, valli & foſſæ deſtinatio pertinebat. Tabernacula vel caſæ militum cum impedimentis omnibus nutu ipſius curabantur. Præterea agri contubernales, & medici à quibus curabantur, vehicula, ſagittarii, nec non ferramenta, quibus materia ſecatur vel caditur: item ligna vel ſtamina, arietes, onagri, balliſtæ, cæteraque genera tormentorum procurabant aliquando ne deeſſent.* Iſtud munus in libera Republ. non lectum, cui omnia Lipſio. Tribunis poſtponit Sueton. Veſpaſ. *Polla patrem habuit Veſpaſium Pollionem ter tribunum militum, præfectumque caſtrorum.* Mentio infra Vellejo plurium in exercitu: *At è præfectis caſtrorum duobus quam clarum exemplum L. Eggius, tam turpe Ceionius prodidit.* quo recte cum doctiſſimo viro colligas licet, cuique legioni ſuum præfectum triburum fuiſſe. *Schegkius.*

1. *Quibus etiam.*] Editio vet. *quin etiam primi ordines:* haud improbo ſenſu. Tamen velim: *qui etiam primi ordinis.* Vult enim Centuriones aliquot primorum ordinum occidiſſe. *Lipſius.* *Quibus etiam.*] Ita in Ms. legebatur: ut non ſint audiendi, Lipſius, Acidalius, aliique, qui emendant: *qui etiam primi ordinis cecidere.* Sane *primi ordines* iidem, *qui primi ordinis centuriones.* Ita capiendus locus ille Cæſaris in vr. de bell. Gallico, vulgo non intellectus: *Labienus noctu tribunis militum, primiſque ordinibus, convocatis; quid ſui conſilii ſit, proponit.* Solus Græcus interpres ſenſum aſſecutus eſt, qui vertit, ὁ Λαβιηνὸς τοὺς τε χιλιάρχους, καὶ τοὺς πρώτους ταξιάρχους, συγκαλέσας. Sic & Quinctilianus declamatione tertia: *Enimvero auctorem habet. hoc primi ordines jubent.* & Frontinus lib. 1. cap. xr. *Imperavitque tribunis, & primis ordinibus, & centurionibus.* Intelligenda autem in Vellejo præpoſitio *è*. Quod ei familiare eſſe, antea etiam monuiſſe me memini. *Voſſius.* *Quibus etiam.*] Ita *Burrerius ex vet. ex.* Addenda ergo fuerit præpoſitio, quam ſubintelligi hic poſſe facilius dixeris quam probaveris. Alii: *quin etiam primi ordines. Lipſius* mallet: *qui etiam primi ordinis.* Boeclerus.

2. *Mira pravitate animi.*] *Suetonius Aug. 65. ingenium ſordidum & ferox* huic tribuit. *Dio 55. pag. 652.* δουλοπρεπῆ vocat, præcipitiſque iræ hominem; auſum etiam, *novercalem animum* Juliæ, & Auguſto *bonorum paternorum detentionem* exprobrare. *Tacitus 1. A. 3, 6. Rudem ſane bonarum artium & robore corporis ſtolide ferocem, nullius tamen flagitii compertum* memorat; exiliumque, quo ab Auguſto multatus eſt, *Liviæ* artibus tribuit. ſed & de exitu ejus, quem Vellejus *dignum furore hominis* vocat, longe aliter judicat *Tacitus 1. A. 6, 1. &c.* Vide locum & *primum Tiberiani principatus facinus*, velo adulationis hic obductum; revelandum amplius à *Dione 57. p. 692.* & *Clapmario 5. Arcan. 2.* Boecler.

ejuſdem avi ſui animum alienavit ſibi; moxque creſcentibus in dies vitiis, dignum furore ſuo habuit exitum.

113 Accipe nunc, M. Vinici, tantum in bello ducem, quantum in pace vides principem. Junctis exercitibus, quique ſub Cæſare fuerant, quique ad eum venerant, contractiſque in una caſtra decem legionibus, LXX amplius cohortibus, [1] quatuordecim (alis) ſed pluribus quam decem veteranorum millibus, ad hoc magno voluntariorum numero, frequentique equite regio; tanto denique exercitu, quantus nullo unquam loco poſt bella fuerat civilia, omnes eo ipſo læti erant, maximamque fiduciam victoriæ in numero reponebant. At imperator optimus eorum quæ agebat judex, & [2] utilia ſpecioſis præferens, quodque ſemper eum facientem vidi, in omnibus bellis, [3] quæ probanda eſſent, non quæ utique probarentur ſequens, paucis diebus exercitum qui venerat, ad refovendas ex itinere ejus vires, moratus; cum eum majorem, quam ut temperari poſſet, neque habilem gubernaculo cerneret, dimittere ſtatuit: proſecutuſque longo & perquam laborioſo itinere, cujus difficultas narrari vix poteſt, ut neque univerſos quiſquam auderet aggredi, & partem digredientium [4] ſuorum quiſque metu finium univerſi ten-

1. *Quatuordecim.*] Deſiderari vocem cenſeo, & ſcribo: XIV. *alis*, *& pluribus quam.* Valde enim probabile de equitum etiam numero dixiſſe. *Lipſius.* *Quatuordecim.*] Placuit Eruditis *Lipſiana* conjectura; *alas* ſcilicet adjici debere. Idem mox legit: *& pluribus quam d.* poteſt tamen uſitata lectio ferri. *Boecler.*

2. *Utilia ſpecioſis præferens.*] Poſt; *Semperque viſum eſt glorioſum, quod eſſet tutiſſimum.* Supra alicubi: *Neceſſaria utilibus præferens.* Acidal.

3. *Quæ probanda eſſent.*] Talis Fabius Maximus, de quo Ennius:

Unus homo nobis Romanam reſtituit rem:
Non ponebat enim rumores ante ſalutem.

Gruterus. *Quæ probanda eſſent.*] Talis locus mox ſequetur *cap.* 115, 5. utrumque ob verborum exemplique gravitatem laudavit in hoc argumento *Lipſius* 5. *Polit.* 16, 2. Cum primis autem eximia *Oratio Q. Fabii Maximi ad Æmilium* huc pertinet ex *Liv.* 22, 39. Boeclerus.

4. *Suorum quiſq.*] Ita optime Gruterus aliique jam ediderant. Prorſus temere & inconſiderate fecerunt, qui pro optima editionis principis lectione, repo-

tentare non poſſent, remiſit eo unde venerant, & ipſe aſperrimæ hiemis initio regreſſus [1] Siſciam, legatos inter quos ipſi fuimus, partitis præfecit hibernis. O rem di- 114
ctu non eminentem, ſed ſolida veraque virtute atque utilitate maximam, experientia ſuaviſſimam, humanitate ſingularem! Per omne belli Germanici Pannonicique tempus, [2] nemo è nobis gradumve noſtrum aut præcedentibus aut ſequentibus, imbecillus fuit, cujus ſalus ac valetudo non ita ſuſtentaretur Cæſaris cura, tanquam diſtractiſſimus ille tantorum onerum mole huic uni [3] negotio vacaret animus. Erat deſiderantibus paratum junctum vehiculum; lectica ejus [4] publicata, cujus beneficium [5] cum alii, tum ego ſenſi. Jam medici, jam apparatus

repoſuerunt vulgatam, quæ nullius pretii: *& partem digredientium ſuorum metu univerſi tentare non poſſet.* ſenſus ineptus, alter patet. *Boecler.* *Suorum metu.*] Hiſtoriæ cauſſa omnino legendus Dio lib. 56. quem puto veriora. *Schegkius.*

1. *Siſciam.*] Male in editione Rhenani fuerat, *Siſtiam.* Sane eadem vulgata, ac Ms. lectio. Mentio *Siſciæ* apud Plinium, Dionem, Zozimum, alioſque. *Voſſius.*

2. *Nemo, &c. imbecillus fuit.*] Ut cetera, quæ præcedenti capite deſcripta ſunt, ex ſingulari virtute imperatoria originem trahunt, ita non in poſtremis ponenda eſt hæc erga imbecillos comitas Ducis: qua ſibi & bello militem efficaciſſime firmare poteſt. Quod præſertim in bellis difficilibus, aut poſt adverſa locum habet. ſicut apud *Tacitum* Germanicus, *ut cladis memoriam etiam comitate leniret, circumire ſaucios, facta ſingulorum extollere; vulnera intuens, alium ſpe, alium gloria, cunctos alloquio & cura, ſibique & prælio firmabat.* 1. A. 71, 3. Vide quæ *Lipſius* notavit ad *Panegyr. Plin.* c. 13. Ubi Trajanus *ſolatium feſſis, ægris opem tulit: neque ſua inivit tentoria, niſi commilitonum ante luſtraſſet, nec requiem corpori, niſi poſt omnes dedit. Hadrianus* quoque *ægros milites in hoſpitiis ſuis vidit. Spartian.* 10. *Alexandri* item *Severi* eximiam curam *Lampridius commendat cap.* 47. *Ægrotantes ipſe viſitavit per tentoria milites, etiam ultimos; & carpentis vexit, & omnibus neceſſariis adjuvit. Et ſi forte gravius laboraſſent, per civitates & agros patribus familias honeſtioribus & ſanctioribus matronis eos diſtribuebat, reddens impendia quæ feciſſent, ſive convaluiſſent illi ſeu periiſſent.* An legimus: *patribus f. honeſtioribus.* Boeclerus.

3. *Negotio.*] Vetus liber, *genitio.* Unde Burrerius legendum putat, *genti.*

4. *Publicata.*] Omnium uſui deſtinata.

5. *Cujus cum alii, &c.*] Hic deeſſe puto, *beneficium*, vel ſimile quidpiam; niſi placet ut *cuivis* legatur, hoc modo: *lectica ejus publicata cuivis: cum alii, &c.* ſed prior lectio magis arridet. *Rhenan.* *Beneficium.*] Tò *beneficium* in Ms. non erat, & addidit de ſuo Rhenanus

tus cibi, jam in hoc ſolum importatum inſtrumentum [1] balinei, nullius non ſuccurrit valetudini. Domus tantum ac domeſtici deerant; ceterum nihil, quod ab [2] illis aut præſtari aut deſiderari poſſet. Adjiciam illud, quod, quiſquis illis temporibus interfuit, [3] ut alia quæ retuli [4] agnoſcat protinus. Solus ſemper equo vectus eſt; ſolus cum iis, quos invitaverat, majore parte æſtivarum expeditionum, [4] cenavit ſedens; non ſequentibus diſciplinam, quatenus exemplo non nocebatur, ignovit; admonitio frequens inerat, & caſtigatio, vindicta [5] rariſſima: agebatque medium [6] plurima diſſimulantis, aliqua inhibentis. Hiems emolumentum patrati belli contulit. [7] ſed inſequenti æſtate omnis Pannonia, reliquiis totius belli in Dalmatia manentibus, pacem petiit. Ferocem illam tot millium juventutem, paullo ante ſervitutem minatam Italiæ, conferentem arma, quibus uſa erat apud flumen nomine Bathinum, proſternentemque ſe univerſam genibus imperatoris, Batonemque & Pine-

tem

nantis. Malim ego cum Lipſio, *uſum*, ſubſtituere. *Voſſius.*

1. *Balinei.*] Græci *βαλανεῖον* appellant. Quo ſanitatis cauſa utebantur, ut elicerent per ſudores malignos vapores.

2. *Illis.*] Nimirum domeſticis. Acidalius perperam reponere conatur, *ab ullius.* Voſſius.

3. *Agnoſcat.*] Vet. lib. *agnoſcet.* quod probum puto. *Boecler.*

4. *Cenavit ſedens.*] An ut circa rem militarem videri voluit vir antiquis moribus, ſimiliter hic? priſci enim ad cenam ſedebant. Iſidorus lib. 20. *Sedes dictæ ſunt, quod apud veteres Romanos non erat uſus accumbendi. unde & conſedere dicebantur. Poſtea, ut Varro ait de vita pop. Rom. viri diſcumbere cœperunt, mulieres ſedere.* an imitati Heroës, qui ſedebant, auctore Athenæo, lib. 1. Καθέζοντο ἐν τοῖς συνδείπνοις οἱ ἥρωες οὐ κατακεκλιμένοι, τοῦτο δὲ καὶ παρ' Ἀλεξάνδρῳ τῷ βασιλεῖ ἔστιν ὅτε ἦν, ὥς φησι Δοῦρις. *Schegkius.* De modo accumbendi vide Mercurialem de Gymnaſt. Ciacconium de Triclinio, & Salluſtium noſtrum p. 456. & 457.

5. *Rariſſima.*] Vulgo, *amariſſima.*

6. *Plurima diſſimulantis.*] Scio qui mavult; *plurima diſſimulans, aliqua inhibens.* de quo ego quid ſentiam lectori non promo. Judicet quiſque ipſe ſecum. *Acidal. Plurima diſſimulantis.*] Suſpecta nonnullis conſtructio at mihi oppido elegans; ut reſolvatur, *egiſſe medii perſonam, pleraque diſſimulantis, nonnulla vero punientis.* Gruter.

7. *Sed inſequenti.*] Scribo, Lipſio auctore, *& inſ.*

1. *Alte-*

tem excelſiſſimos duces, captum alterum, [1] alterum deditum, juſtis voluminibus ordine narrabimus, ut ſpero.
Autumno victor in hiberna reducitur exercitus, cujus
omnibus copiis [2] à Cæſaribus M. Lepidus præfectus eſt,
vir nominis ac fortunæ [3] eorum proximus: quem in quantum quiſque aut cognoſcere aut intelligere potuit, in tantum miratur ac diligit, tantorumque nominum, quibus
ortus eſt, ornamentum judicat. Cæſar ad alteram Belli 115
Delmatici molem animum atque arma contulit. in qua
regione quaſi adjutore legatoque fratre meo, Magio Celere [4] Vellejano uſus ſit, ipſius patriſque ejus prædicatione

1. *Alterum deditum.*] In veteri eſt: *captum alterum à ſe deditum.* Suſpicor fuiſſe: *captum alterum, alterum à ſe deditum.* Nam Bato ſponte veniſſe ad Tiberium videtur, & ſe dedidiſſe. Vide Dionem LV. ſub finem. *Lipſius.* *Alterum deditum.*] Legendum, *à ſe deditum.* Quomodo erat in Ms. niſi quod *alterum* non geminaretur. Quod probat *Dio* lib. LV. ubi ſcribit, Pinnetem, à Batone proditum, in Romanorum manus perveniſſe: libro item ſequenti narrat, ut Bato ſeſe dediderit. Sane emendationem hanc, quam Rhenano debere nos profitemur, alii, maligne nomine ejus ſuppreſſo, ſibi vindicarunt. *Voßius.*

2. *A Cæſaribus M. Lepidus præfectus eſt.*] Omnino, *à Cæſaribus.* Sic ſupra: *Legati quos ad Cæſares mittebat.* Nam & Tiberius jam in hoc nomen venerat, adoptatus ab Auguſto & imperii conſors. Sed cur Lepidus hic *nominis* (ſive *nomini*) *ac fortunæ eorum proximus?* Puto, quia à Sullâ & Pompeio genus ducebat, qui ipſi quaſi Principes in re Romanâ. Tacitus docet III. Annal. de Lepidâ: *Cui ſuper Æmiliorum decus*, inquit, *L. Sulla ac Cn. Pompejus proavi erant, defendente ream Manio Lepido fratre.* & vide ne hic ſit iſte ipſe *Manius*, atque ita prænomen in Vellejo mutandum. *Lipſ.* *A Cæſaribus M. Lepidus.*] In Ms. fuit, *Cæſarem Lepidus præfectus eſt.* Forte legendum, *Cæſari M. Lepidus præfectus eſt.* Lipſius emendandum putabat, *Man. Lepidus.* Ut hic idem ſit, cujus III. Annal. meminit Tacitus. Quod verum eſſe non arbitror. Sane *Marcum Lepidum* nominat hunc etiam Dio lib. LVI. *Voſſ.* *A Cæſaribus M. Lepidus præfectus eſt.*] Ita quidem nonnullis placuit, propter vocem, *eorum*, quæ in libris mox ſequens ad Cæſares referenda videbatur. ſed cum fuerit: *cujus omnibus copiis Cæſarem Lepidus præfectus eſt*; nihil dubito totum locum ita legendum: *cujus omnibus copiis à Cæſare M. Lepidus præfectus* eſt, *vir nominis ac fortunæ ſuorum proximus.* cum præſertim ſequatur *tantorum nominum*, quibus Lepidus ortus eſt, mentio. *Boecler.* *Cæſaribus.*] Vulgo, *Cæſarem.* Burrerius *à Cæſare.*

3. *Eorum.*] Nihil eſt, quo *eorum*, referas. Lege itaque, *ſuorum.* Hoc eſt Æmiliorum, è qua gente erat Lepidus. Hoc etiam alii monuere. *Voßius.*

4. *Vellejano.*] Ita potius legerim, quam cum *Nicolao Loenſ. epiphyll. id. 7, 6.* *Alliſano:* Erat in v. ex *uſſi ſiavo.* Boecl.

tione teſtatum eſt, & ampliſſimorum [1] honorum, quibus triumphans eum Cæſar donavit, ſignat memoria. Initio æſtatis Lepidus, educto hibernis exercitu, per gentes integras immuneſque adhuc clade belli, & eo feroces ac truces, tendens ad Tiberium imperatorem, & cum difficultate locorum & cum vi hoſtium luctatus, magna cum clade obſiſtentium, exciſis agris, exuſtis ædificiis, cæſis viris, lætus victoria, prædaque onuſtus, pervenit ad Cæſarem; & ob ea, [2] quæ ſi propriis geſſiſſet auſpiciis, triumphare debuerat, ornamentis triumphalibus, conſentiente cum judicio principum voluntate ſenatus, [3] donatus eſt. Illa æſtas maximi belli conſummavit effectus.

quippe

1. *Honorum.*] Velim, *donorum.* Mox de eodem fratre & ſe: *Quem* (triumphum) *mihi fratrique meo inter præcipuos præcipuiſque donis adornatos viros comitari contigit.* Notus mos triumphorum, in quibus coronæ, torques, faleræ, bello meritis dari ſolebant: Si tamen *honores* tenes, capere poſſis Triumphales. *Lipſius.*

2. *Quæ ſi propriis geſſiſſet auſpiciis, &c.*] Quanquam exemplar vetus ſic habeat; tamen non dubito quin, ſi recte legas, ſic legendum ſit; *quaſi propriis, &c.* Buttet. *Quæ ſi propriis geſſiſſes auſpiciis, &c.*] Recte, *non propriis auſpiciis.* Auſpicia enim primitus tamquam imperatori ſibi reſervabat Auguſtus. Hinc Suetonius in relatione devictarum Auguſto imperante nationum, ait; *Domuit partim ductu, partim auſpiciis ſuis.* Ideoque & triumphus negatus, qui in libera Republ. alienis auſpiciis victori decretus, conceſſa honoris ergo duntaxat ornamenta triumphalia poſtmodum. Dio libro quinquageſimo quarto: *Ob hæc ſupplicatio Agrippæ nomine fuit, neque tamen is triumphum, etſi decretum ſibi, egit. ſicut neque initio quidquam de his rebus geſtis ad Senatum perſcripſit. Cujus exemplum pro lege quadam acceptum poſteriores imitati, ne ipſi quidem ſenatum per litteras de re geſta certiorem fecerant, ut neque triumphum duxerunt: ideoque, ut ego cenſeo, nulli etiam alii, qui ejus ſimilis eſſet, triumphus deinde conceſſus eſt, ſed ſolis triumphalibus honoribus ſunt ornati.* Primum auctorem hujus moris hic laudat Agrippam, diſcedente Suetonio cap. 9. qui Tiberium: *Curru, ait, ingreſſus eſt primus, ut quidam putant, triumphalibus ornamentis honoratus, novo, nec antea cuiquam tributo genere honoris.* Inſignia fuerant, corona, patera aurea, ſella curulis, ſcipio eburneus, tunica palmata, toga picta, laurea, quibus doctiſſimus & de antiquis literis unice promeritus Onuphrius, adpellationem imperatoris adjicit falſo. Refutatur à Tacito lib. 3. qui Auguſtum id honoris quibuſdam, non omnibus, & Tiberium Blæſo poſtremum contuliſſe prodit. & à noſtro, infra De Blæſo: *Qui poſt paucos annos procos. in Africa ornamenta triumphalia cum* (vides diſcernere adpellationem Imper. ab ornamentis, tamquam auguſtius quid) *appellatione Imperatoria meruit.* Schegk.

3. *Donatus.*] Deeſt *donatus*, aut ſimile quid, inter vocem ultimam & penultimam. *Rhenanus.*

1. *Quippe*

[1] quippe Daoriſi & Deſitiates Delmatæ, ſitu locorum ac montium, ingeniorum ferocia, mira etiam pugnandi ſcientia & præcipue anguſtiis ſaltuum pæne inexpugnabiles, non jam ductu, ſed manibus atque armis ipſius Cæſaris tum demum pacati ſunt, cum pæne funditus everſi forent. Nihil in hoc tanto bello, nihil in Germania aut videre majus aut mirari magis potui, quam quod imperatori nunquam adeo ulla opportuna viſa eſt victoriæ occaſio, quam damno amiſſi penſaret militis. ſemperque viſum eſt glorioſum, quod eſſet tutiſſimum; & ante conſcientiæ quam famæ conſultum; nec umquam conſilia ducis judicio exercitus, ſed exercitus providentia ducis rectus eſt. Magna in bello Delmatico experi- 116
menta virtutis in multos ac difficiles locos præmiſſus Germanicus dedit, celebris etiam [2] opera diligenti [3] Q. Iulius Poſtumus, vir conſularis, præpoſitus Delmatiæ, or-

namenta

1. *Quippe Daoriſi.*] Vulgo, *Quippe Peruſia ade ſictales Dalmatæ, ſitu locorum ac montium, &c.* Legendum reor; *quippe perfidia exitiales Dalmatæ.* Rhenanus. *Quippe Daoriſi.*] Ita emendarunt, cum in Ms. eſſet: *Peruſia ade ſitiates Delmatæ.* Ego ob vicinitatem literarum malim: *Piruſtæ ac Deſitiates.* Movet etiam, quod populos hos ſitu locorum ac montium pene inexpugnabiles dicat Vellejus. Nam Piruſtæ ſiti ſunt ad extima Dalmatiæ juxta Scardum montem, qui magna parte eos ambit. Vide Livium lib. XLV. Strabonem lib. VII. Ptolemæum, alioſque. Claudius Puteanus conjiciebat, *Breuci & Deſitiates.* Quod rejicere non auſim. Noſtra tamen conjectura nobis magis placet. *Voßius.* *Quippe Daoriſi.*] Puteani conjectura: *Breuci & Deſitiates Delmatæ*, non *Dionis* modo auctoritate ſuffulta eſt, ſed præſertim ex *Sueton. Tib.* 9. firmari poteſt, ubi Tiberius bello Pannonico *Breucos & Dalmatas* ſubegiſſe dicitur. Facit diligentia Scriptoris & inſtitutum, ut nihil dubitem, inde corrigendum Vellejum; cum præſertim elementorum ductus minime repugnet. *Boecler.*

2. *Opera diligenti.*] Lipſ. *diligentiaque.*

3. *Q. Julius Poſtumus.*] Vulgo, *Poſthumius. Q. Julius Poſtumus.*] Puto illum eſſe, quem Seianus poſt Druſi mortem ad tollendos Germanici liberos delegerat ſocium. Tacitus lib. 4. Annal. *Schegkius.* *Q. Julius Poſtumus.*] Falſo. Nam *C. Vibius Poſtumus* intelligendus; ut oſtenſum Pighio in Annalibus Romanis. Erratne igitur Vellejus? Neutiquam. Sane ex editione Rhenani, ac Burrerii variis lectionibus, ita hunc locum in Ms. expreſſum fuiſſe liquet: *Celebri etiam opera diligenti quibus Jul. Poſtumus.* Lego igitur: *celebri etiam opera, diligentique, Vibius Poſtumus.* Quæ quin veriſſima lectio ſit, vix ambigo. Mentio hujus Vibii, præter alios, etiam apud Florum lib. IV. cap. ultimo: ubi perperam viri docti, *Tiberium*, ſubſtituere conantur. *Voßius.*

1. *Nam*

namenta meruit triumphalia: quem honorem ante pauцos annos Paſſienus & Coſſus, viri quibuſdam diverſis virtutibus celebres, in Africa meruerant. Sed Coſſus victoriæ teſtimonium etiam in cognomen filii contulit, adoleſcentis in omnium virtutum exempla geniti. At Poſtumi operum L. Apronius particeps, illa quoque militia eos, quos mox conſecutus eſt, honores excellenti virtute meruit. Utinam non majoribus experimentis teſtatum eſſet, quantum in omni re Fortuna poſſet; ſed in hoc quoque genere abunde agnoſci vis ejus poteſt: [1] nam & Scianus vir antiquiſſimi moris, & priſcam gravitatem ſemper humanitate temperans, in Germania, Illyricoque, & mox in Africa, ſplendidiſſimis functus miniſteriis, non merito, ſed materia adipiſcendi triumphalia [2] defectus eſt. [3] Et A. Licinius Nerva Silianus, P. Silii filius, quem virum, ne qui intellexit quidem, abunde miratus eſt, [4] ne nihil non optimo civi, ſimpliciſſimo duci periſſet,

1. *Nam & Sejanus.*] Suppoſitum nomen eſt, & prima editio refert: *Nam & etiam antiquiſſimi.* In Sejanum certe hæc non conveniunt, qui equeſtri loco, provincias aut exercitus non rexit. Tacitus te docebit lib. IV. Annal. ubi vita & facta viri. An ne, *Nam & Junius?* Cauſſa ſuſpicionis ex loco Velleji infra cap. CXXV. ubi Junium Blæſum *in Illyrico celeberrima militia* fuiſſe ait, *cum imperio in ſumma pace & quiete continuiſſe.* Et interſerit, *ut prædiximus.* Ubi autem de Junio aut Illyrico aliquid prædictum, niſi ſi hic? Adde, quod in eum convenit Africæ præfectura, cujus hic quoque mentio. Turbat tamen, quod ait eum *defectum materia adipiſcendi triumphalia:* niſi ſi hoc adſtringis ad Germaniam & Illyricum tantum. Nam ex Africa certe ea retulit. *Lipſ. Nam & Sejanus.*] Quid ſi nomine Junii Blæſi inſerto, reponamus: *Nam & Blæſus etiam, vir antiquiſſimi moris, &c.* Voſſius.

2. *Defectus eſt.*] Privatus, orbatus.

3. *Et A. Licinius Nerva Silianus.*] Ita etiam hujus nomen in argenteo æreoque denario perſcriptum invenit Urſinus. Liquet igitur quod ante adoptionem Silius fuerit dictus. Hujus vero filium fuiſſe arbitror P. Silium Nervam, qui anno V. C. DCCCXVI. conſulatum geſſit cum C. Julio Attico Veſtino. Quod ex Faſtis Capitolinis, ac Tacito, liquet. Unde emendandus Phlegon rerum mirabilium CXXXIII. ubi vulgo perſcriptum: ὑπατευόντων ἐν Ῥώμῃ Αὔλȣ Λȣκινίȣ Νερȣ́α Σιλανιανȣ͂ ϗ Μάρκȣ Οὐεςίνȣ Ἀττικȣ͂. Legendum autem: Αὔλȣ Λικινίȣ Νερȣ́α Σιλιανȣ͂, ϗ Γαΐȣ Οὐεςίνȣ Ἀττικȣ͂. *Voſſius.*

4. *Ne nihil non optimo civi.*] Hæc eſt ipſiſſima lectio autographi, ut docemur à Burrerio; & ſi quid ego ſentio, multo

ſet, [1] præreptus immature, & fructu ampliſſimæ princi-
pis amicitiæ & conſummatione evectæ in altiſſimum pa-
ternumque faſtigium imaginis defectus eſt. [2] Horum vi-
rorum [3] mentione ſi quis quæſiſſe me dicet locum, faten-
tem arguet. neque enim juſtus ſine mendacio candor
apud bonos crimini eſt. [4] Tantum quod ultimam impo- 117
ſuerat Pannonico ac Delmatico bello Cæſar manum,
cum, intra quinque conſummati tanti operis dies, fu-
neſtæ ex Germania epiſtolæ: cæſi Vari, trucidatarum-
que legionum trium, totidemque alarum, & ſex cohor-
tium. [5] velut in hoc ſaltem tantummodo indulgente no-
bis

multo melior eâ quam ſubſtituit Rhenanus, exclusâ negativâ *non*. Criticorum cohors heic tacet. at ego puto dicere auctorem, fatorum invidiâ intercidiſſe Licinio præmia pacis & belli, omnia, omnia. *Gruter.*

1. *Præreptus immature, &c.*] Videtur legendum ex antiqua editione: *præferens immatura, & fructu ampliſſima principis amicitiæ, conſummatione evectæ in altiſſimum, paternumque faſtigium imaginis, &c.* Hujus autem Nervæ extat argenteus denarius cum inſcriptione, A. LICINIUS NERVA. III. VIR. & æreus item ita inſcriptus; A. LICINIVS NERVA. SILIAN. III. VIR. A. A. A. P. F. *Urſin.*

2. *Horum virorum.*] Vulgo, *quorum. Quorum virorum.*] Opinor legendum, *Horum virorum*, cum habeat exemplar vetuſtum, *Honorum.* Butter.

3. *Mentione.*] Acidalius legit: *mentioni.*

4. *Tantum quod.*] *Tantum quod*, videtur poſitum pro *Tantum non.* quod Græci dicunt μονονουχὶ. niſi *tantum non* Vellejus quoque ſcripſit. *Urſinus. Tantum quod.*] Ciceroni quoque ipſi familiare. Abundat *quod*, & ſermoni in ornatum & vehementiam ſupervenit. Atque ait Vellejus: vix Pannonicum Delmaticumque bellum Cæſar finierat, cum ecce ſtatim è Germania funeſtum novæ cladis nuntium. Omitte ergo mutare, nec invide Tullianam Vellejo elegantiam. *Acidal. Tantum quod.*] Nihil hic mutandum eſt. Gloſſæ Philoxeni, *Tantum quod*, ἀρτίως. Uſus eodem Suetonius aliquoties; imo & Tullius ad Atticum lib. xv. epiſt. XIII. *Voſſius. Tantum quod.*] Nil mutandum. Aſſeruerunt pridem eam loquendi formulam Viri docti ad Sueton: Aug. 63. *Juliam primum Marcello Octaviæ ſororis ſuæ filio tantum quod pueritiam egreſſo nuptum dedit.* Neron. 6. *Natus eſt XVIII. Kal. Jan. tantum quod exoriente ſole.* Cic. 15. ad Attic. ep. 13. *Hac cum ſcriberem, tantum quod exiſtimabam ad te orationem eſſe perlatam.* Ad quem locum non debuit *Manutius* adducere illud in Verrem: *Tantum quod hominem non nominat; cauſſam quidem totam perſcribit.* Hic enim aliam ſignificationem atque σύνταξιν habent illæ particulæ, ut quivis videt. *Boeclerus.*

5. *Velut in hoc ſaltem.*] Schegkius divinat *ſalutem.* Niſi mavis *tantummodo. Velut in hoc ſaltem.*] Profecto, vel vocabulum *ſaltem*, vel proximum *tantummodo*, procreatum eſt in cubilibus librariorum. *Gruter.*

bis fortuna, [1] ne occupato duce, * [2] & cauſſa perſona moram exigit. [3] Varus Quinctilius illuſtri magis quam nobili ortus familia, vir ingenio mitis, moribus quietus, [4] ut cor-

1. *Ne occupato duce, &c.*] Mutilum eſt. Videtur fuiſſe: *ne occupato duce ſaviret. Sed cauſſa & perſona moram exigit.* Lipſius. *Ne occupato duce, &c.*] Mancum & mutilum locum inter omnes conſtat. *Ducem* tamen, non *duce* agnoſcit editio princeps. Senſum Velleii hujuſmodi fuiſſe arbitror: *ne occupato duce in debellandis Pannoniis, victores Germani iis ſe conjungerent. Sed cauſa, & perſona, moram exigit.* Lipſius aliter locum hunc ſupplebat: Nos Suetonium ſecuti ſumus; cujus hæc verba in Tiberio: *Sub id fere tempus Quinctilius Varus, cum tribus legionibus in Germania periit: nemine dubitante, quin victores Germani juncturi ſe Pannoniis fuerint, niſi debellatum prius Illyricum eſſet.* Voſſius. *Ne occupato duce, &c.*] Hoc loco *primum* animadvertit *Gruterus, ſaltem tantummodo* ſuperflue dici, alterumque irrepſiſſe præter Auctoris mentem: *Deinde*, lacunam alii aliter explent; *Lipſius* ita: *ne occupato duce ſaviret. ſed cauſſa & perſona moram exigit.* Non firmaverim ita ſcripſiſſe Vellejum (nam quis ipſa verba reponat?) ſed ita ſenſiſſe nullus dubito. Scilicet id voluit dicere: *In tanta calamitate illud tamen pro beneficio fortunæ agnoſcendum, quod hæc clades non acciderit occupato diſtrictoque alibi duce Tiberio: futurum enim fuiſſe ut hoſtis uteretur victoria armaque latius proferret, niſi ſtatim obviam itum foret. Operæ pretium autem eſſe, ut & Vari ingenium, mores, conſilia, & clades ipſa, ſummatim quidem, ſed tamen cum quadam mora, in hoc tranſcurſu, memorentur.* Boeclerus.

2. *Et cauſa.*] Petrus Delbenius legendum putat: *ſed cauſſa perſonæ moram exigit.* Ait enim, indulſiſſe in hoc fortunam Romanis, quod hoc bellum non accidit occupato duce, ſc. Cæſare, quem proxime dixit impoſuiſſe ultimam manum Dalmatico bello. Deinde, quia de Varo mentionem fecerat, ait, Cauſſam perſonæ moram exigere, ideoque digreditur in Vari moribus deſcribendis more ſuo. *Manut.* *Et cauſa.*] Ablativo caſu. Sic diſtinxi, ſuaſu manuſcripti codicis, aut editionis Rhenani: non quod ſatisfaciat, ſed ut exoriatur ſententia tolerabilis; ut velit auctor, bene cecidiſſe, quod non fuerit Tiberius occupatus tunc temporis alio aliquo bello, cum Varus periret cum ſuis: quo vacare ſtatim poſſet & ultioni & decoro populi Romani; quæ perſequitur capite 120. *Gruterus.*

3. *Varus Quinctilius.*] Illud notare lubet, quantus error commiſſus ſit in præficiendo Germaniæ tali viro, qui nec virtute militari bellicoſæ genti metuendus, & ſuperbia, crudelitate, avaritia, libertati hominum generoſorum intolerandus eſſet. Crebra & ſingularis ea magnorum imperiorum infelicitas eſt, quod in adminiſtrationem locorum gentiumque cordatiorum obrepunt *Lollii* & *Vari*, quorum vecordia rebellioni & rebus novis cauſſam præbet. Quam requirenti alicui vere reſponderi poſſet, quod *Bato* ille bis Tiberio reſpondit apud *Dionem* 55. & 56. ὑμεῖς τούτων αἴτιοι ἐστέ. ἐπὶ γὰρ τὰς ἀγέλας ὑμῶν φύλακας, οὐ κύνας, οὐδὲ νομέας, ἀλλὰ λύκους πέμπετε. *Vos Romani cauſſam rebellandi eo præbuiſtis, quod ad cuſtodiendos greges veſtros non canes, non paſtores, ſed lupos mittitis.* Boecler.

4. *Ut corpore & animo.*] Burrerius legit, *& corpore & animo*: vel, *ut corpore, ita animo immobilior.* Acidalius. *Ut corpore & animo.*] Poteſt aliquis

corpore & animo immobilior, otio magis caſtrorum quam bellicæ aſſuetus militiæ; pecuniæ vero quam non contemtor, Syria cui præfuerat declaravit; quam pauper divitem ingreſſus, dives pauperem reliquit: Is cum exercitui, qui erat in Germania præeſſet, concepit eſſe homines qui nihil præter vocem membraque haberent hominum; quique gladiis domari non poterant, poſſe jure mulceri. Quo propoſito mediam ingreſſus Germaniam, velut inter viros pacis gaudentes dulcedine, juriſdictionibus agendoque [1] pro tribunali ordine, trahebat æſtiva. [2] At illi, quod niſi expertus [3] vix credebat, in ſumma 118
feritate verſutiſſimi, [4] natumque mendacio genus, ſimulantes fictas litium ſeries, & nunc [5] provocantes alter alterum [6] injuria, nunc agentes gratias, quod eas Romana juſtitia finiret, feritaſque ſua novitate incognitæ diſciplinæ [7] miteſceret, & ſolita armis diſcerni jure terminarentur, in ſummam ſocordiam perduxere Quinctilium, uſque eo, [8] ut ſe prætorem urbanum in foro jus dicere, non

aliquis ſenſus exiſtere ex his verbis, ſed mihi ſuſpectus eſt locus, nec ſatisfacit emendatio aliorum, *& corpore & animo*: vel, *ut corpore, ita animo*. Boecler.

1. *Pro tribunali.*] Duas iſtas voces conjungendas exiſtimat Lipſius, ut fuerit *pro tribunali ord.*

2. *At illi, &c. in ſumma feritate verſutiſſimi.*] Ceterum cladem Varianam ejuſque cauſſas nemo accuratius deſcripſit *Vellejo* ac *Dione lib.* 56. adde *Flor.* 4, 12, 3. *& ſeq. Tac.* 1. A. 61. & *de morib. Germ.* 37, 7. in magnificentiſſimo illo Germanæ virtutis elogio. *Strabo* 7. *non longe à principio. Sueton. Aug.* 23. *Cluver. Germ.* antiq. 3, 19. ubi præſertim de loco cladis multa. *Boeclerus.*

3. *Vix credebat.*] Facito, *credat.* Lipſius.

4. *Natumque mendacio genus.*] Hoc quidem aperte falſum eſt: ſed intolerantes ſævitiæ ac tyrannidis, amanteſque libertatis fuiſſe adverſum prædones gentium, id longe eſt veriſſimum. *Boeclerus.*

5. *Provocantes.*] Vulgo, *procaces.*

6. *Injuria.*] Lipſius, *injuriis.*

7. *Miteſceret.*] Sciptum exemplar, *muteſceret.* Burrer.

8. *Ut ſe prætorem urbanum, &c.*] Florus lib. IV. c. ultimo: *Auſus ille agere conventum, & in caſtris ſe direxerat, quaſi violentiam Barbarorum, & lictoris virgis, & præconis voce, poſſet inhibere.* Ita ex omnibus Mss. & principe editione legendum. Senſus eſt, ita direxiſſe Varum actiones ſuas, quaſi callidiſſimi hoſtes jure poſſent mulceri. Perperam hactenus omnes eruditi è conjectura edidere, *jus dicebat*, pro, *ſe direxerat.* Voſſius.

1. *Ultra*

non in mediis Germaniæ finibus exercitui præeſſe crederet. Tum juvenis genere nobilis, manu fortis, ſenſu celer, [1] ultra barbarum promtus ingenio, nomine [2] Arminius, [3] Sigimeri principis gentis ejus filius, ardorem animi vultu oculiſque præferens, aſſiduus militiæ noſtræ prioris comes, [4] & jam civitatis Romanæ jus equeſtremque conſecutus gradum, ſegnitia ducis in occaſionem ſceleris uſus eſt; haud imprudenter ſpeculatus, [5] neminem celerius opprimi, quam qui nihil timeret; & frequentiſſimum initium eſſe calamitatis, ſecuritatem. Primo igitur paucos, mox plures in ſocietatem conſilii recipit; opprimi poſſe Romanos, & dicit & perſuadet; decretis facta jungit; tempus inſidiarum conſtituit. Id Varo per virum ejus gentis fidelem clarique nominis [6] Segeſten indicatur. [7] ſed prævalebant jam fata conſiliis, omnemque animi

1. *Ultra barbarum.*] Lipſius præpoſita vocula legit *& ultra barb.*

2. *Arminius.*] Verum Germaniæ decus, Tacitus lib. 2. Annal. *Arminius abſcedentibus Romanis, & pulſo Maroboduo, regnum adfectans, libertatem popularium adverſam habuit, petitusque armis cum varia fortuna certaret, dolo propinquorum cecidit, liberator haud dubie Germaniæ, & qui non primordia populi Romani, ſicut alii reges ducesve, ſed florentiſſimum imperium laceſſierit: prœliis ambiguus, bello non victus; ſeptem & triginta annos vitæ* (ergo patravit hoc anno ætatis vigeſimo ſexto) *duodecim potentiæ explevit: caniturque adhuc barbaras apud gentes, Græcorum annalibus ignotus, qui ſua tantum mirantur: Romanis haut perinde celebris, dum vetera extollimus, recentium incurioſi.* Schegkius. *Arminius.*] Refert, *Herman* Germanorum.

3. *Sigimeri.*] Videtur hoc nomen deduci à *ſige* ſive *ſege*, quod veteribus Germanis victoriam denotat, & *mer*, quod equum ſignificat, unde & equam *een merry* adhuc appellamus. à priore voce *ſege* & *ſige* multa nomina Germanica originem accepere. Ita *Segebertus*, *Segefridus*, *Segemundus*, *Segericus*, *Segeſtes*, *Sigoveſus* inde appellantur. A *mer*, ſive *mar*, *Marcomerus*, *Maroboduus*, *Mareſchallus*, id eſt, præfectus Equitum, *Virdomarus*. Occurrit quoque *Marach* vocabulum pro equo in legibus Alemannorum tit. 70. & 71. *Thyſius.*

4. *Et jam civitatis.*] Scribe cum Lipſio, *etiam civ.*

5. *Neminem celerius opprimi.*] Eximia ſuper hoc argumento loca, atque cum grandibus exemplis conjuncta notavit *Lipſius* 5. *Polit.* 16. 23. *& ſeqq.* ubi etiam hæc Noſtri Auctoris ſententia. *Boeclerus.*

6. *Segeſten.*] Segeſtes, ut ante memoravimus, à *ſege* ſive victoria nomen accepit.

7. *Sed prævalebant jam fata.*] Negat editio vetus. hæc germana illa eſt: *indicatur. poſtulabat etiam fata.* An tale aliquid fuit? *indicatur, qui vinciri poſtulabat,*

animi ejus aciem [1]præſtinxerant. Quippe ita ſe res habet, ut plerumque, [2]qui fortunam [3]mutaturus eſt, [4]conſilia corrumpat, efficiatque, quod miſerrimum eſt, ut quod accidit id etiam merito accidiſſe videatur, & caſus in culpam tranſeat. [5]Negat itaque ſe credere, [6]ſpemque in ſe benevolentiæ ex merito æſtimare profitetur. Nec diutius, poſt primum indicem, ſecundo relictus locus. Or- 119
dinem atrociſſimæ calamitatis, qua nulla, [7]poſt Craſſi in

ſtulabat etiam. Nam apud Tacitum Segeſtes ipſe ita narrat: *Dilatus ſegnitia ducis, ut me & Arminium & conſcios vinciret flagitavi.* An potius ſic? *judicatur. Obſtabant ſed jam fata.* Nam hæc talia ſæpe per *p* litteram ſcribebant aut ſculpebant (lapides docent) *Opſtare*, *Opſides*, *Opſita*: atque hinc librarii error. *Lipſ. Sed prævalebant jam fata.*] Legebatur: *poſtulabat etiam fata conſiliis, omnemque animi ejus aciem præſtruxerat.* Unde legerim: *prævalebat, ſed jam fatum conſiliis, omnemque animi ejus aciem præſtruxerat.* quanquam illo poſitu particula *ſed*, etiam à *Lipſio* ita collocata in emend. hujus loci, non ſatis placet. *Boecler.*

1. *Præſtinxerant.*] Sic recte hoc ſcribitur, à *præſtinguo*. Et male idem verbi alii aliter legunt Plauti milite: *Oculorum præſtinguat aciem in acie hoſtibus.* Adeoque Ciceronis Philipp. 12. *Præſtinxerat aciem animi D. Bruti ſalus.* Sed hujus quidem plurimis locis idem error: etiam Auſonii aliquantis, in cujus de nobilibus Urbibus primo carmine exploratiſſimum eſt mihi aliter ſcribi non debere, quam:

— Fuit hæc, ſubit iſta: noviſque
Excellens meritis veterem præſtinguit honorem.

Et quoque Paulini longa illa epiſt. ad Auſon. innumeriſque omnium ferme ſcriptorum locis; quæ cuivis ubivis de ſententiæ ratione corrigere facillimum. *Acidal. Præſtinxerant.*] Dubito tamen, an non, *præſtruxerant*, quod idem eſt, ac *obſtruxerant*, ſcriptum fuerit Vellejo. Quomodo Julius Celſus: *Perituris oculos obſtruit fortuna.* Sic legendum; non *oculis*. Sane vix eſt, ut aliter exiſtimem. *Voſſius.*

2. *Qui fortunam.*] In autographo pro *eſt*, erat *Deus*. Rectiſſime. Pro *qui* tamen reponendum *cui*. Non enim aſſentio Urſino, Lipſioque: qui vocem eam inducendam cenſebant. *Voſſius.*

3. *Mutaturus eſt.*] Non debuit omitti *Deus*; quæ vox in *mſc.* pro *eſt* comparebāt. Sed & verbum ſubſtantivum reſcribendum videtur. Optimo enim ſenſu legeris: *ut plerumque, qui fortunam mutaturus eſt Deus; conſilia corrumpat.* Boecler.

4. *Conſilia corrumpat.*] Supra quoque in eam ſententiam eleganter, iiſdem ferme verbis, ſed brevius: *Sed profecto ineluctabilis fatorum vis, cujuſcumque fortunam mutare conſtituit, conſilia corrumpit.* Acidal.

5. *Negat itaque ſe credere.*] Alias ſic legendum videtur: *Negat itaque ſe credere* (ut ſubaudiatur *fortunæ*) *ſpemque in ſe benevolentia & merito æſtimare profitetur.* vel ſic: *ſpemque ſe benevolentia ex merito æſtimare profitetur.* Burterius.

6. *Spemque in ſe, &c.*] Forte ſic legendum, *ſpemque de Germanorum in ſe benevolentia.* Rhenan.

7. *Poſt Craſſi.*] Exemplar vetuſtum aperte habet, *Caſſi.* Burter.

in Parthis damnum, in externis gentibus gravior Romanis fuit, juſtis voluminibus, ut alii, ita nos conabimur exponere. [1] Nunc ſumma deflenda eſt. Exercitus omnium fortiſſimus, diſciplina, manu, experientaque bellorum inter Romanos milites princeps, marcore ducis, perfidia hoſtis, iniquitate fortunæ circumventus; [2] cum ne pugnandi quidem egregie [3] occaſio in quantum voluerant data eſſet [4] miſeris, caſtigatis etiam quibuſdam gravi pœna, [5] quia Romanis & armis & animis uſi fuiſſent, incluſus

1. *Nunc ſumma deſlenda eſt.*] De clade a.d. 4. Non. Quinctileis vide Sueton. Tacit. 1. & 2. Germaniæ, Dionem, Strabonem lib. 7. Florum lib. 4. Oroſ. lib. 6. Eſt & eximius locus apud Senecam Epiſt. 46 *Variana clades quam multos ſplendidiſſime natos, Senatorium per militiam auſpicantes gradum, fortuna depreſſit? alium ex iis paſtorem, alium canis, alium caſæ cuſtodem fecit.* Scio hic libros omneis (excipio editionem nondum viſam mihi) vulgatos vulgare, *Mariana clade.* Verum noſtram ſcripturam prodit manuſcriptus codex, qui publice in Bibliotheca Bibraci, oppidi Imperialis liberi adſervatur; cujus copiam mihi jam nuper fecit lectiſſimus & has litteras doctus juvenis, Matthæus Kloek Bibracanus. *Schegkius.* [Non opus eſt cum Acidalio emendare, *dicenda eſt.* Narrando enim cladem ſimul deflet.] *Nunc ſumma deſlenda eſt.*] Sunt qui ſe doceri velint, quid heic faciat *deſlendi* verbum. interim tamen, ſubſtituunt alias voces, minus aptas. namque auctor idem fere vult quod ſupra capite 67. *Hujus totius temporis fortunam ne deflere quidem quiſquam ſatis digne potuit: adeo nemo exprimere verbis poteſt.* & vero nonne diu diuque hanc cladem deflevit Auguſtus? de quo refert Suetonius cap. 23. *Adeo namque conſternatum ferunt, ut per continuos menſes barba capilloque ſubmiſſo, caput interdum foribus illideret, vociferans: Quintili Vare, redde legiones: diemque cladis quotannis mœſtum habuerit ac lugubrem.* Gruter.

2. *Cum ne pugnandi quidem egregie.*] Ex *Burrerii v. Lect.* conſtat, ita fuiſſe in exemplari: *cum ne pugnandi quidem egrediem aut occaſionis in quantum voluerant data eſſet immunis.* Unde *Voſſius* ita emendat: *cum ne pugnandi quidem egrediendive, occaſio iis data eſſet immunis.* Non diſplicet. ſed quod cum *Grutero* delet illa; *in quantum voluerant*, non approbaverim. Neque enim ſtatim licet recidere, quæ ſententiæ noſtræ obſtare videntur, & ſcripſiſſe ita Vellejum, ex eo maxime fit veriſimile quod mox ſequitur: *Caſtigatos eſſe quoſdam gravi pœna, quia Romanis & armis & animis uſi fuiſſent.* Q.d. voluiſſe quidem Romanos milites ſuam neceſſitudinem fortiter ferre, acriterque pugnando dare operam ne ignavi aut penitus inulti perirent: ſed coërcitam eſſe generoſam voluntatem ſegnitie & imperio ducis, &c. *Boecler.*

3. *Occaſio.*] Vulgo, *occaſionis. Occaſionis.*] Deeſt hic vel *poteſtas*, vel ſimile, ante, *immunis.* Rhenan.

4. *Miſeris.*] Vulgo ſine ſenſu, *immunis*, pro quo Burrerius ex veſtigiis veteris libri, *inimicis* legendum cenſet.

5. *Quia Romanis.*] Suſpicor legendum, *qui à Romanis & armis & animis viſi fuiſſent*: ut hic verbum aliquod deeſſe videatur. *Burrer.*

1. Quem

ſus ſilvis, paludibus, inſidiis ab eo hoſte ad internecionem trucidatus eſt, [1] quem ita ſemper more pecudum trucidaverat, ut vitam aut mortem ejus nunc ira nunc venia temperaret. Duci plus ad moriendum quam ad pugnandum animi fuit. [2] quippe paterni avitique exempli ſucceſſor, ſe ipſe transfixit. At è præfectis caſtrorum duobus quam clarum exemplum [3] L. Eggius, tam turpe Ceionius prodidit; qui cum longe maximam partem abſumſiſſet acies, auctor deditionis [4] ſupplicio quam prœlio mori maluit. At [5] Vala Numonius, legatus Vari, cetera quietus ac

1. *Quem ita ſemper.*] Quid ais, Vellei? Longe aliter *Tacitus* aliique de Germanis loquuntur. *Boecler.*

2. *Quippe paterni.*] De patre Sex. Quinctilii habes ſupra in bello Philippenſi lib. 2. c. 71. *Varus Quinctilius cum ſe inſignibus honorum velaviſſet, liberti manu interfectus eſt.* De avo, non tam obvium. Reperio tamen apud Cæſarem 1. Civil. *Sex. Quinctilium Varum Quæſtorem L. Domitii* fuiſſe Corfinii. ut probabile ſit eum ſic periiſſe in Pharſaliâ, aut in Africâ. *Lipſius.*

3. *L. Eggius.*] Alii, *Egilius.* Ego, *Eggius*, retineo, quod hane familiam ex inſcriptione antiqui lapidis notam habeam. Cujus exemplum ſequitur.

In Opido D. Germani, ad Cathedralem Eccleſiam.

HERCULI
SANCTO. SACR
D. POMPONIUS. NOE
TUS. VOTUM. SOL
AMICOS. ACC. BENE
. . . .
M. EGGIO. MARULLO. ET
L. D. D. D. K. IUL.

Manut. L. Eggius.] Sic editio primigenia. Maluerunt alii, *Egilius.* Atqui Eggia gens ſatis nota ex inſcriptionibus antiqnis; ut monuit quoque Aldus. Ac idem nomen etiam occurrit in notis Senecæ, & Tyronis; niſi quod ibi *Egius*, pro *Eggius*, legatur. *Voſſ.*

4. *Supplicio quam prœlio.*] De Catilina ſupra: *Spiritum quem ſupplicio debuit, prœlio reddidit.* Acidal.

5. *Vala Numonius.*] Cum in manuſcripto Velleii codice ſcriptum fuiſſet, *Valnumonius*, ex eo alii fecerunt *Valumnius*; alii, quod ea familia non reperiretur inter Romanas, emendarunt *Voluminius.* Sed utrunque mendoſum eſt: ſcribendumque *Vala Numonius*, cognomine *Vala*, poſito ante nomen *Numonius.* nam ſæpe ſolet Vellejus cognomina præponere nominibus, ut cum dicit, *Mancinus Hoſtilius, Carbo Papirius, Lepidus Æmilius*, & cetera id genus. Hujus autem *Valæ* extat denarius argenteus cum inſcriptione C. NUMONIUS. VAALA. de quo cognomine abunde ſcripſimus in libro de familiis Romanis. Putamus autem eum eſſe, ad quem Horatius ſcripſit epiſtolam xv. lib. 1. cujus initium eſt:

Quæ ſit hiems Veliæ, quod cœlum Vala Salerni.

Nam in libris manuſcriptis, qui ſunt apud me, epiſtola inſcribitur, AD NUMONIUM VALAM. Denarium verò, cujus ſupra meminimus, Trajanus Imp. ut multos alios reſtituit, ut apparet ex titulo, qui ei adjectus eſt:

V 4 IMP.

ac probus, diri auctor exempli, ſpoliatum equite peditem relinquens, fuga cum alis Rhenum [1] petere ingreſſus eſt. quod factum ejus fortuna ulta eſt. non enim deſertis ſuperfuit, ſed deſertor occidit. Vari corpus ſemiuſtum hoſtilis laceraverat feritas; caput ejus abſciſſum latumque ad Maroboduum, & ab eo miſſum ad Cæſarem, gen-
120 tilicii [2] tamen tumuli ſepultura honoratum eſt. His auditis, revolat ad patrem Cæſar: perpetuus patronus Romani imperii, aſſuetam ſibi cauſſam ſuſcipit. Mittitur ad Germaniam, Gallias confirmat, diſponit exercitus, præſidia munit; ſe magnitudine ſua, non fiducia hoſtium metiens, qui [3] Cimbricam Teutonicamque militiam Italiæ minabantur; [4] ultro Rhenum cum exercitu tranſgreditur.[5] Arminio territo, quem arcuiſſe pater & patria contenti

IMP. CÆS. TRAIAN. AVG. GER. DAC. PP. REST. nam reliqua, quæ ſignata in eo ſunt, repræ ſentant ea plane, quæ ab ipſo Numooio, vel ab aliquo ejus familiæ, in antiquiore denario cuſa ſuot. *Urſinus.* *At Volumnius.*] Butterianum hoc commentum eſt. Rhenanus ex Ms. edidit *Valnumonius.* Unde Urſinus legendum putabat: *Vala Numonius.* Addit, ſe hunc eundem putare, ad quem hodieque Horatii epiſtola extat lib. 1. ep. xv. quam in Mss. ſcribi teſtatur, *Ad C. Numonium Valam.* Ubi dubito tamen, an oon potius, *Ad Cn. Umonium Valam*, & in Vellejo, *Vala Umonius*, ſit reſcribendum. Nam Hubertus Golzius (ut ad prædictam Horatii epiſtolam monet Cruquius) ex numiſmate Lauredani expreſſit: CN. VMONIVS VAALA. Etenim punctum minutiſſimum inter, CN. & VMONIVS, eſſe dixit, quod ab aliis minus foret animadverſum. *Voſſius.*

1. *Petere ingreſſus eſt.*] Suſpicabar aliquando, illud *petere*, mutandum in *temere.* Sed cum auctore ceteri ſileant iſtud factum, malo & ego tacere, quam prodere inſcitiam meam. *Gruter.*

2. *Tamen.*] Vulgo, ſed male, *tandem.*

3. *Cimbricam.*] Cimbri & Teutones, cum inſignem Romanis calamitatem inflixiſſent, poſtea à Mario domiti ſunt.

4. *Ultro.*] Illud *ultro* ex *Freinshemiana* emendatione, cum legeretur, *ultra* præplacuit. *Boecler.* *Ultro.*] Aſſentio eruditiſſimo Jo. Freinshemio, qui ad Florum *ultro* hic legendum cenſet. *Voſſ.*

5. *Arminio territo.*] In vet. *Arma interfecti quem.* Stabilis manet noſtra olim emendatio: *Arma infert, quæ arcuiſſe.* Rhenum, inquit, tranſgreditur, & ultro petit in ſuis ſedibus Arminium, quem arcuiſſe à noſtris abunde ſatis habebat Auguſtus & cives. *Lipſ.* *Arminio territo.*] Ego minori mutatione, &, niſi animi fallat, verius conjeci: *Arma infert hoſti, quem arcuiſſe, &c.* Imo vix dubito, quin hæc germana auctoris noſtri ſit lectio. Simile autem mendum irrepſit apud Papinium Statium lib. 1. Thebaid.

— *Tecto cœlum prohibere quis iſte*
Arguit?

Nihil enim certius, quam reſcribi debere, *Arcuit.* Voſſius.

1. *Volae-*

tenti erant, penetrat interius, aperit limites, vaſtat agros, urit domos, fundit obvios; maximaque cum gloria, incolumi omnium, quos tranſduxerat, numero, in hiberna revertitur. Reddatur verum L. Aſprenati teſtimonium; qui legatus ſub avunculo ſuo Varo militans, nava virilique opera duarum legionum, quibus præerat, exercitum immunem tanta calamitate ſervavit; matureque ad inferiora hiberna deſcendendo, vacillantium etiam cis Rhenum ſitarum gentium animos confirmavit. Sunt tamen, qui, ut vivos ab eo vindicatos, ita jugulatorum ſub Varo occcupata crediderint patrimonia, hereditatemque exciſi exercitus, in quantum [1] voluerit, ab eo aditam. Lucii etiam Cæditii, [2] præfecti caſtrorum, eorumque, qui una circumdati [3] Aliſone immenſis Germanorum copiis

1. *Voluerit.*] Imo, *valuerit.* id eſt, quantum in ipſo fuit, opibus ſcilicet, pecuniaque, quam repperit in ſe tranſlatâ. *Lipſius. Voluerit.*] Viris doctrinæ eminentiſſimæ ſuſpectum heic *voluerit*, & mutatum eunt in *valuerit.* Verum ſic ſupra locutum, modo poſui: & mirum eſt, niſi & hoc loco triga illa verborum, adſcititia. *Gruterus.*

2. *Præfecti caſtrorum.*] [Vide ſupra p. 297.] Cuique autem legioni ſuus caſtrorum præfectus fuit, ſi tamen tenderet ſeorſum. Colligo ex Tacito libro XIV. *Pœnius Poſthumus, Præfectus caſtrorum ſecundæ legionis.* & hic Vellejo noſtro. Supra Tribunos militum collocare eos viſus Tacit. Hiſtor. ſecundo in pompa Vitelliana. *Ante aquilam Præfecti caſtrorum, Tribunique, & primi Centurionum candida veſte.* Vir egregius, cujus memoriam, amo, colo, in Semeſtribus ſuis cenſuit hunc eundem eſſe cum Prætorii Præfecto. & Veſpaſiani avum etiam auget hac dignitate, quoniam Suetonius ſcripſerit: *Polla patrem habuit Veſpaſium Pollionem ter Tribunum militum, Præfectumque caſtrorum.* Abi vir maxime, lucrifac, reliquæ virtutis tuæ cauſſa, cenſoriam hanc notam. *Lipſ. Præfecti caſtrorum.*] De officio præfecti caſtrorum, nihil habeo, quod addam ad ea, quæ in Diſcurſibus ad Tacitum notavit Lipſius. Imo unum etiam demi velim. Hoc eſt, quod pro *deſtinatio* apud Vegetium lib. II. cap. X. reponat *deſignatio.* Verba Vegetii hæc ſunt: *Ad quem caſtrorum poſitio, valli, & foſſæ deſtinatio pertinebat.* Nec magis audio Stewechium, ex Ms. reponentem, *æſtimatio.* Sane *deſtinare*, idem, quod *deſignare.* Sic Livius lib. XXVIII. *Non ſolum capita hoſtium vulnerabant; ſed quem locum ibi deſtinaſſent.* Quod, ut video, jam monere prævertit eruditiſſimus Gronovius in Obſervationibus ſuis. *Voßius.*

3. *Aliſone.*] Forte, quod Ptolomæo Ἄλειζον. Rhenano hodiernum *Altzheim*, prope Vangiones. In eo lapſus, quod ejuſdem Tacitum meminiſſe putavit. nam clarum ex Dionis lib. 54. non locum, ſed fluvium hoc nomine Tacitum inſinuare. *Schegkius.*

copiis obſidebantur, laudanda virtus eſt; qui omnibus difficultatibus ſuperatis, quas inopia rerum intolerabiles, vis hoſtium faciebat inexſuperabiles, nec temerario conſilio, nec ſegni providentia [1] uſi, ſpeculatique opportunitatem, ferro ſibi ad ſuos peperere reditum. Ex quo apparet, Varum ſane gravem & bonæ voluntatis virum, magis imperatoris defectum conſilio, quam virtute deſtitutum militum, ſe magnificentiſſimumque perdidiſſe exercitum. Cum in captivos ſæviretur à Germanis, præclari facinoris auctor fuit Caldus Cœlius vetuſtate familiæ ſuæ digniſſimus; qui complexus catenarum, quibus vinctus erat, ſeriem, ita illas inliſit capiti ſuo, ut protinus pariter ſanguinis cerebrique [2] profluvio exſpira-
121 ret. Eadem & virtus & fortuna ſubſequenti tempore ingreſſa animum imperatoris Tiberii fuit, quæ initio fuerat; qui concuſſis hoſtium viribus, claſſicis peditumque expeditionibus, cum res Galliarum maximæ molis, accenſaſque plebis [3] Viennenſium diſſenſiones, [4] coërcitione ma-

1. *Uſi.*] Ex vet. habet, *viti.* Mihi, quantum ex literis conjicio, *adjuti* legendum videtur. *Buorer.*

2. *Profluvio.*] *Influvio.* Sic omnino legitur in exemplari chirographo. unde dimanarunt omnia exemplaria. nec video cur ferri non debeat. quod hodie habemus, *profluvio*, natum eſt apud correctores. *Gruterus.* *Profluvio.*] Ita emendarunt, licet Ms. repugnante, in quo fuerat, *influvio.* Ego puto, præpoſitionem ſimplicis ſignificationem ſervare potius, quam immutare: ut in *inconcupiſcere*, *incommodare* apud Apuleium; *inſervire*, *infringere*, & aliis hujuſmodi apud alios. Eadem ratione *influvio* interpretandum videtur apud Cælium Aurelium, Sorani interpretem, lib. II. cap. XXVII. *ea*, *quæ influxione ſui*, *quam Græci aporrhœam vocant*, *ſpirationem facilem ægrotantibus facere valent.* Non enim puto audiendos, qui *effluxione* reponunt. *Influxus* igitur Vellejo, & *influxio* Aureliano, eſt fluor corporis, ſive ἀπόῤῥοια. Emendentur obiter hac occaſione Gloſſæ Cyrilli, ubi perperam legitur: Ἀπόῤῥοια, *defluxio*, *affluentia.* Lege, *effluentia.* Voſſius.

3. *Viennenſium.*] *Vienna*, Ptolemæo, Tacito, & Cæſari 6. Belli Gallici, Allobrogum urbs ad Rhodanum, ſub Medulis. Colonia eſt in antiqua inſcriptione, Lugduni. *Vienne* Joanni Poldo. *Senatoriam* aliquando appellatam, ſcribit Paradinus. *Senatoriam* nominat Maſſonus. *Biennus* Βίεννος, Stephano dicitur. Ad decimum ſextum lapidem à Lugduno abeſſe, teſtis eſt Seneca, in Ludo mortis Claudii Imp. *Ortel.* Vide Golnitz. in Itinerario Gallico.

4. *Coërcitione magis.*] Prudenter. nam id exigebat ratio temporis: quod cum

ne magis quam pœna molliſſet, & ſenatus populuſque Rom. (poſtulante patre ejus) ut æquum ei jus in omnibus provinciis exercitibuſque eſſet, [1] quam erat ipſi, decreto complexus eſſet: (etenim abſurdum erat, non eſſe ſub illo, quæ ab illo vindicabantur; & qui ad opem ferendam primus erat, ad vindicandum honorem non judicari parem) in Urbem reverſus, jampridem debitum, ſed continuatione bellorum dilatum, [2] ex Pannoniis Delmatiſque egit triumphum. cujus magnificentiam quis miretur in Cæſare? fortunæ vero quis non miretur indulgentiam? quippe omnes eminentiſſimos hoſtium duces [3] non occiſos fama narravit, * ſed vinctos triumphus oſten-

cum tot pericula minaretur ac objiceret undique, non debuit ſeveritate apud ſubjectos augeri odium præſentis ſtatus. *Boeclerus.*

1. *Quam erat ipſi.*] Ineptum loquendi genus, nec ullo confirmatum exemplo, *Æquum ei jus, quam erat ipſi.* Hæc me ratio adducit, ut gloſſema fuiſſe putem. Non enim neceſſe eſt hoc addere cum ſatis aperta ſententia ſit. nam ad *æquum ei jus*, ſubauditur, *cum Patre*: quod ideo non addidit Vellejus, quia dixerat jam, *poſtulante patre.* Manutius. *Quam erat ipſi.*] Miror pleroſque Animadverſionum & Notatum ſcriptores hunc locum plane præteriiſſe. Expreſſimus autem *Rhenani* & *Gruteri* editionem. Nam *Burerius* parum hic ad rem. Interim videtur ὕπουλόν τι ſubeſſe. Certe illa verba, *quam erat ipſi*, non cohærere ſatis apte, vidit & deleta cupiit *Aldus*. cujus conjecturam, non poſſum non probare. *Boecler. Quam erat ipſi.*] Non hæc à gloſſatoris manu imperita, ſi verba, *poſtulante patre ejus*, cum Beato incluſeris parentheſi, imo tum neceſſaria. *Schegk.*

2. *Ex Pannoniis Delmatiſque.*] Vide *Sigon. comment. in faſt. & triumph. R. Sueton. Tib.* 17. Boecler.

3. *Non occiſos fama narravit.*] Editio primogenia negativam habet interſertam, *non occiſos.* & id res eſt. rarum enim ut non etiam occiderentur duces exercituum hoſtilium poſt triumphum. Cicero V. in Verrem: *At enim qui triumphant, eoque diutius vivos hoſtium duces ſervant, ut his per triumphum ductis, pulcerrimum ſpectaculum fructumque victoriæ populus Rom. percipere poßit; tamen cum de foro in Capitolium currus flectere incipiunt, illos duci in carcerem jubent; idemque dies & victoribus imperii, & victis vitæ finem facit.* Gruterus. *Occiſos fama narravit.*] Vetus codex, *non occiſos.* Quod retinebat Gruterus; quia rarum fuerit hoſtium duces, poſt triumphum non occidi. Quod quid ad rem faciat, neſcio. Quippe verba ſequentia, *ſed vinctos triumphus oſtendit*, clare oſtendunt Vellejum de fama ante triumphum loqui. Semper autem hoſtium duces ad triumphum reſervabantur. Itaque non video, quomodo τὸ *non* retineri poſſit. *Voßius. Non occiſos fama narravit.*] Neſcio quid ſibi velint, qui *negantem particulam*, auctoritate *vet. exempl.* fultam, emovere cupiunt. Senſus eſt, *Eminentißimos hoſtium duces non fama tantum, occiſos alibi, populo Romano*

narra-

oſtendit. quem [1] mihi, fratrique meo, inter præcipuos præcipuiſque donis adornatos viros, comitari contigit.

122 Quis non inter reliqua, quibus ſingularis moderatio Ti. Cæſaris elucet atque eminet, hoc quoque miretur, quod, cum ſine ulla dubitatione ſeptem triumphos meruerit, tribus contentus fuerit? Quis enim dubitare poteſt, quin ex Armenia recepta, & [2] ex rege ei præpoſito, cujus capiti [3] inſigne regium ſua manu impoſuerat, ordinatiſ-

narravit, ſed præſenti ſpectaculo in vinculis & triumpho ductus fortuna oſtendit. ſcilicet major erat felicitas & ſolidius gaudium, coram intueri vinctos clatiſſimos duces in triumpho: quam ſi auditione tantum accepiſſent vinctos occiſoſque. Τὸ *non* *συγκεφαλικῶς* accipiendum eſt: ut τὸ *ſed*, quod majus eſt, inferat. *Boecler.*

* *Sed vinctos.*] Emendat Acidalius, *ſed vivos vinctos.*

1. *Mihi.*] Ita emendat Burterius; vulgo, *militi.*

2. *Ex rege ei præpoſito.*] Recte. loquitur enim de Tigtane. *Rhenan. Ex rege ei præpoſito.*] In Ms. erat, *& ex rege præpoſiti.* Fuit olim, *& ex rege præpoſito.* Voſſius. *Ex rege ei præpoſito.*] Supra *c.* 94, 4. Pronomen *ei* aberat in *ex. vet.* Boeeler.

3. *Inſigne regium.*] Intelligo, *Tigrani*, (ſupra docui) regium inſigne, hoc eſt, diadema impoſitum. quod reapſe faſcia tenuis circumdans caput. Valerius lib. 6. cap. 2. *Cui candida faſcia crus alligatum* (vet. *colligatum*) *habenti, Favonius, non refert, inquit, qua in parte corporis ſit diadema.* Hinc Suetonius cap. 79. Julii Cæſaris *ſtatua coronam lauream candida faſcia præligatam*, ſuſpicionem propterea adfectati regii nominis impoſuiſſe quendam narrat. Ad ingenium hinc verum capies Lampridii hunc Diadumeno locum: *Solent pueri pileo inſigniri naturali, quod obſtetrices rapiunt, & advocatis credulis vendunt: ſiquidem cauſidici hoc juvari dicuntur. at iſte puer pileum non habuit, ſed diadema tenue, & ita forte, ut rumpi non potuerit, venis intercedentibus ſpecie nervi ſagittarii.* An vero & Reginæ diadema? non temere pronunciaverim. Saltem etenim eximium imperantis. aperte colligas è Trebellio Pollione, *Zenobia: Quæ ſe*, inquit, *de Cleopatrarum Ptolomæorumque gente jactaret, poſt Odenatum maritum imperiali ſagulo perfuſo per humeros habitu, donis adornata, diademate etiam accepto, nomine filiorum Herenniani & Timolai diutius, quam fœmineus ſexus patiebatur, imperavit.* Schegk. *Inſigne regium.*] Per cauſam *diadematis*, quærit heic Schegkius, an diadema fuerit etiam reginarum: & definire videtur, fuiſſe ſaltem inſigne imperantis, perſuadente ei loco Trebellii, ubi eſt, *Zenobiam accepiſſe diadema, ſed nomine filiorum Herenniani & Timolai.* non inſulto juvenis manibus: ſed, bone Deus, quam multorum non meminit, qui tale quid pronunciat? Reginis quibuſlibet ſuum etiam ſtatim datum diadema evincit firmiter innumerabilis ſcriptorum cohors; quos omnes, ſi vel nudo laudarem nomine totas occuparent paginas. non poſſum tamen, quin fidei meæ cauſſa citem aliquos memoriæ commendatos. Et vero occurrit primum liber Eſteræ cap. 1. verſu 17. ibi enim rex Perſiæ ſimulatque Judæam hanc in locum juſtæ uxoris acci-

natiſque rebus Orientis, ovans triumphare debuerit? &,
Vindelicorum Rhætorumque victor, curru Urbem ingredi? fractis deinde poſt adoptionem continua triennii militia Germaniæ viribus, idem illi honor & deferendus & recipiendus fuerit? & poſt cladem ſub Varo acceptam, ocius proſperrimo rerum eventu, eadem exciſa Germania, triumphum ſummi ducis adornare debuerit? Sed in hoc viro neſcias, utrum magis mireris, quod laborum periculorumque ſemper exceſſit modum, an quod
honorum temperavit. [1] Venitur ad tempus, in quo fuit 123
plurimum metus. quippe Cæſar Auguſtus, cum Germanicum nepotem ſuum, reliqua belli patraturum miſiſſet in Germaniam, Tiberium autem filium miſſurus eſſet in Illyricum, ad [2] firmanda pace, quæ bello ſubegerat,

accipit, impertit item diadema. tanquam ſcilicet honos talis minime communicaretur concubinis. quod diſerte teſtatur Athenæus lib. 13. Deipnoſoph. ubi refert Demetrium aliquot habuiſſe mulieres fortunarum ſuarum omnium compotes, excepto diademate; firmatque Plutarchus in Lucullo, ubi Monima Mithridatis, cum eam rex tentaret, καὶ μυρίους πεντακισχιλίους χρυσοῦς προπέμψαντος, ἀντέσχε, μέχρις οὗ γάμων ἐγένοντο συνθῆκαι, καὶ διάδημα πέμψας αὐτῇ, βασίλισσαν ἀνηγόρευσεν. Sic rex Ægypti Ptolomæus, ad concionem vocato exercitu, capiti ſororis Arſinoes diadema imponit, reginamque eam appellat, inquit Trogi abbreviator lib. 24. cap. 3. Nec alia de cauſſa apud Zonaram, lib. 3. Annalium, Eudociam Leonis Philoſophi filiam Pulcheria deſpondet Theodoſio; καὶ διάδημα περιτιθεῖ, καὶ αὐγούσταν καλεῖ. Sed & diadematis muliebris meminit Papinius lib. 10. Thebaidos, Apulejus l. 10. Metamorphoſeos, Capella lib. 2. Philologiæ; ut omittam id plus ſemel tribuere eidem ſexui D. Chryſoſtomum Homiliis in Euangelium Euangeliſtæ Matthæi. Occurrit quoque plus ſemel in fragmentis Suidæ, in aliis, quos hoc ictu temporis fruſtra requiram; & ut ſeſe ſiſtant memoriæ meæ, cui id fuerit bono? *Gruter.*

1. *Venitur ad tempus.*] Quæ in hoc capite de itinere Tiberii & colloquio cum Auguſto, ipſiuſque Auguſti morte habentur, amplius vide apud *Dion.* 56. *Suet. Aug.* 98. *& Tib.* 21. *Tac.* 1. A. 5. *Suetonius* addit, revocatum Tiberium ſecreti ſermonis cauſſa cum Auguſto fuiſſe per totum diem: haud dubie ea revelabat ſucceſſori, quæ prius non niſi periculoſe revelari poterant. Omnino enim in magnis imperiis ita comparatum eſt, ut multa ſolius Principis cognitioni reſervanda ſint, quæ cum pluribus communicata vim ſuam amittunt: atque hæc talia ſucceſſorem certum non prorſus quidem celare, ſed nec citius quam tuto fieri poteſt, id eſt, inſtante fatali hora, aperire quidquam decuerit. *Boeclerus.*

2. *Firmanda.*] Videtur mihi legi debere;

gerat, proſequens eum, ſimulque interfuturus [1] athletarum certaminis ludicro, quod ejus honori ſacratum à Neapolitanis eſt, proceſſit in Campaniam: quamquam jam motus imbecillitatis inclinatæque in deterius principia valetudinis ſenſerat; tamen obnitente vi animi, proſecutus filium, digreſſuſque ab eo [2] Beneventi, ipſe [3] Nolam petiit; & ingraveſcente in dies valetudine, cum ſciret, quis volenti omnia poſt ſe ſalva remanere, accerſendus foret, feſtinanter [4] revocavit filium. ille [5] ad patrem patriæ

bere, *ad firmanda pace, quæ bello ſubegerat*; tametſi exemplar vetus habeat *formanda*. Burterius. *Firmanda.*] Hic item quod ad oram eſt, *formanda*, potius altero, quod in textu. Formare enim eſt, quod alibi ſæpe dicit, ordinare. Et miſſus Tiberius, ut quæ bello ſubacta, pace ordinaret, conſtitueret. *Acidalius.* [Utrumque tamen tolerari poteſt.] *Firmanda.*] Placet aliis *formanda*: ſed perperam. *firmare* heic verbum maxime proprium. facilius enim multo eſſe provinciam facere quam retinere, hoc eſt firmare, oſtendimus ad illa Cornelii lib. 12. Annal. cap. 32. *Ortæ apud Brigantes diſcordiæ retraxere ducem, deſtinationis certum, ne nova moliretur, niſi prioribus firmatis.* Gruter.

1. *Athletarum.*] Inter Athletas erant luctatores, curſores, pugiles, item diſco & ſaltu certantes. Vide Mercurialem de Arte Gymnaſtica.

2. *Beneventi.*] *Beneventum*, quod olim *Maleventum*, inquit Plinius. βενεύεντος, & ϐενέϐεντος, Ptolemæo. *Benebentos*, & *Maloentos*, βενεϐεντὸς καὶ μαλοεντὸς, Stephano. Colonia eſt, in antiquo lapide. Pelignorum, in Samnitibus opidum, quod Leander *Beneventi* appellat. *Concordia* Colonia cognominatur apud Frontinum. Olim *Argyrippa* dictum, ſcribunt Suidas & Cedrenus. non ſine errore ut puto. *Ortelius.*

3. *Nolam petiit, &c.*] *Nola*, Picentinorum urbs, in Italia, Ptolemæo, Diodoro, Straboni. In Samnio ponit Epitoma Livii 89. Amicam Romæ dicit D. Paullinus in S. Felicis Natali. Colonia Auguſta eſt apud Frontinum. Nomen retinet. *Ortelius.* *Nolam petiit.*] Conſtantem veterum opinionem eſſe, quod Auguſtus Nolæ denatus fuerit, in Faſtis ait Sigonius. Sed fallitur. Nam Atellæ in Campania mortuum eſſe aſſerunt Eutropius, & Euſebius. Itaque perperam etiam Glareanus in Eutropio reponere tentabat, *Nolæ*: Voſſius.

4. *Revocavit filium.*] Vixdum ingreſſus Illyricum Tiberius, properis matris litteris accitur, neque ſatis compertum eſt, ſpirantem adhuc Auguſtum apud urbem Nolam, an exanimem repererit. acribus namque cuſtodiis domum & vias ſepſerat Livia, lætique interdum nuntii vulgabantur, donec proviſis quæ tempus monebat, ſimul exceſſiſſe Auguſtum, & rerum potiri Neronem fama eadem tulit. *Tacitus.*

5. *Ad patrem patriæ.*] Acidalius vocem *Patriæ* irrepſiſſe exiſtimat. Alias nomen ipſum PATRIS PATRIÆ Auguſto ſenatus conſenſu per Valerium Meſſalam delatum ſatis notum eſt. *Sueton. Aug.* 58. Eſtque hæc cumprimis magnifica, & ſi *Themiſtium* ſequimur, *divina* in imperante *patris* appel-

patriæ exſpectato revolavit maturius. Tum ſecurum ſe
Auguſtus prædicans, circumfuſuſque amplexibus Ti-
berii ſui, commendans illi ſua atque ipſius opera, nec
quidquam de fine, ſi fata poſcerent, recuſans, ſubrefe-
ctus primo conſpectu alloquioque cariſſimi ſibi ſpiritus,
mox cum omnem curam fata vincerent, in ſua reſolutus
initia, [1] Pompejo Appulejoque Cos. ſeptuageſimo ſexto
anno, [2] animam cœleſtem cœlo reddidit. Quid tunc ho- 124
mines timuerint, quæ ſenatus trepidatio, quæ populi
confuſio, quis orbis metus, in quam arto ſalutis exitiique
fuerimus confinio, neque mihi tam feſtinanti exprimere
vacat; neque, cui vacat, poteſt. Id ſolum voce publica
dixiſſe habeo. [3] Cujus orbis ruinam timueramus, eum ne
commotum quidem ſenſimus. tantaque unius viri ma-
jeſtas fuit, ut nec bonis, neque contra malos opus armis
foret. Una tamen veluti luctatio civitatis fuit; pugnan-
tis cum Cæſare ſenatus populique Romani, ut ſtationi
paternæ ſuccederet: illius, ut potius æqualem civem,
quam eminentem liceret agere principem. tandem ma-
gis ratione quam honore victus eſt: cum quidquid tuen-
dum non ſuſcepiſſet, periturum videret. ſolique huic
con-

appellatio. *Θεία δὲ μόνη ἡ τοῦ πατρὸς ἐπωνυμία. Boecler.*

1. *Pompeio Apuleioque Cos.*] Pro *Cos.* ſcribatur *Coss.* duplici *ss.* nam ſic ſolet ſcribi *Conſules*; *Conſul* vero *s* unico. In codice vetuſto ſcriptum eſt Cos. poteſt autem ſcribi *s* accurato vel erecto utcunque libebit. Nec me fugit, quomodo in veterum codicibus pleriſque ſcribatur, in quibus *Conſul*, ſic, Cōs. *Conſules* vero ſic CONS. ſcriptum invenio. *Burrer.*

2. *Animam cœleſtem cœlo reddidit.*] Non ſine ſuſpicione veneni à Livia dati. Dio lib. 55. Sueton. cap. 98. Tacit. 1. Annal. Eutropius Atellæ oppido Campaniæ obiiſſe tradit. *Schegk.*

Animam cœleſtem cœlo reddidit.] Livia Numerio cuidam Attico, ſenatori & prætorio, decies ſeſtertiûm dono dedit; quod juraverat, vidiſſe ſe Auguſtum in cœlum adſcendentem, quemadmodum antiquitus Romulum Proculus vidiſſe perhibetur. *Dio Caſſius.*

3. *Cujus orbis ruinam.*] Mihi videtur legendum, *urbis*: item *eam ne commotam ſenſimus.* Burrer. *Cujus orbis ruinam.*] Hæc eſt ſcriptura membranarum; ad quam tuendam opportune *Gruterus* adfert *Ciceronis* illud ex *lib. 2. ad Attic. ep. 21. Equidem ſperabam ſic orbem reip. eſſe converſum, ut vix ſonitum audire, vix impreſſam orbitam videre poſſemus.* Boecler.

1. *Pane*

contigit, [1] pæne diutius recuſare principatum, quam, ut occuparent eum, alii armis pugnaverant. Poſt redditum cœlo patrem, & corpus ejus humanis honoribus, nomen [2] divinis honoratum, primum principalium ejus operum fuit [3] ordinatio comitiorum; quam manu ſua ſcriptam D. Auguſtus reliquerat. Quo tempore mihi fratrique meo, [4] candidatis Cæſaris, proxime à nobiliſſimis ac ſacerdo-

1. *Pæne diutius recuſare principatum.*] Ecce, quam ſpecioſe Accismum Tiberii velat Noſter: ſed revelabit *Tacit.* I. A. II. & 12. *Suetonius Tib.* 24. & 25. *Dio* 57. *Hiſt. miſc.* 7, 22. *pr. Clapmar.* 2. *Arcan.* 16. Boecler.

2. *Divinis honoribus.*] Hinc de Flaminibus & ſacerdoribus Auguſti plena omnia monumenta. Nec viri ſolum ad ſacerdotium adſcripti magni hujus divi, ſed, quod rideamus, fœminæ. Marmor: P. POSTVMIAE. P. F. PAVLLAE. SACERD. D. JVLI. AVGVST. Exemplum hujus rei à Livia, quæ, miro exemplo, ſacerdos ſui viri: & quidem ex decreto Senatus. Et Ovidius IV. de Ponto:

Stant pariter natuſque pius, conjuxque ſacerdos,
Numina jam facto non leviora Deo.

Lipſius. *Divinis honoribus.*] Auguſto etiam viventi aræ, ludi quinquennales conſtituti. Unde Virgilius Ecloga I.

O Melibœe Deus nobis hæc otia fecit,
Namque erit ille mihi ſemper Deus, illius aram
Sæpe tener noſtris ab ovilibus imbuet agnus.

Atque iterum eadem Ecloga,

Hic illum vidi juvenem, Melibœe, quotannis
Biſſenos cui noſtra dies altaria fumant.

3. *Ordinatio comitiorum.*] Inter eminentiſſima ſummi imperii jura, eſt *jus Comitiorum* & *creatio magiſtratuum.* Itaque Mæcenas, Conſiliator vere Regius, apud *Dionem* 52, Auguſtum monet, ut ex ratione ſtatus Monarchici ad ſe trahat tantam poteſtatem. Intellexit facile vim ejus conſilii Auguſtus: ſed exemplum moderandi Julius jam dederat; quod ſecutus, partitus eſt cum populo comitia, ſive verius videri voluit partitus, excepta conſulum creatione, quam ſibi ſenatuique reſervavit in ſolidum. Nunc ergo Tiberius, ſive conſilio Auguſti inſtigatus, ſive quod ſponte, ſicut ſatis mox patuit, vim principatus omnibus modis intendere deſtinaverat, totum jus comitiorum populo ademtum ſibi vindicavit, niſi quod ſimulacri cauſſa cum ſenatu communicatum voluit. Vide omnino *Tacitum* I. A. 15. & *Lipſianum in Tacit. commentarium. Clapmar.* item *lib.* 6. *Arcan.* 7. Boecler.

4. *Candidatis Cæſaris.*] In duplici diſcrimine candidati Cæſaris. Alii, *candidati magiſtratuum*, quos princeps populo commendabat; Sueton. Aug. *Quoties magiſtratuum comitiis intereſſet, tribus cum candidatis ſuis circumibat, prenſabatque more ſollemni.* Et de his noſter hic. Alii, *candidati Quæſtores*, qui libris principalibus vacabant, & quas voces regiæ linguæ Caſſiodorus vocat. dicti & Quæſtores principis, ſive Cæſaris. Tacitus, *Oratio ejus per quæſtorem ejus audita eſt.* Sueton. Neron. c. 15. Tito 6. cap. 6. Ideo opinor ſic nominati, quod ad exemplum veterum quæſtorum, quibus actorum publicorum & Senatuſconſultorum cura commiſſa, creati. Dignitatem ſive munus vir doctus facit perpetuum, non ego.

Lam-

cerdotibus viris, deſtinari prætoribus contigit: conſecutis, ut neque poſt nos quemquam D. Auguſtus, neque ante nos Cæſar commendaret Tiberius. Tulit protinus 125
& voti & conſilii ſui pretium reſp. neque diu latuit, aut quid non impetrando paſſuri fuiſſemus, aut quid impetrando profeciſſemus. [1] quippe exercitus qui in Germania militabat, præſentiſque Germanici imperio regebatur, ſimulque legiones, quæ in Illyrico erant, rabie quadam & profunda confundendi omnia cupiditate, novum ducem, novum ſtatum, novam quærebant remp. quinetiam auſi ſunt minari, daturos ſenatui, daturos principi leges; modum ſtipendii, finem militiæ ſibi ipſi [2] conſtituere conati ſunt. proceſſum etiam in arma, ferrumque ſtrictum eſt; & pæne [3] in ultimum [4] gladiorum erupit impunitas. defuitque qui contra remp. duceret, non qui ſequerentur. Sed hæc omnia veteris imperatoris maturitas, multa inhibentis, aliqua cum gravitate pollicentis, inter ſeveram [5] præcipue noſtrorum ultionem, mitis aliorum caſtigatio, brevi ſopiit ac ſuſtulit. Quo quidem tempore, [6] ut pleraque ignave Germanicus, ita

Lampridius in Alexandr. *Quæſtores candidatos ex ſua pecunia juſsit munera populo dare, ſed ut poſt quæſturas præturam acciperent, & inde provincias regerent.* Statuit hoc, motus l. unica, D. de offic. Quæſtor. Ubi Ulpianus: *Sane non omnes quæſtores provincias ſortiri, verum exceptos fuiſſe candidatos principis*, non dubitat ſcribere. at Ulpianus Alexandri ævo. Ad hunc ictum elidendum ſatis ab elegantiſſimo JCto Eguinarth. Barone ad hanc rem dictum. *Schegk.*

1. *Quippe exercitus.*] Multis dicit Tacitus 1. Annal. & Dio 57. *Schegk.* *Quippe exercitus.*] Has ſeditiones egregie deſcripſit, & ad exemplum perfectæ ſuper hoc argumento commentationis, ſicut ſupra jam monuimus. *Tacitus 1. A. 16. & ſeq. Idem 1. A. 31. & ſeq.* adde *Dion. 57. Sueton. Tib. 25.* Boeclerus.

2. *Conſtituere conati ſunt.*] Vox poſtrema eſt ſententiæ inquinandæ: tollatur. *Gruterus.*

3. *In ultimum.*] In Ms. fuit: *& pæne in ultimam gladiorum erupit impunitas.* Lege, *& pæne in ultima gladiorum erupit impunitas.* Voſſius.

4. *Gladiorum.*] Aliter, *gladiatorum.*

5. *Præcipue noſtrorum.*] Vellem: *præcipue auctorum.* Lipſius.

6. *Ut pleraq; ignave Germanicus.*] Immo omnia gnave. nihil mutandum. novimus te, novimus mancipium Tiberianum. tu rectum Germanici ingenium apud Suetonium, Dionem, & eximie Tacitum tacitus mirare. *Schegk.* *Ut pleraque ignave Germanicus.*] Vehe-

[1] ita Druſus, qui à patre in id ipſum, plurimo quidem igne emicans incendium militaris tumultus miſſus erat, priſca antiquaque [2] ſeveritate uſus, ancipitia ſibi [3] tam re quam exemplo pernicioſa, & his ipſis militum gladiis, quibus obſeſſus erat, obſidentes coërcuit: ſingulari adjutore in eo negotio uſus, Junio Blæſo, viro neſcias utiliore in caſtris, an meliore in toga. qui, poſt paucos annos proconſul in Africa, ornamenta triumphalia, cum appellatione [4] Imperatoria meruit. ac Hiſpanias exercitumque virtutibus celeberrimaque in Illyrico militia, ut [5] prædiximus,

menter hic vapulat Vellejus & merito, ſi de unico eorum temporum ornamento, Cæſare Germanico, qui legiones ſeditioſas, *incertum conſtantia an pietate majore compeſcuit* (teſte *Suet. Calig.* 1. & *Tacito*) ita loquitur, ut ignaviam homini, ſi quis unquam, induſtrio fortique tribuat. Faciebat hactenus veriſimilem hanc Velleii malignitatem, odium Tiberii in Germanicum, adulatio Velleii perpetua in Tiberium. Verum poſtquam rem accuratius expendi, nullo modo credo, imo palam nego, Vellejum ita ſcripſiſſe. Non erat ex ratione ſtatus & arcanorum domus; non erat ex uſu aulici aſſentatoris, non denique ad cetera, quæ de Germanico tradit, quadrabat. Nonne Tiberius odium iſtud in Germanicum, omni ſpecie benevolentiæ & honoris velabat & in publicum obtegebat? nonne prodidiſſet incaute & temere Vellejus, ſi ſub principe hoc, publice Germanicum vituperare auſus eſſet? Quid? An Auguſti Nepoti, Tiberii adoptivo publice convitium fieri, paſſura erat majeſtas domus? Vide quid infra de Germanico Vellejus c. 129, 2. *&* 3? Hæc & ſimilia facile mihi perſuadent, ut prorſus credam Vellejum, *gnave*, ſcripſiſſe, aut aliquid tale, quo comparatio fieret induſtriæ ab utroque, Druſo & Germanico, navatæ. *Boecler.*

1. *Ita Druſus.*] Perperam in editione principe, *Brutus*. Voſſius.

2. *Severitate uſus, ancipitia ſibi tam re quam exemplo pernicioſa.*] Locus fœde corruptus. In exemplari erat: *ſibi timere quam exemplo. Gruterus* bene *uſus* in *auſus* mutat, ſed quod delere cupit vocem *pernicioſa* cum *copula* ſequente, eam medicinam prudentiſſimus quiſque nimis ſtrenuam dixerit. Quid ſi legamus? *auſus ancipitia ſibi tam re quam exemplo periculoſa, his ipſis militum glad.* Certe periculoſum ipſi Druſo fuiſſe, ipſa res & Velleii quæ ſequuntur verba inſinuant, de exempli periculo cuivis cogitare promtum eſt. Exiſtimem etiam *pernicioſa exemplo* durius dici & vehementius de Druſo quam Velleii mos & inſtitutum hujus loci patitur, cum & alias erga domum principis ubique reverentia, ubique cautione utatur. *Voſſius* ita emendavit: *auſus ancipitia, ſibi tam è re, quam exemplo pernicioſa.* Boecler.

3. *Tam re.*] Niſi providiſſet.

4. *Imperatoria.*] Eſt ille, quem Tiberius poſtremum hoc nomine inſignivit, teſtis, omnium inſtar, Lipſius. *Schegkius.*

5. *Prædiximus.*] Legendum, *ceu prædiximus*, vel per parentheſis modum (*prædiximus.*) Arridet tamen mihi magis, ut *præditum* legamus, hoc modo: *ac Hiſpanias exercitumque virtutibus,*

ximus, [1] cum imperio obtineret, in ſumma pace, quiete continuit; cum ei pietas rectiſſima ſentiendi, & auctoritas quæ ſentiebat obtinendi ſupereſſet. cujus curam ac fidem Dolabella quoque, vir ſimplicitatis generoſiſſimæ, [2] in maxima parte Illyrici per omnia imitatus eſt.
Horum XVI annorum opera quis, [3] cum inſerta ſint ocu- 126
lis animiſque omnium, in partibus eloquatur? Sacravit parentem ſuum Cæſar [4] non imperio, ſed religione: [5] non appellavit eum, ſed fecit Deum. [6] revocata in forum fides, ſummota è foro ſeditio, ambitio campo, [7] diſcordia curia, ſepultæque [8] ac ſitu obſitæ; juſtitia, æquitas, induſtria civitati redditæ; acceſſit magiſtratibus auctoritas, ſenatui majeſtas, judiciis gravitas; compreſſa [9] theatralis ſeditio; recte faciendi omnibus aut incuſſa voluntas, aut impoſita

bus, celeberrimaque in Illyrico militia præditum, quum imperio obtineret, in ſumma pace ac quiete tenuit. Nam innuit Vellejus Junium Blæſum eas copias, quibus in Illyrico feliciter præfuerat, paulò poſt in Africam traduxiſſe, priori militiâ, quam in Illyrico fecerant, nobiles & inſignes. Proinde Dolabellam hujus curam ac fidem imitatum ſcribit, nimirum ut jam abſentis. *Rhenan. Prædiximus.*] Prædixit autem paulo ſuperius. Nec video cur hic legi debeat, *præditum*; cum ſi ſic legas, Velleii ſententia bene quadret. *Burrer.*

1. *Cum imperio obtineret.*] Hoc nimis certe coactum. Malim: *Cum imperio obtinuit, & in ſumma pace quiete continuit.* Acidal.

2. *In maxima parte.*] Alii, *maritima.*

3. *Cum inſerta ſint.*] Vulgo, *incerta. Cum inſerta ſint.*] Bene Schegkius, qui revocavit ſcripturam ſcripti codicis, *inſerta.* id enim poſtulabat & ratio & ſententiæ vinculum. *Gruter.*

4. *Non imperio, ſed religione.*] Tali figura *Plinius* ad Trajanum de Nerva *Paneg. c. 11. ſed licet illum aris, pulvinaribus, flamine colas, non alio magis tamen Deum & facis & probas, quam quod ipſe talis es. In principe enim, qui electo ſucceſſore fato conceßit, una itemque certiſſima divinitatis fides eſt, bonus ſucceſſor.* Idem qui de conſecratione Auguſti à Tiberio facta aliter judicat: *Dicavit cælo Tiberius Auguſtum, ſed ut majeſtatis crimen induceret.* Boeclerus.

5. *Non appellavit eum, ſed fecit Deum.*] Æque belle procederet oratio, reſecta voce tertia, vel ultima repoſita in ejus locum. *Gruter.*

6. *Revocata in forum fides.*] Egregia deſcriptio boni Imperii feliciſque ſtatus. quamquam quod de magiſtratuum auctoritate & Senatus majeſtate dicitur, ad ſimulacra libertatis pertinet, callide à Tiberio objecta, quod aliunde conſtat. *Boecler.*

7. *Diſcordia curia.*] Vulgo, *diſcordia cura. Diſcordia curia.*] Videtur legendum, *ſubmota foro ſeditio, ambitio campo, diſcordia curiæ ſepulta.* Rhenan.

8. *Ac ſitu obſitæ.*] Editio princeps perperam, *oppoſitæ.* Voſſius.

9. *Theatralis ſeditio.*] Etiam hoc inter

poſita neceſſitas. honorantur recta, prava puniuntur. ſuſpicit potentem humilis, non timet. antecedit, non contemnit humiliorem potens. quando annona moderatior? quando pax lætior? Diffuſa in Orientis Occidentisque tractus, quidquid meridiano aut ſeptentrione finitur, pax Auguſta per omnes terrarum orbis angulos à latrociniorum metu ſervat [1] immunes. Fortuita non civium tantummodo, ſed Urbium damna Principis munificentia vindicat. Reſtitutæ urbes Aſiæ. vindicatæ ab injuriis magiſtratuum provinciæ. honor dignis paratiſſimus. pœna in malos ſera, [2] ſed aliqua. ſuperatur æquitate gratia, ambitio virtute. [3] nam facere recte cives ſuos, Princeps optimus faciendo docet; cumque ſit imperio maximus, exem-
127 plo major eſt. [4] Raro eminentes viri non magnis adjutoribus

ter eulogia. Hercle vero ſerio. nam theatro ſuæ factiones, ſui duces. Hinc ſæpe tumultus cædeſque, de quibus Lipſius in Corneliano Commentario, & Epiſtol. lib. 1. cap. 1. Ducem factionis depingit Tacitus lib. 2. *Erant in caſtris Percennius quidam dux olim theatralium operarum, deinde gregarius miles, procax lingua, & miſcere cœtus hiſtrionali doctus ſtudio.* Schegk.

1. *Immunes.*] Lipſ. *immune.*

2. *Sed aliqua.*] Fortaſſe: *ſed æqua.* Lipſius. *Sed aliqua.*] Inclinant alii legere, *ſed æqua*; quibus non adhæreo. blanditur enim prorſus Vellejus Tiberio, & vult maximis etiam criminibus minimas adplicuiſſe pœnas, teſtandæ clementiæ. ſi *æquam* admittamus; tunc ea ipſa oportet compenſarit gravitate ſupplicii ſuam moram: quod convenerit quidem juſtitiæ, non etiam principi recenti. *Gruter.*

3. *Nam facere recte cives ſuos, &c.*] Cicero, Fam. lib. 1. epiſt. 9. pag. 25. *Quales in Repub. principes eſſent, tales reliquos ſolere eſſe cives.* Sumptum autem ex Platone, lib. IV. de Leg. *Μηδεὶς ὑμᾶς πειθέτω, ὦ φίλοι, ἄλλῃ θᾶττον, καὶ ῥᾷον μεταβάλλειν ἄν ποτε πόλιν τοὺς νόμους, ἢ τῇ τῶν δυναστευόντων ἡγεμονίᾳ.* Manut. *Nam facere recte cives ſuos, &c.*] Graviter & copioſe tractavit hunc locum *Lipſius* 2. *Polit.* c. 9. *toto.* & fuſius etiam, in utramque partem, *Petrus Faber Semeſtr.* 3, 20. Boecler.

4. *Raro eminentes viri, &c.*] Eximium de adjutoribus Principum & amicis locum, plerique in hoc argumento Politici laudant. Rurſum accurate, ut ſolet, de re tota *Lipſius* 3. *Polit.* 2. & 3. Scilicet *Optimos gubernatores juvat & remigum manus.* Sive ut *Symmachus* explicat *lib. 4. ep. 7. Summis imperii moderatoribus pia & decora ſuadentes, inſtrumenta ſunt boni ſæculi. Eſt quidem Rectori noſtro divini fontis ingenium & omnium virtutum prompta natura. Sed ut imagine uti liceat, optimos gubernatores haud mediocriter etiam remigum manus juvat.* Illud hic obſervandum eſt, Vellejo ſermonem eſſe non de Amicis Principum & conſiliariis univerſim, ſed de *eximiis illis Adjutoribus rerum*, qualem plerumque *unum* tantum, raro *duos* (periculoſe enim pluribus

ribus ad gubernandam fortunam ſuam uſi ſunt; ut duo Scipiones duobus Læliis, quos per omnia æquaverunt ſibi; ut D. Auguſtus M. Agrippa, & [1] maxime ab eo, Statilio Tauro. quibus novitas familiæ haud obſtitit, quo minus ad multiplices conſulatus triumphoſque, & complura [2] eniterentur ſacerdotia. etenim magna negotia magnis adjutoribus egent. [3] Neque in parvo paucitas miniſteria defecit. Intereſtque reip. quod uſu neceſſarium, & di-

pluribus id faſtigium indulgetur) Magni Principes ſibi admovent intima amicitia, proximoſque ſuæ magnitudini eſſe jubent: ſicut exemplis *Agrippæ*, *Seianique* conſtat. Non patiuntur graviora negotia conſcientiam plurium, neque gubernari feliciter aliqua, niſi unius opera poſſunt: ergo deligendus aliquis, cui Princeps, qui non omnia ſolus ſua ſcientia actuque poteſt complecti, ſumma negotia committere poſſit. Porro, hunc fidum facere ſibi tum aliis rebus, tum multa honorificentia neceſſe eſt. Hinc faſtigium illud à Principis majeſtate proximum; in quod non tam voto Principis, quam neceſſitate, ut innuimus, reponitur, quiſquis reponitur. Quare multa paſſim ſuggeruntur Principibus arcana adverſus maximatum rerum gubernatores, quos & colere coguntur, & plerumque non poſſunt non timere. Sed quid? plura illi ipſi arcana in promptu habent adverſus Principem. *Unum autem, idque certiſſimum arcanum ad reip. ſalutem, eſt Principis ipſius peritia & prudentia*, ne ſcilicet totus aliunde pendeat, ſed omnia ab ipſo pendeant. Vide *Comin. lib.* 3. Boeclerus.

1. *Maxime ab eo.*] Ferri intellegique poteſt: ego tamen

Μαντεύσομαι, ὡς ἐνὶ θυμῷ
Ἀθάνατοι βάλλουσι.

& puto fuiſſe: *M. Agrippa, & Maximo Fabio.* Notus vel è Tacito eſt Fabius Maximus, qui inter fidos Auguſti amicos, & conſcios arcanorum. [Vide noſtrum Com. lib. 1. An.] At enim, inquiet aliquis, ille nobilis: hic de novis hominibus ſermo. Ovidius quidem, fateor, nobilem eum fecit, ſed neſcio an hiſtorica fide: nec putem fuiſſe è priſcis illis Fabiis. *Lipſ. Maxime ab eo.*] *Lipſius* exiſtimat legendum: *Maximo Fabio. Acidalius* trajicit: *Agrippa maxime, & ab eo St. T.* Boeclerus.

2. *Eniterentur.*] Ex. vet. *enumerentur.* Burrerius.

3. *Neque in parvo paucitas.*] Multis partibus potius eſt, *deficit.* quod verbum, ne mireris, active capiendum: ut de Virgilii loco Georg. 1.

Prima Ceres ferro mortales vertere terram
Inſtituit, cum jam glandes atque arbuta ſacræ
Deficerent ſylvæ, & victum Dodona negaret.

Eſt enim utrobique *deficere*, non ſufficere, non præbere. Hoc antequam ipſe ſic acciperem, mutare ſum adortus: *neque in parvo parvitas miniſterio deficit.* quomodo eſſet interpretandum, deficitur. *Acidal. Neque in parvo paucitas.*] Ingenue fateor, nihil idoneum & Vellejo dignum hinc me elicere poſſe. Forte ab inepta & marginali gloſſa in textum immigrarunt. *Boecler.* [Forſan legendum, *Neque in parvo paucitas miniſterii deficit.*]

& dignitate eminere; utilitatemque auctoritate muniri. Sub his exemplis Tiberius Cæſar Seianum Ælium, principe equeſtris ordinis patre natum, materno vero genere clariſſimas vetereſque & inſignes honoribus [1] complexum familias, habentem conſulares fratres, conſobrinos, avunculum, ipſum vero laboris ac fidei capaciſſimum, ſufficiente etiam vigori animi compage corporis, ſingularem principalium operum adjutorem in omnia habuit atque habet: [2] virum ſeveritatis lætiſſimæ, hilaritatis priſcæ, actu [3] otioſis ſimillimum, nihil ſibi vindicantem, eoque aſſequentem omnia, [4] ſemper infra aliorum æſtimationes ſe metientem, vultu vitaque tranquillum,
128 animo exſomnem. In hujus virtutum æſtimationem jampridem judicia civitatis cum judiciis principis certant, neque novus hic mos ſenatus populique R. eſt, putandi quod optimum ſit eſſe nobiliſſimum. nam & illi antiqui, ante primum bellum Punicum, abhinc annos CCC, [5] T. Coruncanium, [6] hominem novum, cum aliis omnibus hono-

1. *Complexum.*] Neque hic vulgo tritus ſermo: quem in Auſonio etiam obſervavi. Parentalib.

Arborium, Æduico ductum de ſtemmate nomen,

Complexum multas nobilitate domus.

Acidalius.

2. *Virum ſeveritatis lætiſſimæ, &c.*] Diximus ſupra de *Piſone* 2, 98. vide *Lipſ.* 3. *polit.* 11, 7. Ceterum veriora de Seiano, cui Vellejus adulatur, *Tacitus* habet 4. A. 1. *tot.* Boecler.

3. *Otioſis ſimillimum.*] Supra de L. Piſone: *Et vix quemquam reperiri poſſe, qui aut otium validius diligat aut facilius ſufficiat negotio, & magis quæ agenda ſunt, curet ſine ulla oſtentatione agendi.* Acidal.

4. *Semper.*] Auctoritate Ms. legendum, *ſemperque.* Voſſius.

5. *T. Coruncanium.*] Imo, *Ti.* ex Ms. Nam *T. Titum*, Ti. autem, vel, Tib. *Tiberium* denotat; ut non ſolum ex Valerio Probo, & Magnone, ſed & Plutarcho in Quæſtionibus Romanis liquet. In inſcriptione tamen apud Gruterum pag. MLXXIII. legi ſcio; T. CAESAR. DIVI AVG. F. Sed credo, aut errorem eſſe quadratarii, aut vetuſtate literam unicam fuiſſe extritam. *Voſſius.*

6. *Hominem novum.*] Totum hoc caput deſtinavit Vellejus obſervationi politicæ de HOMINIBUS NOVIS. Quare & nobis licebit hic lineamenta majoris diſſertationis, quam alii occaſioni deſtinavimus, ducere. *Novus* apud Romanos appellabatur, teſte *Aſconio Pædiano, qui primus in ſua gente honores adeptus erat.* καλοῦσι δ' οὕτω τοὺς ἀφ' ἑαυτῶν ἀλλ' οὐ τῶν προγόνων γνωρίμους, inquit *Appianus* 2. ἐμφυλ. p. 428. *Ita vocant, qui ex ſe ac ſua virtute, non majorum gloria inclaruere.*

Nam

honoribus, tum pontificatu etiam maximo, ad principale extulere faſtigium; & equeſtri loco natum [1] Sp. Carvilium, & mox M. Catonem, [2] novum etiam, Tuſculo, Urbis

Nam qui majorum ſuorum habuerunt imagines, ii Nobiles; *qui, ſuas tantum*, ii Novi; *qui nec majorum, nec ſuas*, Ignobiles *appellati ſunt*. Ita ut novitas interjecta veluti eſſet inter Nobilitatem & Ignobilitatem. *Sigon. de antiq. jur. civ. Rom.* 2, 20. unde deſcripſit pleraque *Roſinus* 1, 19. *Poterit igitur aliquis homo novus exiſtere omni virtute cumulatus, qui ita verſetur in ſtudio dignitatis, ut inter omnes excellat: quia tamen in eâ gente primus numeratur; non erit in numero Nobilium. Poſtquam vero in ea familia, multi exemplis illius incitati, in gloriæ cupiditatem incubuerint, tum demum elucere incipiet, illud nobilitatis eximiæ lumen. Primus itaque generoſus & magnificus, non tamen nobilis appellari ſolet: Ut ſit ea omnino differentia, quæ eſt apud Græcos inter* εὐγενῆ & γενναῖον. *Hoc enim ad animi præſtantiam refertur: illud ad familiæ celebritatem. Ut igitur unum non numerum, ſed numeri principium dicimus: ſic illum primum, omnibus ſummis honoribus digniſſimum, non nobilem, ſed auctorem & principem nobilitatis exiſtimamus.* Sunt hæc verba *Hieronymi Oſorii Luſitani* ex *lib.* 1. *de Nobilitate civili.* Addendus eſt locus *Plutarchi* ex *Catone Majore*, cujus principio inquit: εἰωθότων δὲ τῶν Ῥωμαίων τοὺς ἀπὸ γένους μὲν δόξαν οὐκ ἔχοντας, ἀρχομένους δὲ γνωρίζεσθαι δι' αὐτῶν, καινοὺς προσαγορεύειν ἀνθρώπους, ὥσπερ καὶ τὸν Κάτωνα προσηγόρευον, αὐτὸς ἔλεγε καινὸς εἶναι πρὸς ἀρχὴν καὶ δόξαν, ἔργοις δὲ προγόνων καὶ ἀρεταῖς, παμπάλαιος. *Cum Romani ſolerent eos, qui generis quidem claritudine deſtituti, per ſe tamen ipſos incipiebant clareſcere*, Novos *appellare homines, ſicut & Catonem appellarunt: reſpondit Cato, eſſe ſe quidem novum ad magiſtratus & honores, factis autem virtutibuſque majorum, pervetuſtum.* Non obſervabimus nunc ex hoc & pluribus ſcriptorum locis, latiorem vocabuli ambitum, quam ut ubique ad Magiſtratus curules reſtringi poſſit: diſpiciemus ſuo loco. Utri præſtantiores ſint habendi, Novi homines, qui ex ſe inclaruere, aut qui vetuſtæ nobilitatis ſtimulis & inſtrumento uſi claritudinem conſervavere, non adeo eſt dijudicatu facile. vide de illa quæſtione (nos enim properamus) *Oſorium lib.* 2. *de Nob. Civ.* Illud in hoc tranſcurſu notamus: *Hominis Novi ſignificatum aliquando ex parte referri*, ſive accuratius loquendo, *ſæpe conjungi cum peregrinitate.* Ipſe *Vellejus Noſter*, *M. Catonem novum etiam Tuſculo* (ſive, *& à Tuſculo*, ſicut *Lipſius* legit) vocat: quanquam indicetur mox diſtinctio voce *Inquilini*, neque nos latet Ciceronis cautio, *peregrinum* vocari, qui è municipio eſt, non ferentis in *orat. pro Sulla*, *c.* 7. 8. ſed nos liberius utimur ea appellatione. Apud *Auctorem de cauſſis corruptæ eloquentiæ cap.* 7. Aper: *Equidem*, inquit, *ut de me ipſe fatear, non eum diem lætiorem egi, quo mihi latus clavus oblatus eſt; vel quo homo novus & in civitate minime favorabili natus, quæſturam aut tribunatum, aut præturam accepi, &c.* In *Tacito* leges 3. A. 55, 3. *ſimul novi homines è municipiis & coloniis atque etiam provinciis, in ſenatum crebro aſſumti domeſticam parcimoniam intulerunt.* Boeclerus.

1. *Sp. Carvilium.*] Opinor *v* pro *b* ſcriptum: nam alias ſolet ſcribi *Sp. Carbilius.* Burrer.

2. *Novum etiam, &c.*] Ut, *hoſpes*

Urbis inquilinum, Mummiumque Achaicum in conſulatus, cenſuras, & triumphos provexere. &, [1] qui C. Marium, ignotæ originis, uſque ad ſextum conſulatum ſine dubitatione Romani nominis habuere principem; &, [2] qui M. Tullio tantum tribuere, ut pæne [3] aſſentatione ſua, quibus vellet principatus conciliaret; quique nihil Aſinio Pollioni negaverunt, quod nobiliſſimis ſummo cum ſudore conſequendum foret; profecto hos ſenſerunt, in cujuſcumque animo virtus ineſſet, ei plurimum eſſe tribuendum. Hæc naturalis exempli imitatio ad experiendum Seianum, Cæſarem; adjuvanda vero onera principis, Seianum protulit; ſenatumque & pop. Rom. eo perduxit, ut quod uſu optimum intelligit, id in tutelam
129 ſecuritatis ſuæ libenter advocet. Sed propoſita quaſi univerſa principatus Ti. Cæſaris [4] forma, ſingula recenſeamus.

Zacyntho. Lipſius, *& à Tuſculo, &c.* Voſſius.

1. *Qui C. Marium.*] Qui appoſite in hanc rem adverſus invidos apud Salluſtium: *Quod ſine jure deſpiciunt me, faciant idem majoribus ſuis, quibus, uti mihi, ex virtute nobilitas cœpit.* Acidal.

2. *Qui M. Tullio.*] Vulgo, *M. Fulvio. Qui M. Fulvio.*] Quis vero iſte *M. Fulvius?* Primum, nec gens Fulvia inter novas eſt, vetus, & multa copia honorum: nec in ea quiſquam, in quem tam invidioſæ potentiæ elogium conveniat. Vere & avide corrigo: *M. Tullio.* Omnino noſtra illa Romana Suada eſt, in quam hæc omnia cadunt. Ille novus, quod ipſe aliique teſtantur: ille potens & cæleſti ſua lingua Senatus populique rector. *Aſſenſione ſua* (ita verius, quam *aſſentatione*: niſi præfers, *aſſertione*) provincias, exercitus, & tantum non regna dedit: Cæſar ipſe & Pompejus teſtes. quorum illi Gallias prorogavit, hunc ad Piraticum bellum miſit. Denique jam palam *Regnare in judiciis, in concionibus* dicebatur. atque adeo Inimici objiciebant, *Tertium peregrinum Romæ eſſe regem.* In M. Antonium etiam quæ fecerit, dixerit, & quomodo habenas reip. tenuerit, ſcimus. *Lipſius.*

3. *Aſſentatione.*] *Aſſentatio* non hic in malam partem, ſed pro *aſſenſione*: ut ſupra *aſſentari* uſus, pro *aſſentiri*. *Et iis qui à Cæſare dimittendos exercitus contendebant, aſſentabatur: iis qui ab ipſo, adverſabatur.* Nec igitur mutandum in Petronio: *Tacentibus adhuc nobis, & ad neutram partem aſſentationem flectentibus*, ubi Gulielmius noſter, *aſſenſionem* reponebat. Et ad hanc faciem Apuleius *Converſationem*, venuſte pro *converſione*. In de dogm. Plat. *Ejuſdem temporis ſpatiis menſuras mundanæ converſationis intelligi.* Venuſte, inquam; propter magnitudinem & molem, ac velut difficultatem. *Acidal.*

4. *Forma.*] Hoc vulgo hic non legitur. *Forma.*] Poſt *Cæſaris*, deeſt *forma*, vel ſimile; quæ dictio oſcitantia librarii in tertium verſum tranſlata eſt, ut videtur, ubi plane ſupereſt: *conſortiiſque*

ejuſdem

mus. Qua ille prudentia [1] Rhaſcupolim, interemtorem [2] fratris ſui filii Cotys, conſortiſq; [3] ejuſdem imperii evocavit; ſingulari in eo negotio uſus opera Flacci Pomponii, conſularis viri, nati ad omnia quæ recte facienda ſunt, ſimplicique virtute [4] merentis ſemper, quam captantis gloriam. Cum quanta gravitate, [5] ut ſenator & judex, non ut princeps, [6] & cauſſas preſſius audit? quam cele-

ejuſdem imperii formam evocavit. Rhenanus.

1. *Rhaſcupolim.*] Hunc Suet. *Thraſypolum* vocat; Tacit. *Reſcuporim.* Rhenan. *Rhaſcupolim.*] *Reſcuporim* Tacitus. Ῥασκύποριν Dio lib. 54. *Schegk.* *Rhaſcupolim.*] Apud Suetonium, *Thraſcypolis.* Sed malim, *Rhaſcupolis.* Niſi præferas, *Rhaſcuporis*; quod in Ms. invenit Torrentius. Sane Dioni etiam eſt, Ῥασκύποριϛ. Tacitus tamen, *Reſcuporim*, eum vocavit. Eadem variatio apud auctores in nomine alterius Raſcupolis, qui ante hunc regnavit. De quo alibi. *Voſſius.* *Rhaſcupolim.*] Copioſe *Tacitus* 2. A. 64. *& ſeqq.* Meminit *Suetonius* Tib. 37. Boecler.

2. *Fratris ſui filii.*] Ita & Tacitus lib. II. Annal. Sed lib. III. ſibi ipſi adverſatur, ubi ait: *Cæſar Antiſtium Veterem ad dicendam cauſam retraxit, ut turbidum, & Reſcuporidis conſiliis permixtum, qua tempeſtate Cotye fratre interfecto bellum adverſus nos volverat.* Lipſius graviſſimum ſcriptorem humani aliquid paſſum arbitrabatur. Ego in librarios culpam conjicere malim. Scribendum enim exiſtimo: *qua tempeſtate, Cotye fraude interfecto, bellum adverſus nos volverat.* Pro *voluerat* autem *volverat* repoſuimus, Pychenæ judicium ſecuti. *Voſſius.*

3. *Ejuſdem imperii.*] Hic verbum, *formam* legebatur. *Ejuſdem imperii.*] Niſi dictio *forma*, ut dixi, hic ſupervacua eſt, videtur deeſſe, *per*; ut legatur, *per amicitiæ formam evocavit.* Rhenan.

Ejuſdem imperii.] Ita legitur hic locus in antiqua editione. Sed verbum, *formam*, ſententiam perturbare cum videretur, omiſſum eſt à doctis viris. Nos tamen illud retinemus, & *formam* mutamus in *Romam*, hiſtoria præſertim conſentiente. *Urſinus.*

4. *Merentis ſemper, quam, &c.*] Intelligitur *magis*, frequenti locutione Tacito. Valerio lib. 1. cap. 1. *Factum Maſaniſſæ animo, quam Punico ſanguine convenientius.* Comicus: *Tacita mulier, quam bona.* Hæc occurrerunt. ſexcenta talia licet obſervare apud JCtos noſtros. *Schegkius.*

5. *Ut ſenator & judex.*] Hæc non ſine arcano dominationis à Tiberio facta, ſubtiliter & profunda ἐπιχείρῳ Tacitus innuit; *ſed dum veritati conſulitur, libertas corrumpebatur.* Quæ verba, ut breviter hoc dicam, ita accipio: *Juſtitiæ quidem conſulebatur hac ratione & innocentiæ, ut ex ſe & vero, non ex affectu & gratia judicia diſpenſarentur; ſed eadem opera & ſub hoc tuendæ juſtitiæ ſchemate Tiberius munia judicum, ut alia pleraque, in ſe trahebat, nullaque judiciis libertas, & judicibus auctoritas manebat.* Boecler.

6. *Et cauſſas.*] Dele particulam, *&*. Manut. *Et cauſſas.*] Habeo ſcribere: *etiam cauſas præſens audit?* Nam ita fecit. Suetonius de eo: *magiſtratibus pro Tribunali cognoſcentibus plerumque offerebat ſe conſiliarium, aſſidebatque miſtim, vel ex adverſo in parte primori.* Lipſius.

celeriter [1] Libonem ingratum & nova molientem oppreſſit? Quibus præceptis inſtructum Germanicum ſuum, imbutumque rudimentis militiæ ſecum actæ, domitorem recepit Germaniæ? Quibus juventam ejus exaggeravit honoribus, [2] reſpondente cultu triumphi rerum quas geſſerat magnitudini? Quoties populum [3] congiariis honoravit, [4] ſenatorumque cenſum, cum id ſenatu auctore facere potuit, quam libenter explevit, ut neque luxuriam invitaret, neque honeſtam paupertatem pateretur dignitate deſtitui? [5] Quanto cum honore Germanicum ſuum in tranſmarinas miſit provincias? Qua vi, conſiliorum ſuorum miniſtro & adjutore uſus Druſo, filio ſuo, [6] Maroboduum inhærentem occupati [7] regni finibus, pace majeſtatis ejus dixerim, velut ſerpentem abſtruſam terræ, ſalubribus conſiliorum ſuorum medicamentis coëgit egredi? quam illum & honorate, nec ſecure continet? Quantæ molis bellum, principe Galliarum ciente [8] Sacroviro, Floroque Julio, mira celeritate ac virtute compreſſit, ut ante

1. *Libonem ingratum & nova, &c.*] Hæc verba, *ingratum & nova molientem, oppreſſit*; errore librarii tranſpoſita videntur. ego in tertium ſuperiorem reponenda puto, videlicet poſt, *formam evocavit*. Rhenan. *Libonem ingratum, &c.*] Tò *Libonem* in principe editione deſiderabatur. Nec male ab aliis infultum videatur, niſi poſtea de Libone iterum repeteret Vellejus. Viderint itaque alii, an non commodius ſubſtitui poſſit *Clementem*. Hic enim Clemens ad ulciſcendam Agrippæ domini ſui mortem comparârat non contemnendam manum. Sed fraude tandem à Tiberio captus, punituſque eſt; ut ſcribit Suetonius in vita Tiberii. *Voſſ. Libonem ingratum & nova molientem.*] Adi *Tacitum* 2. A. 27. *& ſeqq.* qui remoto velo rem ediſſeret. *Dio* 57. *p.* 702. Boeclerus.

2. *Reſpondente cultu.*] Vet. liber habet *reſpondentem, &c.* Mihi alias ſic legendum videtur: *reſpondente cultui triumphi, rerum quas geſſerat magnitudine.* Burrerius.

3. *Congiariis.*] Congiarium munus principis, quo donabatur Populus.

4. *Senatorumque cenſum.*] Rurſum apertius aget *Tacitus* 2. A. 37. *&* 38. *Boeclerus.*

5. *Quanto cum honore.*] Imo, quanta cum calliditate *amoliri Juvenem ſpecie honoris ſtatuit*; *Tacitus* 2. A. 42. Boeclerus.

6. *Maroboduum.*] *Tacitus* late 2. A. 62. & *ſeqq.* *Sueton. Tib.* 37. *Reges quoſdam per blanditias atque promiſſa extractos ad ſe non remiſit: ut Maroboduum Germanum, &c. Hiſt. miſc.* 7, 22. Boecler.

7. *Regni finibus.*] *Boiohemiam* intelligit. *Rhenan.*

8. *Sacroviro Floroque Iulio.*] *Tacit.* 3. A. 40. *& ſeqq.*

1. *Bellum*

ante populus Rom. viciſſe ſe quam bellare cognoſceret;
nunciosque periculi victoriæ præcederet nuncius. Ma-
gni etiam terroris [1] bellum Africum, & quotidiano auctu
majus, auſpiciis conſiliisque ejus brevi ſepultum eſt.
[2] Quanta ſuo ſuorumque nomine exſtruxit opera? Quam 130
pia munificentia ſuperque humanam evecta fidem tem-
plum patri molitur? Quam magnifico animi tempera-
mento Cn. quoque [3] Pompeii munera abſumpta igni re-
ſtituit? [4] qui, quidquid umquam claritudine eminuit, id
veluti cognatum cenſet tuendum. Qua liberalitate cum
alias, tum proxime incenſo [5] monte Cœlio, omnis ordi-
nis

1. *Bellum Africum.*] *Tac.* 2. *A.* 52. *& ſeqq.* & 3, 20, *&c.*

2. *Quanta ſuo ſuorumque nomine.*] *Tacitus* 6. A. 45, 3. *Ne publice quidem niſi duo opera ſtruxit, templum Auguſto, & ſcenam Pompejani theatri: eaque perfecta contemtu ambitionis, an per ſenectutem, haud dedicavit.* Sueton. Tib. 47. *Princeps neque opera ulla magnifica fecit. Nam & quæ ſola ſuſceperat, Auguſti templum, reſtitutionemque Pompejani theatri, imperfecta poſt tot annos reliquit.* & Calig. 21. *Opera ſub Tiberio ſemiperfecta, templum Auguſti theatrumque Pompeii abſolvit.* Boccler.

3. *Pompeii munera.*] *Munera* videtur hoc loco poſuiſſe Vellejus pro ipſis *ædificiis*, ut ſupra, cum dixit de Pompejo item: *Perfectis muneribus Theatri, &c.* Itaque nihil mutandum puto: vel ſi *mœnibus* ibi pro *muneribus* reponendum eſt; hic quoque *mœnia* pro *munera* ſcribendum cenſeo. *Urſinus.*

4. *Qui quicquid.*] Vulgo, *qui quidem quam claritudine eminuit, &c.*

5. *Monte Cælio.*] Ita repoſuere pro *Cæli*, quod erat in editione principe. Ego nil mutaverim. Sane, *mons Cæli* recte dicitur, ut *oppidum Antiochiæ*, Ciceroni ad Atticum l. v. epiſt. XVIII. *Torrens Vergelli*, apud Florum lib. II. cap. VI. Imo & ſimiliter, *ad montem Soractis* dixit Solinus cap. II. prout ex Mss. edidit magnus Salmaſius. *Voſſ.* *Monte Cælio.*] *Suet. Tib.* 48. Boecl. *Monte Cælio.*] Ab Anco urbi hic mons additus, ut Strabo: vel à Tullo Hoſtilio, ut Livius: vel à Tarquinio Priſco, ut Tacitus. A querna ſylva, Querquetulanus: à Tiberio Cæſare, quod is poſt incendium habitatoribus ædificia conſumpta inſtauraſſet, dici cœptus mons Auguſtus. Ab ortu habet mœnia, à meridie Cœliolum, ab occaſu Palatinum, à ſeptentrione Eſquilias. Adjacent ab ortu, Cœlimontana & Neviæ portæ, & inter has Statilii Tauri theatrum dimidiata ſui parte mœnibus incluſum: à meridie, vallis: ab occaſu, Severi ſeptizonium: à ſeptentrione, Titi amphitheatrum, vulgo Coloſſeum. Nominatus à Cœle quodam Hetruſcorum duce, qui cum Romulo contra Sabinos arma ſocia conjungens, caſtra in eo poſuit. Cœliolus pars eſt Cœlii, à Martiale libr. 12. ad Juvenalem, Minor Cœlius dictus:

Dum per limina te potentiorum
Sudatrix toga ventilet, vagumque
Major Cœlius & minor fatigat.

Ab ortu habet mœnia, à meridie Aventinum, ab occidentis & ſeptentrionis partibus vallem, per quam fluit Appiæ rivus. Incipit poſt portam Gabiuſam,

nis hominum jacturæ, patrimonio ſuccurrit ſuo? Quanta cum quiete hominum, rem perpetui præcipuique timoris, ſupplementum, [1] ſine trepidatione dilectus, providet? Si aut natura patitur, aut mediocritas recipit [2] hominum, [3] apud aures Deorum de his queri; quid hic meruit? primum, ut ſcelerata Druſus Libo iniret conſilia; deinde, ut [4] Silius & Piſo; quorum alterius dignitatem conſtituit, auxit alterius? Ut ad majora tranſcendam, quamquam & hæc ille duxit maxima; quid, ut juvenes amitteret filios? quid, ut nepotem ex Druſo ſuo? Dolenda adhuc retulimus: veniendum ad erubeſcenda eſt. Quantis hoc triennium, M. Vinici, doloribus laceravit animum ejus? quamdiu [5] abſtruſo, quod miſerrimum eſt, pectus ejus, flagravit incendio? [6] quod ex nuru, quod ex nepote dolere, indignari, [7] erubeſcere coactus eſt. Cujus temporis ægritudinem auxit amiſſa mater eminentiſſima, [8] & per omnia Deis quam hominibus ſimilior femina; cujus

biuſam, nunc clauſam; & inde ad Latinam flectitur, terminaturque ad Capenam. *Fabric.*

1. *Sine trepidatione dilectus.*] Dilectus enim ſuapte natura gravis, ait Tacitus. *Schegkius.*

2. *Hominum.*] Alias legitur, *hominum aut Deorum*, vel, *auribus Deorum de his.* Rhenanus.

3. *Apud aures Deorum de his queri.*] Acutius, *de Diis queri.* Si fas eſt, inquit, hominem apud Deos, Deos accuſare. Et ita ſanè facit, queriturque quod Dii à calamitatibus immunem eximiumque non habuerint Tiberium, ipſum quoque ſcilicet futurum divum. *Lipſ. Apud aures Deorum de his queri.*] In Ms. fuerat, *auro Deo cum de his queri.* Unde legendum arbitror: *auribus Deorum de his queri.* Urſinus emendarat: *de Deo cum Deis queri.* Lipſius vero vulgatam retinebat lectionem, niſi quod pro *his* ſcriberet *Diis.* Sed ambo à veſtigiis autographi longius receſſerunt. *Voßius.*

4. *Silius & Piſo.*] In Ms. erat, *Silius, Piſoque, tam alterius, &c.* Lege: *Silius, Piſoque, quorum alterius, &c.* Uſitato mendi genere. *Voßius.*

5. *Abſtruſo, &c.*] Etenim *creſcit diſſimulatione ipſa dolor, hoc altius demiſſus, quo minus profiteri licet.* Juſtin. lib. 8. *Acidal.*

6. *Quod ex nuru.*] Agrippina. *Sueton.* Tib. 53. & 54.

7. *Erubeſcere.*] Addidi vocem *erubeſcere*, volentibus membranis, neglectam Aldo; quod ſcirem, viro ingenue ruborem ſupra dolorem indignationemque omnem. *Gruter.*

8. *Et per omnia Deis.*] Loca ſimilia hujus multa, è queis pauca bona fide retinuit memoria. De Jul. Cæſare: *Animo ſuper humanam & naturam & fidem evectus.* De Pompejo: *Per omnia fortunam hominis egreſſus.* De M. Catone:

cujus potentiam nemo ſenſit, [1] niſi aut levatione periculi aut acceſſione dignitatis. Voto finiendum volumen ſit. *JUPPITER Capitoline* [2] *& auctor ac ſtator Romani nomi-* 131
nis, Gradive Mars, perpetuorumque cuſtos [3] *Veſta ignium, & quidquid numinum hanc Romani Imperii molem in ampliſſimum terrarum orbis faſtigium extulit, vos publica voce obteſtor atque precor, cuſtodite, ſervate, protegite hunc ſtatum:* [4] *hanc pacem; eique functo longiſſima ſtatione mortali deſtinate ſucceſſores quam ſeriſſimos, ſed eos quorum cervices, tam fortiter ſuſti-*

tone: *Per omnia ingenio Diis, quam hominibus propior.* Acidal.

1. *Niſi aut levatione periculi.*] Et ad iſtud hercle exemplar ipſns ſe formare debebant aulici. nunc quid? nbtinet fere qund queſtus eſt de ſuo ſæculo Seneca Hercule Oetæo, verſu DCXXXVII.

Colit hic reges, regumque Lares;
Non ut preſſo vomere ſemper,
Numquam ceſſet curvus arator,
Vel mille ſecent arva coloni:
Solas optat, quas donet opes.
Colit hic reges, calcet ut omneis,
Perdatque aliquos, nullumque levet:
Tantum ut noceat cupit eſſe potens.

Verum de iſtis hominibus, quantum ſatis eſt, cumulavimus ad Taciti locum lib. 4. Annal. cap. 31. *Suilium vidit ſequens ætas præpotentem, venalem, & Claudii principis amicitia, diu proſpere, numquam bene uſum.* Gruter. *Niſi aut levatione periculi.*] Recte hoc exemplum proponit aulicis *Gruterus.* quamquam de Livia adulatorie *Vellejus.* Boeclerus.

2. *Et auctor.*] Puteanus legendum putat: *Jupp. Cap. & Stator, & auctor R. n., G. M.* Manut. *Et auctor.*] Placet conjectura doctnrum virorum, qui legunt: *Jupiter Capitoline ac ſtator, & auctor Romani nominis, Gradive Mars, &c.* nam illud *ſtator* ad *Jovem* tantum referri poteſt, non item ad *Martem.* Nobis tamen non diſpliceret, ſi parva mutatione ſcriberetur *ſator* pro *ſtator*, legereturque; *Juppiter Capitoline; & auctor, ac ſator Romani nominis Gradive Mars, &c.* Urſin. *Et auctor.*] Magis prnbem, *ſator Romani nominis.* Genitor enim & pater Romanorum Mars, quia Romulum ſeviſſe dictus. *Lipſ. Et auctor.*] Seneca de Benefic. lib.4. cap.7. *Quoties voles, tibi licet aliter hunc auctorem rerum & naturarum compellare. Et Jovem opt.max. rite dices, & Tonantem & Statorem, qui non, ut hiſtorici tradiderunt, ex eo quod poſt votum ſuſceptum acies Romanorum fugientium ſtitit, ſed quod ſtant beneficio ejus omnia, ſtator, ſtabilitorque eſt.* Schegk.

3. *Veſta.*] אשותה id eſt, Eſtha, nihil aliud quam ignem Chaldæis denotat. Unde & hic cultus ad alios populos transfluxit.

4. *Hanc pacem; eique functo.*] Vox deeſt, quam fidenter repono: *Hanc pacem, hunc Principem: eique functo.* Ad Principem enim certe pertinent, quæ adtexit. *Lipſ. Hanc pacem; eique functo.*] *Lipſius* interpnnii poſt *hanc pacem, hunc principem*, ur ſequentia cohæreant. *Eruditiſſimus Gerardus Voſſius* ſnllerter cnnjicit legendum: *hunc ſtatum, hunc Principem:* quæ vox per compendium ſcripta forte anſam dederit τῷ *pacem.* Boecler.

1. *Aut*

ſuſtinendo terrarum orbis imperio ſufficiant, quam hujus ſuffeciſſe ſenſimus; conſiliaque omnium civium [1] *aut pia* * * *

1. *Aut pia.*] Videtur hic parum deeſſe in hac peroratiuncula votitia. Videntur autem extrema verba in talem ſcripta ſenſum; *conſiliaque omnium civium aut pia, aut ſalutaria, in felicem exitum provehite*; aut ſenſum ſimilem. *Rhenan.* *Aut pia.*] Rhenanus ſupplevit: *aut pia, aut ſalutaria, in felicem exitum provehite.* Ego felicius mentem Velleii mihi aſſecutus videor, nempe ut ſcripſerit: *aut pia fovete, aut impia opprimite.* Ita igitur, aut ſimili modo, illum finio. *Voßius.*

FINIS.

Rerum ac Verborum, maximè memorabilium, è VELLEIO, & adjunctis ei Notis obſervatorum

INDEX.

Litera a, b, columnas uniuſcujuſque paginæ exprimunt; iis quæ carent, in textu VELLEIANO *exprimuntur.*

A.

ACerranis data civitas. 53
Achæi ex Laconica pulſi. 12. *quas occupaverint ſedes?* ibidem. *à Q. Metello Macedonico fuſi.* 43
Achaia, in bellum inſtincta. 46. *à Mummio in provinciam redigitur.* 142. *an totam Græciam complectatur.* 227.a
Actiacum bellum. 244. *prælium.* 239. 240. & 243. a
Adduus C. Cæſarem, Agrippæ filium, ab Auguſto adoptatum, interficit. 272
Adeſſe, verbum ſolenne Cenſorinum. 82.b
Ad liquidum, quid? 57.b
Adon, Hebræis Dominum *denotat.* 272. b
Adoptio quot & quibus modis fiat. 190. b
Adſueſcere, pro *adſuefacere.* 229.b
Adulatio ſemper magnæ fortunæ comes. 273
Ægiſthus per annos VII. *regni potitur.* 5. *ab Oreſte occiditur.* ibid.
Ægyptus à D. Auguſto facta ſtipendiaria. 144
Ælius Catus. 275
L. Æmilii Paulli laudes. 38. *cujus filius.* ibid. *an in prætura unquam triumphaverit?* 38. a. *Perſeum vincit.* 39. *millies centies H. S. ærario confert.* 40. *ejus quatuor filii.* 42. *concio ante triumphi diem.* ibid.
Æmilius Sura. 27
Æmulatio alit ingenia. 60
Ænaria, inſula. 101. a
Æolica colonia, quot ætates ante Ionicam fuerit? 18.b
Æolii, longiſſimis acti erroribus, quos locos obtinuerint, urbeſque condiderint? 18
Æſchylus tragicus. 58
Æſernia coloniis occupatur. 54
Æſulum deducta colonia. ibid.
Ætolia ſubacta à Fulvio Nobiliore. 142
Affinitas inter C. Cæſarem & Pompejum. 154. *inter Antonium & Cæſarem.* 204
Afranius. 59. *in Togatis clarus.* 81
Afranius Pompeii legatus. 165
Africa, quando in formulam redacta provinciæ. 141. *eam Pompejani obtinent exercitus.* 181
Africi triumphi apparatus ex ebore. 184
Africum bellum. 181
Agamemnon Rex Regum, in Cretam rejectus, quas ibi urbes ſtatuerit? 5. *ab Ægiſtho occiditur.* ibid.
Agere tela, pro *adigere.* 232.b
Agminibus concurrere, quid? 161.b
Agraria lex, vide *Lex agraria.*
M. Agrippa Octavianis navibus præficitur. 229. *deſcribitur & laudatur.* 229, 230. *quotidianis exercitationibus militem remigemque ad ſummam artis militaris & maritimæ perducit ſcientiam.* 230. *ejuſdem ductu, proſpere apud Mylas pugnatum.* 231. *ante eum an aliquis coronâ Roſtrata donatus fuerit.* 234. a,b. *Leucadem expugnat, Patras capit, Corinthumque occupat.* 240. *Juliam Cæſaris filiam, poſt mortem M. Marcelli, ducit uxorem.* 257. *moritur.* 261. *quoties Conſul fuerit.* 261.b.262.a,b

Agrippa,

Agrippa, M. Agrippæ filius, adoptatur ab Auguſto. 276. *eum mira pravitate offendit.* 297

Aix, oppidum non incelebre, olim à Sextio conditum. 87. a

Ala Equitum turma, & unde ſic dicta? 295. a

Alba. 43. a

Albam deducta colonia. 53

Albania penetrata cum victoria. 145

Albis fluvius, à numero fontium influentium ſic dictus. 280. a. *oritur in tractu Hercinia ſilvæ.* b

Alcman, Poëta. 62

Alcmæon ultimus Archontum perpetuorum Athenienſium. 33

Aleſia, ſive *Alexia, urbs, à quo condita?* 162. a. *an circa eam tota belli moles fuerit.* ibid.

Aletes, Hippotis filius, Corinthum condit. 13

Alexander Magnus, ſeptimus-decimus à Carano. 27. *unde genus ducat.* 27. a, b. *quotus ab Hercule.* 27. a. *à Lyſippo impetravit, ut eorum equitum qui ex ipſius turma apud Granicum flumen ceciderant, expreſſa ſimilitudine figurarum, faceret ſtatuas, & ipſius quoque iis interponeret.* 44. *cum eo Cæſar comparatur.* 149

Alexandria, quando condita? 53. a

Alexandrini triumphi apparatus ex teſtudine. 184

Aliaria Sempronii uxor. 269. a

Aliſon. 313. b

Allobroges, populi. 83. a

Alpes feris multiſque nationibus celebres perdomitæ. 253

Alſium coloni deducti. 54

Altinum Venetiæ mediterranea urbs. 224. b

Amicitiam renuntiandi ritus. 45. b

Ἀ*μνησίας inventores Athenienſes.* 190. b

Ampii & T. Labieni lex pro Pompejo. 146

Amyntas Rex ab Antonio ad Auguſtum transfugit. 241

Ancipitia, & dubia, ut differant? 231. b

Andriſcus, quis, & cujas? 43. b

Andrus ab Ionibus occupatur. 18

Anicius triumphat. 39

Annia Cinnæ uxor, deinde M. Piſonis, ab eoque dimiſſa. 149

Anni quot inter primam & alteram Ianum κλεῖσιν. 141. b

Annonæ difficultas maxima. 258. *Romæ crebrum id malum, & cur?* 258. a, b

Antiochus, Rex Macedoniæ, devictus. 28

Antiochus Epiphanes Athenis Olympicum inchoavit. 40. *Ptolemæum obſidet.* ibid.

Antiſſa, vel ut alii, *Lariſſa, urbs.* 19. a

Antiſtius à Damaſippo trucidatus. 114

C. Antiſtius. 254

L. Antonius, M. Antonii frater, deſcribitur. 221. *Conſul Italiam tumultibus implet.* 222. *Peruſiam petit, qua expugnata, in Cæſaris poteſtatem venit.* ibid.

M. Antonius, orator. 81. *Marii Cinnæque juſſu confoſſus.* 105

M. Antonio, triumviri Patri, totius oræ maritimæ poteſtas à Senatu decreta. 127

M. Antonius, C. Cæſari in Conſulatu collega diadema imponit. 116. *liberos ſuos obſides in Capitolium mittit, fidem C. Cæſaris interfectoribus deſcendendi dans.* 189, 190. *H.S. ſepties millies, à C. Cæſare ad ædem Opis depoſitum occupat.* 195. *C. Octavio inſidias ſtruit.* 195, 196. *ejus & Dolabellæ furor.* ibid. *ejus domus falſorum chirographorum & commentariorum officina.* 196. a. *deſerere Italiam turpi fuga cogitur.* 198. *à M. Lepido per colloquia repulſus.* 200. *à Senatu hoſtis judicatus.* 201. *Lepido ſe jungit.* ibid. *L. Cæſarem avunculum proſcribit.* 207. *in Italiam venit.* 225. *Octaviam, ſororem Cæſaris, ducit uxorem.* 228. *Sex. Pompejum jugulari jubet.* 231, 232. *ob hoc facinus, mox ludos in Theatro Pompeii faciens, execratione populi, ſpectaculo pellitur.* 232. *Parthos petit, ab iiſque clade afficitur.* 235. *Artuaſdem Armeniæ regem aureis catenis vincit.* 236. *Patriæ bellum inferre conſtituit.* 237. *ſe Liberum*

patrem

patrem appellari jubet, ejuſque habitum imitatur. ibid. Διόνυσος νέος cognominatus eſt. 237. b. ei Reges qui adhæſerint. 240. a. claſſem exercitumque deſerit. 242. enervatur amore Cleopatræ. 236. & 244. ſeipſum interimit. 245
Antonianorum militum in pugnando, poſt fugam Antonii, conſtantia. 242
Apollinis Pythii oraculum. 10
Apollonia, urbs. 192. b
Appius Claudius adulter Iuliæ. 269
Appuleius Saturninus, vide Saturninus.
L. Apronii virtus. 304
Aqua ignique quibus interdicebatur. 108. b
Aquæ Sextiæ. 87
Aquila Romanarum legionum inſigne. 232
Aquileiam colonia deducitur. 55
M. Aquillius Mithridati vinctus traditus. 97
Arbitri, qui? 89. b
Archilochi laus. 20. ætas. 20. a
Archontes eum honorem uſque ad Charopem uſurparunt. 10. perpetui quando Athenis eſſe deſierint? 33. in denos annos creati. ibid.
Argi Temeno ceſſêre. 9. a
Argivus nullus orator. 62
Aricini quando in civitatem recepti. 52
Ariminum miſſi coloni. 51
Ariſtodemus fulmine è medio ſublatus. 9. a
Ariſtonicus armis Aſiam occupat. 89. cujus filius. 69. a. à M. Perperna victus & in triumphum ductus. 69. M. Aquillio capite pœnas dat. ibid. Craſſum Mucianum interemit. 90
Ariſtophanes, comicus. 58
Ariſtoteles. 59
Armenia in P. R. poteſtatem redacta. 259
Arminius, Sigimeri filius, in Quinctilium Varum conjurat. 308
Artagera, urbs. 272
Artauaſdes Armeniæ Rex ab Antonio aureis catenis vinctus. 236. ei, an Tigrani Armeniæ regnum à Tiberio reſtitutum. 259. a, b
Artorii, C. Octavii medici, ſomnium. 215
Arverni, populi qui; & quomodo hodie dicti? 83. a
Aruntius Actius Reip. reſtitutus. 227
Aruntio lævum Iulianarum navium cornu commiſſum. 242
Aſculani Servium Prat. Fontejumque Legat. occiderunt. 91
Aſculum Picenorum oppidum. 91. a
Aſia, an jure (mortuo Attalo) à Romanis occupata. 69. a. à L. Scipione, Africani fratre, erepta Antiocho. 142. mox beneficio S. P. Q. R. ab Attalis poſſeſſa regibus. ibid. à M. Perperna facta tributaria. ibid. ſuis in partes diviſa. 150. b. ei urbes reſtitutæ. 324
Aſiaticum imperium ab Aſſyriis ad Medos translatum. 22
Aſinius Pollio Iulianis partibus fidus. 212. vide Pollio.
Aſpidum tres ſpecies. 245. b. omnium commune σύμπτωμα, ſomnus. ibid.
L. Aſprenas, Vari legatus laudatur. 313
Aſſentari, pro aſſentiri. 165. b
Aſylum factum à Romulo. 35
Aſſyrii Principes omnium gentium. 27
Ateius Craſſum diris devovet exſecrationibus. 160. a
Atella, oppidum. 319. a
Athenæ quando ſub Regibus eſſe deſierint? 9
Athenienſes in Eubœa Chalcida & Eretriam occupant. 14. eorum ingenia. 62. ut & certa in Romanos fides. 107. decretum: μὴ μνησικακεῖν. 190. a
Atia, mater Octavii. 194
C. Atilius, Cos. 180
Atreus Olympicum certamen quando inſtituerit? 32
Attalus Rex Aſiam pop. Rom. hereditate relinquit. 69
Attica fides. 107
Attici ad Sullam, verba memorabilia. 244. b
Attius, tragœdus. 59, 81
Attuarii ſubacti. 277. eorum ſitus, & deſcriptio. b
Atys Rex, Lydi & Tyrrheni pater. 6. a
Auctoramentum, quid? 206. a
Anguſta pax omnes terrarum angulos à latro-

latrociniis ſervat immunes. 324
D. AUGUSTUS Cicerone Cos. natus. 136. cognomen id univerſi Senatus P. Q. R. conſenſu accipit. 254. 255. M. Agrippæ liberos, nepotes ſuos, præpoſitis Caji ac Lucii nominibus adoptat. 261. animos oculoſque P. R. gladiatorii muneris, naumachiæque ſpectaculo replet. 267. Tib. Neronem adoptat. 275. ut & Agrippam, M. Agrippæ filium. 276. abeuntem Tiberium proſequitur. 312. Tiberium Nolam revocat, cumque eo collocutus moritur. 319. conſecratur à Tiberio. 323. ubi denatus. 318. b. reliqua vide in Octav.
Auguſtus clavus quando ſumebatur. 247. b
Aulici ars præcipua. 230. a
Auximum in Picenum coloni miſſi. 55

B.

BAbylon à quibus condita. 23
Bacenis ſilva, eadem cum Hercynia. 286. a
Balbus Cornelius hoſtium caſtra ingreditur, &c. 175. & 176. moriens, Pop. Rom. viritim vicenos quinos denarios legat. 175. b. primus externorum Pontifex & triumphalis. 176. a
Balbus major, primus externorum Conſul. 176. a
Balineum, quid? 300. a
Barbari Cæſaris videndi cupido. 281. ejus oratio ad eundem. 282
Bathinus, fl. 300
Bato dux Pannonum. 288. ejus reſponſum Tiberio. 306. b. an duo fuerint bello Pannonico. 288. b. 289. a. & 300
Bellum Troicum. 50. Numantinum. 64. Jugurthinum. 84. Italicum. 90. & ſeqq. Nolanum. 96. Pyrrhi. 96. Mithridaticum. 98. Marſicum. 121. Spartacium. 125. Sertorianum. 125. Piraticum. 126. Punicum primum. 141. Parthicum molitur Craſſus. 160. Civilis initia. 165. Africum. 181. Hiſpanienſe. 182. Campanum. 122. Actiacum. 244. Alexandrinum. 246. Viriathinum. 253. Punicum ſecundum. 253. Pannonicum. 261. Germanicum. 264. Thracicum. 265
Beneventum deducta colonia. 54
Beneventum, olim Maleventum, Pelignorum in Samnitibus oppidum. 318. a
Beſſi, à quo devicti. 263. b. 264. a
Bibulus Cæſaris collega & adverſarius datus. 155. b
Bithynia à Nicomede Populo R. teſtamento relicta. 69. ſtipendiaria facta. 143
Bonæ Deæ Sacra, Græcis Gynæcia dicta. 156. a
Bononiam deducta colonia. 55
Bovillæ, urbs. 164. b
Breuci, populi. 303. a
Britannia bis à C. Cæſare penetrata. 161
Bructeri ſubacti. 277. eorum ſitus, & deſcriptio. 278. a, b
Brundiſina pax inter Antonium & Auguſtum. 225
Brundiſium deducta colonia. 54
Brundiſium, urbs Calabriæ. 109 b
A. Brutus (Gallæci cognominati) præclara in Hiſpania militia. 73
D. Brutus conſiliarius conjurationis in Cæſarem. 186. obſidione liberatur. 198. ei cur triumphus decretus. 199. b. deſertus à Planco. 202. ab Antonianis jugulatur. ibid. & 246
M. Brutus auctor conjurationis in Cæſarem. 185. & 187. a. cum C. Caſſio provincias, exercituſque occupat. 199. C. Antonio, fratri M. Antonii in Macedonia, Vatinioque circa Dyrrachium, legiones extorquet. 212. Lycios devincit. 213. cum C. Octavio & Antonio acie concurrit. 214. à Stratone Ægeate impetrat, ut ſibi morituro manum commodet. 216. comparatur cum Caſſio. 219. morientis ætas. 218
Brutianarum partium exitus. 218. & 221.
Brutiana caſtra. 219
Bubienum, ſive Boybaimum Marobodui regia. 286. b
Buxentum coloni miſſi. 55
Byzantium Mileto, unde originem duxit, potentius. 90.

C. Caci-

C.

Cæciliæ familiæ claritudo. 85
Cæcilius comœdus. 59
A. Cæcina. 295
L. Cæditii virtus laudanda. 313
Cælianæ ſeditionis tempus. 208. a
M. Cælius deſcribitur. 208. ſeditionem movens primo ſummotus à rep., deinde authore Senatu circa Thurios oppreſſus. 209
Cæpio, cenſor ſeverus. 82. à Cimbris fuſus. 86
C. Cæſar Iulius laudatur & deſcribitur. 148. unde genus deducat. ibid. ejus laudes. 149. Magno Alexandro, ſed ſobrio, ſimillimus. 149. mutata veſte Sullam fugit. 149. à piratis captivus retinetur. ibid. contracta claſſe, eorum claſſem ex parte fugat. 150. captivos cruci ſuffigit. 151. ejus geſta memorabilia. 152. Luſitanos ſubigit. 153. a. ejus lex de agro Campano pl. dividendo. 154. ei Galliæ in quinquennium decreta. 155. ejus præclara geſta in Gallia. 159. amplius quadringenta millia hoſtium cædit, & capit. 161. cum exercitu Rubiconem tranſit. 172. Pompejum Brundiſium uſque perſequitur & Maſſiliam obſidet. 173. Theſſaliam petit. 177. confligit cum Pompejo. ibid. pervehitur in Africam. 181. fortunam viſus in mancipio habere. 181. b. ejus clementia in victos. 182, 183. eum, victorem Africani belli, excipit Hiſpanienſe. 182. Pharnacem vincit. 182. ejus præclara in Hiſpania geſta. 182. verba ad ſuos milites. ibid. victor in urbem revertitur. 183. quinque agit triumphos. 183, 184. quot millia talentûm in triumpho tulerit. 185. a. an jure interfectus. 185. b. 186. cauſa. ibid. ejus teſtamentum abolendum cenſet Caßius. 189. ejus mortis varia præſagia. 188. a, b. 189. a. teſtamentum apertum quo C. Octavium, nepotem ſororis Iuliæ adoptat. 190, 191. memoratur inter doctos viros. 137
C. Cæſar Agrippæ filius ab Auguſto adoptatur. 261. virilem togam ſumit. 266. cum rege Parthorum coït. 271. per inſidias colloquii vulneratur à quodam, nomine Adduo. 272. ubi mortuus. 273. b. 274. a
C. Cæſar Strabo. 81
L. Cæſar, Agrippæ filius, ab Auguſto adoptatur. 261. Maßiliæ moritur. ibid.
L. Cæſar, Antonii avunculus, ab Antonio proſcribitur. 207
Ti. Cæſaris geſta. 144. vide Tiberius.
Calabria. 110
Calatia, oppidum. 197. a
Caldus Cælius præclari facinoris auctor. 314
Cales colonia. 52
Calidius. 137
Calpurnia, Beſtiæ filia, uxor Antiſtii, jugulato viro à Sulla, ſeipſam transfigit. 114
Calpurnia uxor C. Cæſaris nocturno viſu territa. 189
Calpurnius à Jugurtha pecuniis corruptus. 114. b
Calvinus Domitius primipili Centurionem, ob turpem ex acie fugam fuſte percutit. 228
Calvus. 137
Campanæ coloniæ ſupplementum. 233
Campani, imbellis multitudo. 15. b. iis data civitas. 52. quando. 155. a
Campania. 16. a. Liberi Cererìſque certamen. b
Candidatus, quis? 46. b
Candidati Cæſaris. 320. b. 321. a
Canidius Antonii exercitum contra C. Cæſarem regit. 242. Antonium fugientem fugiens ſequitur. 243. ejus exitus. 246
Caninefates ſubacti. 277. eorum ſitus & deſcriptio. 277. a, b
Canutius tr. pl. continua rabie Antonium lacerat. 203
Capito patruus Velleii, Agrippæ ſubſcribit in C. Caßium. 213
Capitolium occupatum. 189
Cappadocia Ti. Cæſaris auctoritate Pop. R. facta ſtipendiaria. 144

Capſus, quid 58
Capua, à quibus & quando condita. 29.b. *quomodo ante vocitata, & unde jam ſic dicta.* ibid. *quot annos ſteterit, antequam à Romanis caperetur.* 30. *in formam præfecturæ redacta.* 155
Capys conditor Capuæ. 188.a
Caranus, regnum Macedoniæ occupat. 26.
Caranus, Toranus, an *Coranus* legendum? 26.b. *quotus ab Hercule.* ibid.
Carbo Cos. à Cimbris fuſus. 86
Carbo ſolus toto anno Conſul. 110
Carbo, orator. 81
C. Carbo prætorius, conſulis frater, à Damaſippo trucidatus. 114
Carinæ, nomen vici Romani. 227.a
Carnuntum, oppidum. 287.a
Carſeolos deducta colonia. 53
Carthago quando condita. 25.a. *quamdiu ſteterit?* 25.b. *quando everſa.* 25.b. 41.a. 48. *quando in poteſtatem Rom. redacta.* ibid. *eam ſtatuit ſenatus excidere.* 46. *incenſa.* 48.a. *aratrum paſſa.*b. *in Africa prima extra Italiam condita colonia.* 57. & 90. *Tyro potentior.* ibid. *eâ delêtâ res Romana degenerat.* 63
Sp. Carvilius. 327
Caſilinum, oppidum. 197.a
Caſſii cenſoris theatrum. 55. *cui in demoliendo obſtitere eximia civitatis ſeveritas, & conſul Scipio.* ibid.
C. Caſſius, quæſtor Syriam in P. R. poteſtate retinet, & ex eâ Parthos fugat. 161. *auctor conjurationis in Cæſarem.* 186. *Laodiceam expugnat & inclusum Dolabellam ad mortem adigit.* 211. *Rhodum capit.* 213. *cum Octavio & Antonio acie concurrit.* 214. *cornu cui præest fugatur.* 215. *interritus liberto cervicem extentam præbet.* 216. & 246. *melior Bruto dux.* 219
Caſſianæ Brutianæque partes fractæ. 221
Caſſius Longinus, cenſor ſeverus. 82
Caſſius Parmenſis morte pœnas dat. 246
Caſtrum coloniis occupatur. 54
Catilinæ conjuratio. 134. *urbe pellitur.* ibid. *ejus minæ.* 135.b. *fortiſſimè dimicans obtruncatur.* 136
Cato Porcius, Cos. bello Italico. 95
C. Cato, M. Catonis nepos, repetundarum ex Macedonia damnatus. 79
M. Catonis Cenſorii ſententia de Capua & Nola condita. 30. *perpetuus diruendæ Carthaginis autor.* 49. *quando obierit.* ibid. *memoratur inter Hiſtoricos.* 60
M. Catonis genus, virtus & laudes. 134. 135. *mittitur ad ſpoliandum regno Ptolemæum.* 157. & 158. *Clodium latâ ſententiâ abſolvit* 164. *ejus difficile iter.* 182. *homo novus.* 327
Catonis filii mors. 217
Catti, Germaniæ populi, nunc Heſſen. 285.a.b
Q. Catuli auctoritas & verecundia. 128. *omnium confeſſione Princeps Senatus.* 152. *fatali morte functus.* 169. & 105
Catullus Poëta. 137
Cauchi, Majores & Minores. 279.b. *ubi ſiti.* ibid.
Ceionii, præfecti caſtrorum, exemplum turpe. 311
Celox, breve navigii genus. 221.a
Cenſorini mors. 271
Cenſor, pro *cenſura.* 261.a
Cenſura Planci & Paulli. 260
Centurionum inſigne vitis. 216.a
Cerealia ſacra. 15.b
Certum jugum, pro, *firmo & perpetuo.* 141.a
Cethegus, aliique, auctore Senatu, in carcere necati. 134
Chalcis. 14
Chalcidenſes orti Atticis. 14. *Cumas in Italia condidère.* 15
Charops ultimus inter Archontes perpetuos Athenis. 10. *fuit & primus Archon decennalis.* 33
Cheruſci. 278
Chios ab Ionibus occupata. 18
Cibalis, urbs, in Inferiore Pannonia. 262.b
M. Ciceronis laudes. 133, 134. *Catilinæ, Lentulique, & Cethegi conjurationem diſcutit.* 134. *circa eum qui viri docti floruerint.* 136.a *Clodio in exilium pulſus.* 156. *patriæ reſtituitur.* 157. *ejus domus à Clodio disjecta, à ſenatu magnificè*

gnificè reſtituta. ibid. commendatur. 168.b. Pompejanarum partium inſito amore Cæſarem laudandum & tollendum cenſet. 200. continuis actionibus æternas Antonii memoriæ inurit notas. 203. proſcriptum & occiſum deplorat Vellejus. 206
Cilicia, regio quæ? 130.a. ab Iſaurico perdomita. 143
Cimber Tullius primarius inter conſpiratos in Cæſarem. 188.b
Cimbri, Teutonique Rhenum tranſcendunt. 80. bellum Romanis inferunt. 86. à Mario domiti. 312.b
Cinna, nec Mario, nec Sulpicio temperatior. 101. ei conſulatus juſſu Senatus abrogatus. ibid. corrupto exercitu qui circa Nolam erat, fretus novis civibus, Patriæ bellum infert. 102. Marium cum filio de exilio revocat. ibid. cum Mario urbem occupat. 104. orta ſeditione, ab exercitu interimitur. 110
Civile bellum. 165. quando exarſerit. 169
Civilia bella viceſimo anno finita. 249
Citrus, an cedrus legendum. 184.a. ex ea apparatus Gallici triumphi. 183
Clades gravis Octavianæ claßis, circa Tauromenium. 231
Claßis columbæ volatu directa. 15
Claudius Conſul, primus in Siciliam tranjecit exercitum. 140
Tib. Claudius Nero, vide Tiberius.
Claudius Quadrigarius, hiſtoricus. 82
Clazomenæ ab Ionibus conditæ. 18
Cleopatra, prima fugam occupat. 242. illata aſpide, morſu ejus ſpiritum reddit. 245. morientis ætas. 246.a
P. Clodius vituperatur. 156. lege lata Ciceronem in exilium pellit. ibid. ejus lex de M. Catone. 158. à Milone circa Bovillas jugulatus. 164
Cluſium, oppidum. 117
Coccinea tunica ſupra prætorium extenſa, futuri prælii ſignum. 95.a
Coclites, veteribus monoculi. 76.a
Codrus Melanthi filius. 9. ejus mortis hiſtoria. 10. an ultimus Athenienſium Rex fuerit? 10.b
Cælius mons. 331. ejus ſitus, deſcriptio, & à quo denominatus. 331.b
Cælius, Hiſtoricus. 82. & 137
Cohortis deſcriptio. 295.b
Cois, in unius Xenophontis gratiam, immunitas conceſſa. 97.b
Colchi. 145
Colophon ab Ionibus condita. 18
Comitiorum ordinatio à D. Auguſto relicta. 320
Condere, urbibus inædificare. 11.b
Conditio, quid? 68.b
Congiarium, quid? 330.b
Conſiliarius, ejuſdem conſilii particeps. 186.a
Conſors, quid ſignificet? 42.b
Conſtantinopolis, ante Byzantium dicta. 14.a
Continuare, Vellejo quid? 255.b
Contra, pro è regione. 255.b
Contrebia à Q. Macedonico oppugnata. 73
Convictus, quid? 132.b
Copia, pro cibo & commeatu. 293.b
Coponius deſcribitur. 239. ejus dictum in Plancum transfugam. ibid.
Corfinium caput imperii Italicorum lectum. 95. Pelignorum urbs primaria. 95.b. hodie Pentinia dicta. ibid. & 173
Corinthii, Ἀλητίδαι: & unde. 13.a
Corinthus, antea Ephyre dicta. 13. ab Alete in Iſthmo condita. ibid. quando deleta? 49. cauſa. 46.b. quando capta? 50.b. per M. Agrippam occupata. 240
Cornelia, Gracchorum mater, feminei roboris exemplum. 76.b
Cornelia Pompeii uxor. 179
Cornelius Rufinus bello Pyrrhi dux celeberrimus. 96
L. Cornelius Merula, flamen Dialis in locum Cinnæ ſuffectus. 101
L. Cornelius Sulla, vir qui neque ad finem victoriæ ſatis laudari, neq; poſt victoriam abunde vituperari poteſt. 96
Cornificii, Cæſaris legati, legiones penè à Pompeio oppreſſæ. 231
Corona civica. 47.b. caſtrenſis. 47.b claßica, alias, Roſtrata, aut Navalis. 234.a

Corvinus. 137
T. Coruneanius, homo novus. 327
Coſa capta. 94. *eadem urbs quæ Velleio* Compſa. 210. a
Coſſam deducta colonia. 53
Coſſa, eadem quæ Coſa, urbs. 94. a
Coſſi virtus. 304
Cotta, judicandi munus æqualiter inter ſenatum, & equites partitus eſt. 128. *an Flamen Dialis fuerit, & ſucceſſorem Cæſarem habuerit.* 151. a, b
Cotys. 329
L. Craſſus, orator. 81
M. Craſſus bellum Spartacium gerit. 125 *ei Syria decreta.* 160. *ab Orode rege interimitur.* ibid.
Craſſus Mucianus interfectus. 70. *de ejus morte variæ opiniones.* 70. a, b
P. Craſſus, orator. 60
Cratinus, comicus. 58
Cremonam deducta colonia. 54
Creon, primus annuus Archon. 33
Creſphontes. 9
Creta inſula, arx altera prædonum. 133. b. *à Q. Metello in P. R. poteſtatem redacta.* 133. & 142
Criſpus Marcius. 211
Criſpinus Quinctius adulter Iuliæ. 268
Cumæ à quibus conditæ. 15. *earum in Romanos fides.* 16
Cumanos ritus Oſca mutavit vicinia. 16
C. Curio, tr. pl., bello civili flagrantem facem ſubjicit. 167. *deſcribitur.* ibid. & 168. *an gratis pro Cæſare ſteterit.* 168. a. *M. Cælio ſimillimus.* 208
Curio Iulianarum partium dux occiſus. 181
Cymen Æolii condunt. 18
Cyprus devicta. 142. *avidè magis quam juſtè facta tributaria.* 142. a. & 158. a
Cyzicum potentius Mileto. 90. *liberatur obſidione.* 130. *nobiliſſima Aſiæ urbs.* 131. b

D.

D*Almatia ſubigitur.* 252. *cum ſibi conterminis Illyride atque Liburnia vulgò* Sclavonia *vocatur.* 263. a. *rebellat.* 287. *quot annos rebellarit.* 252. b
Damaſippus prætor, dum dimicatur ad Sacriportum, clariſſimos viros trucidat. 113
Danubius fl. hodie de Donau, *ubi oriatur.* 287. a
Daeriſi Delmatæ. 303. a
Defectus, pro *deficiens.* 203. b
Deficere, quid? 325. b
Q. Deillius (ſive Dellius) natura transfuga. 241. a
Delectus habiti. 298
Delos occupata ab Ionibus. 18
Dertona. 57
Deſitiates Delmatæ. 303
Deſpicere, ab alto inſpicere. 90. a
Devovendi & exſecrandi ritus. 160. a
Dialis flamen, vide *Flamen.*
Dianæ ſacrata regio Campaniæ, in qua mons Tifata. 112. *ei grates agit Sulla poſt victoriam.* ibid.
Diadema an fuerit reginarum. 316. b. 317. a
Dictatoris in Rep. Rom. uſus, finis, & jus. 118. a. b. & ſeq.
Dictaturam magna vi offerente populo, deprecatur Auguſtus. 251. a. *cur in omnium deteſtationem venerit.* ibid. a, b. *lege Antonia ex Rep. in perpetuum quaſi exilium relegata fuit.* ibid.
T. Didius cum Minatio Magio Herculaneum capit. 94
Dido, antea Eliſſa vocitata. 26. a. *Punica lingua idem quod virago.* 26. a
Dimittere ab armis, quid? 178. b
Diphilus, comicus. 59
Disjungere, quid? 50. a
Dolabellæ & Antonii furor. 195
Dolabella C. Trebonium occidit. 211. *ejus accuſatio.* 152. *ad ictum ſervi cervicem præbet.* 212. *laudatur.* 323
Domitiæ familiæ felicitas. 83
Domitii ex Arvernis victoria. ibid.
Cn. Domitii de creandis ſacerdotibus lex. 86
Cn. Domitius, pater L. Domitii, occupatis navibus, cum magno comitatu fugit. 219
Cn. Domitius ad C. Octavium transfugit. 241

L. *Domitius à Damaſippo occiſus.* 113. 114. a
Domitius Calvinus, vide *Calvinus.*
Druſus à quo occiſus. 89. a
Druſus Claudius cum fratre Tib. Claudio Nerone Rhætos Vindelicoſque adgreditur. 259, 260. *ei cura Germanici belli delegata.* 264. *ejus elogium.* ibid. *annum triceſimum agens lapſu equi fracto crure moritur.* 264. b
Druſus Libo. 332
Druſus Livius Iuliæ Auguſtæ pater ſe ipſe interimit. 217, 218
Dyrrachium ac vicina ei loca obſidentur à Pompejo. 174. *ſitus.* 172. b

.E.

E *Græcorum Latini in O vertunt.* 227. b
L. *Eggii clarum exemplum.* 311
Egnatius Rufus Auguſtum interimere ſtatuit. 255. *mortem digniſſimam vita ſua obit.* ibid.
Eliſſa Tyria, quam quidam Dido autumant, Carthaginem condit. 26
Emiſſa, Arabibus Hamza, *urbs.* 274. a
Epheſus ab Ionibus condita. 18
Ephyra multiplex. 4. b
Epirus, regio. ibid.
Eporadiam colonia deducta. 57
in Equeſtribus ſedere, quid? 129. b
Erethria. 14
Eros Antonii ſervus, juſſus Antonium interficere, ſeipſum confodit. 245. a
Erythra ab Ionibus condita. 18
Eryx, ultimus Archon decennalis. 33
Eumenes, Rex. 38
Euphrates amnis. 271
Eupolis, comicus. 58
Euporus ſervus C. Gracchum dominum prius, ſe deinde interimit. 76
Evocati, qui? 197. a
Euripides, tragicus. 58
Ex conſulatu aliquid agere, quid? 130. a, b
Exercitus, qui ſub Afranio & Petreio fuerat, ſe Cæſari tradit. 174

F.

F*Abii ex Allobrogibus victoria.* 83 *hinc Allobrogicus cognominatus.* ibid.
Fabius Æmilianus diſciplina in Hiſpania clariſſimus. 74
Fabii Maximi triumphus, ejuſque apparatus. 183. b
Fabrateriam deducta colonia. 57
Fannius. 60
C. Fannius, orator. 81
Fannius Cæpio, & L. Murena occidendi Auguſti conſilia ineunt. 255
Fatalis mors, quæ? 169. b
Faventia, Italiæ urbs. 117
Favonius, prætorius. 179
Fauſto, Sullæ filio, Pompeii filia deſponſa. 154. a
Fetiales, qui? 65. b
Fidentia, urbs quæ? 117
Firmare, pro *facere.* 318. a
Firmum colonis occupatur. 54
Flaccus Pomponius. 329
Flamen Dialis, ſacerdos Iovis. 101. b. *nudum capite incedere nefas.* ibid. *unde ſic dictus.* 101. b. *quando reſtituti?* 151. b
Flaccus Pomponius laudatur. 329
Flavius Cæſetius, trib. pl. adverſus C. Cæſarem. 216
C. *Flavius Fimbria ſe ipſe interimit.* 107, 108
Florales ludi, quando & à quo inſtituti. 54. a
Fœminæ ſacerdotes Auguſti. 320. a
Fonteius legat. ab Aſculanis occiſus. 97
Formiani in civitatem recepti. 52
Forum Auguſti prænitet titulis victarum gentium. 144
Fratres an in eodem collegio magiſtratuum eſſe debeant? 80. a
Fregellæ colonis occupatæ. 54. *à L. Opimio exciſa.* 75
Fructus, pro *fruitus.* 275. b
Fugitivi è ludo gladiatorio Capuæ profugientes, duce Spartaco, Veſuvium montem occupant. 125
Fulvia gens. 328. a
Fulvia, L. Antonii uxor, deſcribitur. 222. *omnia armis tumultuque miſcet.* ibid. *Præneſte capit.* ib. *eam inviolatam excedere Italia patitur Cæſar.* 224
Cn. Fulvius cenſoris frater, à fratre ſenatu motus. 42. *cauſſa.* ibid b

*Fulvii Flacci aſpera cenſura.*42. *cum filio à L. Opimio interemptus.* 75.77
Fulvii Flacci, qui Capuam ceperat, filiorum clarum exemplum. 82
Fundant in civitatem recepti. 52
Fuſtuarium, quod ſupplitii genus. 229.a
& quinam hoc afficerentur. 229.a,b

G.

GAbinii (A.) tr. pl. Lex de Cn. Pompejo ad opprimendos piratas mittenda. 126
Gabinus cinctus quis? 67.b. *qui eo utebantur.* ibid.
Gades à Tyria claſſe conditæ. 11
Ser. Galba. 60. *inter oratores.* 81
Galliæ primum à Domitio & Fabio, nepote Paulli, intratæ. 142. *C. Cæſaris ductu & auſpiciis infractæ, ignavum ſtipendium conferunt.* 143
Gallici triumphi apparatus ex citro, an ex cedro? 140.a,b
Gallo-græciam perdomuit Vulſo Manlius. 143
Γενεά, *quot annos contineat.* 3.b.8.a
Gentius Illyriorum rex in triumpho ductus. 39
Germania domatur. 264. *rebellat.* 267. *tota ſub duce Tiberio armis perluſtrata.* 279
Germani Cimbricam Teutonicamque militiam Italiæ minantur. 312. *Lollium clade afficiunt.* 263. *Varum.* 305
De Germanis, non de Gallis duo triumphant conſules. 208
Germanici, nepotis Auguſti, in bello Delmatico experimenta virtutis. 303. *in Germaniam mittitur.* 317. *an à Velleio vituperetur?* 322.a
Germanicum bellum Druſ. Claudio, fratri Neronis delegatur. 264
Glaucum ſaltare. 238
Gnoſus in Creta. 233.b
Gracchanarum Legg. pernicioſiſſima, quæ? 90
Gracchi, oratores. 60, 81
Tib. Gracchi laus. 65. *ejuſdem vituperatio.* 66. *res novas molitur.* ib. *quomodo mortuus.* 68. *an jure cæſus.* 71.a,b
C. Gracchi furor. 74. *nihil in eodem ſtatu relinquit.* 75. *à L. Opimio opprimitur.* ibid. *ejus corpus in Tiberim projicitur.* 76
Gracchus colonias extra Italiam poſuit. 90
Gradivus Mars. 333
Græca juventus ſe in Aſiam effundit. 17
Græcia maximis motibus concuſſa. 12
Granicus, fluvius. 44.b
Graviſcam colonia deducitur. 55
Gynæcia, Græcis, ſacra bonæ Deæ. 156.a

H.

HAlo, quid? 194.b
Hannibalis intra tertium ab urbe miliarium caſtra conſpicata. 115
Heniochi. 145
Heraclidæ pulſi, reditum molientes, cæde Hylli, auſi excidêre. 7.b. *Tyſameno imperante, deſtinata perfecêre.* ibid. *eorum veri reditus in imperium Peloponneſi deſcriptio.* ibid. & 8.a,b
Hercynia ſilva, ejuſque magnitudo & latitudo. 285.a. 286.a,b. *alia nomina.* ibid.
Herculaneum captum. 94. *ejus ſitus & deſcriptio.* a
Herculis ἀποθέωσις *quo tempore contigerit.* 8.a. *agon Olympiacus quo anno ab eo inſtauratus.* 8.b. *an* ἀγωνοθέτης, *an* ἀγωνιστὴς *fuerit.* 32. b. *victor in Olympiciis.* 33. *an in omni genere certaminum victor fuerit?* 33.a
Herius Aſinius Italicorum dux. 93
Hermanduri, populi. 280
Heſiodus, quando floruerit? 28. *ab Homeri ætate diſtinctus circa* CXX *annos.* ibid.
Hiberia penetrata cum victoria. 143
Hippocles. 15
Hippotes. 13
Hirpini. 94,210
Hirtii & Panſæ conſilium. 187. *deſignati Conſules.* 198. *moriuntur.* ibid. *publica ſepultura honorati.* ibid.
Hiſpania, cum quibus per CC. *annos debellatum, nunc præſentia Auguſti, nunc Agrippæ, multo varieque Marte pacata.* 142. & 253

Hiſpanienſe bellum. 182
Hiſpanienſis triumphi apparatus ex argento raſili. 183
Hiſpanus & Hiſpanienſis, ut differant? 176.a,b
Homeri praeconia. 19.a,b. *de ejus aetate variae opiniones.* 20.a,b. 21.b. *non caecus genitus* fuit. 22.a. *anteà* Meleſigenes *vocitatus.* ibid.a. *quid Cumaeorum lingua denotet?* 22.a
Horatii Coclitis praeclara geſta. 76.a
Q. Hortenſius. 136. *fatali morte fungitur.* 169
Hortenſius, Hortenſii Oratoris fil. obtruncatur. 217
Horti Pompeiani. 195
Hoſtium Duces ad triumphum reſervati. 315.b

I.

JActre fortuitos ſermones. 204.a
Ianus quando primum apertus. 141.b *quoties clauſus.* ibid.
Ignavum ſtipendium. 143.a,b
Illyrium, Dalmatiaque à Ti. Caeſare devicta. 141
Imperatores Romanor. bello Italico, qui? 92
Influxus, Vellejo *quid?* 314.b
Inſigne regium, quid? 316.a,b
Inſignia triumphalia. 302.b
Inſteius Cato Italicorum dux. 93
Interamnam deducta colonia. 53
Invidia eminentis Fortunae comes. 40
Ion, an dux coloniae fuerit? 17.a,b. *cujus filius, & quando vixerit?* 17.b
Ion, nomen, unde deductum? 18.b
Iones, duce Ione, regionem occupant, Ioniamque appellant. 17,18. *quas urbes conſtituerint, quaſque inſulas occupaverint?* 18
Ionia ante Aegialeia dicta. 17.b
Iphitus Elius quando Olympicum certamen inſtituerit. 30,31. & 32. *cujus filius.* 30.b.31.a
Iſocrates. 59
Italici duces; qui? 93
Italicum bellum cur ſic dictum? 96.b. *ejus origo, cauſa & ſeries.* 91.a
Iuba rex fidiliſſimus partium Pompejanarum. 179. *bellum Africum cum Scipione ciet.* 181
Iugurtha ſub Africano militavit. 82. *in triumpho ductus.* 86
Iugurthinum bellum. 84
Iulia Auguſta mariti nomen & familiam aſſumit, ante Livia. 218.a
Iulia Auguſti filia, Marcelli, dein, Agrippae uxor. 257. *poſt horum mortem Neroni nubit.* 261. *ejus luxuria.* 268. *relegatur in inſulam.* 270. *quo anno relegata.* 267.b. *quot annos nata cum relegaretur.* 268.a. *ex adultera in quaeſtuariam verſa.* 268.b
Iulia Caeſaris amita, nupta C. Mario. 148.b
Iulia, Pompeii Magni uxor, decedit. 163
Iulius Caeſar, vide *C. Caeſar.*
Iulius Antonius Iuliae adulter. 268. *an ſibi ipſe necem conſciverit, an cum aliis adulteris multatus ſit.* 268.b
Iulius Florus Galliarum princeps. 330
Q. Iulius Poſtumus ornamenta meretur triumphalia. 303,304
Iunius Blaeſus deſcribitur. 322
Iunius proconſul Aſiae. 150
Iunia Bruti ſoror. 246
Iupiter Salamininus. 3.b
Iuriae ſui facere, quid? 283.b
Iuventio Laterenſi, quod ſe ſuo gladio transfixeris, ſtatua publicumque funus à Senatu decretum. 201.b

L.

LAbienus in acie Mundenſi intertemptus. 183. *ejus laudes.* 183.a
Labieni tr. pl. lex. 146. *transmarinas provincias magnis momentis concucit.* 228. *interficit Legatum Antonii.* ib. *Ventidii ductu occiditur.* ibid.
Lacedaemonii in Aſia Magneſiam occupant. 14
Lacedaemonius nullus orator. 62
Lacones Alcmanam falſo ſibi vindicat. 62
Laelius. 60. *inter oratores.* 81
P. Laenas tr. pl. Sex. Lucilium ſaxo Tarpeio dejicit. 108
Longobardi facti. 280. *cur ſic vocati.* 280.a. *ante Winuli dicti.* ibid.
Laodicea expugnata. 211

Lariſſa ab Æoliis condita. 18, 19. a
Lato clavo qui uſi. 247. a
Laudicea, ſive Laodicea. 211. b
Laurentum, Latii urbs. 99. a
Laurentinæ paludes unde nomen acceperint? 99. a
Lebedus ab Ionibus condita. 18
Legati Parthorum ad Syllam. 108
Legato, ad Antiochum miſſo, quod nomen fuerit? 41. a,b
Legatos mittendi jus ad Senatum, non convenit civibus. 77. a.b
Legio Martia. 197. b
Legiones, quæ in Illyrico, ſeditioſæ. 321
Legionum agnominatio à numero, ab Imperatoribus, à locis hybernorum, &c. 294. a, b
Lentuli duo Conſulares. 179
Lentulus in carcere necatus. 134. cur poſt Conſulatum præturam repetierit? ib.b
M. Lepidus Pont. Max. in C. Cæſaris locum furto creatus. 200, 201. hoſtis à Senatu judicatus. 203. Paullum fratrem proſcribit. 207
Lepidus vituperatur. 232. Cæſari, excederet Sicilia, denuntiat. ibid. à Cæſare exercitu & imperio exuitur. 232, 233. genibus Cæſaris advolutus. 233.
M. Lepidus, Lepidi Triumviri filius, Augusti interficiendi conſilia capit. 246. à Mæcenate opprimitur. 248
.. Lepidus in bello Dalmatico, à Cæſaribus omnibus copiis præfectus. 301. ornamentis tiumphalibus donatur. 302
Lepidus Æmilius augur, quod ſex millibus ædes conduxiſſet, coram cenſoribus adeſſe juſſus. 82
Lesbos inſula. 11
Leucas per M. Agrippam expugnata. 240
Leucas oppidum in Leucadia peninſula. 240. b
Leges agrariæ Gracchi. 66. agraria Licinii. 74. Domitia. 86. Sulpicia. 98. Syllæ, de Mario cum filio, & Sulpicio exilio multandis. 98, 99. Cinnæ de recipiendo Mario. 104. Valeria turpiſſima. 105. Roſcia. 129. a, b. Gabinia. 120. b. Manilia. 131. T. Ampii, & T. Labieni pro Cn. Pompejo. 146
Julia de agro Campano plebi dividendo. 154. Clodia de cive R. indemnato non interimendo. 156. ejuſdem de M. Catone mittendo ad ſpoliandum regno Ptolemæum. 158. Pompeia de prorogandis Cæſari provinciis. 160. Pedia. 213
Libera cuſtodia. 43. a
Libo, ingratus à Tiberio oppreſſus. 330
Libyæ pars, quæ circa Carthaginem, Romanis Africa dicta. 144. a
A. Licinius Nerva Silianus. 304
Licio tranſverſo cincti magiſtratibus præminiſtrabant. 100. a
Livia, Druſi Claudiani filia, filium Tib. Cæſarem vix bimum ſinu geſtans, Auguſtum (cujus poſtea uxor; tranſgreſſique ad Deos ſacerdos) fugit. 223. cum viro Nerone pervehitur in Siciliam. 224. ſacerdos ſui viri Auguſti. 321. a. Numerio cuidam Attico decies ſeſtertium dedit, quod juraverat, vidiſſe ſe Auguſtum in cælum adſcendentem. 319. b
M. Livius Druſus tr. pl, non bona fortuna uſus. 88. ejus laudes. ibid. noviſſima vox ad circumſtantes. 89. ad architectum. 90. moritur. 89. ejus mors bellum Italicum excitavit. 90
Livius, hiſtoricus. 60. quando obierit? 138. a
Limyrus fluvius in Lycia. 273. b
Limyra urbs in Lycia. 273. b
M. Lollii legati, exercituſque in Germania clades. 263. homo pecuniæ quam recte faciendi cupidior. 264. ejus perfida conſilia ac mors. 271
Lucam colonia deducta. 55
Luceriam deducta colonia. 53
Lucilia Pompeji mater. 121
Lucilius. 81
Sex. Lucilius, quando de Tarpeia rupe præcipitatus. 108. a
Lucretius, Poëta. 137
Lucullus adverſatur Pompeio. 148. a. Mithridatem multis locis fundit. 130. Cyzicum liberat. ibid. Tigranem vincit. 131. ei infamia pecuniæ à Cn. Pompejo objicitur. ibid. profuſa in ædificiis, convictibuſque & apparatibus

bus luxuriæ primus auctor. 132. Xerxes togatus, *cur, & à quo vocitatus.* 133.b

M. *Lucullus circa Fidentiam hoſtes Sullæ fudit.* 117

Lucullorum duorum mors. 169

Luculli, Luculli filii, mors. 217

Ludi funebres. 32. *Circenſes.* 117.a.146. *Scenici.* 147

Lupercal, quid? 55.a. 186.a

Lupercalia unde nomen arceſſant. 186.a. 187.a,b. *à quo primum inſtituta, opiniones.* 186. b. *quomodo & quando celebrata.* 187. a. *abolita Auguſtus reſtituit.* 187.b

Luperci ſacerdotes, nudi rem divinam agentes. 187.a

Lupia, fl. vulgò de Lip. 279.b

M. *Lurio (alii,* Lario) *dexterum Julianarum navium cornu commiſſum.* 242

Luſitani à C. Cæſare ſubacti. 153.a

Q. *Lutatii procoſ. fortunatiſſimum prælium.* 87

Lycia, Aſiæ regio. 213

Lycurgus Lacedæmonius quando floruerit? 23. *unde originem duxerit?* 24.a. *ejus leges quandiu floruerint.* 25.a

Lydia, regio. 6.a

Lydus & Tyrrhenus fratres in Lydia regnant. 6. *ſterilitate frugum compulſi ſortiuntur, uter cum parte multitudinis patriâ decedat.* ibid.

Lyſippus ſtatuarius. 43

M.

M*Acedones rerum potiuntur.* 28

Macedonia à Pſeudophilippo occupata. 39. *à Paullo in provinciam redacta.* 142. *occupata.* 290

Q. *Macedonici ſeverum ad Contrebiam imperium.* 73

Macedonicus princeps Peruſini incendii, ſubjecto rebus ac Penatibus ſuis igni, transfixum ſe gladio flammæ infert. 222. *verum ejus nomen Ceſius.* ibid.b

C. *Mæcenas urbis cuſtodiis præpoſitus.* 246. *deſcribitur.* 246, 247. M. *Lepidum, Lepidi Triumviri filium opprimit.* 248

Magius Celer Vellejanus, frater Velleii. 301

Magneſia. 14

Magneſia, duplex. 14.b

Mancini Hoſtilii fœdus turpiſſimum. 94. *quomodo verecundia eum impunitum habuerit.* 65.a. *ejus deditio ſeditionem movet.* 65

Manlius Cos. *à Cimbris fuſus.* 86

Manilii tr. pl. lex, ut bellum Mithridaticum per Cn. Pompejum adminiſtraretur. 131

Manubiæ & præda, ut differant? 185.a

Marcellus Claudius Siciliam in provinciam redigit. 140. *ejus feroci* 171.b

M. *Marcelli, ſororis Auguſti Octaviæ filii, laudes.* 256, 257. *ubi mortuus.* 257.a

Marcomannia, hodie Merhern *dicta.* 283.a

Marcomanni, duce Maroboduo, ſedibus ſuis exciti. 283. *Germaniæ populi.* 282.b

Marica palus. 99

Marius Egnatius, Italicorum dux. 93

C. *Marius, Q. Metelli legatus.* 84. *deſcribitur.* ibid. *primum conſul creatur.* ibid. *an* Equeſtri, *an* agreſti *loco natus.* 84.b. *iterum Cos.* 85. *Iugurtham in triumpho duxit.* 86. *tertium Cos. in Cimbros.* ibid. *quartum Cos. cum Teutonis conflictus.* 87. *quintum Cos. fortunatiſſimum prælium.* 87. *ſextum Cos. Servilii Glauciæ, Saturninique Appuleji furorem armis compeſcuit.* 87. *cum filio à Sulla urbe exturbatur.* 98. *ex arundineto, in quod ſe abdiderat, in carcerem Minturnenſium rapitur.* 99. *miro modo inde liberatur, & à civibus inſtructus viatico & collata veſte in navem impoſitus curſum in Africam dirigit.* 101. *in tugurio ruinarum Carthaginienſium inopem vitam tolerat.* 101. *ejus reditus cruentus in urbem.* 104. *ſeptimum init conſulatum.* 106. *moritur.* ibid.

C. *Marius (Marii, ſepties Cos. filius) annos natus* XXVI. *Conſul.* 113. *à Sulla acie pulſus.* ibid. *occiditur.* 116

Marobodui, Marcomannorum ducis, elogium.

gium, conſilia, & arma adverſus Romanos. 283, 284. ſedes & ſitus. ibid.
Mars genitor, & pater Romanorum. 333.b
Martia & Quarta legio ſublatis ſignis ad Octavium ſe conferunt. 197
Martis templi, nunc S. Martinæ, deſcriptio. 267.a,b
Marullus Epidius trib. pl. adverſus C. Cæſarem. 210
Maßilia Phocaeâ potentior. 90. moratur Cæſarem. 173. deſcribitur. 173.a
Maßilienſes mores. ibid.a
Media penetrata cum victoria. 145
Medi rerum potiuntur. 28
Medon, Codri Athenienſium Regis, filius. 10. ejus poſteri Medontidæ dicti. ib.
Medium eſſe ut quapiam, quid? 38.a
Menander, comicus. 59
Menas & Menecrates liberti, & claßis Pompejanæ præfecti. 220
Megara à Peloponneſiis condita. 11
Mercatus Olympicus. 31.b
Merula flamen Dialis, inciſis venis, ſuperfuſoque altaribus ſanguine, optime de Rep. meritum ſpiritum reddidit. 105. quando mortuus. 151.b
Meſſalla Corvinus beneficio Cæſaris Octavii ſervatur. 217. exemplum hominis grati ac pii in Cæſarem. ibid.
Meſſallæ opus egregium. 294. ornamentis triumphalibus honoratur. ibid.
Meſſenius Xenodochus. 33.b
Metabus (vel ut alii, Metapontus) Metaponti conditor. 3.a
Metapontus urbs à quo condita. 3.a. ubi ſita. 3.b
Metellorum uno die triumphus, unius ex Sardinia, alterius ex Thracia. 79.b
Metellus & Pompejus ex Hiſpaniis triumphant. 124
Metellus Creticus triumphat. 133. refragatur Pompeio. 148
Metellus fatali morte functus. 169
Q. Metellus Macedonicus Pſeudophilippum vicit, Achaeoſque fudit. 43. primus Romæ ædem ex marmore ſtruxit. 44. vel luxuriâ, vel magnificentiâ Rom. princeps. 45. ejus ſingularis felicitas. ib. quot filios ſuſtulerit? 45.b.
porticus molitus eſt. 64
Q. Metellus Numidicus bellum Iugurthinum geriſt. 84. triumphat. 85. à L. Saturnino cur civitate expulſus. 92. numeratur inter oratores. 81
Q. Metellus, Numidici filius, cognomen Pii conſequitur. 92. Italico bello Imper. Rom. ibid. apud Faventiam Sullæ hoſtes vincit. 117
Miles parce civibus, Cæſaris vox. 178.b
Miletus ab Ionibus condita. 18
Milo Clodium jugulat. 164. à Pompeio ob hanc cauſam damnatus, ab M. vero Catone abſolutus. ibid.
Milo Annius Compſam in Hirpinis oppugnat. 209. lapide ictus moritur. 210
Minatius Magius Aſculanenſis, nepos Decii Magii, atavus Villeii. 94. ejus geſta, & fides in Romanos. 94
Minervium deducta colonia. 57
Minturnas coloni miſſi. 53
Minucii clarus è Scordiſcis triumphus. 82
Miſenenſis pax cum Cn. Pompeio. 226
Mithridates occupata Aſia necat omnes cives Romanos. 97. à Cn. Pompeio omnibus exutus copiis Armeniam Tigranemque petit. 138. Pharnacis filii inſidiis oppreſſus. 145
Mitylene ab Æoliis condita, 19. ejus proprietates. 18.a. Leſbi inſulæ oppidum liberum. 97.b. 197.b. Mitylenæorum perfidia. 97. iis, in unius Theophanis gratiam, reſtituta civitas. 97
Momentum, pro motu. 228.a
Monarchiæ veræ initium unde numerandum. 243.a,b
Mons Claudius, aliàs Alma. 294.b. ejus ſitus. 295.a
Mucius juris ſcientia clarus. 81
Mucianus Antonium opprimit. 200.b
Mummius conſul Achaico bello gerendo deſtinatus. 46. Corinthum funditus diruit. 49. Achaicus dictus. ibid. & 328. homo novus & rudis. 49.50
Muralis corona, quæ? 47.b
L. Murena & Fannius Cæpio occidendi Auguſti conſilia ineunt. 255. auctoritate publica oppreßi. ibid.
Mutina, quondam Romanorum colonia. 198.b

Mycenas Agamemnon in Creta ſtatuit. 5
Mylæ, Siciliæ urbs. 231.b. *quomodo hodie nominata.* ibid.
Myrina ab Æoliis condita. 19
Myuns ab Ionibus condita. 18

N.

NArbonem Marcium in Gallia deducta colonia. 57.79
Naſo, Poëta. 138
Navigia Germanorum. 281.a,b
Naupertus oppidum & fluvius. 288.a,b
Neapolis à quibus condita. 16. *ejus in Rom. fides.* ibid. *dicta, quaſi nova urbs.* 16.a
Neapolitani Cæſaris Auguſti honori athletarum certamen ſacravêre. 318
Nepe colonia deducta. 52
Nepe, an *Nepet ſcribendum.* ibid.b
Nepunia colonia. 57
Nero Claudius Reipubl. reſtitutus. 227
Tib. Nero, vide *Tiberius.*
Neſtor. 1. *cujus filius.* 3.a. *jam ſenior ex Pylo Trojam venit.* ibid. *per tres ætates vixit.* ibid. *Rex Pyli.* 3.b
Nicomedes Bithyniam P. Rom. teſtamento relinquit hæreditariam. 69.143
Ninus & Semiramis Babylona condidêre. 23
Ninus quotus Aſſyriorum Rex. 28.a
Nobiles, qui? 49.a. *ut differant à novis & ignobilibus?* 327.a,b
Nola à Tuſcis quando condita. 29. *obſidetur.* 48. *Picentinorum in Italia urbs.* 318.b
Norbanus à Sulla acie victus. 111
Norici olim Taurisci vocati. 285.a. *à Ti. Cæſare debellati.* 144
Noricum, Germaniæ regio. 281. b. *ſitus.* 285.a. *Beyern, ſive Bavaria nunc dicta.* ibid. *Mediterraneum & Ripenſe.* ibid.
Novi, qui? 49.a.326.b.327.a,b
Nullum nomen, pro *Nemo.* 212.b
Numidia à C. Cæſare facta provincia. 143

O.

OBſidionalis corona, quæ? 47.b
Octavia, ſoror Auguſti, nubit Antonio. 228
Cn. Octavius Perſeo, ut ſe Romanorum fidei committeret, perſuadet. 39. *triumphat.* 40
Octavius, Coſ. vir leniſſimus, juſſu Cinnæ interficitur. 104
C. Octavius, Octavii Cæſaris pater laudatur. 191. *decedens ad petitionem Conſulatus moritur.* ibid.
C. Octavius Macedoniam ſortitur. 191. *Apolloniam in ſtudia miſſus.* 192. *à C. Cæſare adoptatus.* 191. *equeſtri familia genitus.* ibid. *ejus laudes.* ibid. *adit hæreditatem Cæſaris.* 193. *ejus, Romam intrantis, ſuper caput curvatus æqualiter rotundatuſque in colorem arcus, veluti coronam tanti mox viri capiti imponens, conſpectus eſt.* ibid. *primum à Calatia, mox à Caſilino veteranos paternos excitat.* 197. *à ſenatu equeſtri ſtatua honoratur.* 197. *bellum cum Antonio gerit.* 198. *ejus circa Mutinam virtus.* ibid. *ſe cum Antonio, orantibus exercitibus jungit.* 204. *Conſulatum init pridie quam* XX. *annos impleret.* ibidem. *quando natus.* 204.b. *ejus crudelitas contra proſcriptos.* 205.b. *cum M. Bruto Caſſioque circa urbem Philippos acie concurrit.* 214. *Italiam tumultuoſiorem, quam ſperaverat, reperit.* 221. *ducta, auſpicatis ominibus, Livia uxore, Pompeio Siciliæque bellum infert.* 230. *ejus claſſis majorem partem vis Africi dilacerat ac diſſicit.* 231. *Antonium circa Actium claſſe vincit.* 239. 240. & ſeqq. *victor bellorum civilium in urbem redit, & Rempubl. ordinat.* 249.& ſeqq. *Dictaturam recuſat.* 251 *Peruſiam expugnat.* 222. *L. Antonium inviolatum dimittit.* ibid. *ejus in Illyrico Dalmatiaque expeditiones.* 228. *fortitudo in exuendo Lepidum exercitu.* 232. *victor in urbem revertitur.* 234. *Apollini templum extruit.* 235. *ejus erga victos Antonianos clementia.* 242, 243. *Pater Patriæ dictus.* 318.b. Reliqua vide in Auguſt.
Offenſionum ſemina, inter Agrippam & Marcellum, unde? 257.a
Ofella Lucretius, ante Marianarum partium,

tium, deinde prætor ad Sullam tranſfugit. 116. contra mandatum Sullæ magiſtratum petens occiditur. 116. b
Ὀλιγαρχικὸς, quis? 123. a
Olympici certaminis initium. 50
Olympicus, an Olympteum legend. 40. b
Opimianum vinum celeberrimum, à Cos. Opimio ſic dictum. 78
L. Opimius C. Gracchum & Fulvium Flaccum morte afficit. 75. cur publico judicio damnatus? 77. b. ejus laus. 78. a
Opis ædes. 195
Oratorem Argos, Thebæ, Sparta, nullum habuere. 62
Oreſtes Ægiſthum cum Electra ſorore obtruncat. 5. ejus & Electræ factum à Diis comprobatum. ib. vixit annis xc. ibid. regnavit annis lxx. ibid. ſe à Pyrrho virtute vindicavit. 6. Pyrrhum Delphis interficit. ibid. quot annos regnaverit? 5. b. 6. a. et quis ſucceſſerit. 6. b. 7. a. quot anni illi tribuendi. 7. a. ejus liberi ab Heraclidis excluſi, ſedem cepere circa Lesbum. 11
Orobazus legatus Parthorum, à Rege Parth. occiſus. 108 b
Orodes rex M. Craſſum interimit. 160. quot filios habuerit. 254. a
Oſca, urbs Hiſpaniæ. 123. a. Sertorio occiſo in poteſtatem venit Romanorum. 123. b vicinâ Cumanos ritus mutat. 16
Oſtia, urbs. 258. a
Othonis Roſcii lex theatralis. 129
Ovatio & Triumphus ut differant. 263. a

P.

Pacorus Parthorum regis filius, ductu Ventidii interimitur. 228. 254. b
Pacuvius in Tragœdiis clarus. 81
Pæſtum colonia deducta. 53
Palæopolis ubi ſita fuerit. 16. a
Palilia, ſive Parilia ſacra, quæ? 35. a
Palinurus, promontorium. 231. a
Pandarus (potius Pindarus) Caſſii libertus. 216. a
Pannoniam Ti. Cæſar Rom. imperio addit. 144. rebellat. 287. pacem petit. 300
Pannoniæ quotuplices. 262. b
Pannonicum bellum quando incheatum. 261. per Tib. Claud. Neronem geſtum. ibid.
Panſæ Hirtiique conſilium. 187
Papius Mutilus, Italicorum dux. 93
Parthi à C. Caſſio ex Syria fugati. 161. à Romanis deſciſcunt, & Armeniæ adjiciunt manum. 267. eorum Rex ſigna Romanis adempta Auguſto remittit. 254
Partibus notare, quid? 140. b
Paſſieni virtus. 304
Patræ per M. Agrippam captæ. 140. civitas in Achaia prope Olenum. 240. b
Patres à Romulo electi. 36
Patricii, unde ſic dicti? 35
Paullus ad Cannas cæſus. 38
Paullus Æmilius quanto pretio à Cæſare corruptus. 168. a. vide Æmilius Paullus.
Paullus M. Lepidi triumviri frater proſcriptus. 207
Pax Brundiſina. 225. Miſenenſis. 226. Auguſta. 324
Pedia lex adverſus Cæſaris interfectores. 213
Peditum genera in Legione quot? 228. b
Pelaſgi Athenas commigrant. 12. vaga & migrationibus dedita gens. 12. a
Pelopis progenies pulſis Heraclidis Peloponneſi imperium obtinet. 8. ab Herculis progenie expellitur. 9
Peloponneſii Megaram condidêre. 11
Penthilus & Tiſamenus, Oreſtis filii, poſt patris obitum regnavêre triennio. 6
Penthilus, non Penthelus ſcribend. 6. b
Peregrinus, quis? 327. b
Pergamum, ſive Περγαμος à victo Pergamo dicta. 5. a. deſcribitur. 142. a. ejus Reges Attalici dicti. ibid.
M. Perperna Ariſtonicum vincit. 69. Conſul antequam civis. 69. b. Sertorium inter cœnam Etoſcæ interimit. 123
Perſæ rerum potiuntur. 28
Perſeus à Paullo devictus. 39. è Macedonia in Samothraciam fugit. ibid. à Paullo in triumphum ductus. ibid. in libera cuſtodia Albæ deceſſit. 42
Peruſia ad Octavio expugnata. 222. incenſa. ibid.

Petreius Pompeii legatus. 165
Pharnaces Medus Sardanapalum occidit. 23, 24. *Ponticum regnum jure ſtipendiario adminiſtravit.* 145. a. *à C. Caſare victus.* 182
Pharſalia, regio. 177. a
Pharſalica acies. 177
Pharum Iones occupant. 18
Phidippus Ephyram in Theſprotia occupat. 4
Philemon, comicus. 59
Philippi, urbes, gemini. 214. a, b
Philippus devictus. 28
Philippus vitricus Octavii. 194
Phocæa ab Ionibus condita. 18
Phraates Parthorum rex. 270
Φυσιογνωμονεῖν, quid? 169. a
Picenum Italiæ regio. 205. a
Pindari os Thebas illuminavit. 62
Pinetes Pannonum dux. 288. 300
Piraticum bellum. 126
Piruſtæ, populi ad extimam Dalmatiæ, juxta montem Scardum, ſiti. 303. a
Piſaurum coloni miſſi. 55
L. Piſo Thraces comprimit. 265. *laudatur.* ibid.
M. Piſo uxorem dimittit in Sullæ gratiam. 149
Placentiam deducta colonia. 54
Plancus deſcribitur. 201. b. 202. a. *impetrat ut frater ejus Plancus Plotius proſcribatur.* 207. *Antonianarum adjutor partium.* 222. *Fulviam fugientem comitatur.* 224. *ſcelera, & fuga ad Octavium.* 237. 238
Plaſtice, ſtatuariæ ſpecies. 60. b
Plato. 59
Plebei, pro *plebi.* 154. b
Pollio Aſinius. 137. *ejus clariſſimum bellum adverſus Sex. Pompejum.* 220. *præclara circa Altinum, aliaſque Venetiæ urbes geſta.* 224. *Domitium Antonio jungit.* 225. *dictum & factum memorabile.* 244
Pompejorum familiæ quot? 103
Pompejum magni nominis virum, primum è Pompejis conſulem, Numantini ad turpiſſima deduxere fœdera. 64. *eum, quomodo gratia impunitum habuerit.* ibid. *Mitylenæis reſtituit libertatem in unius Theophanis gratiam.* 97
Pompejus, collega Sullæ ab exercitu Cn. Pompeji interfectus. 101
Cn. Pompejus, Cn. Pompeji Magni pater Imp. Rom. bello Italico. 90. *laudatur & deſcribitur.* 102. *magno atrocique prælio cum Cinna conflixit.* 103. *obit.* ibid.
Cn. Pompeji junioris præclara geſta, laudes, quaque familia genitus. 121. & ſeqq. *adhuc eques R. curru urbem invectus.* 124. *tribuniciam poteſtatem reſtituit.* 124. *ei bellum piraticum pleniſſima cum poteſtate decernitur.* 126. *ei uni totius terrarum orbis imperium delatum.* ibid. *terrarum orbem prædonibus liberat.* 129. *piratas vincit ac fugat.* 129. *ei à L. Lucullo interminata cupiditas imperii objicitur.* 131. *nunquam quenquam animo parem tulit.* 132. *ejus victoria adverſus Mithridatem.* 138. *Armeniam intrat.* 139. *omnium gentium quas adiit victor.* 145. *ejus inſignes per biduum triumphi.* 146. *ejus reditus favorabilis.* 145. a, b. *quantum in publicum ærarium intulerit.* 146. a. *ei, an corona laurea, an aurea decreta ſit.* 147. a. *tot habet triumphos, quot ſunt oræ parteſque terrarum.* 147. b. *Iuliam Cæſaris filiam ducit uxorem.* 154. a. *teſtium Conſul ſolus.* 163. *maxime à C. Cæſare alienatus.* ibid. *ejus filius parvus Iuliâ natus obit.* 163. *pro eo ægrotante primò omnium vota ſuſcepta.* 165, 166. *Dyrrachium tranſmiſit.* 172. *Dyrrachium obſidet.* 175. *victus Ægyptum petit.* 179. *interficitur.* 180. *poſt mortem viget.* ibid. *laudatur à Cicerone.* 180. a
Cn. Pompejus, Pompeii fil. interficitur in Hiſpania. 182, 183
Sex. Pompejus Siciliam occupat. 219. *ad eum proſcripti confluunt.* ibid. *deſcribitur.* 220
Sex. Pompejus prædationibus & latrociniis mare infeſtat. 221
Sex. Pompeii cum Cæſare & Antonio pax. 226. *ejus dictum.* 227. *ei Sicilia Achaiaque in pacis fœdere conceſſa.*

ceſſa. ibid. omnibus proſcriptis, aliiſque qui ad eum fugerant, reditum ſalutemque paciſcitur. ibid. Statium Muricum, inſimulatum falſis criminationibus, occidit. 227. omnibus pœnè exutus navibus Aſiam fugâ petit. 231 juſſu M. Antonii à Titio jugulatur. 232. & 246. in oppido Midaio, an Mileti jugulatus. 232.a
Pompiliani regnum quot annorum fuerit. 141.b
Pomponii equitis R. ſingularis in C. Gracchum fides. 76. an Hiſtoricus fuerit? 82.a,b
Pontici triumphi apparatus ex acantho. 184
C. Pontidius, Italicorum dux. 93
Pontius Teleſinus, Samnitium dux, ad portam Collinam cum Sulla dimicat. 115. moritur. 116
Pontus & Syria Cn. Pompeii virtutis monumenta. 142
M. Pollius Lænas legatus. 41. damnatus. 78
Porta Collina, quomodo alias dicta, & ubi ſita? 115.a
Porticus Metelli ad circum Flaminium. 64.a
Poſtumii Albini aſpera cenſura. 42
Potentiam colonia deducta. 55
Præfecti caſtrorum officium. 297.a. & 313.a,b
Præparatus, ſubſtantivè, pro παρασκευή. 225.a
Priene ab Ionibus condita. 18
Priſci ad cœnam ſedebant. 300.a
Privigna Antonii deſponſa Caſari. 204
Procinctus miles, quis? 73.a,b
Procles & Euryſthenes filii Ariſtodemi. 9.a. ſparta potiuntur. ibid.
Proſcriptio Sullani exempli malum. 205
Proſcriptorum liberi ad jus dignitatis revocati. 152
Provincia, quid? 293.a
Pſeudophilippus armis occupat Macedoniam. 43. à Q. Metello ſuperatus. ib. etiam Andriſcus dictus. 43.b
Ptolemæus Cypri rex, ſub adventum Catonis, vitæ ſuæ vim infert. 158
Ptolemæus, Rex Ægypti. 41.a
Publicolæ Soſioque Antonii claſſis regimen commiſſum. 242
Pueri nobiles quamdiu prætexta induti. 42.a
Pullatus, quid? 173.a
Puteolos coloni miſſi. 55
Pydna, urbs. 38
Pylus in Peloponneſo triplex. 3. b. quæ genuina Neſtoris fuerit? ibid.
Pyræcum, portus. 106.b
Pyrrhus Epyrum occupat. 4. Delphis interfectus. 6. quando regnare cœperit. 53

Q.

QUadrantem creditoribus ſolvi juſſit Flaccus: & quid quadrans. 106.a
Quinctius Criſpinus adulter Iuliæ. 268
Quinctilius Varus moritur. 218

R.

RAbirius, Poëta. 137
Radiatum caput divinitatis ſignum. 193.b
Raſile argentum, quid? 183.b
Raudii campi. 87
Redigere in formulam provinciæ, quid? 140.a
Refrigerari ab aliquo, quid? 238.a,b
Regnum propter Tarquiniorum tyrannidem, inſtituto Valerii, quaſi in perpetuum exilium relegatum fuit. 251.b
Regulus primus in Africam transjecit exercitum. 140,141
Retinere, pro, tenere. 175.a
Rhætiam novam provinciam Ti. Cæſar Romano ſubjunxit imperio. 144. duplex, Prima, & Secunda. 26.a
Rhæti, populi, eorumque ſitus. 260.a
Rhaſcupolis Cotym interemit. 329
Rhodii fortunam expectant. 37. eorum in Romanos adverſus Mithridatem eximia fides. 97
Rhodus capta. 213
Rhœmetalces Thraciæ rex. 295
Roma à Romulo quando condita. 32.a. 34.a,b 296
Romana lingua Pannoniis nota. 229. b virtus. 296
Romani antiqui in propatulo epulabantur. 90.a

tur. 90.a. quem auctorem generis ſui habeant. 148.b
Romuli avo quod nomen fuerit? 35.b
pro Roſtris vità defuncti geſta depradicandi ritus. 46.a
Rubico, flumen. 172.a
Rufus Egnatius; vide, Egnat. Ruf.
Rufi Salvidieni ſceleſta conſilia patefacta. 225. jugulatus. 225.b
Rutilius, Hiſtoricus. 82. repetundarum damnatus. 88
Rutilius Cos. damnatus. 78. bello Italico occiſus. 95

S.

SAbinis ſine ſuffragio data civitas. 53. quod additur. 54
Sacerdos Auguſti Livia. 223.a
Sacerdotes collega ſufficiebant, mox Domitia lege populus. 86
Sacra Cerealia. 15. bona Dea, ſive Sacra Opertanea. 156.a
Sacriportus, locus circa Praeneſte. 113.a
Sacrovir Galliarum princeps Romanis bellum infert. 330
Sagum, quid, qui & quando utebantur? 95.a,b. ejus tria genera. ibid.
Salamis à quo condita? 1. urbs Cypri. 4.a quando & à quibus deleta. 4.b. Famagoſta hodie dicta. ibid.
Salernum coloni miſſi. 55
Sallues à Sextio Calvino devicti. 56
Sallues, Sallyes, an Salyes ſcribendum? 56.b
Salluſtius, Thucydidis æmulus. 137
Salvidienus. 192. ejus ſceleſta conſilia patefacta. 225
Samnitium parti data civitas. 52
Samos ab Ionibus occupata. 18. quomodo ante dicta. 39.a
Samothracia, aſylum. 39.a
Sardanapalus à Phaenace Medo imperio vitaque privatur. 23, 24
Sardanapalus, an Sardanapallus legendum? 22.b. unde derivatum? ibid. quotus à Nino & Semiramide. 23.b
Sardinia, quando receperit certum imperii jugum. 141
Satriculam deducta colonia. 53
Saturninus Appuleius à Mario morte mulctatus. 87
Saxa, Antonii legatus, an ſibi manus intulerit. 228.a
Saxum Tarpeium: & qui ex illo præcipitabantur. 108.b
Scævola pontifex Max. à Damaſippo occiſus. 113
Scalmus, quid? 152.a
Scaurus, orator. 81
Scaurus Aurelius à Cimbris trucidatus. 86
Scipio prior potentiæ Romanorum, poſterior luxuriæ viam aperuit. 63
Cn. & P. Scipiones primi omnium in Hiſpanias duxêre exercitus. 142. ibidem etiam periere. 253
Scipio orator. 60
Cn. Scipio, Africani patruus. 253
P. Scipio, Africani filius. 42. Metelli inimicus. 45.b
P. Scipionis Æmiliani laudes. 46. conſul creatur. 47. Carthagini bellum majore vi infert. 47. eam funditus excidit. 48. in Hiſpania murali, in Africa obſidionali corona donatus. 47. liberalium ſtudiorum auctor, & admirator. 49. intervalla negotiorum otio elegantiſſimè diſpunxit. 50. Numantiam delet. 70. de Tiberii Gracchi cæde à tribuno Carbone interrogatur. 71. ejus dictum. 72. mors indigniſſima. ibid. numeratur inter oratores. 81
P. Scipio Æmilianus Africam redegit in formulam provinciæ. 141
Scipio Naſica porticus in Capitolio molitur. 62. quando. 63.b. Tib. Gracchum oppreſſit. 66
Scipio Aſiaticus cum Norbano ab exercitu ſuo deſertus, inviolatus à Sulla dimiſſus. 111
Scipionum amici Lælii. 325
Scipiones eodem anno ædilitatem adminiſtrarunt. 80.b
Scipio adulter Iuliæ. 269
Sciſcere, ſive Scitum, verbum proprie plebis. 126.a
Scordiſci à Ti. Cæſare devicti. 143. Pannoniæ inferioris populi. 80.b. 81.a
Scribonia Iuliam filiam ſuam in inſulam rele-

relegatam comitata voluntarii exilii permanes commes. 270
Scylacium deducta colonia. 57
Seditio exercitus quibus cauſsis orta, & quomodo diſcuſſa. 233.a
Segeſtes Varo conjuratos indicat. 308
Sege, ſive Sige, vocabulum veteribus Germanis victoriam denotans. 398.a
Seianus. 304. laudatur & deſcribitur. 326
Seleuciæ plures. 160.b
Semiramis cum Nino Babylona condidit. 23
Semnones Suevorum vetuſtiſſimi. 280.b
Sempronius Gracchus adulter Iuliæ. 269. ob hoc facinus relegatur in inſulam. 269.a
Senex exoletus, quis? 120.a
Sentius Saturninus Reip. reſtitutus. 227. ejus factum præclarum. 255, 256. deſcribitur. 278, 279. 285
Sertorianum bellum. 125
Q. Sertorius exarmatus, dimiſſus incolumis à Sulla. 111. à Perperna interemptus. 123. Hiſpanicis bellis illuſtratus. 254. quos annos bellum eo duce geſtum. 254.a
Servilia, Lepidi uxor, devorato vivo igni, moritur. 248. an, mortuâ vel ſpretâ Antonia, junioris Lepidi uxor fuerit. 248.b
Servilius Glaucia à Mario morti mulctatus. 87
Servilii duo apud Cluſium pro Sulla victores. 117
Servius præt. ab Aſculanis occiſus. 91
Servus publicus, quis? 100.a
Setina colonia deducta. 52
Sextiæ aquæ. 56
Sextius Calvinus Sallues devicit. 56
Sicilia, quando in Romanorum poteſtatem redacta. 251.b
Sigimerus, nomen, unde deductum? 308.a,b
Signa Legionum varia. 295.b. 296.a. ſi evellentem facile ſequantur, quid portendat? 161.a
Silianus à Cimbris fuſus. 86. Reipubl. reſtitutus. 227
P. Silius. 254
Silo Poppædius Italicorum dux. 95
Silvanus Plautius. 295
Simplicitas, pro univerſa virtute, & priſca morum integritate. 219.a
Sinueſſam deducta colonia. 53
Siſcia, urbs. 299
Siſenna, Hiſtoriarum auctor. 82
Smyrna, à quo condita? 18.b. urbs in Ionia. 211.a
Societas potentiæ inita inter C. Cæſarem, Cn. Pompeium, & M. Craſſum. 153
Socrates. 95
Somnium Artorii medici: ibidemque de ſomniis varia. 215.a,b
Sophocles, tragicus. 58
Soram deducta colonia. 43
Soſii (ſive ut alii Soſſii) duo fuere in Antonii caſtris. 242.b. deſcribuntur. ibid.
Soſio Publicolaque Antonii claſſis regimen commiſſum. 242
Spartacium bellum. 125
Spartacus fugitivorum dux. 125
Spoletium deducti coloni. 54
Stagira in Ariſtotelis gratiam excitata. 98.a
Statianus, M. Antonii legatus. 235
Statilius Taurus, Auguſti præcipuus amicus. 325
Statius Murcus. 211. cum omni commiſsâ ſibi parte exercituum navium que Sex. Pompeium petit. 219. inſimulatus falſis criminationibus à Pompeio occiditur. 227
Statuarum equeſtrium turma Romam delata. 43
Status, quid? 66.a
Stipendium ignavum. 143.a
Strabonis, Pompeii patris, cadaver multis ignominiis affectum. 103.b
Strato Ægeates, Bruti familiaris. 236
Subſignani, qui? 290.a
Sullæ Aſia provincia ſorte obvenit. 48. Nolam occupat. ibid. Marium cum filio & P. Sulpicio, lege latâ, exules facit. 98, 99. victor Athenas recipit. 106. tranſgreſſus in Aſiam Mithridati victo leges imponit. 107. ei quid magi ex corporis notis reſponderint? 109. revehitur in Italiam. ibid. juſtis legibus

legibus & æquis conditionibus bellum componere tentat. 110. Scipionem Norbanumque Coſſ. ſuperat. ibid. Q. Sertorium exarmatum incolumem dimittit. 111. grates Dianæ ſolvit. 112. diſſimilis bellator ac victor. 111. in eo duplicis ac diverſiſſimi animi exemplum. 111.b. mortuo Mario (Marii VII. Conſulis filio) Felicis nomen aſſumſit. 116. felicitatem diei, quo pulſus Samnitium Teleſinique exercitus, perpetua ludorum Circenſium honoravit memoria. 117. dictator immoditæ crudelitatis. 119. exemplum proſcriptionis invenit. ibid.

P. Sulpicii turbulenta contra Sullam pro Mario, lex. 98. Q. Pompeii Conſulis filium interficit. 98. in exilium mittitur. 99. ab Equitibus in Laurentinis paludibus jugulatur. ibid. inter oratores refertur. 81. 137

Suſpectus, quid? 137.a

Sutrium deducta colonia. 52

Sutrium, an Satrium ſcribend. 52.a

Sueſſam deducta colonia. 53

Syracuſæ, potentior Corintho, urbs. 90

Syria, facta ſtipendiaria. 139

Syria Pontuſque Cn. Pompeii virtutis monumenta. 142

T.

T. Titum; Ti. Tiberium denotat. 526.a

Talthybius præco Agamemnonis. 5.a

Tarentum deducta colonia. 57

Tarpeium ſaxum. 108.b

Tarracinam deducta colonia. 53

L. Taruntius Firmanus. 35.a

Tauromenia, Siciliæ colonia, à loco, Taurus olim dicto, ſic vocitata. 231.b

Taurus exercitum C. Octavii contra Antonium regit. 242

Tegea, à quo condita. 5.a

Telamon, Teucri Pater. 1

Teleſinus Pontius, Italicorum dux. 93

Temenus. 9

Tenos occupatur ab Ionibus. 18

Terentius, comœdus. 59

Tergeſte, oppidum. 288.b

Teſtamentum in procinctu facere, quid ſit. 73.b

Teſtamentum Cæſaris abolendum cenſet Saſſius. 189

Tetrarcha, qui? 175.a

Teucer non receptus à Patre Telamone. 1. Cyprum appulſus Salaminam conſtituit. ibid. Jovi Salaminio templum poſuit. 3.b. cur à Patre non receptus. 4.b

Teutoni, Cimbri q; Rhenum tranſcendunt. 80

Teutonum gens exciſa. 87

Theatri dux. 324

Theophanes. 97

Theſprotia, Epiri regiuncula. 5.a

Theſſalia, unde dicta? 12. prius Myrmidonum vocitata civitas. ibid.

Theſſali ab Herculis filio non ſic dicti. 13. cauſa. ibid.

Theſſalus Theſprotius, eam regionem, quæ nunc ab ejus nomine Theſſalia dicta, armis occupat. 12

Thracicum bellum. 265. L. Piſonis virtute compreſſum. ibid.

Thurii, urbs 209.b

Thyrſus, quid? 237.b

Tib. Claudius Nero, Tib. Cæſaris pater, deſcribitur. 222. bellum in Campania ciet. ibid.

Tiberius Nero laudatur. 257. difficultatem annonæ ac rei ſrumentariæ inopiam moderatur. 258. in Orientem mittitur. 259. Armeniam in Populi Romani poteſtatem redigit. ibid. Cum fratre Druſo Claudio Rhætos Vindelicoſque aggreditur. 259, 260. Pannonicum bellum gerit. 262. ovans triumphat. 263. in eum moles Germanici belli tranſlata. 264. Germaniam domat. ibid. Rhodum cur ſeceſſerit. 266.a,b. Rhodo Romam reverſus ab Auguſto adoptatur. 275. mittitur in Germaniam. 276. Marcomannos aggreditur. 287. ejus erga milites amor & cura. 299. 300. Pannoniam pacat. 300. in Germaniam mittitur. 312. ex Pannoniis Delmatiſque agit triumphum. 315. recuſat Principatum. 319. conſecrat patrem Auguſtum. 323. Sejanum Ælium in-

005649343

Restauro del Libro
Badia
di
Cava